
Æ.1744 * FRANCISCUS PRÆPOSITUS S. SALVATORIS POLLINGÆ
AD BIBLIOTHECAM
IBIDEM.

<36700006910016

Dobner

4 . 2 Dobner

4°

MONUMENTA HISTORICA BOEMIÆ NUSQUAM ANTEHAC EDITA,

QUIBUS

NON MODO PATRIÆ, ALIARUMQUE VICINARUM REGIONUM, SED ET REMOTISSIMARUM GENTIUM HISTORIA MIRUM QUANTUM ILLUSTRATUR.

COLLEGIT,

ET PARTIM EX AUTOGRAPHIS, PARTIM EX LEGITIMIS APOGRAPHIS CODICIBUS RECENSUIT, CUM VARIIS MANUSCRIPTIS EXEMPLARIBUS CONTULIT, PLURIMIS ANIMADVERSIONIBUS, ÆRIQUE INCISIS SIGILLIS ADORNAVIT, DENIQUE LOCUPLETISSIMO INDICE INSTRUXIT

P. GELASIUS DOBNER A S. CATHARINA

E CLERICIS REGULARIBUS SCHOLARUM PIARUM.

TOMUS II.

QUO COMPREHENDUNTUR:

CUM FACULTATE CENSURÆ REGIÆ, ORDINARII, ET SUPERIORUM ORDINIS

NEC NON

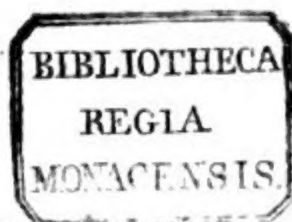
SACRÆ CÆSAREÆ REGIÆQUE APOSTOLICÆ MAJESTATIS PRIVILEGIO.

PRAGÆ,

LITERIS JOANNIS JOSEPHI CLAUSER, REGII TYPOGRAPHI.

ANNO MDCCLXVIII.

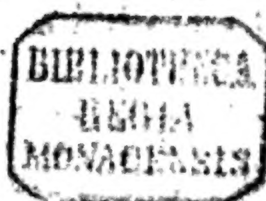
Quid quid vetustate commendatur, id venerabile esse necesse est. *Nicephorus Calistus lib.* I.

Plus afferunt utilitatis - - - qui veterum scripta ex tenebris vindicant, quam qui nova procudunt. *Cardinalis Bona in epist. ad Lucam d'Achery.*

REVERENDISSIMO, ILLUSTRISSIMO
AC
EXCELLENTISSIMO
DOMINO DOMINO
GEORGIO
KLIMO,
DEI ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA
EPISCOPO
QUINQUE ECCLESIENSI,
INCLYTORUM COMITATUUM
DE
BAVANYA ET TOLNA
SUPREMO AC PERPETUO COMITI.
SACRÆ CÆSAREÆ REGIÆ APOSTOLICÆQUE MAJESTATIS
ACTUALI INTIMO,
NEC NON
AD EXCELSUM CONSILIUM REGIUM
HUNGARICUM LOCUMTENENTIALE
CONSILIARIO,
MOECENATI SUO
REVERENTISSIME COLENDO
CUM VITÆ FELICITATE
PERENNITATEM.

Ad quosquos demum REVERENDISSIME *ac* EXCELLENTISSIME PRÆSUL *summa doctrinæ* TUÆ *fama pertigit, quem vero illa latere potuit? nemo unus mirabitur* TE *tam longinque atque ex alia gente* MOECENATEM *huic Tomo quæsitum. Ut enim thura Deorum altaribus nascuntur, ita libri ingeniorumque partus eorum aris imponi optant, quos velut quædam Pieria Numina in sacratius concilium suum adscivere Divinæ Musæ. Hæc summa doctrinæ fama* TE *eo digniorem tanto Musarum consortio reddit, quod eam non modo virtus alis suis in altum evehit, sed & singularis comitas, in literatos propensio ac munificentĩa universæ pene Europæ regionibus annunciant ac commendant, ut nemini mirum videri possit, si mea quoque studia* ILLUSTRISSIMO NOMINI TUO *vectigalia fecere, si opus præsens non aliis atque* TUIS ARIS *in-*

cen-

cendi suspirat. Sane cum annos ab hinc tres confirmandæ valetudinis ergo per urbem nostram ad Thermas Carolinas profectus esses, mox primo aditu TE *talem, tantumque mihi præstitisti, ut aures, vox, oculique hærerent, quid mirarentur prius potiusque: Summamne animi demissionem ac frontem ab omni supercilio remotam? an congenitæ cujusdam comitatis affabilitatisque officia? an sermonis suavitatem mira quadam eloquendi gratia conditam? an in tam eximia natura rationis doctrinæque conformationem? quæ animi sensuumque meorum fluctuatio me non modo per eos dies, quibus Pragæ moratus, admiratione defixum reddidit, sed & hodie tenet, laudumque* TUARUM *qualem qualem præconem reliquit. Nec vero potest animus meus magis ad hilaritatem provocari, quam* TUI PRÆSUL EXCELLENTISSIME *memoria, quam temporis illius recordatione, cum me sapientissimo colloquio*

dignatus conatus meos qualescunque in illustranda historia patria atque Slavorum (cujus gentis eximium decus es) præter meritum meum probasti, atque ad prosequendum stimulos adjecisti; cum haud inscius tenuium fortunarum instituti mei, animoque pensans non mediocres sumptus opusculis meis excudendis necessarios Te ipsum *ultro adjutorem Patronumque obtulisti, ac subinde largum prelo subsidium ex Hungaria transmisisti. A quo quidem tempore cum mea studia benevolentiæ liberalitatique* Tuæ *obnoxia intelligerem, haud aliud consiliorum meorum rationi reliquum erat, quam, ut ne ingratus viderer, publico documento testatum facere, quantum* EXCELLENTISSIMO NOMINI TUO *debeam. Igitur ad magis magisque demerendam gratiam* Tuam *operam omnem converti ad exquirenda e forulis pluteisque meis monumenta Hungarica Historiæ Bohe-*

miæ

miæ affinia, quod non nescirem plura istbic delitescere, & Gentem TUAM *Inclytam a suis pene incunabulis Bohemorum nationi plurimis affinitatis, societatisque vinculis fuisse illigatam, gravissima item belli pacisque tempore negotia inter utramque actitata. Quæ penus hæc mea chartacea suppeditaverit, jam habe* MOECENAS MUNIFICENTISSIME *monumenta nusquam antehac typis excusa, quæ cumprimis gratiam* NOMINI TUO *debebunt, quod a blattis, tineis, pulveribusque vindicata tandem lucem publicam aspexerint, quæ non modo memoriam* TUI *ad omnem posteritatem transscribent, sed servabunt etiam, dum eorum unus apex superer-rit. Habe inquam primum triplicem veterem Divi Adalberti* HUNGARORUM APOSTOLI *vitam, quo nomine vel ipsis passim patriæ* TUÆ *scriptoribus venit, & Marignola, quem hoc Tomo proferimus,*

no-

nobilitavit. Habe demum vitam B. Ivani inter indigetes Bohemiæ adlectum, quem natales ſuos Hungariæ debere omnis hiſtoricorum ætas profitetur. Habe Chronicon Marignolæ præclara quæque de Inclyta gente TUA teſtimonia reddens. Habe quarto Anonymi breve Chronicon Hunnobrodenſe, quæ urbs hodiernæ Moraviæ non modo Reges TUOS conditores ſuſpicit, ſed & eorum imperium pluribus ſæculis venerata eſt. Huic ſubjicimus fragmentum Synodi cujusdam Strigonienſis, iſti Diarium Mathiæ primum Gubernatoris, tum Regis Hungariæ. Agmen denique claudit Diplomatarium Hungarico-Bohemicum; quod vel unum quantum ad illuſtrandam patriæ TUÆ hiſtoriam collaturum ſit, agnoſcent illi, quos ſincerioris hiſtoriæ ſitis exagitat, quique ad argumentum iſtiusmodi enucleandum animum cogitationemque appulere, in quo congerendo, adornandoque cum diſtineremur, haud mediocri-

ter

ter lætati sumus nos quæpiam instrumenta memorias Præcessorum TUORUM *Quinque-Ecclesiensium Episcoporum referentia deprehendisse, atque hac ratione aliquid ad Ecclesiæ* TUÆ *historiam conferre potuisse. Quæ omnia & singula in hunc Tomum congesta quemadmodum* TE *unum solumque Mæcenatem sibi exposcunt, ita cultus observantiæque meæ erga* TE, PRÆSUL EXCELLENTISSIME, *monumentum esse gaudent sempiternum. Non enim meliorem potioremque rerum istiusmodi æstimatorem nancisci potuere, cujus ingenium ad omnem antiquitatis historiæque cognitionem efformatum haud ignorat, quid voluptatis utilitatisque chartis veteribus insit: redeo hic merito ad dierum illorum albo calculo notandorum memoriam, quibus coram Pragæ doctissimas* TUAS *sermocinationes & audire cum voluptate, & iisdem erudiri cum emolumento tum mihi tum aliis contigit, quas*

cum omnes ore biante admirabundi exciperent, nemo erat qui TE *non reconditissima tam sacræ quam profanæ historiæ exhausisse intelligeret ac prædicaret. Nam & gentium barbararum origines, migrationes fataque tanta accuratione referre, tam omnia justo ordini ac Chronologiæ illigare, tanta memoriæ tenacitate singula persequi solitus, ut argumenta quævis ex libris classicis, criticisque authoribus prælegere nobis videreris. Quæ una solaque profecto admirabilis historiæ peritia amplissimum laudum* TUARUM *argumentum esset; sed quod majus est, habet illa reconditioris Philosophiæ junctum excellens studium; habet profundissimam rerum Theologicarum cognitionem, habet, ut nihil de Poeticis Rhetoricisque commemorem, Jurisprudentiæ, Politicæque arctissimo vinculo sociatas scientias, quæ merito* NOMINI TUO

eam

eam pariunt famam, ut, posteaquam vix patriæ terminis claudi amplius potest, longe lateque Europam pervagetur.

Quis vero ingenium Tuum *ad omnes mansuetiores Musas natum miretur ad tot artium scientiarumque culmen eluctatum, cui vitæ* Tuæ *institutum conditioque explorata sunt? qui a prima pueritia literis traditus ubertatem indolis felicitatemque naturæ tanta contentione pertinaciaque expolivisti, ut præter Musas haud aliud esset, quod animum* Tuum *delectaret, affectusque in sui admirationem aut cupiditatem raperet. Hinc vix adolescentiæ annos egressum summum illud non modo Hungariæ sed & Europæ sydus, fastis inquam patriis sempiternum commemorandus Celsissimus Princeps Regnique Hungariæ Primas Emericus e Comitibus de Esterhazy suis immortalibus laboribus* Te *adjutorem adscivit, suisque consiliis a secretis esse jussit, quo uno tantoque ejusce*

 æta-

ætatis ſapientiæ, prudentiæque oraculo quantum profecerit dexteritati juncta ſedulitas, paulo poſt univerſæ Hungariæ teſtatum feciſti, ut jam illa digniſſimum ſummeque idoneum judicaret, quem in Senatum Excelſæ Cancellariæ Regiæ adlegeret. Hic meritorum TUORUM *campus, hic gradus fuit, qui* TIBI *viam ad apicem Præſulatus aperuit. Nam cum iſthic pro muneris ratione in rebus proſpiciendis oculatam quandam prudentiam, in conſiliis dandis ſingularem peritiam ac circumſpectionem, in accipiendis moderationem excellensque judicium, in enodandis difficultatibus celeritatem facilitatemque, in decernendis cauſis æquitati copulatam lenitatem, in rebus ſingulis ingenium excelſum atque magnum ſummis infimisque probaſſes, ſuprema meritorum Arbitra & Penſatrix* AUGUSTA *de ſtatuendo laboribus* TUIS *præmio cogitare cœpit, ac ſubinde Anno MDCCLI Quinque-Eccle-*

desiensis Episcopatus infulis nobilitavit. Quæ jam satis oratio expediat, qua sapientiæ moderatione tale tantumque Pastorale munus aggressus sis, qui ut primum TE *normam gregis* TUI *factum intellexisti, nulloque laudis genere ab eodem vinci velles, ad* TE *primum omnium efformandum curam convertisti, ut gregi* TUO *absolutum quoddam exemplar præberes, unde virtutum omnium normam petere posset, in* TE *videret expressam imaginem quotidianæ suæ vitæ ac consuetudinis. Quo tam præclaro Pastoris exemplo, quis nonnisi uberrimus ex hac solerti agri dominici cultura sperari potuit fructus? populus inquam Sanctissimis Christi præceptis ad summam perfectionem imbutus, ad virtutem omnem Christianam expolitissimus? Clerus omni disciplinarum tam Sacrarum quam profanarum genere excultus? Uterque* TE *haberet tanquam speculum, in quod inspiceret, unde actionum pie*

ſanctеque ſuſcipiendarum exemplar ſumeret. Quam animo præconceptam Eccleſiæ TUÆ, *populi, Clerique felicitatem ut conſiliis* TUIS *ſapientiſſimis juvares atque ad faſtigium perduceres, Seminario Dioeceſis* TUÆ *eum delectum Magiſtrorum proſpexiſti, quibus ducibus ſacratioris inſtituti Tyrones, cumprimis ſumptuoſiſſime Bibliothecæ præſidio, ad eloquentiæ Sacræ, ad Philoſophicarum Theologicarumque diſciplinarum plenam cognitionem inſtituerentur. E quo jam tot tantosque egregios verbi divini Præcones, tot ſalutis animarum Zelotas tanquam totidem e Trojano equo egreſſos Heroes gaudet & miratur Hungaria, quorum opera meſſem agri dominici in dies magis magisque creſcere lætatur. Et ne unum præcipuum geſtorum* TUORUM *prætermiſiſſe videamur, quod* NOMINIS TUI *memoriam apud inclytam gentem* TUAM *merito æternitati transſcribet, ſubjicere par eſt hic loci:*

TUA

TUA, PRÆSUL EXCELLENTISSIME, *solertia vetus illud Praecessorum* TUORUM *decus & cymelion*, PALLIUM, *inquam, plurium sæculorum intervallo temporumque injuriis ab Episcopatu* TUO *avulsum rursus vindicatum esse. Nam cum immensam* TUAM *rei Historicæ peritiam haud quidquam latere posset, justaque monumenta ac testimonia in vastissimis illis Benedicti XIV. de Canonizatione Sanctorum operibus detexisses, olim Quinque Ecclesiensem Episcopum inter Quinque Ecclesiæ latinæ Episcopos locum tenuisse, qui jure* PALLII *gaudere soliti*, AUGUSTÆ *nostræ auspiciis, ejusdemque Felicis memoriæ Pontificis Summi Gratia id revocasti atque sempiternum sedi* TUÆ *stabilivisti.*

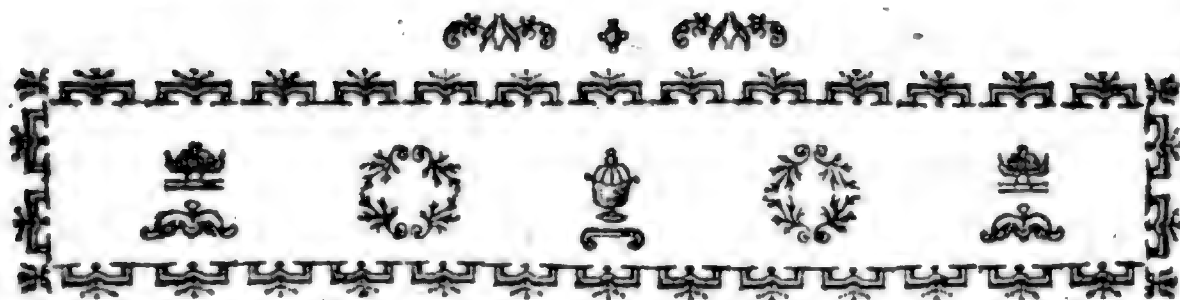
Plura porro essent rerum TUARUM *tam in sacris quam civilibus negotiis præclare gestarum exempla proferenda, nisi merito vererer nova atque nova laudis argu-*

men-

menta in immensum hanc epistolam productura, & animus TUUS *ad omnem modestiam comparatus silentium mihi imperaret, non enim nescius sum* TE *ut modis omnibus incomparabili esse sapientia, judicio, doctrina ac virtute, ita ob singularem quandam demissionem animi nolle magnitudinem* TUAM *agnoscere, & vel umbras laudum horrere. Quare quod superest, brevi voto orationem abrumpo: Deus O. M.* TE *tot virtutibus, doctrinis, omnique laudum genere Summe conspicuum reipublicæ Christianæ bono, Patriæ ornamento, Literarum decori, Clientum præsidio diutissime servet, atque incolumem tueatur; quod eum precibus efflagitare nunquam desinam*

REVERENDISSIMÆ AC ILLUSTRISSIMÆ
EPISCOPALIS
EXCELLENTIÆ TUÆ

Capellanorum infimus
GELASIUS DOBNER A S. CATHARINA,
Schol. Piar. Boh. Prag.

PRÆFATIO.

Serius promiſſo meo, tardius exſpectatione Tua benevole Lector prodit hic Tomus II. Manuſcriptorum nuſquam antehac editorum, quem literarium bellum, Apologiæ inquam meæ non tam adornatio, quam cenſura & excuſio adeo uſque morata ſunt. Noli vero mirari me hoc opuſculo falcem immiſiſſe in monumenta Hiſtorica Regni Hungariæ, cultus & obſervantia Reverendiſſimo ac Excellentiſſimo Mecœnati meo debita id ſuadebant, & prope expoſcebant, cujus hiſtoricis ſtudiis, quod in pluteis collectionum mearum ad memorias Hiſtoriæ Hungaricæ ſpectare deprehenderam, delegi, congeſſi, hocque Tomo complexus ſum. Non autem illa tam ſejuncta ſunt ab hiſtoria patria, ut ne eam modis omnibus adjuvent, atque il-

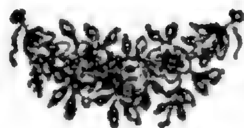
lustrent: Mira enim passim gentem inter Hungaricam, Boemamque intercessit societas, necessitudo & fœderum vinculum, quod demum Principis unius utrique Regno præsidentis imperium arctius adnexuit. Huc accedit, quod, fatis ita urgentibus & rerum vicissitudine passim humanas felicitates temerante, non semel gens nostra bellis cum inclyta Hungarorum natione implicita fuerit, quæ omnia utriusque gentis historiam tam arctis nexibus illigavere, ut alterutram recte intelligere aut scribere volenti necesse sit utriusque gentis annales evolvere ac in consilium vocare.

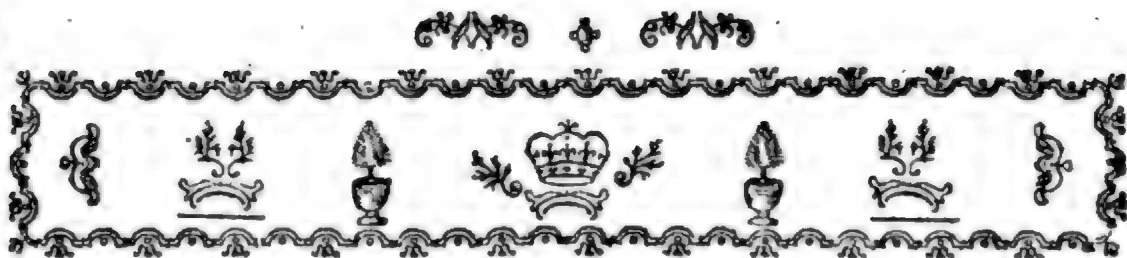
Excellentissimi itaque Mecœnatis nostri demerituri gratiam delegimus vitas tres Divi ADALBERTI Episcopi Pragensis & Martyris nusquam antehac vulgatas: cum is eo nomine Hungarorum Apostolus audiat, quod S. STEPHANUM primum Hungariæ Regem aquis baptismalibus abluisse, gentique discipulos suos in Magistros fidei dedisse multorum Chronicorum fide asseratur. Delegimus vitam B. IVANI, qua vetustior nulla hactenus prodiit, quod author indigetem hunc patrium ortu & gente Hungarum fuisse adstruat. His subjunximus Joannis Marignolæ Chronicon toties Lectori nostro promissum, in quo rerum quoque Hungaricarum non contemnendæ memoriæ: Nam & primus is, quod constat, copiosius Ottocari bellum cum Bela IV. & filio ejus Stephano posteritati transcripsit,

&

& epiſtolam illam Ottocari ad Alexandrum IV. Pontificem maximum de glorioſa ſua ab tot hoſtibus reportata victoria literis conſignavit. Eam quidem etiam Marignolæ ſynchronus Pulkava Chronico ſuo inſeruit, ſed pluribus reſperſam mendis, in eoque maxime hallucinantem, quod Alexandro Papæ Hadrianum ſubſtituerit, qui primum Petri Cathedram anno 1276, adeoque duobus & viginti annis poſterius hac victoria occupavit. Hæc excipit Breve Chronicon Hunnobrodenſe, id fragmentum quodpiam Synodi Strigonienſis, & Diarium Mathiæ Hungariæ Regis. Agmen claudit ſpecimen Diplomatarii Hungarico-Bohemici, quorum ſingulorum argumenta rarioraque fuſius hic exponere ſupervacaneum cenſemus, quod obſervationes prævias cuique documento præjecerimus.

Nihil itaque reliquum eſt, quam optare, ut præſens monumentorum quorumque novorum collectio hiſtoricis Tuis ſtudiis, benevole Lector, ſin minus utilis, ſaltem judicio lectionique Tuæ jucunda accidat. Vale.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ IN VITAM S. ADALBERTI A COSMA DECANO PRAGENSI SCRIPTAM.

I.

Institutum nostrum legesque, quas nobis ipsis Tomo I. Mss. nusquam antehac editorum præscripsimus, persecuturi, tria quoque in his excudendis monumentis expendere officii nostri deputamus. Et quidem primo Authoris, si constiterit, ætatem, institutum, vitæque quampiam epitomen. Secundo codicis ipsius, e quo monumentum depromtum est, formam, conditionem, ætatem, aliaque quæ huc spectant. Tertio prægustum aliquem rerum delectissimarum rarissimarumque.

Jam quemadmodum Tomo nostro primo principem locum sibi merito vindicavit Vincentius inclytæ Metropolitanæ Pragensis Ecclesiæ Canonicus, ita in præsente volumine primas deferimus alteri ex eodem Reverendissimo Collegio Historiæ nostræ Parenti Cosmæ Decano, cujus manuscriptam vitam S. Adalberti nusquam antehac publicatam, imo perpaucis visam cognitamque isthic proferimus. Ultro quidem fatemur nec in titulo, nec intra contextum hujus vitæ uspiam vestigium expressum esse, eam a Cosma Decano fuisse conscriptam, at plurima

per-

persuadent nemini alteri, quam eidem esse concedendam, quod jam argumentis quibusque demonstrare ac probare par est. Et primo quidem haud obscure Cosmas ipse innuit se se ante Chronicon suum jam vitam & passionem S. Adalberti scripsisse; Nam L. 1. ad Annum 995. de S. Adalberti gestis loquens subjungit: *Scire poterit, qui vitam ejus seu passionem legerit, nam mihi jam dicta bis dicere non placet ista.* Quæ verba, uti &, quod vita vetus S. Adalberti in eo exemplari, quo usus est Marquardus Freherus, Cosmæ Chronico subnexa fuerit, verosimillime induxere Virum hunc doctissimum, quod vetustissimam vitam S. Adalberti a coævo scriptam Cosmæ adjudicaverit, sub ejusque nomine Anno 1607. Hanoviæ typis Wechelianis in lucem emiserit. Verum vitæ illius a Frehero recensitæ authorem minime fuisse Cosmam jam copiose & luculenter in Prodromo nostro Annalium Hagecianorum p. 176. ostendimus, ut proinde cramben recoquere supervacaneum censeamus. Quod autem præsentem, quam edimus, vitam illam esse non modo suspicemur, sed remoto omni dubio certam deputemus, quam Cosmas scripsit, & ad quam se in Chronico suo ad Annum 995. revocat, hæc nobis argumento sunt: Non ovum ovo similius, quam phrasis & stylus hujus vitæ cum oratione Cosmæ in Chronico suo prodita, quem omni pene periodo jam fragmenta carminum, jam integros leoninos versus immiscuisse nemini ignotum, qui ejus scripta excurrit. Nec futurum confidimus aliquem, qui collatis utrisque non illico in hoc Poemate Cosmam tanquam lusciniam e cantu cogniturus sit, & cum Terentio exclamaturus: *Qui utramvis norit, ambas noverit.* Profecto vel in hac ipsa vita plura fragmenta carminum est legere, quæ dein Cosmæ in exaratione Chronici sui rursum excidere, quale illud de Judæo Apella ex Horatio, de electione S. Adalberti, de Constantia Romana muliere, cui eadem verba *emunctæ fœmina naris* adaptat, quæ in Chronico suo L. 1. Tetkæ adscribit, ut plura alia loca prætermittam. Alterum est, cum Cosmas ad dictum annum retulisset S. Adalbertum Romæ degentem a Moguntino Archi-Episcopo in-

interpellatum, ut ad suam Ecclesiam Pragensem rediret, subjungit: S. Adalbertus *cum viro summæ discretionis Præsule nomine Nothario adiens Archi-Episcopum Moguntinæ urbis in palatio rogat, quo per ejus missos scire posset, si se suus grex recipere vellet. Quo facto quid sibi suus grex responderit, aut quam ob causam eum non receperit, vel ad quas gentes inde transierit, quantæ etiam frugalitatis omnibus diebus sui Episcopii fuerit, quanta morum honestate enituerit, scire poterit, qui vitam ejus seu passionem legerit.* Scilicet Cosmæ, ut ante ait, *dicta bis dicere non placuit ista*, quare ad vitam & passionem versibus a se multo prius scriptam revocat, in qua hæc omnia copiosissime tractata reperiuntur, secus enim ad historicum gesta hujus Sancti enarrantem pertinuisset hæc silentio minime præterire. Tertium est: quod conferenti in propatulo erit, Poema hoc Cosmæ non aliud esse rerum narratarum serie a vita S. Adalberti vetustissima & a coævo scripta, quam Freheri beneficio typis excusam habemus, singuli enim paragraphi, periodi & pene verba quandoque verbis Cosmæ respondent, nisi quod is solutam orationem in ligatam versusque leoninos traduxerit. Unde procul dubio enatus error, quod cum rhytmica Cosmæ vita veteri alteri sensu & rebus responderet, hæc etiam ejusdem authoris esse crederetur. His itaque consideratis nemini dubium videbitur pridem illam desideratam, & hactenus incognitam vitam S. Adalberti a Cosma conscriptam haud aliam esse, quam præsentem leoninis versibus exaratam, quæ candorem, genium, Poesin Cosmæ omni parte redolet, quæque hanc antiquitatem plurimis indiciis prodit.

De ætate Cosmæ, patria, vitæ instituto, gestis, annoque obitus jam locupleter disseruimus in Prodromo nostro Annalium Hagecianorum pag. 172. & seqq., quo benevolum Lectorem plura de eo scire cupientem remittimus. Eodem loco elucidavimus præterea distinguendum esse Cosmam Decanum Authorem Chronici ab Episcopo Pragensi, quod confirmat Necrologium Bohemicum manuscriptum Augustæ Bibliothecæ Vindobonen-

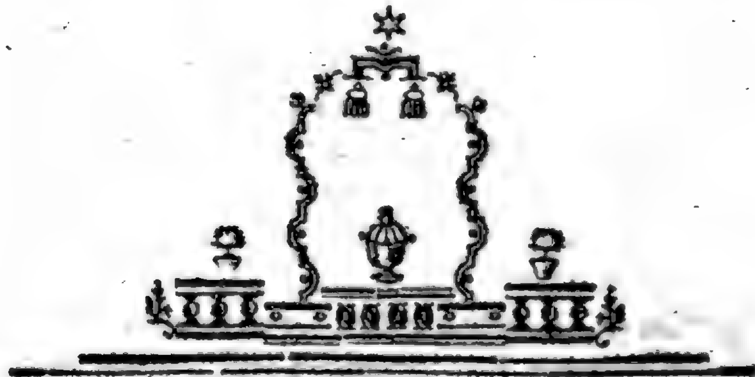
nensis inter Historicos Ecclesiasticos signatum N. L. cujus excerpta ad nos benevole misit Perillustris Eques Taulow de Rosenthal, Suæ Sac. Cæsareæ Regiæque Apostolicæ Majestatis Consiliarius & Archivarius. Cosmæ enim Episcopi Pragensis dies emortualis consignatus habetur IIII. Idus Decembris, Cosmæ vero Decani XII. Kl. Novembris, ut eam diem recte adnotavit etiam tam codex Cosmæ Dresdensis, quam Metropolitanus.

II. Ut de codice, e quo vitam hanc S. Adalberti deprompsimus, quæpiam præjiciamus: Rarissimus hic codex est manuscriptus membranaceus Archivi Metropolitani, cujus jam in Prodromo nostro, cum de Cosma ageremus, quandam imaginem dedimus. Est nempe is idem codex, cujus fronti hæc verba inscripta: *Cymelion Archivi Metropolitani*, & in quo versa pagina Bertholdus Pontanus pugno suo apposuit testimonium: Codicem hunc temporum injuriis ereptum sua industria rursum vindicatum fuisse. Codex, inquam, ille est, qui Cosmam cum suis continuatoribus, Christannum, vitam S. Wenceslai jussu Ottonis II. scriptam, aliasque duas nusquam antea prelo subjectas, denique vitam S. Adalberti a Frehero editam, hancque ipsam præter alia minoris momenti complectitur. Debemus vero codicis hujus communicationem, exscriptionemque insigni gratiæ Reverendissimi, Perillustris ac Amplissimi D. D. Joannis Michaelis Herz de Herzenfeld, Ecclesiæ Metropolitanæ Pragensis Præpositi, Prælati Regni atque Facultatis Theologicæ Cæsareo-Regii Præsidis ac Directoris, debemus eam etiam benevolentiæ Reverendissimi ac Amplissimi D. Georgii Adami Englerth, ejusdem Ecclesiæ Metropolitanæ Canonici, Collegiatæ Ecclesiæ ad S. Apollinarem Decani, & Reverendissimi Capituli Pragensis Bibliothecarii ac Archivarii, jam annis ab hinc tribus in conscribendo, instruendoque Archivo distenti, quorum singulari beneficio non modo vitam hanc aliaque hujus codicis exscribere, sed etiam conferre licuit. Quo igitur publico testimonio gratissimam animi nostri vicem testatam cupimus.

III. Si

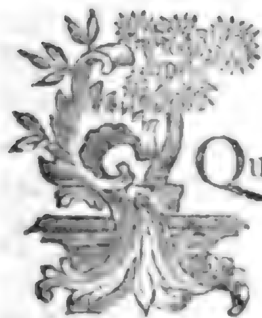
III. Si materiem vitæ ſpectes, non caret ea inſignibus quibusque vetuſtatis documentis, quæ eorum temporum hiſtoriam multum illuſtrant. Innuimus vero ſupra Coſmam præ manibus habuiſſe vetuſtiſſimam coævi vitam, quam is ſuis nonnunquam, & quæ alibi reperit, adjectis in verſus retulit, imo pleraque etiam ex ordine paragraphorum hujus authoris perſecutus eſt. Unde Coſmas poſtea Chronicon ſuum ſcripturus ab iis repetendis paſſim abſtinuit illa pene ſola de Ztrachyquate Sancti Adalberti Epiſcopatum involante, illiusque funeſta morte referens, quod non neſciret tam coævum, quam ſe in vita hujus Sancti eorum mentionem non feciſſe. Non præter cauſam igitur hæc ad annum 994. in Chronico ſuo enarraturus præmittit: *Nec tranſiliendum cenſeo, quod ab aliis prætermiſſum video.*

IN-

INCIPIUNT VERSUS
DE PASSIONE
SANCTI ADALBERTI
EPISCOPI ET MARTYRIS.

I. Quatuor immensi jacet inter climata mundi
Terra potens magne quondam *Germania* fame,
In cujus parte locus est non ultimus arte,
Natura strictus, *Bohemia* nomine dictus,
Armis atque viris & rebus dives opimis,
Sed nimium vanis gens est ea dedita sacris,
Hujus pars magna variis erroribus acta,
Factorem spernit, facture perfida servit.
Nam colit hic latices, colit hic vel saxa, vel ignes,
Nec non & multi sacro baptismate loti,
Nomine Cristicole, sed in actibus ydolatite,
Ritu gentili vivunt a lege soluti.

Res quibus est lucri, fuerit que causa pericli,
Sed tamen haud pauci, qui plus sunt mente capaci,
Ex illa gente pro spe, vitaque perhenne,
Quod precepta jubent, factis & moribus implent.
Hos inter solus *Zlaunicus* (*a*) nomine dictus
Hac fuit in parte fidei, qua floruit, alme
Religio munda, nec factis contaminata,
Vir bonus & prudens, vitam sine crimine ducens,
Dulcis in aspectu, rerum discretus in actu,
Simplex & mitis, perrarus stemmate civis, (*b*)
Preditus argento, precioso dives & auro,
Inter opes fidus, Divine legis amicus,
Servator justi, celestis cultor honesti;
Namque potens genere, proprio quam clarus honore,
Spes miseris tuta, sed plebis firma columna
Judicioque pium dampnatis vixit asilum. (*c*)
Felix felicem qui duxerat & mulierem, (*d*)
Moribus & genere, cui nec cessisset honore,
Cristi preceptis nam pectoris aure receptis.
Non explere famem, nec scivit ponere finem,
Nec in matrone delectabatur amore, (*e*)
Gemmas, argentum, pompas non duxit & aurum
Stercore pro vili, que ducunt optima stulti,

Et

(*a*) Mabillonius sæculo V. Bened. in editione hujus vitæ legit *Slavinc*, & in notis subjungit: *aliis Slawinx*, *mendose Slavvnich*. Verum rectam esse scriptionem *Slavnik*, quam hic Cosmas profert indubium est. (*b*) Alter vetustus vitæ author de nobilitate sanguinis Slavnici ita loquitur: *Qui Regum tangit lineam sanguinis: quem longe lateque jura dantem hodie tremunt*, *Henrico Regi accessit proximus nepos*. (*c*) Vixit autem Slavnik usque ad annum DCCCCLXXXI, quo eum fatis cessisse prodit tam Cosmas in Chronici sui libro primo, quam Annalista Saxo; igitur antequam S. Adalbertus in Sedem Episcopalem Pragensem fuisset evectus, quo in calculo errasse Cosmam in Annalibus nostris ostendemus. (*d*) Nomen uxoris non exprimit hic loci Cosmas, uti nec Anonymus, quem Cosmas in carmen traduxit, supplet vero Anonymus alter vitæ S. Adalberti Scriptor: *Mater ejus nomine Strzezislava ex genere Boemorum erat*, *nobilissima claro*, *digna jugalis juncta digno marito*. Et ipse Cosmas in Chronico suo: *Anno DCCCCLXXXVII. obiit Zrezislawa* (ut habet emendatius Codex Dresdensis) *Sancti Adalberti mater venerabilis*, *&* *Deo acceptabilis matrona*, *tantæ etiam Sanctæ sobolis dici mater*, *&* *esse digna*. (*e*) *Id est*: nec delectabatur in illis, quæ aliis matronis in amoribus erant.

Et dapibus pasta modicis, & corpore casta;
Mater erat miseris, pes claudis, semita cecis,
Civibus in cunctis ambo pro talibus actis
Vivebant clari, Cristoque per omnia cari.
II. Ergo tempus erat, quo proles Sancta decebat
Nasci, digna suis, majorque parentibus ipsis.
Et puer extemplo materna funditur alvo
Candidus & talos a vertice pulcher ad imos,
Quem post in lavacro tinctum baptismate Sacro
Nomine gaudentes *Woytbiech* (*f*) dixere parentes,
Noscere quem posset sapiens, tum si quis adesset,
Qualis vel quantus fuerit quandoque futurus.
Sed pater ignarus pueri dulcedine captus,
Inter magnanimos gnatos interque propinquos
Sic ait, hic heres, si parcent fata, superstes,
Post me solus erit, qui res & sceptra tenebit. (*g*)
Sed quod blandus amor peccat patris, & pius error,
Vindex celestis culpam mox abluit ensis.
Nam pueri subitus teneros dolor occupat artus,
Emque (*h*) dies! morbo ventris magis & magis aucto
Accurrunt Medici, prodest ars nulla saluti.
In foribus prompta sed mors versatur amara,
Unguibus infelix lacerat sua pectora nutrix,
Quid facerent fratres, una fidique clientes,
Stant tamen flentes, &, quod potuere, gementes,
Deficit ipse pater luctu simul & pia mater,

(*f*) Alter vitæ author dicit: *quod nomen interpretatum sonat: Consolatio exercitus.* At Mabillonius contendit hanc interpretationem non respondere nomini Adalberti, cujus ille etymologiam e germanico repetit. Respondet vero optime Boemico vocabulo *Woytiech.* Cur autem a quibusdam veteribus S. Adalbertus etiam *Vincentius* nominetur, excutiemus quarta parte Annalium nostrorum. (g) Primus vitæ author solum dicit: *Parentes præ nimia pulchritudine, quam habuit, destinaverunt eum sæculo.* Non frustra veró Cosmas sceptrum S. Adalberto a patre destinatum ait, cum in suo Chronico ad Annum 981. Patrem Zlavnik Ducem faciat, cujus vastam terrarum amplitudinem secundum plagas describit, sic vero ille: *Hic Dux Zlavnik quamdiu vixit, feliciter vixit.* Alter etiam Anonymus vitæ scriptor N. 4. terras Slavnici patris *regnum* vocat. (*h*) Id est: *Hemque.*

Nec vox nec ſenſus, vix eſt ſed ſpiritus intus.
Tandem ſub media nece mentis ſede recepta
Concipiunt *Criſtum* precibus pulſare benignum,
Nec mora fit, ſancti tendunt ad limina templi,
Utque ſolum taciti texerunt corpore proni
Omnibus in Sanctis, que plus fert dona ſalutis
Humano generi, non ceſſant corde precari
Criminis expertem *JESU Criſti* Genitricem,
Inpoſitumque ſacre ſurgentes (*i*) deſuper are,
Voverunt puerum Domino placabile votum. (*k*)
Hys ita transactis avertitur ira Tonantis,
Emicat & morbo ventris puer extenuato,
Et modo qui triſtes fuerant ſub morte parentes,
Leti gaudebant, Domino gratesque ferebant,
Qui non vult hominum placari morte nocentum,
Sed quem ſemper amat, pius ut pater ipſe flagellat.
III. At puer ereptus mortis de faucibus hujus
Corpore creſcebat, ſtudiis & proficiebat.
Parvo Pſalterium didicit nam tempore totum,
Laſcivus patera tum cum ludebat in aula.
Quem poſt ad magnam Pater Archipreſulis (*l*) aulam
Miſit *Adalberti* cauſa majora legendi.
Vir fuit hic magnus, major quo non fuit ullus,
Cum ſacra ſedet, tum *Portbennupolis* arce.
Hec eſt Virginea vulgo ſic nomine dicta
Urbs quondam magna, magnis ex urbibus una
Otto dum dextra primus Regalia ſceptra
Rexit, nunc miſeris ſtacio maleſida carinis,
Pro meritis hominum ſic eſt deſerta nocentum. (*m*)
Hoc mandrita ſcolis in temporo preſuit illis

Opti-

(*i*) Fortaſſis contractum pro *Surrigentes*, aut legendum: *ſiſtentes*. (*k*) Alter Anonymus votum hoc clarius explicat, verba ſunt: *Dixerunt territi parentes tremula voce: Non nobis, Domine, non nobis vivat puer iſte, ſed Clericus in Dei Matris honore portet jugum tuum pulcru cervice.* (*l*) Nempe Magdeburgenſis, ſeu Parthenopolitani. (*m*) Similia plane de Parthenopoli loquitur Anonymus vitæ Scriptor: *Nunc autem pro peccatis ſemiruta domus, & maleſida ſtatio nautis.* Scilicet collimat author ad vaſtationem Provinciarum Ottonis a Barbaris præſertim Slavis factam, de qua Annaliſta Saxo ſeu Chronicon Magdeburgenſe ad Annum 999.

Optimus *Oſtricus* (*n*) ſtudio nullique ſecundus,
Copia quo multa librorum floruit aucta. (*o*)
At Preſul puerum nimia pietate receptum
Tempore poſt paulo confirmans Criſmate ſacro
Plebeium proprio nomen cognomine digno
Woytbiech Adalberto mutat, (*p*) traditque magiſtro.
Huic individuus junctus Comes aſſuit almus
Spiritus, & cuncta currunt predivite vena,
Virtus Divina, ſenſus, oratio ſancta.
Temporis hic quanti vixit ſub jure magiſtri,
Peſtiferam ſedem cautus vitavit, ut anguem,
Et quorum fragilis ſenſus fuit & puerilis,
Horum conſiliis nunquam conſenſit iniquis.
Aſt ubi ludendi, ſimul & quo vellet eundi
Tempus ſubluxit, Doctor cum forte receſſit,
Vadit ad Eccleſias ſecreto tramite ſanctas,
Perſolvens pſalmis pro tempore munia laudis.
Pervenit (*q*) occurſus Doctoris abinde reverſus,
Sed ſua ne videat quisquis bona, que faciebat,
Noctibus aſſurgens non ſegnis ubique recurrens
Cecis & claudis, pupillis & peregrinis
Omnibus immodica ſolamina preſtat amica.
Verum ne quisquis ceptis hys deforet unquam,
Sat pius ipſe pater, ſat miſit & optima mater,
Quin eciam merito veſtes, aurumque magiſtro
Vaſaque gemmata mittunt, & cetera multa,

 Re-

(*n*) Mabillonii editio habet *Obtricus*, alter vitæ author: *Ottricus*, de quo ita loquitur: *Scholis præerat tunc Ottricus quidam facundiſſimus ætate illa quaſi Cicero unus, cujus memoriale clarum uſque nunc intra ſaxoniam habetur.* De hujus Ottrici rebus copioſius agitur apud Mabillonium ſæculo V. SS. Bened. in vita Adalberti Archi Epiſcopi Magdeb. (*o*) Anonymus, quem Coſmas carmine expreſſit, ait: *Sub quo turba juvenum, & liberorum copia multa nimis creſcente ſtudio floruerunt.* (*p*) Alter. vitæ ſcriptor N. 4. bis per errorem confirmatum fuiſſe ait S. Adalbertum, verba illius ſunt: *Adalbertus - - - bonæ indolis puerum Woytiech ſancto chriſmate linivit. Hæc cum facta eſſent, parentes non norunt. Poſtea quando finito ſcholæ duello domum rediit, recordata eſt mater pueri, quia Pruziis Epiſcopus gentium poſitus idem Adalbertus* (poſtea Archi-Epiſcopus Moguntinus) *cum ſuper regnum patris* (Slawnik) *iter ageret, deductum fuiſſe filium cum ungendis pueris, ut primo chriſmate liniretur.* (*q*) forte: *prævenit.*

Rebus in humanis, que cara videntur avaris;
Doctrine cari postponunt omnia gnati.
Ille sed in cunctis intentus rebus agendis
Immotus mediis viciorum stabat in undis,
Hys ita proficiens studiis precesserat omnes,
Nam simul equales furtim prandendo scolares
Dulcia sorbentes obsonia sepe latentes
Fallunt Doctorem, ludis minuuntque laborem:
Ille sue Domine laudes solvendo *Marie*
Non dape carnali fruitur, sed spirituali,
Scilicet Angelicam degustans dulciter escam.
IV. Hec inter facta referam, que causa sit acta,
Et quam corde foret simplex, videamus oportet.
Quadam nempe die fertur puer indolis ille,
Dum studet ex more Cristi succensus amore,
Tecta subire sua sociis comitantibus una,
E quibus ut quidam vidit transire puellam,
Mox in tellurem pro ludo stravit eandem,
Et vix invitum projecit desuper illum.
Stant socii magno solventes ora cachinno,
Quid foret acturus cupientes scire tenellus:
O bona stultitia (r) sancte virtutis amica!
Jam se fecisse crimen putat, atque perisse,
Et quia vestitam tetigit non sponte puellam,
Illico tristatur, lacrymans, ac talia fatur,
Hei mihi, quod timui, quod ut anguem mente refugi,
Mestis adesto Deus! jacui non sponte subactus,
Quam vel sic tetigi, puto rem cum virgine feci.
Singultuque pias interrumpente querelas
Actorem tanti demonstrans indice facti:
Hic me nunc, inquit, renuentem nubere fecit.
Talibus innumeris intra virtute peractis,
Magnas augebat sibi laudes, quas fugiebat,

Nam

(r) Id est: *Simplicitas*, ut hodie dicimus.

Nam ſic mirantes dicebant tunc ſimul omnes:
Hunc Deus erexit, benedicens, & benedixit,
Cujus adhuc infans tenera ſe carne fatigans
Servat preceptum. Io terque quaterque beatum!
Sepius extrema veniens Salvator in hora
Inveniet vigilare ſuum ſic uſque fidelem.
Cognitus atque quibus Pater & Mater fuit ejus,
Mente favent ceptis, promunt & talia verbis:
Si tener etate ſic preditus eſt pietate
Quid mirum tantus, ſi talibus eſt puer ortus,
Purpureo flore cujus clareſcit in ore,
Inſita materna facies, pietasque Paterna.
Annis quot ſtuduit, quamvis hoc nemo notavit, (*s*)
Sat tamen innotuit, quia grammaticam bene novit (*t*)
Quem Deus, ut cuncti ſperamus, dogmate tali
Imbuit, ut noſſet, quo tramite poſtea poſſet
Scandere Divine legis ſuper ardua mente.
Aut ideo potius potavit amara puſillus,
Ut poſt Vir factus predulces hauriat hauſtus.
V. Poſt hec *Octricum* Magnus Rex *Otto* Magiſtrum
Aptum Regali conſcripſit preſore curti. (*u*)
Ac tum prefatus Vir terque quaterque beatus
Preſul *Adalbertus* mortali carne ſolutus
Letus ab hac terra jam transvolitarat ad ethra, (*x*)
Ut puer e ſtudio repedat, poſt tempore longo
Viſitur, ut patriam fratresque domumque paternam,
Et Sedis Sacre primo ſub Preſule *Prage*
Cum fidei parma lumbos precinxit & arma,
Sancte virtutis ſumpſit, galeamque ſalutis,

Ho-

(*s*) Alter vitæ author ait: *Annos ter ternos in arena ſtudii palæſtram exercet ingenii.* (*t*) Anonymus id dicit de Philoſophia, ſic enim ille: *ſed quia ſæcularis Philoſophiæ ſcientiſſimus eras, novimus omnes.* (*u*) De hoc plura legi poſſunt in ſupra memorata vita Adalberti Archi-Epiſcopi Magdeburgenſis apud Mabillonium ſæculo V. SS. Benedicti. Obiit autem Othricus anno 981. aut in ſequente, ut argumentatur ibidem Mabillonius. (*x*) Id factum anno 981, quo Adalbertus Archi-Epiſcopus Magdeburgenſis mortem oppetiit, quam uti & funus ejus copioſe perſequitur Annaliſta Saxo apud Eccardum T. I. dicto anno.

Hoſtis ut ignita poſſet confringere tela.
Preſulis at corpus parvo poſt tempore morbus
Maximus hoc cepit, cito finis & ultima venit. (*y*)
Heu mala ſive bona, que lance repenſat in equa.
Et jam ſupremo ſingultu pectore pleno
Hanc ita fabellam vix edidit ore miſellam:
Hei mihi! qualis ego quantum diverſus ab illo
Semper eram! qualem me ſi liceat, modo vellem?
O caro terrena modo vermibus eſca futura!
Dic, ubi fallaces ſunt laudes resque fugaces?
Hic honor omnis abit, nec te poſt facta beabit.
Verum plus vermes augetque fovetque perhennes,
Hec fore pro merito fateor, nec vera negabo:
Mundus decepit me fallax atque peremit,
Promittens ſtulto mihi vivere tempore longo,
Seva ſed en gladio perimit me mors inopino.
Dei mihi commiſſum ſine fructu reddo talentum,
Plurima peccantem populum ſimul & pereuntem
Quod non correxi, ſed paſtor nomine vixi,
Aſt quibus ebrietas lex, & pro lege voluptas,
Quod placet, hoc faciunt, quod diſplicet illud omittunt,
Hoc eſt quod ſolum dolet, atque dolebit in evum,
Victima nam baratro proficiſcor tramite recto,
Mors ubi queretur mihi, nec tamen invenietur,
Sed rogus ardebit meus & ſine fine manebit. (*z*)
Hoc & cum dicto mundo migravit ab iſto, Se

(*y*) Is fuit *Ditmarus* primus Epiſcopus Pragenſis, textus Bollandianus corrupte *Tetbaratum* nominat. Minus recte autem Coſmas in Chronico ſuo libro 1. annum mortis Ditmari anno 968. illigat, cum certum ſit S. Adalbertum primum anno 983. Sedem Epiſcopalem, eodem quo Ditmarus obiit anno, occupaſſe. Quem errorem Coſmæ jam notavit Annaliſta Saxo. (*z*) Hæc Coſmas Phraſi, multisque verbis retentis ac in carmen redactis exſcripſit ex eodem Anonymo vitæ authore. At quin Ditmarus moriens hanc publicam confeſſionem illa ætate minime inſolitam non tam ex reatu, quam humilitate, & meritorum ſuorum depreſſione fecerit, nullum dubium, non deſunt enim etiam coævorum teſtimonia de Ditmari ſanctitate. Quare etiam Coſmas in Chronico ſuo, quod hac vita poſterius ſcripſit, jam abſtinet ab hac mortis exaggeratione, quin ait: *Poſt hæc Præſul Dietmarus eccleſias a fidelibus in multis locis ad Dei laudem conſtructas conſecrat, & populum gentilem baptizans quam plurimum facit Chriſto fidelem: Nec poſt multos dies anno ſcilicet Incarnationis Dominicæ DCCCCLXIX. IIII. Nonas Januarii vinculis carnis abſolutus talentum ſibi creditum Chriſto reportavit centuplicatum.*

Se ſuper & planctus fit circumſtantibus auctus.
Non autem temere magno tremuere timore,
Maxima pars cujus *Woytiech* puer affuit imus, (*a*)
Qui media nocte ſurgens nulloque ſciente
Circuit Eccleſias miſerorum brachia ditans.
Preſul defunctus nec adhuc tellure ſepultus
Vivat ut in celis, precibus commendat anhelis,
Utque ſolet fieri ceperunt dicere multi
Sic erit hic dignus Doctor paſtorque benignus;
Nonnulli palam Sedem promittere ſacram.
VI. Haud procul a *Praga* poſt hec plebs convenit orba (*b*)
Ipſius, & terre Dux cum Primatibus ipſe (*c*)
Venit & inquirit, plebis ſentencia quæ ſit,
Quem deſignare placeat paſtoris honore?
Mox ſucclamantes conſtanter tunc ſimul omnes:
Quis dicunt alius, niſi *Woytbiech* noſter Alumnus?
Ipſius huic oneri bene concordant & honori
Virtus, nobilitas, etas, mos, vita, poteſtas. (*d*)
Hic ſcit, quid doceat, ſcit, quo grex tramite pergat,
Ad ſedes patrie claras ſecurus amene.
Ergo cum facta foret hec electio ſancta
Temporis ejusdem momento tunc & eodem
Sedis in Eccleſiam correptus demone quidam
Advolat, & cuncta ſua depromit malefacta.

(*a*) Adverſa priori vitæ ſcriptori, & his Coſmæ relatis videtur adſtruere alter vitæ author, qui ex hujus mortis terrificæ viſione tandem adoleſcentem Woytiech emendatum ſcribit, ſic vero ille: *Præſens erat tunc Adalbertus - - - quem, ut ipſe poſt Abbati in monaſterio dixit, viſionis illius magnus horror invaſit, & ad primam ſalutem direxit. Exinde emendare mores, frena ponere animis, deſideria carnis igne divini amoris excoquere cæpit.* Sed conciliari hæc facile poſſunt, cum enim ex ipſa confeſſione S. Adalberti procedant hæc relata, ſentiendum id eum quoque ex humilitate Abbati confeſſum, intelligendumque de perfectiori ſuſcepto vitæ ſtatu poſt mortem Ditmari, non de emendatis vitiis carnis, cum prior author innocentiam vitæ exemplo puellæ joco, & caſu ei ſubſtratæ ſatis muniat. (*b*) Coſmas in Chronico ſolo rem enucleatius explicat his verbis ad annum 969: *Facta eſt autem hæc electio non longe ab urbe Praga Levigradec in oppido XI. Kal. Martii, eodem quo obiit Diethmarus tempore & anno.* Igitur anno 983. non 969 ut in annalibus noſtris Parte IV. oſtendemus. (c) Nempe Boleslaus Pius. (*d*) Ejusmodi pene verba refert Coſmas in Chronico ſuo, quæ proinde eum authorem eſſe hujus carminis rurſum oſtendunt.

Altaris fidi concurrunt nempe ministri
Ipsum pulsantes precibus Sathanamque fugantes,
Moxque per os hominis sic clamat territus hostis:
Quid mihi vel vobis? hinc me num posse putatis
Pellere? ne vestra jactetis inania verba;
Illum qui solio nunc est sessurus in isto
Heu timeo valde, nec hic plus audeo stare,
Demonibus nobis tantum trahit ille timoris.
Hec, hominem, dicens, discerpens, atque fatiscens
Ut tandem sano demon fugit inde relicto. (*e*)
Nuncius & mane veniens in menia *Prage* (*f*)
Retulit ut sancta Sinodalis res fuit acta,
Laudibus & plenis urbs est commota camenis,
Teque Deum, Clerus, laudamus, jubilat almus,
Et cum campanis testantur gaudia magnis,
Quod Demon mestus prius hec foret ipsa professus.
VII. Interea magnus rediens Rex *Otto* secundus,
De *Sarraceno* longo post tempore bello
Victus ceu victor natus magno patre major (*g*)
Contigit immense *Magoncia* (*h*) menia fame,

Ut

(*e*) Hæc narrata fuisse a Villicone tradit alter vitæ author, verba sunt: *Cui rei, qui illa hora præsens erat Villico quidam bonus & sapiens Clericus, testimonium afferebat. Et nos legimus, cum ad nostrum Abbatem hoc scriptum filius mandaverat. Ipsum Episcopus Adalbertus suæ Ecclesiæ Præpositum habuit: post super cordis arida flante spiritu Sancto nobilem Monachum mons Casinus recepit.* (*f*) Anonymus ait: *Die postero ante ortum solis venit nuncius.* E quo verosimillime conjicias S. Adalbertum post meridiem & fortassis sub vesperum primum Episcopum Pragensem designatum, cum Levigradec vix tribus leucis Praga dissitum fuerit, quod ipse Cosmas supra innuit, cum ait: *Haud procul a Praga.* (*g*) Quam male mulctatus redierit Otto secundus e bello Saracenico confidentius jam scribit alter vitæ author, utpote qui jam post mortem illius sub Henrico Sancto vitam S. Adalberti scripsit, quo loco copiose narrat, quanto periculo vel nando captivitatem hic Imperator post cladem ingentem evaserit, tum subjungit: *Prope semper diebus suis, ubi prælium capit, extra Teutonum consuetudinem pugnantibus eis secutum omne infortunium est:* cujus efficiens causa erat Regis *contra Dominum tacita offensa.* (*h*) Anonymus habet Ottonem appulisse *Veronam* non *Magontiam*, inde vero directum S. Adalbertum Moguntiam, ut in Episcopum consecraretur. Verba sunt: *Rediens interea de Saracenico bello adiit Veronam Imperatorius apex.* & postea: *Moguntino Præsuli in Episcopum direxit consecrandum.* Veronæ denique investitum fuisse S. Adalbertum expressis verbis memorat alter vitæ author: *Ibi* (Veronæ) *cum pastorali virga investivit Otto Secundus.*

Ut ſibi colligeret, quos in certamina ferret,
Ire volens iterum reparare pericla ſuorum,
Inſcius heu fruſtra moriturus morte propinqua.
Tendit ad hunc ergo cum Preſule magna futuro
Terre primorum *Pragenſis* turba virorum,
Principis ex parte rogitans cum ſupplici voce,
Ut dextra firmet, populi quem ſponſio vellet
Paſtorem fieri, quo poſſet ab hoſte tueri.
Ille ſed innata nunquam pietate remota
Dat ſibi paſtorum gemmam virgamque priorum (*i*)
Et *Magontino* Sacratus Preſule digno, (*k*)
Hac inquam luce tua qua Sanctiſſime Petre
Feſta libens recolit (*l*) populus, ſua votaque ſolvit.
Mox redit ad propria procerum comitante caterva;
Hic autem, cujus reſidebat terga caballus,
Non ut cornipedum mos eſt properare furentum,
Sed velut agnellus tener, & velut ibat aſellus,
Sella nec aurata, nec erant argentea frena,
Subere ſed nexis Preſul contentus abenis, (*m*)
Ornatus inter tot equos fert iſta libenter.
Hic equitans alte cum primum menia *Prage*
Longe conſpexit, pedibus tum vincula dempſit,
Nudatoque pede perrexit, donec habende
Sedis in Eccleſia ſtans celos mente reſixa
Criſto cum Sanctis perſolvens munia laudis
Pontificum more cum magno plebis honore
Obſedit ſacram contrito corde Kathedram.
VIII. Vir fuit hic quantus tunc tempore Pontificatus
Pandere non poſſent muſe, ſi mille ſonaſſent,

 Pon-

(*i*) III. Nonas Junii annulum datum eſſe ab Ottone II. S. Adalberto prodit Annaliſta Saxo ad annum 982. (*k*) Nempe Willigiſo, qui juxta Annaliſtam Saxonem anno 975. Rodberto ſucceſſit in Archi-Epiſcopatu, quanquam Serarius id annis duobus poſterius ſtatuat. (*l*) Anonymus ait: *Conſecratus ille feſto amicorum Domini JESU Petri & Pauli.* At vero Annaliſta Saxo id factum dicit III. Idus Junii. Præferendus tamen prior vitæ auctor utpote coævus, maxime quod perbreve ſpatium temporis inter Nonas & III. Idus Junii intercurrat ad tantum iter Verona Moguntiam perficiendum. (*m*) Id eſt: *habenis*.

Omnibus in *Cristo* credentibus arsit in isto
Non quasi sub modio lux, sed lucens in aperto,
Distribuit decimam partes in quatuor equas:
Ecclesie dampna primam dedit ad reparanda,
Fratribus ad claustrum pars altera cedit in usum,
Tercia cum miseris ascribitur & peregrinis,
Vix opus ad proprium pars linguitur ultima tantum. (n)
Preterea miseras pavit sine fine catervas,
Quam satis est ultra cunctis tribuens bona cuncta,
Ter quater exceptis e tantis tot mage lectis,
Semper Apostolicus servetur ut ordo beatus,
Quos secum pariter conscripsit mandere semper.
Ipsum sed raro vidit nisi tempore festo
Sol medius saturum, vel sompnus nocte quietum.
Regula prandendi fuit hec, mos iste jacendi:
Cum gemmis & auro stat lectus fultus & ostro,
Tantum mortales visus quos pascat inanes,
Nocte sed aut frater *Gaudencius* (o) aut miser alter (p)
Incumbit stratis, Dominus quibus ille relictis
Ceu lepus in cruda jacuit sine stramine terra,
Collaque purpurea sustentant aspera saxa.
Nec satis expleto currens per devia sompno
Nunc psalmos recitat, miseros nunc munere ditat,
Visitat aut egros, sontes, aut carcere nexos.
Nulli plus propria curtis nota, vel sua villa,
Quam sibi carcer erat, quis & in qua parte cubarat.
Non illum cereris removet, non cura quietis,
Quin etiam longas orando protrahat horas,
Seu flectens genua, seu tundens pectora casta
Sive rigans lacrimis intus suspiria cordis.
Pulsa procul factis perit hys lascivia carnis,

Et

(n) Paulo aliter hanc distributionem narrat alter vitæ author: *De rebus autem* (inquit) *Episcopii primam partem in agmina pauperum, secundam pro restauratione matris Ecclesiæ, tertiam pro captivorum redemptione disposuit, quartam ipse cum suis cohærentibus ad necessarios sumptus recepit.* (o) Hic *carne & spiritu duplex germanus* S. Adalberti alibi dicitur, postea juxta Annalistam Saxonem anno M. factus Archi-Episcopus Gnesnensis. (p) Anonymus habet: *coecus natus*, quis autem is fuerit, incognitum.

Et poſt completam primam nil dixit ad horam,
Servans monachice nocturna ſilencia vite.
Poſt vero primam decurrens plebis ad undam (q)
Quid ſibi quisque velit, veniat cur quisque? requirit.
Omnes pacificans, nullum ſe judice dampnans,
Talibus exutus fuerat ſi denique rebus,
Utitur aſſiduis in Chriſto dulcibus ymnis,
Donec ſol miſſas tempus trahat ad celebrandas,
Qua ſimul expleta non carnis veſcitur eſca,
Nec ſtuduit vanis vinci, vel vincere ſachis, (r)
Sed cum dilectis & ſacra lege peritis
Scripta capellanis per multa volumina legis
Diſputat, & ſuadet, que lex facienda notaret.
IX. Hoc opus, hec ſtudia vite, fuit hec ſibi meta.
Hic poſt completam vellet dum tempore quodam
Omnibus officiis predictis ordine geſtis
Se hominis more corpus relevare ſopore,
Pulſitat in poſtes ſuper adveniens miſer hoſpes, (s)
Cui preter corpus nil liquit latro cruentus,
Affore clementem rogitans per cunctipotentem,
Quem ſimul audivit, molli de ſtramine ſurgit
Preſul ſollicitus, quia nil ſibi reperit intus,
Pauperibus nummum nam res vacuarat ad unum.
Sed dare quid valeat, dum triſti pectore verſat,
Ecce ſubit menti daret ut pulvinar egenti,
Quod ſuperelle videt, pauper ne meſtus abiret;
Letus & abſtractum confeſtim complicat oſtrum, (t)
Plumas diſpergens ſpacioſa per atria currens,
Pauperis ad vocem biſſum projecit inanem.

 Cu-

(q) Id eſt: multitudinem, unda tropice pro multitudine a populi motu & fluctuatione accepta, qua voce in hac translatione crebrius intra hoc carmen utitur Coſmas. (r) Id eſt: *Scachis*. Scachus latrunculorum luſus antiquiſſimus ſic appellatus a voce Perſica *Scach*, quæ Regem connotat, quod præcipuam in eo luſu perſonam Rex ſuſtineat, ſeu etiam a voce teutonica *Scach*, id eſt: Latro, unde latrunculorum luſus nomen indeptus. Hic per Synecdochen accipitur ſpecies pro genere, ſcilicet *Scach* pro quovis luſu. (s) *Id eſt:* pauper ſtipem flagitans. (t) Anonymus ait: *inanem purpuram in rugam complicuit; & per cocuntium januarum foramina emittens hoc fertili dono manum pauperis accumulavit.*

Cujus cum facti lateat cor, atque ministri
Inter se verbis pugnarent semper acerbis:
Hoc qui fecisset, cupientes scire quis esset?
Quod pius ipse videns prohibet fur, talia dicens:
Parcius ista viri jactetis jurgia fidi,
Hoc nullus furtum fecit, me judice, vestrum,
Sed causa victus tulit hos homo pauper amictus.
Interea fluere sibi non cessabat ab ore
Ad populum sermo fugienda sequenda docendo,
Penas injustis promittit, premia justis,
Ad faciem facie *Cristum* sine fine videre.
Verbo discretus fuit & pietate severus,
Mitis subjectis, durus quandoque superbis,
Callidus ut serpens, simplexque columba refulgens.
Ut res poscebat, pro tempore cuncta gerebat,
Exemplum cuncto per se dedit utile mundo.
X. Sed grex carnalis, quod pastor spiritualis
Insinuat, facere renuit, nec cessat abire,
Quo trahit ebrietas, & nugis juncta voluptas.
Miro quippe modo cum sint per pascua suco
Ambrosie pasti celestis nectare verbi,
Illico marrubio (u) scelerum replentur amaro.
Demonis hic dira quanto defendit ab ira,
Obligat hec tanto plus se plebs more nefando.
Ille docet legem pariter vitamque perhennem,
Illa sed in mortem ruit, & legem fugit omnem.
Vidit tunc Sanctus Presul, quia non capit ullus,
Quod precepta jubent, vel quod sua verba sonarent,
Nec sibi prodesse, sed frustra vidit obesse.
Vidit, & indoluit, secum tacitusque revolvit:
Quid faciat? nescit, quia nil piscacio cepit,
Tum deflens dampna populi, tum crimina multa,
Hoc tandem mestus decrevit, plurima questus,
Claudere sermonem pocius, quam ferre laborem
In ceca gente per fasque nefasque ruente.
Hoc ideo fecit, quod cunctis post patefecit.

Non

(u) Herba amara vulgo Andorn, Lungenkraut.

Non potuit causas animo tres ferre nefandas,
Prima fuit talis, res & veluti capitalis:
Duxerat hic ternas uxores, iste quaternas,
Femina nec solo fuerat contenta marito.
Sed vice consimili nunc huic, nunc jungitur illi,
Altera tum Sacris altaris namque ministris
Consimili more connubia multa licere,
Tercia quod plures in Cristo quosque fideles
Promptus *Judeus (x)* semper vendebat avarus,
Hos pius ut redimat Presul non sufficiebat,
Proh dolor innumeris jam semper abinde redemptis.
Ergo tempus erat noctis, quo forte jacebat,
Nec vigilans adeo, nec sompno deditus alto,
Cum super aspexit juvenem, qui talia dixit:
O piger! exurge, quid dormis? nunc age, surge.
Presul ad hec illi respondit pectore miti:
O puer ignote! quo jam te cingis honore?
Qui sic audaci vultu, verboque minaci,
Nescio cur, placidum me cogis rumpere sompnum?
Ut contra (*y*) victor mortis viteque repertor
Venditus & passus pro nobis in cruce *Cristus*.
En ego sum, cum quo presens datur hic tibi sermo,
Qui modo *Judeis* iterum jam vendor *Apellis*. (*z*)
Tu vero stertis bone vir, nec talia cernis?
Dixerat, expavit Presul, sompnusque recessit,
Et sua quid cupiat sibi visio, mente retractat;
Et mox magnanimo *Willikoni* narrat amico,
Ut sciat hac in re quidnam deliberet ipse?
Arbiter hic rerum prudens & consiliorum,
Clarus natura, pollens & Prepositura;
Plurima quid narrem? vir erat perfectus ad unguem.
Hic tunc coniciens respondit, seria dicens:
Quando *Judeis* in *Cristo* quisque fidelis

Ven-

(*x*) Anonymus ait: *Mercator*. Sic enim ille: *quos mercator videns infelici auro emerat, emptosque tot Episcopus redimere non potuit.* (*y*) Fortassis: *Is contra* nempe puer. (*z*) Apella dicitur quasi Judæus circumcisus, id est: sine pelle aut præputio, *Glossarium Caroli Dufresne voce Apella*. Ea voce jam usus est Horatius L. I. Serm. Sat. 5. - - - *Credat Judæus Apella, non ego.*

Venditur, hoc patitur, qui nos ſua membra fatetur
Agnus quadrifidi, (*a*) qui tollit crimina mundi.
Nam quidquid membrum patitur, dolet hoc caput ipſum.
XI. Hec ſecum trutina perpendens Preſul in equa,
Multa ſuper populo ſuſpiria cordis ab imo
Ducens, in ſede non audet plus reſidere,
Ac ſic conſilio triſti cum mente reperto,
Ad mundi Dominam feſtinat tendere *Romam*, (*b*)
Ut quid opus facto foret in diſcrimine tanto,
Et gregis & proprio ſibi conſultum fore porro
Compellat meſtis Papam ſic inde querelis:
Eſt mihi commiſſus grex, inquit, lege remiſſus,
Nec mihi, nec populo vox proficuit mea ſurdo,
Cujus demonia regnant in pectore dira.
Corporis hinc victus fertur ſanctiſſima virtus, (*c*)
Et ſimul ebrietas inconſtans atque voluptas,
Pro ſe quisque ſua defendere vult malefacta.
Quem vir apoſtolicus (*d*) *Criſti* ſic mulcet amicus:
O dulcis fili! Patrem ſicut decet, audi:
Omnibus eſt opere precium mala facta cavere.
Si fugiunt, fugias pariter, ne te quoque perdas.
Sic etenim *Criſti* prohibemur voce benigni,
Ne canibus rapidis, dixit, dare ſancta velitis,
Nec mea cenoſis jactare monilia porcis,
Que cum conculcent, vos fedo vulnere rumpent;
Sed nunc conſilium fili! ne deſpice noſtrum,
Arripe, monachice quid dictet regula vite,
Hic tibi proficere poteris, *Criſto*que placere.
Que Preſul verba vite dulcedine plena
Haut ſecus ac fontem ſiciens, laſſusque quietem.
Suſcipit, & fixa conſervans cordis in arca
Vult

(*a*) Id eſt: mundi in quatuor plagas, orientem, occidentem, meridiem, & ſeptentrionem diviſi, de quatuor enim orbis partibus nihil adhuc ætate Coſmæ cognitum erat. (*b*) Ante hunc abitum narrat Coſmas ad annum 994. S. Adalbertum Chriſtanno Strachyquati obtuliſſe ferulam paſtoralem, & Pragenſem Epiſcopatum, quem is recuſavit; quæ eadem leguntur in Annaliſta Saxone. (*c*) Obſcurum, Anonymus habet: *Iniquorum pectoribus dæmoniacæ ſervitutis imperia regnant.* (*d*) Nempe Joannes XV. qui præfuit Romanæ Eccleſiæ ab anno 985. uſque 996.

Vult natale ſolum, populumque relinquere cecum,
Vult procul exigere ſuperaddita tempora vite.
Sed primum *Solimam* proponit viſere ſanctam.
Somnia ſunt dura pro *Criſto* dulcia viſa,
Protinus inſinuat miſeris, tunc quidquid habebat,
Pauper ut omnino pergat cum divite *Criſto*.
XII. Hoc aderat forte *Thephanu* (*e*) tempore *Rome*,
Optima Regina, miſeris matrona benigna.
Filius hujus erat, qui publica jura tenebat
Maximus *Ottonum* Rex tertius *Otto* priorum.
Hec ſimul audiſſet, *Solimam* quod pergere vellet
Preſul Adalbertus, ſuus utpote carus amicus,
Clam vocat, atque monet pro conjuge ſemper ut oret,
Quem ſors humana ſibi nuper ademit amara.
Inſuper argenti regaliter addit & auri
Jam magnum pondus, puer ut vix tolleret unus.
Ille ſed ex more currens per compita nocte,
Pondus denarium miſeris expendit ad unum,
In patriamque ſuis pueris hinc mane remiſſis,
Mox habitum proprium mutavit, & emit aſellum.
XIII. Cum tribus peregre ſociis proficiſcitur, atque
Montem *Caſſinum* ſubito pervenit ad altum,
Deſuper impoſitum, qui fulcit vertice clauſtrum.
Id pius & primus fertur feciſſe patronus
Omnibus in Criſto lotis baptiſmate ſacro (*f*)
Ex meritis dictus ſic nomine *Benedictus*.
Utque beatorum teſtantur ſcripta virorum, (*g*)
Hic quoque monachicam conſcripſit poſtea normam.
Qui ſe noviſſet, quamvis hic nemo fuiſſet,
Eſt tamen hoſpicium ſortitus Preſule dignum.
Et memor inde vie forſan cum vellet abire,
Convenit Abbatem cum fratribus, atque ſalutem

(*e*) Eodem modo vocatur & ſcribitur in Annaliſta Saxone, aliiſque coævis, imo diplomaribus, erat ea autem Ottonis II. uxor, tum viduata viro. (*f*) *Id eſt*: præcipuus Patronus omnium Chriſtianorum. (*g*) Anonymus id ſolum de S. Gregorio dicit. *Ut Gregorii* (inquit) *mellifluum os ſonat.*

Dans & suscipiens Abbas, (*h*) quem mittere nolens
Corripit e pleno sic pectore vera monendo:
Est ait ista via longe quam tendis ab illa,
Que nos ad patriam paradisi ducit amenam.
Est animi magni bona lubrica spernere mundi,
Sed mutare loca minus est laudabile multa.
Nam constare loco quantum tibi prestat in uno,
Non nos sed patrum firmant exempla priorum.
Auribus haut surdis que Presul verba salutis
Suscipit, atque viam statuit dimittere ceptam,
Indeque jam vere se nolle fatetur abire,
Sed frustatur eum cernens Deus omne futurum.
Hoc desiderium differre volens aliquantum,
Ut quanto dura nunc sint, & laude minora,
Tanto majora captus (*i*) post & meliora.
Sed cum monachicis vellet se cingere telis,
Et cum majores sic vellent atque minores,
Aures horrendum transverberat illico verbum:
Hic tibi conveniunt lex, mos, & regula dicunt,
Hic & monachicam poteris bene discere vitam;
Hinc & lucrata referes commissa talenta,
Ecclesiasque novas constructas hic modo nostras
Consecrare potes, quia Presul in ordine fulges.
Id simul audivit, semet turbavit, & inquit:
Utrum me mulum, precor, anne putatis homullum, (*k*)
Cum procul effugerem, populo ne Presul adessem,
Presulis Ecclesias sacrem sub nomine vestras?
XIV. Protinus & retro descendit tramite verso
Mestus, & inde viri veniens subit atria *Nili*; (*l*)
Tercia cum tetras lux merserat alma tenebras.

In-

(*h*) Abbatis Cassinensis Nomen nec prior nec secundus vitæ scriptor prodit. Sed verosimillime is fuit Manso, qui Aligerno anno 986. demortuo successit, de quo videri potest Mabillonius sæculo V. SS. Benedicti p. 645. & *seqq.* (*i*) Fortassis *capiat.* (*k*) Homullus seu homulus *id est:* homo parvus, qua utraque voce utitur Lucretius. (*l*) Nempe Vallelucium, ubi concessione Abbatis Cassinensis Nilus monasterium ordinis S. Benedicti tenebat, eique præerat, prius tenue postea ejus regimine multum auctum, ob quam causam postea idem monasterium deseruit, ut videre est ex veteri documento apud dictum Mabillonium cit. loco.

Inter ut etherea resplendet lucifer astra,
Sic pater abbates *Nilus* (*m*) precesserat omnes,
Moribus & vita sub quo duce plurima turba
Ipso credentum florebat discipulorum.
Vivere qui manuum studuere labore suarum.
Hac fama ductus, pro *Cristi* nomine sanctus
Cuncta pati promptus, non segni corpore totus,
Ut procul Abbatem *Nilum* conspexit euntem,
Affusus terre suspirans flevit amare,
Querens responsum, simul & solamen amicum.
Quem Pater intuitus, que vena calesceret intus
Cristo servire scrutans ipsius ab ore: (*n*)
O dulcis nate pro *Cristo*, dixit, amate!
Ut te susciperem, si non hanc rem fore scirem,
Ut mihi jacturam, tibi vero nil profuturam.
En ergo pili barbe testantur ut isti,
Grecus homo grecam nunc hic exerceo vitam.
Quam vero colimus, quamvis sit parvula tellus,
Est tamen illorum, fugis huc consorcia quorum. (*o*)
At si fortassis mecum simul hic habitabis,
Hinc ego cum caris sociis depellor ab illis. (*p*)
Tu modo qui poscis mestus plus mestus ab illis
Quare consilium, sic venit, accipe nostrum:
Hinc repetas magne dignissimus menia *Rome*,
Quo cum pervenies, ex nostra parte salutes

(*m*) Is passim vocatus *Nilus Junior*, de cujus probitate imo etiam miraculis plura videri possunt apud eundem Mabillonium. (*n*) Hic prudenter Cosmas ea omisit, quæ produnt scriptorem coævum, ne scilicet lectorem in errorem induceret, ut hoc carmen etiam ab eadem ætate esse sibi persuaderet. Anonymi vero coævi, quem carmine expressit Cosmas, verba sunt: *Quem intuitus Domnus Abbas Nilus, cujus meriti in conspectu Domini viveret, jam in primo sermone cognovit. Qui & usque hodie ita amore Christi ferventem non meminerit se vidisse aliquem juvenem.* (*o*) Nempe Monachorum Cassinensium. Nam Aligernus Abbas Cassinensis monasteriolum suum Valclucii ei concesserat, ut apud Mabillonium legere est sæc. V. p. 648. & 651. (*p*) Alter vitæ Author vero ait: *Non negat pater Nilus: Ast, inquit, homo ego sum Græcus. Melius hæc conveniunt tibi, cum quibus agas, monachi latini. Redeas Romam, &c.*

Cernuus Abbatem Dominumque ſenemque *Leonem* (q)
Deque tua ſcriptam cauſa des hanc ſibi cartam:
Aut hunc conſerva, precor, o confrater & Abba!
Quem tibi ſpectatum mitto ſatis atque probatum,
Aut ſi diſpliceat, magis a re te duce querat
Abbatem ſancte (r) pariter me ſupplice *Sabe*.
Hac ſpe firmatus *Romam* flens inde profectus
Tendit ad Abbatem populo monſtrante *Leonem*.
XV. Quem ſimul ac adiit, mandataque verba peregit,
Ex *Nili* ſcriptam perſona dat ſibi cartam.
Sic ubi mandatam firmavit cartula cauſam,
More *Leo* ſolito nondum ſub tecta recepto,
Sicut erat multos doctus deprendere ſtultos, (s)
Arte ſub arguta cepit perquirere cuncta:
Quis vel qua mente, vel quo ſit comptus honore?
Ut nunc iraſci ſimulat, vultuque minaci
Multa ſibi dura predicens eſſe futura,
Mentis ſecreta ſcrutans per callida verba.
Sed non adverſa potuere, nec ulla ſecunda
Frangere veracem tam propoſitique tenacem.
Tunc cernens Abbas ejus quod firma voluntas,
Nec ſe mulcendo mutet, nec dura minando,
Sed plus in *Criſto* firmat conſtare loquendo,
Ne ſuſcepturum promittit ni prius illum,
Quam Dominus Papa ſciat hec ex ordine cuncta.
Ut quod opus facti fieret ſentencia tanti
Inſinuet Patris patrum non diſſona dictis. (t)
Poſt hec hys cunctis ex ordine jure peractis,
Hora qua *Criſtus* terſit ſindone precinctus
In ſe credentum veſtigia diſcipulorum,

Hac

(q) Aligernus Abbas Caſſinenſis ſupra dictus habuit fratrem nomine Leonem profeſſione monachum, qui Hieroſolymis revertens *portionem ligni Dominicæ crucis non parvam auro, gemmisque pretioſis ac margaritis circumdatam detulit.* Ut apud Mabillonium legere eſt; An idem ſit cum hoc Leone, quod aſſeverem non habeo. (r) Anonymus rectius habet *ſancti.* (s) Id eſt: *Simplices.* ſic ante vocabulo ſtultitiæ pro ſimplicitate uſus Coſmas. (t) Hæc diſſona ſunt relatis, quæ Coſmas in Chronico ſuo ad annum 990. ſcribit: *S. Adalbertus Romæ ad S. Alexium inſcio Abbate quis eſſet, factus eſt Monachus.* Sed coævi præferenda fides præ his relatis Coſmæ.

Hac quoque monachica precingitur ille cuculla. (*u*)
Postque sequente die veniunt cum Sabbata *Pasche*,
Criminis & quando laxantur vincula sacro
Fonte, (*x*) sub hac hora simile sibi laxa cuculla.
Hec duo cernentes sociique vieque sequaces,
Non bene mox clipeo fugiunt post terga relicto.
Fratrem germanus *Gaudencius* usque secutus
Solus proposito firmus permansit in illo.
XVI. Hic humilis quantum processit in ordine fratrum
Presul *Adalbertus* non posset pandere *Tullus*. (*y*)
Delicias carnis celestibus expulit armis,
Quitquid temptantum persensit mens viciorum,
Non cessans patri profitétur spirituali,
Tempore post paulo temptaminis imbre fugato,
Nubibus ut victis sol clarior exit aquosis,
Optima sic lolio fruges pereunte maligno
Ad messem parva virtutum crevit in hora.
Sic fore subjectum cunctis preceperat illum
Abbas, ut quo sciret, si factis dicta repenset,
Staret ut illorum postremus in ordine fratrum;
Servet gallinas, lavet immundasque cloacas, (*z*)
Semper consimile daret obsequiúmque culine,
Ut humeris latices usus deferret in omnes.
Hec Presul sanctus dum perficit omnia letus,
Cernens antiquus doluit seductor iniquus,
Ut nunc occulta nunc vero temptat aperta,
In *Cristo* firmam subvertere fraude columpnam.
Nam semper caute cum sanctus Presul ab amne,
Sive mero plena deferret vitrea vasa,
Hostis prefatus non cessat tendere lapsus,
In partes illa perfringens fraude maligna.
Hec dum persepe faceret, vicibus tot & ille
Vir simplex corde perfunderet ora rubore,

(*u*) Nempe anno 990. ut habet Cosmas & Annalista Saxo apud Eccardum T. I. (*x*) Nempe Sabbato Pascæ baptismus olim preceptus cathechumenorum. (*y*) Tullius Scilicet M. Tullius Cicero summus Orator. (*z*) Anonymus ait: *Obedientia, qua donavit eum suus. Abbas, hujusccemodi erat: ut coquinæ fratrum aquæ administratorius usus humero apportaret, manibus quoque eorum lavandis simile obsequium ageret.*

Ac veniam flendo rogitaret corpore prono,
Hostis confusus respexit ad hec furibundus.
Ad mensam fratrum quadam cum forte dierum
Plenum de vino ferret vas fusile vitro,
Protinus offenso pede corruit in pavimento.
Dat vas tinnitum percusso marmore magnum,
Abbas quod longe residens cum fratribus ipse
Audiit, & querit, quid contigerit, quia nescit,
Quod res adversa mutatur sepe secunda:
Sic etenim plenum vas est sanumque repertum,
Ac si tum nulla foret insuper acta ruina.
XVII. Venerat & quedam *Constancia* tempore quodam
Donis cum magnis emuncte femina naris,
Grandi causa que tunc prandere rogata,
Expertum panis se dixit ter quater annis.
Ille quod agnoscens aut hoc paciencia non est, (a)
Sed venas alvi clausit violencia morbi,
Et panis frusta consignans mox cruce sancta,
Que dans matrone pro *Cristi* dixit amore
Has micas panis manduces filia dulcis!
Nec licet ut spernas pro *Cristi* nomine micas,
Quas sibi suscepit conjunx, ac leta comedit.
Est semper dapibus post cunctis usa diebus,
Et redit ad propria comitante salute magistra,
Magnificans Dominum pro tanto munere *Cristum*.
Nec res miranda nobis est pretereunda:
Unica Pretoris cujusdam nata *Johannis* (b)
Febribus exhausta, nimioque dolore gravata
Vite suprema jam vexabatur in hora.
Hanc sanat subito Cristi cum nomine dicto.
XVIII. Mittitur interea vir quidam nomine *Radla*,
Principis illius frater provincia cujus

Tu-

(a) Obscurum: Anonymus habet: *Ille vero hunc abstinentiæ morem pro infirmitate ei adhæsisse recognoscens.* (b) Rursus consulto Cosmas notam temporariam omisit Anonymi coævi, sic vero ille de hoc Joanne: *Qui nunc urbis Præfectus esse dignoscitur.*

Tuta lupis preda fuerat paſtore relicta, *(c)*
Ex populi parte deſerti ſollicitare
Archipontificem Dominum *Magonciacenſem*
De reditu blandi patris ac Doctoris amandi,
Hic ubi pervenit populi causámque peregit
Preſul ſollicitus, quod grex paſtore relictus
Cervicis dure nulli ſtet quam ſibi cure
Nec mora legatos *Romam* jubet ire facetos, (*d*)
Qui ſua ſcripta darent, qui Papam ſollicitarent,
Ut de paſtore plebis deliberet ipſe.
Hac fit pro cauſa *Rome* convencio ſancta, (*e*)
Grandeque litigium tunc eſt ex omnibus ortum,
Aſtinc (*f*) clauſtrales nolunt dimittere fratres,
Hac ex parte volunt legati, juſtaque poſcunt,
Ut paſtor redeat, quem plebs devota petebat;
Sicque diu variis volvebant jurgia dictis.
Donec fit palme compos ſentencia *Radle*. (*g*)

Tunc

(c) Anonymus prior nomen non prodit, ſed *Nunciorum Primatem* vocat, ſic vero ille de eo: *Hic ipſe Primas frater erat Ducis, cujus terræ, qui exigebatur Epiſcopus, præfuit.* Verum alter vitæ ſcriptor id aliter refert, verba illius ſunt: *Poſt populus terræ Epiſcopum ſuum revocant: Viri ſancti pappatem Radlam, qui frater carnis ſuo Duci erat, & Chriſtianum Zrahquas monachum eloquentem virum in hoc opus eligunt.* At nuſpiam conſtat Boleslaum pium Ducem Bohemiæ fratrem habuiſſe Radlam, ut veroſimillime hoc in loco amanuenſium error cubet, atque conjunctio & pertineat ante vocem *qui*, non ad vocem *Zrahquas*, legendumque omnino ſit: *Viri ſancti papatem Radlam, & qui frater carnis ſuo Duci erat, Chriſtianum Zrahquas monachum eloquentem virum in hoc opus eligunt.* Nam Ztrachyquas frater erat Boleslai pii Ducis Bohemiæ, ut in Annalibus noſtris videbitur, & pridem ab aliis tractatum eſt. (*d*) Hos ipſos legatos recta via Romam miſſos fuiſſe a Bohemis innuit uterque vitæ author. (*e*) Anonymus dicit: *Facta eſt Romæ ſynodus pro hac cauſa.* (*f*) Id eſt: *Aſt hinc.* (*g*) Anonymus ait: *Dubiam nunciorum primas vix promeruit victoriam.* Vocatur vero *Sancti Viri pappas*, id eſt diſcipulus, quam vocem diſtinquendam eſſe ab altera *Papas*, quæ Magiſtrum ſignificat, monet Dufreſne in Gloſſario ex Mabillonio. Verum præter hunc locum vitæ, & explicationem Mabillonii non adfert Dufreſnius alterum exemplum a quopiam ſcriptore præterea vocem *pappas*, quæ eadem eſt cum *papas*, adhibitam fuiſſe pro diſcipulo. Nihil enim obſtat quin Radla dicatur *papas* S. Adalberti in proprio ſenſu, nempe *Pater Spiritualis* illius, quanquam propter eminentiam Sanctitatis ejusdem ſuo modo etiam diſcipulus S. Adalberti dici potuerit. Suppetunt nonnulla documenta in annalibus proferenda hunc eundem *Radlam* a noſtris vernacula lingua appellatum *Tata* Sancti Adalberti, quæ vox Slavica *Patrem* ſignificat, quemadmodum etiam hodie adhuc in uſu eſt.

Tunc Vir apoſtolicus nolens, ſed jure coactus,
Reddimus hunc, inquit, ſua quem pleps lege requirit.
Lege tamen certa ſic inter utrosque reperta:
Si mala, que faciunt, omnino facta relinquunt,
Collaque preceptis cupiunt ſi ſubdere ſanctis,
Quem repetunt, habeant, *Criſtoque* juvante, quod optant,
Reddant centuplicem virtutis ad horrea frugem;
Sin autem ſolidis perſtant in crimine votis,
Sic noſter populi vitet conſorcia duri,
Inſons ne forte pereat cum ſontibus ipſe.
Hec ubi ſunt dicta vulgus redit ad ſua tecta,
Mox & legati gaudent diſcedere leti,
Fratribus, Abbate, ſimul & Papa lacrimante. (*h*)
Poſt iter emenſum *Plizenem* ad menia ventum (*i*)
Iſtius terre manet hac nam terminus urbe.
Hic horrenda virum percuſſit viſio ſanctum:
Nam mox ut vidit mercatum, talibus inquit,
Ecce fides vera! ſic eſt promiſſio veſtra,
Dum lux tam ſancta ſtudiis eſt hys celebranda,
In qua ſurrexit *Criſtus*, mortemque revinxit,
Dum quos fallatis, nos dignos eſſe putatis.
Non nos, ſed Dominum, mihi credite, fallitis ipſum.
Hec dicens omnes perturbat abinde forenſes.
Cum vero *Pragam* primum pervenit ad almam,
Urbs eſt commota, ruit & plebs obvia tota,
Et pre leticia lacrimat velut oppido fida,
Inſuper & dextras dant multocies violatas,
Promittuntque ſua complere per omnia juſſa.
Sed mala mollicies paulo poſt cepit inertes,

Se-

(*h*) Alter vitæ author ſubjungit: *Quinquennio plenus miles in monaſterio erat.* Quod de quinquennio interrupto non continuo intelligendum eſſe in Annalibus noſtris oſtendemus. (*i*) Id eſt: Plſnenſem provinciam, ſeu urbem Plſnam. Tacente de hoc penitus priore vitæ ſcriptore, alter generatim civitatem vocat, ſic vero ille: *Dominica die veniens venit ad unam civitatem, ubi ipſa die erat mercatus magnus.* Anonymus apud Menkenium T. III. p 1644. adjungit: *Ipſe autem fratres ſuos, cum quibus venerat, in Plznenſi provincia reliquit interim, ædificavitque eis pulcerrimam Ecclesiam ſub honore DEI Genitricis Mariæ Virginis in eadem provincia, quam Eccleſiam Koſtelez nominavit.*

Sepe quod evomuit, ficut canis ore relambit,
Haut fecus in vetera viciorum plebe relapfa
Itur in omne nefas, trahit ut fua quemque voluptas,
Fitque boni Patris labor ingens femper inanis.
XIX. Hec iterum *(k)* fcelera res eft lacrimabilis orta:
Proh dolor! ingenua cujusdam femina capta
Conjuge cum mecho dampnataque judice facto,
Pro culpa meritas tunc juffa rependere penas,
Omnibus elapfa manibus poft terga ligata
Pervolat ad fedem celi *(l)* pede pontificalem.
Clemens ex animo cui prefiul compaciendo
In clauftrum fancti mittens fecreto *Georgi*, *(m)*
Clavem cuftodi committit habere fideli,
Ut faltim facra valeat latitare fub ara,
Sic vel eam fervet vite, vel & ipfe periret,
Martyrii, quam flagrabat, habere *(n)* coronam
Mox manus armata, fcelus ac in utrumque parata
Pontificale forum complevit milite totum,
Querens abfconfam cupiensque necare maritam,
Nec non multa minis addens convicia vanis
Dampnat Pontificem mecham non jure tuentem.
Præful ad hec verba fe firmans cum cruce fancta
Profilit ex altis fecuro pectore ftratis,
Ardens martyrio vitam finire beato.
Utque timens hoftem fugias, fic venit in hoftem,
Ut *(o)* leta medium rumpens cum voce maniplum
En, ait, en prefto! fi me nunc queritis adfto,
Et contra *Sclavus* de circumftantibus unus
Ora dictante *(p)* cunctorum fic ait ore:
Errat pro certo, fi querit crimine noftro
Spes tua martyrium, vite vel nobile letum.
Sic non impletur nunc velle tuum, fed agetur
Plus tibi plorandum, multo plus atque dolendum.

(k) Verofimillime legendum: *inter*. *(l)* Error Amanuenfis, legendum *celeri*. *(m)* Nempe Parthenonem fanctimonialium Benedictinarum in caftro Pragenfi, cui num adhuc tum præfuerit Mlada foror Boleslai Pii, non liquet. *(n)* pro *habiturus*. *(o)* forte. *Et*. *(p)* Obfcurum. Fortaffis: *Verba dictante cunctorum ore fic ait*:

Hys ſi cum dictis non detur adultera nobis,
Fratres nempe tui ſunt nobis, ſuntque propinqui,
In quorum prole ſat poſſumus iſta piare. (*q*)
Hec Sanctum contra dum latrant voce canina,
Heu! quid non aurum mortales cogit auarum?
Protinus ex populo corruptus proditor auro,
Neſcio, quot numero lectos ex agmine toto
Devocat, & monſtrat, mulier qua parte latebat.
Mox rapitur cunctis (*r*) cuſtos poſt terga lacertis,
Atque diu verbis cum nollet prodere blandis,
Non (*s*) ſic commiſſam, perterritus enſe, maritam
Prodidit, & ſacra miſere nil profuit ara,
Quam licet obliquis tenuit comprenſa lacertis.
Nam velut agna lupo laceratur rapta maligno,
Haud ſecus irati mulier ſub jure mariti
Penas morte ſui ſolvit male corporis uſi. (*t*)
XX. Talibus ac tantis multo pejoribus actis
Peſtifere plebis poſſet cum nulla docentis
Ore ſalutiferis contra facundia verbis,
Flet bonus ingentem paſtor periiſſe laborem,
Flet miſeram gentem fidei non juſſa ſequentem,
Et redit ad ſacram Sanctorum ſanguine *Romam* (*u*)
Ut devitaret, ne poſt pejora videret.
Preſul & egregius ſervorum fit quoque ſervus,
Mutans paſtorem clauſtrum repetendo priorem.
O! quam clauſtrales cetus gaudere videres

De

(*q*) Hæc nonnihil turbato Anonymi ordine enarrat Coſmas, at vero is præterea ait: S. Adalbertum tumultui huic infuſum nil niſi martyrium anhelaſſe, *niſi eum prudenter domnus Willico* (Præpoſitus) *prohiberet.* (*r*) Veroſimillime legendum *junctis* (*s*) Negativa hæc particula vix quidem hic ſuſtineri poteſt, legendum veroſimillime *&* aut quodpiam affine vocabulum. (*t*) Anonymus ait: *Rapitur illa infelix fruſtra preſſis altaribus, & ſub manu conjugis, capitalem juſſa eſt ſubire ſententiam. Quod cum ille* (maritus) *velut vir juſtus facere nollet, ſub gladio vilis vernulæ truncata pœnas male uſi corporis capite exſolvit.* (*u*) Alter vitæ author ante reditum Romam hæc interponit: *Non tacendum, quod juxta poſitis Ungaris nunc nuncios ſuos miſit, nunc ſe ipſum obtulit, quibus etiam ab errore ſuo parum mutatis umbram Chriſtianitatis impreſſit.*

De reditu tanti non ſegnis ubique miniſtri,
Qui ſic Abbati fertur placuiſſe *Leoni*,
Cetibus ut fratrum poſt ſe preponeret illum,
Ille ſed ut ſanctis cunctos preceſſerat actis,
Sic humilis fieri ſtuduit, meruitque videri.
Sic pollens operis ſtudiis, & dogmate legis.
Et quam majore coram ſublatus honore,
Tanto ſubjectus fuerat magis atque modeſtus.
Fratres mirantur, *Leo* Sanctus & ipſe fatetur,
Sub celo nullum ſibi conſpexiſſe ſecundum, (*x*)
Omnem virtutem nam purum raſit ad unguem,
Tunc cupiens ergo Dominus depromere ſervo,
Cujus erat meriti, fieret que ſpesve labori,
Oſtendit noctu viſum emirabile (*y*) dictu:
Nam quadam nocte relevat dum membra ſopore,
In ſompnis celum Preſul conſpexit apertum,
Ordinibusque choros variis procedere binos,
Purpureum dextra, roſeum quaſi parte ſiniſtra
Omnibus ex nivea quibus ornant tempora ſerta,
Proque ſuis meritis penſantur debita mercis.
Nam cibus hys totus laus eſt, & gloria potus.
Preſulis & faciles vox clara cucurrit ad aures:
Inter utrosque gradus honor & locus eſt tibi partus.
Mane ſed Abbate que dum preſente *Leone*
Cunctis narraret, tanquam non ipſe videret,
Sed velut alterius Sanctus ſub nomine *Paulus*
Celi miſteria narrat vidiſſe ſuperna:
Nunc, ait, hic hominem ſcio revera forte (*z*) talem:
Promittit donum cui *Criſtus* tale daturum.
XXI. Tempore tunc illo Rex Regum tercius *Otto*
Ceſaris Auguſti proles pulcherrima pulchri
Omni jam mundo ſibimet virtute ſubacto

(*x*) Anonymus coævus ita reddit teſtimonium de ſanctitate Adalberti: *Dicunt autem Abba & fratres ejus de eo, quia in omni virtute ad unguem perfectus eſt, & extra martyrium vere Sanctus.* (*y*) Fortaſſis: *admirabile*, aut *enarrabile*. (*z*) Lege *fore*, id eſt: *eſſe*.

Vertitur ad ſacram cum multo milite *Romam*,
Cum ſibi prima genas veſtibat flore Juventas,
Sed virtus meritis major puerilibus annis.
Poſcebat faſces tunc forſitan imperitales,
Nam caput & Domina mundi ſanctiſſima *Roma*,
Sicut Apoſtolico pollet ſub Principe *Petro*,
Terrarum Reges primas ſic tollit in arces,
Et quos regnare facit hos ſimul imperitare.
Illis Papa ſuus correptus febre diebus
Corpus humi tradens, animam ſuper ethera mittens. (*a*)
Utraque Vir Sanctus proprios diviſit (*b*) in ortus.
Eciam prefatus Rex & totus comitatus
Tranſcendens alpes *Ravennas* ibat ad arces, (*c*)
Romani Proceres veniunt cum (*d*) dona ferentes,
Verbaque que ſanctus ſibi miſerat ordo ſenatus,
Pectore devoto ſe dicunt tempore toto
Illius adventum velut expectare paternum,
Nec non & meſtas addunt de morte querelas
Patris Apoſtolici tocius plebis amici,
Niſibus & totis querunt & cum prece votis
De paſtore gregis, que ſit ſententia *Regis*,
Tanto veſtire quem dignaretur honore:
Forte capellanus tunc temporis affuit unus
Regis cognatus Vir nomine *Brunno* vocatus
Dogmate tam ſacro pollens quam ſanguine claro (*e*)
Vir bonus & talos eſſet perfectus ad imos,
Si non incerta ferveret carne iuventa. (*f*)
Hunc quod Rex voluit mox omnis concio legit,
Sedis Apoſtolice foret vel (*g*) Succeſſor honore

Quem

(*a*) Id factum anno 996, quo Joannes XV. mortem oppetiit. (*b*) Legendum: *dimiſit* nempe Vir Sanctus Joannes Papa. Clarius id habet Anonymus: *Summus ipſis diebus Pontifex febre correptus, corpus terræ, animam cœlo, utraque in ſua dimiſit exordia.* (*c*) Anonymus ait: *Juxta ſacram urbem Ravennam regalia caſtra metatus eſt.* (*d*) Obſoletum pro *una.* ſic etiam Salluſtius: *cum alter* id eſt *cum altero*, ſeu *una alter.* (*e*) Enucleatius hanc cognationem explicat Annaliſta Saxo ad annum 996. *Rex in Italia jam poſitus præmiſſis quibuſdam Principibus publico conſenſu & electione fecit ordinari Apoſtolicum ſuum nepotem Brunonem Ottonis filium, qui Otto Marcam Veronenſem ſervabat, impoſito nomine Gregorii.* (*f*) Anonymus inquit: *Magnæ indolis, ſed (quod minus bonum) multum fervidæ juventutis.* (*g*) Loco *vel* legendum &.

Quem duo Pontifices *Romane* Sedis ad arces
Willigiso pater simul *Ildebaldus* (*h*) & alter
Secum deductum cum magna laude receptum
Imponunt Sedi, quam sacrat sessio *Petri.*
Post hec cunctorum veniens Rex denique regum
Intrat, & exultat plebs, augustumque salutat
Ordo Senatorius mira gravitate venustus,
Urbis & innumnere letantur ubique caterve,
Dat quia Papa nova populo cum Cesare jura.
XXII. Tempore quo mille vicibus justissimus ille
Cesar *Adalberto* cum Sancto Sanctus amico
Utitur alloquio de multis multa loquendo, (*i*)
Nam Clerum circa fuerat sibi maxima cura.
Sed Magontinus tunc *Willigiso* patronus
Vivere desertos cernens sine Presule *Sclavos*
Ex templo mestus cum Papa plurima questus
Stans in Apostolica Sinodo, de plebe relicta
Querit: quid Sanctus decernat Pontificatus?
Ecclesias propriis cunctas pollere maritis,
Solam sed *Pragam* pastore suo viduatam,
Si sinerent fieri, dicebat, crimen haberi,
Multimodaque suos prece sollicitans per amicos
Ecclesiæ proprium vidue revocare maritum.
Non prius, ut potuit, Papam rogitando quievit,
Quam Vir Apostolicus promitteret omne coactus
Juxta velle suum grata pietate daturum.
Tristis & efficitur Presul, quod claustra jubetur
Linquere, nam populi, scierat, quod flectere duri
Nullius dogma potuisset ferrea corda.

 Cu-

(*h*) Anonymus habet: *Adelbaldus*, & vocat Collegam Willigisi. Verum erat is Hildeboldus seu Hildebaldus Episcopus Wormatiensis, de quo Annalista Saxo ad annum 992. & 997. qui Ottonis II. Cancellarius erat, annoque hoc ipso 996. mortuus. (*i*) Quæ tunc Otto Imperator locutus fuerit S. Adalberto prodit Anonymus in libello de translatione SS. Abundii & Abundantii apud Mabillonium Sæc. V. SS. Bened. p. 873. verba sunt: *Denique cum Domnus Otto Romam venisset, quid illic Vir tantus* (S. Adalbertus) *faceret, inquisivit, & eum ad se venire fecit, & ei episcopatum restituere curavit dicens: non esse bonum suam sponsam relinquere, & filios, quos Christus adoptaverat, orphanos deserere.*

Cujus ſed mentem lenit res una dolentem
Nam ſibi commiſſa plebs ſi nollet ſua juſſa,
Ut decet implere, nec dona ſalutis habere,
Gentibus ignotis nec adhuc baptiſmate lotis
Miſſus erat regnum celeſte docere futurum.
XXIII. Profilit e clauſtro planctu mox non ſine magno
Sanctus *Adalbertus* cum quo ſimul inde profectus
Preſul *Notberius* (*k*) ſumme pietatis alumnus,
Trans alpes triſtem ſocium comitatur euntem,
Et *Magontinam* donec pervenit ad aulam,
Non amiſit eum quam Rege forte revulſum
Sinibus alacris adeunt cunctisque relictis (*l*)
Rebus *Adalbertus* manſit cum Rege quietus
Sat longum tempus, nulla re quippe retentus
Ex fragili mundo, ſed Regi vera monendo,
Uri quem patrie voluit celeſtis amore.
Nam ſimul unda (*m*) locum plebis dedit, illico ſolum
Aggreditur dictis informans ſemper amicis,
Mitibus ut mitis foret immitisque ſuperbis,
Et quam majorem, tam ſe putet eſſe minorem,
Cognoſcens hominem ſe poſt mortem fore vermem,
Lucis & eterne ſi gaudia vellet habere
Semper manſura, contemneret hec peritura.
Talibus, ut quibat, Regem perſepe docebat,
Ut *Criſtum* puro de corde timeret amando,
Nec non & cunctis parens in curte miniſtris,
Haut ſecus ac proprius Domino facit omnia ſervus:
Vincla pedum ſepe ſociis nam detrahit ipſe,
Noctis & in umbra fuit huic componere cura.

In-

(*k*) Erat *Notgerus*, ſeu ut in Diplomatibus legitur *Notkerus* Epiſcopus Leodicenſis, de quo quæpiam Mabillonius cit. l. p. 21. & 22. illum vero in comitatu fuiſſe Ottonis Romæ prodit Annaliſta Saxo ad annum 995. Obiit is ſecundum Buccelinum IV. Id. April. A C. 1007. (*l*) Obſcurum. Sed elucidandum ex Anonymo, qui ita habet: *Cumque velut duorum prope menſium iter agerent* (nempe Adalbertus & Notkerus) *venerunt Magontiam, ubi regreſſus ab Italicis oris Imperator commoratus eſt, cum quo vir Dei manſit bonum tempus, quia familiariſſimus ſibi erat, & nocte pariter ac die velut ſanctiſſimus cubicularius imperiali cameræ adhæſit.* (*m*) Unda plebis id eſt multitudo plebis ut ſupra.

Invenit a fessis quecunque relicta ministris,
Sepe lavans limpha sellas & calciamenta,
Totaque *(n)* detersit, nulloque sciente reponit
In sua queque loca, sed tango vix ego pauca,
Ne mora sit longa vobis audire relata,
Que tunc fecisset, quibus & populum docuisset;
Ergo tantorum dum nemo diuque laborum
Auctorem sciret, dum factor & ipse lateret,
Quidam *Wolpharius (o)* tunc tandem Regis amicus
Innotuit (*p*) cunctis de Sancto fure ministris.

XXIV. Viderat hic idem Vir sompnum sanctus ibidem,
Quod narrans: quondam me, dixit, adire putabam
Curtem fraternam, simul in mediaque videbam
Aspectu pulchrum sed delectabile multum
Hospicium stantem gemmatos intus habentem,
Ceu geminos lectos, fratrique mihique paratos.
Dignus uterque thorus niveo stratuque decorus,
Alterius laudem precellens sed meus omnem
Purpureti (*q*) totus splendore micabat amictus.
Ad caput & pictum parvum pendebat amictum,
Quo super extensum notat aurea litera versum:
Auctentum *(r)* sponsa Virgo parat hec tibi dona.
Quod cum narraret dubius quid significaret,
Martyr eris cuncti, dicunt, pro nomine *Cristi*, *(s)*

Re-

(n) Verosimillime: *Lotaque detersit.* (o) Anonymus habet: *Woltharius*, alia editio *Wolfarius*, quem idem Anonymus vocat *regium imperialem ministrum.* (p) Id est *notum fecit cunctis.* (q) Forte: *Purpureo*, nam idem habet Anonymus: *Sed lectus suus omnem gloriam alterius longe præcellens, totus purpureo splendore & sericis ornamentis amictus* E quibus & aliis collatis conjicias Cosmam pene meri versificatoris officium præstitisse in hac carminice reddenda vita. (r) Eandem vocem *auctentum* etiam habet Anonymus tam in editione Freheriana, quam Bollandiana & Mabilloniana, in quibus hæc inscriptio simillimis verbis redditur: *Munus hoc auctentum filia sponsatur.* At vero alter vitæ scriptor eam his verbis clarioribus exprimit: *Munus hoc donat tibi filia regis.* (s) Hanc somnii interpretationem præcipue factam fuisse a Leone Episcopo Palatii scribit alter vitæ author. Porro de Episcopis Palatii ita commentatur clarissimus Carolus Dufresne in Glossario: *Sic porro dicti videntur Episcopi, qui ex indulgentia Summi Pontificis in Palatio Regum morabantur, ut essent cum quibus ii de rebus ecclesiasticis tractarent.* Existimatque idem forte munus esse & titulum quem apud nos a Caroli IV. temporibus Episcopi Olomucenses obtinuisse videntur, nempe *Episcopus Regalis Capellæ*, de quo plura apud eum voce *Episcopus Palatii* videri possunt.

Regalis Sponſa virgo que dat tibi dona,
Eſt celi Domina ſanctiſſima Virgo *Maria*.
Qui mox dulciſonas congaudens retulit odas
Prona cervice *Criſto* ſancteque Marie
Munere pro tanto per ſompnum nocte relato.
Hinc igitur mente quid ſecum volveret ipſe
Sub lucem proferens, ſecuro pectore fervens
Pro *Criſto* ferre penas, mortemque ſubire
Dulcem cum Rege conventum cepit habere, (*t*)
Ut poſt ſecretos ſermones atque ſumptos (*u*)
Amplexu caro poſt nuſquam conſociando
Oſcula dant ore ſibimet non abſque dolore.
Ergo dilecti vitam Vir ſanctus amici
Criſto commendans, pro nomine cujus anhelans
XXV. Primum *Turonie* ſanctum decrevit adire
Fratrem (*x*) *Martinum*, ſanctum ſimul & *Benedictum*
Cujus *Floriacum* meritis & corpore clarum
Edita mille docet per ſigna, quid ille valeret
Auxilio, (*y*) parat hos ſibi Preſul adeſſe Patronos.
Indeque perjuram toties cerviceque duram
Ad propriam gentem *Criſti* juga nulla ferentem
Archipontificis parendo per omnia juſſis
Accelerans repedat, quo factis juſſa rependat.
XXVI. Illa ſed interea gens impietatis amica
Peccatum grande patrarat non ſine fraude:
Urbem nam furtim vaſtantes nomine *Kurim* (*z*)
Pro pudor! incautos pacis ſub tegmine captos

Ceu

(*t*) Hæc poſt reditum Turonia & Floriaco narrat Anonymus. (*u*) In hoc carmine mendum eſt, atque pes unus deeſt. (*x*) Minime dubium quin legendum: *Patrem*. (*y*) ad hunc locum inquit Mabillonius c. l. p. 861. *Locus inſignis ad probandam præſentiam corporis ſancti Benedicti in Monaſterio Floriacenſi præſertim ab auctore Italico.* Abinde vero etiam S. Adalbertum Glannafolium adiiſſe ad D. Mauri corpus alius vitæ author memorat. (*z*) Hanc vocem *Kurim* ſuſpicor a quodam Amanuenſi intruſam ſubſtituramque alteri *Lubic*. Nam præterquam Anonymus ea careat, Coſmas ad annum 994. expreſſis verbis urbem *Lubic* nominat. Sic vero ille: *Nam ſub quadam feſtiva die furtim irrumpunt urbem Lubic, in qua fratres ſancti Adalberti, & milites urbis univerſi velut oves innocentes aſſiſtebant ſacris miſſarum ſolemniis feſta celebrantes.* Et deinde repetit Coſmas: *Interfecti autem ſunt in urbe Lubic quinque fratres S. Adalberti.*

Ceu mites agnos opibus virtuteque claros
Interimunt fratres ejus fratrumque nepotes. (*a*)
Femina cumque viro cadit insons vulnere diro,
Omnis & in predam partitur gaza cruentam. (*b*)
Vix tamen efficiens major per tela per ignes
Sancti germanus cunctis e fratribus unus,
Pervenit ad Regem *Boleslaum Polonensem* (*c*)
Quem Rex ex more pro sancti fratris amore
Magnis promissis & donis vicit amicis.
Presulis at sancti mens prescia criminis acti
Ut pugnare volens, & tempore cedere noscens
Devitans gentem fraterna cede recentem,
Tendit prefatum mox ad Regem *Boleslaum*,
Ejus per missos ut temptet lege remissos: (*d*)
Si precepta sequi, si vellent lege teneri.

(*a*) Quinque fratrum cæsorum nomina prodit Cosmas ad annum 995. *Sobebor*, *Spitimir Pobrazlav*, *Porey*, *Cazlau*, *atque in Ecclesia S. Bonifacii Martyris sepulti sunt VI. Idus Octobris*, inquit. (*b*) Alter vitæ scriptor hujus cædis præcipuam causam in Boleslaum pium Ducem Boh. refundit, in quem stylum acrius exaggerat; at vero Cosmas & Annalista Saxo eum excusant inquientes: *Tunc temporis Dux non erat suæ potestatis sed Comitum. Comites versi in Dei odium, patrum iniquorum pessimi filii, valde malum operabantur facinus & iniquum.* Hos inter Comites Wrssovecios fuisse conjicere licet ex eodem Annalista Saxone, nam Kochanum Wrssovecium ab eodem Sancto excommunicatum fuisse his verbis prodit ad annum 1000. cum de Jaromiro Duci factis per venationem insidiis loquitur. Verba sunt: *Erat in Boemia quædam generatio, quæ appellabatur familia Wrissovici, quorum primus erat vir sceleratissimus nomine Kocan. Hunc beatus Adalbertus excommunicaverat publice in Ecclesia.* (*c*) Anonymus ait: *Unus autem ex suis fratribus dum hæc mala domi geruntur cum Boleslao Polaniorum Duce in expeditione Imperatoris erat.* Nempe nomine *Zebizlovo*, qui adhuc anno 1004. superfuit, quo nempe in Pragensi ponte vulneribus obrutus cecidit, de quo Annalista Saxo ad dictum annum: *Quem* (Boleslaum Polonorum Ducem) *Zebizlovo frater Christi Martyris Athalberti Præsulis persecutus in ponte vulneratum appetiit, & magnum hostibus gaudium, suis autem luctum ineffabilem reliquit.* E quo duo haurimus 1mo: fratres numero septem fuisse S. Adalberto, nempe sex mox nominatos, septimum Gaudentium. 2do: Alterum vitæ S. Adalberti scriptorem anno 1004. suam historiam concinnasse. Nam N. 21. ait: *Sed quando digna indigni scribimus est mortuus furente gladio frater maximus* (scilicet supra memoratus Zebizlovo. Ac demum subjungit: *hoc anno maximi fratris mors est subsecuta.* (*d*) Cosmas hæc apud Moguntinum facta adstruit, ab eoque legatos missos, post quæ funestum casum Ztrachyquatis subjungit.

Quo facto contra fremuit *Bohemia* tota,
Conſcia de tanto ſibi crimine fraude peracto,
Et plebis capita reddunt ſibi talia dicta:
Nos plebs proſelita, tu verus es Iſrahelita.
Nos peccatores ſumus, & duriſſima proles,
Tu Preſul Sanctus, tu ſancto ſanguine natus.
En! celis cuncta ſunt Domino cui juncta:
Portat iniquorum conſortia nulla virorum, (*e*)
Sed tamen unde nova res eſt: nos ut ſine culpa
Non ſemel abjectos, ſed fruſtra ſepe repulſos
Vir varie mentis repetat ſub pelle bidentis, (*f*)
Ceu lupus immanis teneris qui paſcitur agnis?
Scimus enim, ſcimus, nos intus in cute ſcimus,
Quid pietas ſancta mendoſum tinniat iſta:
Nolumus hunc vanum paſtorem, nolumus illum,
Cujus per verba ſevus latet anguis in herba,
Qui ſi forte redit, quod noſtris finibus abſit,
Non legis cultor veniet, ſed ſanguinis ultor,
Ejus quem dextris de fratribus hauſimus iſtis.
Quid plus? unanimes illi predicimus omnes,
Ne reditus ſibi ſpem poſthac promittat inanem.
XXVII. Quos paſtor ſanctus non triſti corde latratus
Accipiens, letum perfudit (*g*) lumine fletum,
Talibus atque modis exſolvit gaudia cordis:
Ecce quod optabam, quod te bone *Criſte* rogabam
Vincla Kathenarum rupit plebs ipſa mearum,
Te ſequar ut digne liber, quia tu Deus ipſe
Spernis ſpernentes, & amas te ſemper amantes.
Inde ſalutiferi non ceſſans vomere verbi
In *Criſto* ſteriles humanas ſcindere mentes, (*h*)

Quo

(*e*) Nonnihil obſcurum: Clarius vitæ ſcriptor: *Talem ac tantum non portant cohabitationes, & conſortia iniquorum.* (*f*) *id eſt:* Ovis bidentis. (*g*) Id eſt: *profudit.* (*h*) Hic rurſum alter Anonymus interponit: *Miſerat his diebus ad Ungarorum ſeniorem magnum, immo ad uxorem ſuam, quæ totum regnum viri manu tenuit, & quæ erant viri ipſa regebat, qua Duce erat Chriſtianitas cœpta, ſed intermiſcebatur cum paganiſmo polluta religio, & cœpit eſſe deterior barbariſmo languidus ac tepidus Chriſtianiſmus, ad quam tunc per venientes illinc nuntios in hæc verba epiſtolam miſit: Pappatem meum* (nempe Radlam) *ſi neceſſitas & uſus poſtulat, tene, ſi non propter Deum ad me mit-*

Quo vertat ſacrum, cunctari cepit, aratrum:
Utrum *Pruſenſes* primum petat, an *Luticenſes*? (*i*)
Hec quoniam vanis plebs utraque dedita ſacris
A bruta pecude vix diſtabat racione;
Sed pocior viſa cunctanti res fuit iſta,
Spargat ut eterne *Pruſenſis* ſemina vite
Nam fuit hec Regio jam Regi proxima dicto. (*k*)
Mox iter inceptum, cui Rex ad perficiendum
Dat pro pace viros abeunti bis duodenos, (*l*)
Ut ſulcet medium puppis ſecura profundum.
Et cum finalem properando veniret ad urbem, (*m*)
Regnum *Polonie* qua pontus terminat arce,
Purgavit multas *Criſti* baptiſmate turbas.
Hic eciam ſancte celebrans ſollempnia miſſe,
Immolat eterni corpus cum ſanguine *Criſti*,
Cui non poſt multum ſe temporis obtulit ipſum.
Poſtea nocturnas ſed cum lux depulit umbras,
Oſcula dans cunctis & dulcia verba ſalutis,
Proſilit in curvam non absque dolore carinam.
Ut ſimul optatas dextras aquilonibus horas (*n*)
Contigit, & propria rate cum cuſtode remiſſa,
Manſit ibi ſolus cum fratribus ipſe duobus,

F 2 Pres-

mitte eum. Ipſi vero (Radlæ) *clam chartam alia mente, alia ſententia miſit: ſi potes, inquit, cum bona licentia, bene: ſi non, vel fuga fugiens tenta venire ad eum, qui te deſiderio concupiſcit, Adalbertum tuum. Ipſe autem venire non potuit, vel ut homo noluit. Ut enim ipſum hodie audis dicentem: quem nunc ſicut ſitiens anima frigidam aquam totis viſceribus flagras & amat, ardua ſcandentem ſemper tunc fugiebat. Ipſe tamen jam erat monachus.* Num Radla hic fuerit Anaſtaſius nominatus ille in hiſtoria noſtra & Hungarorum primus Abbas Brzevnovienſis, qui poſtea prope Jaurinum in monte Pannoniæ ſeu monaſterio S. Martini Abbas fuit, in annalibus noſtris Hagecianis enodabimus. (*i*) Luticenſium ſeu Liuticiorum Slavorum ſitum jam in Annalium noſtrorum P. III. explicavimus. Pruſſiæ termini, qui ab oriente accedunt ad Lithuaniam, a meridie ad Poloniam, ab aquilone ad Livoniam, ab occidente ad Pomeraniam hodie nemini Geographiæ gnaro ignoti ſunt. Non inveroſimilis videtur etymologia Poruſſorum a veteri Slavica voce po prope & *Ruſſi* quaſi prope Ruſſos dicas, quemadmodum Pomorani prope mare & Polabi prope Albim dicti cenſentur. (*k*) Nempe Poleslao Poloniarum Duci. (*l*) Anonymus dicit: *terdeno milite armat.* (*m*) Anonymus vocat: *Gidanie.* Gedanum, Dantiſcum. (*n*) *id eſt:* oras.

Presbiter alter erat, (*o*) frater *Gaudencius* alter,
Ambo ſibi comites pre cunctis uſque fideles.
XXVIII. Conſtanterque Dei ceperunt dogmata veri
Spargere perpetue ſpondentes premia vite
Omni credenti Criſto, Criſtumque ſequenti,
Abluat & ſacra ſi quos baptiſmatis unda. (*p*)
Hac fama moti Primates atque coloni
Illius terre venientes exiciale
Bellum *Criſticolis* peragunt ſub guttura pugnis,
Ex quibus arrepto quidam de littore remo
Preſulis a tergo propius ſtetit, utque legendo
Pſalmos adſtabat, manibusque librum retinebat,
Inter utrumque latus percuſſit fortiter artus.
Excuſſus manibus volat ad diverſa libellus,
In crucis atque modum ſpaciatur (*q*) corpus honeſtum.
Sed ſic exterius punita carne, quid intus
Mens ageret ſancta, patefecit vox quoque clara:
O Rex eterne, dixit, laus ſit tibi *Criſte!*
Huic nam ſi ſimile paciar nil poſtea tale,
Sufficit hunc ictum pro te ſumpſiſſe vel unum,
Nec tamen invitus, ſed ſponte relinquere littus
Maluit & contra plebem proceſſit in arva;
Quem Dominus ville quidam ſuſcepit honeſte
Hoſpicio, cujus gaudens & ab hoſte quietus
Sabbata poſtque diem ſanctum celebravit euntem. (*r*)
Convenit interea dire plebs cedis avara,
Utque canes cervum circumdant undique feſſum,
Cum ſtetit in rupe prerupta deque ſalute
Deſperat ſtando, quod nulla patet fuga capto,
Sanctus *Adalbertus* ſic ſtabat in agmine ſeptus.
Illi latrantes inſtant, baculisque minantes:

Quis

(*o*) Benedictum vocat Anonymus. An ille Benedictus ſit, qui poſtea inter 5. fratres Martyres cenſus, in Annalibus noſtris inquiremus. (*p*) Locum deſcribere prætermiſit hic Coſmas, ſic vero Anonymus: *Intrant parvam inſulam, quæ curvo amne circumvecta formam circuli adeuntibus monſtrat.* Ea inſula in mappis hodie paſſim nomine *Friſch-haf* indigitatur, eſtque ſinus mari Balthici, qui prope Dantiſcum incipit, & ſe anguſto oſtio apud Pillau mari Balthico jungit, ad Regem Poruſſorum ſpectans. (*q*) Id eſt: cadit, ſternitur. (*r*) Id eſt: inſequentem.

Quis ſit, ut enarret, quare, vel unde veniret?
Preſul ad hec Sanctus reſpondit mitis ut agnus:
Sum natu *Sclavus*, *Woytiech* ſed nomine dictus,
Doctor in officio, ſed Preſul in ordine ſacro. (*s*)
Eſt mihi cauſa vie veſtre reparacio vite,
Ut mala linquentes tantum bona ſemper agentes,
Criſto credatis, cum quo ſine fine queatis
Vivere, gaudere bene vivendoque manere.
Talia Vir Sanctus. Sed dudum jam quoque vulgus
Clamat, & cuncta jactans convicia multa
Impete (*t*) graſſatur rabido, mortemque minatur.
Tunc conjurantes, & terram percucientes
Fuſtibus in Sanctum fremuerunt more leonum:
Hoc ſit pro magno, dicunt, quod tempore tanto
Veſtras impune gentes docuiſtis inique.
Ut celer immerite reditus dat ſpem modo vite,
Sic & parva mora mortem dabit hac ſimul hora.
Nobis & toto *Pruſſorum* denique regno,
Cujus nos fauces ſumus, (*u*) & defendimus arces,
Lex eſt communis, manet unus & ordo ſalutis.
Vos vero propere noſtre confinia terre
Iſta ſi nocte non vultis linquere ſponte,
Cras tamen inviti linquetis morte perempti.
Qui mox in villam noctu ceſſere propinquam,
Hic per quinque dies *Criſto* manſere canentes
Laudes pro ſeſe ſimul & pro plebe furente.
XXIX. Tanta per obſequia dum parte morantur in illa,
Quo prius in clauſtro (*x*) vixit pater hic aliquando,
Nocte quieſcenti cuidam tunc ſompnia fratri
Nomine *Joanni* (*y*) monſtrat Deus ordine tali:
Summum per celum pendencia bina deorſum

(*s*) Anonymus addit: *profeſſione monachus.* (*t*) pro *impetu.* Sic Ovidius: *vaſto impete fertur.* (*u*) Eadem prorſus verba habet Anonymus. *Fauces* hic autem accipiuntur pro aditu, initio, ſeu termino Regni Poruſſici; ſic Cicero dixit, *belli os & fauces* id eſt belli initium. Sic dicuntur *fauces Alpium*, *Ciliciæ*, non modo pro anguſtis clauſis, ſed etiam radicibus & aditu. (*x*) Nempe Romæ SS. Bonifacii & Alexii. (*y*) Addit Anonymus: *Canapario.* Alter vero vitæ author etiam Abbatem fuiſſe innuit: *Joannes Monachus & Abbas.*

Tamquam linteola multo nive candidiora,
De terraque Viros tolli sub nubila binos,
Exteriusque pia vidit duo nomina scripta
Presul *Adalbertus* Martyr sine fine beatus,
Alteriusque fuit nomen qui talia vidit. (z)
Abbas quem dictis narrantem *Nilus* amicis
Corripiens: o mi, dixit, dulcissime fili!
Sompnia sunt vana, quamvis & sompnia multa.
Evenit interdum nobis predicere verum.
Si non falsa meo presagia corde retexo,
Auxiliante Deo tamen hec certissima spero:
Ille bonus frater, melior quo non fuit alter,
Noster *Adalbertus* vel erit, vel martyrizatur,
Jam capit a Domino victor sua premia *Cristo*,
Hac ipsa nocte, qua viderat hec Pater ille,
Visio nocturna cingens ambigine (*a*) multa
Ostendit fratri presato (*b*) Presulis almi,
Que sibi post opere cito perpetranda fuêre;
Qui surgens Patri per devia dixit eunti:
Vis audire meum dictu mirabile sompnum?
Qui pater: o care, dic, si quid habes modo, nate!
Dixit, at ille suam non tardat promere causam:
Ceu vigilans aram rebar me cernere sacram,
Qua super impositum de vino semi repletum
Juratum (*c*) calicem vidi custode vacantem
Quem siciens bibere, vellem cum forte levare,
Nescio, quis juvenis stolis precinctus amenis
Obstitit, atque mea cohibens audacia cepta,
Non tibi, dixit, ego nunc hec libamina servo,

Nec

(z) Nempe Joannes mox memoratus; quo loco author rursum notam temporariam adjicit: *ut adhuc hodie meminit*. Quibus verbis indigitat hunc Joannem adhuc superstitem fuisse, dum hæc scriberet. (*a*) pro *ambagine*, qua voce usus quoque Papias. Anonymus ait: *nocturna quies textis ambagibus dixit*. Id est: nocturna quies quasi per textum velum seu textas ambages ostendit. (*b*) Nempe Gaudencio, ut nomen exprimit Anonymus. (*c*) Ita habet MS. Verum fortassis legendum *Auratum*, nam Anonymus habet *aureum calicem* Nisi fortassis fuerit *Sacratum*. Ceterum & vox *Juratum* subsistere potest, medio ævo enim *Juratus* sæpe adhibetur pro re sacramento seu rebus sacris addicta, ut advertit Dufresne in suo Glossario.

Nec cuiquam veſtrum licet hoc contingere ſacrum.
Preſul *Adalbertus* cras debet ſumere ſolus.
Flebam diſcedens, quod me timor imbuit ingens,
Et ſompnus vacuas dulcis diſceſſit in auras.
Proſperet hanc fili, reſpondit, gratia *Criſti*
Cauſam, nam ſompno fallaci credere nolo.
XXX. Et jam nocturnis orbem ſol clauſerat umbris,
Lucis & aurora (*d*) cum primum queque minora
Sidera diffugiunt, placida de nocte reſurgunt,
Et matutinis *Criſto* de more ſolutis
Laudibus, inde vie repetentes munia cepte
Fallunt ingentem pſalmos recitando laborem,
Criſtus ab ore quibus nam fuit uſque (*e*) benignus.
Et mala ſilvarum jam devia jamque ferarum
Luſtra relinquentes carmenque per arva meantes,
Finierant omne, cum ſol altiſſimus orbe
Tantum reſpiceret, quantum ſupereſſe videret. (*f*)
Hic miſſas fratre pro pace vie celebrante
Monachus ille bonus (*g*) ſacro cum ſanguine corpus
Sanctum ſuſcepit, vitamque viamque refecit,
Guſtatis modicis reſidens cum fratribus eſcis.
Poſt dicto propere pſalmo verſuque ſequente,
Surgit gramineo vultu de ceſpite leto,
Et lapidem quantum poſſis cum mittere, tantum
Hinc ubi proceſſit, rurſum ſic fando reſedit:
Hec mea ſit requies, hic deficiunt mihi vires.
Et quia nocturno minime atque labore diurno
Jam fuerant feſſi, minime dant membra quieti.
Ultima cum vero cornu pauſacio pleno
Prolueret Sanctos, (*h*) cecus furor ęcce paganos
Fert male precipites, & adhuc nil tale timentes;
Criſticolas rapiunt, & vinclis brachia ſtringunt.
Tunc Preſul Sanctus manibus poſt terga ligatus,

Ut

(*d*) Id eſt: Sub lucis auroram. (*e*) Id eſt: *ſemper*. Qua in ſignificatione crebro utitur etiam Horatius. (*f*) Id eſt: Sub meridiem. (*g*) Nempe S. Adalbertus a Gaudencio fratre. (*h*) Pauſacio cornu pleno Sanctos proluit, *id eſt*: Suaviter quieſcunt, dormiunt.

Ut non deficerent, mortemve ſubire timerent,
Cum vel truncari videant ſe, vel cruciari,
Fratres aſpiciens confirmat talia dicens:
O cari comites; o premia magna petentes!
Nunc eſtote viri fortes pro nomine *Criſti.*
Hec eſt lux illa mihi votis mille petita,
In qua victorem ceu victi vincimus hoſtem.
Quid melius tanto, quid dulcius eſt ubi, quando,
Quam Duce pro *Criſto* tam magno, tamque benigno
Fundendo fragilem vitam ſociare perhennem?
Profilit ex rabido mox igneus agmine ſicco, *(i)*
Viribus & totis fratres ad bella monentis,
Intima fatifero rupit precordia ferro.
Ut conjurate fecit dux vulnera turbe,
Concurrens vulgus ſuperauget in ulcere vulnus,
Exſaturantque ſuam diverſis ictibus iram.
Nam ſimul extracte ſeptem ſunt proh dolor! haſte,
Vulnera ſeptena patuerunt divite vena,
Purpureúsque ſacris de membris profluit amnis.
Ille ſuis oculis ſurſum cum corde levatis
Intrepidus ſtabat, flexoque genu rogitabat,
Ferrea nam blandas arcebant vincula palmas,
Supplex propicium plebis pro crimine *Criſtum.*
Nec bene finita prece, luce migravit ab iſta.
Sic pia ſic anima de carcere corporis illa
Evolat, & *Criſto* fruitur ſibi ſemper amato.
Diraque barbaries eventu cedis ovantes,
Et nondum rabido ſatis inde furore repulſo,
Enſibus in fruſta ſeparant exſanguia membra, *(k)*
Et caput abſciſſum portantes cuſpide fixum,
Idola namque ſua laudantes voce ſonora,
Ad ſua tecta viri ſunt unusquisque reverſi.

Eſt

(i) Anonymus habet *Siggo.* Sed fortaſſis legendum *Sico* a Sica pro *Sicarius.* Alius vitæ author, quem ſubjungimus vocat eum: *Sacerdotem ydolorum,& Ducem dyabolice cohortis.* *(k)* Quod in fruſta membra conciderint, nihil habet Anonymus, ſed ſolum ait, quod caput ſeparaverint ab exſanguibus membris. Sic vero ille: *Auferunt corpori nobile caput, & ſeparant exſanguia membra. Corpus vero loco dimittentes, caput palo fixerunt.*

Eſt autem nonis in Majo menſe Kalendis
Preſul *Adalbertus* pro *Criſto* martyrizatus, (*l*)
Aſſidua cujus devotos nos prece *Criſto*
Secula per cuncta famulos conſervet & ultra.

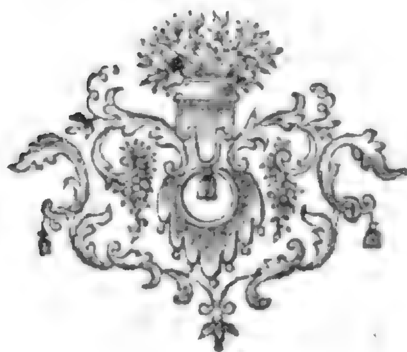
LIbet ſubjungere carmen, quod in eodem rariſſimo MS. codice ſuperiori S. Adalberti vitæ ſubnexum deprehendimus. Illud vero haud aliud eſt, quam precatio ante menſam regalem, ſeu quædam norma benedicendi menſæ regali cum elogio Regis, Reginæque. Stylus a Coſmæ carmine haud eſt abſimilis. Quem vero Regem Reginamque hic connotet, ignotum. An fortaſſis Wratislaum noſtrum, ſub quo Coſmas vixit? Cui quanquam obſtare videatur, quod filium etiam Regem vocet, inquiens *vivit par nobile regum*, tamen ex vulgi appellationibus haud infrequens eſt hujus ætatis ſcriptoribus, ut omnes Regum filios *Reges*, quemadmodum filias *Reginas* vocent, quod vel de hujus ipſius Wratislai filia etiam ab exteris hiſtoricis *Regina* appellata aliquando in annalibus noſtris, cum ad hæc tempora pertigerimus, oſtendemus. Niſi malimus dicere authorem per *par nobile regum* intelligere Regem & Reginam, præſertim cum poſtea filium *inclytam* non Regiam *prolem* appellet.

VERSUS POST MISSAM CUM PROCESSIT USQUE AD MENSAM REGIS.

EJa dulciſſonas perſolvite carminis Odas!
Alma dies mundum reddit rutilando jocundum,
Quo noſtro Regi ſit perpes gloria Regni. *Eja!*
Sacrum rumorem, qui tranſcendens & honorem
Exhibet in factis, quid conferat utilitatis
Virtus nobilitas, & cum probitate poteſtas. *Eja!*

(*l*) *Anonymus addit:* Imperante rerum Domino Ottone tertio pio & clariſſimo Cæſare feria ſexta. Scilicet ut qua die Dominus Jesus Chriſtus pro homine eadem die homo ille pro Deo ſuo pateretur.

Jura videt (*m*) queque, diſponit & omnibus eque.
Mira facit rerum, vivit par nobile regum,
Exponens opere, quod poſtulat ordo corone. *Eja!*
Eccleſie pater eſt, par conſilio ſibi non eſt.
Tempore Rex pacis, Dux caſtris, miles in armis,
Ipſe prius prebet ſpecimen, (*n*) quod quis ſibi debet, *Eja!*
Quidquid primates tot purpureique clientes,
Et Regina potens latus ambit, & inclita proles.
O decus eximium! par nulli gloria Regum! *Eja!*
Quidquid in orbe viget, pre leticia modo ridet,
Vosque Sacerdotes eſtis qui nobiliores,
Dicite, quod preſtat, quod ſolum dicere reſtat: *Eja!*
Suſcipe vota, pie tua ſunt hec munera *Criſte*,
Aſſis leticie cuſtos moderator & eſce.
Ut dapibus paſti placeamus corpore caſti. *Eja!*
Te ſine nil dulce, tu nobis pocula mulce,
Ludicra verba, jocos, & ſenſus dirige noſtros.
In te rite Deum trinum ſapiamus & unum. *Eja!*

BO-

(*m*) Id eſt: callet, intelligit. (*n*) Id eſt: exemplum.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ IN DUAS ALIAS VITAS S. ADALBERTI.

PRiori S. Adalberti Epiſcopi Pragenſis vitæ ſubnectimus alias duas, quæ ex codice chartaceo ſæculi exeuntis XIV. aut ordientis XV. Bibliothecæ Clementinæ Inclytæ Societatis Jesu ante annos facile triginta a Clariſſimo Viro Jordano Originum Slavicarum authore exſcriptæ, ac ſedulo collatæ fuere, quæ quamquam compendia videantur prioris vitæ, miracula tamen quæpiam proferunt, de quibus tam ſuperior noſter, quam alter ſynchronus a Bollandinis Patribus & Mabillonio editus altum ſilent. Et quidem alterum eorum miraculum eſt de digito S. Adalberti in piſcis lucentis ventriculo detectus ac repertus, quod ſecundus auctor novo portento per raptum vulturis, & reunionem auget. Alterum de pœna & pœnitentia mutorum quorundam.

Authorem utrumque gente Polonum fuiſſe plura innuunt, & cum primis in priore relata poſterioris miraculi narratio, ubi præter cætera author dicit ab ea mutorum pœnitentia tandem cœpiſſe Polonos jejunium quadrageſimale a ſeptuageſima obſervare, eumque ritum perduraſſe uſque ad Urbanum IV, quo *ad inſtantiam tandem aliquorum ventris curam gerentium predicta abſtinentia eſt renovata per legatum Polonie memoratum nec ad laudem Dei, nec Polonorum ſalutem, ſed nec ad gloriam Pontificis prefati, & Polonorum Apoſtoli, ſed pocius in ipſius contemptum miſerabilem, ut videtur*, quæ ſequentibus acerbius exaggerat. Diſcimus tamen inter cetera ex hac vita Urbanum IV. ante Pontificatum Jacobum appellatum, olimque legatum Poloniæ fuiſſe.

SANCTI ADALBERTI VITA.

SANCTUS *ADALBERTUS* ex piis & religiosis parentibus oriundus fuit, qui a puericia in lege Domini eruditus fuit, & tandem pro addiscendis liberalibus artibus ad quendam Archiepiscopum nomine *Albertum* fuit destinatus, quem Archiepiscopus cum magna claritate suscipiens, & sacro Crismate confirmans suo nomine eum *Adalbertum* nominavit; qui statim, cum studiis fuit applicatus, cepit non segniter agere, sed studiis pro viribus insistere, & negocia puerilia omnimode, quibus evi sui socii, secundum communem hujus seculi cursum inanibus fabulis se occupant, (*o*) ille psalmos Davidicos decantabat. Cum quadam die iret de scolis, unus de suis sociis eum super virginem projecit, pro quo facto sanctus Pater uberes lacrymas fudit, reputans se per hoc suam virginitatem amisisse. Hec eciam hys similia Deo plenus puerulus jam tunc faciendo multorum oculos in se defixit, mirancium ejus facta & dicencium; Benedicens benedixit hunc puerum *JESUS*; qui infra annos sue puericie ad optima queque sic arduus surgit; toto enim tempore studii sui non est emulatus facientes iniquitatem, neque stetit in consilio eorum, quibus erant inutilia negocia, & pueriles actus, sed occulte oracioni insistebat, pauperibus, cecis, debilibus amica solacia impendebat. Post hec Magister suus (*p*) ad Imperatorem abscessit, Archiepiscopus vero *Albertus* nature debitum cum suo successore persolvit, quibus peractis sanctus Puer ad propria remeavit. Post mortem vero predicti (*q*) Episcopi factus est conventus plebis, una cum Principe illius terre, & fit diligens inquisicio, quem pro illo ponerent. Responderunt omnes una voce celitus inspirati; *Adalbertus* & nullus alius, cujus actus, nobilitas, & divicie ac vita cum honore concordant. Consecratus autem in Episcopum nudis pedibus *Pragam* venit, ubi ab omnibus honorifice cum gaudio susceptus in Episcopali Kathedra est collocatus. Qui cunctis diebus sui Episcopatus fuit dictus *Servitus*, sicut fidelis servus & prudens. Res vero Ecclesiasticas in quatuor partes dividebat, primam partem in usus Ecclesie, secundam in Canonicorum usus, terciam pauperibus, quartam vero & pauperum commodis deputabat. Singulis vero diebus xii. ad mensam suam solitus erat habere, quos in *Apostolici* nominis

(*o*) Aliquid omissum, verosimillime *vitare* aut quid synonimum. (*p*) Otricus. (*q*) Verosimillime legendum *Ditmari*.

nis honore recreabat, jejuniis vero & orationibus, maxime nocturnis temporibus carnem macerabat. Lectus ſtabat ornatus, in quo tamen ipſe ſe nunquam deponens, ſuper nudam humum, lapide capiti ſuppoſito, velud alter Patriarcha quieſcebat. Infirmos, & in carcere poſitos viſitabat, animum ſuum molli nunquam voluptati dabat, agrum manu propria excolens, ſibi victum taliter conquerebat; de completorio uſque ad primam cauſas pauperum audiebat, ſi vero accioni exteriori non vacabat, tunc uſque ad miſſam pſalmos *Davidicos* legebat, homini non locutus eſt verbum, quando miſſe aſtabat inſulatus, poſt miſſam vero per labores manuum ſe occupabat, aut cum ſuis capellanis ſacre leccioni inſiſtebat, hys ſociis longum diem, & talibus negociis totam ſolebat ducere noctem, mores hi, ſtudium hoc erat meta vivendi. Inter hec tamen ſancta opera, non ceſſabat pluere predicacionis verba, ſic alta petens, ut proximorum infirma non deſpiceret, ſic infirmitatibus proximorum congruens, ut alta petere non deſiſteret, ſingulis compaſſione proximus & pre cunctis contemplacione ſuſpenſus, ſic diſcrecionis novit artem ſervare, ut eſſet in eo & juſte conſulens miſericordia, & pie ſentiens diſciplina. Oves tamen ſue ſuum paſtorem ſequi noluerunt, ſordibus ſuorum peccatorum implicati. Quod videns Epiſcopus, pia miſericordia amotus, deflens eorum peccata & amaro luctu proſequitur dampna perdite gentis. Ad ultimum autem cogitat eos pocius relinquere, quam in ceco, & ſponte pereunte populo operam perdere, quod maxime propter tres cauſas dicitur feciſſe; prima & principalis cauſa, propter plures uxores unius viri. Secunda propter deteſtabilia conjugia clericorum. Tercia propter captivos & mancipia *Criſtianorum*, quos a *Judeis* Epiſcopus redimere non potuit. Apparens autem *Criſtus* ei in ſompno dixit; Ego *Jeſus* vendor a *Judeis*, & tu adhuc ſtertis. Hoc Epiſcopus equa lance perpendens & longa ſuſpiria trahens amplius ſtare renuit; ſed *Romam* ire deliberavit, ibique a Summo Pontifice ceſſionem impetravit, deliberans pro Deo peregre proficiſci, atque velut ſub alio ſole inopem ſenectam ducere, omnia dura & aſpera pro dilecto *Jeſu* ſibi dulcia ſunt viſa, & divite *Jeſu* anguſtiam, pauperiem pati non tam labor, quam ingens amor erat; poſt hanc ſue mentis deliberationem omnes ſuos theſauros pauperibus erogavit, deinde pueris in patriam remiſſis mutat habitum, & cum tribus ſociis ad montem *Caſſinum* venit, quo irem viſitato iterum *Romam* veniens, & monaſterio Sancti *Bonifacii*, cui *Leo* Abbas preerat, monachalem habitum aſſumpſit, Monachus vero factus obediencia & humilitate multos precellens cepit ardencius cupere *Criſtum*, in bonis operibus

ribus proficiens, & lux insplendens, & crescens usque ad perfectum diem; Officium autem suum erat in monasterio coquere, aduri squalloribus, & omnia vasa mundare, quod Sanctus valde hilariter & humiliter faciebat, sciens quod humiles spiritu, gloria sequebatur. Archiepiscopus autem *Moguntinus* Beati Presulis gregem sine pastore ire conspiciens Pape instat, ut ipsum in suam sedem remittat. Qui cum *Pragam* venisset, omnes ipsum voto, & ardenti suscipiunt affectu. Grege tamen suo iterum sua scelesta repetente & pia monita sui pastoris contemnente, dulcis *Rome* iterum menia revisit; congaudent monachi eo redeunte, omnes enim ipsum diligebant, sed pre omnibus Abbas Summus, (*r*) cui & tale testimonium dabat, quod in omni virtute perfectus erat, ad unguem & martyrium plene factus. Volens autem Dominus ostendere servo suo, cujus esset meriti, monstrat ei per visus duos ordines in celo, unum purpureo, alium vineo (*s*) amictu, quibus sub diversa specie singulare est martyrium, & propria merces, ambobus tamen esca & potus, erat laus perpetua Creatoris, & vox dixit ad eum, in utroque est tibi locus, convivacio mense, & apertissimus honor. Archiepiscopus vero *Moguntinus* veterem querimoniam cavens Dominum Apostolicum de redditu Sancti Johannis (*t*) interpellat. Tristatus homo Dei hoc audiens, quia coactus est relinquere monasterium, quod tamen multi hodie relinquerent, proh dolor, pro minori etiam dignitate! Vir igitur Sanctus secundum placitum Apostolici, ad apostatricem gentem pergere cepit, gens autem sceleratissima, ad quam redire compulsus est, in odium sui parentes ejus nobiles misero vulnere prosternunt, fratres, fratrumque suorum pueros omnes morte sevissima dampnaverunt, civitates eciam eorum igne cremantes, omnia bona eorum in captivitate redegerunt. Sancto vero *Adalberto* ista verba mandaverunt, dicentes; peccatores sumus, gens dure cervicis, tu vero Sanctus es amicus Dei, nihil tibi commune nobiscum, nolumus te, quia si veneris, non venies pro salute nostra, sed puniendis injuriis, que de fratribus tuis fecimus. Non fuit, qui reciperet Sanctum, non fuit usque ad unum. Hoc audiens exultans dicebat; disrupisti Domine vincula mee cure pastoralis, fateor me hodie o bone *Jesu* tibi devotum, tibi dominator laus & gloria. Relinquens igitur perfidam, & induratam gentem suam, fines adiit *Prutenorum;* primo vero *Gdansk* urbem adiit, in qua multos homines baptizavit. Tandem post aliquos dies navim ascendens, & suis novis filiis salutatis na-

(*r*) Legendum: *Suus.* (*s*) legendum *aureo.* (*t*) mendum, legendum: *hominis.*

navigavit, nunquam poſtea videndus ab ipſis. Intrans autem Inſulam quandam per miſericordiam, & *Criſtum* ibi conſtanter predicans, multas injurias ab incolis, & verbera eſt perpeſſus. Tranſiens autem in aliam partem fluminis ad villam quandam pervenit, ad quem homines loci accurrentes, unde ipſe eſſet; cœperunt interrogare, aut quare veniſſet; Sanctus voce miti eis reſpondit; Origine inquit ſum *Sclavus*, nomine *Adalbertus*, Profeſſione monachus, ordine quidem Epiſcopus, officio nunc veſter *Apoſtolus*. Cauſa autem mei itineris eſt ſalus veſtra, ut relictis criminibus veſtrum agnoſcatis Creatorem, qui ſolus eſt Deus, & ut in eum credentes vivatis cum ipſo in eternum. *Pruteni* hoc audientes, in furorem ſunt converſi, & terram baculo percutientes ipſos contumeliis affectos, a ſuis finibus cedere eos compulerunt. Qui navem conſcendentes venerunt in quendam vicum, in quo quidem manſerunt quinque, inde nemora, & feralia luſtra, linquentes loca campeſtria, adierunt, & pro labore itineris pauſantibus cunctis prudencius, (*u*) furor irruit ſuper eos, Sanctus vero *Adalbertus* ſocios ſuos, videns collocatos, fratres, inquit, nolite contriſtari, ſcitis, quia hoc patimur pro nomine *Jeſu*, cujus virtus ultra omnes virtutes, pulchritudo ſupra omnes decores, potencia inenarrabilis, pietas in ſingulis. Quid enim forcius, quid eo pulchrius, quam dulcem pro dulciſſimo *Jeſu* fundere vitam. Hec Sancto dicente, proſiliit ex furibundo agmine lictor & totis viribus ingens jaculum movens transfixit ejus penetralia cordis. Ipſe autem Sacerdos ydolorum, & Dux dyabolice cohortis prima vulnera fecit. Deinde omnes alii concurrunt, & vulnera vulneribus miſcuerunt. Sanctus tamen oculis ac manibus in celum levatus ſtabat orans Deum. Exiit rubeus amnis de divite vena, & extincte (*x*) haſte ſeptem vigencia vulnera pandunt; Ille vinculis ſolutis extendit manum in modum crucis, & ſuppliciter fuſis precibus pro ſuorum perſecutorum ſalute ad Deum clamat; ſic illa ſancta anima e carcere ſuo volat, ſic nobile corpus protenſa cruce terram occupat. Sic quoque multo ſanguine vitam fundens, beatis ſedibus requieſcit, & ſuper tandem kariſſimo perfruitur *Criſto*. O ſanctum & beatiſſimum Virum, cui in vultu angelico ſplendor in corde vero ſpiritus *Criſti* optimum, & omnium honore digniſſimum, qui crucem, quam voluntate & animo ſemper portavit, & manibus & toto corpore eſt complexus. Accurrit undique dira barbaries, & nondum expleto furore, auferunt corpori nobile caput, & ſeparant exſanguinea membra, cor-

(*u*) Obſcurum. (*x*) fortaſſis: *extentæ*.

corpus vero loco dimittentes, caput palo fixerunt, & leto clamore, sua scelera laudantes, ad propria sunt reversi; Claruit autem Sanctus miraculis in vita sua, & post mortem. Cum enim monachus esset, quamdam feminam, que septem annis panem non comederat, ei panem cruce insignitum porrigens, & commedere mandans, ipsam pristine restituit sanitati. Puellam eciam quandam, quam febris gravissima adurebat, tactu sue manus curavit. Digitus suus, quem piscis devoraverat, in modum candele ardentis in suo ventre cunctis videntibus inter fluxus rutilabat, quod attoniti miraculo piscatores, hunc omnes capere festinabant, quem cito captum mox exenterant, atque illius ventriculo digitum Sancti Pontificis in modum ardentis candele flammantem extrahunt. Mutis eciam linquam reseravit, sicut in illis patet, qui ex eo, quod sanctum Virum desiderantem sibi viam indicare, judicaverunt, (y) muti fuerunt effecti, qui sic muti penitencia ducti ad Sanctum accedentes, & suum reatum, eo modo, quo poterant, confitentes, officio linque sunt restituti, qui statim *Cristum* confitentes baptizari se postulaverunt. Baptizati vero per Sanctum Dei in fide *Cristi* confirmati rogaverunt Sanctum, ut pro derisu & contemtu, quem sibi ceca mente intulerant, sibi penitenciam injungeret salutarem. Ad instantiam igitur ipsorum precepit eis Vir Dei, ut novem septimanas ante *Pasca* ita servent, sicut ceteri fideles Christiani generali abstinencia septem ebdomadas rite observant, a carnibus duntaxat abstinentes. Quod illi preceptum desiderantissime suscipientes, & in vita libenter custodierunt, & posteritati tradere curaverunt. Que abstinencia usque ad tempara legati *Jacobi*, postea vero *Urbani* iiij. per universam *Poloniam* devote unanimiter servabatur. Ad instanciam tandem aliquorum ventris curam gerentium predicta abstinencia est renovata, per legatum *Polonie* memoratum, nec ad laudem Dei, nec *Polonorum* salutem, sed nec ad gloriam Pontificis prefati, & *Polonorum* Apostoli, sed pocius in ipsius contemptum miserabilem, ut videtur. O gens misera, que propter ventris ingluviem statum tanti Patris & sui Apostoli dereliquit sequens ritum theutonicorum in hac parte, quorum quia legem amplectitur, tandem tyrannidem eorundem sentiet, Domino juste permittente.

VI-

(y) Legendum *repugnaverunt*: aut quid simile.

VITA SANCTI ADALBERTI.

SAnctus *Adalbertus* nobilis progenie, sed nobilior fide, natus in *Bohemia*, in officio Pontificali sollicitus, propter persecutionem *Bohemorum* & maxime propter plures uxores unius viri, & propter detestabilia peccata clericorum, qui uxores habebant, & propter captivos & mancipia *Christianorum*, quos a *Judeis* redimere non poterat, venit in montem *Cassinum* ibique monachus factus serviens Deo in magna asperitate vite, Archiepiscopus tandem *Moguntinus* Beati Presulis gregem sine pastore conspiciens, Pape instat, ut ipsum ad suam sedem remittat, qui interim omnes parentes suos devastaverunt; de *Praga* & de terra expellentes, multos occidentes, qui cum *Prage* appropinquaret, mandaverunt ei dicentes: peccatores sumus dure cervicis, cum vero Sanctus es, amicus Dei, tibi non convenit nobiscum, nolumus te, qui si venis, non venies pro salute nostra, sed pro puniendis injuriis, que de fratribus tuis fecimus. Hoc audiens Episcopus exultavit, & dixit, disrupisti Domine vincula mea, & venit ad Ducem *Kurzimensem*, (z) paterna deserens venit in *Gnezenem* provinciam *Polonorum*, & ibi Ducem *Polonie*, qui duxerat filiam Regis *Bohemie* in uxorem, adherens propter noticiam ipsius Ducisse, quam optime novit, ipsum convertit ad fidem, & totam ipsius terram. *(a)* Postmodum volente ipso Duce, in Archiepiscopum *Gneznensem* subito sublimatur, *(b)* frater vero ipsius Sancti *Adalberti* miles

(z) De Duce quopiam Kurzimensi ea ætate nihil proditum in historiis, verosimillime author reflexit ad Ducatum veterem Kurimensem, seu hodiernum districtum Kurzimensem, in quo ditiones patris Divi Adalberti sitæ erant prope Colinium. *(a)* Dux Poloniæ facile viginti annis prius cum magno suorum numero baptisma & Christi fidem percepit. *(b)* Hem fontem! ex quo Joannes Dlugossius Longinus aliique scriptores Poloni hauserunt S. Adalbertum fuisse Gnesnensem Archi-Episcopum, quod merito controvertunt doctissimi Bollandiani Tom. III. April. pag. 174. ac his verbis concludunt: *Silent antiquiora acta. Potuit saltem munia Episcopalia ibidem exercuisse, dum iter in Prussiam pararet, & sic honoris causa inter dictæ sedis Episcopos censeri.* Verum eruditissimus vir Bernardus Pezius in Codice suo Diplomatico-Historico-Epistolari Tom. VI. in præfat. huic Bollandianorum crisi adversum it, & ex producta quadam epistola coæva Thietpaldi Monachi Tegernseensis his verbis inscripta: *Divini floris rore madenti Sanctæ Prissiensis Ecclesiæ Cathedræ præsidenti Adalperto &c.* argumentatur revera S. Adalbertum Gnesnensis Ecclesiæ fuisse Archi-Episcopum, ac denique adversus Bollandianos veluti victoriæ securus his verbis pronunciat: *Inde tamen*

ſtrenuus vidit in ſompnis Beatum *Adalbertum* veſtibus pontificalibus indutum ſtantem ante altare Beate Virginis in Eccleſia *Gneznenſi*, & infulam ſuper ipſum altare celerius deponentem, quod cum Epiſcopo retuliſſet, ait: videbis breviter quid ſim facturus. Convocatis Clericis Epiſcopatum reſignavit, ceſſit non oneri, ſed honori, & aſſumptis ſex fratribus ſecum, heremum peciit, ibidem latitando. Quibus Dominus providit miraculoſe eſotem, & alios duos piſciculos magnos in quodam fonte, qui ibi erat, miniſtrando ſingulis ſeptimanis. Poſt hec Dux audiens, quod Beatus *Adalbertus* in heremo latitaret, ad edificandum manſionem xxx. marcarum pecuniam deſtinavit, ſed Beatus *Adalbertus* in ſpiritu hoc prenoſcens, quia pecuniam ſicut venenum abhorret, *Romam* adiit confidenter, quem unus de fratribus ſequens cum pecunia licet minime reperiat, alii quinque propter pecuniam ſunt occiſi a latronibus. (*c*) Sanctus *Adabertus* jam exiſtens in curia, omni mane miſſam peregit devote, pax vobis, more pontificali proferendo, quod cum a cuſtode Summo Pontifici revelatum fuiſſet, ipſo die, cum predicti quinque fratres occiſi eſſent, Papa ſecrete celebracioni ſuperveniens, vidit *Adalbertum* largiter lacrymantem, & cum poſt miſſam Papa quereret, cur hoc feciſſet, reſpondit; vidi quinque fratres meos cum cantu angelico ad gaudia celi honorifice deportari, & pre nimio gaudio continere non potui. (*d*) Papa videns ejus ſanctitatem, ipſum cepit mirabiliter venerari. Quod Beatus *Adalbertus* ſuſtinere non valens, dimiſſa curia *Poloniam* repedavit, ibique in ſilva paludinoſa manens ranarum coaxacionem precepto compeſcuit, ne ipſum in oratione aliquantum impedirent; poſtea cum proditus Duci fuiſſet, fugit in *Pruſſiam*, & ibi ſemina verbi Dei ſeminavit. Hoc cum propter ipſorum *Prutenorum* cadentem (*e*) minime profeciſſet, & ibidem in

meu eruditiſſimi Bollandiani amici noſtri admittere cogentur, quod pluribus præſtantibus ſcriptoribus ſe aperte ac firmate dare non poſſe hactenus conſuerunt - - - quod *S. Adalbertus Roberto Archi-Epiſcopo in ſede Gneſnenſi revera ſucceſſerit, ut poſt Joannem Dlugoſſium Longinum paſſim tradunt Hiſtorici Poloni.* At non advertit Cl. Pezius duos fuiſſe Adalbertos, qui Pruſſis Chriſtum prædicarunt epiſcopali dignitate illuſtres. Alterum Adalbertum Monachum Trevirenſem, ſeu ut alii volunt plane Tegrnſeenſem, qui paſſim Ruſſorum ſeu etiam Rugorum Epiſcopi nomine in hiſtoriis non eſt incognitus, quique poſtea factus Epiſcopus Magdeburgenſis. Alterum Adalbertum Epiſcopum Pragenſem. Sed hanc difficultatem enodandam ſervamus Annalium noſtrorum Hagecianorum Parti IV. (*c*) Confudit hic author hiſtoriam S. Adalberti cum hiſtoria quinque fratrum, qui paſſim ſocii S. Adalberti audiunt. Sed & hoc in annalibus Hagecianis dilucidabimus. (*d*) Hæc bilocationi Divi Adalberti, & relictæ in Boemia manicæ, quæ in vetuſtioribus non leguntur, argumentum præbuiſſe videntur. (*e*) fortaſſis *duritiem* aut quid ſimile.

in *Sanbia* quandam arborem, quam ipsi *Sanibi* adoraverunt, succidit, dicens; si Deus est, [illegible] dices se de me. Et tum Omnipotentem protectorem cadentis arborem, nihil mali sensisset, (*f*) ipsum *Pruteni* cum securi per verticem percutientes, caput ejus amputabant, ponentes super palum in altum ut ab avibus consumeretur, hunc Deus Martyrem penitus illesum custodivit, sed vultur veniens, digitum de corpore rapiens in stagnum cadere sibi permisit, quem mox luceus deglutivit, & natantem in aqua luceum velut candela undique sequebatur. Quod videns *Prutenus* piscator, miraculo viso, luceum captum exenterans reperit digitum illibatum, & portans ad corpus Beati *Adalberti* manui adaptavit, qui statim adhesit manui prope evidenter, de quo mirans *Prutenus* predictus caput afferens corpori apposuit, quod fuit similiter decenter protinus solidatum, & statim sonora voce *Pruteno* dixit Beatus *Adalbertus*, si castus hac nocte perseveraveris, crastina die ad domum tuam me portabis, & domui tue cuncta prospera procurabo. Sed stultus allextus per multos illa nocte non se continuit, & imo sequenti die corpus sanctissimum omnino movere non potuit, hinc est quod non certo acceperit responsum, si continebis, me procurante dona plurima obtinebis. Tercia igitur nocte piscator predictus continuit, & corpus Beati *Adalberti* ad domum facillime deportavit. Fama igitur volante Dux audivit, quod Beatus *Adalbertus* in Prussia passus fuisset, cum toto exercitu suo postea eam cepit *Prussiam* viriliter expugnare, & *Prutenus* audito, quod Dux propter corpus Beati *Adalberti* pugnaret, pecuniam pro reddendo corpore postulavit, cui Dux promisit cum argento corpus sanctissimum reponderare, & cum infinito argento corpus reponderare non posset, tandem annulum, quem multum dilexit, in stateram posuit, qui solus argento deposito plus corpore ponderavit, viso miraculo *Prutenus* baptizatus in *Poloniam* corpus sanctissimum est secutus. Postremo Dux *Bohemie Poloniam* expugnans, Reliquias quinque fratrum, & caput Beati *Adalberti*, vel certi quondam Beati *Crisogoni*, quod cum Sanctus *Adalbertus* missam celebravit, in collo tenuit, detulit in *Bohemiam*, & in *Pragam* reverendissime collocavit. (*g*)

H 2 OB-

(*f*) Admodum obscurum. (*g*) Primus hic author, qui de integro S. Adalberti translato Pragam corpore dubium movet, id solum de capite illius, aut S. Chrysogoni adstruens. Unde Longinus ad disputandum Boemis corpus S. Adalberti materiem hausisse videtur. Verum ut in aliis narratis gravissime errat hic Anonymus, ita & in hoc postremo, quæ suis locis in historiam patriam reservamus.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ IN VITAM BEATI IVANI.

PRoferimus vitam B. Ivani ex alio codice chartaceo ejusdem Bibliothecæ Clementinæ S. J. quam piissimæ memoriæ Reverendissimus D. Bonaventura Pitter, Ordinis S. Benedicti Rayhradii in Moravia Prælatus fautor olim & amicus noster exscribi fecit, cum adhuc Brzevnovii inter suos privatus ageret. Ætatem codicis hujus aut vitæ quanquam idem Reverendissimus nobis non indicaverit, eam tamen haud obscuram relinquit titulus huic vitæ his verbis præfixus: *Communicatus est (* B. Ivanus *) a Paulo Capellano B. Ludmillæ Corpore Domini sub una specie, qui postea communicavit etiam B. Ludmillam sub una specie.* Quæ verba *sub una specie* bis repetita produnt vitam hanc non prius scriptam esse, quam post exortam Hussiticam sæculo XV. in Bohemia hæresim, quæ laicis calicem vindicare connisa. Oppido autem mirandum est codicem hunc vitamque non incidisse in Eruditissimorum Bollandianorum manus, posteaquam illi ipsi Bibliothecæ Clementinæ codices manuscriptos aliquoties excussere & excuti fecere, adeo ut illi ad 24. Junii, quo hujus Beati festus dies incidit, confiteantur se vetustioribus præsidiis destitutos, quam quæ Hagecius & Balbinus de hoc Beato notata reliquere. Quare non aliam vitæ hujus Beati recensionem dedere, quam illam, quam Balbinus sæculo priore inter monumenta sua historica in lucem emisit, cum tamen præsens facile duobus sæculis eam antiquitate superet.

Vitam hanc animadversionibus quibusdam elucidare superfluum arbitramur, quod jam in annalibus Hagecianis Parte II. ea quæ de B. Ivano reperimus, quæque enodatione egere videbantur, expediverimus. Ceterum stylum simplicissimum hujus vitæ ac plane luteum benevolus Lector meminerit ex ea ætate esse, qua omnia latinæ linguæ decora his terrarum confinibus pene sepulta jacebant.

Hi-

Hiſtoria B. Ivani, qui communicatus eſt a Paulo Capellano B. Ludmillæ, Corpore Domini ſub una ſpecie, qui poſtea communicavit etiam B. Ludmillam ſub una ſpecie. *Ex vetuſto M. S. Codice Bibliothecæ S. J. ad S. Clementem Vetero-Pragæ Lit. Y. M. 1. (h)*

BEatus *IVANVS* fuit natione *Ungarus*, de ſtirpe Regia progenitus, qui fuit conſanguineus S. *Stephani* Regis *Ungarorum*. Hic conſpiciens vanitatem mundi hujus, quia in eo vita brevis, & omnia tranſitoria, & non permanentia, quæcunque ſunt in eo, cogitavit ſibi in mente, relinquere mundum, & ſoli Deo ſervire, & ſic in progreſſu abrenuntians ſæculo, & deponendo Principatum, relinquensque caſtra, poſſeſſiones, præſentesque ſuos, clam ſeceſſit longe de confinio ſuo in unam heremum vaſtæ ſolitudinis ibi in Ungaria, in qua manſit 10. annis, omnibus hominibus incognitus, fratresque ſui, & alii parentes, (*i*) dolentes de receſſu ſuo, & neſcientes, quo ſe diverterit, miſerunt per omnes terras, & provincias adjacentes terræ *Ungariæ*, & nihil omnino potuerunt de eo audire. Tandem quidam perambulantes dictam heremum, in qua B. *Ivanus* degebat, caſu invenerunt, ſed ſalutantes eum, ſtatim receſſerunt, nullum colloquium cum eo habentes. Revenientes autem ad manſiones ſuas audiverunt, quod Principes B. *Ivani* venirent ſolenniter viſitare illum, qui eis manifeſtaret de fratre eorum. At illi ruſtici accedentes Principes, dixerunt eis: Nos in tali & tali heremo deambulantes, invenimus unum hominem, & neſcimus, qualis, & quis ſit? Audientes Principes, fratres B. *Ivani*, ſtatim iter arripuerunt, una cum illis ruſticis, & ſic pervenerunt uſque ad ſupra dictam heremum, in qua B. *Ivanus*, frater eorum, habitabat. Cum autem appropinquabant ad locum, videns eos B. *Ivanus*, & cognoſcens, rogavit Omnipotentem Deum, ne eum fratres ejus cognoſcerent. Pervenientes ſui ad eum, videntes eum, & loquentes cum eo, omnino eum non cognoverunt, & ſalutato eo, & eleemoſyna data receſſerunt ab eo. Et ſic B. *Ivanus* ſtatim illa nocte aufugit ab illa heremo. Et ſucceſſive pergens de uno loco ad alium, tandem pervenit ad *Bohemiam*. In qua terra *Bohemiæ* viſitando nunc illa, nunc illa loca, non potuit invenire locum, in quo placeret ſibi manere, & requieſcere. Tandem pervenit ad flumen, qui vocatur *Lodenicze*, & cæpit deſcen-

(*h*) Dubie has literas in codice ſcriptas fuiſſe innuit Reverendiſſimus Prælatus Bonaventura, ut ſimilitudinem haberent numerorum 121. vel 421. (*i*) id eſt: *cognati*.

descendere infra per ripam illius fluminis, usque dum pervenit cum magna difficultate propter nimiam condensitatem frutetum & sylvarum, intravit intra medios montes magnos, & mirabiles, & altos, & inter magnas & altas petras miræ dispositionis, eminentes super dictum flumen *Lodnicze*. Et conspiciens huc illucque, consideravit in illo loco, & sub illis petris mirabiles & cavas speluncas & cavernas, ad quas nec nix, nec pluvia potest intrare. Et procedens modice ulterius, invenit aquam limpidissimam emanantem de supra dicta petra. His visis, & consideratis omnibus, & specialiter, quia nullus est ibi accessus hominum, placuit B. *Ivano* locus, & sic cæpit inhabitare locum illum, qui postmodum multum molestabat illum, impediens in orationibus suis. Tunc B. *Ivanus* fortiter pugnavit contra eos, & faciens ei flagella de fruticibus tenuis, flagellabat eos, & pellebat de mansione sua. Tandem in progressu tædio magno affectus B. *Ivanus*, cum magno fletu cogitavit deserere locum propter impedimenta dæmonum. Et sic surgens cæpit abire, & cum abiisset, non longe in illa planitie, quæ est super rupem, seu speluncam illam, in qua B. *Ivanus* habitavit, apparuit ei S. *Joannes Baptista*, & salutato B. *Ivano* dixit ad eum: Serve Dei, quo vadis? Quo respondente dixit: Quo me Deus diverterit, vado. Ad hoc S. *Joannes Baptista:* Recipe Crucem istam tibi divinitus datam, & revertere ad locum, ubi habitas. Et virtute Crucis istius non solum vinces inimicos tuos omnes, sed de loco illo omnes repelles. B. *Ivanus* recipiens Crucem, interrogat, dicens: Quis es tu pie Domine, & quod est nomen tuum? Respondit; Ego sum *Joannes* Baptista, missus a Deo hæc tibi dicere, & Crucem tibi istam in auxilium dare. Et audi ulterius: Futuro tempore Princeps terræ istius, nomine *Borziwoy*, casu mirabili inveniet te, & visitabit te. Et tunc dices ad eum: Hæc mandat tibi Dominus Deus, ut post mortem meam, istam speluncam, quam ego inhabito, consecres in Ecclesiam in honore S. *Mariæ*, & S. Crucis, Patronumque S. *Joannem Baptistam* nominabis. Ex tunc B. *Ivanus* per S. *Joannem Baptistam* confortatus, & animatus, & sperans auxilium Crucis, quam sibi B. *Joannes* dedit, reversus in speluncam, sive ad locum, ubi habitavit, fortiter pugnavit cum dæmonibus, Crucem illam semper in manu tenens, & eam dæmonibus objiciens. Et tunc ad ultimum solus Capitaneus Dæmonum contra B. *Ivanum* insurrexit, & ei terribilibus vocibus insultavit mirabiliter, quasi leo contra eum flammas de ore emittendo insurgebat, nunc quasi aper sylvestris, ad ultimum, quasi lynx, de ore flammas emittendo, quasi eum deglutire volens. Tunc B. *Ivanus* timens, ne eum deglutiret, Crucem illam in os sibi projecit,

&

& draco ſtatim poſt jactum Crucis ſuperficiem rupis illius rupit, & cum illo foramine, una cum ſuis complicibus receſſit, & nunquam ulterius eſt reverſus. Quod foramen uſque in hodiernum diem in teſtimonium manet apertum. Et S. *Ivanus* jam ſine impedimento usque ad mortem Deo ſervivit. Poſtquam autem una die jam nimis debilitatus fuiſſet, propter nimiam abſtinentiam, quia panem nunquam comedit, nec aliquis ſibi dabat, quia nunquam eum aliquis viſitavit, ſed ſolis herbis utebatur. Sed Deus Omnipotens, qui nunquam deſerit ſperantes in ſe, diſpoſuit unam cervam, quæ ſingulis diebus ſemper veniebat, & vir Dei ab ea lac mulgebat. Et ipſe Princeps *Bohemiæ*, nomine *Borziwoy* reſidebat in caſtro *Tetin*, habens Conjugem Deo devotam, nomine *Ludmillam*. Hic Princeps *Borziwoy* quodam die vocatis venatoribus ſuis, mandavit quærere cervum, volens inſequi eum cum canibus. Factum eſt autem, cum canes inſequerentur cervum, pervenerunt cum eo uſque ad locum, ubi prædicta cerva paſcebat ſe; & canes deſinentes inſequi cervum, inſecuti ſunt prædictam cervam, quæ B. *Ivano* lac miniſtrabat, usque ad flumen ſupra dictum *Lodnicze*, quæ nimis feſſa ante canes currere ulterius non potuit, ſed inſiliens in ſupra dictum flumen, in profunda aqua ſtetit, & natabat, & canes latrabant ſuper eam. Et Princeps *Borziwoy* ipſemet quartus inſequebatur canes, quia alii omnes neſciverunt, quo diverrit ſe Princeps. Tandem venit ſuper unum magnum ſaxum, ſub quo ſaxo in valle illa canes latrabant. Stans Princeps cogitabat, quomodo poſſet deſcendere ad vallem illam, in qua canes latrabant, quia nemus magnum, & fruteta nimis condenſa ubique erant, & multi lapides iter impedientes, & deſcenſus nimis declivis erat. Tandem Princeps cum magna difficultate, & cum adjutorio illorum, qui cum eo erant, deſcendunt ad ſupra dictum flumen, in quo ſupra dicta cerva erat, defendendo ſe a canibus. Et viſa hinnula mandavit uni apprehendere baliſtam, & accepta Princeps baliſta manu propria appetiit eam ſagitta, & vulneravit eam. Quæ videns ſe ſagittatam, & vulneratam, ſtatim cæpit currere ſuper dictum flumen, & canes ſemper inſecuti ſunt eam, & Princeps canes. Quæ perveniens ad locum, ubi B. *Ivanus* degebat, projecit ſe ad pedes ejus, & canes non audebant appropinquare ad locum, ubi cerva jacebat, quaſi ad jactum lapidis. Et Vir Beatus videns eam vulneratam, cum lacrymis telum extraxit, & vulnus benedixit, quod ſtatim ſanatum eſt. Tandem Princeps cum magna difficultate, quia acceſſus difficilis erat, etiam uſque ad locum pervenit. Et videns canes latrare, & ad ſpeluncam non appropinquare, mirabatur, quidnam hoc eſſet? Et deſcendens de equo,

man-

mandavit suis, ut equum tenerent, & soli etiam longius starent. Et sic evaginato gladio accessit ad speluncam, & ingressus atrium speluncæ, vidit hominem, habentem faciem deformem, & crines nimis longos, & indispositos, sed mirabiliter coagulatos, & cervam jacentem ad pedes ejus, statim intellexit, a Deo eum esse missum, ut despecto mundo in illo loco solitario serviret Deo. Et sic Princeps alloquitur eum dicens: Peto te vir Dei, ut dicas mihi, quis sis, & unde sis? Respondens B. *Ivanus* miti modo Principi dixit: De duobus me interrogas: primo, quis sum? Sum Princeps sicut tu; quia de stirpe Regia sum progenitus. 2do interrogas me: unde huc veni? certe de terra *Ungaria* huc veni, qui sum natione *Ungarus*. Ad hæc Princeps: Utrum habes panes? B. *Ivanus* dixit: Non habeo. Et quomodo tamen sustentaris? Beatus vir respondit: secundum provisionem Dei vivo. Deus providit mihi hinnulam istam, quam tu abstulisti mihi, quæ jam fessa & a te vulnerata, forte lac non ministrabit mihi. Tum Princeps *Borziwoy* magnis precibus petivit eum, ut secum transiret ad castrum, & ibi in castro secum maneret, promittens sibi locum disponere solitarium, ubi nullus eum visitaret sine voluntate ipsius. Quo renuente, & non acquiescente, Princeps cæpit eum valedicere, volens ab eo recedere. Ad quem vir: Non recedas, nisi mihi prius promittas fidem tuam, ut nulli me reveles, nec alicui quidquam de me dicas, nec me tamen ulterius visites. Principe promittente ratum tenere. Tunc *Ivanus* exhortatus est Principem dicens: Serenissime Princeps, audi mandatum Dei. Hæc mandavit tibi Dominus Deus per S. *Joannem Baptistam*, qui apparuit mihi, & adventum tuum ad me mihi revelavit. Mandavit mihi, ut monerem te ex parte Dei, quia Deus vult sic habere, ut post mortem meam locum istum consecres in Ecclesiam, in honore *S. Mariæ, & S. Crucis*, sed S. *Joannem Baptistam* Patronum nominabis. Quæ omnia Princeps promisit facere. Et sic Princeps valedicens S. *Ivanum*, ab eo recessit, semper suspirando, & de B. *Ivano* cogitando. Et cum cænæ sedisset ad mensam, una cum conjuge sua S. *Ludmilla*, omnino nihil comedit, sed spiritualem virum in memoria habuit. Tunc B. *Ludmilla* conjux sua intuens in eum, dixit: Pie Domine, & vos nihil comeditis, sed semper aliquid cogitatis. Et sic B. *Ludmilla* totis viribus instabat, Principem conjugem suum multis precibus pulsabat, ut sibi causam revelaret. Et Princeps nullo modo sibi revelare voluit, in memoria habens, quomodo Beatus illum commonuerat, ut eum nulli proderet. Tandem in progressu S. *Ludmilla* in tantum laboravit, quod Princeps non potuit se defendere, sed victus precibus conjugis suæ S. *Ludmillæ*, omni-

no

no ei patefecit, quomodo per cervam, eam insequendo cum canibus, pervenisset ad mirabiles speluncas, in quibus invenit heremitam Deo devotum in illis cavernis hæsitantem, qui me ita dulciter allocutus est; quod totis viribus attædior post eum. Audiens hæc B. *Ludmilla*, multis precibus, etiam cum fletu, petivit Principem conjugem suum, ut daret sibi licentiam, veniendi ad eum, ut possit etiam loqui cum eo. Et Princeps tamdiu negavit sibi dare licentiam, quod tandem acquievit. Et vocans Princeps clam unum de illis *Vor (k)* qui secum fuerant circa speluncas illas, in quibus Beatus Vir *Ivanus* habitabat, & locutus est ad eum Princeps, dicens: omni tempore, sicut incepisti servire mihi, non inveni te devium, sed in omnibus fidelem mihi, ideo confidens de fidelitate tua, volo tibi confidere de mea conjuge, ut tu solus, nullo alio comite, ducas illam ad speluncas illas, ante quas canes latrabant, sed ad speluncas appropinquare non audebant. Qui jussa Principis complens, una cum conjuge Principis S. *Ludmilla* iter arripuerunt. Cum autem ad prædictas speluncas pervenissent, & B. *Ludmilla* ad virum Dei intrasset, vir Dei videns eam, turbatus est, & avertit faciem suam ab ea, nolens loqui sibi, nec respiciens eam. Tunc B. *Ludmilla* locuta est ad eum dicens: Bone Pater! noli mihi molestus esse, quod visitavi te, quia causa devotionis veni ad te, ut conferam tecum de Domino Deo, & de salute animæ meæ. Tunc B. *Ivanus* considerans devotionem ipsius, vertens se ad eam, cum magna affabilitate colloquium habuit cum ea, & non de mundanis & transitoriis, sed de Divinis, & de illis, quæ sunt ad salutem animarum. Finito colloquio, & cum vellent se separare ab invicem, B. *Ivanus* petivit S. *Ludmillam*, ut nunquam amplius visitaret ipsum; Tunc S. *Ludmilla* dixit ad Beatum Virum: Ex quo nullo modo vis admittere, quod ego jamodo visitem te, tunc peto te, Vir Dei, ut facias hoc amore *JESU Christi*, & amore piissimæ Matris ejus, Virginis *Mariæ*, ut tu tempore successivo venias ad me, in castrum *Tetin*. Hoc audito B. *Ivanus*, quid eligeret, cogitavit. Tandem deliberans, spopondit, potius visitare eam, quam ut ipsa ulterius veniret ad eum. Tempore aliquo non brevi elapso B. *Ivanus* iter arripuit veniendi ad eam in castrum *Tetin*, & exiens de loco, in quo manebat, stetit cogitando, qua via deberet transire ad supra dictum castrum, nolens patefacere viam aliis veniendi ad eum; & ubi debuit transire aliquam partem milliaris, transeundo directo modo, ibi bene transivit duo milliaria, pertranseundo indirectam viam. Et cum per-

Tom. II. I ve-

(k) Nempe *quatuor*: ad eam enim pene normam sæculo XV. numerus 4. formari solitus.

veniſſet in caſtrum, manſit per illam noctem, quia nimis feſſus erat. Et B. *Ludmilla* diſpoſuit ſibi commodum ſolitarium, ſicut ſibi promiſerat, quando circa eum erat, ut nullus eum viſitaret, niſi ſolus *Princeps Borziwoy*, & conjux ejus B. *Ludmilla*, colloquium habentes cum eo de Domino Deo & ſalute animarum eorum. Mane autem facto ſtatim iter arripuit redeundi ad locum ſuum. Tranſivit autem per villas, una vocatur *Hodynie*, & altera *Swinary*. Factum eſt autem, cum appropinquaret ſupra dictæ villæ *Hodynie*, & jam nimis feſſus erat, vidit penes viam ſub arbore pyro lapidem ſatis magnum, ſed erat gibboſus, ſuper quem locavit ſe, volens modicum requieſcere in eo. Et quando cæpit ſe locare ſuper lapidem, omnes gibbi ejus, ſicut cera molles facti ſunt, quaſi aliquis liniret eos, ne impedirent in ſeſſione - - - B. *Ivani*. Bubulci autem de villa illa *Hodynie* paſcebant ibi prope eum equos & caballos. Qui bubulci videntes hominem mirabilis diſpoſitionis, habentem vultum diſtortum, crines longos, quaſi zonas, coagulatos multos, illudebant ei, projicientes in eum terra, & unus ex eis arripiens lapidem volens currere, jecit in eum, & offendit eum uſque ad ſanguinis effuſionem, qui ſanguis nullomodo poteſt deleri de lapide illo: Qui lapis ſic cruentatus, eſt, uſque ad hodiernum diem, jacet in Eccleſia S. Joannis Baptiſtæ in ſpelunca, ubi jacet corpus Beati *Ivani*. (*l*) Ruſticus autem unus de villa illa *Hodynie*, videns bubulcos illos illudere, & inſultare viro Dei, accucurrit, & cum flagello illos bubulcos correxit, & ab eo repulit. Et aggrediens virum Dei, eum ſalutavit, & unde veniret, vel quo iret? Vir Dei reſpondit, quod quo eum Dominus Deus diverterit. Et ruſticus ait ad eum: Video, quod nimis feſſus es, & famelicus, io! veni mecum ad domum meam, ut comedas, & requieſcas. Quo renuente ruſticus per plures vices monuit eum ſemper, & coegit, ut ſecum tranſiret. Tunc B. *Ivanus* dixit ad ruſticum: Ex quo vis illam miſericordiam facere in me, videns me nimis feſſum eſſe, io! peto te, facias cauſa Dei, & concedas mihi unum equulum, & ego promitto tibi fidem meam, quod hodie contra habebis eum. Et ruſticus hilari vultu reſpondit: Hoc volo libenter facere, & ſtatim ivit, & equulum adduxit, virum Dei equulum aſcendere juvit. Et vir Dei gratias agens ruſtico, perrexit: & cum perveniſſet ad ſuperficiem montium, ſub quibus habitavit, cognoſcens, quia prope eſt jam a loco ſuo, deſcendens de equo, mandavit equu-

(*l*) Balbinus & Pontanus narrant hunc lapidem ad Imp. Rudolphi II. tempora monſtrari ſolitum.

equulo, ut directo modo transiret ad domum suam. Et equulus currens, mutatus est in quantitate & qualitate, quia multo major, & pinguior factus est. Perveniens autem domum, currebat hinc inde per curiam. Uxor autem rustici illius videns equum elegantem, vocat virum, dicens: Nescio qualis equus deambulat hinc inde in curia nostra. Rusticus autem respiciens diligenter equum, sellam, & frænum optime cognoscit, sed equum non noscit. Veniens autem rusticus ad se, cognovit, quia Dei dispositio est, & quod loco viri Sancti eum remuneravit. Et sic rusticus gratias agens Deo, equum vendit, & pecuniam ad suum usum convertit. Beatus autem *Ivanus* reveniens ad speluncas suas, ibi usque ad mortem in illis speluncis mansit, serviendo Deo Omnipotenti, & nunquam ab eis recedendo. Postquam autem jam senuerat, ne fere omnes infirmitates invaserunt eum: paralysis, febres, & aliæ infirmitates, & venerunt usque ad mortem. Vir autem Dei S. *Ivanus*, videns sibi appropinquare horam mortis, cæpit dolere, & flere cum contritione magna, dolens, quod debeat mori sine Sacramentis Ecclesiæ. Et statim adjutorium Dei affuit sibi; quia Angelus Domini in nocte illa apparuit B. *Ludmillæ* in somno, nuntians sibi obitum Beati Viri; & mandans sibi, ut summo mane mitteret Capellanum suum, nomine *Paulum* ad Beatum Virum cum Corpore *Christi*, & sacro oleo. Et mandans Angelus, ut statim secum reciperet illa instrumenta, cum quibus sibi effoderet sepulchrum. Evigilans B. *Ludmilla* cæpit condolere Beato Viro, & accersito *Paulo* Capellano suo, statim summo mane misit eum, ad Beatum Virum. Veniens autem *Paulus* Capellanus cum prædicto cliente, invenerunt eum jam agonizantem, & ultima laborantem. Et tamen Vir Dei, B. *Ivanus* Dei dispositione recreatus est, & cæpit loqui cum *Paulo* Capellano, sibique confiteri. Et post confessionem petivit, ut daretur sibi Corpus *Christi*, & ungeret eum sacro oleo. Quibus peractis & finitis, cum magna devotione & gratiarum actione tradidit spiritum. Tunc statim *Paulus* Capellanus cum illo cliente cæperunt fodere sepulchrum, & effosso sepulchro sepelierunt Beatum Virum, & committentes eum Deo, ad castrum *Tetin* redierunt, & obitum B. *Ivani*, quomodo cum magna contritione & devotione obiit, & quomodo sepelierunt eum, Principi nuntiaverunt. Quo audito Princeps *Borziwoy* una cum conjuge sua S. *Ludmilla* cæperunt ambo flere. Et statim Princeps *Borziwoy* cogitavit, ut compleret mandatum S. *Joannis Baptistæ*, & revelationem S. *Ivani*, ut supra scriptum est. Et mittens pro Episcopo, consecravit cavernam, sive speluncam, in qua B. *Ivanus* habitavit, & in qua post mortem sepultus est, in Ecclesiam consecravit. Post cujus obitum;

postquam divulgatum est ejus patrocinium, multi ad tumbam ejus veniebant, & de diversis infirmitatibus sanitatem recipiebant; claudi, cæci, dæmoniaci, imo puer mortuus portatus fuit, & revixit. Ad quod spectaculum multi convenerunt, & Deum laudaverunt, qui per merita Beati *Ivani* fecit mirabilia. Et alia quam plurima operatus est Deus per merita B. *Ivani*, sicut bene constabat Regibus, & Principibus, Baronibus, Pragensibus, & aliis probis hominibus terræ Bohemiæ. Amen.

Et sic est finis de vita S. Ivani.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ IN CHRONICON MARIGNOLÆ.

I. Sæculo XIV. magna doctrinæ laude inter Italos floruit Joannes de Marignolis Ord. Minorum cujus Chronicon Bohemiæ nusquam antea prælo excusum, quin paucissimis visum lectumque isthic primum cum veterum historiarum studiosis communicamus. Eum Carolus IV. Imperator & Bohemiæ Rex in diplomate huic operi præmisso hoc integro nomine & titulo nobilitat. *Venerabilis Pater Frater Joannes dictus de Marignolis de Florencia Ordinis Minorum Bisinanènsium Episcopus, nostræ Imperialis aulæ commensalis*, seu ut author ipse in præfatione se explicat: *Imperialis aulæ Capellanus.* Meminit nostri Joannis de Marignolis Ferdinandus Ughellius in Italia Sacra Tomo I. de Episcopis Bisinianensibus p. 522. his verbis: *Fr. Joannes ex nobili Marignolla familia satus, patria Florentinus, professione Franciscanus Christophoro in Episcopatu successit An.* 1354. 4. *Idus Maji, ut ex Regesto Vaticano eruitur. Hic insignis S. Crucis monasterii Florentini alumnus exstitit, ob doctrinæ famam, familiæque claritatem ad hunc episcopatum evolavit. Quanto postea tempore vixerit, me latet. Hunc porro Joannem e Marignolla gente propagatum fuisse, monumentum ab ipso Florentiæ relictum An.*1354, *dum Ecclesiam suam peteret, clare ostendit. Florentiæ etenim*

Ab-

Abbatiæ Ecclesiæ indulgentiam concessit, quæ hodierna charta inscripta in eo archivo reperitur, ut nobis Carolus Strozza Patricius Florentinus se oculis usurpasse aperit, quæ hac forma exorditur: Fr. Joannes de Marignolis de S. Laurentio de Florentia Episcopus Bisinianensis in Calabria. *Tum in fine signum & gentilitia stemmata Marignollæ domus apposita.* (Hæc lector sculpta reperiet Tab. I. N. I.) *tum hæc verba inferius adscripta: signum nostrum. Ea clarissima familia in Republica olim Florentina spectatissima, nunc penitus interiit, ut est humanarum rerum conditio. Nostri vero Joannis Episcopi tantum in Vaticanis Regestis electio conspicitur ep. 47. f. 48. An. 3. Innocentii VI. ac pro eorum temporum more nec ipsius familiæ, nec patriæ mentio celebratur.* Hactenus Ughellius, ex quo Marignolæ memorias mutuavit, & compendio retulit Christianus Gottlieb Joecher in Lexico suo Eruditorum, magnum universale Lexicon Lipsiense, aliaque Virorum Eruditorum & Ecclesiasticorum Lexica, quæ passim adjiciunt eum plura opuscula scripsisse, & nominatim Italico sermone: *Storia di Sant' Onufrio, & Atti degli Apostoli.* de Chronico præsente Boemiæ, quod ab orbe condito auspicatur, altum silent. Atque hæc fuere, quæ hactenus de Marignola comperta habuimus. Jam vero ex edendo hoc ejus Chronico multo plura de illo comperimus, quæ hic cum Lectore communicare digna censemus. Et primo quidem Parte I. de cultu post diluvium prodit se fuisse Lectorem Bononiæ: *Vidi etiam,* inquit, *Bononiæ, quando ibi legebam ovem, quæ peperit similiter monstrum &c.* Capite de creatione memorat se An. 1334. a Papa Benedicto XII. legatum missum fuisse cum pretiosis muneribus, &, ut ait, *numero triginta duarum personarum ad Kaam summum omnium Thartarorum Imperatorem, qui tenet quasi dominium medietatis orbis orientalis, cujus potestas, & copia civitatum, terrarum, linguarum, divitiarum, & regiminis infinitorum quodammodo populorum excedit omnem narrationem.* Eodem anno ait se mense Decembri Avenione discessisse, Neapoli vero Jaunensium navigium, quod nuncios magni Tarta-

tarorum Imperatoris ad Papam miſſos advehebat, exſpectaſſe. Conſtantinopolim perveniſſe Anno ſequenti 1335, Kalendis Maji, ibidemque in palatio S. Sophiæ acrem diſputationem cum Patriarcha Græcorum iniiſſe, quod innuit eum Græcæ linguæ non fuiſſe imperitum. Inde per mare Maurum (*nigrum*) navigaſſe ad Caffa, abhinc perveniſſe in Usbec ad primum Tartarorum Imperatorem, traditisque Pontificiis literis & muneribus ejus ſumptibus promotum in Armalec, ubi Eccleſiam condidit. In Tartaria magna in civitate Camul ſub conditione non petendæ decimæ ſe plurimos ad ſidem Chriſti convertiſſe & baptizaſſe. Anno tertio poſt ſuſceptum iter perveniſſe ad Cyollos Kagan ſeu montes arenæ, qui alias credebantur inpertranſibiles *Zona torrida* appellati, denique in Cambalec Imperii orientalis ſedem appuliſſe. Ibidem narrat magna pompa & honore ſe exceptum a Kaam Imperatore Tartarorum, traditisque apoſtolicis literis & muneribus per annos fere quatuor Imperatoriis ſumptibus baſilice habitum fuiſſe. Dein cum redire anhelaret, magnis præmiis ab Imperatore donatum, impenſasque ſibi liberaliter in trium annorum iter porrectas. Relegiſſe itaque viam per alias orientales plagas, tranſiiſſe Mauzi, quo nomine maxima India tum venerit, percurriſſe per tria Indiarum Regna, *ubi*, inquit, *vidimus gloriam mundi in tot civitatibus, villis, & rebus, quæ nulla lingua poſſet exprimere ſufficienter.* A feſto S. Stephani uſque Dominicam Olivarum navigavit per mare Indicum & Zaiton, pertigitque ad nobiliſſimam Indiæ urbem Columbum, ubi a quibusdam malevole intoxicatus per Medicam Reginæ Sabæ ſanitati redditus eſt. Poſtea ſcribit ſe veniſſe ad extremum orbis cis Paradiſum, ubi non longe a coloſſo & ara per Alexandrum M. erecta, exſtruxit columnam marmoream cruce, inſignibus Papalibus, ſuisque, tum inſcriptione rei geſtæ decoram. Abinde profectus eſt ad Reginam Saba, a qua honorificentiſſime acceptus, & maximis muneribus donatus. Deſcribit hic montem Gybeit, fontemque quos acceſſerat. Per ſummam tempeſtatem marisque procellas dein deportatum ad montem Syllanum (Inſu-

fulam Ceylon) ad locum nempe, in quo olim Paradifum exftitiffe indigenæ tradunt; quem copiofiffime defcribit. In hac infula ait tum dominatum fuiffe quendam Tyrannum Saracenum caftratum nomine Coga Jaan, qui quidem primo fe comitatumque fuum fimulata amicitia & honore exceperit, *poftea* (fcribit) *curialiter capti plufquam LX. Millibus marcarum in auro emuncti*, nempe omnibus pene muneribus, quos tam Usbecenfis Tartarorum Imperator, quam magnus Kaam, & Regina Saba Pontifici, fibi, fuisque dederat. Scientiæ, & eruditionis amore *ad cognofcenda mirabilia mundi* fcribit fe omnes Indorum provincias pervagatum, per Perfiam, & Ormes feu Ormum infulam emporio celeberrimam defcendiffe ad Arabiam. Memorat dein fe fuiffe in reliquiis turris Babel, de cujus bitumine quædam fragmenta fecum affumpfit, in civitate Abigari Regis, in urbe Ninive, e cujus ruderibus Monfol condita fit. Terram fanctam univerfam excurrit, cum hujus vero memoriis peregrinationis fuæ filum abrumpit, nec de ulteriori reditu aut in Italiam adventu mentionem facit, ut itaque tectum fit, quo anno Romam redierit, legationis a fe obitæ rationem Summo Pontifici redditurus. Similiter obfcurum eft, quo facto & quo anno ad Bohemiam pervenerit, commenfalisque Imperatoris Caroli IV. factus fit. Secundum Hagecii quidem noftri Chronologiam oportuiffet eum jam fuiffe in Boemia An. 1353, & nominatim Pragæ, nam ad eum annum refert miraculum de digito S. Nicolai a Carolo IV. divifo & fanguinem manante, quod Marignola in præfente Chronico enarraturus, præmittit: *Quod oculis noftris vidimus, & manus noftræ contrectaverunt, credimus non tacendum &c.* ut id itaque præfentiam Marignolæ innuere videatur. Verum hæremus, an hæc Hagecii Chronologia recte cum Regeftro Vaticano ab Ughellio relato conciliari poffit, quod eum demum anno fequente primum feu 1354. in Epifcopatu Bifinianenfi Chriftophoro fucceffiffe memorat, numque ex Boemia primum ad Epifcopatum affumtus fit? Qui fi itaque, a Carolo Strozza prolatum inftrumentum probat, eo anno ad capeffendam Sedem

dem

dem ſuam epiſcopalem Florentiam tranſiit, oportet eum rurſum rediiſſe, nam Chronicon illius poſterius ſcriptum, cum jam Epiſcopus Biſinianenſis eſſet, ut & Carolus IV. in diplomate ei dato, & is ipſus paſſim teſtatur. Habemus vero ex his Marignolam noſtrum non ob ſolam *doctrinæ famam*, *familiæque nobilitatem*, ut opinatur Ughellius, ſed maxime ob tam longinquam glorioſamque ad Tartarorum Imperatorem Pontificiam legationem *ad Biſinianenſem Epiſcopatum evolaſſe*. Excuſſi omni ſolertia Caroli IV. Imp. Cancellariam: cujus tres partes ab exteris typis excuſas jam habemus, quarta hactenus inedita inter collectanea mea poſterioribus Monumentorum publicandorum Tomis ſervatur: ſi fortaſſis memoriam & annum reperire liceret, quo Marignola inter Commenſales & Capellanos Caroli IV. aſſumtus eſt. Et quanquam facile quadraginta ejusmodi inſtrumenta repererim, tamen ubivis Marignolæ nomen abeſt, nolim tamen dubitare aliquod eorum ad Marignolam noſtrum ſpectare, cum in multis eorum ſcribæ neglectu & feſtinatione nomen omiſſum ſit. Ut tamen antiquitatum cupidos non lateat, quæ eo tempore Commenſalium & Capellanorum Imperialium prærogativæ fuerint, libet ex eadem Cancellaria generalem formulam exſcribere:

Karolus quartus Imperator ſemper Auguſtus & Bohemiæ Rex &c. Religioſo - - - Ordinis - - - Sacre Theologie Magiſtro Conſiliario, Familiari, Commenſali, Domeſtico & devoto ſuo dilecto graciam & omne bonum. Laudabilia virtutum & probitatis tue merita, Religionis zelus, literarum ſciencia, & morum decor, quibus te divinitus fore cognovimus inſignitum, nos ammonent & inducunt, ut perſonam tuam ſingularis prerogativa gracie non immerito proſequamur. Te igitur premiſſorum intuitu in Conſiliarium, Capellanum, Familiarem, & Commenſalem noſtrum Domeſticum gracioſe recipimus, & aliorum Conſiliariorum, Capellanorum, Familiarium & Domeſticorum noſtrorum Commenſalium cetui & numero preſentibus aggregamus. Decernentes & hoc imperiali ſtatuentes edicto: quod tu omnibus & ſingulis privilegiis, juribus, immunitatibus, libertatibus & graciis gaudere debeas

beas

beas & frui, quibus ceteri Consiliarii, Capellani, Familiares nostri Commensales Domestici de consuetudine aut jure gaudent, seu quomodolibet fruuntur. Mandamus igitur & authoritate Imperiali districte precipimus, & te Imperialis consideracionis intuitu congruis ubivis locorum honoribus ac benevolentia prosequentes &c.

Reperi tamen in ea Cancellariæ Caroli IV. parte (quæ in Bibliotheca Metropolitana Pragensi inter MSS. Codices I. XXVI. nusquam hactenus edita servatur) non obscuram aliam Marignolæ memoriam, ex qua conjicere licet, eum quoque ad Hiberniam seu a Sede Pontificia, seu Ordine suo fuisse destinatum, quam legationem tamen num absolverit, haud constat, præsertim cum ex mox subjiciendis literis Armacani Episcopi Hiberniæ testatum fiat eum legationi huic maxime obstitisse, adeo ut non modo famam legationis hujus, sed ipsum Marignolam totumque Ordinem Minorum acerrimis sarcasmis accipiat, quorum ratio ex historia Ecclesiastica repetenda est. Armagh autem seu Ardimacha (a cujus urbis Episcopo hæc epistola ad quendam Ordinis Minorum seu ut inscriptio vult, ad ipsum Bisanensem Episcopum, Marignolam nimirum, scripta est) hodie multum deserta urbs Hiberniæ est in provincia Ulster dicta in Comitatu Armacensi, cujus Archi-Episcopus Primas Hiberniæ est. Tenor denique literarum, quæ inter instrumenta Cancellariæ Carolinæ N. LXI. recensentur, hic est:

Reverende Pater & amice Karissime. Non congruunt etati, neque venerando senio, que de Vobis honorabiles Viri - - - de - - - & - - - de - - - recitarunt. Neque mentis testantur prudenciam ea, que per ipsos nobis Vestra Reverencia voluit intimari. Nam florem Ordinis Vestri - - - jam auctore Domino, & justicia nobis suffragante, convicimus, jam in campo Marcio desiderati voti compotes absque formidine militamus. Neque aliud superest, nisi ut detur victori bravium, & quem triumphus desideratus exornat, Dei velit benignitas coronare. Jam calamus fructus exspectat uberes, qui de area sancte Ecclesie vepres & spinas evulsit, & deformantibus erroribus propulsis viam apperuit

Catholice veritatis. Neque Vestrum Reverende Pater timemus adventum, ut vestris argumentis terreamur in aliquo, qui jam Anglicana Sophismata, Okkam *puta*, Burley, & *aliorum, qui sub apparencia veri tunicam falso secernerunt contexere, omnino destruximus, latratus eorum inutiles pie veritatis sermonibus compescendo. Veniat igitur inveteratus ille Bisanensis Episcopus, veniat: quis ille, qui se Apostolum orientis in Curia Cesaris ampulose denominat, ut experiatur in opere, quid sompnia sua sibi prodesse valeant. Nam si canum latrancium juventuti intersit vincula, nostre provisionis industria facile quidem palpitantem senio molossum ligare curabimus, cui jam neque vocis claritas, neque sciencie habilitas suffragantur.*

In qua quidem epistola licet Marignola nomine non referatur, ex circumstantiis tamen orationis, & præsertim verbis illis *Apostolus orientis in Curia Cæsaris* certo conjicitur per Bisanensem Episcopum haud alium atque Marignolam intelligi.

Tempus, quo Marignola hoc Chronicon scripsit, clare indicat, dum ait se historiam rerum gestarum persequi *usque ad præsentem Boemorum Primatem Venerabilem Arnestum primum Pragensem Archi-Episcopum*, qui ex calculo Hagecii ab anno 1343. usque 1364. Ecclesiæ Pragenæ præfuit. Ex quo eruitur eum non multo ante Pulkavam Chronicon suum absolvisse. Nam Codex MS. S. Crucis Majoris Vetero-Pragæ testatur Pulkavam non prius quam Anno 1374. supremam manum operi suo imposuisse. De morte Marignolæ, & quo loco fatis cesserit, aut sepulturam invenerit, nusquam testatum, quod ipsum queritur Ughellius. Libuit tamen hic apponere sigillum Bisinianensis Ecclesiæ & Episcopatus, quod in Archivo Zderasiensi deprehendimus. Diploma quoddam membranaceum est de anno 1295, quo plusquam viginti Episcopi Romæ congregati quasdam indulgentias Ecclesiæ Zderasiensi concedunt, inter hos etiam est sigillum Gulielmi Bisinianensis Episcopi, qui itaque Christophorum in Sede præcessisse videtur. Sigillum hoc scalpro excusum N. 2. spectandum exhibemus.

II. Ad

II. Ad Codicem MS. e quo hæc editio transumta eſt, ut pertingamus, ſervatur is in Bibliotheca AA. RR. PP. Crucigerorum cum rubeo corde ad S. Crucem majorem Vetero-Pragæ, debemusque exſcriptionem illius benevolentiæ Reverendiſſimi D. Wenceslai Kirchmayer de Reichwitz ejusdem Canoniæ jam decimum Præpoſiti, uti & adniſui A. Reverendi ac Eximii D. Joannis Caroli Rohn, ejusdem inſtituti locique Archivarii, & Bibliothecarii a pluribus editis opuſculis noti & celebris. Ex quo rariſſimo codice ſuo tempore plura patria vetuſta hiſtorica documenta vulgaturi ſumus. Codex vero iſte chartaceus in folio eſt notæ optimæ, ſcriptus partim ſæculo XIV, partim ineunte XV. Intelleximus tandem non alium codicem illum eſſe, quam eum, quem olim Pragæ adhuc degens Excellentiſſimus Epiſcopus Litomericenſis in manibus ſuis habuerat, & e quo dein apographum ſuum deſumpſit. Illum ipſum, inquam, de quo jam Parte I. Annalium Hagecianorum p. 45. notitiam aliquam dedimus, quanquam ſcribæ erronea relatione in eo falſi (Nam codicem autographum tum necdum videramus, nec, cujusnam ſit, cognoveramus) quod eadem pagina in membrana ſcriptum aſſeveraverimus. Fideliter itaque ſingula, ut in hoc codice repe늘riuntur, tranſcribi fecimus, contulimusque; quæ hic cum amico Lectore communicamus. Variantes autem lectiones adjungere per nos non ſtetit, quandoquidem de alio manuſcripto veteri hujus authoris exemplari nihil uſpiam compertum eſt, ut is unus ſolusque codex hactenus cognitus ſit, qui memoriam Marignolæ, & hiſtoriam Boemiæ ab eo conſcriptam ad poſteritatem, temporumque noſtrorum cognitionem transmiſit.

Quod Hagecius in Annalibus ſuis Marignolæ meminerit, jam Parte I. ejusque Procemio innuimus, quanquam ſi jam ea conferantur, quæ ex hoc authore memorat, conjectura non levis capi poſſit, Hagecium hæc nonniſi ex rumuſculis, aut incerta veterioris authoris relatione hauſiſſe, nam pleraque relatis Marignolæ minime conſentanea ſunt. Et quidem ne mentionem is quidem Czechi toto ſuo tam vaſto opere facit, ſed Coſmam

adhuc fecutus Bojemum illum conditorem patriæ confervat, quin pro illa temporum iftorum ariolandi licentia nomen magis defle-ctit, cum ait: *Fuit inter iftos quidam nomine Bogam, a quo di-cta eft Bojemia.* Ut jam Czechi propugnatoribus novum ful-crum ruat, quo fabulam iftam fuperftruere conati. Alterum eft: Errat Hagecius cum Marignolam vocat Epifcopum Florentinum, is enim nonnifi Florentiæ natus, Epifcopus vero Bifinianenfis in hodierno Regno Neapolitano erat. Tertio: nec Marignola Slavorum originem, ut vult Hagecius, trahit a Slowo, fed a Sole & Elyfa derivat, fic enim ille: *Ab Elyfa fclavi, qui corru-pto vocabulo folani dicuntur, quafi folares vel luminofi, vel ma-gis gloriofi dicuntur, cujus pars eft Boemia.* Et rurfum: *Fue-runt autem primi Boemi genere Sclavi, quafi Elyfani. Elyfa enim folaris dicitur, unde Eliopolis civitas folis in Yfaia.* Denique non meminit etiam Marignola immigrationis Slavorum per Bulgariam, Serviam, Dalmatiam, Croatiam, Bofniam, Carin-thiam, Carnioliam, ut fcribit Hagecius, fed Pulkava fynchro-nus ei fcriptor, quæ omnia, uti & maxime, quod Hagecius non referat Marignolam in Catalogo Authorum Annalibus fuis præmiffo, e quibus nempe hiftoriam fuam compilaverat, plane declarant: Hagecio manufcriptum Marignolæ Chronicon ad ma-nus non fuiffe, e quibus veriora certioraque haurire ei licuiffet. Ceterum non memini ab aliquo vetuftiore noftro unquam Mari-gnolam laudatum, aut ad ejus Chronicon a quoquam provocatum, quod innuit exemplaria illius admodum rara fuiffe, primum omnium, quod conftat, reperio Mathiam Boleluzkium fæculi fuperioris hiftoricum, qui in Rofa fua Bohemica c. 5. p. 114. ad folum nomen provocat, eumque inter ceteros hiftoricos patrios recenfet, qui pofteritati gefta S. Adalberti tranfcripferunt.

III. Chronicon fuum Marignola difpertit in tres libros: Pri-mum orditur a creatione mundi, finitque cum divifione lingua-rum & terrarum, quem vocat *Thearcos Atheos*, feu *Divinum* & *Theologicum.* Secundum nominat *Monarchicum*, quem au-fpicatur a Nemrot, perducitque ad tempora Francorum, Boemo-rum,

rum, ipſamque Caroli IV. ſtirpem, quam cum e longinquo, atque e vetuſtiſſimis ſæculis repetit, ſuſpicionem adulationis non effugit, nam ejusdem Imperatoris progeniem a Saturno & Jove deducit, imitatus ſcilicet alios ſe ſuperiores ſcriptores, qui ejusmodi genealogiarum palpum multo ante Cæſaribus obtrudere ſoliti, ut jam Parte II. Annalium Hagecianorum animadvertimus. Tertium vocat *Jerarcos* & *Jerarticum* ſeu *Eccleſiaſticum*, quem a Summo Melchiſedech uſque ad Arneſtum Pragenſis Eccleſiæ primum Archi-Epiſcopum ſe proſecuturum pollicetur.

Non ignoramus plura ejusmodi Chronica a creatione mundi initium ſumentia jam publicis typis proſtare excuſa, imo non pauca ob rerum a veterioribus pridem narratarum repetitionem paſſim ab editoribus his initiis truncari, verum affirmare auſim, nuſquam æque lectu jucundum Chronicon, atque Marignolæ eſt, in manus meas incidiſſe, ut merito vitio nobis dari potuiſſet, aliqua ſui parte mutilum nos emiſiſſe. Cum enim author hic pleraſque orientales & remotiſſimas quidem regiones eruditionis capiendæ gratia pervagatus ſit, ubivis in hiſtoriam tam veteris quam novi teſtamenti ea concinne interſerit, quæ ad locorum, rerumque illuſtrationem faciunt, quæque ipſe oculis vidit, ſedula exquiſitione edoctus eſt, aut ex hominum illarum terrarum traditione hauſit. Idem cum linguarum orientalium Theologiæ item & Philoſophiæ ſe non rudem fuiſſe probet, non raro interpretationem terminorum Hebraicorum adfert, ſententias vero miras Theologicas Philoſophicasque admiſcet, quas eo tempore in ſcholis primas tenuiſſe cognoſcere licet, ut ſperemus nemini tædio ejus lectionem futuram. Atque ut pauca prælibemus: mira ſunt quæ de Adæ veſtigiis, de paradiſo ejusque fatis, de Moyſe, de nativitate Chriſti, de ejusdem diſcipulis, de S. Thoma, de prima & ſecunda Apoſtolorum Miſſa refert, mira quæ de Kota civitate a Cain ædificata, de nomine & inventione urbis Pariſiorum & Trevirorum aliisque civitatibus fabulatur. Non injucunda itineris ſui per univerſam Tartariam Magnique Kaam Tartarorum Imperatoris, per Indias eique adjacen-

tes inſulas deſcriptio, quarum incolas, mores, rariores plantas aliaque huc ſpectantia paſſim graphice depingit, & ſua experientia probat. Inter quæ præ cæteris auſcultationem merentur, quæ iſthic de Simiarum cultu, earumque peculiari ſpecie, & opinione animarum defunctarum in eas translocatarum, de Monachis Ethnicis Seyllani montis, de muſa, aliisque plantis, de veſtibus filiceis, de antipodibus tum adhuc incognitis reliquiſque hujus generis refert. Quod vero ſummi momenti eſt, mire illuſtrat hiſtoriam Eccleſiæ tartaricæ, unde jam hiſtoria eccleſiaſtica quæpiam capiet incrementa, nam ea nuſpiam prodita, aut typis excuſa eſſe reperi; præſertim clariſſimæ iſthic memoriæ Joannis illius primi ſæculo XIII. Tartarorum Apoſtoli ſociorumque ſuorum, nec non aliorum ejusdem Ordinis Minorum martyrio inclytorum virorum, urbium Tartaricarum ad Chriſtum converſio, ſtatus Eccleſiæ Chriſtianæ in Indiis perque vicinas terras, ut alia plura pertranſeam, quæ ex uſu Lectorum eſſe poterunt. Quod ad hiſtoriam patriam attinet, non diffitemur eum pleraque uſque ad annum 1125. ex Coſma mutuaſſe, quouſque nempe Coſmæ hiſtoria vitaque ejus pertigit, poſthac multa profert, quæ in nemine alio noſtrorum reperiuntur, quæque declarant, authorem noſtrum alios a Pulkava, qui eodem tempore ſuum Bohemiæ Chronicon ſcripſit, fontes habuiſſe. Provocat porro Marignola noſter non raro ad libros quosque, quorum hodie peritiam uſumque non habemus, & frequenter etiam ad Apocryphos, ut ad Beroſum, librum Lucaray, ſeu partem II. libri Lucæ & Actuum Apoſtolorum, Ovidium de vetula, denique non pauca profert ex Judæorum Thalmud, eorumque traditionibus, quas hinc atque illinc breviter refellit. Ceterum ſtyli barbariem, & rerum quandoque narratarum prolixitatem memor ætatis illius ferreæ luteæve æqui bonique conſulet amicus Lector.

CHRO-

CHRONICON

Reverendiſſimi JOANNIS dicti de Marignolis de Florentia Ordinis Minorum Byſinianenſis Epiſcopi, glorioſæ memoriæ Imperatoris CAROLI IV. Imperialis Aulæ Capellani.

Incipit Proceſſus in Cronicam Boemorum.

KAROLUS quartus Divina favente clemencia *Romanorum* Imperator ſemper Auguſtus *Boemorum* Rex. Ad dandam ſcientiam plebi ejus, & dirigendos pedes eorum in viam pacis, & felicitatis eterne. Tunc enim rempublicam conſtat eſſe felicem, quando Rectores ipſius prudentes eſſe conſtituit, vel vacare prudencie. Nam eloquencia ſive prudencia homines quaſi pecudum more viventes, ſuadente quodam prudente, ut ait *Tulius* primo Rethorice, coegit in unum, & ſua eloquencia ſimul cum prudencia civitates ſanctiſſimas, leges juſtiſſimas, juſta judicia, recta connubia docuit ordinare. Nos igitur Divina providencia ſuper ſpeculum Imperialis culminis, ac Rex *Boemie* conſtitutus ab eo exemplo *David* juſtiſſimi Regis, die noctuque in lege Domini meditantis vigilamus attencius, & ſolicita mente revolvimus, qualiter noſtre reipublice utriusque milicie rectores ad literarum ſtudia provocemus, ut ipſam pacis tempore, ac eciam bellorum, non ſolum armis bellicis decoratam; verum eciam prudencia, & bonis moribus exemplo majorum ſtudeamus eſſe armatam. Dicit enim *Ariſtoteles* libro Thopicorum iij. *Nemo juvenes eligit duces, eo quod non conſtat eſſe prudentes.* Verum eciam, ut ait in Ethic. l. v. *Non differt juvenis moribus vel etate.* Et Salomon in Proverbiis: *Maledictus puer centum annorum.* Plures enim fecit triumphare experta prudencia, quam armata milicia, ut oſtendit *Vegecius* de re militari. Expedit ergo reipublice informari maxime juvenes principes ad imitacionem proborum, ne degeneres fiant. Valuit enim ille error, juxta ſentenciam *Auguſtini* de Civitate Dei, quod Principes putarent ſe de genere deſcendiſſe Deorum, ut amplecterentur virtutes, & vicia abhorrerent, majorumque ſequendo veſtigia, laudem appeterent plus, quam vitam, quam tamen propriam contempnerent tempore oportuno. Et ut *Virgiliano* verſu eloquar: *Vicit amor prime laudum immenſa cupido,* quas ſemper appetit animus generoſus. Premium enim virtutis eſt honor, & attribuitur

ma-

magnanimis, & virtuose laborantibus; Ut *Aristoteles* quarto Ethicorum. Nam sine virtute laudari nihil aliud est, quam vilis Yronia; & desipit, qui sine virtutum culmine appetit laudari. Sed ex laude fit inglorius, qui sine virtute laudatur, ideo *proposui illam*, inquit *Salomon regnis & sedibus, & divicias nihil esse duxi, in comparacione ad eam*, per hanc habebo claritatem ad turbas, & relinquam post me eternam memoriam, que perducit ad regnum perpetuum. Hec est turris *David* cum propugnaculis proborum actuum. Mille clipei exterorum pendent ex ea, omnis armatura forcium. En, inquit sponsa, in canticis canticorum, lectulum *Salomonis* ex fortissimis Israhel custodiunt, uniuscujusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Hy sunt generosi Principes, castra Domini precedentes, donec introducant subditos ad terram victoribus repromissam, ornacio virtutum, occisis pessimis *chananeis* operariis viciorum. Non enim armorum fortitudine tantum gloriosa bella geruntur, sed eciam magis sano consilio, cum fidelitate ad Principem, prudencia directiva, ut ait *Salustius*, & *Beatus Augustinus L. de Civitate Dei, sic dicens. Nolite putare parentes nostros rempublicam armis tantum ex parva magnam fecisse, nam si hoc esset, nos multo illis majorem haberemus, major enim est nobis armorum, equorum, & amicorum, copia; sed alia fuere eis, quæ nobis nulla sunt, domi industria, foris justum imperium animus in consulendo liber, nulli voluptati vel cupiditati obnoxius.* Pro his nos habemus domi inerciam, foris rapacitatem, inter bonos & malos discrimen nullum. Ut ergo tranquillitate pacis tam mentis, quam temporis nostra respublica perfruatur, operariis viciorum penitus expurgatis, & delicatos nobilium animos ad probos mores exemplis delectabilibus provocemus, Cronicarum antiquas & novas hystorias, maxime *Boemorum* obscure conscriptas per Venerabilem Patrem Fratrem *Johannem* dictum de *Marignolis* de *Florencia* Ordinis *Minorum Bysinanensium* Episcopum, nostre Imperialis Aule commensalem transcurri mandavimus, amputatis obscuris verborum ambagibus & superfluis resecatis, ac interpositis quibusdam utilibus; incipiendo a primo *Adam*, usque ad felicia tempora nostra, sub triplici distinctione, ut in ipsa reluceat candor lucis eterne, & ymago beatissime *Trinitatis* ad illustrandam trine nostre create ymaginis trinitatem, plano latini stilo, modo qui sequitur, jussimus reformandam ad laudem beatissime *Trinitatis*, cui laus est & gloria in secula seculorum, Amen.

Ut

Ut igitur Serenissime Imperator & semper Auguste, tui conceptus propositum non ociose, nec in vanum tantis insudet affectibus, sed Divini cooperante *Minerva* spiritus, quem tue Majestatis exposcit serenitas, effectum sorciatur. Ego frater *Johannes* dictus de *Marignolis* de *Florencia* ordinis *Minorum Bysinianensis* Ecclesie Episcopus, tue Imperialis Aule Capellanus, tuis semper parere volens nutibus, ad hujus operis fastigium stilum dirigere presumens, Cronicarum *Boemicalium* ystorias obscure quidem pristine conscriptas in unum magis lucide compendium, juxta mei facultatem ingenii sub trina distinccione, modo, qui sequitur, duxi regulandas, ut que prius obscura clausit umbrositas, concepti operis sentencia reddat manifesta.

Capitulum de distinccione libri.

PRimus namque liber, seu distinccio quasi Divinum seu nature continet principatum, a primo namque Deo Creatore omnium per *Adam* descendendo usque ad *Noe*, & post diluvium usque ad turrim *Babel*, & divisiones terrarum ystorias continebit, ideo ipsum *Thearcos atheos*, quod est Deus, quasi Divinum seu theologum decrevimus nominandum. Secundus vocabitur *Monarchos*, continebit enim a primo *Nemprot*, usque ad felicia tempora nostra *Francorum* & *Gallicorum*, maxime *Boemorum*, unde tua Serenitas traxit originem, ystorias, eciam Romanorum, & omnium gencium principalium monarchias. Tercius *ierarcos*, seu *ierarticus*, vel ecclesiasticus merito nominatur, nam a primo Sacerdote Summo *Melchisedech* post *Abel*, per *Moysen* & *Aaaron* usque ad verissimum Pontificem *Christum* per successiones Pontificum *Romanorum*, & per Episcopos *Boemie* usque ad presentem *Boemorum* primatem venerabilem *Arnestum*, primum *Pragensem* Archiepiscopum, nec non Sanctorum Patronorum *Boemie* gesta & miracula nostra diligencia duximus compilanda. Ne igitur confusionem pariant conjuncta spiritualia cum mundanis, & ut breviter, lucide & distincte pareant in legentis animo, purissimam veritatem sub certis distinccionibus & capitulis decrevimus ordinanda. Verum quia ex spinis rose nascuntur, & *Christus* natus est ex bonis parentibus, & (*) ex malis, & tocius Sacri Canonis decursus intendit duas describere generaciones, sive eciam civitates, malorum scilicet & bonorum. Quarum prima, scilicet malorum inicium sumpsit a *Cayn* fratricida, usque ad *Lamech* homicidam, cujus series texitur per *Nemprot* post diluvium.

(*) Vero simillime interserendum: *alii*.

Civitatis autem Dei generacio ab *Abel* primo martire, Virgine, Sacerdote, cujus succeſſio texitur per *Seth* & *Enoch*, qui cepit nomen Domini invocare; ideo utriusque decurſum a mundi principio inchoemus.

In principio *Heloym*, id eſt *Dii*, creavit celum & terram, terra autem erat inanis, & vacua, & ferebatur ſpritus Domini ſuper aquas. Ecce in principio Sacri Canonis quomodo ſacra ſcriptura nominat expreſſe increatam beatiſſimam *Trinitatem* in unitate ſubſtancie, & trinitate perſone. Nam ſecundum hebraicam veritatem *hel* in nominativo caſu, *heli* in vocativo, vel *heloy* in aliis, non enim habet illa lingua tot caſus ſicut latina. In plurali numero dicitur *heloym*, id eſt, *Dii*, cum numero ſingulari, ſeu creavit, non dixit, creaverunt, ut oſtendat numerum in perſonis cum unitate eſſencie, ideoque dixit, creavit, quia indiviſa ſunt ad extra opera *Trinitatis*. Noſtra autem translacio nominat patrem, quod Deus creavit, nominat verbum, quia in principio; dixit enim: quid dixit verbum, non vocale, quia in Deum non cadit accidens, ergo ſubſtanciale, ſed non alterius ſubſtancie, vel eſſencie, quia tunc eſſent plures Dii, quod nec racio, nec natura patitur, quia tunc nullus omnipotens, nec per conſequens Deus, ergo ejusdem eſſencie vel nature. Diſtinctum tamen verbum eſt perſonaliter a dicente; Terciam nominat perſonam, quia ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Nota, quod nominat aquas totam corpulentam primam materiam confuſam omnium temporalium. Vocatur eciam abyſſus, quia qui vivit in eternum, creavit in principio omnia per quid, ſeu per verbum, ſed ornavit & diſtinxit per Spiritum Sanctum per ſex intervalla dierum, ſecundum communem modum loquendi. Quamvis *Auguſtinus* Doctor egregius ad noticiam factam de creaturis in mente angelica referat dies illos, & veſpere & mane dicat noticiam matutinam, quam habuerunt in verbo, quaſi materiali ſpeculo, veſpertinam autem, per quam viderunt Deum in rebus creatis &c.

De Creacione.

IN principio ergo creavit Deus celum, id eſt naturam angelicam, novem ſcilicet ordines angelorum ſive ſpirituum per tres *ierarchias*, ſive per tres ſocietates diſtinctas, prima namque *ierarchia*, & ſumma continet tres ordines. Primus ordo Deus immediatus vocatur *Seraph*, vel *Seraphyn*: ardens amore. Secundus *Cherub*, vel *Cerubin*, id eſt lucens ſplendore, vel plenitudo ſciencie. Tertius *Throni*, ſeu ſedes Dei, quia exercent judicia Dei. Iſta eſt prima *ierarchia*, cujus officium eſt reſpe-

ctu

ctu inferiorum inflammare ad Dei amorem, illuminare in cognoſcendis, & purgare in diligendis. Secunda *ierarchia* continet ſimiliter tres ordines, ſeu principatus, qui regunt imperia, poteſtates, minora dominia, dominaciones, ſingula capita, hec ſecunda. Tercia, virtutes, quia expellunt demonia, archangeli nunciant fortia, Angeli mittuntur ad opera, & nunciant minima. Fuerunt autem omnes Angeli creati boni, clari, miri, quod exprimitur, cum dixit Deus, fiat lux, & primus dictus eſt Lucifer, quia omnibus pulchrior in ſplendore. Sed quia in veritate non ſtetit, in qua fuit creatus, ideo factus eſt omnibus pejor, & traxit cauda, id eſt ſequela ſua aliam partem ſtellarum, id eſt Angelorum, quia due partes remanſiſſe creduntur, & tot homines aſcenſuri, quod Angeli remanſerunt, ut dicit beatus *Gregorius*, probans per illud: prius conſtituit terminos populorum, ſeu ſalvandorum juxta numerum Angelorum Dei. Nomine autem terre, abiſſi, & aquarum, ſuper quas Domini ſpiritus ferebatur, ſacra ſcriptura omnia comprehendit producta de *Yle*, que eſt prima informis materia, de qua omnia ſunt producta, & poſtmodum diſtincta.

Et nota, quod XVII. ſunt ſpecies creatorum tantum, ut dicit, & probat *Origenes*, & tot ſunt litere *hebraice*, & tot ſunt litere *romane*, ſive latine, quamvis propter miſterium una greca ſatis inutilis inſeratur, ſcilicet y. quod hoc ſit verum, ſic probatur. *Prima die* creavit Deus materiam primam, celum, Angelos, lucem, elementa, cum motu, & tempore, que ſunt ſeptem. Secunda die tantum unum, ſcilicet firmamentum, quod dicitur celum, communiter dividens lucem, ac tenebras, & aquas ab aquis, id eſt, bonos Angelos a malis, quia ſecunda die ceciderunt. Tercio die quatuor, ſcilicet maria, ſeminaria, ſaciones, & plantaria. Quarto die tria, ſcilicet, ſolem, lunam, & ſtellas, quas poſuit in firmamento celi. Quinto die tria ſcilicet, piſces, volucres, & reptilia. Sexto die iiij. jumenta, beſtias, ſerpencia, & hominem, quem vocavit *Adam*, ex quatuor elementis corpus formatum, in campo ut dicitur *Damaſceno*, angelico miſterio, ex terra rubra de limo terre. Et inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vite, & factus eſt *Adam* in animam viventem. Igitur perfecti ſunt celi & terra, & omnis ornatus eorum. Plantaverat autem Dominus paradiſum voluptatis a principio, id eſt, in parte orientali, qui locus dicitur *Eden* (*m*) ultra *Indiam*.

L 2 Nam

(*m*) Orientalis regio de qua Iſ. 37. latine *voluptas* & *delicie*. Vide ſis Poliſynopſin Criticorum in Gen. p. 19.

Nam ut ex visis aliqua breviter inseramus. Nos frater *Johannes* de *Fflorencia* Ordinis *Minorum* indignus Episcopus *Bysinianensis*, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo quarto, a sancto Papa *Benedicto* duodecimo cum aliis missus fui cum Apostolicis literis & donis nuncius & legatus ad *Kaam*, summum omnium *Thartarorum* Imperatorem, qui tenet quasi dominium medietatis orbis orientalis, cujus potestas & copia civitatum, terrarum, linguarum, diviciarum, & regiminis infinitorum quodammodo populorum excedit omnem narracionem. Recessimus de *Avinione* mense *Decembris*, pervenimus *Neapolim* in principio quadragesimæ & ibi usque ad *Pascha*, quod fuit in fine *Marcii*, (*n*) expectavimus navigium *Jaunensium* (*o*) venturum cum nunciis *Thartarorum*, quos misit *Kaam* de *Cambalec* (*p*) maxima civitate ad Papam, pro mittendis lega-

(*n*) Incidit nempe hoc anno Pascha in 27. Martii. (*o*) Forte *Gemensium*. Janua olim etiam dicebatur civitas *Veme* (*p*) *Primordia conversionis Prædecessorum hujus Kam notata reperimus in vita Innocentii IV. Papæ a F. Nicolao de Curbio Ordinis Minorum conscripta apud Baluzium l. 7. p.* 390. Ecce quidam Armenus, *inquit author*, Clericus nuncius regis Tartarorum, qui cum ornata comitiva hominum & equorum ad Sedem Apostolicam veniebat, & qui expoliatus omnibus bonis suis per Corradum in regno Apuliæ fuit tentus, donec ipse, intercedente morte ipsius, teneretur a principe tenebrarum. Unde vix ipse solus evadens ad sacros pedes ipsius Papæ pervenit. Privatus tamen literis ipsius tandem Tartarorum Regis, quibus petebat formam & regulam Christianæ Religionis & ritus, ut iis informaretur, cum Christianus esset effectus, & sacri baptismatis receperit sacramentum, tractus miraculo maximo illius, qui facit mirabilia magna solus, quod tale est. Filius namque ipsius Regis infirmabatur ægritudine valida, & omnino incurabili judicio medicorum, & vocatis ad se Armenis & aliis Christianis eos est taliter allocutus: Quod nisi Deus ipsorum precibus illorum ejus filium redderet pristinæ sanitati, omnes capitali judicio subjacerent. Quodsi vero restitueretur sanitati optatæ, ad fidem ipsorum continuo se transferret. Indicto igitur inter ipsos Christianos triduano jejunio, & signo crucis facto super infirmo, ac invocato Christi nomine, subito ab eo, qui sanat languidos, & alligat contritiones eorum, extitit liberatus, propter quod baptizatus est ipse, & domus ejus tota, ac ultra quinquaginta millia Tartarorum. Ipsum vero Armenum nuncium Regis dicti satis Summus Pontifex honoravit. Cui fecit in cunctis ejus oportunitatibus, in vestimentis, & alimoniis provideri. Qui reportans literas a Domino Papa regressus est, unde venerat ad Dominum suum. *Hancque legationem circa annum* 1254. *accidisse testatur Baluzius. Anno postea* 1272. *legatos Tartarorum adfuisse in concilio Lugdunensi a Gregorio X. congregato memorat Ricobaldus in historia Pontificum Rom. ad h. a. cujus verba sunt:* Affuerunt quoque Tartarorum legati, qui baptizati, & concordati cum Papa ad propria sunt regressi. *Joannes vero Vitoduranus in Chronico ad annum* 1339. *hunc Tartarorum Regem primum conversum scribit:* Rex Tartarorum, *inquit*, per quandam mulierem conversam ad fidem Katholicam a fratribus Minoribus illinc ad evangelizandum Christum commorantibus conversus famatur, qui per legatos & epistolam Pa-

pæ

legatis & ad aperiendam viam, & fedus componendum cum *Christianis*, eo quod multum honorat, & diligit fidem nostram. Summi eciam principes sui Imperii tocius, plus quam triginta millia, qui vocantur *Alani*, & totum gubernant imperium orientis, sunt *Christiani*, re vel nomine, & dicunt se *Sclavos Pape*, parati mori pro *franquis*, sic enim vocant nos, non a *francia*, sed a *franquia*. Horum primus Apostolus fuit frater *Johannes* dictus de monte *Corvino*, qui primo miles, judex & doctor *Friderici* Imperatoris post LXXII. annos factus frater Minor doctissimus & scientissimus (*q*) Pervenimus autem in *Constantinopolim* per mare in Kalendis *May*, & fuimus in *Peyra* (*r*) usque ad festum Sancti *Johannis baptiste* non-ociose, quia summam disputationem habuimus cum Patriarcha *Grecorum*, & toto concilio eorum in pallacio Sancte *Sophie*, ubi Deus fecit in nobis novum miraculum, dans nobis os & sapienciam, cui non potuerunt resistere, & se necessario esse Scismaticos confiteri compulsi sunt, nihil in sue dampnacionis pallium pretendentes, nisi superbiam intollerabilem Presulum *Romanorum*. Inde navigavimus mare *Maurum*, (*s*) & in octo diebus pervenimus in *Caffa*, (*t*) ubi multarum sectarum sunt Chri-

pæ Benedicto suppliciter demandavit, quod sibi doctores, Prædicatores & Informatores orthodoxæ fidei destinare dignaretur, qui gentem suam ad fidem converterent, conversos baptizarent, baptizatos in fide novella solidarent. Qui mente hilari sibi annuens L. fratres Minores, eo quod conversionis suæ occasio essent, viros idoneos tam ratione bona, quam scientia vitæ transmisisse adstruitur. *Quantum hæc a Marignolæ nostri verbis discordant!* Ceterum Martinus Minorita apud Eccardum, T. I. p. 1634. hunc Kam Imperatorem Tartarorum *Gamzim* appellatum fuisse scribit. (*q*) *Is Joannes de Corvino verosimillime idem cum Joanne de Planocarpino, de quo in vita Innocentii Papæ IV. c. 17. scripta a F. Nicolao de Curbio Ordinis Minorum Episcopi Assisinatensis apud Baluzium l. 7. p. 369. circa annum* 1247. *hæc leguntur:* Ad Tartaros quoque gentem amaram, nullius Religionis & ritus, quæ præ sui multitudine repleverat quasi universam faciem partium orientis, missus est vir multæ religionis frater Joannes de Planocarpino Ordinis Minorum, pœnitentiarius ipsius, postmodum Archiepiscopus Antinacensis. Qui transiens per terram desertam, inviam, & inaquosam, & per diversarum viarum amfractus in fame & siti, frigore & nuditate ad illos post multos fere per annum labores graves & varios, duce domino, est deductus, alloquens eos postmodum per interpretem cum ignotæ linguæ ab habitabili nostra Zona penitus haberentur, multo laboravit studio, si quo modo reciperent verbum Dei, & ad ovile fidei Catholicæ vocarentur. Hic solus ad ipsorum Regem pervenit, cum plurimi hoc tentassent, nec unquam ipsum attingere potuissent, & propter ipsius distantiam, qui erat in ultima parte sui exercitus constitutus, qui quidem exercitus in longum nimium tendebatur. (*r*) Hodie *Pera* suburbium a Constantinopoli portu sejunctum. (*s*) Id est *nigrum*, seu Pontum Euxinum. (*t*) Peninsula & provincia sic dictæ hodie Crimmeæ Tartariæ, in qua metropolis Caffa sita est. Bosphorus Cimmerius ad Caffam sociat mare nigrum cum palude Mæotis.

ſtiani. Inde ad primum *Thartarorum* Imperatorem *Usbec (u)* pervenimus, & obtulimus literas, pannos, dextrarium, *(x)* cytiacam, *(y)* & dona Pape, & poſt hiemem bene paſti, veſtiti, & remunerati magnifice, & cum ejus equis & expenſis pervenimus in *Armalec* Imperii medii, ubi fecimus Eccleſiam, emimus aream, fecimus fontes, cantavimus miſſas, baptiſavimus plures, libere, & publice predicantes, non obſtante, quod anno precedenti ſolempne martirium paſſi ſunt ibidem pro *Chriſto* Epiſcopus, & ſex alii fratres minores, miraculis coruſcantes, quorum nomina: frater *Rychardus* Epiſcopus, nacione *Burgundus*, frater *Franciſcus* de *Allexandria*, frater *Paſchalis Hyſpanus*, qui fuit Propheta, & vidit celum apertum, & predixit ſibi, & Sociis ſuis martirium, & *Thartaros* de *Saray* deſtruendos diluvio, *Armalec* perituram, propter ipſorum martirium, Imperatorem illum tercio die occidendum poſt ipſorum martirium, & multa alia glorioſa; frater *Laurencius* de *Ancona*, frater *Petrus*, frater *Indus* interpres illorum, *(z)* & *Gilottus* mercator. Anno tercio poſt noſtrum receſſum de curia circa fines de *Armalec* recedentes pervenimus ad *Cyollos Kagon*, id eſt, ad montes arene, quos faciunt venti, ultra quos ante *Thartaros* nullus putavit terram habitabilem, nec putabatur ultra aliquam terram eſſe. *Thartari* autem voluntate Dei mirabili induſtria tranſierunt, & fuerunt in campo maximo, ubi dicitur *torrida Zona*, & inpertranſibilis a Philoſophis, quam

(u) Ampla provincia magnæ occidentalis Tartariæ. (x) Id eſt: equum magnum, ſtrenuum, & cataphractum ut explicat Duffreſne in Gloſſario. (y) ſeu *Zythiacam*, id eſt liquorem cauſticum vulgo *Roſoglio*. Voſſius de vitiis L. L. *Homo Zytho cauſtico ebrius.* (z) *De his ſex Fratribus Martyribus Ordinis Minorum Jo. Vitoduranus in Chronico ad annum* 1343. *apud Eccardum in Corpore Hiſtorico T. I. p.* 1877. Eodem anno poſt feſtum Pentecoſtes venit Vicarius Tartariæ de ordine fratrum Minorum in Avionem ad Papam Clementem VI. petens ab eo Canonizationem VI. fratrum Minorum tunc noviter paſſorum in Tartaria multis claris & evidentibus miraculis coruſcantium. His auditis Papa gaudio perfuſus largifluo ordinem extulit, & magnificavit. Ex hoc vero loco Marignolæ habemus primo certum annum Martyrii horum ſex Fratrum, nempe annum 1335. cum dicat: *anno precedenti.* Secundo emendari ex hoc ipſo loco poteſt Martyrologium Sanctorum & Beatorum Trium Ordinum S. Franciſci Seraphici ad quintam Februarii, in quo horum ſex Fratrum nomina recenſentur: *Petrus Baptiſta*, *Martinus*, *Franciſcus*, *Philippus*, *Gundiſalvus*, & *alius Franciſcus*, Cum nomina ipſorum ſint: *Rychardus*, *Franciſcus*, *Paſchalis*, *Laurentius*, *Petrus*, *Indus*. Habemus tertio locum in quo paſſi ſunt, nempe in Armalec, Richardumque ejus loci fuiſſe Epiſcopum. Et cum Martyrologium S. Franciſci Seraphici dicat eos paſſos in Japonia, veroſimillime Armalec una ex inſulis fuit Japoniæ, quemadmodum mox ſupra nominata *Saray* veroſimillime eſt hodierna inſula Sayrock Xymo una inter tres præcipuas Japoniæ inſulas in Oceano orientali.

quam tamen *Thartari* transierunt, & ego eciam bis, de qua in psalmo *David;* posuit desertum &c. Qua pertransita pervenimus in *Cambalec,* (*a*) ubi est summa Sedes Imperii Orientis, de cujus magnitudine incredibili, & populo, ordine militum sileatur. Maximus autem *Kaam* visis dextrariis, & donis Pape, & literis bullatis, & Regis eciam *Roberti* (*b*) cum auro, & nobis, gavisus est gaudio magno, valde reputans bonum, ymo optimum omne, & summe nos honoravit. Ego autem solempniter indutus cum Cruce pulcherrima, que me precedebat cum luminaribus & incenso cantando: *Credo in unum Deum;* intravimus coram illo *Kaam* in glorioso pallacio residente, & cantu finito, largam dedi recipienti humiliter benediccionem. Et sic missi fuimus ad Imperialem aulam, nobis honorabiliter preparatam, assignatis duobus principibus, qui nobis in omnibus necessitatibus habundantissime ministrabant in cibis & potibus, & usque ad papirum pro laternis, (*c*) deputatis servitoribus & ministris de curia, & sic per annos quasi quatuor servierunt infinitis semper honoribus, vestibus preciosis pro nobis & familiis extollendo. Et si bene omnia computarem, ultra valorem expendit quatuor millium marcarum pro nobis, eramus persone triginta due. Fuerunt autem disputationes facte contra *Judeos,* & alias sectas multe & gloriose, sed & multus animarum fructus in illo Imperio factus est. Habent etiam fratres *Minores* in *Cambalec* Ecclesiam Cathedralem immediate juxta pallacium, & solempnem Archiepiscopatum, & alias Ecclesias plures in civitate, & campanas, & omnes vivunt de mensa Imperatoris honorifice valde. (*d*) Videns autem Impera-

(*a*) *Cambalek* seu *Cambalu* hodie passim *Peking* seu *Pequin* metropolis Chinæ, de cujus amplitudine, divitiis, civium multitudine pleni Geographorum libri. Circuitu suo fertur capere viginti quatuor milliaria Germanica, plus ducentis millibus præsidiarios hic excubare milites, & hominum incolarum sex milliones numerari. Aliis tamen *Cambalum* visum est Katajæ caput ad fluvium Coramoranum in eodem Chinensi imperio, quem errorem primus omnium detexit correxitque Kircherus. (*b*) Is Robertus fuit Rex Siciliæ & Dux Calabriæ de quo apud Meibomium T. I. p. 478. & 548. in hujus Ducatu fuit Pisinianensis Episcopatus, quem postea assecutus Marignola. (*c*) Nempe Niloticam, quod infra explicat ipse author cum papyrum hanc ex foliis cujusdam arboris conflatam asserit. Nam lintea seu linea, si tamen hac ætate jam exstitit, vix orientalibus populis cognita fuit; adhibebatur autem papyrus item & cornu levigatum vitri loco, de quo videri potest Salmasius ad Plinium. (*d*) De laboribus apostolicis Fratrum Minorum hac ætate in his regionibus videri potest Jo. Vitoduranus in Chronico ad An. 1344. apud Eccardum T. I. Martinus Minorita apud eundem Eccardum p. 1634. memorat, ad eundem Imperatorem Kaam Gamzim missos esse centum fratres Minores, *quos ipse Dominus Papa omnes in Episcopos ordinavit, & inter eos unum Archiepiscopum quemdam Magistrum Nicolaum Sacræ Theologiæ ad convertendam totam terram Tartarorum.*

tor ille, quod nullo modo volui remanere, concessit, quod cum suis annorum trium expensis & donis redirem ad Papam, & cito ego, vel alius mitteretur Cardinalis solempnis cum plenitudine potestatis, & esset Episcopus, quia illum gradum summe venerantur omnes orientales, sive sint *Christiani*, sive non, & esset de ordine Minorum, quia illos solos cognoscunt Sacerdotes, (e) & putant Papam semper talem, sicut fuit ille *Jeronimus* (f) Papa, qui misit eis legatum, quem Sanctum venerantur Thartari & Alani, fratrem *Johannem* de monte *Corvino* ordinis *Minorum*, de quo supra. Fuimus autem in *Cambalec* annis quasi tribus, inde per *Mauzi* (g) iter nostrum direximus cum expensis Imperatoris magnificis, & equis quasi ducentis, & vidimus gloriam mundi in tot civitatibus, terris, villis & rebus, que nulla lingua posset reprimere sufficienter. A festo autem Sancti *Stephani* usque ad *Dominicam olivarum* per mare *Indicum* pervenimus ad nobilissimam civitatem *Indie* nomine *Columbum*, (h) ubi nascitur piper tocius orbis. Nascitur autem in vitibus, que plantantur ad modum vinearum omnino, & facit vitis primo racemos, quasi labruscas viridis coloris, post facit quasi racemos, & est intus vinum rubeum, quod manu mea pro salsa (i) expressi in scutella. Post maturantur, & exsiccantur in arbore, & arescit pre nimio calore, & siccum excutitur parvo baculo, cadens super linteamina, & recollitur.

Ista oculis vidi, & manibus contrectavi mensibus quatuordecim, nec comburitur, ut menciuntur scriptores, nec nascitur in desertis, sed in ortis.

(e) Martinus Minorita citato loco scribit: *Alios Religiosos Imperator noluit acceptare.* (f) Legendum *Innocentius*, nempe IV, qui ut ex ejus vita supra relata liquet, primus Joannem misit ad Tartaros. (g) Postea de monte Seyllano loquens author regionem hanc explicat his verbis: *quæ olim maxima India vocabatur. Habet autem Mauzi civitates & populos sine numero &c.* (h) Exstat hodie *Colombo* munita urbs cum castello in fertilissima insula Ceyla, quæ Hollandorum est, & residentiaGubernatoris Holandici. At hanc urbem vix quidem intendit author noster, quandoquidem, ut infra videbitur, paradisum ex plurium veterum traditione atque opinione in insula Ceylan reponit, eumque extra Indiam locat. Cum vero mox subdat isthic piper crescere, indeque in orbem universum distrahi, statuenda urbs hæc erit non procul a provincia Malabaria Indiæ peninsula, cujus piper hodiedum omnium optimum reputatur. Infra ait hanc urbem sitam esse in regno Indiæ *Nimbar* dicto, extraque Maabar seu Malabar, adeoque in regno Indostan. An fortassis urbs *Labor* sit, judicium penes Lectorem esto. (i) Id est *condimento*. Poema MS. apud Dufresne in Glossario:

Salvia, Serpillum, piper, allia, sal, petrosillum,
His bona fit salsa.

tis, (*k*) nec Saraceni ſunt Domini, ſed Chriſtiani Sancti Thomæ, (*l*) qui habent ſtateram (*m*) ponderis tocius mundi, de qua pro meo officio tanquam legatus Pape habebam omni menſe fan (*n*) de auro talis monete centum, in fine mille. Ibi eſt Eccleſia Sancti *Georgii latinorum*, ubi manſi, & picturis egregiis decoravi, & docui ſacram legem. Tandem tranſiens gloriam maximi Alexandri, (*o*) qui erexit columpnam. (*p*) Ego in cono (*q*) mundi contra paradiſum (*r*) erexi lapidem in titulum, fundens oleum deſuper. Scilicet columpnam marmoream, deſuper crucem lapideam uſque ad finem mundi duraturam, quam præſentibus quaſi infinitis populis erexi, conſecravi, & benedixi, ſculptis armis Pape & noſtris, & literis tam *Indicis*, quam *Latinis*, principibus illis ſuper humeros portantibus me in lectulo, ſeu ferculo Salomonis. Inde valefaciens fratribus poſt annum, & quatuor menſes, multis patratis glorioſis operibus perre-

(*k*) Id eſt hortis. (*l*) *Chriſtiani S. Thomæ* illi vocantur in India, qui credunt ſe a, S. Thoma Apoſtolo habere fidem & ritus Chriſtianos, nec ab Europæis deſcendere aut ab iis religionem accepiſſe. Ante quartum annum liberos ſuos non baptizant utunturque ſacra Euchariſtia ſub utraque ſpecie. (*m*) Id eſt numorum ſeu pecuniarum reditus, ex græco ϛατὴρ. Sic apud Will. Malmesburienſem in vita S. Aldhelmi legitur Epiſc. c. 9. legitur: *Staterarum non egenus.* Infra enim dicit author Regem Indiarum S. Thomæ Apoſtolo donaſſe ſtateram piperis & omnium ſpecierum aromatum in æternum. (*n*) Ita in MS. fortaſſis legendum *fanones*, qua ſignificatione accipiebatur pro offertoriis panno aureo aut etiam lineis involutis ſic apud Hariulfum l. 3. c. 3. legitur: *fanones ad offerendum auro parati.* Et in vita S. Angilberti: apud Mabillon. Sec. IV. Bened. p. 116. *Fanones de pallio auro paratos decem.* (*o*) His verbis veroſimillime author indigitare voluit loca, in quibus Alexander Magnus inſignem illam a Poro Indiarum Rege victoriam conſecutus eſt. (*p*) Columna Alexandri una illarum ararum fuerit, quas Alexander iſthic erexiſſe legitur apud Q. Curtium Rufum l. 8. c. 11. *Rex locorum magis, quam hoſtium victor, tamen magnæ victoriæ ſacrificiis & cultu diis ſatis fecit. Aræ in petra locatæ ſunt Minervæ, victoriæque.* Easdem aras jam Dionyſius v. 1162. *columnas* vocat, ſic enim ille: *Emodos montes adiit* (Alexander) *quorum ſub radice volvitur orientalis ingens unda Oceani. Ubi duabus columnis poſitis in finibus terræ exultans ad fluentum rediit Iſmeni.* Situm contra hujus petræ his verbis deſcribit Curtius: *Radices ejus* (petræ) *Indus amnis ſubit, præaltus utrimque aſperis ripis: ab altera parte voragines eluvieſque præruptæ ſunt.* Niſi columnam hunc in aliqua urbium duarum ab Alexandro iſthic conditarum erectam dicamus, de quibus Curtius l. 9. c. 3. *Oppida quoque duo condidit, quorum alterum Nicæam adpellavit, alterum Bucephalon, equi, quem amiſerat memoriæ ac nomini dedicans urbem.* (*q*) Id eſt termino ſeu extremitate mundi, India enim paſſim pro extremo orbis habebatur. Sic Curtius ipſe in ſupplem. ad l. 10. dicit: *in extremo orbe Indorum.* (*r*) Id eſt inſulam *Ceylan*, in qua paradiſum fuiſſe paſſim Indorum fuit perſuaſio, & de quo infra plures recurrent aniles traditiones.

xi ad ſamoſiſſimam Reginam *Saba*, (*s*) a qua honorati poſt fructum ibidem animarum, ſunt enim ibi pauci *Chriſtiani*. Deinde perreximus per mare ad *Seyllanum* montem glorioſum, ex oppoſito paradiſi, & de *Seyllano* (*t*) uſque ad paradiſum, ut dicunt incole ex tradicione patrum, ſunt milliaria ytalica quadraginta, ita quod, ut dicitur, auditur ſonitus aquarum fontis cadencium de paradiſo.

Capitulum de Paradiſo.

ESt autem paradiſus locus in terra, circumvallatus mari Occeano in parte orientali ulta *Indiam Columbinam* (*u*) contra montem *Seyllanum* locus altiſſimus ſuper omnem terram, attingens, ut probat *Johannes Scotus*, globum lunarem, (*x*) ab omni altercacione remotus, locus omni ſuavitate ac claritate amenus, in cujus medio oritur fons de terra ſcaturiens & irrigat pro tempore paradiſum, & omnia ligna ejus. Sunt autem ibi plantata omnia ligna producencia fructus optimos mire pulcritudinis, ſuavitatis & odoris in cibum hominis. Fons autem ille derivatur de monte, & cadit in lacum, qui dicitur a Philoſophis *Enphirattes*, & intrat ſub alia aqua ſpiſſa, & poſt egreditur ex alia parte, & dividitur in quatuor

(*s*) Quam hanc *famoſiſſimam Reginam Saba* intellexerit author nullus ſcio: an Reginam Sabæ metropolis olim provinciæque in Arabia felici? an aliam? Cum inde ad montem Seyllanum paradiſo oppoſitum perrexerit, vix quidem de Arabia felici accipi poteſt, nam eo pacto profectionem vitioſiſſimam peregiſſet ex India in Arabiam, inde rurſus in Indiam. Stephanus in Lexico hiſtorico tres ſitus *Sabæ* regionis diverſos indigitat. Poſterius author noſter regionem hanc his verbis magis explicat: *Ubi oritur ſol modo nobis oppoſito, & in meridie tranſit umbra viri ad dextrum, ſicut hic ad ſiniſtrum, & occultatur ibi potus articus nobis gradibus ſex, & antarcticus totidem elevatur.* An fortaſſis author noſter ſecutus Joſephum, qui Reginæ Sabæ ſedem in inſula Meroe & ſuperiore Ethiopia reponit. Nam poſterius eam optimam inſulam mundi vocat. (*t*) Nullus dubito montem hunc *Seyllanum* haud alium eſſe, quam montem quendam excelſum prope inſulam Ceylan, ſeu *Zeylan* & *Seylan*, unde dictus mons *Ceylanus* ſeu *Seyllanus*, qui a loco paradiſi ſic exiſtimato quadraginta Italicis milliaribus diſtitit. Eſt autem Ceylan ſat ampla inſula, quæ ſuo circuitu trecenta ſexaginta milliaria æquat, hodieque in regnum *Caudea*, in provinciam *Wanni*, & *Hollandicum Ceylan* diſpeſcitur. (*u*) Hoc novo argumento eſt ſuperiorem urbem *Columbum* non poſſe intelligi de urbe Colombo hodie in inſula Ceylan ſuperſtite. (*x*) Hæc veterum quorumque Philoſophorum Geographiæ minus peritorum fuit perſuaſio, imo alii in ipſa ſphæra lunæ paradiſum repoſuere.

tuor flumina, (*y*) quæ tranſeunt per *Seyllanum*, & hæc nomina eorum. *Gyon* qui circuit terram *Ethiope*, ubi ſunt modo homines nigri, que dicitur terra Presbiteri *Johannis*, & iſte putatur eſſe *Nylus*, qui deſcendit in *Egyptum*, per interruptionem ſactam in loco, qui dicitur *Abaſty*, (*z*) ubi ſunt *Chriſtiani* Sancti *Mathei* Apoſtoli, quibus *Soldanus* eſt tributarius propter iſtum fluvium, quia poſſunt claudere viam aque, & periret *Egiptus*. Secundus fluvius vocatur *Phiſon*, qui circuit omnem terram *Euilach* per Indiam, & deſcendere dicitur per *Cathay*, & ibi mutato nomine dicitur *Caromora*, (*a*) id eſt nigra aqua, quia ibi naſcitur bedellium, & lapis Onichinus, & puto, quod ſit major fluvius de mundo aque dulcis, quem ego tranſivi, (*b*) & habet in ripa ſua civitates maximas & optimas, & maxime ditiſſimas in auro, & in illo flumine in domibus ligneis vivunt, & morantur artifices optimi, & maxime ſerici, & pannorum aureorum in tanta multitudine, ut vidimus oculis noſtris, quod judicio meo excedunt totam *Ytaliam*, & habent in ripis habundanciam ſerici, plus quam totus alius mundus, & navigant cum tota domo, nihil mutando, cum familiis ſuis, hec vidi. Et tandem ultra *Caffa* abſorbetur arenis, & poſt erumpit, & facit mare, quod dicitur *Bacuc* ultra *Chanam*. (*c*) Tercius fluvius vocatur *Tygris*, ipſe vadit contra *Aſſyrios*, & deſcendit prope *Nyneven* maximam, itinere dierum trium, ubi miſſus fuit *Jonas* ad predicandum, cujus ſepulcrum ibi eſt, & ego fui, & ſteti ibi quatuordecim diebus in opidis circumſtantibus factis de civitate deſtructa, ibi ſunt optimi fructus, & maxime malagranata mire dulcedinis & magnitudinis, & fructus omnes ſicut in *Ytalia*, & ibi ex oppoſito eſt civitas facta ex ruinis *Nyneve*, que vocatur *Monſel*. Ab iſto fluvio uſque ad quartum eſt longitudo terrarum, quarum iſta ſunt nomina: *Meſopotamia*, id eſt, terra in medio aquarum. *Aſſyria*, terra *Alrabe* & *Job*, & eſt ibi civitas *Abagari* Regis, que fuit pulcherrima & *Chriſtiana* olim, cui ſcripſit *Chriſtus* manu ſua, (*d*) & miſit epiſtolam ſuam, & nunc *Sarracenorum* eſt, ibi

(*y*) Scripturæ ſacræ locus eſt Geneſis c. 2. *Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde dividitur in quatuor capita*, quæ vocantur *Phiſon*, *Gehon*, *Tygris & Euphrates*. Inde veteres varie ſitum paradiſi ariolati ſunt, variasque fluvios perinde explicarunt, quos in multis ejuſmodi fabulōſis ſecutus Marignola noſter. (*z*) Abyſſinia. (*a*) Is idem fluvius eſt in Tartaria Kataya, penes quem urbis Cambalek ſitum nonnulli adſtruunt, de quo ſupra. (*b*) Nempe a Kaam Tartarorum rediens. (*c*) Admodum Geographiæ imperitum ſe hic oſtendit Marignola, ſed condonandum Viro huic, quandoquidem ſuo ævo Geographiæ diſciplina minime exculta fuit, ut hodie. (*d*) Hæc epiſtola pridem inter apocryphas ab eruditis rejecta eſt.

fui quatuor diebus in magno timore. Ultimo pervenimus ad quartum fluvium nomine *Eufrates*, qui dividit *Syriam*, *Assyriam*, *Mesopotamiam* a terra sancta, quo transito fuimus in terra sancta, ubi maxime sunt civitates, maxime *Alep*, ubi sunt multi *Christiani* induti more *latino*, & locuntur linguam quasi *Gallicam*, scilicet quasi de *Cipro*. Inde venitur *Damascum* ad montem *Libani* in *Galileam*, in *Samariam*, *Nazareth*, *Jherusalem*, ad sepulchrum Domini *JESU Christi*.

De Arboribus Paradisi.

IN medio eciam Paradisi duas arbores sapiencia Divina plantavit, unam ad exercicium, aliam ad Sacramentum, nam de ligno vite commedisset homo pro Sacramento & in restauracionem, ita quod commedendo potuisset non mori, & graciam meruisset. In alia obedienciam exercuisset non tangendo, & meruisset vitam eternam, unde fuisset translatus ad gloriam perpetuam sine morte. Ad istum locum deliciosum, gloriosum & beatum transtulit Deus *Adam* ministerio Angelorum. Creatus autem fuit *Adam* in etate perfecta, sicut est homo triginta annorum, omni sciencia & decore, virtuteque omnimodo plenus, in tali statu, quod nunquam fuisset mortuus, nec infirmus, si non peccasset, & sine libidine, ut dicit *Augustinus* perfectos filios procreasset, & potuit non mori, & tandem fuisset in celum translatus. Fuit autem omni sapiencia plenus, ideo omnia animalia & creata Deus adduxit coram eo, ut videret, quid vocaret ea, & omne, quod vocavit *Adam* animæ viventis, hoc est nomen ejus in lingua sua, & posuit eum in paradiso, ut operaretur manibus pro delectacione & exercicio, & custodiret locum ab ingressu omnium animalium, quod si fecisset, & non permisisset intrare serpentem instinctu diaboli, forte non fuisset *Eva* seducta, diabolo enim utente lingua ipsius tanquam instrumento seducta est mulier. Comedisset eciam de omnibus fructibus paradisi, namque ibi sunt, ut dicit *Panteon*, (*e*) patet per fructus, & folia, que aliquando erumpunt, de fluminibus illis in medicinam, & odoris suavitatem. Nec mirum, quia in vicinis provinciis *Indie* arbores quedam fructus mirabiles, sicut vidi, proferunt omni mense. In predicta felicitate posito homine, misit Deus soporem in eum, & de costa ipsius dormientis formavit *Evam*, & vocavit nomen amborum *Adam* per alias literas, seu hebraicas scriptum, quoniam quando significat virum

(*e*) Id est Godefridus Viterbiensis sæculi XII. scriptor in suo Chronico universali *Pantheon* dicto.

rum, ficut apud nos dicitur hic & hec homo, & aliter hic vir. Et poft extafim fompni adduxit eam ad *Adam*, dicens, nofti iftam, qui refpondit: quamobrem relinquet homo patrem & matrem fuam, & adhærebit uxori. Non dixit uxoribus, quia erunt duo non plures in carne una. Deus vocavit nomen eorum *Adam* alio modo, quàm virum. *Adam* tamen vocavit *Evam* virago, eo quod de viro fumpta eft. Et dedit Deus eis preceptum comedendi, & generandi, & dominandi omnibus creaturis in terra.

De transgreffione primorum parentum inducccione ferpentis.

SEd & ferpens erat callidior cunctis animantibus terre, id eft creatus magis propter exercicium prudencie ad hominis utilitatem, quam propter aliam neceffitatem. Unde dicitur in evangelio, *eftote prudentes, ficut ferpentes* &c. non quod haberet loquelam naturalem, vel ufum racionis; tamen fuit permiffum dyabolo, uti tanquam miniftro, & non aliud, aliter nobilius, ut ex fui utilitate cicius movere poffet animam *Eve*; qui dixit *Eve*, quam invenit folam vagabundam, cur precepit vobis Deus, quod non manducaretis de omni ligno? *Eva* refpondit, nos comedimus de omnibus fructibus paradifi, fed de illo fciencie boni & mali precepit, ne comederemus, neque tangeremus, ne forte moriamur. Nota, quod jam *Adam* in parte erat transgreffor, quia vagabatur folus ex nimiis deliciis per paradifum, *Eva* eciam fola vagabunda. Item argumentum, quod jam comederant. Item quod preceptum affirmatum Dei revocavit in dubium, ne forte, inquit. Tunc dyabolus fecit de dubio in fide infidelem: nequaquam, inquit. Fecit eciam invidum Deum, quafi nollet eis communicare Deitatem, feu fcienciam boni & mali. Mulier ergo facta infidelis, videns lignum pulchrum optimi odoris, & per confequens eftimans delectabiliffimi faporis, appetens nihilominus equalitatem Dei, oblita Dei comedit. Videnfque fe non mori, invento viro obtulit fructum mortiferum viro, feu *Adam*, qui non comediffet, fed quia vidit *Evam* triftari, & timens ex trifticia illius carere delectacione, & gravacione prolis, & videns eam non mori, comedit, & tunc ftatim aperti funt oculi amborum, & fciverunt bonum perditum, & fe malum incurriffe, quod eft prima mors. Et ftatim membra pudenda, que fine libidine fuiffent mota, ficut modo manus vel oculus, quando opus fuiffet ad actum generandi, facta funt in eis motu turpiffimo rebellia

cum tanto puritu, quod se ipsos horrentes fugerunt ab invicem, & absconderunt se. Serpens eciam, qui prius, ut dicunt quidam, vultu placido apparebat, & omnia alia animalia facta sunt homini inobediencia, que prius obedissent ad nutum. Acceperunt autem folia ficus, seu *musarum*, & fecerunt sibi perizomata, foliis pudibunda velantes. Tunc post meridiem hora scilicet vespertina auditus est sonitus foliorum in paradiso, & Deus in subjecta creatura clamat, *Adam* ubi es, bene tamen sciens ubi esset, sed sicut ex passione loquitur homo incarcerato, ubi es miser! Et ait *Adam*, abscondi me, quia nudus sum, tunc dixit Deus, nisi fuisses inobediens, nescires te esse nudum, qui culpam retorsit in Deum, dicens, mulier, quam dedisti mihi, fecit hec fieri, mulier culpat Deum allegando serpentis astuciam. Tunc Deus dedit sentenciam post confessionem culpe, primo contra serpentem, quod gradiatur super pectus reptando per terram, licet ego viderim in partibus illis multos & maximos euntes medio corpore erecto omnino, quasi mulieres euntes per viam conspectu & oculis gratis, sed non continue. Secunda penitencia, quod comedat terram. Tercia, quod insidietur calcaneo mulieris nocendo, & ipsa conterat caput ejus calcando, vestigium enim mulieris occidit serpentem in profunda fovea latitantem, quod maxime completum est in Virgine gloriosa. Nec petivit Deus a serpente confessionem, quia non dabatur sibi locus venie, sicut homini penitenti. *Eve* autem dedit Deus primo viri prelacionem, dolorem in conceptu & partu, & fetorem & laborem in prolis nutricione, primo enim generasset filios perfectos sine defectu. *Ade* autem non maledixit Deus, ut dicit *Pantheon*, quia primo benedixit, sed ait, maledicta terra in opere tuo, cum operatus fueris eam, non dabit fructus suos, sed spinas & tribulos germinabit tibi, & in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Primo enim nec terra fuisset infructuosa, nec cum tribulis inutilibus, nec cum spinis. Fecit autem eis tunicas pelliceas, nos communiter dicimus pelliceas, melius tamen dicitur *filiceas*, quia de quadam materia, que filorum est, que nascitur inter surculos nargillorum ad modum rethis, sicut portavi, & dimisi *Florencie*. Et prohibuit Deus esum ligni vite. Videte, inquit, Angelis, ne sumant de ligno vite, & vivant in eternum, & statim Angelus cepit *Adam* per brachium, & posuit eum ultra lacum in montem *Seyllanum*, ubi fui quatuor mensibus, & in casu posuit *Adam* pedem dextrum super lapidem, qui adhuc est, & statim miraculo Divino forma plante pedis ejus infixa est in marmore, & usque hodie perseverat, & est magnitudo, seu longitudo duorum nostrorum palmorum & dimi-

midii plus, seu, quam media ulna de *Praga*, quam non ego solus mensuravi, sed alius peregrinus *Sarracenus Hispanus*, quia vadunt multi ad peregrinacionem *Ade*. In alio autem monte ad quatuor quasi parvas dietas exposita eciam fuit per Angelum *Eva*. Et ut historie illarum gencium narrant, nec sacre scripture contradicunt, fuerunt ab invicem separati diebus quadraginta in luctu, post quos Angelus duxit *Evam* ad *Adam* quodammodo desperantem, & consolatus est eos.

De monte Seyllano hystoria.

VErum, quia materia requirit, & credo delectabile, & aliquibus proficuum, ystoriam de *Seyllano* duximus presentibus inserendam, dummodo placeat *Cesaree Maiestati*, si vero non placeat, obelus cicius emendabit. Et primo videndum est, quomodo pervenimus ad eum, & qualiter, secundo de eius condicionibus. Primo namque cum nos dimissi a *Kaam* Summo Imperatore cum donis maximis & expensis transire per *Indiam* temptaremus, alia via per terram clausa propter guerras, & nullomodo pateret transitus, preceptum fuit *Kaam*, quod veniremus per *Mauzi*, que olim maxima *India* vocabatur. Habet autem *Mauzi* civitates & populos sine numero, & nobis incredibilia sunt, nisi vidissem copiam omnium rerum, fructuum, quos nunquam gignit terra *latina*, & civitates maximas triginta millia, exceptis villis, & oppidis infinitis. Et inter illas est civitas famosissima nomine *Campsay* (*f*) mirabilior, pulchrior, dicior, & maior cum maiori populo, & pluribus diviciis, & deliciis, edificiis, & maxime ydolorum templis, ubi sunt M. & duo millia religiosi simul habitantes, quam aliqua civitas, que sit in mundo, vel forte fuerit unquam. Ubi scribunt scribentes esse decem millia poncium nobilium de lapide cum sculpturis & ymaginibus principum armatorum, incredibile est non videnti, & tamen forte non menciuntur. Est eciam *Zayton* (*g*) portus maris mirabilis, civitas nobis incredibilis, ubi fratres Minores habent tres Ecclesias pulcherrimas, optimas & ditissimas, balneum fundatum, omnium mercatorum depositorium, habent eciam campanas optimas & pulcherrimas, quarum duas ego feci fieri cum magna solempni-

(*f*) Hodie *Cambaya* passim audit urbs præcipua Guzurate Regni, propter amplitudinem suam, civium divitias, splendoremque nomen plerumque fert *Indicæ Cairo*. Permeat regnum hoc Indus fluvius, ac proinde recte antea a Marignola isthic Alexandri M. columna locata, quemadmodum & altera his locorum viciniis ab ipso Marignola.
(*g*) Que hæc urbs & portus maris Zayton sit, obscurum. Posterius eam in ea Indiæ parte, quæ Mauzi dicitur collocat, quamque inter tria Indiæ regna pro primo habet.

nitate, quarum unam, videlicet maiorem *Johanninam*, aliam *Antoninam* decrevimus nominandas, & in medio *Sarracenorum* ſitas. Receſſimus autem de *Zayton* in feſto Sancti *Stephani*, & in quarta feria majoris ebdomade pervenimus ad *Columbum*. Deinde volentes navigare ad Sanctum *Thomam Apoſtolum* (*h*) & inde ad terram ſanctam, aſcendentes Junkos, (*i*) de inferiori *India*, que *Nimbar* (*k*) vocatur in vigilia Sancti *Georgii* tot procellis ferebamur, quod ſexaginta vicibus vel amplius fuimus quaſi demerſi ſub aqua uſque ad profundum maris, (*l*) & ſolo divino miraculo evadentes tot mirabilia vidimus, ſeu ardere mare, dracones ignivomos volantes, & occidentes aliorum Junkorum perſonas in ſuo tranſitu, noſtro Divina ope manente illeſo, virtute *Corporis Chriſti*, quod portabam, & meritis *Virginis glorioſe* & Sancte *Clare*. Et quia omnes *Chriſtianos* induxeram ad lamentum, & penitenciam, ipſaque procella durante dedimus vela ventis, nos Divino regimini committentes, de ſolis animabus curantes, Divina autem clemencia nos ducente, die invencionis ſancte *Crucis* invenimus nos perductos ad portum *Seyllani* nomine pervilis, ex oppoſito paradiſi, in quo dominabatur contra verum Regem Tyrannus quidam nomine *Coya Jaan* caſtratus, peſſimus *Sarracenus*, qui pro magna parte occupaverat regnum, propter infinitos theſauros, quos habebat, qui tamen prima facie nos honoravit ficte, poſtmodum curialiter nomine mutui accepit nobis LX. M. marcarum in auro, in argento, ſerico, pannis aureis, lapidibus precioſis, perlis, camphora, muſto, mirra, & aromatibus ex dono maximo *Kaam*, & aliorum Principum, & Xenia miſſa Pape, & fuimus curialiter capti quatuor menſibus.

In iſto altiſſimo monte forte poſt paradiſum alciore, qui ſit in terra, putant quidam eſſe paradiſum, & male, quia nomen contradicit, voca-

(*h*) Nempe ad montem S. Thomæ a Madras milliari diſſitum in litoribus Coromandelæ, ad quem etiam hodie multæ peregrinationes fiunt a vicinis Chriſtianis. Mons biceps eſt, in quorum altiſſimo ſpecus eſt, quam S. Thomas Apoſtolus incoluiſſe traditur. Tres eum ornant Eccleſiæ Luſitanæ, ſuſtinetque hic etiamnum Luſitanorum Archi-Epiſcopum Imperator Mogolienſis. Plura de hoc loco poſterius Marignola. (*i*) Vocem hanc in nullo Gloſſariorum medii ævi, quæ præ manibus ſunt, reperio. Veroſimillime navigia e juncis texta intelliguntur, quorum uſum Indis eſſe plures affirmant. De ejuſmodi navigiis Plinius Natur. l. 7. c. 56. *Piratæ tum in oceani litoribus, quam paludibus vimineis ſcaphis utuntur, que myoparones appellantur.* Et rurſum: *Etiam nunc in Britannico Oceano vitiles corio circumſutæ* (naves) *fiunt, in Nilo ex papyro & ſcirpo & arundine.* (*k*) Poſterius inter tria Indiæ Regna huic Nimbar ſecundum locum concedit. (*l*) Nimia hyperbole in his & ſequentibus uſus Marignola.

catur enim ab incolis *Zindanbaba*, *baba* id eſt *pater*, & *mama*, id eſt mater, in omni ydiomate mundi, & *Zindan* idem eſt, quod infernus, ideo *Zindanbaba* idem eſt, quod infernus patris, quia ibi de paradiſo expulſus, poſitus fuit pater quaſi in inferno. In iſto eciam altiſſimo monte eſt cacumen ſupereminens, quod raro videri poteſt propter nebulam. Deus autem miſertus lacrimis noſtris, quodam mane in aurora fecit ipſum luminoſum, & vidimus flammam clariſſimam illuſtrantem ipſum. In deſcenſu collis ejusdem montis eſt planicies altiſſima pulcra, in qua ſunt per ordinem, primo forma pedis *Ade*. Secundo: Statua quedam ſedens, ſiniſtra manu ſuper genu quieſcente, dextra levata, extenſa contra occidentem. Item domus ejus, quam fecit manibus ſuis quaſi permodum ſepulcri quadrangula oblonga hoſtio in medio de maximis lapidibus marmoreis tabulis non muratis, ſed ſuppoſitis. *Dicunt incole*, maxime religioſi, qui ſtant ad pedes montis ſine fide ſanctiſſime vite, quod illuc nunquam aſcendit diluvium, ideo eſt permanens domus illa, ſompniantes contra ſacram ſcripturam, & dicta Sanctorum; ipſi tamen habent pro ſe argumenta apparencia valde, & dicunt ſe non deſcendiſſe de *Caym*, nec de *Seth*, ſed de aliis filiis *Ade*, qui genuit filios alios, & filias, quia tamen eſt contra ſacram ſcripturam, pertranſeo. Nunquam tamen comedunt carnes, quia *Adam* nec alii comederunt carnes uſque poſt diluvium. Nudi vadunt a lumbis & ſurſum, & pro certo ſunt boni moris. Habent domus de foliis palmarum, que cum digito frangerentur, & diſperſas per ſilvas, plenas diviciis, (m) & tamen ſecuriſſime habitant a furibus, niſi ſint aliunde, & inopes vagabundi. In eodem monte verſus paradiſum eſt fons maximus bene decem miliarium *ytalicorum* aquis optimis perſpicuus, quem dicunt derivari de fonte paradiſi, & ibi erumpere, quod probant, quia aliquando erumpunt de fundo quedam folia ignota, & in magna copia, & lignum aloes, & lapides precioſi, ſicut *Carbunculus* & *Saphirus*, & poma quedam ad ſanitatem. Dicunt eciam lapillos illos cauſatos de lacrimis *Ade*, quod falſum omnino videtur. De multis aliis pertranſeundum puto ad preſens.

De orto Ade & fructibus ipſius.

SUnt enim in orto illo *Ade* de *Seyllano* primo *muſe*, (n) quas incole ficus vocant. Muſa autem magis videtur planta ortenſis, quam arbor. Eſt enim

(m) Lege: *diſperſi per ſilvas, pleni diviciis.* (n) Botannici explicant pro palma humili.

enim groſſa arbor, ſicut quercus, & tante teneritudinis, quod fortis homo poſſet eam digito perforare, & exit de ea aqua continue, folia iſtius *muſe* ſunt pulcherrima, longa, & lata valde, viriditatis ſmaragdine, ita quod de foliis illis faciunt tobalias (o) in uno prandio tantum; Quando eciam primo naſcuntur pueri, poſt lotionem conditos ſale, & aloes & roſis involvunt eos ſine faſcia in foliis iſtis, & in arenam ponunt, folia illa ſunt longitudinis ſecundum magis & minus bene decem ulnarum, & ſimilitudinem neſcimus ponere, niſi emile campane. Fructum producit tantum in ſummitate, & in uno baculo faciunt bene trecentos fructus, & prius non valent ad comedendum, poſt applicantur in domo, & ſunt optimi odoris, & melioris ſaporis, & ſunt longi admodum longorum digitorum manus, & per ſe ſtando maturantur. Et iſtud vidimus oculis noſtris, quod ubicunque inciditur per transverſum, in utraque parte inciſure videtur ymago hominis crucifixi, quaſi ſi homo cum acu ſculpſiſſet, & de iſtis foliis ficus *Adam* & *Eva* fecerunt ſibi perizomata ad cooperiendum turpitudinem ſuam. Sunt ibi & alie arbores multe, & fructus mirabiles, quos nunquam vidimus hic, ſcilicet *nargillus*. Eſt autem nargillus nux Indica, arbor ejus eſt in cortice delicatiſſima, folia habet pulcherrima, quaſi palma, de quibus fiunt ſporte, ſextaria, cooperiunt domos de ligno, ſcilicet haſtas (*p*) & trabes, de callo ſive ſcorcia (*q*) faciunt funes, de teſta cuppas, & vaſa. Item contra venenum fiunt de ipſis coclearea, in teſta eſt carnoſitas duorum digitorum optima ad comedendum, quaſi amigdala, comburitur eciam, & ſic fit inde oleum optimum, & Zukara. Intus eſt liquor, ad modum lactis bullit, & fit vinum optimum. (*r*) Eſt ibi alia arbor, que vocatur Amburanus optimi odoris, & ſaporis quaſi ad modum perſici. Eſt & alia arbor mirabilis nomine *Ciakebarube* ingens, quaſi quercus in groſſo, non in ramis, producit fructos mirabiles ad magnitudinem unius groſſi agnelli, vel pueri trium annorum, cortex ejus dura, ut pini apud nos, inciditur ſecuri, habet intus carnoſitatem plenam omnis ſaporis, ſuavitate quaſi mellis, & optimi peponis *ytalici*, & bene quingentas caſtaneas continet ejusdem ſaporis, quando ſunt cocte, bene comeſtibiles, fructus alios non recordor me vidiſſe, nec pira, nec poma, nec ficus, nec vites, niſi que faciunt tantum folia, non racemos. Niſi quod in Eccleſia Sancti *Thome* Apoſtoli pulcherrima, ubi ipſe fuit Epi-

(o) Id eſt: mappas. (*p*) Lege: *hoſtia* id eſt oſtia ſeu poſtes. (*q*) id eſt cortice.
(*r*) Quin author hic per nargillum intelligat arborem Cacao, cujus fructus, ut authores ſcribunt, odorem nargillorum ſpirant, vix dubitare licet; Ex ea enim cibum, potum, & veſtimenta præberi paſſim authores ſcribunt. Eſt autem ſpecies palmæ.

Episcopus, est vinea parva, faciens parum vini, quam vidi; dicitur autem; quando ivit, portavit secum parum vini pro missis, sicut ego feci annis quasi duobus, quo deficiente ivit ad paradisum, ministerio angelico introductus, portavit secum de uvis illis, & grana seminavit, & crevit vinea, & fecit sibi vinum, & ego vidi eam ibi; alibi tamen sunt vites, uvas tamen non faciunt, (s) ut probavi; similiter pepones, & cucurbitas, nullam herbam, vel olera commestibilia vidi, nisi silvas de basilico. Ista sunt in orto Ade. Sed de qua arbore fructum comederit, ignoratur, tamen per coniecturam haberi potest, quia de *Cedro*, nam scribitur, ipse lignum tunc notavit, dampna ligni ut solveret.

Fuerunt itaque in ligno crucis, palma, oliva, cipressus, & cedrus, qui solus dicitur esse fructus delectabilis ad manducandum, ut tale videtur lignum crucis apud Dominum nostrum *Karolum* Imperatorem in sua cruce, quamvis illi dicant de musa, que dicitur ficus, & representat ymaginem crucifixi, hoc sine prejudicio & assercione. De predicto autem fructu dicit quedam glosa hebraica super illud proverbium *Ezèchielis. Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt;* ubi enim nostra litera habet patres, hebraica veritas habet *Adam*, scriptum aliis & aliis figuris. Nam *Adam* uno modo apud eos scribitur, quando significat parentes, seu virum & uxorem juxta illud Genesis; vocavit nomen eorum *Adam* in numero plurali. Aliis literis scribitur, quando significat tantum virum, sicut in nostra lingua dicitur *hic* & *hec homo*, & alio modo dicitur, *hic vir*. Sed non habemus distinctos apices, & sonantes per se, sicut *hebrei*. Nam *Sem* scribitur aliquando per *Zade*, alio modo per *Samech*, & ita *Abram*, aliquando per *Aleph*, aliquando per *he*, & vario significat modo; *Adam* comederunt uvam acerbam. Sed non consonat hec glosa nostris doctoribus, quia in cruce non fuit lignum vitis. Idem de ficu, de quo tenent filii *Ade* de *Seyllano*, nec de musis propter eandem causam, non obstante, quod fecerunt perizomata de foliis illis propter magnitudinem foliorum. De olivis nullus dicit, nec de dactillis, quamvis sint delectabiles. Fuit tamen palma in cruce, sicut bene apparet in ligno Imperialium Reliquiarum aperte meo judicio. Si enim vera esset relacio. *Viterpiensis in Pantheon*, tunc non esset questio, di-

(s) Mira videri debent, quæ author isthic scribit, cum Curtius l. 8. c. 9. scribat: de Indiis: *Feminæ epulas parant. Ab iisdem vinum ministratur, cujus omnibus Indis largus est usus.* Nisi a tempore invectæ sectæ Mahometi vinearum colendarum studium periisse dicamus.

dicit enim, quod quando *Adam* fuit infirmus, misit *Seth* filium suum ad paradisum, petendo oleum misericordie repromissum. Angelus custos paradisi dixit, nondum est tempus, tamen accipe tres istos ramos, seu olive, cedri, & cypressi, & planta, quando facient oleum, tunc pater tuus surget sanus. Venit *Seth*, & invenit Patrem mortuum in *Ebron*, & contorsit tres ramos istos, & plantavit super corpus *Ade*, & statim facti sunt unum. Tandem arbor illa crescens transplantata fuit, primo in monte *Libani*, postmodum prope *Jerusalem*, & est ibi hodie monasterium Grecorum, ubi fuit incisum illud lignum, & est sub altari fossa illa, & vocatur monasterium ex eventu *Mater crucis* in hebraico, & illud lignum fuit revelatum *Salomoni* per Reginam *Saba*, quod *Salomon* sepeliri fecit sub profundissima turri, & facto terre motu in nativitate *Christi* erupit scisso fundamento turris, & illius virtute facta fuit probatica piscina.

De amictu Parentum.

FEcit autem Dominus *Ade*, & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos. Sed queritur, de quibus pellibus, vel de novo creavit, quod non sapit: vel animal occidit, quod non placet: quia nondum erant multiplicata per generationem, & duo & duo tantum in principio creata fuisse creduntur, ideo videtur sine assercione dicendum, quod non pelliceas tunicas est legendum, sed *filiceas*. Nam inter folia *nargillorum*, de quibus supra dictum est, nascuntur fila ad modum tele, staminis quasi grossi, & rari sicci, de quibus eciam hodie fiunt apud illos & apud Judeos vestes pro pluvia rusticorum, qui vocantur camalli, portantes seu onera, & eciam homines & mulieres portant super scapulas in lecticis, de quibus in canticis; ferculum fecit sibi *Salomon* de lignis *Lybani*, id est lectulum portatilem, sicut portabar ego in *Zayton*, & in India. Unam talem vestem de filis illis camallorum, non camelorum, portavi ego usque *Florenciam*, & dimisi in sacristia Minorum similem vesti *Johannis baptiste*. Nam pili camelorum sunt delicacior lana, que fit in mundo post sericum. Fui enim aliquando cum infinitis camelis & pullis camelorum in deserto vastissimo descendendo de *Babilon* confusionis versus *Egiptum* per viam *Damasci* cum *Arabibus* infinitis. Nec in *Seyllano* sunt cameli, sed elephantes innumeri, qui licet sint ferocissimi, raro tamen nocent homini peregrino. Ego equitavi super unum Regine *Sabe*, qui videbatur habere usum racionis, si non esset contra fidem.

De victu Parentum.

VIxerunt autem in *Seyllano* primi parentes de fructibus istis, & bibebant lac animalium, non carnes ante diluvium, sicut nec adhuc comedunt homines, qui se dicunt filios *Ade*, comederunt. Fuit autem positus *Adam* in monte *Seyllano*, & incepit, ibi edificare domum, ut dictum est supra, de tabulis maximis marmoreis &c. Ibi habitant homines religiosi, & mundissimi, ymo tante mundicie, quod nullus habitaret in domo, ubi spuisset aliquis, ymo quamvis raro spuant, tamen vadunt longe tam pro sputo, quam pro alia materia. Comedunt tantum semel in die, nunquam bis, nullum potum preter lac & aquam bibunt, orant mundissime, scribunt primo in arena digito, & sic docent formare literas pueros, postmodum stilo ferreo in foliis papiri, scilicet arboris cujusdam. In claustro sunt due arbores dissimiles in foliis ab omni alia, sunt circumdate coronis aureis & gemmis, & luminaria sunt ante eas, & illas colunt. Et adorant, ut dicunt, & fingunt se ex traditione *Ade* ritum talem suscepisse, quia ex ligno dicunt *Adam* futuram sperasse salutem, & consonat illi versui *David: dicite in gentibus, quia Dominus regnabit in ligno*, quamvis secundum hebraicam veritatem melius dicatur, *curabit a ligno*. Isti eciam nunquam in crastinum servant aliquid in domo sua, in arena jacent, nudipedes incedunt, baculos in manu gestant; tunicam quasi fratrum Minorum sine capucio, & mantello ad modum *Apostolorum* plicato super humerum sunt contenti. Vadunt omni mane processionaliter pro prandio mendicando risum *(t)* occurrunt eis Principes cum maxima devocione, vel alii, & dant ad mensuram, & numerum personarum, lixum in aqua comedunt cum lacte nargillorum & musis. Hec vidi oculis meis, & fecerunt mihi festum, quasi essem de ordine eorum.

De generatione & multiplicacione generis.

OPinio autem illorum est, quod *Adam* ibi genuit primo *Caym*, & sororem ejus anno quinto decimo, ipse enim quamvis fuerit creatus annorum quasi triginta, expectasse tamen creditur annum pubertatis. Item post alios quindecim genuit *Abel*, & alios filios infinitos, quia, ut dicit beatus *Augustinus* Lib. de civitate Dei, preceptum habuit: *crescite & multiplicamini*, ita quod non vacabant ab actu generandi, quia na-

(t) Vox italo-latina, id est: *oryzam*.

natura erat in suo vigore, semen nec indigestum, nec violentatum, nec mulieres steriles ex nimio cibo vel potu, nec carnes comedebant, nec vinum bibebant, que impedirent actum concipiendi, ideo videtur beato *Augustino*, quod cito multiplicatum fuit genus humanum, ita quod *Caym* potuit condere non parvam, sed maximam civitatem. Quod autem scribitur, vixit sexaginta annis, & genuit talem, non est credendum, quod tantum expectassent, nec quod illi fuerint primogeniti, sed quod illi fuerunt insignes Princeps, vel Sacerdotes, quorum opera fuerunt maxima vel necessaria ad texendas genealogias patrum, ideo illi nominantur ceteris pretermissis. Factus autem *Caym* avarus agricola, ut de visceribus terre traheret seminaria. *Abel* innocens contentus erat vivere de frugibus, ac de modico lacte, unde nutrivit oves, que sibi lac ministrabant, nullus temen carnes comedit ante diluvium.

De oblacionibus Abel & Caym.

POstquam *Caym* & *Abel* pervenissent ad etatem adultam, *Adam* pater eorum volens utrumque suis descendentibus principari, monita salutis dedit eis, docens, quomodo & ipsi posteros suos informarent. Primo tamen docuit eos, quomodo signo sensibili Deum colerent, & oracionibus insisterent, & de bonis eis a Deo collatis sacrificia exhiberent. Qui jussu patris erectis singulis altaribus munera locaverunt in eis. *Caym* spicas corrosas & putridas, vel inutiles. *Abel* vero optima primogenita gregis sui. Respexit autem Deus ad *Abel* orantem juxta altare, & ad munera ejus, & inflammavit, id est, misit flammam de celo. Ad *Caym* non respexit, qui videns se confusum, facie tristis, animo prostratus, statim fratrem occidere cogitavit. Cui Deus dixit, quare malum concipis in corde tuo, tu bene obtulisti, quia Deo, male autem divisisti, quia Deo pessima obtulisti, ideo non turberis in fratrem, sed sis Dominus animi tui, quiesce; ille quasi fratri ostendens pacem, tandem proditorie occidit eum fuste. Tunc terra tremuit, scissuram fecit, & sanguinem ejus bibit. Et iste clamor sanguinis *Abel* contra *Caym*. Tunc Deus dixit *Caym*, ubi est *Abel* frater tuus, cui ille: nescio Domine, nunquid custos fratris mei sum ego; dixit autem Deus; Ecce vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra, ideo tu maledictus eris super terram, vagus & profugus; tunc miser desperans de misericordia Dei; maior, inquit, est iniquitas mea, quam misericordia tua. Ecce ejcis me a facie tua, & ero occisus statim. Non, inquit, Deus, eris occisus,

sed

sed portas primo penam in septuplum. Tunc posuit signum in *Caym*, quo viso omnia animalia terrebantur, quid fuerit illud signum, scriptura non loquitur. Sed dicitur, quod facies sua fuit exterminata & transformata tam horride, quod terrebat ipse aspectu omnem mundanam creaturam cum capitis agitacione continua. Fuit ergo excommunicatus, sequestratus, hominum societate privatus, omnibus odiosus, tandem occisus in septima generacione, & septima pena. Edificavit tamen civitatem non nomine suo, quia maledictus erat, sed nomine filii sui *Enos*, qui interpretatur dedicacio. Utrum autem ante occisionem *Abel*, vel postea, incertum est, potuit enim in centum annis multiplicari tam per *Adam*, qui genuit filios & filias, & alios, qui carni vacabant & sanguini, ut dicit *Augustinus*. Invenit autem in civitate illa pondera & mensuras, & omnia similia. Invenerunt autem & ejus descendentes artes mechanicas. Si autem post occisionem *Abel* edificavit civitatem, non videtur contradicere sacre scripture, nisi quia oportet dicere, quod non stabat, sed semper fuit vagus & profugus, & hec civitas fuisse putatur, ubi nunc est *Kota in Seyllano*, ubi fui, & ibi multis generatis ivit profugus versus *Damascum*, ubi a septimo descendente *Lamech* sagitta occisus est, ibique prope *Damascum* sepulchrum ejus ostenditur. Hic *Caym* interpretatur possessor, quia nihil ei cum celo, sed hic fuit ejus possessio. Hic fuit primus inferni mancipium, perverse generacionis principium, fratricida primus, constrinxit libertatem hominum cingens muro & firmans portis, ideo successor ejus filius dicitur dedicacio, quia hic mundi civitatem dedicavit. Et nota, quod dicit beatus *Augustinus* libro de civitate Dei xv, non esse necessarium credere, quod iste *Enos* fuerit primogenitus *Caym*, sicut nec *Judas* fuit primogenitus in populo *Judeorum*, sed alia causa fecit eum sibi successorem quia peior fuit aliis ut tyrannus; *Urad* filius ejus *Enos* sibi successit in dominio civitatis & tyrannide, secundum *Aug. Manaaleel* filius *Urad* patri successit in viciis, & tyrannide, *Matusael* filius *Manaleel* patri successit. *Lamech* filius *Manaaleel* successor patris, primus bigamiam adinvenit, prius enim unus uni coniungebatur matrimonio, iste vero duas accepit, quarum una *Ada*, altera *Sela* vocabatur, que ex invidia machinabatur viro mortem, quod ille presenciens predixit eis, quod de *Caym* occisore dabitur septima pena. De *Lamech* occisore septuagesies sepcies. Hic cecus quasi erat, & puero ducebatur ad venacionem. Erat enim sagittarius, & pre delectacione pellium occidebat animalia, non pro usu carnium, quia nullus usus fuit carne ante diluvium. Dum autem *Caym* profugus inter frutecta agitaretur a dyabolo,

mo-

more arrepticii *Lamech* puero dirigente percussit *Caym*, seu septima generacione, cujus sepulchrum nunc ostenditur prope *Damascum*. Iste cecus inter alios duos filios genuit de prima uxore nomine *Ada Jabel*, qui fuit inventor Papilionum, & tentorii pastorum. *Tubal* vero frater eius invenit organa & instrumenta musicalia & cantum. De secunda vero, nomine *Sela*, genuit *Tubalcaym*, qui fuit faber, & malleator in cuncta opera ferri & eris, cuius soror dicta *Noema*, inventrix arcium mulierum, filatrix, sutrix &c. & in ipsa generacio pessima terminatur a fratricida in parricidam, que tota etas submersa dicitur in diluvio. Sic eciam *Lamech* septuagies sepcies in tot descendentibus est punitus.

De filio Ade Seth Sancto.

Excursis generacionibus pessimorum, more sacre scripture bonorum seriem prosequamur. Hic, inquit sacer Canon, est liber generacionis *Adam* in die, qua creavit Deus hominem ad ymaginem & similitudinem suam, masculum & feminam creavit eos, & vocavit nomen eorum *Adam*, sicut dicitur hic & hec homo in lingua nostra, & benedixit illis, & post annos centum triginta genuit *Adam* filium ad ymaginem & similitudinem suam, quasi innuat, quod primi pessimi non fuerunt proprie ad similitudinem eius. Sed iste, nomine *Seth*, qui post, vel pro *Abel* natus est, primus post eum Princeps Sanctus. Dicunt autem hystorie, quod *Adam* planxit mortem filii sui *Abel* annis centum, & nolebat filios amplius generare, sed stetit in spelunca quadam separatus ab *Eva*, tandem precepto angeli cognovit eam, & genuit *Seth*, & separavit se a generacione pessimorum, & paulatim processit versus *Damascum*, & tandem in *Ebron* finivit dies suos, & ibi sepultus fuit prope *Jerusalem*, quasi miliaria XX, in civitate *Arbee*, id est quatuor, quia ibi sepulti sunt; *Adam* maximus, *Abraham*, *Ysaac*, *Jacob* in spelunca duplici, que est *Ebron*, ubi post sepulti fuerunt Patriarche, & alii sancti Patres, & *Joseph* eciam de *Egypto* relatus. Et tempore diluvii aqua portavit caput *Abel* sub montem *Calvarie*, ut pingitur, & tempore mortis *Christi* sanguis eius per scissuram montis stillavit in caput illud, & resurrexit cum *Christo*, tradicio est forte vera. Vixit autem *Adam* post multorum aliorum, & aliarum generacionem, tandem anno IX. XXX. exspiravit.

De generacione & multiplicacione bonorum.

SEth Sanctus, a quo sunt dicti filii Dei, dedit preceptum filiis suis, ut nullomodo haberent consorcium cum generacione pessima *Caym*, quod & fecerunt usque ad mortem patris, qui vixit annis nongentis & XII. Cui successit filius ejus *Enoch*, qui cepit invocare nomen Domini, quia novum modum orandi Deum per oraciones vocales instituit, & religionem adinvenit, modum vivendi singularem, quem hodie, ut dicunt: sequuntur tam *Bragmanni*, (u) quam religiosi de *Seyllano*, licet facti sunt Ydololatre, colentes lignum, de quo supra. Vixit tamen annis nongentis quinque, nullus tamen pervenit ad mille. Cui successit *Caynan*, qui vixit annis nongentis & decem. Cui successit *Malaleel* filius ejus, qui interpretatur plantacio Domini, & vixit annis octingentis & quinque. *Jareth* genuit *Enoch* primum Prophetam, cuius, scilicet *Jareth*, patris *Enoch* anni fuerunt octingenti LXII. Hic *Enoch* prophetica multa dixit, & scripsit, & dicitur, quod sculpserit literas in columpnis, una marmorea, altera latericia, ne perirent aqua vel igne. De cujus prophecia mencionem facit *Judas* Apostolus, cognomento *Thadeus* in canonica sua, quibus autem literis, ignoratur. Vixit autem iste Sanctus Propheta in mundo isto trecentis LXV. annis, & transtulit eum Deus in paradisum, ut vivat usque tempora *Antichristi* cum *Helia*, & si qui alii sint ibi, incertum est. Dicit tamen *Josephus Moysen* esse ibi, quamvis scriptura dicat, mortuus est autem *Moyses* jubente Domino, quod ideo dicit, quia mundo mortuus est, & ne filii *Israel* dicerent eum fuisse *Messiam*. Hec *Josephus* probat per textum sequentem; & non cognovit homo sepulcrum eius, id est, quia non indiguit sepulchro homo vivens. Quidam eciam Theologi sompniant de *Joanne Evangelista*, & quibusdam cum *Christo* resuscitatis, que incerta sunt nobis. Genuit autem iste sanctus Propheta plures filios & filias, inter quos *Matusalem*, qui fuit longevioris vite inter omnes mortales, nam vixit quasi mille annis, vixit enim annis nongentis LXIX. De isto *Matusalem* est inextricabilis questio inter *hebreos*, paganos, & *Catholicos*: *Hebrei* secundum suam annorum computacionem dicunt eum post diluvium annis sex supervixisse, & in diluvio patris sui auxilio *Enoch* mirabiliter evasisse fingunt. Gentiles fingunt, scilicet, ut

(u) Gymnosophistæ, Philosophici Indici Sectatores veterum Brachmanorum, de quorum austeritate vitæ, rei astrologicæ scientia, superstitionibusque videri possunt Lexica.

ut dicit *Josephus*, multos super montem *Armenie* nomine *Poris*, (*x*) ubi nunc dicitur archa requievisse, diluvium evasisse, in hec verba allegans dicta hystoriographi *Verosii Egiptiorum* summi (*y*) dicentis, montem in Armenia esse, super quem multos a diluvio novimus liberatos, & subdit *Josephus*. Nemo putet falsa, que ab hominibus prime etatis dicta sunt. Deus enim in prima etate vitam longam concessit, quia religiose vivebant, eciam ut invenirent *Astrologiam*, & alias sciencias, quas ante VI. C. annos minus discere valebant, nec de magnitudine corporum, cum dicat beatus *Augustinus*, dentem se vidisse, qui si divideretur, centum de nostris fierent. *Matusalem* genuit *Lamec*, qui genuit *Noe* dicens, iste consolabitur nos, & vixit in summa annis septingentis septuaginta septem. Filii autem *Ade* de *Seyllano* probant, ad eos diluvium non venisse multis signis, & maxime, quod in oriente sunt profugi, vagi multi, quos & ego vidi, & dicunt se filios *Caym*, qui exterminatas habent facies tam horridas, & horrendas, quod terrent omnem hominem, nunquam ultra dies duos in loco stare valentes, feterent, si plus starent, nullus potest eos sustinere, raro apparent, tamen mercatores sunt, filios & uxores equelarvas, portant in asinis. Beatus tamen *Augustinus*, & communiter omnes Doctores frivolum putant, aliquos extra archam diluvium evasisse, *Matusalem* eodem anno ante diluvium decessisse, quod omnino eciam credendum est secundum *Catholicam* veritatem.

De Gigantibus.

TEmpore Matusalem mortuus probatur Sanctus *Seth*, a quo filii Dei ejus posteritas dicebatur, qui omnem religionem spernentes infrenata libidine, ut ait *Josephus*, in filias generacionis *Caym* pucherrimas irrumpentes, sine ordine, sine freno utriusque sexus reiecto pudore, sibi uxores receperunt secundum placitum voluptatis.

Ad ipsorum autem infatigabilem libidinem ostendendam, quasi rem monstruosam, Deus oriri fecit, videlicet Gygantes, qui corporum inestimabili magnitudine bestiarum more vivebant, omnem nature ordinem destruxerunt iram Dei nephandis operibus provocabant, quo tempore natus *Noe*, decimus ab *Adam* solus justus in lege nature, dicente patre ejus *Lamec*: Iste consolabitur nos ab affliccionibus nostris, quibus anime justo-

(*x*) An Messina olim Poris dictus? nam in montanis Ararath, nominatimque in monte Messina Arcam subsidisse communis hodie est persuasio. (*y*) id est: *Beros*, qui temporibus Ptolomei Philadelphi sacerdos erat templi Bel Babyloniæ, scripsitque historiam Chaldaicam, quæ hodie amissa est.

ſtorum ex perverſis operibus affliguntur, in iſto eciam prima etas terminatur. Prima enim etas, ut Sancti diſtinguunt, incepit ab *Adam*, & per decem Patres predictos deſcendendo in diluvio finem accepit. Duravit autem, ut communiter dicitur, ſecundum computacionem *Judeorum* annis mille ſexingentis quinquaginta ſex, ſed ſecundum alios, duo milia ducenta LXII, ut dicit *Auguſtinus* XV. de civitate Dei &c.

De diluvio, & compoſicione Arche Noe capitulum.

ANno autem quingenteſimo vite *Noe*, videns Deus omnem naturam eſſe corruptam, dedit *Noe* preceptum de archa edificanda. Erat autem ſolus *Noe* juſtus in terra, & tres filios habuit: *Sem*, *Cham*, & *Japhet*, qui preceptum Dei implere ſtuduit, & juxta deſcripcionem per ſpacium annorum centum de lignis levigatis fecit, & edificavit ſibi archam, vel navem, ſecundum proporcionem menſure humani corporis, ut probat beatus *Auguſtinus* libro XV. de Civitate Dei, ubi dicitur ſic: humani quippe corporis longitudo a vertice uſque ad veſtigia pedum ſexcies tantum habet, quam latitudo, que eſt ab uno latere, uſque ad aliud latus, & decies tantum, quam altitudo, que altitudo menſuratur in latere a dorſo uſque ad ventrem, velut ſi jacentem hominem meciaris ſupinum, aut pronum, ſexcies tam longus eſt a capite uſque pedes, quam latus a dextra in ſiniſtram, & decies quam altus a terra, unde facta eſt archa in longitudine trecentorum cubitorum, & quinquaginta in latitudine, & triginta in altitudine, & in latere hoſtium, (z) & cenaculum, & habitacula in ea fecit plena omnibus iſtis. Et intromiſit Deus omnia animalia bina cujuslibet ſpeciei in archam cum *Noe*, & tribus filiis eius, & quatuor uxoribus eorundem, clauſit aforis hoſtium Dominus.

Et anno ſexcenteſimo vite *Noe* venit diluvium, & conſumpſit omnia vivencia ſub celo, & pluit diebus quadraginta, & levaverunt aque archam Deo gubernante, *Noe* & filiis gubernantibus animalia cibos miniſtrando, & omnia animalia, que nunc veſcuntur carnibus, ut dicit beatus *Auguſtinus* cibo communi, ſcilicet ficu & caſtanea veſcebantur. Requievit autem archa menſe ſeptimo ſuper montem *Armenie*, qui eſt juxta portas ferreas in Imperio de *Usbec*, & vocatur *Ararat* in *Armenia* minori. Fuit autem archa mire magnitudinis ſecundum *Auguſtinum*, ita quod unus de illis cubitis facit noſtros tres uſuales, & ſic ſunt bene duo miliaria *Ytalica*, & plus longitudo arche. Menſe decimo ceſſaverunt

 aque,

(z) Id eſt: oſtium.

aque, & post quadraginta dies misit *Noe* corvum, qui non est reversus, tunc emisit columbam, que reversa est ad vesperam. Item iterum post septem dies emisit eandem, que rediens portavit ramum olive. Iterum post septem alios dies emisit eandem, que non reversa, eo quod cessassent aque. Fuit ergo *Noe* in archa per integrum annum. Post iussu Dei egressus est, & obtulit Deo sacrificium, & acepit signum federis a Deo, quod non esset amplius diluvium generale, arcum in nubibus, vario colore distinctum, de quo dicitur, quod per XL. annos ante judicium non apparebit.

Gracias agamus ergo Domino Deo nostro, quod prima etas terminatur in exitu *Noe* de archa, cui concessit Deus esum carnium sine sanguine tamen, & preceptum dedit propagande prolis, ut Dei civitas impleatur. Explicit prima distinccio nostri operis, quam vocari duximus *Thearchos*, quasi *Divinum*, vel *naturale dominium*, seu *thearticum principatum* &c.

Secunda etas, & incipit secundus liber, qui Monarchos nominatur.

NOe egresso de archa cum uxore & tribus filiis, & totidem uxoribus residentibus in monte altissimo *Ararat*, vel *Armenie*, ubi adhuc arche illius vestigia esse dicuntur, Etas secunda incipit secundum scriptores, & ex tunc incipiunt omnium gencium mundi regna describi, pro eo, quod ante diluvium erat quasi Divinus seu *Thearticus* principatus, nam idem erat princeps primogenitus & Sacerdos, post diluvium autem cepit tyrannides dominari, & ideo secunda nostri operis distinccio sive liber *Monarchos* nominatur. In quo describemus principalium omnium gencium monarchias, donec ad propositum veniamus, tamen breviter & succincte decurrendo per concordiam sacre scripture cum decursu gentilium, sequendo beatum *Augustinum*, ut prosequitur hystoriam libro de Civitate Dei.

Dedit ergo *Noe* mandatum filiis, Deo jubente, de latria veneranda, id est, de cultu unius Dei per sacrificia, de multiplicanda prole, & de divisione terrarum, ut implerent eas, & pacifice viverent post decessum illius, ipse quasi quietam vitam eligere cupiens, sibi *Cethym* insulam, que nunc *Cyprus* dicitur, reservavit. *Sem* ergo primogenitus, quia Rex & Sacerdos, post patrem obtinuit medietatem orbis, scilicet totam *Asiam* maiorem, que est a *mari albo* ultra *Ungariam*, ubi nunc sunt *Ola-*

chi

chi (*a*) per rectam lineam, totum illud Imperium *Usbec*, *Katay*, (*b*) *Yndias*, *Ethiopiam*, usque ad finem mundi.

Aliam autem medietatem alii duo fratres inter se diviserunt. *Cham Africam*, ubi est terra sancta, *Cartago*, *Turusium* usque finem mundi. *Japhet* minor *Europam*, ubi sumus nos, scilicet ab *Ungaria*, *Cytra*, & *Roma*, videlicet *Germaniam*, *Ffranciam*, *Boemiam*, *Poloniam* & *Angliam*, & usque ad finem mundi. Simul tamen pro tunc habitabant, & cum patre descenderunt de monte. Venit autem *Noe* in *Cyprum*, & ibi generacioni operam dantes, & agriculture, filios genuerunt. *Noe* genuit *Janum*, *Sem* genuit *Arfaxat* anno secundo post diluvium, *Cham* genuit *Chanaan*, *Cus* a quo *Nemprot*, a quo *Trebeca*, *Cres*, *Nynus*, *Belus* &c. *Japhet* genuit *Helisa*, unde *Sclavi* dicuntur. Plantavit autem *Noe* vineam in *Cypro*, que hodie est Archiepiscopi *Nycosie*, (*c*) & coluit eam, & bibit vinum, & inebriatus est, & nudato femore dormiebat in tabernaculo. *Cham* derisit patrem, & fratribus patris verecundiam nuncciavit, qui horruerunt ignominiam ejus, & aversis vultibus cooperuerunt eum, & patris virilia non viderunt. Qui post sompnum surgens convocatis pueris suis, benedixit primo *Sem*, secundo *Japhet*, dicens, habitet *Japhet* in tabernaculis *Sem*, & tunc impleta est prophecia, quando gentes de *Japhet* progenite omnem synagoge gazam & gloriam cum Summo Sacerdote intraverunt. *Cham* autem expresse non maledixit; quia benedixerat eis simul Deus, quando egressi sunt de archa, maledixit autem in sua successione, & in filio *Chanaan*, ut succedat in generacione maledicta *Caym* fratricide. Tunc ergo ab invicem sunt divisi, & versus orientem procedentes patre dimisso brevi intervallo temporis incredibilem multitudinem generaverunt. Unde dicit hystoriographus *Josephus* judeorum, quod potuit videre *Noe* de se egressos sexcentos iuvenum electorum. *Janus* filius *Noe* pater *Ytalie*, iste in gente dicitur *Janan*, hic dedit se *Astrologie*, & venit in *Ytaliam*, ubi nunc est *Roma*, & sibi edificavit castrum, & usque hodie in *Roma* est Ecclesia, que dicitur Sancta Maria ad *Janiculum*, ubi fuit castrum *Jani*. (*d*) Aliud eciam castrum edificavit in ripa maris nepoti suo, eodem nomine appellato, & *Janum* vocavit, ubi

 nunc

(*a*) Quod hoc *mare album* sit, aut qui hi Olachi, nullus scio. Pontum Euxinum vocat mare Maurum, ut supra legimus, per album num Archipelagum intendat, quis divinet? (*b*) Id est: *Chinam*. (*c*) Metropolis Cypri. (*d*) Jano Romulum jam templum dedicasse legimus in scriptoribus Romanis, unde verosimillime opinio de castro Jani enatum. An Janus hic usquam in Italiam venerit, quis fuerit, & num rectius merum hieroglyphicum non sit, variæ inter Mythologos disceptationes.

nunc eſt *Janua* civitas, quam *Troyam* poſtmodum accreverunt. *Cham* dedit ſe demonibus, qui docuerunt eum artes magicas, qui dictus eſt *Zaroaſtres*, quem *Nynus* Rex *Nineve* filius *Nemprot* poſtmodum interfecit.

De cultu poſt Diluvium.

SEm ſtuduit colere verum Deum, cujus hyſtoriam nunc ſequimur. Hic ſecundo anno poſt diluvium genuit *Arfaxat*, qui eciam genuit *Elam*, a quo nobilis generacio *Alanorum* in oriente dicitur exorta, & eſt hodie maior & nobilior nacio mundi, & homines pulcriores, & forciores, quorum auxilio *Tartari* optinuerunt Imperium orientis, & ſine quibus nunquam habuerunt victoriam glorioſam. Conduxit enim *Cingwis Caam* primus Thartarorum Rex de eis LXXII. principes, quando voluit precepto Dei caſtigare mundum. (*e*) Genuit autem *Sem* XXIIII. Principes familiarum, *Caam* XXXIII, *Japhet* pater noſter XV. & tot poſtmodum diviſe ſunt lingue minus tantummodo una &c. *Arfaxat* filius *Sem* anno etatis XXXV. genuit *Sela* vel *Sale*, a quo *Yndia* populata eſt, & diviſa in tria regna. Quorum primum vocatur *Mauzi*, maior & nobilior provincia mundi, pulcrior, amenior & lacior, in qua eſt illa nobilis civitas *Campſay*, *Zayton*, (*f*) *Cynkalan*, *Janu*, & alie multe civitates *Mauzi*, olim *Cyn*, ubi uſque hodie eſt portus & civitas nobilis, que dicitur *Cynkalan*, id eſt, magna *Yndia*, nam *Kalan* eſt magnum ad terram ſecunde Yndie, que dicitur *Nymbar*, ubi eſt *Cynkali*, id eſt parvum, parva *Yndia*.

Secundum *Yndie* regnum vocatur *Nymbar*, de quo loquitur beatus *Auguſtinus*, de philoſophis caninis, qui ideo Canini dicti ſunt, quia naturam canum (*g*) imitari docebant, ne videlicet de naturalibus homo verecundari deberet, nec tamen potuerunt perſuadere populis, quod eciam filii non verecundarentur coram patribus balneari, vel pudenda oſtendere. Ibi eſt civitas *Columbi*, ubi naſcitur piper, de quo ſupra. Tercia provincia *Yndie* vocatur *Maabar*, (*h*) ubi eſt Eccleſia Sancti *Thome*, quam manu propria edificavit, & alia, quam edificavit cum operariis, quibus ſolvebat de lapillis maximis, quos vidimus, & de uno ligno inciſo in monte *Ade* in Seyllano, quod fecit ſecari, & de pulvere ſecature ſeminate ſunt ar-

(*e*) Collimat author ad irruptionem Tartarorum in Europam ſæculo pene medio XIII. (*f*) Ex his atque ſupra dictis conjicere licet Zayton hodiernum portum Surrate eſſe. (*g*) Indigenæ regionem ſuam appellant *Hind.* Vix quidem ex locorum deſcriptione Nymbar pro alio, quam regno Indoſtan explicare licet. (*h*) hodie Malabar.

arbores. (*i*) Fuit autem lignum illud ita maximum incifum per duos fclavos fuos, & ipfius cingulo tractum in mare, & precepit ligno, dicens, vade expecta nos in portu civitatis *Mirapolis*, quo cum perveniffet Rex cum toto exercitu fuo, conabatur trahere in terram, nec movere potuerunt homines decem milia; tunc fupervenit Sanctus *Thomas Apoftolus* indutus camifia, ftola, & mantello de pennis pavonum fuper afinum, fociatus duobus illis fclavis, & duobus magnis leonibus, ficut pingitur, & clamavit: nolite, inquit, tangere lignum, quia meum eft. Unde, inquit Rex, probas tuum, qui folvens funiculum, quo erat precinctus, precepit fclavis, ligate lignum, & trahite in terram, quo facillime in terram tracto, Rex convertitur, & donat fibi de terra, quantum voluit cum afino circuire. Ecclefias edificat in civitate in die, fed nocte ad tria miliaria ytalica ferebatur, ubi funt pavones innumeri, unde fagitta, quam *fricciam* vocant, in latere, ficut mifit manum in latus *Chrifti*, percuffus, hora completorii ante fuum oratorium iacens & fanguinem facrum totum per latus effundens, tota nocte predicans, mane reddit animam Deo. Sacerdotes tunc terram illam fanguine mixtam collegerunt, & fecum fepelierunt, de qua vidi expreffum miraculum in perfona mea duplicatum, alibi recitandum.

Mirum autem continuum ibidem apparet, tam de apercione maris, quam de pavonibus, & quia quanto plus trahitur terra de illa fovea una die, tantum fcaturit alia, de qua bibita curantur langvores, tam per *Chriftianos*, quam per *Thartaros* & paganos, fiunt aperta miracula. Dedit eciam Rex ille ftateram ponderis piperis beato *Thome*, & omnium fpecierum aromatum in eternum, quam nullus poteft eis auferre fine periculo mortis. Fuimus ibi diebus quatuor, ibi eft fumma perlarum pifcacio. Genuit autem *Arfaxat* alios filios & filias, & de *Arfaxat* natus eft *Sela* vel *Sale*, a quo *Samarite*. Ifti funt, quos Rex *Babilonis* pofuit in *Samaria*, translatis filiis *Israel* decem tribubus, & pofuit eos fuper fluvios *Gozan* & *Tartar* in provincia *Medorum*, ut legitur in *Paralipomenon*. *Sela* vel *Sale* anno etatis fue XXX. genuit *Heber*, qui fuit pater *Hebreorum* primus. *Heber* anno XXXIIII. genuit *Faleg*, in cuius diebus divife funt lingue, ut poftea dicetur. *Ffaleg* genuit *Rebu*, *Rebu* anno XXXII. genuit *Saruch*, qui anno XXX. genuit *Nator*, qui anno XXX. *Thare* Patrem *Abraham*, & ecce finis fecunde etatis. Fuerunt au-

(*i*) De ejusmodi Indorum anilibus traditionibus paffim Geographi, qui ajunt has ab indigenis cantibus celebrari.

autem ab *Adam* usque ad nativitatem *Abram* tria millia CCC. & XXX, secundum LXX. Fuerunt autem a diluvio usque ad *Abraham* anni mille LXXII. secundum *Augustin.* XVI. de civitate Dei.

De monstris, que hystorie vel fabule fingunt, vel pingunt, & dicuntur esse in *Yndia*, de quibus eciam beatus *Augustinus* Lib. de civitate Dei XVI. facit memoriam, puta, quod sunt, qui tantum in fronte unum habent oculum, quidam plantas versas post crura, quibusdam utriusque sexus naturam, & dextram mammam virilem, sinistram muliebrem esse fingunt, alii sine capite, & sine ore, in pectore tantum hebere foramen. Alii per nares tantum alitu vivere, alii statura cubitali cum gruibus dimicare. Alii octavum annum non excedere, quinquies concipere & parere. Alii sine iunctura, alii supini iacentes, plantam pedis umbram sibi faciendo, quidam habentes capita canina, ypotamos, & alia multa monstra poete finxerunt. De istis omnibus sic concludit beatus *Augustinus*, aut nullo modo sunt, aut si sunt, & racione utuntur, vel uti possunt, ex *Adam* omnes homines sunt, aut monstra in natura, sunt tamen ex *Adam*, sicut inter nos aliquando nata sunt, pauca in illis partibus, & in toto genere humano sunt multa, sicut ponit exemplum de variis gibbosis, de homine habente sex digitos, & de aliis multis. Sicut Imperator nobilissimus *Karolus* quartus portavit de *Tuscia* puellam, in facie omnino pilosam, & in toto corpore maximis pilis, sicut esset filia vulpis, non tamen per se est in *Tuscia* talis populus, nec mater sua fuit talis, nec alii filii, sed nobis similes. Sicut illud monstrum, quod vidimus eciam diebus nostris in *Tuscia* in districtu *Fflorencie* nasci de pulcra matre, habens duo capita perfecte formata, quatuor brachia, duo pectora usque ad umbilicum perfecta forma, ibi coniungebantur, & unus quasi pes ex latere procedebat, & post duos tantum pedes habebant, & tanquam due persone baptizati fuerunt, & supervixerunt diebus septem. Vidi eciam *Bononie*, quando ibi legebam, (k) ovem, que peperit similiter monstrum, seu agnum habentem duo capita, septem pedes, non tamen putandum est esse aliquam speciem bestiarum, sed monstra nature sunt. Sic & Deus vult in hominibus suam potenciam demonstrare, ut gracias sibi agamus, quia nos non condidit sic deformes, & timeamus eum. Ego tamen omnium provinciarum yndorum curiosissimus peragrator, sicut sepe plus habui animum curiosum, quam virtuosum, volens omnia nosse, si possem, & qui plus dedi operam, ut puto, quam alius, qui legatur, vel sciatur ad in-

(k) Hem indicium! Bononiæ Lectoris officio functum fuisse.

investigandum mirabilia mundi, & transivi per principaliores mundi provincias maxime ubi tocius orbis mercatores conveniunt, scilicet in insula dicta *Ormes*, (*l*) nunquam potui investigare pro vero tales gentes esse in mundo, ymo ipsi a me petebant, utrum essent. Nec est aliqua nacio talis, nisi, ut dixi, monstrum, nec illi, qui finguntur uno pede sibi umbram facere, sunt nacio una, sed quia omnes Indi communiter nudi vadunt, portant in arundine parvum papilionem semper in manu, quem vocant *Cyatyr*, sicut ego habui *Florencie*, & extendunt contra solem & pluviam, quando volunt: istud poete finxerunt pedem.

Incidens de quodam Yndo baptizato.

CUm eciam essem in *Columbo* cum principibus illis *Christianis*, qui *Modilial* vocantur Domini Piperis, ante Ecclesiam quodam mane venit homo nudus a lumbis supra venerande stature, alba barba, solo pallio coopertus cordula nodosa admodum stole dyaconi, & toto corpore in arena prostratus adoravit, caput ter ad solum percutiens, tandem surgens cepit pedes meos nudos osculari desiderans, prohibitus autem surrexit, postmodum residens in arena per interpretem filium, qui captus aliquando a Piratis venditus fuit cuidam *Januensi* mercatori & baptizatus, & casu tunc erat nobiscum, & patrem ex circumstanciis recognovit, dixit nobis totam vitam suam. Nuncquam carnes commederat, nunquam potum biberat inebriantem, nunquam nisi unam cognoverat causam prolis procreande, quatuor mensibus in anno purissime ieiunabat, granum risii (*m*) parum in aqua bulitum, & fructus & herbas de sero manducabat, in oracione pernoctabat, & antequam intraret oratorium suum, corpus totum aqua lavabat, & induebat mundissimam lineam vestem ad hoc solummodo preparatam, tunc intrabat, & colebat dyabolum in ydolo suo purissima devocione, & erat sacerdos tocius insule sue, que sita est in ultimis finibus Indorum.

Deus videns eius puritatem illuminavit eum primo per sapienciam, tandem demon coactus per os ydoli dixit sibi; non es in via salutis, ideo pre-

(*l*) Ea insula *Ormus*, *Ormuzium*, seu *Armuzia* est in Asia loco, quo sinus Persicus cum mari Arabico coit, olim a negotiationibus celeberrima, quam plerique hoc ipso tempore primum nempe anno 1331. a quodam Ordinis Minorum detectam tradunt, sed cum Marignola hic dicat circa hæc ipsa tempora jam totius orbis mercatores convenire solitos, multo ante cognitam & negotiationibus frequentem fuisse oportuit. (*m*) Orizæ.

precipit tibi Deus, ut vadas in *Columbum* itinere per mare annorum duorum, ibi invenies nunccium Dei, qui docebit te viam ſalutis; ideo inquit veni ad pedes tuos, paratus in omnibus obedire, & quod plus eſt, in ſompnis vidi faciem tuam, ſicut modo agnoſco. Tunc cum lacrimis facta oracione confortantes eum, dedimus ſibi filium ſuum baptizatum interpretem, & doctorem. Tunc poſt tres menſes inſtructum baptiſavimus *Michalem* vocantes, & percepta benediccione remiſimus ipſum, promittentem, quod fidem, quam didicerat, aliis predicaret. Hec hyſtoria utilis eſt ad oſtendendum, ſicut dicit beatus *Petrus* de *Cornelio* centurione, quod non eſt perſonarum accepcio apud Deum, ſed quicunque legem ſcriptam in corde adeo ſervat, quod ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, acceptus eſt illi, & docet eum viam ſalutis. Utrum autem iſte, quia per duos annos navigans per mare & per *Vndorum* inſulas olim ignotas aliquid vidiſſet de monſtris iſtis, vel ſaltem audiſſet, inquiſivimus, qui omnino nihil ſcivit. Nec eciam apud Reginam *Saba*, ubi tamen oritur ſol modo oppoſito nobis, & in meridie tranſit umbra viri ad dextrum, ſicut hic ad ſiniſtrum, & occultatur ibi polus articus nobis gradibus ſex, & antarticus totidem elevatur, ſicut Dominus *Lemon de Janua* nobilis Aſtrologus nobis oſtendit, & multa in aſtris mira. Sunt tamen bene quidam gigantes, quorum unum vidi, cui non potui cum capite attingere ultra cingulum, turpiſſime figure, & fetide valde. Sunt homines ſilveſtres in ſilvis cum filiis & uxoribus nudi & piloſi habitantes, inter homines non apparent, & raro potui videre aliquem, quia abſcondunt ſe in ſilvis, quando ſentiunt homines tranſeuntes, faciunt multa opera, ſeminant, & colligunt blada, & multa alia, & quando mercatores ad eos vadunt, ut vidi, illi exponunt venalia in medio vie, & fugiunt, & ſtant abſconſi, tunc ementes vadunt, & ponunt precium, & mercator accipit res relictas.

Sunt eciam monſtruoſi ſerpentes, & fere ſicut habet in clauſura ſua Pragenſi Dominus Imperator *Karolus*. Sunt eciam animalia quedam, quaſi ad figuram hominis, maxime apud Reginam *Saba*, & in clauſtro de *Campſay*, in illo famoſiſſimo monaſterio, ubi ſunt tot monſtruoſa animalia, que credunt eſſe animas defunctorum. Sed ex certa ſciencia didici eſſe animalia irracionabilia, niſi quod dyabolus utitur eis, ſicut olim lingua ſerpentis, demerentibus illis infidelibus propter infidelitatem eorum, alias vita illorum in religioſis moribus & oracionibus contenta, & ieiuniis, ſi eſſent in vera fide, excederet omnem obſervanciam, & continenciam noſtram. Veniunt enim illa animalia ordinarie ad comedendum dato ſigno, verumtamen

tamen nunquam venerunt cruce presente, post venerunt cruce recedente, ideo concludo, quod ista monstra homines non sunt, licet videantur habere aliquos actus, sed sunt sicut symee, quas si nunquam vidissemus, putaremus homines esse, nisi cautum illa monstra, ut dixi, que nata sunt preter consuetudinem de *Adam*. Nec putandum est, ut dicit beatus *Augustinus*, antipodes esse, quasi homines plantas contra nos tenentes, quod nullomodo putandum est, quia terra firmata est super aquas, & ut experiencia certa didicimus, dividendo occeanum in modum crucis, due quadre sunt navigabiles, & due alie nullo modo. Noluit enim Deus quod homo posset circuire per mare totum mundum. Ermofroditam vidimus, non tamen generantem, sicut est, neque eciam mulus generat &c. Nunc ad materiam revertamur.

De multiplicacione generis humani, & divisione terrarum, & turri Babel.

TRes ergo filii *Noe* post diluvii cessacionem divisa terra trifarie, in annis quibus supervixit *Noe* post diluvium, in tantum multiplicati sunt, ut dicit *Josephus* ystoriographus Judeorum summus, & sacerdos eorum, quod *Noe* ante mortem suam potuerit videre de se natos per filiorum & nepotum generacionem sexcenta iuvenum electorum, quod mirum non debet videri, quia ex *Jacob*, qui intravit *Egiptum* in animabus LXX. tantum, crevit populus Dei, quod infra centum annos in egressu filiorum *Israel* fuerunt sexcenta millia pugnatorum, exceptis aliis innumeris, qui non numerantur. In illa ergo etate, ubi vacabant carni & sanguini, secundum *Josephum*, erat victualium nature conformium habundancia, robusta etas, vires eximie, sompni salubres, nulla ebrietas, infirmitas rara, quia non confundebant naturam variis cibis & potibus. Generacio erat fecunda, & communiter mulier marem & feminam generabat, & sororem accipiebant uxorem, & erat nature conformitas, ideo multiplicato in tantum humano genere versus orientem iuvenum electa societas proficisci ceperunt. Veneruntque ad campum *Senaar* in *Asia* maiori, iuxta fluvium maximum nomine *Eufrates* in quandam vastam planiciem magnitudinis quodammodo infinite, ubi ut oculis nostris vidimus, est omnium fructuum, maxime dactilorum habundancia, ibi olivarum & vinearum copia, ibi omnium terre nascencium, & ortensium, peponum & melonum & cucumerorum copia, ibi sedem suam posuerant, nullas leges, nulla legitima connubia observabant, sed sola libidine ferebantur. Inter

quos de filio quodam *Cham* nomine *Cus* natus est quidam Gigas nomine *Nemprot*, statura cupitorum octo, pulcher, & fortis valde. Hic appetivit dominari, & nesciens modum, rogat *Janum* filium *Noe*, natum post diluvium, virum prudentissimum, & Astrologum, ut doceret eum de modo regendi, cuius consilio voluit filiis *Sem* dominari, qui omnino sprevit eum. Filii autem *Cham* favente & procurante Principe nomine *Cus* predicto, ipsum *Nemprot* ducem sibi & Dominum prefecerunt, ipse statim, sicut erat eloquens, induxit eos pulcris verbis, & omnes alios dicens, vos scitis, quod diluvium destruxit mundum. Venite ergo, & edificemus civitatem & turrim, que pertingat ad celum, & celebremus nomen nostrum antequam dividamur ab invicem. Quod cum omnibus placuisset, incepit, docuitque coquere lateres pro saxis, & quia ibi sunt multi putei bituminis habuerunt lateres pro saxis, & bitumen pro cimento. Est autem bitumen quasi pix nigerrima mixta oleo fluens, sed quando muratur cum lateribus constringitur & desiccatur tanta coagulacione, ut vix arte dissolvi possit, sicut ego, qui supra turrim illam fui, palpavi, & vidi, & de illo bitumine desiccato tuli mecum. Nam homines patrie continue destruunt turrim illam propter lateres colligendos. Fuit ergo fundata civitas permaxima, ita quod in omni quadro habuit, ut dicunt, octo miliaria *Ytalica*, sicut bene apparet. In capite unius muri iuxta flumen, quasi pro arce posuerunt turrim istam, & sicut ascendebant, implebant terra, itaque est intus solida, rotunda, & circularis, & facit mane oriente sole in illa planicie longissimam umbram.

De divisione linguarum.

VIdens autem Deus eorum fatuam superbiam, confudit labium, id est linguas eorum, itaque sicut erant capita principum superius descriptorum septuaginta duo, ita in ore eorum, & familiarum ipsorum, vel sequacium, facte sunt lingue diverse, & tonitruo, pro maxima parte cecidit turris illa, tunc secundum diversitatem linguarum divisi sunt ab invicem, *Nemprot* cum suis ibi remanente. Attemptaverunt autem, ut videtur, alibi turres similes facere, nec prevaluerunt in tantum, quod quidam *Soldanus* supra illud fundamentum maximum edificium construxit, quod tamen tonitruo corruit, qui cum pluries conaretur instaurare, & semper corrueret, ivit in *Egiptum*, & ibi *Babiloniam* civitatem edificavit, & *Soldanus Babilonie* nominatur.

Nem-

Nemprot tamen civitatem vallo altiſſimo murato tantum exterius lapidibus ſiccis, interius equaliter coequato cinxit civitatem, & factus eſt robuſtus venator, id eſt oppreſſor hominum contra Deum. Et vocatum eſt nomen civitatis *Babilon*, quia ibi confuſum eſt labium univerſe terre. Occidit autem *Nemprot Cham* filium *Noe*, timens, ne ſibi preriperet regnum. Filii autem *Sem* ſibi ducem elegerunt *Arfaxat*, iverunt verſus orientem, & regnum incepit *Aſſyriorum*, quod fuit maximum, & diuturnius duravit omnibus regnis mundi. Fuit autem tunc natus *Faleg* pronepos *Sem*, & quia tunc facta eſt diviſio, vocatus eſt *Faleg*, id eſt, diviſio. Fuit autem quintus a *Sem*, qui genuit *Rebu*, qui genuit *Saruc*, qui *Nator*, qui genuit *Thare* Patrem *Abraham*. In *Abraham* nativitate per X. capita ſecunda etas terminatur. *Sem* autem non valens ſuſtinere tyrannidem *Nemprot*, elegit ſibi civitatem cuiuſdam nepotis ſui fortiſſimam, & optimam nomine *Salem*, & inde dictus eſt Rex *Salem*, quod lingua illa dicitur *Melky*, omnis enim Rex hodie dicitur *Melchi* lingua illa, *Sem* dicimus nos, ipſi idem cum addicione *dech*, quaſi ille, unde dicitur *Melchiſedech*, Summus Dei, Rex & Sacerdos, qui Deo faciebat ſacrificium de pane & vino, non de animalibus, ut poſt fecerunt *Judei* more gentilium. *Panteon* tamen dicit, quod ipſe *Nemprot* fuit natus de *Sem*, cuius pater fuit *Jerari*, ſed dicitur filius *Cham*, quia illi prefecerunt eum ſibi in principem, quod unde ſompniet, ignoratur, magis autem ſtandum eſt textui ſacri Canonis, qui dicit, quod *Cus* genuit *Nemprot*.

Iſte *Nemprot* peſſimus tyrannus fuit, oppreſſor hominum, cuius exemplo multe gentes diſperſe ſibi principes ſtatuerunt, ut reſiſterent ei. Primo filii *Sem* Regnum *Aſſyriorum* ab *Aſſur* filio eius nominatum inceperunt. Secundo regnum *Scitarum* tempore *Saruc* incepit.

Fuerunt autem *Scite* homines in parte *Aquiloniari*, ultra *Caffa*, qui infeſtati ab hoſtibus, perſecuti ſunt inimicos annis decem, mulieres & ſervos domi dimiſerunt, que videntes, quod viri non revertebantur, nupſerunt propriis ſervis. Mariti victores revertentes, armis propelluntur ab eis, occiſis maribus & feminis reſervatis, cumque plures viri conarentur armis vincere, vincebantur, & ſervi iuvabant eos. Tunc unus prudencior dixit, nos pugnamus cum ſervis noſtris armati, ideo nos non timent, pugnemus autem, ut decet dominos contra ſervos, & tunc devincemus eos. Sequenti mane proiectis armis cum virga & clamore irruerunt in eos, illi ſervilis condicionis memores, in fugam vertuntur, quos Domini devicerunt, & captos laqueo ſuſpenderunt, mulieres eciam, uxores proprias trucidaverunt, de partibus convicinis &c.

Tercio tempore Nator *Egipciorum* regnum inchoat. Quarto tempore *Thare*, ubi nunc dicitur *Grecia*, *Sicionorum* regnum oritur. Iste pessimus *Nemprot*, dixit Pantheon VIII. filios reliquit. Primus eius filius fuit *Cres* nominatus, quem noverca fugavit, & ivit in insulam optimam, ubi fuit Rex, & a nomine suo *Cretam* appellavit. Secundus filius *Belus* tenuit sedem in *Babel* post *Nemprot*. Tercius filius *Trebeca*, a quo *Treveris*; dicitur autem *Bagbel* lingua eorum aliter, quam *Babilon*, quod est confusio, *bag* cum *g* litera dicitur ortus, vel paradisus, *bel* dicitur eciam *bagdag*. Ab isto *Belo* ydola ortum habuerunt per istum modum; filius eius *Ninus*, qui ei successit in regnum, statuam fecit patri, sicut adhuc faciunt in partibus illis dilectis filiis, uxoribus, & parentibus, & omnes amore Regis honorabant statuam patris in tantum, quod quicunque dignus pena confugiebat ad statuam, salvus erat, ex tunc ceperunt sibi sacrificare incensum, & sic per errorem in statua, majestatem Divinam esse putaverunt. Unde postmodum alie civitates fecerunt ymagines caris suis, & ab eius nomine secundum varietatem linguarum, *Belfegor*, *Beelzebub*, *Babel* nomina receperunt. Verum in libro Sapiencie dicitur, quod non filius patri, sed pater filio fecit primo ydolum; rapti, inquit, filii deplorans ymaginem.

Judei tamen, *Tartari*, & *Sarraceni* iudicant nos pessimos ydololatras, & non solum gentiles, sed eciam *Christiani* quidam. Nam licet illi *Christiani* venerentur picturas, abhominantur tamen larvas, facies, & horrendas sculpturas, sicut sunt in Ecclesiis: patet in sepulcro sancti *Adalberti* in Praga.

De Nyno.

B*Elo* filio *Nemprot* successit *Nynus*, qui cepit expugnare, & subiugare totum orientem preter *Indiam*. Iste *Nynus* cepit Regnum *Assyriorum*, & nomine suo *Nyneven* civitatem trium dierum condidit, & sedem ibi posuit regni *Assyriorum*, & fuit Rex totius orientis, id est medietatis orbis. Secundum *Augustinum* facile tunc fuit homines sine armis indoctos subiugare arte pugnandi, maxime quia vox nature clamat, melius subiugari, quam mori. Duo autem regna precipua fuerunt, unum in oriente, scilicet *Assyriorum*, secundum in occidente, scilicet *Romanorum*, illo deficiente istud surrexit, eorum enim similes condiciones fuerunt, alia omnia regna fuerunt appendicia ut dicit beatus *Augustinus*. Nam *Sicionorum* regnum, id est *Grecorum magnum*, magnum fecerunt plus ingenia phi-

philoſophorum, & eloquencia, quam res geſte, nam ibi *Attenienſium* ſtudia, & mira ingenia vel finxerunt, vel addiderunt multa fabuloſa, & ſimplices deceperunt, & homines nunc mutatos in beſtias, ſicut eſt fabula de illo, qui voluit fieri avis, & factus eſt aſinus, per *Sibillam*, & iterum converſus in hominem, quia comedit roſas, & bibit aquam, vel in lapides, vel in aves converſi ſunt, & quod facti ſunt Dii poſt mortem homines, & ſimilia fabuloſa pro parte. Huius *Nyni* filius nomine *Trebeca* poſt mortem patris timens tyrannidem uxoris fugit in Germaniam, & *Treverim* edificavit, & *Theutoniam* populavit &c.

De uxore Nyni.

UXor *Nyni Semiramis* gloria feminarum occiſum audiens virum filio ſuo impuberi timens dare imperium, abſcondit eum ſecretiſſime nutriendum, & ipſa invenit ſibi veſtes thartarico modo formatas, ante pectus replicatas, ne mamille apparerent, longas manicas, ne mulieris manus viderentur, longas veſtes, ad cooperiendum pedes, bracas, quando equum aſcendebat, & precepit nomine filii, quod omnes tali veſte uterentur, & finxit ſe filium *Nyni*, & caput cooperuit, & ſtatim precepit parari arma, & aggreſſa eſt *Yndiam*, & vicit eam, & non contenta elaborato Imperio a marito, *Babylon* cinxit muro, nunquam ſaciata humana occiſione, nec concubitu viri, filiam quandam occulte dicitur genuiſſe in *Yndia*, quam adultam fecit Reginam optime inſule mundi *Saba* nomine, in qua ſemper mulieres ibidem communiter regnum ſuper homines habuerunt, & vidi depictas hyſtorias in pallacio eius, in throno ſcilicet ſedentes mulieres, viros flexis genibus eas adorantes, nam ſicut vidi ibidem oculis, mulieres in curribus ſedent, in cathedris, mariti ducunt boves, vel elephantes. Hec reverſa de Yndia adultum filium accepit maritum, & tenebat tamen eum captum occulte, de quo genuit filium, nomine *Niman*, que adultum pulcrum videns, accepit eciam in maritum, occulte tamen. Quod primus filius cum perpendiſſet, occidit eam, & regnavit pro ea, que tamen quadraginta duobus annis ampliavit, & rexit regnum *Aſſyriorum*.

In *Grecia* erat ſecundus Rex nomine *Gurops*, *Siciomorum* regnum tenebat *Texlion*, quem Deum fecerunt, & ludos inſtituerunt, quia ſub eo felicia tempora habuerunt &c.

Ter-

Tercia etas de nativitate Abrahe.

EXcursis ab *Adam* annis tribus millibus, trecentis & triginta vel citra, in principio tercie etatis natus est *Abraham* hebreus, *Caldei* enim colebant Deum in forma ignis, sicut eciam hodie faciunt. Sola familia *Heber*, unde dicti sunt *Hebrei*, de qua natus fuit *Abraham*, non adorabant ignem. Et posuerunt intus *Abraham*, & fratrem ejus patrem *Loth*. Angelus Domini eduxit *Abraham*, & frater mortuus est. Ideo precepit Deus, *Abraham: Egredere de terra, & de cognacione, & domo patris tui*, & eduxit eum primo in *Aram*, deinde in *Canaan*, & apparuit sibi, & promisit ei dare terram. Iste *Abraham* verum Deum perfecte credidit primus, in figura Trinitatis tres vidit, & unum adoravit. Iste iubente uxore eius *Sara*, voluntate Dei accepit secundam uxorem famulam *Sare*, de qua genuit *Ysmael*, de quo nati sunt *Ysmahelite*, qui nunc dicuntur *Sarraceni*, nomen a Domina, non a famula capientes. Hic accepit a Deo preceptum circumcisionis, cui successit nunc baptismus. Hic dedit nepoti *Loth* opcionem eligendi terram tanquam minori. Hic cum trecentis XVIII. vernaculis domus sue, & duobus principibus amicis suis improvisos debellavit quatuor Reges, de quorum spoliis dedit decimas Summo Regi & Sacerdoti *Melchisedech*, qui vivebat & supervixit post mortem *Abrahe* annis triginta quinque. *Loth* liberavit nepotem. Cui *Abrahe* tres Angeli apparuerunt, quorum duo subverterunt ipso vidente *Sodamam* & *Gomorram*, & tres alias civitates, igne & sulphure de celo, ubi nunc est mare mortuum, quod potest videri de dormitorio *Minorum* de monte *Syon*. Iste vidit passionem *Christi*, quando sacrificabat Deo *Ysaac* filium suum, quem liberavit Angelus. Isti centenario natus est de sterili *Sara Ysaac*, qui interpretatur risus, quia *Sara* risit, qua mortua aliam accepit uxorem nomine *Cethuran*, & genuit filios multos, & filiam nomine *Roma*, & ipse mortuus est annorum C. XXXVII. principatum & omnem substanciam dimisit *Ysaac*, prius enim vivente *Sara* & volente, Deoque iubente, proiectus fuerat *Ysmael*, mater eius ancilla *Agar*, cum utilitate aque & pane, qua per desertum *Pharan* revertente in *Egiptum*, aqua defecit, & siti filius periclitabatur, ipsa nolebat videre puerum morientem, & divertit ab eo, tunc Angelus de precibus *Abrahe* ostendit illi puteum, unde hausta aqua refocillati sunt, & ibi habitaculum acceperunt, & factus est puer sagittarius, & venator, mater quesivit sibi uxorem, & duodecim Duces generabat ibidem &c.

De

De Regno Argiuorum.

ISaac Abrahe successit, qui una contentus uxore *Rebecca*, anno LX. uno concubitu genuit duos, quorum unus prius egreditur, alter sequens tenebat plantam eius, unde vocatus est *Jacob*, frater eius pilosus *Esau* post dictus fuit *Edon*, id est sanguineus, & malus fuit. Regnum inchoat *Argiuorum*, fuerunt enim in *Grecia* duo fratres, unus nomine *Argus*, a quo dicitur regnum *Argiuorum*, frater eius *Foroneus*, qui primus tenuit iudicium contenciosum, unde forum nominatur, pater eorum Rex *Argolicus*, vel *Argus* vocabatur. Frater tamen *Foronei* minor, in parte sua, quam pater sibi dederat, docuit rusticos numerare menses, & quid operis agerent quolibet mense, iungere boves ad aratrum, & segetes colere, unde rustici post mortem ipsum Deum fecerunt, & ad eius sepulchrum boves mactaverunt; hoc tempore locutus est ad *Ysaac*. Tercius Rex *Argiuorum Apis* dictus est, homo devotissimus, cuius soror, vel uxor *Yo*, post *Ysis* dicta est. Iste Rex audiens *Egiptum* terram optimam esse, cum *Ysi* uxore vel sorore navibus vectus est, & accepto regno docuit *Egipcios* rudissimos agros colere, boves coniungere, seminare, & metere. *Yo* vel *Ysis* docuit mulieres filare, texere, vestes componere, quibus defunctis Dei seu Dii facti sunt ab eis, & morte reus, qui non dixerit Deos fuisse, non homines. Ista *Ysis* sapientissima fuit, novas literas adinvenit. *Apis* autem, non *Apis* post mortem, sed *Serapis* nominatus est, cuius causam reddit August. XVIII. de Civitate Dei; Sic dicens, archa, in qua positum fuit corpus eius, *Soron* dicitur, unde *Sarcofagus* usus habet, inde variato vocabulo *Serapis* dictus est. Huius descendentes fuerunt, ut dicitur, postea probissimi milites cum magno *Alexandro* cum *Gallis*, *Macedonibus*, post cuius mortem nulli subesse voluerunt, nisi simili *Alexandro*, ideo peregrinati sunt per mundum, quorum quidam venerunt, ubi nunc sunt alpes *Florencie*, & ibi fecerunt castra nomine suo plura, que adhuc nomina tenent, quidam transiverunt alpes, & illi, qui in alpibus remanserunt, primo cum *Fesulanis* prelia multa fecerunt, postea pacem habuerunt. Hy eciam, qui alpes transiverunt, venerunt ad flumen *Secanam*, ubi *Galli Macedones* edificaverunt castrum, nomen Dee sue imponentes ei *Ysis*, filii aut *Serapis*, qui *Yapi* postmodum lingua parum variata dicti sunt *Lapi* a *Festunis*, sicut nunc vocantur *Florencie Lapi*, nolentes sibi preferri *Gallos*, ex altera parte fluminis aliud edificaverunt castrum, & nomen ei *Parysy* vocaverunt, & quia con-

tinua pugna erat inter ista duo castra inter *Par* & *Ysim*, Francones volentes sedare, eos in quadam insula, que erat in medio fluminis, castrum edificaverunt, & *Uns* vocaverunt, ita pro tunc unum dicebant, tandem facta pace illa certa oppida muro cingentes, *par ysi uns*, *Parysius* vocaverunt. Hec est civitas mater scienciarum, & sedes Regni *Francie*.

Jacob, qui postmodum dictus est *Israel*, pro eo, quod cum Angelo luctavit, vir simplex, & manens in tabernaculo, consilio matris *Rebecce*, que ipsum plus, quam *Esau* diligebat, ab *Esau* fratre suo revertente de venacione pro scutella lentis emit primogenita, id est Regiam dignitatem, quam consilio matris pater circumventus edulio duorum edorum, (n) quorum pellibus mater manus *Jacob*, & colli nuda protexit, & haustum vini benedicendo confirmavit, dicens, benedixique ei, & erit benedictus. Eciam *Jacob* vidit scalam, & Deum & Angelos ascendentes, & descendentes & portam celi. Primus erexit lapidem Deo in titulum fundens oleum desuper, votum facit de decimis, quas solvit ex voto tantum, XII. filios generavit ex quatuor uxoribus, duabus nobilibus sororibus *Lya*, & *Rachel*, & duabus ancillis *Bala* & *Zelfa*. Quorum primus *Ruben* privatus principatu, quod ascendit cubile patris, & violavit uxorem eius, *Symeon* & *Levi* privati principatu, quia proditorie occiderunt *Emor*, cui dederant sororem suam dominam uxorem, quam susceperat facta pace.

Judas tamen, quia pulcrior, melior, fidelior meruit sceptrum, quia primus intravit mare divisum, ideo in exitu *Israel* de Egipto facta est *Judea* sanctificacio eius. De isto *Juda Christus* nasciturus erat. Unde dixit: Non auferetur sceptrum de *Juda*, & Dux de inter pedum eius, donec veniat *Seyla*, id est matrix, vel *Bursa* illa, de qua in psalmo; populi tui spontanei, quasi de matrice aurore, consurgens ros adolescencie tue; matrix aurore est idem quod *Seyla*, & ros adolescencie est illud quartum, quod *Salomon* dixit se penitus ignorare; scilicet viam vici in adolescencia sua, quam scriptura dicit *Aalma*, id est, nulli viro pervia. Isti fuerunt unius matris *Lye* minus dilecte, magis fecunde. Post hoc de *Bala* ancilla *Rachel* genuit duos filios, videlicet *Dan* & *Neptalim*, & de *Selpha* ancilla genuit alios duos, videlicet *Gaad* & *Asser*. Post istos iterum de *Lya* genuit alios duos filios, scilicet *Yzachar* & *Zabulon*, & *Dinam* filiam. *Rachel* autem pulcra dilecta genuit *Joseph*, & *Benyamin*. Anno *Jacob* XC. natus est *Joseph* pulcherrimus, sapientissimus, & Propheta, quem fratres per invidiam vendiderunt primo *Ysmahelitis* postmodum Pu-

(n) Id est: *Hoedorum*.

Putifari ſacerdoti, qui ab uxore Domini ſui accuſatus falſo, poſitus fuit in carcerem *Pharaonis*, tandem factus Dominus *Egipti*, liberavit mundum a fame, & patrem & fratres, tandem in *Egipto* defunctus precepit portari oſſa ſua, & ſepeliri in ſpelunca, quam emit *Abraham* a filiis *Emor* in *Ebron*, ubi ſepultus eſt *Adam*, maximus *Abram*, & alii Patriarche. Remanſerunt eutem in *Egipto* poſt *Joſeph* filii *Iſrael* annis CXLIII. *Jude* quarto filio datum eſt ſceptrum regni, quia *Chriſtus* de ipſo erat naſciturus. Sacerdocium datum eſt *Levi* tercio filio. *Joſeph* tamen undecimo filio, qui patrem & fratres a fame ſalvavit, data eſt duplex porcio, & fecit duas tribus ideo partes XII. filii tredecim, ſive tribus, fuit ergo pars terre una accepta *Levi*, & data filio *Joſeph*. Et quia nihil terrenum poſſidebat in dominio temporali, mandavit Deus, ut ſibi, id eſt illi tribui ſacerdotali decime ſolverentur. Utrum autem illa lex hodie duret; videtur, quod non, quia ut dicit Apoſtolus, translato ſacerdocio neceſſe eſt, ut legis translacio fiat. Item quia facto concilio in *Jeruſalem* per Apoſtolos iudicatum eſt: nullum iugum imponendum gentibus converſis de lege veteri, niſi quod abſtineant a fornicacione, ſuffocato, & ſanguine, & ab ydolis, dicente *Apoſtolo*, cur iugum imponimus eis, quod nos, nec patres noſtri potuerunt portare. Videtur ergo doctoribus, quod non virtute illius legis decime ſint de neceſſitate ſalutis, quia nec in prima etate, nec in ſecunda, niſi quas dedit *Abraham Melchiſedech*, non de ſuo, ſed tantum de preda hoſtium, quaſi in recompenſacione, hic obviavit ſibi cum pane & vino. *Jacob* eciam ex voto ſolvit, niſi inquit, feceris mihi hoc, decimas offeram tibi. Ideo quia privatis terrena porcione in recompenſacionem, ut nutrire valeant filios, & uxores, eis decime dari ſunt precepte.

Verum poſt eum, de quo nullam facit mencionem, ſtatuto Eccleſie a *Chriſtianis*, qui debent eſſe perfecciores *Judeis*, decime ſunt ſolvende. Hec ſine preiudicio melioris ſentencie ſentit Doctor *Joannes Scotus*. Utrum autem converſis, vel convertendis, ſi nollent ſe ad hanc legem obligare ſponte, ſed tantum ad illud *Apoſtoli;* unusquisque prout deſtinavit in corde ſuo, non ex triſticia, neque ex neceſſitate: ylarem enim datorem diligit Deus. Dum autem per alium modum providetur Eccleſie & miniſtris Eccleſie eius, poſſet lex talis imponi, quod non fecerant *Apoſtoli*, nec patres ſequentes longo tempore. Maxime cum multi Tartari, & alie naciones, ut experti ſumus, in civitate, que dicitur *Kamul*, (o)

(o) *Camul, Xamo* omnium optima civitas in provincia Turcheſtana in magna Tartaria, a proprio Principe gubernatur hodie, qui in Metropoli Beck reſidet.

ubi primo conversi nolebant baptizari, donec juravimus, nihil temporale post baptismum extorquere ab eis, ymo de nostro indigentibus providere, quod & fecimus, sic multitudo civitatis utriusque sexus baptismum libentissime receperunt. Dubium est tamen, salvo meliori Ecclesie judicio, non cogerem eos.

De ystoriis gentilium & nativitate Moysi.

REgnantibus apud *Assyrios* Rege quarto decimo *Supro*, apud *Argiuos* seu *Grecos*, quinto nomine *Triasus*, in *Egipto* natus est *Moyses*, & expositus aquis a matre, translatus a filia *Pharaonis* ad aulam Regiam, factus primo Dux *Egipciorum*, oraculo quodam debellavit *Ethiopes*, transivit deserta plena serpentibus auxilio cyconiarum, que ibices nominantur, & primus invenit militares larvas, sive cymeras, ut terreret serpentes. Qui devicto Rege *Ethiopum*, filiam eius victorie ad nutricem duxit uxorem, qui eciam post filium filie *Pharaonis* se negans, fugit in desertum, & videt rubum, precepto Dei ostensis signis, decem plagis percussit *Egiptum*. & eduxit adiutorio *Aaron* fratris filios *Israel* de *Egipto*, mari rubro diviso. Legem a Deo recepit, tandem introducere non potuit in terram promissionis, quos eduxerat, nec ipse intravit.

Istis temporibus *Grecorum* ingenia, fabulas multas finxerunt, & falsam *Theologiam*, *(p)* nam *Prometeum* regem suum finxerunt, de terra homines formasse, quia sapiens valde fuit, & doctor, frater eius dictus est *Attalaus*, qui fingitur portare celum, quia summus Astrologus fuit, & mons altissimus dicitur *Atlaus*, quia ibi studebat, tandem venit in *Evropam*, & inter duo maria, seu *Pisanum* & *Venetum* in monte equaliter distante ab utroque mari per astrologiam cognovit esse aërem saluberrimum & dispositum generacioni fecunde, & sciencie, ubi cum uxore sua electam statuit sibi sedem, & genuit septem filias musas omnes, quas Pliades finxerunt, quia fuerunt prudentissime, pulcherrime, & eloquentissime, & genuit tres filios, quorum primus *Siciliam*, alter *Florencie* patriam & *Alpes* populaverunt, & tercius *Ytaliam* populavit. Est enim mons ille iuxta *Florenciam*, ubi fecit civitatem de lapidibus incredibilis magnitudinis, ut videtur hodie nobis, & vocavit eam *Filiam Solis* ab uxore sua, que hodie dicitur civitas *Fesulana*, unde post *Florencia* populata est cum *Serapis*. Et ut de Grecorum fabulis nos expediamus, sequentes cronicas *Je-*

(p) Id est: *Mythologiam.*

Jeronimi & *Eusebii*: eisdem temporibus finxerunt *Minervam*, quam Deam fecerunt, natam de capite *Jovis*, quia fuit in armis fortis, & in artibus subtilissima, & inventrix, fingunt eciam *Martem* Deum, quia de crimine accusatus in pago dictorum *Attenienfium* XII, a sex absolutus, & a sex condempnatus fuit, quia prevaluit sentencia absolvencium, quia proniores ad parcendum, quam ad condempnandum erant, in quo pago post tempora *Paulus* disputans convertit beatum *Dionisium*, quando reddidit racionem de ara ignoti Dei, quando viderat ipse, & aridens solem contra naturam eclipsim passum in morte *Christi*, & unum diem divisum in duos, Fingunt eciam tres Deas de pulcritudine & pomo aureo contendisse, iudicem *Paridem* elegisse, que sunt *Minerva, Venus*, & *Juno*. *Jovem* pulcherrimum puerum pro concubitu rapuisse, & tot falsa, stulta, & turpia de suis Regibus conscripserunt, quos Deos fecerunt, ut dicit *Augustinus*, qui nec ipsi tales, ut eorum Dii, nec uxores deabus similes voluissent, & tamen ceca temeritate Deos venerari voluerunt, & alios infecerunt, quare melius est ad alias ystorias stilum vertere, ut ad *Romanum* populum veniamus.

De ystoria gencium.

POst divisionem linguarum *Janus* filius *Noe* navibus venit in *Europam* cum multitudine magna versus *Ytaliam*, ubi nunc est *Roma*, & ibi finxit tentoria, & fecit castrum, ubi nunc est Sancta *Maria* ad *Janiculum*, & nepos eius eodem nomine edificavit castrum *Jani*, ubi nunc *Janua*. *Japhet* cum suis populavit partes alias. *Janus* fuit inter alios minus malus, qui Dii facti sunt secundum *Augustinum*. *Cres* filius *Nemprot*, ut dictum est, tenuit insulam *Crete*, ubi genuit *Saturnum*, qui oraculo ammonitus didicit, quod filius suus privaret eum regno, ideo filios statim natos occidebat, poete finxerunt, quod devorabat eos. Nato *Jove*, qui & *Jupiter*, cum vellet eum devorare, id est occidere, nutrix, ut fingunt, involvit lapidem in panno, & posuit in guttur eius, & ipse putavit filium devorasse, quem tamen illa abscondit, fingens, quod mater mortuum peperisset. Adultus *Jupiter* fingitur patris genitalia abscidisse, & proiecisse in mare, unde nata est *Juno*. Fabulosum est, veritas tamen est, quod patrem voluit occidere, & privavit regno.

Saturnus navi fugit in *Europam*, quem *Janus* libentissime suscepit propter eius sapienciam, & consortem Regni fecit. Hic *Saturnus* docuit formare monetas, ideo in antiquis denariis ytalie, in monetis, que in-

veniuntur in agris, ex una parte eſt *Janus*, & ex alia parte navis, ſcilicet cum qua venit *Saturnus* in *Sutrium* prope *Romam* (*q*) frumentum primus in *Europa* ſeminavit, navigare cum velo docuit, ſellas equis invenit. Unde dicuntur eſſe homines medii equi illi primi, quia firmiter equitabant, & multa mira docuit, civitatem edificavit, uſque hodie *Saturniam* nominatam in territorio maritimo, & calida balnea adinvenit, ubi fui poſt. Thus non boves ſacrificandum Diis eius conſilio *Janus* decrevit, iuxta illud, *Thure Deum placa, vitulum ſine creſcat aratro*, unde a thure Thuſcia dicta eſt. Unde verſus, *Tuſcia thura Deis legitur, nunc edere primum.* Quo *Saturno* defuncto *Janus* cum thure eum ſepelivit, & Deum fecit, & ludos inſtituit, & *Saturnalia* nuncupantur.

De filio Saturni Capitulum.

Jupiter, quem *Jovem* vocant, poſt expulſionem patris ſui *Saturni*, remanſit Rex in inſula *Crete*, & arte magis quam viribus accepit dominium *Atthenarum*, & regnum ampliavit in *Græcia*. Fingitur autem a poetis ſceleratiſſimus homo fuiſſe, fuit tamen prudentiſſimus, & leges *Atthenienſium* condidit, & poſt fuerunt recepte a *Romanis* pro parte, habuit duas pulcherrimas uxores doctiſſimas, prima vocata nomine *Maya*, vel *Myobes*, ſcripſit leges, quas condidit ipſa, & artes liberales tradidit *Attenis*, unde Philoſophi dogmata ſuſceperunt. Hec genuit duos filios, qui fuerunt principium *Troye*, unus dictus eſt *Troyus*, a quo poſtea *Troya* civitas nomen accepit, alter *Dardannus*, a quo *Greci* deſcenderunt multi, & *Alexander* magnus ſecundum *Pantheon*. Altera ſponſa *Jovis* vocabatur *Juno*, que fuit pulcherrima, & genuit *Danaum*, a quo *Grecie* pars *Danai* ſunt vocati, quia Rex ibi fuit eorum.

Factus autem fuit magnus Deus, quia multa mira docuit, & fecit. Hee due uxores *Jovis* fuiſſe filie *Attelantis* a quibusdam ſcribuntur, quam vocat alius, alii *Mayam* vocant, de qua *Mercurius* natus eſt, qui fuit *Grecorum* origo, *Dardanus Troyanorum*. *Troya* eſt in *Aſia* minori, cuius yſtoria nota eſt, ideo non eſt hic inferenda, ab ipſa tamen venerunt Principes *Evrope*, qui *Ytaliam*, *Almanniam*, *Germaniam* populaverunt, ſicut *Eneas* cum filio *Sicamo* fuit principium *Romanorum*; nobilium ſcilicet *Juliorum*, unde deſcendit *Julius Ceſar*. *Antenor* condidit *Pa-*

(*q*) Rei numariæ & antiquitatis periti hanc navim propter duplex roſtrum de tempore explicant, quemadmodum Jani bifrontem faciem.

Paduam, unde ſunt verſus in eius ſepulcro : *Hic iacet Antenor Paduane conditor urbis, proditor ille fuit, quique ſequatur eum.*

De yſtoria originis Regni ytalie.

Jano primo Regi poſt mortem *Saturni* ſucceſſit filius eius *Picus. Pico* Regi filius eius *Stertucius* dictus, eo, quod ipſe terras ſteriles ſtercore fecit fructiferas. Iſti filius *Fannius* ſucceſſit in Regno, de *Fannis* mira leguntur, *Fanno Latinus* Rex ſucceſſit, a quo *Latini* ſunt dicti *Ytalici.* Uxor eius *Carmentis* nomine literas latinas vel invenit, vel autorizavit tempore, quo *Delbora* Prophetiſſa judicabat *Iſrael.* Anno ab Adam quatuor millia LXI, a diluvio mille ducenta LXXI, a diviſione linguarum mille centum LXXX. Anno Imperii *Nyni* Regis *Aſſyriorum* octingenteſimo LX. temporibus *Delbore* Prophetiſſe ortum eſt in *Ytalia* regnum *Laurentum* ſub *Jano* primo Rege *Ytalie* in *Sabina.*

Anno autem ab *Adam* quatuor millia LXXX, a diluvio, mille trecenti, a diviſione linguarum mille ducenti, ab Imperio *Nyni* octingenti LXX. ſeptimo; Rapta eſt *Helena* a *Troyanis*, uxor *Menelai*, propter quam cauſam obſeſſa *Troya* decem annis, & deſtructa fuit, *Enea* Regis *Priami* genero prodente civitatem. Fuit autem *Troya* ciuitas maxima, cuius incendium duravit per multos dies. Iſti autem, qui ceperunt eam, dicuntur *Greci*, quia tunc *Calabria* ſecundum *Jeronimum* magna *Grecia* vocabatur, tamen *ytalica* gens fuit, & adhuc hodie vinum quod naſcitur *Neapoli*, & in confinibus, vinum *Grecum* vocatur, & in epiſcopatu meo monaſteria multa *greca* ſunt, & tamen Domini ſunt latini.

Poſt deſtruccionem *Troye*, *Priamo* ſponte combuſto in igne, quia noluit exire, diverſi *Troyanorum* Principes diverſas ſibi ſedes elegerunt. Nam *Eneas*, *Priami* Regis *Troyanorum* gener, & proditor, uxorem ſuam filiam Regis *Priami* occidit, & demonibus ſacrificavit, eius ſanguinem filium eiusdem *Aſcanium* viginti navibus cum maxima multitudine *Troyanorum* ſecum in *Ytaliam* duxit, & per portum *Cymbis* intrans, a latino Rege ibi regnante in civitate *Peneſtra* benigne ſuſceptus eſt, cui obtulit *Eneas* pulcherrimam coronam *Priami*, & dona multa. Erat autem filia Regis *Lavinia* puella decora valde, quam *Eneas* petivit, mater puelle contradixit, quia iam erat deſponſata inveni pulcherrimo *Turno* Regi *Tuſcorum*, tandem bello duellati, *Eneas* optinuit eam, & gravidavit, & antequam pareret, mortuus eſt. Que timens *Aſcanium* filium *Enee*, quem ſe-

ſecum adduxit de *Troya*, abſcondit ſe in ſilva, & ibi peperit poſtimum (r) *Enee* filium, qui eſt a ſilva *Silvius* appellatus. Filius autem *Enee Aſcanius*, ſicut bonus homo inquiſivit, & reperit germanum ſuum ex patre, & non ex matre, & dilexit eum multo plus, quam proprios filios, ſibi & propriis filiis edificavit civitatem nomine *Alba*, ſuper fluvium *Albula*, unde & Reges *Albanorum* communiter ſunt vocati. Iſte fluvius poſtea dictus eſt *Tyberis*, quia in eo ſubmerſus eſt *Tyberius*. Silvius poſtimus filius *Enee* & *Lavinie* tenuit regnum avi ſui & matris. *Aſcanius* in *Alba* civitate regnavit, & genuit filium *Julium*, primum omnium *Juliorum*, & poſt duodecim annos fecit Regem *Lacii* Regis ſive *Latini* germanum ſuum *Silvium* poſtimum filium *Lavinie*, que fuerat filia Regis *Latini*, & per conſequens vera heres, & ſic utrumque regnum poſſedit Poſtimus *Silvius*, ſcilicet regnum *Laurentum* & *Tuſcorum*. Iſto tempore regnum *Siciomorum* & *Argiuorum* regnum defecerunt, & per conſules *Grecia* regi cepit uſque ad *Philippum* Patrem *Alexandri*.

De origine Romane urbis.

Albanis Regibus per *Aſcanium* in *Alba* regnantibus cepit illud regnum diuturnum primum *Aſſyriorum* infirmari, quod duraverat annis mille trecentis quinque, & merito, quia filia *Babilonis* Roma parturiebatur, ut dedúcit Beatus *Auguſtinus* de Civitate Dei Lib. XVIII. & incepit, ut *Virgiliano* verſu loquar: *Proximus ille Procax Troyane gloria gentis*, ſcilicet hoc fuit principium generacionis *Rome*. Poſt *Eneam* namque fuerunt duodecim Reges, quorum ultimus fuit *Avencius* dictus, a quo nomen accepit quidam mons in *Roma*, qui dicitur *Aventinus*, a quo natus eſt *Procax*. Iſte *Procax* filius *Aventini* in *Alba* genuit *Amulium*, & *Inmutorem*. *Amulius* capit regnum, & expulit *Inmutorem* fratem ſuum, qui non reliquit heredem, niſi feminam, nomine *Ream ſilviam*, que alio nomine vocatur *Ylia*. Hec condidit ſibi civitatem in medio regni *Latini*, quam vocavit *Reate*, unde verſus; *In campis Latie bene condidit Rea Reate*. Hic verſus eſt hodie in circulo ſigilli illius communitatis. Quod conſiderans *Amulius* timuit iſtam, tanquam maioris fratris & Regis heredem, unde fecit eam monialem in monaſterio Virginum Dee *Veſte*, que tunc in *Ytalia* florebant in virginitate in tantum, ut recitat *Valerius Maximus*, quod cum quedam virgo *Veſtalis* poſt conditam *Romam* falſę fuiſſet accuſa-

ta

(r) Id eſt: *Poſthumum*.

ta de ſtupro, froñam (s) purgavit hauſta aqua de Tyberi cum cribello, (t) quam portavit uſque ad Deam ſuam demone operante, & Deo permittente.

Iſta autem *Rea* ſtuprata eſt a quodam ſacerdote templi *Martis*, quem *Greci* Deum fecerunt, quia fuerat bellicoſus, *Aroes* vocantes, a quo *Ariopagum Atteníenſe* dictum eſt. Que *Rea* concepit geminos, & peperit, quo audito *Amulius* fecit eam vivam ſepeliri, & natos proici in fluvium *Tyberim*, qui tunc *Albula* vocabatur.

Prope erat habitans quidam paſtor regius, nomine *Faſtulus*, (u) cuius uxor *Lupa* meretrix vocabatur, qui recoligens infantes optulit uxori, que tanquam filios nutrivit eos, occulte tamen, & unum *Remum* alium *Romulum* appellavit. *Faſtulus* autem putaticius pater eorum ignorans eorum regalem progeniem, tanquam filios, cuſtodiendis Regis *Albanenſis* patrui ſui ovibus deputavit. Cumque cum aliis paſtorum filiis morarentur in ſilvis, pro ludo, ut ſolent pueri, Regem *Romulum* elegerunt, qui ut vere non puer, ſed ut Rex tanta ſeveritate punire fecit conſocios, ut ad Regem *Amulium* eius crudelitas pervenerit. Qui audiens, quod iſte omnino dicebat ſe Regem, vocari fecit adoleſcentem, increpans eum dure, quare conſocios ſic acriter verberaſſet? tunc *Romulus* imperterrita facie reſpondit; Ego feci, ſicut Regem facere decet. Tunc Rex *Amulius* ait: ergo Rex es tu? ego, inquit, Rex ſum illorum, qui me in Regem ſuum motu proprio elegerunt, & eis, tanquam Rex eorum dominari intendo. Tunc *Amulius* Rex videns tantam in adoleſcente conſtanciam, tantam eloquenciam, tantam prudenciam, cogitare cepit, unde huic omnia iſta? & profunde perſcrutatus quidem, quis eſſet, & unde veniſſet, didicit eſſe nepotem, & poſt ſe regnare conſtituit ipſum & fratrem *Remum*. Ipſi autem non contenti progenitorum dominio, auxilio paſtorum, cum quibus nutriti fuerunt, tercio Kalendas *Maji* ſub *Martis* nomine, quem patrem ſuum fuiſſe putabant, *Rome* fundamenta iecerunt, & funiculis terminos clauſerunt, legem firmiſſimam ſtatuentes, ut qui terminos poſitos transgreſſi fuiſſent, rei capitis punirentur.

Cumque *Remus* quondam ſero innixus lancea funiculum transmeaſſet, miles quidam *Romuli*, qui erat poſitus pro cuſtodia, occidit eum. Utrum tamen ſciente vel neſciente *Romulo*, penitus ignoratur. Tradicio tamen fuit, quod ſibi non diſplicuit, quia ſicut dicit *Leo* Papa in quodam ſermo-

(s) Id eſt: ſuſpicionem ſacrilegii, ſeu inceſtus publici. (t) Id eſt: parvo cribro, (u) Fauſtulus.

mone: *Is qui tibi nomen dedit, fraterna te cede fedavit.* Prima ergo civitas a fratricida in prima mundi etate, tanquam mater civium mundi, similiter filia *Roma* a fratricida fundáta est. Hac *Roma* adolescente in ipsam Regna *Ytalica* concurrerunt, scilicet *Laurenticum, Tuscorum, Sabinorum,* & *Albanorum* filiorum *Ascanii Troyanorum*, & illud tunc famosissimum & diuturnum Regnum *Babilonie*, quod duraverat annis mille trecentis & amplius, finem accepit.

Ultimus ergo Rex *Assyriorum*, qui in *Babilon* regnabat, dictus est *Sardanapalus*, homo omni vicio plenus, muliere corrupcior. Hic more illarum raro inter homines visus, inter mulieres filabat, & per internuncios responsa dabat Ducibus & prefectis. *Arbacus* autem prefectus illius in regione *Medorum* tantum optinuit, quod intromissus fuerit videre Dominum suum, quem videns inter mulierculas fila pensantem, egressus est, & ait; indignum est, tot nobiles viros tam vili muliercule subiugari, contra eum congregavit exercitum, ipse namque *Sardanapalus* videns se non posse resistere, se in suo palacio cum omnibus igne cremavit. Hic *Sardanapalus*, ut dicit *Aristoteles* culpabat Deum, quia non fecit homini collum gruis, ut cibo & potu delectaretur magis, hic eciam primus culcitras adinvenit, & omnem lasciviam muliebrem & molliciem.

De primo edificio Rome facto.

PRimum edificium *Rome* factum *Asilum*, quasi auxilium est vocatum, quia quantumcumque sceleratus occidendus confugiebat ad ipsum, salvus erat, & francus; *(x)* unde omnes patrie latrones ibidem cum pastoribus congregantur, vivebant maxime de glandibus grossis, que usque hodie circa *Romam* multum habundant, quas comedunt columbe infinite silvestres, que in silva morantur; de venacionibus maxime & gregibus vicinorum, maxime *Sabinorum* vivebant. Fecit autem *Romulus* Senatores centum, qui populum gubernabant, cumque non haberent uxores, nec a vicinis habere possent, ludos instituerunt & forum tempore quodam, & invitaverunt vicinos, maxime *Sabinenses*. Cumque puelle *Sabinensium* ad coream exissent. *Quirites*, id est, *Romani*, qui tunc sic vocabantur pro eo, quod *Romulus Quirinus* post mortem *Remi* vocatus est, qui eciam *Quirites* de insidiis exurgentes, singuli singulas rapuerunt uxores, gravidaverunt eas, & consolati sunt eas, nam mulieres de talibus cito consolantur, patres earum exercitum paraverunt, & anno sequenti venerunt

(x) Id est: *Liber.*

runt contra *Quirites*, & dum essent in procinctu bellandi, consilio cuiusdam antiqui filie eorum solutis crinibus exierunt cum natis in medio duarum acierum clamantes, & ululantes, tunc *Subinenses* filiabus parcentes & heredibus, pacem ibidem fecerunt, & populum unum, generos ex hostibus agnoscentes. Ordinavit eciam *Romulus* Senatores centum, qui populum gubernabant, qui cum regnasset annis XXVIII, & in lacu *Capralico* cecidit, vel non comparuit, quem in rei veritate Senatores, quos ipse ordinaverat, submergi fecerunt, & finxerunt eum in Deos relatum, quod ideo populus facilius credidit, quia illo die ecclipsis solis fuit, quem Deum fecerunt nomine *Quirini*, & ei templum construxerunt. Hic decem mensium annum constituit, & fecit omnes menses equales dierum XL. & primum a *Marte*, quem patrem fingebat *Marcium*, secundum a matre *Aprilem*, tercium sub honore maiorum Mayum, quartum sub honore militum *Junium*, quasi iuvenum, scilicet militum appellavit. Reliquos per numerorum nomina scilicet *Quintilem*, *Sextilem*, *Septembrem*, *Octobrem*, *Novembrem* nominavit. *Tulius* in eius dedicacione concionatur ad populum dicens, *Romulus* vere Deus est, quem non rustici Deum fecerunt, sed iam adolescente *Roma* a viris sapientibus & miris signis apparentibus inter Deos relatus est. Huic successit *Numa Pomfilius* homo *sagacissimus*, qui duos menses addidit anno, & duodecim esse destinxit, & ordinavit, & primum a *Jano Januarium*, secundum a *Februa* matre Deorum nominavit *Februarium*, reliquos autem ut prius.

Numa regnavit annis XL. *Tulius Hostilius* regnavit annis XXXIII. *Anthonius Marcus* regnavit annis XXXIII. *Tarquinus Priscus* regnavit annis XXXVIII. *Tulius Servilius* regnavit annis XXXIII, quo tempore *Cyrus* Rex *Assyriorum*, *Tarquinus superbus*, qui excogitavit omnia genera tormentorum, regnavit annis XXXV. Hic expulsus est de *Roma*, & fecit multa prelia contra *Romanos* propter stuprum *Lucrecie* uxoris filii sui, quam violenter non volentem corrupit germanus mariti, que in vindictam injurie in conspectu Senatus gladio se transfixit, ut notat *Augustinus* Libro de Civitate Dei. Ex tunc *Romani* Regem in perpetuum habere noluerunt, sed per consules rempublicam administrare ceperunt, usque ad *Julium Cesarem*, qui primus factus est Consul, Dictator, & Imperator, & annis quatuor imperavit, a *Bruto* & *Cassio* interfectus est post innumeras victorias. Cui successit *Octavianus Augustus*.

Anno ab urbe condita septingentesimo LII. regnavit *Octavianus Augustus*, sub quo natus est *Christus*, & in die nativitatis eius *Rome* tres soles apparuerunt, qui convenerunt in unam rotam, & in eius medio

puella crinibus dissoluta cum puero apparuit, & in sinistra spicas septem habens, & in circuitu pro corona duodecim stellas, ostendente *Sibilla*. Tunc *Octavianus* exclamans dixit: *hec est ara celi*, & statim ibidem aram erexit, incensum obtulit illi Virgini & filio, & adoravit, qui locus usque hodie dicitur *Araceli*, ubi nunc est locus fratrum *Minorum*. Hic posset poni decursus Imperatorum, usque ad *Karolum* quartum, quod causa brevitatis *Romanorum* Cronicis relinquamus, & ad materiam nostram Cronicarum *Boemicalium* preconceptam revertamur.

Incipit Prologus seu Prefacio Fratris Johannis de Florencia Episcopi Bysynianensis.

PRecepisti Serenissime Imperator & semper Auguste *Karole quarte*, ut silvam Cronicarum *Boemicalium* introirem, & inter spinarum vepriumque inextricabiles intricaturas semitam aliqualem dirigerem in ordine dicendorum, squaloribus confuse ystorie resecatis. Verum quia amor omnia eciam, que videntur impossibilia, ut amato placeat, redigit ad possibilem facultatem, iuxta *Platonis* sentenciam in *Thymeo*. Tue igitur iussioni parere cupiens, non attendens, quod incognitam omnino linguam & patriam iussus eram discurrere, etsi minus prudenter, magis tamen libenter, minus eciam caute ingressus sum solitudinem memoratam. Et tum incognita nemora tam personarum, quam nominum, que mea lingua *Florentina* eciam non valet exprimere, introissem, dum me exire putarem, in domo *Dedali* me reperi vagabundum, nulloque additu mihi patefacto, dum oneri, quod assumpseram, succumbere me putarem, per quasdam rimulas cepi lumen parvum percipere veritatis. Apparuit enim michi juvenis *Wenceslaus* filius Ottokari, quem *Brandenburgensis* habuit in tutela, (y) qui tricesimus quartus Rex fuisse noscitur a *Libussa*, qui tamen *Primysl* quinto Regi, in ordine tricesimo quinto noscitur solium reliquisse. Cui successit tricesimus sextus in ordine Rex, eciam nomine *Wenczeslaus*. Ex cujus filia tricesimo septimo loco nascitur equivocus juvenis *Wenceslaus Ungarie* coronatus in Regem, dum ad paternum solium remeat, in Olomucz civitate Moravie proditorie quadam die, dum in pallacio luderet, occisus est, a duobus pessimis Assissinis. Tunc *Rudolphus* filius *Alberti* Ducis *Austrie* invasit *Boemie* regnum, sed cito de hac luce

(y) Errat Marignola, non hunc Wenceslaum, sed quem secundo loco ponit, & tricesimum sextum in ordine Regem vocat, fuit sub tutela Marchionis Brandeburgici.

luce fubtractus, mundum fimul & *Boemie* regnum dereliquit. *Henricus* autem Dux *Karynthie* habens filiam primogenitam Regis penultimi in uxorem, filiam fcilicet *Wenceslai*, quamvis eciam Dux *Slezie* fecundam filiam haberet uxorem, de qua nati funt duo illuftriffimi Duces fcilicet *Wenceslaus* & *Ludovicus* de *Legnicz*, que iacet in *Aula Regia*; nullo viro de femine Regio remanente, putavit fe Regnum *Boemie* jure hereditario poffidere. Cumque nullam hyftoriam fcriptam reperire valerem, que me perduceret ad exitum tante obfcuritatis nominum fcilicet equivocorum Regum, & perfonarum michi penitus ignotarum, oculos mentis cepi levare ad radium tue Sereniffime Maieftatis, quo directus oraculo occurrit *Elizabeth* ftella micans illuftriffima mater tua, hec, ut dicitur de *Rebecca*, Virgo pulcherrima, & incognita viro, gratis oculis, & venufto afpectu, plus mente quam carne prefulgida, Divina difponente clemencia non evolaverat ad terras alias, ut forores, fed quafi columpna immobilis remanferat in domo paterna prefagium futurorum. Nam ficut in principio *Boemici* Regni minor filia *Principiffa Libuffa* fapiencia maior exclufis fororibus Divino oraculo, a quo omnia miro ordine difponuntur, qui transfert regna, & difponit etates, pro fe, & viro, quem elegit, obtinuit principatum, *Boemie*que Ducatum. Sic & hec *Elizabeth* pro fe, & viro fibi predeftinato, non ab homine, fed a Deo, regnum obtinuit memoratum. Nam iuxta nominis interpretacionem hec coniuncio facta Divino munere defignatur. *Helyfa* enim pater *Sclavice* gentis fuit, unde *Sclavi* quafi *Helifani* vel gloriofi dicuntur. *Beth* in *hebreo* domus interpretatur. Unde *Bethleem* domus panis dicitur, *leem* enim in *hebreo*, panis eft in latino, bene ergo *Elifabeth* domus elyfa dicitur. Ad quam domum intravit *Johannes*, qui *gracia* interpretatur, nec mifterio vacat, fi a beato *Jeronimo helifabeth* Princeps mea interpretatur, ut ex nomine pateat, qui a Deo obtinuit principatum, quem *Johannes* Rex illuftris defcendens a Magno *Karolo* de *Troyanis* fuo ingreffu reddidit graciofum, fi ergo coniungitur cum gracia gloria, proles que gignitur, vincens laudem merito nominatur, juxta *Sibille Libuffe* vaticinium eructantis, quod prima oliva fue pofteritatis *vincens laudem* tocius fui fanguinis & feminis vocaretur, five *maior gloria domus*. Quis ergo maior gloria domus *Sclavonice* gentis poteft effe, quam proles inclita Illuftriffime *Elifabeth Karolus Romanorum* Imperator, & femper Auguftus, heres *Boemici* regni. Nam etfi ejufdem generis & fanguinis fuerit maximus *Dyocleciamus* Auguftus, & *Maximianus* eius filius *Romani* Imperatores, nullo modo tamen glorie *Karoli* poffunt equiparari, quia ille de plebeo fanguine fola probitate mun-

 da-

danarum virtutum, quas exaltabant tunc *Romani* generofi, fafces Cefareas funt adepti. Verum quia crudeliffimi perfecutores fuerunt nominis *Chriftiani*, excecati fuerunt, & inglorii, & eodem die unus in oriente, alter in occidente Imperialem purpuram deponentes plebeyam vitam duxerunt. *Karolus* autem ex Deorum gentilium *Saturni* & *Jovis* recta linea per *Troyanos* nofcitur defcendiffe, & de qua per *Enee* filium poftimum *Silvium* per *Laviniam* filiam Regis *Jani* Principis *Tufcorum*, patremque populi *Romanorum* attraxit originem, nec non a *Julio* Cefare de domo inclita *Juliorum*. *Elifabeth* ergo Illuftriffima ftella micans duplici radio, tam prudencie, quam virtutis de finu Imperialis culminis *Henrici* Imperatoris Incliti Romanorum graciam invenire promeruit, fcilicet *Johannem* ejus primogenitum, ut in emifperio mundiali ex tam felici copula proles inclita folaris luminis in Dei Ecclefia, id eft: in folio *Romani* Imperii refurgeret Sereniffimus *Karolus* Imperator, carus Deo, robuftus robore, lucens virtutibus univerfis, in quo quafi in vafe mundi due linee coniungantur, nam *greco* vocabulo, ut ayt *Gregorius* L. morum, bafileos terrenus Princeps exprimitur, quia debet fuftentare pauperes, iuxta illud; erit firmamentum in terra, fuperextolletur fuper *Lybanum*. *Libanus* mons eft in terra fancta, & accipitur pro templo Domini in fcriptura, iuxta illud ympnus, quem cantat Ecclefia. Aperi *Libane portas tuas*, quia ut fperat mundus, *Helifabeth* fructus fuper *Libanum* extolletur, quando *Karolus* gloriofus tranfito mari in *Jerufalem* fedebit gloriofus, victoriofus, ut *Sibille* vaticinium impleatur; *Ad pedicas Chrifti tumulus fabricabitur ifti.* (z) Tunc intelligens tam facra mifteria de tenebris yftoriarum tamquam fpinarum & veprium condenforum, tum propter libri mendofitatem, & incompofitam yftorie veritatem, tum propter lingue diverfitatem, tum propter difcurfus velocitatem, quia nunquam potui habere locum quietis, nec mentis, nec corporis, ad campos *Elyfeos* me egreffum gaudeo letabundus. Ab *Helifa* ergo principio per *Elifabeth* ad flores *belifeos*, qui *gallice flor de belis* appellantur, egreffi fumus, ut finem fuo principio reducentes, fextum florum dyadema lapidum precioforum, & coronam tuo capiti conferamus. Accipe ergo *Clementiffime Imperator & Cefar femper Augufte* manipulum virorum illuftrium, quem de filva tante denfitatis excerpere valui, manu quodammodo tremulenta, ut fit gloria capiti tuo, & torques collo tuo, nec a mifterio vacare videtur, quod ille, qui flores *belifeos* ad literam circa fontes & flumina paradifi, & omnem mun-

(z) Sub finem libri fecundi author hoc totum Sibillæ vaticinium, quod perantiquum effe dicit, recitat.

mundi principalium foliorum tam fidelium quam Tartarorum, & omnium mundi Principum contemplatus eft paradifos, tandem ad paradifum paradiforum terreftrium enatavi, ubi finis fit operum ineptorum & rudium mei imbecillis ingenii, ut relinguam memoriam, que fit ad gloriam Dei, & ad laudem tue altiffime Maieftatis.

Ingreffus in Cronicam Boemie.

REdemptor in excelfis tenens Imperium, a quo manant omnium carifmata graciarum iuxta pleniffimam ordinacionem temporum, perfcutabili fua fapiencia eligens *Boemorum* populis mifereri, ut ipforum tenebras illuftraret, & donis gracie fecundaret, duo magna luminaria produxit in emifperio Ecclefie militantis, videlicet Illuftriffimum Principem *Wenceslaum*, & Pontificem *Adalbertum* martires gloriofos. Duo eciam micancia fidera ad nocturnas viciorum tenebras effugandas, matutinum fcilicet & vefpertinum, *Ludmillam* uxorem primi *Chriftiani* Ducis *Borziwoy* gloriofam martirem, in *Chrifti* confeffione perfectam, & fpeciofam Virginem *Mladam* fororem devotiffimi Ducis *Boleslai*, quam Summus Pontifex *Johannes Papa XV.* gloriofe fufcepit, folempniter benedixit, quam eciam mutato nomine vocavit *Mariam*, & magnis privilegiis, & graciis dotatam & illuftratam remifit in *Boemiam* ad germanum piiffimum *Boleslaum*, primiciam Virginum, primam fancti *Georgii Pragenfis* cenobii Abbatiffam, & fimul cum germano piiffimo *Boleslao* filio fratricide Cathedralis prime *Pragenfis* Ecclefie fundatricem. Cuius exemplo multe Virgines altum fui fanguinis contempnentes poft ipfam in odorem unguentorum Chrifti currentes, ante thorum gloriofe Virginis devotiffime dulcia dragmatis cantica dulcifono modulamine decantantes. Excitans non folum *Germaniam*, *Poloniam*, *Ungariam* & *Boemiam*, verum eciam *Romanam* Ecclefiam ad dulcia connubia agni amplexanda. Inter quas precipua neptis *Agnes* illuftris Regis *Ottakari* filia fpreto imperiali feu regali connubio, ac fe ipfa, facta Virginis perfectiffima ymitatrix, Virginis filio perfectiffima caritate coniuncta, poft fancte *Clare* Virginis religionem ymitatricis paranymphi *Seraphici* viri *Francifci Minorum*, & predicte religionis fundatoris per vite labilis gloriofum decurfum ipfi coniuncta in celis, quem in terris tota devocione dilexit, apertis miraculis chorufcare non ceffat, fuis prodigiis & beneficiis excitans, & inducens gloriofiffimum confanguineum fuum *Karolum* quartum *Romanorum* Imperatorem Illuftriffimum femper Auguftum, ut memor beneficiorum forte in fuo corpore oftenforum, cla-

clamare non cesset, donec excitet piis clamoribus Apostolicum dormientem cum sacro Collegio, ut dignetur in terris reddere clariorem & celebrem, quam *Christus* gloriosam fecisse in celis tot signis ostendit, Ecclesie militanti. (*a*) Quam eciam Summus Pater & Pontifex *Alexander quartus* tantis preconiis commendavit in vita, Apostolicis literis, & summis reliquiis mundo & Ecclesie reddidit luminosam. Mittens ei sub Bulla Papali multorum Sanctorum reliquias venerandas, maxime Pontificis Sanctissimi *Nicolai* digitum gloriosum, de quo non ab re, quod oculis nostris vidimus, & manus nostre contrectaverunt, credimus non tacendum innovatum miraculum sub hac forma.

Miraculum de incisione digiti Sancti Nicolai.

PRedictus namque *Karolus* Imperator sancti *Nicolai* devocione allectus, cum magna caterva nobilium venit ad monasterium predictum Sancti *Francisci*, (*b*) & coram Episcoporum, fratrum Minorum & sororum multitudine copiosa proprio cultellino pulpam digiti amputavit, & magnifice decoravit. Statim autem de incisura liquor sangvineus emanavit, ac rubedo sangvinis ex utraque parte cultelli remansit. Quo viso miraculo coram omnibus Cesar digitum, & amputatam particulam & cultellum in cypho subterposito argenteo, pre devocione ferventissima dereliquit. Ad predicti autem miraculi confirmandam veritatem sinceram, aliud est miraculum subsecutum. Nam Venerabilis *Pragensis* Archiepiscopus *Arnestus Boemorum* Primas volens conspicere oculis, quod auditu perceperat fide digno, post dies aliquos perrexit ad Ecclesiam supradictam, & sibi oblatas particulas quasi probaturus, dum simul applicat, tanta sunt unione coniuncte, ac reunite, quasi nunquam passe fuissent aliquam incisuram. Quo viso miraculo idem Antistes ad honorem predicti sancti, & innovati miraculi altare construxit, & dedicavit in memoriam temporum futurorum. (*c*)

Hanc eciam ystoriam idem gloriosus *Karolus* Imperator in regali pallacio de *Karlstein* prope *Pragam* egregiis picturis in sua camera exara-

ra-

(*a*) De Canonizatione B. Agnetis temporibus Caroli IV. apud Sedem Pontificiam actitatum fuisse in Annalibus nostris ostendemus. Vitam illius excudere Bollandiani. (*b*) Nempe Vetero-Pragæ ad Parthenonem S. Claræ. (*c*) Hanc historiam refert Hagecius ad Annum 1353. qui annus si genuinus est, Marignolam jam ante obtentum Episcopatum oportuisset commoratum in Boemia: cum se oculatum rei testem perhibeat.

navit *(d)* ad perpetuam memoriam ſancti, & gloriam ineffabilem Summi Dei, qui ejus temporibus antiqua miracula innovavit.

Hic eciam Glorioſiſſimus *Karolus* Imperator Regnum *Boemorum* ſibi a Deo jure hereditario collatum, non tantum muris, urbibus, & caſtris glorioſe conſtructis, & que conſtruere feliciter non deſiſtit, quam eciam viris probis, bonis moribus, ſcienciis & virtutibus illuſtratis ampliare non ceſſat. Verum quia gloria Regis eſt, inveſtigare ſermonem, & antiquorum ſapienciam perſcrutari. Hic glorioſiſſimus Imperator profunda fluviorum ſacre pagine miſteria previo Doctore beato *Dyonifio* perſcutari non deſinit, ac eciam cum *Johanne* celeſtis aule paranympho celos penetrans volatu celerrimo contemplatur oraculis, miraculis, veſtigio', & ſpeculis per creatam ymaginem increate Maieſtatis incomprehenſibilem Trinitatem, ut tanquam aquila illa magna *Ezechielis (e)* vaticinio deſignata longo membrorum ductu plena plumis & varietate volet ad *Lybanum* ſacre ſcipture, & tollat medullam cedri, id eſt plenam & ſuaviſſimam noticiam veritatis anagoyce cum *Johanne*, yſtorice cum bove *Luce*, allegorice cum *Matheo*, moraliter & tropoloyce cum *Marco*, leonino clamore terrens impios, devotos provocans animos ad volandum, & ipſe extendens alas, & aſſumens eos, & ſuper eos exemplis & beneficiis graciarum volitans ad conſpectum ſedentis ſuper thronum, tamquam vir deſideriorum cum *Daniele*, *Grabrielis* teſtimonio, noſcat temporum veritatem. Et cum *Yſaya Seraph* illo volante purgatus labiis calculo ardenti, quem forcipe tulerat de altari ſacratiſſimi Canonis ſcripturarum in triplici hoc opuſculo congratulans triſagium ter decantet, Sanctus, Sanctus, Sanctus ſedenti ſuper thronum in gloria ſupernali. Cui laus & gloria, Amen.

Incipit deſcripcio Boemorum, & unde Originem traxerunt.

Japhet pater noſter eſt tercius filius *Noe*, unde *Sclavi* & *Boemi* ſumpſerunt originem, non a *Cham*, ut fingunt quidam. Hic optinuit *Evropam*, cuius termini ſunt a montibus *Cilicie* & *Syrie* verſus Aquilonarem plagam uſque ad fluvium *Tanaym*, & uſque in *Gadym*, & uſque ad ſtrictum *Morochiorum* verſus occidentem, & mare Occeanum. Nomina provinciarum & terrarum & linguarum viginti ſeptem; *Mogog*, a quo *Scite*

 &

(d) Hodiedum perſtat ea pictura in arce Carlſtein, quæ camera hodie in capellam converſa eſt. (e) Ad hanc aquilam alluſit poſtea ſigillo ſuo Sigiſmundus Imp. Caroli IV. filius.

& *Gothi.* *Gomer*, a quo *Gallici.* *Madaym*, a quo *Medi.* *Tubal*, a quo *Yspani.* *Juvan*, a quo *Greci*, qui nunc Ytalici vocantur; nam ea hora (*f*) *Ytalia*, que quondam secundum *Jeronimum* magna *Grecia* vocabatur; unde fuerunt destructores *Troye*, qui fuerunt *Ytalici*, ut expresse probat Pantheon, vir ille *Viterpiensis Gotfridus*, & metrice sic dicit. *Grecia Troyanos que tunc superasse putatur, non erat ex Danays, gens Ytala namque probatur. Itala namque telus Grecia maior erat;* quod hodie sunt *Beneventani*, *Apuli*, & *Calabri*, & *Regniculi*, ubi eciam nascitur hodie vinum *grecum.* *Moseth* a quo *Capadoces.* *Tyras* a quo *Traces* de *Janan*, alia lingva *Janus Ytalico*, & de *Gomer gallico* descenderunt, primi *Boemi*, ut videtur per ystorias. *Elysa*, a quo *Elysani* hodie *Sclavi* mutata litera, ut fieri solet. *Ascenez*, a quo *Graculi*, qui *Greci bodie.* *Erifaz*, a quo *Fryzones.* *Dogerma*, a quo *Friges.* *Taysis*, a quo *Ytalici.* *Chetym* a quo *Cypri.* *Dedaym*, a quo *Galli*, qui & *Burgundi.* Ab *Elysa* Sclavi, qui corrupto vocabulo *Solani* dicuntur, quasi *Solares* vel luminosi, vel magis gloriosi dicuntur, cuius pars est *Boemia.* Fuit enim inter istos quidam nomine *Boyum*, a quo dicta est *Boemia.* (*g*)

De descripcione terre Boemorum, & proprietatibus rerum ipsius.

Boemia pars *Germanie* in *Evropa* sita, sub polo artico versus aquilonarem plagam posita est, que montibus altissimis a *Pannonia* & nacionibus aliis est divisa per montes, silvas, & flumina. Est autem regio facie celi conspicua, aere saluberrima, moncium altitudine firma, auro, argento, & aliis metallis ditissima, vinearum non expers, fontibus, & fluminibus magna. Unus est nobilis fluvius, qui de monte oritur *Boemorum*, nomine *Albea*, & alia flumina multa, sicut *Wltava*, qui preterfluit civitatem *Pragensem.* In eius montibus habundant pini & abietes, herbe medicinales mirabiles, & aromatice. In ipsa est copia auri & argenti, & omnium metallorum super omnes provincias occidentis. Bestie eciam domestice & silvestres innumerabiles, sicut ursi, apri, cervi, caprelle, tragelaphi, bubali, bisontes. Est & ibi bestia habens magnitudinem bovis, ferox, & seva cum magnis cornibus, cum quibus tamen se non defendit. Hec bestia habet sub mento folliculum magnum, in quo aquas colligit multas, & cur-

(*f*) Id est: *ora.* (*g*) Hem! minus vere Hagecius in Proemio suo pro Czecho allegavit Marignolam, cujus ille nusquam meminit.

currendo aquas calefacit miro modo in illo folliculo, quas ſuper canes & venatores proicit, & quicquid tetigerit, depilat, & urit horribiliter. (*h*) Hec terra cingitur ex parte orientis *Polonia* & *Moravia*, ex parte *Aquilonis Saxonia*, ex parte meridiei *Auſtria*, & ex parte occidentis *Bavaria*, & *Germania* circumdatur.

De impoſicione nominis terre Boemie.

Erat autem *Boemia* terra nemoroſa, ſilvis denſiſſimis, melle, & fructibus, & beſtiis feris gratiſſima, in qua quidam ſocii circa montem *Rzip* inter duos fluvios, ſcilicet *Egram*, & *Wltavam* primas ſedes ſtatuerunt. Tunc eorum ſenior inquit, O ſocii, una mecum graves labores per nemorum devia pervagentes ſuſtuliſtis, tandem veniſtis ad patriam, hec eſt terra optima vobis predeſtinata, hic vobis nihil deerit, ſed perpetua incolumitate gaudebitis. Sed cum hec tam grata & pulcra patria in manibus veſtris ſit, cogitate aptum nomen eius. Tunc quaſi Divino oraculo dixerunt, unde apcius nomen inveniemus, quam quia tu pater *Boemus* diceris, terra dicatur & *Boemia*. (*i*) Tunc ille manus levans ad celum, motus ſociorum augurio, cepit terram oſculari, gaudens eam ſuo nomine appellari, & ſurgens; ac utrasque palmas tendens ad ſydera ſic oravit. Salve terra fatalis, mille votis queſita nobis, conſerva nos incolumes, & multiplica noſtram ſobolem a generacione in generacionem, Amen.

De moribus primorum Gentilium Boemorum.

Fuerunt autem primi *Boemi* genere *Sclavi*, quaſi *Elyſani*, *Elyſa* enim *Solaris* dicitur, unde *Eliopolis* civitas ſolis in *Aſia*. Hec namque generacio fuit generoſa moribus, ſtatura decora, capillorum fulgore venuſta, proceritate corporum groſſa, moribus placida, converſacione pacifica, curialis, & affabilis, ac delicioſa. Sobrius eorum cibus fuit, glandes edebant, & bibebant latices ſaluberrimas de torrente, carnibus eciam fe-

S 2

(*h*) De hac fera præter Marigniolam paſſim alii ſcriptores exteri, cujus tamen hodie in Boemia reliquiæ non ſuperſunt. Alii per *bubulum*, alii per *Alcen* explicant, quibus, rarioribus jam ſilvis, etiam caret Boemia. (*i*) Alterum documentum: Conditorem gentis a Marigniola non *Czechum*, ſed *Boemum* exemplo Coſmæ appellatum fuiſſe, quanquam Dalimili Chronicon ejus ætate jam exſtiterit, qui primus *Czechi* prolator fuiſſe a me in Annalibus Hagecianis demonſtratus eſt.

ferinis uti ceperunt. Post de filiabus *Gomer* uxores sibi copulare ceperunt, & de nacionibus circumstantibus ipsos, plures tamen uxores more primorum gentilium acceperunt. Inter eos nec lex, nec Rex, nec Princeps erat, sed lege nature viventes, quicunque sapiencior videbatur, questiones & lites simpliciter dirimebat.

Inter quos fuit quidam nomine *Crok*, ex cuius vocabulo castrum, quod adiacet silve *Ztibene* nomen accepit. Hic vir per omnia locuples, sapiencia, & eloquencia preditus in consiliis, & judiciis, & dirimendis litibus ab omnibus colebatur. Hic prole masculina caruit, uxorem habuit phitonissam, que eciam tres peperit filias phitonissas. Quarum prima *Kazi* doctissima fuit, ex qua exivit proverbium, quando aliquid irrecuperabile perditur: hoc non posse recuperare *Kazi*. Usque hodie sepulcrum eius cernitur super ripam fluminis *Mze*, iuxta viam, qua itur in partes provincie *Bechin* per montem *Oseka*. Secunda phitonissa soror eius *Theta* nomine castrum *Thetin* edificavit iuxta fluvium *Misam*, natura loci firmissimum, hec magica, & incantatrix fuit, & omnem superstitiosam sectam adinvenit, & creaturam pro creatore docuit rudes populos adorare. Tercia junior, sed prudencia prior, *Libussa* dicta est, hec edificavit castrum nomine *Lubosym* iuxta silvam, que tendit ad pagum *Ztikettinam*, firmissimum. Hec fuit inter feminas virorum transcendens prudenciam, in concilio provida, in sermone facunda, corpore casta, & morum venustate conspicua, benigna, & affabilis, & omnibus graciosa. Hec spiritu phitonico multa occulta, & futura predixit, quare loco patris omnis populus eam sibi prefecit in judicem, & prudentissime iura reddebat.

De primo Duce Boemorum, & causa sue eleccionis.

Accidit, quod duo ex proceribus mire propter metas agri cuiusdam in tantam exardescerent iram, ut post multas contumelias ac iniurias unus alteri barbam depilaret, & clamoribus intrantes curiam, judicem pro iusticia invocarent. Cumque Domina judicium differret usque ad examen iuste cognicionis, & litigantes, in crastinum revertentes pro finali sentencia, invenerunt Dominam in lecto cubantem, & cervical parvum tenentem, modo femineo, quasi parvulum sub ascella. Cumque dictasset iustam sentenciam, is, cuius causa non obtinuit palmam, lesum se reputans, terram baculo feriens, caput movens, ac more rustico pre furore barbam propriam saliva sua conspuens; O, inquit, non tolleranda

vi-

viris tanta rabies mulieris, menteque dolosa reddere jura viris, que magis esset apta marito, quam reddere militibus jura. Sumus enim opprobrium gentibus, quia nec nobis rector, nec virilis censura, sanccius esset mori, quam feminea jura pati. Domina autem illatam sibi contumeliam prudenti animo celans, subridens ait; ita, inquit, est, ut dicis, femina sum, & ut femina vivo, sed iam tibi parum sapere videor, quia non rexi vos in virga ferrea, ut decebat, & quia sine timore vivitis, me despicitis, nam ubi timor, ibi & honor. Nunc autem necesse est, ut habeatis rectorem femina ferociorem, sicut columbe, que despexerunt miluum regem, quia non gravabat eas, & elegerunt sibi accipitrem, qui usque hodie eas devorare non cessat, sic accidet vobis. Cras ergo congregate omnes ad judicium, & ducem virum eligatis vobis judicem, mihique maritum. Cumque populus recessisset, sorores convocat, & quid inter se consilii habuerunt, ignoratur.

De Przemysl electo ex aratro, & eiusdem magna prudencia.

Mane sequenti, antequam populus conveniret, vidit de fenestra quendam rusticum venientem, cui occurrit, querens ab eo causam sui tam matutini adventus. Cui ille; casus cupio phitonisse exponere; Ego, inquit, illa phitonissa sum, & me tui sponsam & comitem esse promitto. Dum, inquit ille, boves iunxissem ad aratrum, maxima multitudo avium, scilicet aquilarum, pluries super capud meum volantes, tandem super meum aratrum quieverunt. Cui *Libussa*, vade, & revertere ad aratrum tuum, & hec nulli pandas, sed expecta rei eventum, quia tibi est bonum omen, & tocius patrie Princeps eris. Tunc ille reversus est, ut suam perficeret araturam. (*k*) Convocat ergo *Libussa* post hoc omnem populum, & in alto solio residens, clara voce concionari cepit ad populum, & viros agrestes sic. O gens miseranda nimis, que libere vivere nescitis, vos in servitutem sponte colla submittitis, heu tandem vos penitebit, sicut accidit ranis, que ydrum sibi contra Dei voluntatem prefecerunt in regem, que eciam devorantur ab eo. Si autem nescitis, que sint iura Ducis, verbis paucis exprimam vobis. Inprimis facile est Ducem ponere, sed difficile positum deponere; nam quod modo est sub vestra potestate, utrum eum Ducem constituatis, aut non, postquam autem constitutus fuerit, &

(*k*) Hæc, quod scio, ante Marignolam nemo nostrorum patriorum historicorum.

vos, & omnia veſtra ſub ſua poteſtate tenebit. In eius conſpectu genua veſtra vacillabunt, & lingua veſtra muto palato adherebit, ad cuius vocem pre timore vix audebitis reſpondere, ipſe ſolo ſuo nutu ſine veſtro conſenſu hunc deprimet, & huncl exaltabit, hunc ditabit, & hunc inventa occaſione trucidabit, vel ponet in carcerem. Ex vobis pro libitu alios ſervos, alios dominos, alios ruſticos, alios tortores, alios exactores, alios molendinarios, alios piſtores conſtituet. Tribunos quoque & centuriones, villicos & meſſores, cultores agrorum & vinearum, & ſutores pellium & coreorum ordinabit, pro libitu voluntatis filios veſtros, & filias tollet pro obſequiis ſuis. Equos veſtros, boves, & pecora optima queque tollet. Quid multis immoror, ad quid hec, quaſi vos terream, loquor? Si perſiſtitis in incepto, iam vobis vitam & nomen Ducis indicabo, & locum. Ad hec vulgus mente confuſa clamantes, Ducem, Ducem, poſtulant ſibi dari. Tunc Domina digito monſtrat montem, ultra, inquit, illum montem eſt fluvius nomine *Bielina*, iuxta quem eſt villa, nomine *Stadicz*, in cuius territorio eſt novale duodecim paſſuum longitudinis, & totidem latitudinis, quod ad nullum pertinet agrum. Ibi invenietis virum arantem in bobus duobus, unus bos albo capite, alter percinctus eſt albedine, & poſteriores pedes albos habet, hunc aſſumite vobis Ducem, mihique maritum. Accipite ergo meum dextrarium, & veſtes, quas mittam, & mea, ac populi vota deferte viro. Cui eciam nomen eſt *Przemysl*. Hic ſupra veſtra capita iura excogitabit, nam hoc nomen latine *previe ditatus* (*l*) dicitur, huius proles ſupra vos regnabit in ſempiternum, equum meum ſequimini, ipſe vos diriget recta via. Nuncey autem predicti appropinquant ville, ad quam ibant, ſequentes caballum, & ecce *Przemysl* boves ſtimulat more ruſtico, ad quem illi. Salve Dux magna digniſſimus laude, ſolve boves, mutaque veſtes, aſcende caballum, Domina noſtra *Libuſſa* & plebs univerſa mandat, ut cito fatale tibi regnum ſuſcipias. Omnia noſtra in tua poteſtate erunt, & eciam nos ipſi te Ducem, & protectorem, te rectorem noſtrum omnes eligimus. Ad quam vocem quaſi admirans & inſcius vir prudens ſubſtitit, & boves ſolvit, ite, inquit, unde veniſtis, qui ſtatim diſparuerunt. Stimulum autem fixit in terram, qui ſtatim, ut dicitur, produxit frondes, & nuces. Viri autem illi ſtabant ſtupefacti, quos ille gratulanter invitat ad prandium, & de pera ſua ſubere contexta extrahit muſcidum panem, & caſeum, & partem in vomere collocat. Ut habetur in alia hyſtoria, (*m*) & bibunt la-

(*l*) Imo præmeditans juxta aliorum interpretationem. (*m*) Pleraque hæc ex Coſma deprompſit Marignola. Quam *alteram* hic hiſtoriam intelligat, ignotum.

aticem de barletto, (*n*) dum reficiunt, duas virgulas aruisse conspiciunt, sed altius subcrescere unam vident. Cumque admirarentur; quid, inquit, miramini, sciatis, de nostra progenie multos Dominos nasci turos, tandem unum principaliter dominari. Post hec calciatus, & indutus veste regali, ascendit equum arator, tamen non immemor sue sortis, tollit secum suos coturnos subere ex omni parte consutos, ut in memoriam sempiternam in posterum reservarentur, qui sunt hodie in *Wischegradu.* (*o*) Cui unus sociorum dixit in via; Domine, quid sibi volunt ista vilissima calciamenta, que iubes deferri. Cui ille, ad hec feci, inquit, ista servari, ut discant posteri, de quam humili progenie processerunt, & non superbiant, nec despiciant pauperes, nec homines sibi subditos opprimant memores condicionis sue, nam sanccius est de paupertate ad Regem conscendere, quam de regali solio redigi ad miseriam sua ignavia, vel tyrannide viciosa; paupertas enim tunc est in gloria, cum per virtutem sublevatur ad summa. Interim colloquentes, dum urbi appropinquant, occurrit Domina vallata frequencia populorum, & se consertis manibus amplexantes, connubia celebrant, & nupcias gaudiosas.

De Przemysl primo Duce & moribus eius.

Przemysl ergo Dux primus *Boemorum*, qui ex virtutis opere vir merito est dicendus, hanc feram gentem virtute & prudencia frenavit legibus, & indomitum populum justo imperio domuit racionabilibus consuetudinibus subjugavit cum *Libussa*, omnia iura, quibus hec terra regitur, solus ipse dictavit. Verum quia de aratro levatus est ad regnum, jugum boum collis equorum imposuisse fertur, & aquilam pro signo, (*p*) pro eo, quod tali signo scilicet aquilarum, vel aliarum avium augurio futurus Princeps fuit celitus designatus.

De fundacione Urbis Pragensis.

Huius temporibus *Praga* phitonisse oraculo condita est, una siquidem die predicta domina presente viro, & senioribus sic fari exorsa est. Urbem conspicio fama, que sidera tangit. Est locus in silva, villa que distat ab ista terdenis stadiis, quem Vultava terminat undis. Hinc ex parte

(*n*) Italis *barile*, Gallis *Baril*, dolioli seu amphoræ species. (*o*) Wissegrad hodie Wisschrad. (*p*) Primus etiam Marignola, qui aquilam jam clypeum Boemiæ statuit temporibus primi Przemysli.

te aquilonari valde munit valle profunda rivulus *Bruzinica*, ac ex australi latere latus mons minus petrosus, qui a petris dicitur *Petrzin*, qui protenditur usque ad predictum amnem. In qua silva invenietis hominem excidentem lymen domus, ex cuius eventu urbem, quam edificabitis, vocabitis *Pragam*. In hac urbe bjne ascendent olyve auree, que cacumine suo penetrabunt septimum celum, & per totum mundum signis & miraculis coruscabunt. Has in hostiis & muneribus colent, & adorabunt fines terre *Boemie*, & naciones; una vocabitur *maior gloria*, *vel vincens laudem* scilicet *Wenceslaus*, altera dicetur *exercitus consolacio*, scilicet *Adalbertus*. Huius ergo inducti oraculo signo predicto urbis *Frage* fundamenta iecerunt, & tocius *Boemie* urbem & metropolim statuerunt.

De mirabili insolencia Boemorum, & maxime puellarum.

Eodem tempore crescente populo *Boemorum* propter multiplices divicias & delicias in tantam lasciviam puelle devenerunt, ut oblite condicionis sue, more amazonum militaria arma sumerent, & facientes sibi ductrices, uti tyrones militare ceperunt, venacionibus & ludis militaribus pervagantes, & sicut gens *Scitica* inter virum & mulierem discrimen nullum similibus vestibus utebantur. Unde in tantam proruperunt audaciam, ut prope *Pragam* castrum in rupe firmissimum edificare presumerent, cui nomine virginali nomen inditum est *Diewin*. Lascivi autem juvenes hoc videntes, multo plures & forciores ex opposito aliud condunt castrum inter arbusta & nemora, quod nunc dicitur *Wyssegrad*. Cumque ad invicem multa prelia frequenter haberent, & nec vincerent, nec vincerentur, tandem communi concilio trium dierum festa celebrare constituunt. Prima itaque die vacabant epulis, nocte superveniente juvenes, ut lupi rapaces, irruunt in puellas, & volentes & nolentes opprimunt, castrumque comburunt, & post pacis federa mulieres redacte sunt sub virorum potestatem, maxime, quia parum post mortua est principissa *Libussa*. Post quam eciam plenus dierum constitutis legibus Boemorum defunctus est primus Dux *Przemysl* in senectute bona.

De

De ſucceſſione Ducum Boemie.

Przemysl primo Duci Boemie ſucceſſerunt octo Duces ſequentes ydolatre, colentes ydola, donec deventum eſt ad Ducem *Borziwoy*. Hic primus factus fuit *Chriſtianus* inter ipſos Duces.

PRZEMYSL,
NEZAMYSL,
MNATA,
WUOYN,
WNIZLAUS,
CREZOMYSL,
NECLAN,
BUSTIWICZ, *HOSTIWICZ*, *ſeu GOSTIWICZ.*
BORZIWOY, filius Buſtiwicz factus Chriſtianus.
SPITIGNEW,
WRATISLAUS, *Pater ſancti WENCESLAI.*
WENCESLAUS *Sanctus Martyr.*
BOLESLAUS, *Fratricida.*
BOLESLAUS, *mitis*, & *ſoror eius Mlada.*
WLADISLAUS,
WUOY,
JAROMIR, *cecatus a fratre eius.*
ODALRICUS, *frater eius.*
BRZETISLAUS, *filius.*
SPITIGNEUS, *Fundator Eccleſie Pragenſis*,
WRATISLAUS, *Dux & primus Rex Boemie.*
CONRADUS, *Dux.*
WRATISLAUS, *Dux.*
BORZIWOY, *Dux.*
SWATOPLUK, *Dux.*
WLADISLAUS, *Dux.*
SOBIESLAUS, *Dux.*
WLADISLAUS, *Dux & ſecundus Rex Boemie.*
SOBIESLAUS, *Dux.*
FRIDERICUS, *Dux.*
CONRADUS, *Dux.*

HENRICUS, *Dux & Episcopus.*
PRZEMYSL, *Dux & tertius Rex Boemie, qui OTTAKARUS dictus.*
WENCESLAUS, *quartus Rex.*
PRZEMYSL, *quintus Rex.*
WENCESLAUS, *Rex.*
WENCESLAUS, *Boemie & Ungarie Rex.*
RUDOLPHUS, *Dux filius Alberti Romanorum Regis.*
HENRICUS, *Dux Karinthie.*
JOHANNES, *Rex, filius Henrici Imperatoris illustris, Comes de Luczemburg.*
KAROLUS, *Serenissimus Romanorum Imperator, semper Augustus.*

Descriptis ergo Principibus ad ystorie ordinem revertamur.

De Duce Wratislaw, & exercitu eius contra Boemos.

Przemysl Duce defuncto sex Duces sine notabili memoria transierunt. Tempore autem Ducis septimi nomine *Neclan* fuit prelium inter *Boemos* & *Luzanos*, qui nunc ab urbe *Sace* vocantur *Sacenses*. Hys prefuit Dux pessimus & superbus *Boemis* infestus, nomine *Wratislaus*, qui frequentibus preliis attriverat terminos *Boemorum*, & in tantum vastaverat, quod quasi de salute propria desperantes, querebant latibula, quorum primates in quodam se oppido concluserunt, nomine *Lemgradec*. (q) Hic Tyrannus edificavit urbem, quam nomine suo appellavit *Wratislaw* in confinio duarum provinciarum, scilicet *Bielina*, & *Luthomierzicz*, & elatus spiritu superbie, omnem *Boemiam* proponit suo dominio subiugare, & mittit gladium per omnes terminos suos, ut quicunque maior gladio non occurreret ad prelium, gladio puniretur.

Suis ergo congregatis sic Dux alloquitur suum exercitum, stans in eorum medio, vibrans ensem; O, inquit, viri, quibus in manibus ultima est victoria; non semel vicistis, quid ergo opus est armis; falcones, & aves alias pro delectacione ferte in manibus, quibus carnes inimicorum, si sufficiant, dabimus ad vescendum, & catulos uberibus matrum pro infantibus applicabo. Arma ferte ad decorem, tollite moras, semper nocuit differre paratis, ite velociter, vincite feliciter. Oritur clamor ad syde-

(q) *Levigradec.*

ſydera, arma, arma. Hec concio Ducis *Wratislaw* contra *Boemos* non minus accendit animos *Boemorum*. Interea mulier quedam vocat privignum ſuum; quamvis, inquit, non ſit conſuetudinis novercarum, bene facere privignis, amore tamen patris tui tantum (*r*) ſcire te faciam, quod poſſis vivere, ſi vis, ſtrictas *Boemorum* noſtris prevaluiſſe, (*s*) unde dabitur *Boemis* victoria, noſtris uſque ad unum interfectis. Tu ergo inter pedes equi tui crucem in terra cum enſe lineabis, & ſic ſolves inviſibiles ligaturas, quibus veſtrorum equi ligabuntur, & poſt primum tibi occurrentem in prelio interficias, & aures eius amputabis, & pones in burſa tua, & ſtatim aſcenſo equo tuo fugias, nec propter clamorem aſpicias retro, quia tu ſolus evades, aliis omnibus interfectis.

De notabili victoria Boemorum.

Boemi autem iam quaſi de ſua deſperantes ſalute ex iam expertis victoriis hoſtium unam ſolam ſpem habebant, nullam ſperare ſalutem, Dux namque eorum *Neclan* lepore pavidior, ficta infirmitate vocat militem probiſſimum, nomine *Tyronem*, qui erat poſt Ducem ſecundus, & paucis ſcientibus precepit, ut ſua arma aſſumeret, & equum aſcenderet, & precederet exercitum *Boemorum*, qui erat audax, ut leo, nullum timere ſolens, ante tamen, quam ad bellum procedant, conſulunt phitoniſſam, que ſpiritu phitonico plena reſpondit; Si vultis, inquit, victoriam, libate Diis grata libamina, *Jupiter* enim, *Mars*, & *Ceres* ſibi petivit ymolari aſellum. Queritur ergo miſer aſellus, & ſtatim ab univerſo exercitu devoratur. Quo facto animati ex inhercia (*t*) facti ſunt animoſi, leonibus prompciores, aquilis leviores, & in vicino campo leti currunt ad bellum, *Boemi* tamen in medio campi preoccupant collem.

Dux autem putaticius, qui ſupra nomine *Tyro*, ſtans in medio clara voce milites alloquitur, dicens. Si phas eſſet Duci verbis augere virtutem, multis vos, O, commilitones tenerem verborum ambagibus, ſed quia hoſtis ad oculum ſtat, paucis ſufficiat veſtros animos accendere dictis, omnibus in bellis dimicandi par eſt devocio, ſed impar vincendi condicio, illi pugnant pro gloria, nos pro patria dimicamus, & libertate, & ſalute ultima, illi ut rapiant aliena, nos ut defendamus dulcia filiorum & filiarum pignora, & cara connubia. Confortamini ergo, & eſtote viri

T 2 ri

(*r*) Lege *cautum*. (*s*) Obſcurum. Coſmas habet: *Scias Boemorum ſtrigas ſive lemures noſtris prævaluiſſe*. (*t*) inertia.

ri virtutis, nam Deos, quos aliquando nobis iratos fenfimus, jam placaftis votis, quibus placari voluerunt; non ergo timeatis eos, nam qui timet in prelio, femper eft in periculo. *Audaces fortuna juvat, timidosque repellit.* Credite mihi, ultra illa inimicorum caftra veftra pofita eft falus & gloria. Si terga vertitis, mortem non effugitis, fed peius morte periculum incurretis, in oculis veftris uxores veftre violabuntur, & in fynu earum filios veftros trucidabunt, & ad lactandum uberibus earum catulos applicabunt, quia victis commune eft victoribus nil negare. Interea Dux *Luczenfis* ferociffimus mente, quafi fulgor veniens ex adverfo, dum vidit *Boemos* non cedere loco, parum perftare iubet, & fic fuos alloquitur. O, miferabilis fortuna timidorum, dum fingunt audaciam cervicis, quia in planis vobis occurrere non prefumunt, & iam parant fugam, fed vos, priusquam fugiant, irruite fuper eos, non armis, fed pedibus conculcate, velut ftipulam, ne ignavorum fanguine veftra nobilia tela polluatis, dein fubmittite, que portatis volatilia, ut terreatis veftris falconibus pavidas eorum acies, ut columbas. Qui ftatim dimiferunt aves in predam, & tanta erat multitudo, ut quafi aer fieret tenebrofus. *Tyro* autem *Boemorum* Heros, & Dux probiffimus, fi, inquit, moriar in prelio, in hoc colliculo me fepelite; & quafi leo prorumpens in hoftes, quafi papavera ipforum exercitum profternebat, *Boemos* confortans, hoftes vigorofo clamore profternens. Tanta autem erat in eo multitudo telorum, ut quafi ericius fuper occiforum cadavera occumberet gloriofus. *Boemi* autem forcius animati omnes hoftes, nullo fuperftite occiderunt, preter illum unum de quo fupra fecimus mencionem, qui facto figno crucis fugeret proftrato adverfario primitus occurrente, cui abfcidit aures. Dum autem pervenit ad domum fuam, invenit uxorem portari ad tumulum, quam cum confpexiffet, vidit in pectore vulneratam, & fine auriculis, per quas extractas de burfa cognovit, uxorem fuiffe, factam illam in prelio fibi occurrentem, & adverfantem. *Boemi* vero intrantes terram illam, deftruxerunt civitates, & fpolia diripientes, revertuntur victores, Ducem eciam fuum in collem, ficut dixerat, tradiderunt honorifice fepulture, que usque hodie dicitur; *Tyri probiffimi Ducis buftum.*

Inci-

Incidens de impietate & ſcelere cuiusdam peſſimi proditoris.

Nec ſilendum puto, quod *Boemi* poſt hoc intrantes terram eorum, urbes & omnia vaſtaverunt, verum ne vicina terra redigeretur in nichilum, & in ſolitudinem, inventum herilem dominellum, filium Ducis occiſi apud quandam vetulam latitantem, *Boemorum* Dux, quaſi catholicus miſericordia motus, ſuo pedagogo nomine *Thuringo de Zribia*, cui pater commendaverat nutriendum, parcens eius etatule, ac nobili forme, & ut animos ſuorum revocaret ad propria, quaſi ad ſuum Ducem, maiori eciam motus miſericordia, urbem eis reedificat in plano loco, nomine *Dragus* ſuper ripam fluminis *Ockre*, iuxta pagum *Poſtoloprtb*, ubi nunc cernitur cenobium ſancte *Marie*, poſt hoc ad propria cum gaudio revertentes victrices aquilas in *Boemiam* reduxerunt. Pedagogus autem predictus omni fera crudelior, & proditor peſſimus, ſceleſtus *Zribin* crudele perpetrat ſcelus, & inauditum olim. Nam dominellum ſuum, & ſue curie tam a patre, quam a victore Duce commiſſum tanquam puerum, educit ad fluvium, & ut ſub glacie, more puerili piſces aſpiciat, exortatur eum, dum autem puer caput inclinat, ſecuri preſcidit collum illius, & ſyndone munda involvens, horrendum munus defert Duci, & aliis Principibus *Boemorum*. Et intrans in concilium, dum datur ſibi loquendi copia, ſic ait; En ego Domini, ut dormiatis ſecuri, mea effeci ſecuri, ſepe enim parva ſcintilla totam domum comburit, ac eciam Dominum domus, hanc ſcintillam ego extinxi. Si eſt meritum, videte, quantum merui apud vos, ſi facinus, plus michi debetis, quia preveni vos in ſcelere, ut ſitis immunes. Certe nec rapide carnes ſapide, nec ſuave jus, vel brodium eſt lupi, ecce paterni ſanguinis ultor vobis quandoque nociturus! & protulit tenelli parvi caput, in quo nichil pulcritudinis adhuc minus erat, niſi quod erat ſolummodo ſine voce. Expavit Dux, & tremuerunt comitum corda, avertentes facies a munere tam nefando. O, inquit Dux, hominum excedens ſcelera, nunquit mihi licuit occidere inimicum, tibi autem Dominum occidere non licebat, nulla pena tuo ſceleri eſt condigna, ideo unam pro maxima remuneracione eligas mortem, quam petis, aut de alta rupe te ipſum precipita, aut in alta alno laqueo te ſuſpendas, aut tuo te transverberes enſe. Heu, inquit infelix, quam male michi preter ſpem evenit, & in alno, que iuxta viam erat, ſtatim laqueo ſe ſuſpendit, que ab eventu alnus ulrici (u) ab incolis eſt dicta.

(u) Lege *Turingi*.

De Borziwoy primo Duce Chriſtiano.

Excurſis temporibus tenebroſis tam fidei, quam numeri Principum paganorum, nunc lumen veritatis cepit ſplendere populo *Boemorum*, novum enim ſidus emicuit de partibus *Greciarum* beatus Pontifex *Cyrillus*, latine & lingve plenius eruditus. Hic diffinitor creditur fuiſſe tercii concilii *Effeſini*, vel magis *Calcedonenſis*, tempore *Marciani* Auguſti, in qua ſynodo iſto Dei atleta dimicante, *Neſtorinus Conſtantinopolitanus* Epiſcopus cum ſuis hereſibus eſt dampnatus. (*x*) Hic *Cyrillus Sclavos* pro magna parte convertit, & in eorum lingua miſſas & divina officia, *Romana* Eccleſia permittente, celebrare conſtituit. Quo ad celeſtia regna vocato germanus eius beatus *Metudius* in Pontificem ſublimatur, habens ſub ſe Pontifices ſeptem in Regno *Moravie*, cui tunc *Boemia* ſuberat, vel minor erat. Mirabilis Deus in Sanctis ſuis faciens prodigia, quando ſue placuit pietati, lumen vere fidei fecit ſplendeſcere populo *Boemorum*, ipſorum Duce novo nomine *Borziwoy* celitus illuſtrato anno Domini *octingenteſimo nonageſimo quarto*. Hic cum egregie eſſet forme, & egregie juventutis cauſa populi ſibi commiſſi Regem *Moravie* cum triginta Sociis adiit, a quo benigne ſuſcipitur, & cum aliis ad convivium invitatur; verum quia paganus erat, non inter *Chriſticolas*, ſed ſeparatim, loco Duci non congruo collocatur in menſa. Cuius rubori beatus *Metudius* metropolitanus compaciens, poſt prandium in partem vocato, heu, inquit, quia pro cultura demonum hodie fuiſti tam modicum honoratus, nec cum Ducibus vel Principibus, ut tuam decet nobilitatem, ſed magis inter ruſticos collocatus. Quid, inquit Dux, ex hoc perdo, vel quid de *Chriſtianitate* lucrabor? Cui *Metudius*; Si abrenunccias ydolis, & *Criſto* credas, preter hoc, quod vitam poſſidebis, & gaudia ſempiterna, eciam hic eris Dominus Dominorum tuorum, & progenies tua regnabit feliciter per tempora longiora. Cui *Borziwoy* ſancto Spiritu illuſtratus; ſi, inquit, ita eſt, ſicut dicis, que mora eſt baptizandi. Et advolutus pedibus Pontificis inſtanter peciit baptizari, quem beatus Pontifex indicto jejunio in fide inſtructum cum triginta ſociis baptizavit, & remiſit ad propria, dans eis ſacerdotem Venerabilem, nomine *Cayb* in doctorem, miniſtrum fidei, & paſtorem, qui in omni ſanctitate exortans populos, mul-

(*x*) Hem in quantos errores prolabi neceſſe ſit, ſi hiſtorico deſit Chronologia, quæ anima hiſtoriæ eſt! S. Cyrillum Alexandrinum, qui vixit ſæculo V. confundit hic author cum S. Cyrillo Slavorum Apoſtolo, qui ſæculo IX. floruit.

multos Domino filios aggregavit, qui eciam baptizavit eius uxorem nobilem *Ludmillam*.

De fundacione prime Ecclesie, & temptacione Ducis Borziwoy.

Predictus eciam Venerabilis Dux *Borziwoy* rediens in *Boemiam*, in castro, cui nomine *Gradic* per manum sacerdotis predicti fundavit Ecclesiam in honore beati *Clementis* Pape & Martiris, in qua statuit sacerdotem predictum, multum Deo populum acquirentem. Inimicus autem generis humani non ferens tantum lumen fidei crescere, suorum corda inflammat in odium Ducis, & quasi nove, & vane supersticionis inventorem, morte intemptata, eum ad Regem *Moravie* & *Metudium* Pontificem fugere compulerunt, a quibus benigne suscipitur, & in fide plenius informatur. *Boemi* autem proditores sui prius de *Theotonica* lingua fugitivum quendam *Zroymir* nomine ydioma *Boemicum* penitus ignorantem sibi in Principem statuerunt. Deo autem dissipante concilium pessimorum, licet plurimi essent quam cum *Borziwoy* Duce *Christiano*, ipsum electum *Theotonicum* de *Boemia* expulerunt, & pars *Borziwoy* prevalens occidit adversarios, & Ducem proprium honorifice reduxerunt. Predictus autem *Borziwoy* Dux *Christianus* votum voverat in *Moravia*, quodsi eum Dominus ad propria revocaret, Ecclesiam construeret *Virgini gloriose*, ideo statim Ecclesiam beate *Marie* in ipsa civitate *Pragensi* fundat. Hic primus fundator locorum Sanctorum, congregator clericorum, & institutor religionum. Habuit eciam uxorem, nomine *Ludmillam*, filiam Ducis *Slavoborii* Comitis civitatis, que nunc *Mielnik* vocitatur, que sicut par fuit in errore gentilitatis, ita in fide Christiana facta est precellens virtutes viri sui. Suscepit autem ex ea tres filios, & tres filias, primo autem subtracto de medio, tantum duo remanserunt, scilicet *Spitignew* Dux, & *Wratislaw*, ambo Duces de *Ludmilla*, sicut ei beatus *Metudius* predixit, & augmentabatur quotidie regnum eius, cursumque sui temporis triginta quinque annorum feliciter terminavit.

De Spitigneo Duce filio Borziwoy & S. Ludmille

Suscepit autem post eum Ducatum primogenitus *Spitignew*, cunctis virtutibus famaque bonitatis fulgens, & verus Dux *Christianus*, imitator siquidem patris factus, fundator extitit Ecclesiarum Dei, congregator

tor Clericorum & ſacerdotum, perfectus in fide *Chriſti*, hic peractis quadraginta annis migravit ad *Chriſtum* virtutibus plenus, & operibus bonis. Cui ſucceſſit in dominio vel ducatu germanus eius *Wratislaus* Dux XI, Pater ſancti *Wenceslai*.

De Wratislao fratre Spitignei, Patre ſancti Wenceslai.

Wratislaus vero poſt *Spitignew* germanum ſuum ad ſolium ſublimatur, ducens uxorem peſſimam & paganam, nomine *Dragomir*, ex provincia paganorum, que *Scodor* (y) dicitur, que ut altera *Jezabel* crudeliſſima peperit binos ex Principe natos, primum nomine *Wenceslaum*, quaſi *Abel* innocentem, alterum *Boleslaum* crudeliſſimum, ut *Cayn*. Beata autem *Ludmilla* quondam uxor *Borziwoy* poſt mortem eius in ſancta viduitate permanſit, & Deo ſe totam obtulit holocauſtum ſancti Spiritus igne ſuccenſum. Receſſit autem a facie peſſime *Dragomir* nurus ſue in caſtrum *Tetyn*, ubi Deo devotiſſime ſerviebat, nudos veſtiebat, infirmos viſitabat, eſurientes paſcebat, egenorum viſcera reficiebat, in oracionibus pervigil Domino ſerviebat, nepotes ſuos, maxime ſanctum puerum *Wenceslaum* mira ſollicitudine in Dei ſervicio inſtruebat, proceres eciam terre nepotes ei commiſerant informandos, filios ſcilicet peſſime *Dragomir* nurus ſue, patre eorum defuncto. Verum ipſa *Dragomir*, dyabolico ſpiritu agitata duos tyrannos filios Sathane miſit ad caſtrum *Tetyn*, ubi *Chriſti* famula vitam celibem actitabat nepotibus reſignatis crudeliſſime matri, ſoli *Chriſto* ſe offerre cupiens holocauſtum.

De morte ſancte Ludmille & miraculis.

Viſis autem predictis ſatellitibus beata *Ludmilla* poſt confeſſionis & communionis devotiſſime Sacramenta percepta martirio coronata ab illis, regnat in celis, ſignis & virtutibus glorificata a *Chriſto*, ut eiusdem miracula manifeſtant in omnibus elementis, de quibus breviter aliqua ſubnectuntur ad laudem Domini noſtri JESU *Chriſti*.

Primo namque in terra per plures annos corpus ſanctum putrefacta tabula jacuit incorruptum cum veſtibus & capillis. Aer oſtendit miraculum, qui aperto tumulo pro eius translacione odorem ſuaviſſimum conferer-

(y) Ztodor, unde Slavi Ztodorane.

ſervavit. Aqua, que excrevit in fovea, in qua debuit, ſed noluit ſepeliri, quia pro tunc locus indignus pro tanto theſauro. Sed poſtquam fuit Eccleſia dedicata, ceſſavit aqua, ut ibidem ſepeliretur, tanquam in loco ſacro. Ignis oſtendit miraculum, nam cum pars pepli vel veli eiusdem Epiſcopo *Hermanno* fuiſſet preſentata, ut altari ſancti *Petri* cum reliquiis aliis conderetur, & Epiſcopus quaſi cum indignacione repuliſſet contradicente Abbatiſſa, & eam glorioſam Dei martirem aſſirmaret, veli illius partem proiectam in patellam prunis ardentem, Deus in medio flammarum conſervavit illeſam. Celum eciam eius ſacrum martirium declaravit, quia tempore, quo monaſterium ſancti *Georgii* fuit deſtructum, ſplendor mirabilis a Monialibus de celo deſcendens permodum columpne ſupra ſepulcrum eius ardere videbatur in nocte.

Incidens de Swatopluk.

Eodem ergo anno Domini *octingenteſimo nonageſimo quarto*, quo baptizatus eſt *Borziwoy* & ſancta *Ludmilla* coniux eius, Rex *Moravie Swatopluk* occulte fugit, & inter tres heremitas quartus, & incognitus manſit uſque ad diem mortis ſue, cuius regnum filii eius nimis infeliciter tenuerunt, partim *Ungaris*, partim *Polonis*, partim *Theotonicis* devorantibus ipſum.

De Sancto Wenceslao Duce.

Poſt mortem autem *Wratislai* filius eius *Wenceslaus* Sanctus Ducatum obtinuit, & licet adoleſcens, mente tamen ſuper ſenes intelligens in principio ſui Ducatus congregatis omnibus in concilio, ſic eſt populum allocutus. Cum, inquit, eſſem parvulus, loquebar ut parvulus, ſapiebam ut parvulus, cum autem factus ſum Vir, evacuavi ea, que ſunt parvuli. Et proſecutus eſt prudentiſſime verba apoſtoli memorata, terrorem malis incuciens, & bonis leticiam, & ſpem ſalutis. Quod intelligentes atroces homines, qui ſemper intenti ſunt ad malum, una cum matre perſuaſerunt germano eius, alteri *Cayn*, ut perderet fratrem ſuum, & eius dominium ſibi uſurparet. Qui amore dominandi Sanctum germanum, ſemper ſub ſpecie pietatis, ſcilicet filii baptizandi invitavit ad caſtrum ſuum, cui nomen *Boleslau*, & ibidem manibus ſacrilegis beatum Martirem coronavit. Cuius vitam glorioſus Imperator *Karolus quartus* abreviavit, (z) que ſi placeret, hic eſſet inſerenda. Paſſus eſt autem

(z) Ea excuſa habetur apud Bollandianos ad 28. Septembris.

beatissimus Martyr *Wenceslaus* in civitate *Boleslaw* anno Domini *noningentesimo vicesimo nono iiij. Kalendas Octobris*, tandem anno Domini *Noningentesimo tricesimo secundo* translatus ad urbem *Pragam* miraculis chorusscando, & quiescit in castro *Pragensi* in Ecclesia Sancti *Viti* Martiris in capella Sancti *Johannis Evangeliste*, (*a*) quam ipse construxerat, ubi exuberant per eius merita beneficia multa.

De Duce Boleslao Fratricida.

Boleslaus fratricida post necem Sancti *Wenceslai* ducatum adeptus, ut dictum est, fecit corpus sacrum nocte transferri ad urbem *Pragam*, & in Ecclesia, quam Sanctus construxerat, tumulari, quam Ecclesiam fecit solempniter consecrari per mandatum *Ratisponensis* Pontificis, qui tunc erat diœcesanus Episcopus *Boemorum*. Filium eciam suum *Strachquas* nomine, quod interpretatur *terribile convivium*, pro eo, quod in ejus nativitate occisus fuit sanctus *Wenceslaus*, optulit Deo in *Ratisponensi* monasterio Domino serviturum. Qui gratus patri, & hominibus graciosus fuit, & in principio in religione monachali simulata sanctitate profecit in tantum, quod sicut infra dicetur beatus *Adalbertus* rogavit eum, ut loco sui dignaretur Pontificalem assumere dignitatem, quam sponte sibi per baculum resignabat, & promittebat se iturum *Romam*, ut eum Summus Pontifex acceptaret. *Strachquas* autem elacionis spiritu simulans sanctitatem, monachus, inquit, sum mortuus mundo, aliorum peccata portare non possum, & proiecit in terram sancti Viri baculum pastoralem. Cui sanctus *Adalbertus* spiritu prophetico dixit, quod nunc mea voluntate non facis, alias propria temeritate presumes in malum tuum, quod & rei probavit eventus. Nam cum post tempora sanctus *Adalbertus* pessimorum tyrannidem declinaret, & esset *Rome*, *Strachquas* procuravit se per Metropolitanum *Maguntinum* consecrari Episcopum loco eius, & dum super strata se inclinarent ad letaniam, arreptus est a dyabolo, & tantum tortus ab eo, donec infelicem exueret animam & spiritum exalaret.

Hic eciam Dux *Nerone* fuit crudelior, & in tantum, quod nichil racione, nichil consilio, sed omnia ageret pro libitu voluntatis. Tante eciam crudelitatis fuit, ut quidquid mali conceperat, opere perpetraret. Nam

(*a*) Ex his, & quæ supra de sepulchro S. Adalberti narrat author, convincitur Marignolam hæc scripsisse, antequam Carolus IV. in Ecclesia Metropolitana S. Viti capellam sancti Wenceslai consumasset, novumque templi ædificium in altum evexisset.

Nam convocari fecit omnes maiores natu tocius provincie ad flumen *Albee*, defignans lineas: Hic inquit, jubeo, ut edificetis civitatem opere *Romano*, altis, & firmis muris. Unus autem procerum primus, & ex parte fua, & omnium communi confilio refpondit, hoc fieri nec debere, nec poffe, & melius effe mori, quam tali fubici fervituti; qui ftatim evaginato gladio ftans; En, inquit, probabis, utrum melius fit mori, quam meis obtemperare preceptis, & trahens illum evaginato gladio, eius cervicem uno ictu precidit. Quo facto multitudo predicta in tantum timorem pofiti funt, ut ftatim genua flecterent, & mifericordiam poftularent, & juffa Principis fimpliciter adimplerent, civitatem alto muro edificant, que ex eius nomine hodie dicitur *Boleslaw*. Hic genuit duos filios, primus de quo fupra, *Stracbquas* nomine, fecundus piiffimus equivocus *Boleslaus*, vita diffimilis, ficut lux a tenebris.

De Boleslao fecundo piiffimo filio Fratricide Capitulum.

Anno quidem Domini *noningentefimo fexagefimo feptimo* impius fratricida *Boleslaus* male mercatum fangvine Ducatum fimul cum vita dimifit *Idus Julii*. Cui filius equivocus nomine *Boleslaus* fecundus cognomento piiffimus in Ducatu fucceffit, vita & moribus omnino diffimilis, nam ille peffimus fuit, ut *Caym*. Ifte vero fuit Vir chriftianiffimus, fide *Catholicus*, Pater orphanorum, defenfor viduarum, peregrinorum, viatorum, & tribulatorum omnium piiffimus confolator, Collector Clericorum, & Religioforum Pater. Hic monafterium folempniffimum prope *Pragam*, quod *Strabovia* (*b*) dicitur, maximis donis dotatum a fundamentis erexit, & Abbatem, quem de *Roma* vocavit cum duodecim monachis, procurante fancto *Adalberto*, fecundum poft Epifcopum in clero effe conftituit. Qui eciam Ecclefiam fancti *Viti* & *Wenceslai* in Cathedralem erexit, & in eadem *Diethmarus* genere Saxo, profeffione manachus, ordine facerdos, vir eloquentiffimus tam latina, quam *Sclavica*, & *Theotonica* lingua peritus, Duci familiariffimus, primus Epifcopus ordinatur. Ecclefiam eciam fancti *Georgii* fimul cum forore *Mlada*, mutato nomine dicta *Maria*, ibidem primiciam Virginum *Boemie* auctoritate Apoftolica ftatuit abbaciam. Hec fiquidem ivit *Romam*, & a Papa *Johanne quinto decimo* graciofe collata & inftructa regularibus difciplinis ab eodem Papa fan-

U 2

(*b*) Scilicet prope Strahovium. Nam monafterium vocatur *Premnow*.

sanctimonialis effecta, sancti *Georgii* instituitur Abbatissa, ita quod non secundum orientales *Sclavos*, vel secundum ritum *Ruthenorum*, vel *Grecorum*, sed secundum *Latinos*, iuxta regulam sancti *Benedicti* regulariter vivat. (c) Hec cum apostolicis literis predicti Pape *Johannis* quindecimi, & aliis graciis meavit, & cum predicto Duce germano suo *Pragensem* Ecclesiam exaltavit. Predicte autem literе Apostolice tenor talis est.

Johannes Episcopus Servus Servorum Dei, Boleslao Catholice fidei alumpno Apostolicam benediccionem.

Justum est, benivolas aures justis accomodare, peticionibus &c. Nam filia nostra nomine Mlada, que eciam Maria, inter ceteras non negandas peticiones cordi nostro dulces intulit preces, unde apostolica & sancti Petri auctoritate statuimus, ut Ecclesia Sanctorum Viti & Wenceslai fiat Sedes Episcopalis, Ecclesia vero sancti Georgii sub regula sancti Benedicti, & sub obediencia filie nostre Marie constituatur congregacio sanctimonialium. Verum tamen non secundum ritum aut sectam Bulgarie gentis vel Russie, aut Sclavice lingue, sed unum pociorem tue Ecclesie clericum in Episcopum ordinandum lingue latine peritum eligas.

Et talis electus est *Diethmarus* utriusque lingve peritus, & primus Episcopus ordinatus. Hic eciam piissimus *Boleslaus* viginti Ecclesias erexit, & dotavit magnifice. Anno Dominice incarnacionis *noningentesimo sexagesimo nono* moritur *Diethmarus iiij, Idus Januarii.*

De Sancto Adalberto digressio.

Huius Ducis *Boleslai* temporibus defuncto *Diethmaro* supradicto Episcopo, procurante Duce in Episcopum *Pragensem* tocius cleri & populi consensu eligitur nobilis yndolis adolescens, & qui linea sangvinis attingebat regiam dignitatem, (d) nomine *Adalbertus*. Huius pater glorioso sangvine natus erat, Vir letissimus, alloquio blandus, mente serenus, diviciis locuples; in cuius domo fulgebat honestas, sincera dileccio, rectitudo judiciorum, procerum multitudo, in operibus eius erat legum cognicio, pauperum refeccio, merencium consolacio, peregrinorum recepcio, orphanorum & viduarum defensio. Huius tam insignis Ducis Me-

(c) Hæc ab institutione Episcopatus Pragensis, perperam ad monasterium S. Georgii detorsit Marignola, ut ex Bulla Joannis mox subjecta videre licet. (d) De ea Regia progenie vetustus S. Adalberti Biographus & Annalista saxo, qua tamen regia stirpe prognatus fuerit, dabimus operam, ut in Annalibus nostris enucleemus.

Metropolis fuit *Lubic*, fita loco, ubi amnis *Celima* (*e*) nomen perdit, intrans fluvium *Labe.* (*f*) Habuit eciam fui principatus terminos infrafcriptos; ad occidentalem plagam contra *Boemiam* rivulum *Surina*, & caftrum, quod eft in monte *Offeka* iuxta fluvium *Mizam.* Similiter ad plagam auftralem contra *Theotonicos* orientales has habuit urbes, *Chynow*, *Dudieby*, *Netbolici* ufque ad mediam filvam, ad folis ortum contra *Moraviam* caftrum fub filva fitum nomine *Lutbomysl* ufque ad rivulum *Zytaua.* Item contra *Poloniam* ad aquilonem caftellum *Clazko* fitum iuxta fluvium nomine *Nifam.* Habuit eciam Princeps ifte, cui nomen erat *Zlaumir* uxorem illuftriffimam, nomine *Stetrzianam* (*g*) eque fanctiffimam, que genuit inter alios puerum *Woytiech* nomine appellatum, quod interpretatur *eorum confolacio*, vel *Confolator exercitus*, fuit enim quafi lilium feu rofa vernans, fpeciofus forma pre filiis hominum gentis illorum, qui miraculofe voto parentum, a mortis faucibus vite incolumis erutus, meritis Virginis gloriofe, traditur Venerabili antiftiti *Ratisponenfi* (*h*) facris literis & moribus inftruendus, qui Epifcopus in facro crifmatis Sacramento eum fuo nomine vocari cenfuit *Adalbertum*, nam & ipfe *Adalbertus* vocabatur, & fubdiaconum ordinavit, & ecclefiafticis officiis ac *Philofophie* ftudiis fpacio annorum decem magiftro tradidit imbuendum. Qui profecit fupra multos coetaneos fuos, quia Spiritus Domini erat in eo, & mentis puritate, & corporis caftitate fulgebat quafi lilium fplendens virtutibus, & bonis moribus inter omnes filios *Boemorum.*

De eleccione Sancti Adalberti.

Defuncto eciam *Adalberto* predicto Pontifice *Ratisponenfi* (*i*) in *Boemiam* revertitur nobilis Subdiaconus *Adalbertus*, & fub *Diethmaro* predicto Epifcopo Deo militans, factus eft omnibus exemplum virtutis in tantum, quod communi voto Ducis piiffimi *Boleslai* & omnium electus eft concorditer in Epifcopum *Pragenfem Adalbertus*, & iuffu Imperatoris *Ottonis* a *Moguntinenfi* Metropolitano folempniter confecratus rediens *Pragam* non equo fallerato, nec freno, fed vili corda ligato venit ad urbem *Pragam*, quam nudis pedibus intrans folempni proceffione cum fumma leticia omnium intronizatus eft in Ecclefia fancti *Viti.* Cepit autem tanta fanctitate & operum virtute fulgere, ut bonos fui fectatores co-

(*e*) Cedlina. (*f*) Id eft: Albis. (*g*) Alii: *Strzezislavam.* (*h*) Imo Magdeburgenfi. (*i*) Magdeburgenfi.

cogeret ad opera virtuofa, malos vero quafi fulgur virtutum lumine deterreret, nam omnium vicia non palpabat, fed publice arguebat; & increpabat in omni paciencia & doctrina, quare infirmi pravorum oculi fulgorem fermonum eius, quibus tam Clericos maxime de luxuria & avaricia, quam Laycos de vita abhominabili & tyrannica feriebat, in eius odium confpirantes, mortem ei, & contumelias attemptantes, ipfum *Romam* ad Summum Pontificem fugere compulerunt, ubi eciam fufcepit devotiffime de apoftolici licencia habitum monachalem, & in monafterio fancti *Allexii* vitam celibem actitabat, caufam fui difceffus fuorum *Boemorum* flagicioforum & peffimorum cordis duriciam allegando. Quare hoc audientes filii fcelerati quadam die pariter folempni conglobati, civitatem eius paternam irrumpentes, quinque fratres ejus *Sobebor*, *Spitnunc*, *Bozazlaw*, *Porey*, *Laslau* coram altari infra miffarum folempnia trucidantes, urbem & totam eius parentelam penitus deleverunt. Tandem Summus Pontifex tam Ducis, quam procerum convictus precibus, ac eciam Metropolitani, ne omnino *Chriftianitas* deleretur in populo *Boemorum*, a monafterio tractum ad plebem dilaceratam & populum dure cervicis redire compellit, tali pacto, ut fi non audirent humiliter vocem paftoris, quod licitum effet ei gentibus predicare. Qui rediens, quamvis prima facie dicerent, benedictus qui venit in nomine Domini, ficut *Chrifto*, cum iterum conaretur devios reducere ad viam veritatis, nihil profecit, fed peius, quam prius iterum fpreverunt eum. Quo vifo convertitur ad gentes indomitas convertendas, factus Apoftolus *Polonie*, *Ungarie*, & nacionum omnium vicinarum. Tandem ad *Prutenos* tranfiens cum fratre *Gaudencio* & quodam tercio predicando, baptizando facris operibus cum infinitis doloribus & laboribus transfixus eft gladiis, & facro marcirio coronatus in die beati *Georgii* Martiris anno Domini *noningentefimo nonagefimo fexto*, & ibidem mira veneracione fepultus. Unde *Boemi* poft victoriam gloriofiffimam, & infinitis & preciofis thefauris maximis miraculis corufcantem reduxerunt eum, & in Ecclefia beatorum Martirum *Viti* & *Wenceslai* honorifice condiderunt in urbe *Pragenfi* ad laudem Domini noftri *JESU Chrifti*, qui eft benedictus in fecula feculorum. Fuit eciam beatus *Adalbertus Ottoni* fecundo multum affabilis, & familiaris, unde in pallacio *Aquisgrani* in folempnitate pafcali, & procerum parlamento pretermiffis Archiepifcopis & Prelatis aliis Miffam folempniter celebravit, quod fieri non confuevit in prefencia Archiepifcoporum, cui eciam Imperator confeffus eft devotiffime, & optulit preciofum, & completum ornatum, qui in *Pragenfi* Ecclefia in eius memoriam confervatur.

Et

Et anno Domini *noningentesimo octoagesimo septimo Stetrzana* (*k*) Venerabilis mater eius defuncta est, digna tante prolis nobilis dici mater, &c.

Item de piissimo Boleslao.

Rexit autem Dux iste piissimus Princeps excellentissimus *Boleslaus* secundus Ducatum post patris obitum triginta duobus annis gloriose, nullus apud eum dignitatem optinuit perperam, plus dilexit armorum & ferri rigorem, quam auri fulgorem, in preliis fuit victoriosissimus, electis clementissimus, malis severissimus ultor, in cuius oculis nunquam bonus displicuit, inutilis nunquam placuit, suis mitis, hostibus terribilis fuit. Habuit coniugem gloriosissimus iste Dux nomine Helenam, (*l*) nobiliorem genere, sed quod magis laudandum est, nobilitate probiorem. Ex qua genuit duos filios, quorum primus nomine *Wenceslaus* in puericia est defunctus, secundus autem nomine equivoco *Boleslaus* post patris decessum Ducatum administravit.

De pia & finali exortacione Patris ad Filium, & morte Patris, Capitulum.

Cum autem appropinquaret ad mortem predictus Dux *Boleslaus*, vocat filium, & presente matre, & multa procerum turma alloquitur filium in hys verbis. Si fas esset matri sic sapiencie dare munera, sicut ubera lactis, non homo, sed natura dominaretur in creatura.

Attamen Deus aliquibus hominibus donavit, ut quos illi benedixerint, benedixerit Deus, sicut patet de *Noe, Ysaac, Thobia, & Mathatia*, sic hodie fili mi, si non adesset Spiritus Sancti gracia, parum valeret verborum iactancia, Ducem te constituerunt, noli extolli, sed esto quasi unus ex illis, id est, si te ceteris superiorem sencias, mortalem tamen te semper agnoscas, nec dignitatem aspicias, sed opus, quod tecum deportes ad inferos, prudenter attendas. Hec precepta Dei in corde tuo scribe, & hec mandata patris tui in corde tuo conserva, Ecclesie Dei limina frequenter visita, Deum adora, sacerdotes eius honora, ne sis sapiens apud temetipsum, pluribus ut placeas, sed qualibus, stude. Omnia cum amicis

(*k*) Strzezislava. (*l*) Vetustiores scriptores omnes appellant Hemmam seu Emmam, cujus nummum ex numophylacio Cæsareo in nostris Annalibus prolaturi sumus. An autem Hemmæ nomen, quod Germanum vetus non Slavicum est, Helenam connotet, radicem Germanarum veterum peritis excutiendum relinquimus.

cis delibera, ſed prius de ipſis tracta, iuſte iudica, ſed non ſine misericordia, viduam & advenam ad tuam ſtantes januam ne deſpicias, dilige denarium, ſed parce; dilige formam, id eſt cum moderamine equitatis. Res enim publica licet ſit multum adaucta per falſam formam nummiſmatis, cito erit redacta ad nichilum, niſi menſura ſervetur.

Eſt aliquid fili mi, quod *Karolus* Rex ſapientiſſimus, cum filium ſuum *Pipinum* poſt ſe in ſolium ſublimandum cum terribili ſacramento conſtrinxit, ne in regno ſuo ſubdola & parva taxacio monete fieret, certe nulla clades, nulla peſtis populo magis nocet, quam frequens mutacio nummi, nulla eſt peſtis infernalis, que plus exſpoliat *Chriſtianos*, quam fraus in nummis, qui enim adoleſcente malicia, ſeneſcente juſticia hoc faciunt, non ſunt Duces, ſed fures, qui ter, vel quater in anno mutant monetam, erunt in laqueum dyaboli, & deſtruccionem populi, tales huius terminos populi devaſtant, quos ego dilatavi uſque ad montes *Tercii*, qui ſunt ultra *Cracow*. Nam divicie plebis ſunt laus & gloria Regis. Plura locuturus erat, ſed extrema hora diriguerunt Principis ora, & ſic obdormivit in Domino. Dies autem obitus ſui eſt *vij Idus Februarii* anno Domini *noningenteſimo nonageſimo nono*. (*m*)

De inſtitucione tercii Boleslai, & filiis eiusdem.

Boleslaus tercius, filius ſecundi *Boleslai* poſt patris deceſſum anno Domini *noningenteſimo nonageſimo nono* paternum Ducatum adeptus eſt *Boemorum*, tamen infeliciter valde, nec ſimiliter patri terminos acquiſitos optinuit, nec eisdem ſucceſſibus, ut patebit. Hic ex nobili uxore duos filios genuit infelices, primus nomine *Odalricus*, ſecundus *Jaromir* dicebatur. Primus traditus Imperiali aule, quem poſtmodum ad peticionem proditoris Ducis *Meſconis Polonie* idem Imperator *Henricus* corruptus pecunia mittit in carcerem, *Jaromir* in paterna curia eſt nutritus. Dux autem *Polonie* peſſimus proditor primo urbem *Crocow* rapuit, *Boemis* ibidem penitus interfectis. Tandem Ducem *Boemie Boleslaum* pacis formata concordia fraudulenter invitat ad urbem predictam *Cracow* ſub ſpecie convivii, & ſolacii, & fraternalis amoris, qui ut vir *columbinus* ſuorum falſo conſilio proditus conſenſum dedit peſſimo proditori, nulla enim peior peſtis, quam familiaris inimicus, nec magis ad nocendum peſtis, quam mens

(*m*) In hoc anno obitus hactenus omnes domeſticos exterosque hiſtoricos erraſſe in Annalibus noſtris docebimus, oſtendemusque Boleslaum Pium adhuc anno milleſimo ſuperfuiſſe.

mens diſſona verbis. Unde: nulla maior peſtis, quam ſit mens diſſona verbis. Vocatis ergo a *Boleslao* proditoribus, quos tamen ſibi putabat fideliores amicos, diſpoſitis regni negociis filium ſuum *Jaromir* eorum fidelitati committit, dicens; ſi forte, quod abſit, in *Polonia* ſiniſtrum michi aliquod eveniret, filium meum *Jaromir* Ducem loco mei conſtituite vobis. Sicque profectus eſt in *Poloniam*, & in urbe *Cracow* honorifice ſuſceptus a proditore Duce *Mezcone* capitur, & oculis privatur, ſuis fugatis amicis & interfectis, quia non audivit conſilium *Salomonis* dicentis: *Non confidas de inimico tuo in eternum, & ſi ſubmerſerit vocem ſuam, ne credideris ei, ſeptem enim nequicie ſunt in corde illius*, in Eccleſiaſtico. Tanti autem ſceleris fama volante *Pragam* domeſtici proditores predicti Ducis *Boleslai* jam orbati, quorum fidei fuerat commiſſus filius *Jaromir* in Ducem levandus, proditorie educunt juvenem ad ſilvam *Weliz*, & ibidem captum ſuum Dominum, & ſupinum clavis ligneis ligatum per brachia, & per pedes humi proſternunt, & trans corpus Domini ſui ſaltant militaribus equis, verbis contumelioſis, & clamoroſis ad invicem contra Dominum ſuum inſultantes, quia, ut dicit Salomon, *gaudent, cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis*. Hoc crudeliſſimum ſcelus quidam de conſervis nomine *Howora* videns, velociter currens *Pragam*, nunciat amicis Ducis, qui ſtatim armati currunt, quos ut viderunt peſſimi proditores, fugiunt per nemora, & latebras querunt. *Pragenſes* autem ſolvunt ſeminecem Ducem, cuius corpus a muſcarum agmine laceratum vehiculo imponentes reduxerunt in *Wyſſegradenſem* urbem, & curam eius egerunt. *Howore* autem fideliſſimo ſervo omni laude digno, talis gracia pro merito redditur, ut tam ipſe, quam eius poſteritas inter ingenuos & nobiles computetur, inſuper dant ei dignitatem venatoriam, que ad curtem *Stebethnam* pertinet in eternum, & ſic proclamatum fuit per omnia fora.

Quomodo capta fuit Praga a Duce Polonie proditorie, & quomodo Odalricus Dux eam tunc recuperavit?

ODALRICO autem proditorie per Imperatorem *Henricum* tercium ad peticionem predicti Ducis *Polonie* detento in carcere, *Jaromir* infirmo jacente in *Wyſſegrado*, *Mezco* predictus *Polonienſis* capit *Pragam*, & per duos annos tenuit eam. Anno autem Dominice incarnacionis *milleſimo ſecundo Odalricus* carcere expeditus venit occulte in caſtrum nomine *Drewiz*, & mittit militem fidelem ſibi in *Pragam* nocte, qui clan-

gore tube perterreat *Polonos* incautos. Qui miles nocte in eminenciori loco, qui dicitur *Sixi*, *(n)* tuba intonat, & alta voce clamat, fugiunt, fugiunt *Poloni* confusi turpiter, irruite, irruite armati *Boemi*, persequimini fugientes. Stupefacti ad hanc vocem *Poloni*, sicut amentes fugiunt, nemine persequente, & cum tanto terrore, ut se comprimendo occiderent mutuo pre timore, & videbatur eis, quod sepes & saxa clamarent super eos occisionem, & vix Dux evasit turpiter fugiendo.

Postera die Dux *Odalricus* potenter intrat urbem, & a suis proditoribus, quos putabat amicos, seductus, tercio die germanum innocentem *Jaromir* privat lumine oculorum, & mittit eum ad viculum *Lizka*. Hic *Odalricus* ex uxore sterili heredem non habuit, verum dum iret venatum, vidit mulierem quandam lavantem speciosissime forme, nomine *Boza*, quam tulit, & sibi copulavit, ex qua prestantissimum filium suscepit, quem *Wratislaw (o)* appellari fecit; Nec tamen prima connubia solvit, quia binas vel trinas uxores habere tunc erat gloria *Boemorum*, vivebant enim quasi bruta animalia, legitimum matrimonium non servantes. Hic *Odalricus* Dux recuperavit *Pragam*, & postmodum *Moraviam*, quam vi detinebant *Poloni*, quos omnes expulit, cepit eciam *Polonos* multos, & cathenatos vendidit centenos & centenos *Ungaris*, probitate filii sui *Wratislai* probissimi Ducis, cui eciam terram illam tradidit possidendam.

De morte Odalrici Ducis, & lamento germani eius Jaromir ceci.

Anno Domini *millesimo tricesimo*, *septimo Ydus Novembris Odalricus* Dux moritur, Ducatum relinquens filio suo *Wratislao*. Quo delato ad Ecclesiam sancti *Georgii* pro sepultura dum celebrantur exequie, *Jaromir* frater eius cecus audiens germani sui necem, a quo privatus fuerat Ducatu, & lumine oculorum, *Pragam* vehiculo portari se fecit, & stans juxta feretrum, veris elegi fletibus ora rigans, omnium ibidem astancium corda concussit suo lamentabili planctu, dicens; heu michi germane, heu dira condicio mortis, mortuus ecce jaces, nec ego, nec tu modo gaudes hujus terreni fastigio regni, lumine me privasti, nec ego, nec tu gaudes. Nunc scio, quia si posses lumina michi reddere, velles. Sed nunc ex toto tibi frater remitto, ut Deus Omnipotens pietate solita tibi parcat, spiritus atque tuus post hec in pace quiescat. Cumque elegiis terminatis, ac Ducis *Odalrici* corpore tradito sepulture, predictus

Ja-

(*n*) Zizi. (*o*) Braczislaw seu Brzetislaum.

Jaromir cecus nepotem filium germani sui *Odalrici* defuncti *Wratislaum* ducit ad sedem principalem, & statuit eum in throno, & ut moris est, decem millia nummos per aule cancellos spargunt. Duce autem in solio collocato, cecus *Jaromir* vocat nominatim, quos noverat armis potentiores, fide meliores, milicia forciores, & diviciis eminenciores, quibus clara voce dixit, quia mea fata non sinunt, ut ego sim vester Dux, hunc *Wratislaum* vobis Ducem assigno, & ut ei obediatis, monemus, & collaudamus, ut dignum est Duci, debitam ei exhibeatis fidelitatem, ut vestro Principi.

De ammonicione facta Wratislao, & crudeli morte Jaromir patrui ipsius.

Post alloquium commune vertit se *Jaromir* cecus ad Ducem in hec verba. Nunc autem fili mi moneo, ut istos colas ut patres, hos diligas ut fratres, in omnibus eos tibi consiliarios habeas, hys populum & urbes committas, per eos enim regnum *Boemie* stat, & stetit, & stabit in eternum. Ast illos, qui sunt versuti, iniquorum patrum pessimi filii, nequam, nostri generis hostes domestici, & familiares inimici, ut cenosam ratam *(p)* devites, & consorcia eorum declines, quia nobis nunquam fuerunt fideles. Ecce me innocentem, & suum Principem in primis ligaverunt, & diversis affecerunt ludibriis, postea innatis suis versuciis, & fraudulenciis hoc egerunt, ut frater fratrem oculis privaret, habeas fili mi in memoria semper, quomodo sanctus *Adalbertus* excommunicavit eos, & facta eorum crudelia. Hoc illi audientes dissecabantur cordibus, & stridebant dentibus in eum, & non post multos dies *Cocban*, de quo supra, misso spiculatore noctis tempore acutissima Ssycha *(q)* perforat eum a parte inferiori, & martirem consecravit anno Domini *millesimo tricesimo octavo* pridie *Nonas Novembris*.

De mira audacia Ducis Wratislai, & raptu Judithe Virginis pulcherrime.

Hysdem temporibus *Odalrico* adhuc vivente fama volat, quod in monasterio, quod dicitur Zumbrad *(r)* in partibus *Theotonicorum* speciosior erat puella, & qua nobilior nulla in tota patria vix poterat reperiri, nomine *Juditha*, generositate insignis, filia scilicet Comitis prepoten-

(p) Id est: *stratam*. (q) Id est: *Sica*. (r) Swinibrod.

tentis, & generosi, cui nomen erat *Otto Albus* de sanguine regio, & nobili matre. Hec *Juditha* tradita cenobio ad literas addiscendas, alias Virgines sicut generositate, ita morum honestate in omnibus precellebat. Audiens autem hoc iuvenis natus Ducis *Wratislaus*, cui & proceritas, forma, pulchritudo & operis magnitudo inerat, animatus est, ut moris est amancium, quam non viderat, plus estimat, plus amat, & qualiter possit pervenire ad ipsam, ut prudentissimus homo deliberat. Cognoscens autem *Theotonicorum* superbiam, noluit a patre illius postulare puellam, sed fingens se velle ire ad Imperatorem, assumptis sibi decem fidelibus sociis, quamvis nulli revelaret animi sui conceptum, venit quasi hospes ad monasterium supradictum. Dum autem hora vespertina cum aliis sodalibus *Juditha* intraret ecclesiam, videns eam fortissimus heros, victus stimulis amorosis, rapuit eam, quasi parvam aviculam, & portans eam sub brachio, venit ad portam, que molendinaria cathena ferrea cingebatur, & cum sibi liber aditus non pateret, extracto gladio, uno ictu non dimittens puellam, quasi funiculum incidit grossissimum ferrum, & fugiens per nemora cum optata rapina opaca nocte, a persequentibus vix evasit, Sociis delitescentibus in eodem cenobio, ac male tractatis. Ipse vero, ne contra *Boemos Theotonicorum* animos concitaret, nobilem thezaurum portat in *Moraviam*, quam pater sibi dederat expulsis *Polonis*, venditis, & fugatis, anno Domini *millesimo xxi*.

Incidencia de eisdem temporibus.

Otto tercius Imperator moritur, huic successit *Henricus* Imperator. Hic construxit castrum in quodam monte empto a quodam, qui dicebatur *Pabo*, in quo monte edificavit castrum, & nomine illius venditoris nomen impositum est ei *Babenberg*. Ibi edificavit episcopatum ditissimum, ibi eciam ecclesiam solempnissimam in honorem gloriose Virginis *Marie* & sancti *Georgii*, quam immensis diviciis ampliavit. Habuit eciam iste Imperator heremitam quendam familiarem, cui *Jherusalem* eunti contulit maximum calicem, ut in Jordane lavaret eum pre devocione. Cumque ille heremita de peregrinacione veniret cum calice baptizato, ad quendam alium sanctum virum causa hospicii quodam sero divertit, & cum exoraret, ut pro vita Imperatoris oraret, ille heremita respondit, pro eius incolomitate orare non expedit, quia hac in nocte monstratum est michi, ipsum ab hac luce migrasse, quem multitudo demonum turpiter trahebant per barbam furcis ferreis vel igneis impellebant, furibunde clamanman-

mantes, noſter eſt, noſter eſt Imperator, ſancta autem *Maria* cum ſancto *Georgio* ſequebantur. Cum autem ad judicium ventum eſt, vidi ſtateram perlongiſſimam, & ex una parte nimio peccatorum illius pondere gravabatur, ut videretur omnino deſcendere in abyſſum, ex alia parte venit ſanctus *Georgius*, & poſuit in bilance ſtatere Eccleſiam unam totam, candelabra, calices, & ornamenta multa auri & argenti, & veſtes ſacras. Cumque nec ſic prevaleret, maximum calicem aureum cum duabus anſis obtulit beate Virgini ſanctus *Georgius*, que quaſi pre ira caput agitans, dixit parti *Tartaree*, certe nec veſter erit, & quaſi pre indignacione calicem proiecit, & fracta eſt una anſa, tunc evanuit legio demonum maledicta, & beata Virgo *Maria* manum eius dexteram cepit, ſanctus *Georgius* ſiniſtram, & ad celi patriam feliciter perduxerunt. Quo audito heremita viator aperiens ſarcinam, calicis anſam unam fractam invenit, ut alius viderat heremita. Hic calix in *Babenberg* ſolempniter reſervatur. (s) Anno Domini *milleſimo tercio* interfecti ſunt *Wrſſowici Boemorum* procerum peſſimi proditores &c.

De morte quinque fratrum ſanctorum Heremitarum.

Anno Dominice Incarnacionis *milleſimo iiij.* ſancti *Benedictus, Mathias, Johannes, Yſaac, Chriſtinus*, ſextus erat *Barnabas* miniſter eorum in partibus *Polonie* de Ytalia venientes, ſanctiſſimam & ſtrictiſſimam vitam heremiticam ducebant. Igitur Dux *Mezco* audiens ſanctam eorum vitam, ivit in paucis ad viſitandum eos, & ſe eorum oracionibus recommendans, ſaccum pecunie dedit eis pro elemoſina, continens centum marcas, illi ſimplicitate columbina receptam pecuniam, ymo pocius ignem omnis ſpiritualis edificii deſtructivum, laqueum dyaboli, omnem ſpiritus conſvetam dulcedinem perdunt, quod advertentes de mane habito colloquio laqueum dyaboli omnino a ſe repellere decreverunt, & fratrem *Barnabam* cum pecunia predicta ad Ducem remiſerunt. Interim latrones ſupervenientes querunt pecuniam ſupradictam, cumque negarent, & ad Ducem remiſiſſe conſtanter aſſererent, predicti latrones pre ira diu tortos gladiis occidunt quinque fratres predictos, ſexto nondum reverſo a Duce, & ſic martirium compleverunt, anno Domini *milleſimo iiij. pridie Ydus Novembris.* Anno Domini *milleſimo ſexto Helena* (t) Duciſſa relicta *Boleslai* obiit ſancte fame.

(s) Hanc fabellam ex Chronico quodam Germano exſcripſit Marignola, qua pene omnia hujus ætatis ſcatent. (t) Hemma.

Continuacio yſtorie de probitate Ducis Wratislai, & heroycis operibus eiusdem.

Dux ergo *Wratislaus* nulli probitate ſecundus, qui pulcritudine corporis, morum venuſtate, ac omnium virtutum generoſitate preclarus, ex nobili *Juditta*, quam de *Theotonica* terra rapuit, ut ſupra dicitur, prolem pulcherrimam generavit, ſcilicet quinque filios, quorum iſta ſunt nomina, *Spitigneus* primogenitus, ſecundus *Wratislaus*, tercius *Conradus*, quartus *Jaromir*, quintus & ultimus pulcherrimus *Otto*. Hy in ſua puericia pretendebant moribus, quante glorie ſuturi erant, & gaudium patri & matri tam nobiles filii cumulabant. Hic glorioſus Dux magna cede proſtravit *Ungaros*, & terram eorum usque ad urbem *Strigoniam* devaſtavit. Hic glorioſus Dux memor iniurie *Boemorum*, & perſecucionis, quas Dux *Polonie Mezko* intulerat eis, *Kazymir* Duce defuncto duobus dimiſſis infantibus *Boleslao* ſcilicet & *Wladislao* intrat potenter *Poloniam* quarto ſui anno, & urbem metropolim *Cracow* funditus vaſtat, ceteras urbes igne, gladio, ferroque deſtruit, & ſubvertit, acceptis thezauris maximis, & ſpoliis infinitis. Cumque veniſſet ad caſtrum fortiſſimum *Bdec*, ubi maxima fortitudo confugerat, timentes *Poloni* impetum eius, exeunt obviam Duci, ferentes auream virgam in ſignum dedicionis, & ſua ſimpliciter ei ſubmittentes, quos ille benigne ſuſcipiens cum omnibus ſuis pecoribus & iumentis transtulit in ſilvam nomine *Cyrum*, (u) & ibi eis urbem edificari mandat, que nomine derivato dicitur *Bcane*, unum conſtituens eis prefectum, ſub quo vivant ſecundum primas leges ſuas. Inde ad urbem venit metropolim *Gnezdnem*, ubi in Eccleſia beate *Marie* precioſus thezaurus quieſcebat, ſcilicet corpus beati Martiris *Adalberti* olim Epiſcopi *Boemorum*. *Boemi* autem maxima leticia potiti victoria, rapere cupiunt corpus Martiris glorioſi, quorum temeritatem Preſul eorum *Severus*, ut dicitur, luculento ſermone refrenare conatur, dicens, fratres mei & filii, non ſic preſumptuoſe Sanctorum corpora ſunt tractanda. Prius ergo triduano jejunio premiſſo, penitentiam agite de malis preteritis, & puram confeſſionem facite de peccatis cum cordis contricione & lacrymis, firmiter proponentes omnia mala preterita emendare, & corrigere, pravas conſuetudines, & corruptelas peſſimas, quas actenus habuiſtis. *Boemi* autem mente ſerina Preſulis monita contempnentes manus ſacrilegas ad confringendum altare, ſine cuius deſtruccione non poterat ape-

(u) Cyrn.

aperiri ſepulcrum, extendere non verentur. Verum Divina ſtatim ulcione percuſſi, trium quaſi horarum ſpacio ſtupidi permanent, & amentes, donec Dux & Pontifex corde compuncti oraverunt pro eis, & ſic licet tarde reducti ad mentem iuſſa Preſulis per penitenciam impleverunt. Completo autem devoto triduano jejunio beatus Martir mane apparuit *Severo* Epiſcopo dicens; Deus miſertus donabit pro petitis, dummodo mala preterita emendetis. Tunc Epiſcopus Duci mane indicat viſionem, & ſimul cum Comitibus & populo cum devocione & lacrimis intrant Eccleſiam, & poſt longam oracionem ſurgentes Dux & Epiſcopus ambonem aſcendunt, Dux autem extenſa manu dextra contra ſepulcrum jubet omnes dextras elevare, quaſi ad juramentum, & concionatur ad populum eleganter, ſtaurans (x) leges optimas, quas Epiſcopus ſub anathemate in contrarium facientes canonizat conſenſu omnium cum ingenti clamore & laude. Tunc Dux & Preſul Sancte *Trinitatis* nomine invocato tumulum faciliter reſerant, & vident ſacrum corpus incorruptum, quaſi fuiſſet eadem die ſepultum, & tantam omnes ſenſerunt odoris fragranciam, ut refecti cibo optimo viderentur, eciam odor tribus diebus continuis non ceſſavit, ubi eciam multi languidi ſunt ſanati. Dux autem pre gaudio lacrimis perfuſus ſic orat; O *Criſti* Martir *Adalberte* noſtri ſemper miſerere, nunc nos ſolita pietate reſpice, & ad tuam Sedem per nos referri non dedignare; Et qui primo ſepulcrum minime tangere potuerunt, nunc levant faciliter ſanctum corpus, quod Dux & Epiſcopus honorabiliter collocant in altari. Corpus eciam *Gaudencii* Epiſcopi germani eiusdem ut transferant, diligenter inquirunt, & ſic cum infinitis eiusdem Eccleſie theſauris, tribus ſcilicet altaris aureis tabulis, campanis, & ornamentis, & aliis infinitis ſpoliis, & theſauris infinitis ad urbem *Pragam* ſolempniter deportaverunt, & in Vigilia beati *Bartholomei* iuxta fluvium *Rokitinicam* pernoctantes cum ympnis & laudibus mane ſequenti intrant urbem *Pragam* occurrente proceſſione ſolempni.

Rex autem & Epiſcopus portant precioſum Sancti corpus, Abbates eciam reliquias quinque fratrum, Archipresbiteri vero corpus ſancti *Gaudencii*, qui poſt martirium ſancti *Adalberti* fratris ſui Pontificatum rexit in civitate *Gneznenſi*, poſt hoc duodecim Presbyteri aureum Crucifixum magnum deferunt, nam Dux *Mezko* ter apponderavit ſe auro predicto. Deinde ferunt tres tabulas auri ornatas gemmis, & innumerabilibus lapidibus precioſis, que erant circa ſepulcrum, quarum una longitudinis erat quin-

(x) Id eſt: inſtaurans, inſtruens *Dufreſne in Gloſſ.*

quinque ulnarum, latitudinis vero decem palmarum, & in margine scriptus erat versus. *Ter centum libras apponderat bos opus auri.* Ultimo plus quam centum plaustris campanas, & omnes *Polonie* gazas nobilium vinctorum, & catenatos innumeros deferebant. Facta est hec translacio anno Domini *millesimo tricesimo nono, nono Kalendas Decembris* &c. Anno eciam Domini *millesimo quadragesimo primo* Imperator *Henricus* secundus fugatur turpiter a *Boemis.*

De accusacione Boemorum apud Romanum Pontificem.

Tantam autem *Boemorum* leticiam non ferens humani generis inimicus, emulorum linguas acuit contra eos accusancium eos *Rome*, & tam Ducem, quam Episcopum deponendos, ac eciam anathemate feriendos pro eo, quod non solum terras aliorum, & *Christianum* populum destruxissent, sed eciam violassent Ecclesias, thesauros abstulissent, ac temeritate sacrilega Sanctorum fregissent sepulcra, & in contemptum Dei & apostolice Sedis sacra vasa manu sacrilega prophanassent, & Sanctorum reliquias rapuissent. Citantur ergo responsuri pro tam nefandis operibus *Romam.* Deus autem cor Summi Pontificis, & sacri Collegii vertit in mansuetudinem, ita quod auditis per nunccios prudentes humilibus excusacionibus *Boemorum*, quamvis in consistorio inter multa Summus Pontifex diceret, quod nulli sit licitum sine eius authoritate sacrum corpus transferre, quod cum culpa humiliter cognoscebant, ipsorum pie intencioni parcebat, imposita Duci & Episcopo penitencia, ut Ecclesiam collegiatam & dotatam in loco aliquo competenti ad honorem Sanctorum, qui libenti animo construxerunt Ecclesiam pulcram & sumptuosam, & ibidem Prepositum & Canonicos ordinarunt in numero competenti.

De turbacione Boemorum contra Henricum secundum Imperatorem, & bello.

Sedata autem feliciter turbacione *Romane* Ecclesie inimicus humani generis aliam *Boemis* per Imperatorem suscitat questionem. Relatum siquidem fuit auribus *Henrici* secundi Imperatoris centuplum ultra, quam fuerat, aurum *Boemos* de *Polonia* abstulisse, & missis Imperialibus nuncciis, minatur bellum, nisi omnino restituant aurum, & alia, que a *Polonis* acceperant per rapinam, & statim Imperiales aquilas contra *Boemos* exi-

exire jubet. Dux autem remittit Cesari, quomodo *Pipinus* magni *Karoli* filius, quod Imperatoribus *Boemie* redderent annuatim centum viginti boves pingves, & marcas argenti quingentas: quod libenti animo facimus, gravius jugum portare non possumus. Tunc Imperator: lex Principum cereum habet nasum, Rex ferream manum, ideo quo sibi placuerit, flectit legem, *Pipinus* fecit, quod voluit, & vos, nisi feceritis, que mandamus, nostros vobis pictos clipeos ostendemus. Et statim congregavit exercitum fortissimum innumerabilem, & per viam silve jussit saxones intrare *Boemiam*, quorum Dux *Okardus* erat Princeps. Audiens autem Cesar, quod *Boemi* conabantur obstruere viam silve, caput concutiens, si, inquit, *Boemi* muros celis erigant altiores, si ascenderent supra astra, nichil miseros ista iuvabunt, & iussit suos irrumpere silvam, & ipse eos precedens ascendit montem altum in media silva, & sedens in tripeda suis principibus convocatis. Hic, inquit, in vallo latitant mures aggrestes, non est opus uti laborioso certamine contra pavidas columbas, tantum descendite, statim inient fugam. Fefellit autem eum sua opinio, non enim ibi erat municio *Boemorum*. Cumque Principes hortarentur nominatim, ut descenderent pedestres in pugnam, & illi laborose nimis per silvam *Boemos* in alio monte sitos inquirentes, & pre nimio calore & siti arma ferre non possent, occurrentibus ex improviso *Boemis*, fit clamor utrorumque ad sidera, & commisso bello contra *Saxones* fatigatos, dimicantibus *Boemis* viriliter ut leones, tanta strages facta est *Saxonum*, quantam prius nullus hominum recordatur. Imperator autem contra spem videns agmina sua defecisse, presidio fugientis equi velocissimi mortem fugit. *Okardus* autem Dux jam *Boemiam* invaserat, sed audito infelici successu exercitus Imperatoris, cum dedecore in *Saxoniam* remeavit. Dux autem *Boemorum* cum victoria reversus, comitem *Pracos* de prodicione accusatum, quod corruptus fuerat *Saxonum* pecunia, trucidavit. Huic Dux commiserat tres legiones de *Ungaria*, & prefecit eum cohorti de *Moravia*.

De victoria Imperatoris, & pace facta.

Anno autem Domini *millesimo quadragesimo secundo Henricus* secundus Imperator volens ulcisci preteritam cladem, valida manu tribus dietis intravit *Boemiam*, & eam totam hostiliter vastat usque ad urbem *Pragam*, ubi Imperator fixit aquile victricia signa, tunc Ducem penitere cepit, quod contra Cesarem dimicasset, usus tamen sagaci consilio humilibus verbis Cesaris placat iram. Quid, inquit, O Cesar contra folium

lium dimicas, tui ſumus, & tui eſſe volumus, terra, quam deſtruis, tua eſt. Jam victor es, cinge tua tempora lauro. Inſuper mille quingentas marcas promittit denariorum. Sicut enim aqua extinguit flammam, ſic oblata pecunia mitigat Ceſaris iram, & pace interpoſita Ceſar mitis factus abſcedit. Anno autem ſequenti fuit magna fames. Dum autem Ceſar obſideret *Pragam*, *Severus* Epiſcopus fugit de civitate, & ivit ad caſtra Ceſaris, ne privaretur epiſcopatu, ſi contra Ceſarem rebellaſſet.

De Wratislai temporibus, & incidentibus.

Anno Domini *milleſimo quinquageſimo ſecundo Bozana* (*y*) pulcherrima femina, mater *Boleslai*, olim uxor *Odalrici*, obiit. Anno vero *milleſimo liij.* Sanctus *Procopius Theutonicorum* expulſor, cuius geſta fuerunt mira, in vita claruit, & in morte. Anno vero Domini *milleſimo quinquageſimo quarto Wratislaus* reddidit *Polonis* civitates, quas ceperat, ea condicione, ut tam ſibi, quam ſuis ſucceſſoribus quingentas marcas argenti, & triginta auri ſolverent annuatim. Anno Domini *milleſimo lviij. iiij. Nonas Auguſti Juditta* coniux *Wratislai* Duciſſa *Boemorum* obiit, quam filius ſuus *Spitigneus* expulerat de regno. Que cum non poſſet ſe aliter vindicare de filio, ad contumeliam omnium *Boemorum Petro* Regi *Ungarie* illuſtri nupſerat, que poſtea a filio ſuo *Wratislao* inde translata, ſepulta eſt *Prage* iuxta virum ſuum *Wratislaum* in Eccleſia ſanctorum *Viti* & *Wenceslai* Martirum. Anno autem Domini *milleſimo ſexageſimo* Dux *Spitigneus* eccleſiam, quam ſanctus *Wenceslaus* conſtruxerat, & aliam capellam iuxta deſtruxit, & aliam ampliorem fundavit, ſed preventus morte complere non potuit.

De morte Wratislai glorioſi Ducis.

Anno Domini *milleſimo quinquageſimo quinto* Dux *Wratislaus* virtutum culmine clarus Dux *Boemorum*, patrum lux clara ſuorum, dum *Poloniam* ſubjugaſſet, dum parat invadere *Pannoniam*, in urbe *Chrudim* expectans exercitum, febre valida corripitur, videnſque ſibi mortem propinguam, convocat primates terre, & ſic ait, quia mea fata me vocant, volo vobis aſſignare, qui poſt me rempublicam debeat gubernare. Vos ſcitis, quia noſtra genealogia quaſi defecit, & usque ad me unum pervenit, nunc michi ſunt nati quinque, nulli probitate ſecundi. Nunc divi-

(*y*) Bozena.

videre regnum non eſt utile, quia omne regnum in ſe diviſum deſolabitur. Si enim conſidero a principio mundi quid fecerint *Cayn* & *Abel*, *Remus* & *Romulus* Principes primi *Romani*, quid noſtri atavi *Boleslaus* impius & ſanctus *Wenceslaus* fratres bini, quid facturi ſunt modo quini, hos quanto pociores intueor, tanto mente preſaga peiora augurior in futurum. Unde per Deum veſtram fidelitatem obteſtor, quod ſemper major obtineat ſolii principatum, omnes fratres ſubiecti ſint ſub eius Ducatu, aliter, niſi unus regat Ducatum, cito veniet vobis principibus & populo ad jugulum, & reipublice detrimentum. Hec dicens, & inter aſtancium manus ſolutum Deo reddidit ſpiritum, & factus eſt magnus planctus omnium ſuper eum *iiij. Idus Januarii*. Fuit autem iſte Dux in divinis & humanis legibus diſcretiſſimus judex, largus elemoſinarum dator, pius eccleſiarum factor, peregrinorum, pauperum, & viduarum defenſor, ac virtutum omnium verus cultor. Cui ſucceſſit primogenitus eius *Spitigneus*, eodem anno in ſolio collocatus.

De ſublimacione Spitignei Ducis.

Spitigneus poſt patrem ſublimatur communi voto omnium, vir valde ſpecioſus, ceſarie capitis quaſi corvus nigerrima barba prolixa, facie leta, gene eius candide, parum rubentes, & a vertice usque ad talos non erat in eo macula. Eadem die, qua intronizatus eſt, hoc mirabile poſteris memoriale dimiſit. Omnes *Theutonice* lingue cuiuscunque condicionis aut ſexus, juſſit infra tres dies eliminari de terra *Boemie*, nec proprie matri parcens, nec ſancti *Georgii* Abbatiſſe. Hic enim adhuc patre vivente cum *Sace* gubernaret provinciam ſibi a patre commiſſam, & murum urbis (z) repararet, cum nullo modo murus dirigi poſſet, niſi furno quodam deſtructo, quem alii deſtruere non preſumerent precibus Abbatiſſe. Hic jocoſe ridens iuſſit uno impetu furnum deici in torrentem, poſtponens bono communi tam parvum furnum, dicens; hodie Domina Abbatiſſa calidas placentas minime manducabit. Quo facto Abbatiſſa, quaſi urſa ferox, contumeliis afficit juvenem verecundum, & hys exprobrat metris; Nobilis inſignis vir fortis & inclitus armis, quam magnas turres nunc expugnavit & urbes. Et ſibi famoſum fert de fornace triumphum, tempora iam lauro victricia cingat & auro, Clerus multimodas campanis perſonet odas, Dux quia dejecit fornacem, miraque fecit. Ac pudet eſſari, quod non pudet hunc operari. Diriguit juvenis pre pu-

(z) Omnes alii id de muris caſtri Pragenſis narrant.

pudore, & ſilencio compeſcuit iram donec ad paternale ſolium preveniret, quo die curru ſuppoſitam remiſit ad *Tevtonicam* terram.

De geſtis Spitignei & fratrum eius, & diſpoſicione Regni Moravie.

Hys itaque geſtis volens diſponere *Moravie* Regnum, quod pater eorum dimiſerat inter fratres, convocat trecentos nominatos ſub pena capitis, quod ſtatim perſonaliter compareant coram eo, illos vero, qui non compleverunt juſſa Principis, immediate ipſe in *Moraviam* properans, ſibi occurrentes teneri fecit, & cathenatos miſit in cuſtodiam per civitates *Boemie*, equos eorum, & arma diſtribuit inter ſuos. Quod audiens frater eius *Wratislaus*, valde timuit, & dimiſſa uxore ſua pregnante fugit, quem Rex *Andreas Ungarie* grataunter recepit. Dux autem *Spitigneus* diſpoſita *Moravia* pro libitu uxorem germani pregnantem inventam in civitate *Olomucz* tradidit cuſtodiendam comiti *Mztis* in quodam caſtro, qui comes indecenter tractabat eam, omni nocte pedem ſuum compede ſtringens, quod audiens vir eius, ingemuit. Poſt menſem vero evolutum ad peticionem *Severi* Epiſcopi remittit Dux eam viro ſuo, que pre labore cum abortu ſpiritum exalavit. Quod audiens vir eius abſorbebatur triſticia, non tantum de morte, quantum de contumelia per cuſtodientem eam, & compede nocte ligantem ſibi illatam. Cuius triſticiam Rex Ungarie relevavit colloquiis & conviviis iuxta poſſe, & unicam filiam eius ſibi in matrimonio copulavit nomine *Aleytam* virginem ſpecioſam.

De Spitignei prudencia, & facta converſacione eius, & pia morte ipſius.

Dux autem *Spitigneus*, ut vir ſapiens, precavens, ne frater ſuus percuteret *Moraviam*, auxilio *Ungarorum* fratres ſuos *Conradum* & *Ottonem* ſecum tenet in curia, preficiens *Conradum* venatoribus, *Ottonem* fecit cocorum & piſtorum magiſtrum. *Jaromir* vero adhuc in ſtudio morabatur. Hec autem fecit, ne contra eum *Wratislao* ſe coniungerent fratres eius, erat enim valde prudens, arcum ſuum ſecundum occurrencia ad utramque manum convertens. Hic Dux inter ceteras virtutes hoc poſteris memoriale reliquit. Primo namque quadrageſimali tempore, ut magis devotus eſſet, morabatur in clauſtro canonicorum,

vel

vel monachorum & divinis officiis instabat, oracionibus & vigiliis inherebat, sic quidem, ut ante matutinum surgens, & extensis manibus, & genuflexionibus orans devoto corde psalterium ruminabat, elemosinarum largus fuit dator. Post completorium monachale servabat silencium usque ad primam. Et quamdiu jejunus fuit, tractabat ecclesiastica negocia, post cibum secularia, pelliceam episcopalem, & tunicam clericalem in capite jejunii induebat, & in pascha donabat proprio capellano. Hic ut alter Imperator *Trayanus* simile opus exercuit pietatis, nam ad clamorem vidue intermittens expedicionem, cum jam ad bellum procederet, de equo descendit, & viduam de adversario vindicavit. Hic vir tante probitatis pater clericorum, viduarum & pauperum, *quinto Kalendas Februarii* ducatus sui anno *sexto* migravit ad Dominum, anno Domini *millesimo sexagesimo primo*.

De Wratislao germano substituto, & Jaromir clerico eciam eorum germano.

Wratislaus audita morte germani revertitur de *Ungaria*, cunctisque *Boemis* faventibus sublimatur in solium loco fratris, qui statim regnum *Moravie* dividit inter fratres, *Ottoni* medietatem ex parte orientali, quam ipsemet a patre prius habuit, aliam medietatem versus *Theutonicos* dat *Conrado*, que planior erat, & frugibus magis apta. *Jaromir* tercius eius frater audita morte Ducis, quem colebat ut patrem, de scolis revertitur, petens hereditatis paterne aliquam porcionem, ac veste laycali assumpta, militari cingulo se accingit. Dux autem frater eius benigne redarguit eum; Noli, inquiens, frater a capite, cuius factus es membrum ordinacione nostri piissimi genitoris per apostasiam velle recedere, & proici in infernum. Olim divina gracia in sacerdotem te elegit, propterea & noster genitor te tradidit studio literarum, ut si superstes fueris, fias Episcopi *Severi* successor, quod erit Deo favente. Moxque coegit eum deponere comam, & in sui presencia fecit eum mense Marcio in Dyaconum ordinari, & publice legere evangelium, & in missa Pontifici ministrare.

Quibus non obstantibus post paucos dies novus Dyaconus resumpsit cingulum militare, & fugit in *Poloniam* usque ad obitum *Severi* Pontificis, quo anno Domini *millesimo quinquagesimo septimo* tradito sepulture, *Jaromir* resumpto habitu clericali cum germanis revertitur, & contradicente Duce adjutorio fratrum & principum, *Pragensis* Episcopus ordinatur, non ob-

obstante vulpina calliditate Ducis. Nam cum eum germani eius *Conradus* & *Otto* rogarent pro suo germano, & ordinacionem patris ei ad memoriam reducerent, ipse vulpina calliditate fingens se longius ire. Congregato exercitu nactus oportunum tempus, residens in solio, & fratribus hinc & inde *Jaromir* presente, vocat in medium *Saxonem* quendam suum presbiterum eciam multis laudibus commendatum, usurpans Imperialem modum, & eum per annulum & baculum de *Pragensi* Ecclesia investivit. Cumque, ut moris est, nullus ei debitas laudes exclamaret, sed murmur erat in populo, *Coyata* palatinus comes homo verax, percussit latus *Ottonis* Ducis, & dixit; quare non adjuvas fratrem tuum, nonne vides, quod frater tuus confunditur contra decretum patris, & advena, qui venit sine bracis in pontificali solio exaltatur, at si Dux violat patris sacramentum, absit a vobis pravare consensum, nam pater vester vos omnes adjuravit, ut *Jaromir* frater vester post *Severum* Presul fiat, quod si vobis displicet frater vester, nunquid in nostro clero non sunt isto advena meliores. Et conversus ad Ducem, ait, frater tuus sapuit, quando omnes *Theutonicos* expulit una die, vivit adhuc Imperator cuius officium temerarie usurpasti, an si frater displicet, nonne in tuo clero non sunt multi clerici meliores, & capiens per manum Duces & *Jaromir*, eamus, inquit, & videamus, si unus astucia prevalebit contra tres germanos quos par etas, una voluntas, eadem potestas sociat; & maior militum copia surrexerunt. Dux autem timidus fugit, & misit germanis nunccium, quod non propter *Coyate* minas, sed memor paterni precepti germanorum precibus condescendens, illo sacerdote *Saxone* reprobato ad vestrum beneplacitum *Jaromir* nostrum germanum eligo in *Pragensem* Episcopum & pastorem. Facta est autem hec eleccio anno Domini *Millesimo sexagesimo octavo.* Et sine mora Dux *Wratislaus* mittit comites, *Severum Allexium* & *Marquardum Theutonicum* cum fratre suo *Jaromir* ad Imperatorem *Henricum secundum*, qui dans ei pastoralem virgam & annulum, fecit eum per *Moguntinensem* Presulem consecrari Dominica die *vj. Nonas Julii*, mutato nomine *Gebehardus.* Hic in principio fuit valde levis moribus, die quo consecratus est *Moguncie*, dum transiret fluenta *Reni*, quendam militem pedes in aqua tenentem, retro inpinxit in aquam *Wilhelmum* nomine, dicens, ego te baptizo *Wilhelme*, qui respondit, si sic baptizas, deliras Episcope, qui vix evasit, quia sciebat natare. Veniens autem *Pragam*, & intronizatus omnino procurabat *Olomucensem* Episcopum *Johannem* monachum probum virum expellere, sed cum non posset manu laicali perficere, personaliter illuc vadens, & ab

ab eodem Episcopo gratanter receptus, intrat cum eo cameram, quasi secretum aliquid secum locuturus, & per capillos capitis quasi ferox leo agnum dejecit in terram, & pedibus conculcans semiviventem dereliquit, propter que, & alia ipsius facta mala missus est de *Roma* legatus, cui *Jaromir* obedire contempsit, tandem iterum ambo Episcopi citati personaliter *Romam* veniunt, & nisi auxilio illustrissime Comitisse *Machtildis* liberatus fuisset, nomen Episcopi cum titulo perdidisset. Tandem illa Domina tamquam pro suo carissimo procurante nepote, predictus Episcopus cum apostolicis literis in *Boemiam* remittitur graciose. Ipsa namque comitissa *Machtildis* mater, & fautrix erat *Romane* Ecclesie, quam eciam diviciis & gloria multipliciter exaltavit, ideo negare ei quodammodo phas non erat.

De unione Sedis seu Episcopatus Olomucensis cum Pragensi.

Defuncto autem predicto *Johanne* Episcopo exmonacho procuracione importuna *Gebehardi* predicti Imperator *Henricus secundus* in concilio *Moguntino* assencientibus quatuor Archiepiscopis & duodecim Episcopis, Abbatibus & aliis Prelatis predictum *Olomucensem* Episcopatum cum *Pragensi* univit, Duce *Boemorum Wratislao* procurante unionem predictam pro fratre suo, de quo tandem penituit propter superbiam fratris sui Episcopi memorati. Nam postquam fuit idem Dux coronatus & unctus in Regem, capellanum suum idem fecit intronizari, non obstante statuto Imperiali, & Papali decreto, quia in missa habere aliter non poterat Episcopum, qui ut moris erat, imponeret ei coronam. Quo facto commotus *Gebehardus* Episcopus iter arripuit, ut Summo Pontifici conqueratur de Rege germano suo, & volens habere concilium cum Rege *Ungarie*. Cumque pervenisset ad eum, febre correptus, mittitur per navim a Rege *Strigoniam*, ubi die septima migravit ab hac luce. Fuit tamen iste Episcopus elemosinarum largissimus dator, miserorum adiutor, pauperum consolator, in divinis officiis sedulus Dei cultor. Hic die sue intronizacionis *Marcum* Capellanum suum Virum perfectum per omnia eruditum, constituit Pragensem *Prepositum*, qui Ecclesiam totam *Pragensem* de tenebris reduxit ad ordinem & ad lucem.

Incidens quoddam de Jaromir predicto.

Tacendum non videtur quoddam de predicto Episcopo, quod die reditus sui de *Roma* occurrentibus amicis, & congratulantibus idem Episcopus narrat, quomodo *Machtildis* consilio liberatus fuisset, & expeditus a Papa, & uni amico pre ceteris dixit demulcens barbam; Vide qualem reporto de *Roma*, Cesare quidem dignam; at ille: placet Domine, sed plus placeret, si cum barba mutata, mutatum animum reportasses, tunc enim in pace fuisses.

Miraculum quoddam.

Quidam vir attenuatus macie venit *Pragam*, afferens argentum, cingulum, & candelam, petens sepulcrum sancti *Radim* germani sancti *Adalberti*, cui unus respondit, sepulcrum hoc est, tamen nondum tanquam sanctum honoramus eum; quibus ille; cum essem *Cracow* in obscurissimo carcere per tres annos, & fame deficerem, atque tabe, astitit michi quidam sanctus Pontifex, cuius facies, & vestes lucentes erant, ut sol, & statim eduxit me de civitate & carcere, dicens; Ego sum *Radym* sancti *Adalberti* frater, vade *Pragam*, & offer munera ad meum sepulcrum, quod devota nunc mente perfeci. Nec mirandum, si operatur Deus ad laudem sancti sui, qui cum germano suo non unum, sed multa martiria pertulit, & cum pace vitam finivit.

De obitu Juditte coniugis Wratislai.

Anno Domini *millesimo LXXXV.* obiit *Juditta* coniux Ducis *Polonorum* filia *Wratislai* Ducis, & Regis *Boemorum*, hec a sancto *Egidio* de provincia facto voto, & missis muneribus, cum esset sterilis, filium optinuit, tercio die vitam finivit.

Quod sub Henrico tercio Imperatore in concilio & synodo Moguntina Boemorum Ducum solium fit regale &c.

Anno Domini *Millesimo octogesimo vj.* jubente glorioso Imperatore *Henrico tercio* semper augusto, celebrata est magna synodus in urbe *Moguntina*, presidente Serenissimo predicto *Henrico* Imperatore, simul cum quatuor Archiepiscopis, & duodecim Episcopis, Abbatibus & Prelatis mul-

multis, ac eciam Satrapis, Ducibus, Marchionibus, & aliis multis omni consensu. Imperator *Henricus tercius* magnificus semper augustus *Wratislaum* tam *Boemie*, quam *Polonie* prefecit in Regem, & manu sua imponens ei aureum circulum, omnibus collaudantibus jussit *Egiberto Treverensi* Archiepiscopo, ut in Sede sua *Pragensi* inungat eum in *Boemie* & *Polonie* Regem, & in capite eius ponat regium dyadema. Qui Archipresul jussis obtemperans venit ad metropolim *Pragam*, & *XVI. Kalendas Julii* inter sacra missarum solempnia regalibus fastibus indutum *Wratislaum* unxit in Regem, & coniugem eius *Cunegundem* cum eodem regali dyademate coronavit, cunctis acclamantibus, *Wratislao*, tam *Boemico*, quam *Polonico* victoriosissimo, magnifico, & pacifico Regi a Deo coronato vita, salus, & victoria. Facta sunt autem tribus diebus convivia permagnifica, & datis donis Archipresul ad propria remeavit cum magna gloria & honore.

Quomodo Saxones invaserunt Boemos, filio Regis in aqua natante.

Anno autem Domini *millesimo LXXXVII.* Rex collecto exercitu intrat *Zrybiam*, quam Imperator *Henricus* sibi in perpetuum donaverat possidendam, & dum quoddam castrum nomine *Buozdec* (*a*) reedificat, mittit filium *Wratislaum* cum armata manu militum ad judicandum injuriam, quam receperat, alias revertens de curia Imperatoris.

Duo enim nobiles, & probissimi milites eius, inter primates preclari filii cuiusdam comitis occisi fuerunt in quadam villa a villanis, cuius ville nomen *Kileb.* Filius autem Regis cum suis predictam villam spoliant, comburunt, & subvertunt totaliter, & cum preda maxima revertuntur. Dum autem feliciter meridie cum spoliis, & preda maxima ad propria remearent, pre nimio calore filius Regis volens aliquantulum recreari, jubet cum preda scutarios precedere, ipso cum nobilioribus & fercioribus remanente, post prandium eciam balneari desiderans, natat in flumine, cui *Allexius* Comes mandat; non hic ut in *Wltawa*, aut in *Egra* natas. Cui juvenis; condicio senum est ad motum folii trepidare, cui Comes, Deus faxit, ut sit nunc inevitabilis fortune occasio, & videbitur, qui plus trepident, juvenes, vel senes. Et dum hec loquitur, ecce subito, plus quam viginti apparent equites, eos provocantes ad bellum, *Boemi* au-

(*a*) alii vocant Guosdecz.

autem plus audaces, quam perſpicaces, prohibente Comite ſtatim ruunt in hoſtes, quos ſtatim ferrea legio militum *Saxonum*, que latebat in inſidiis, proſtravit, ita quod nullus de *Boemis* evaſit, qui autem erant in caſtris contra *Saxones* velut leonum catuli feroces irruunt vigoroſe, & hinc inde viriliter pugnantes, tandem *Saxones* defecerunt, ſed cum tanto dampno *Boemorum*, quod cruentam victoriam habuerunt, & multi plures nobiles, qui erant cum Duce, quam milites, qui precellerant, perierunt, filius eciam Ducis perdidiſſet manum, niſi enſis capulum reſtitiſſet, & tunc apparuit, utrum juvenes, vel ſenes magis ſint ſapientes. Facta eſt autem hec ſtrages anno Domini *milleſimo octogeſimo, ſeptimo Nonas Julii.*

De probitate cuiusdam militis.

Eisdem temporibus miles quidam nomine *Beneda* probiſſimus animum Regis offenderat, & quamvis pluries reconciliari probaſſet, nec optinere valeret per amicos. Tandem accidit, quod Rex intravit in *Zribiam*, & cum cognovit Rex, quod *Beneda* erat in urbe *Miſe*, mittit, quod veniat ad eum, ſub fidei juramento vel pacto, quem ſtatim, ut venientem Rex vidit, qualiter eum capere poſſet, procurat in dolo, & videns aureum capulum enſis ejus, doloſe adjurans, quanti valeret perſcrutatur, petens ut ſibi oſtendat enſem, miles nihil mali ſuſpicatus, porrigit Regi extractum gladium de vagina. Rex autem vibrans contra eum gladium dicens, ubi es nunc fili meretricis, & precepit camerario, qui ſolus cum eo erat, ut militem caperet, & ligaret, camerarius autem homo peior erat peſſimo, & crudelis. Miles autem imperterritus rapuit enſem de femore camerarii, & per medium ſcindit eum, Regem autem leviter ter percuſſit. Rex autem perterritus clamare cepit, ad cuius clamorem ruunt de caſtris milites, & imperterritum militem volentem fugere, trucidarunt, quem jam mortuum iuſſit Rex per pedes ligatum per tribulos ſtraynari, (*b*) quaſi poſſet ulciſci in jam defunctum, anno Domini *milleſimo octogeſimo nono.* Item anno Domini *milleſimo nonageſimo primo Coſmas* eligitur *Pragenſis* Epiſcopus poſt *Jaromir*, qui dictus fuit *Gebehardus.* Eodem anno combuſta eſt Eccleſia Sanctorum *Viti, Wenceslai,* & *Adalberti* in civitate *Pragenſi.*

De

(*b*) Veroſimillime: *Straſcinari*, id eſt trahi, raptari ut explicat Dufreſne.

De imperio facto filio Regis, & eius vindicta &c.

Iste Rex contra fratrem suum *Conradum* multum irascitur, quia filios fratrum defunctorum defendebat potenter, & quia vidit eum solum, conatur expellere de terra, sicut nepotes expulerat, dans partes hereditatis eorum filio suo, & congregato exercitu contra fratrem suum *Conradum*, obsedit urbem *Brunn.* (c) Cumque per circuitum castra locanda disponeret, *Zderac* villicus Regis sicut erat homo versipellis & pessimus, quasi jocose, si, inquit, placet O Rex tue Maiestati, filium tuum colloca ex parte fluminis, ut possit se aliquando recreare natando. Ad quod improperium filius Regis quasi gladio cor eius vel lancea perforasset, abiit tristis, & incenatus isto sero (*d*) permansit. Eadem nocte mittit nuncium fidum ad consulendum patruum suum *Conradum*, quid facto opus esset. Qui respondit, si te quassus agnoscis, ignem non minus te, quam me urentem extingvere non pigriteris. Qua relacione patefacta suis, omnes laudant, ut tantum dedecus & improperium, quoad occisionem sociorum, quando natabat in aqua, in qua exprobravit adolescenti, non dimittat inultum. Ille autem ordinatis militibus dedit signum, quando videritis villicum meum, & quod cirotecam proiciam in faciem eius, facite, quod estis facturi, neminem timeatis. Mane autem mittit pro illo pessimo villico proditore, quasi aliquid tractatum cum eo, qui nichil suspicatus mali; stultus enim, dicit *Salomon,* quasi per risum operatur scelus, & solo comite sociatus occurrit filio Regis. Adolescens autem apprehensa eius dextra, seduxit in partem, & multa ei inproperans, tandem conclusit dicens, ammodo renunccio omni amicicie tue, proiciens in eius faciem cyrotecam. Tunc tres probissimi secuntur eum, & levant eum viriliter super hastas prosternentes ad terram pedibus eorum conculcantibus eum, & sic infixum lanceis derelinguunt in terra. Socius, qui cum ipso venerat, pallidus fugit, & nuncciat hoc in castris cunctis letantibus, solus Rex plorat eum. Filius autem Regis non longe sua castra semovit, quem major pars electorum militum est secuta, scilicet plus quam tria milia electorum pugnatorum, & mittit nunccium ad patrem; quod facturus es hodie, incipe, parati enim erant bellum committere contra Regem. Cumque Rex territus, quid ageret, ignoraret, nurus sua, coniunx *Conradi*, nomine *Virpirk* una de prudentibus mulierum, inscio viro suo, venit ad Regem, & adoravit eum, quam Rex benigne

(c) Brünn. (*d*) vespere.

suscepit, & in medio procerum fecit sedere eam, que vultu lacrimabili sic incepit loqui. Ego iam non digna dici tua nurus pie Rex, supplex ad tua genua venire presumo, in Deum vadit, qui suos invadit, ostendam tibi, ubi magis ditaberis, in suburbio, *Prage*, & *Wyssegrad.*, ac si tibi placet videre, qualiter arserit *Troya*, non melius videbis, quam si utramque comburas urbem, ac si tua fulmina iactas solum in jugulum tui fratris, absit, ut alter *Caym* habearis, patet *Grecia*, patet *Polonia*, patet *Dalmacia*, ipse enim mavult peregrinari, quam te fratricidio terminari (e) terram, que tua est, cui mavis, commenda. Que verba pungebant animum Regis, & omnium in tantum, quod omnes resolverentur in lacrimas. Rex autem jussit, ut ad latus eius sedeat, & osculatus est eam, que iterum ait, unam aliam parvulam postulo, si placet Regi, fassionem, pro magno peccato filii parum supplicii nimis est patri, tunc Rex, video, inquit, quo pergis, vade, reduc fratrem meum & filium meum, timuerat enim Rex valde, ne amborum fieret conspiracio contra eum. Qui cum venissent cum Domina, Rex osculatus est fratrem, & dixit ad filium, si bene egisti, fili mi, nulli melius, quam tibi erit, si autem male, statim in fletibus peccatum tuum aderit. Interea filius intelligens patrem non ex corde, sed ex necessitate pacem fecisse cum suis, secessit in partes urbis *Hradek*, expectans exitum rei. Congregati sunt autem ad eum plus quam *tria milia* militum. Rex autem callida simulacione revocat fratrem suum *Conradum*, ne foveret partes filii, & adiurat comites, quod post suam mortem non filium, sed fratrem *Conradum* eligant Ducem.

De pace facta inter patrem & filium meritis beatorum patronorum Wenceslai & Adalberti.

Igitur dum pater contra filium, & filius contra patrem armantur in prelium, erant enim cum Rege Episcopus *Cosmas*, & proceres, & maior pars populi, cum filio autem par etas iuvenum, maior pars procerum manu forciores, & probiores, & tria millia electorum militum erant, unde magna strages imminebat *Boemie*, si non divina misericordia subvenisset. Nam eadem nocte sancti patroni *Boemorum Wenceslaus* & *Adalbertus* apparuerunt, carceres fregerunt, vinctos eduxerunt, precipientes, ut ad Ecclesiam properarent, dicere omnibus, quod Deus actenus erat *Boemis* turbatus propter gverram *Polonie*, nunc misertus eorum misit

(e) Lege : *taminare* id est contaminare.

ſi: eos ad predicta operanda, & quod pacem factam inter patrem & filium nunciarent, quod & factum eſt, Deo autem miſerante, ut Sancti promiſerant, mediante Duce *Conrado*, inter patrem Regem & filium pax firmata eſt, & filius receptus a patre in graciam. Tunc miſit ad eum exercitus eius, & ſocii, ſi pacem feciſti cum patre tuo, ſcias tamen, quia nunquam confidemus de ipſo, cognoſcimus enim cor felleum eius. Quibus auditis, juvenis in corde ait, ſicut miles ſine armis, ſic nec Dux valet ſine ſuis militibus, ergo melius mihi eſt querere cum meis militibus panem, quam cum patre converſari. Poſt paucos quoque dies ad ſuos rediens, collecta omnium ſubſtancia eorum cum infinita multitudine animalium vadit ad *Pannonicum* Regem, a quo benigne colligitur, & ſecum nutrit inter regales delicias, populo autem, qui cum eo venit, aſſignavit Rex locum gratiſſimum, & amenum ad habitandum, nomine *Banow*, juxta caſtrum nomine *Trenem*, qui locus eſt eciam venacionibus aptus. Cetera autem neceſſaria precepto Regis circumſtancium regionum populi miniſtrabant.

De eleccione Epiſcoporum Coſme & Andree Pragenſis & Olomucenſis Eccleſiarum.

Eodem anno procurante *Wratislao* Rege *Coſmas* ad *Pragenſem* Eccleſiam *Jaromir* defuncto, & *Andreas* ad *Olomucenſem* Epiſcopi eliguntur, & juſſu Regis *Wratislai* Imperatori preſentantur *Mantue* reſidenti. Et eodem anno Rex *Wratislaus* moritur, Epiſcopis non conſecratis. *Conradus* autem frater eius ſucceſſit in Ducatu, & vixit menſibus octo, poſt quos Regis filius *Wratislaus* (*f*) de Ungaria rediens in ſolium ſublimatur, anno Domini *milleſimo nonageſimo*, tempore *Henrici tercii* Imperatoris.

De inſtitucione Wratislai & geſtis eius, Capitulum,

Wratislaus ergo iunior filius Regis defuncti poſt *Conradum* defunctum, qui Ducatum tenuit menſibus octo, de *Ungaria* rediens, proceſſionaliter cunctis letantibus eſt receptus, & in Eccleſia beate *Marie* paterno ſolio ſublimatus. Hic erat Princeps ſpectabilis, Deum timebat, & populum ſumma diligencia gubernabat, in principio ſui Ducatus feſtum ſancti *Wenceslai* ſolempniter celebravit, & per tres dies cunctis Principibus ma-

f) Braczislaus.

magnificum convivium preparavit, & folius Dei gerens fiduciam, cuncta eciam, que ad laudem Dei & Ecclesie proficua erant, & populi utilitatem in sui Ducatus principio ordinavit. Hic primo omnes magos, ariolos, sortilegos, incantatores eliminavit de terra, lucos, quos colebant rustici, & omnes ritus demonum, ac vanas observancias, & sepulturas in silvis, larvas, & omnes jocos pessimos exstirpavit. Hic victoriosus Princeps pluries invasit *Poloniam*, & semper victoriam reportavit, nam primo sui Ducatus videlicet anno Domini *millesimo nonagesimo tercio* ita crebris incursionibus demolitus est eam, ut ex ista parte fluminis *Odre*, a castro *Recen*, (g) usque ad urbem *Glogow* preter solum *Nempci* oppidum nullus omnino remaneret habitator, nec cessabat, donec Dux *Polonie* censum solvit anni preteriti, & presentis, & sic pax facta est inter Duces &c. Anno, scilicet sequenti, *millesimo nonagesimo quarto* generalis synodus tocius *Romani* Imperi in *Maguncia* est indicta, in qua synodo *Cosmas* & *Andreas* electi *Boemorum* dudum per *Henricum tercium* Imperatorem investiti per annulum & baculum *iiij. Idus Marcii* a *Maguntinensi* Presule consecrantur. Et eodem anno tanta fuit mortalitas, ut revertentes de *Maguncia* civitates vel villas ingredi non presumerent, sed pernoctarent in campo.

Quod Dux Wratislaus duxit uxorem de Bavaria nomine Lucardam.

Eodem anno Dux *Wratislaus* mense Septembri duxit uxorem de *Bavaria* nomine *Lucardam Alberti* Comitis sororem. Eodem eciam anno ipso iubente *Cosmas* Episcopus *Pragensis* consecravit altare sancti *Wenceslai, Viti*, & *Adalberti.* Et anno Domini *millesimo nonagesimo sexto XVIII. Kalendas Maij*, templum sanctorum *Wenceslai*, *Viti*, & *Adalberti Cosmas* Episcopus consecravit. Eodem anno facta fuit commocio maxima peregrinancium ad terram sanctam *Theutonicorum*, & de *Francia*, peregrini autem innumeri transeuntes per *Boemiam* perterritos judeos metu mortis consencientes vi innumeros baptizant, quorum major pars ad vomitum sunt reversi. Cumque occulte suos thesauros transmitterent ad circumposita regna, ut fugerent, Dux fecit eos bonis omnibus spoliari, improperans eis, quid portassent, quando adducti fuissent patres eorum de Jerosolymis, & vendebantur eorum triginta pro denario uno, solum frumen-

(g) Grecen, Regino Hradecio.

mentum pro victu dimisit eis. Hic in *Polonia* destruxit castrum eorum nomine *Brido*, & in eadem ripa fluminis aliud reedificat super altum scopulum, unde nomen traxit *Kamene*. Hic pius fuit, unde *Mutinam* filium *Bose* suum collateralem & secretarium amovit a se dicens, si Deum non timerem, tibi oculos eruerem, sed grande malum est destruere creaturam Dei. Jussit confiscari omnia bona ejus, & cognati eius nomine *Czek*, qui fugerunt in *Poloniam*, quos Dux *Polonie* benigne tractavit usque ad mortem *Boemici* Ducis. Eodem anno *Cosmas* Episcopus migrat ad *Christum iiij. Ydus Decembris*. Eodem anno sagaci consilio patrui sui prudentissimi consiliarii electus est *Hermannus* in Episcopum *Pragensem*.

Quomodo honorifice est receptus ab Imperatore Dux Boemie & honoratus.

Imperator eciam *Henricus tercius* anno eodem *Ratispone Pasca* celebraturus erat. Dux autem *Wratislaus* premissis muneribus post *Pasca* celebratum in *Wyssegrad* venit ad eum, & ab Imperatore benigne cum suo electo *Hermanno* suscipitur occurrente sibi Imperatore quasi miliaria tria, cuius precibus electus virgam pastoralem, & annulum obtinuit. Rogabat eciam Imperatorem, ut fratri suo *Borziwoy* vexillum Ducale concederet, & eidem *Boemie* solium assignaret post mortem. Imperator autem sibi vexillum pro fratre concessit, eleccionem tamen Ducis *Boemis*, ut moris est, dereliquit. Hic *Wratislaus* castrum *Podiwin* in *Moravia* reedificat, & Episcopo *Hermanno* resignat, ibique in villa *Zluninica* festo *Penthecosten* celebrato occurrit *Pannonico* Regi *Colomanno* in campo, qui dicitur *Luzko*, ubi datis muneribus eidem invicem pace, & amicicia juramento confirmatis ad propria remearunt. Dux autem castra metatus est iuxta urbem *Brune*, ut expelleret filios fratris sui *Conradi*, qui timentes tradiderunt ei ceteras civitates, ne hostiliter devastaret terram, quas Dux tradidit fratri suo *Borziwoy*, & reversus est in *Boemiam*. Filii autem *Ottonis* cum matre sua valde obedientes erant, & fideles. Item eodem anno *Wratislaum* nepotem suum per sortem in nativitate Domini Dux consencientibus fecit ensiferum avunculi sui, & pro tali dignitate ex tributo, quod pater ejus *Wratislaus* solvebat annuatim centum marcas, & decem talenta auri, sibi pro sallario suo donavit.

Quod

Quod Borziwoy frater Wratislai duxit, nomine Hewir.

Eodem anno *XV. Kalendas Novembris Borziwoy* frater Ducis *Wratistislai* in urbe *Znogem* duxit uxorem *Hewir* Orientalis Marchionis *Lupoldi* ſororem. Eodem anno filius *Conradi*, *Lutoldus* magnas injurias inferebat, caſtra *Borziwoy* germani Ducis & villas eius devaſtans & ſpolians, refugium habens in caſtro *Rokow*, per conceſſionem *Gotfridi* Domini caſtri, de qua re turbatus Dux *Wratislaus* mittit ad *Gotfridum*, ut ſibi vinctum mittat *Lutoldum*, qui preſenciens, familia Domini caſtri expulſa, contra Dominum pro ſe tenuit caſtrum, Dominus autem caſtri excluſus invocat auxilium Ducis, & per ſex ebdomadas obſidet caſtrum, donec fame vincens municionem, expulit deceptorem, quo fugiente per noctem ſocii caſtrum & ipſos reddiderunt, prius tamen commiſſa pugna. *Poulic* filius pedagogi Ducis ſagittis interficitur, *Liztimir* occiditur, urbs relicta *Gotfrido* Domino reſignatur, Dux victor in *Boemiam* revertitur cum victoria & honore.

Quomodo Wratislaus predixit inevitabile fatum ſue terribilis mortis.

Jam appropinquante nativitate *Chriſti Wratislaus* Dux cauſa venacionis declinat ad villam *Stribena*, cum quadam die ſederet in menſa, fertur cuidam venatori dixiſſe, heu non longe eſt, qui me debet occidere, tunc venator, cui nomen *Cukata*, clamat, procul hoc Deus avertat; nec tuus oculus parcat, quin ſtatim occidatur, qui talia machinatur. Cui Dux ait, ach bone vir, nulli poſſibile eſt evitare inevitabile fatum. Sequenti die audita miſſa, dum revertitur de venacione, iam opaca nocte, occurrit de latibulo filius dyaboli, & lancea infixa in femur Ducis fugit, & cadens in quandam ciſternam cum equo, gladio infixo in femore eius iacebat, quem miles quidam reperiens amputato capite Lucifero in exenium (*b*) deſtinavit. Dux autem biduo ſupervixit, confeſſionem puriſſimam fecit, & Sacramentis perceptis reddidit animam Deo, ſepultus eſt autem cum maximo planctu in poliandro (*i*) ſancti *Wenceslai*, ſicut ordinaverat, ubi ſoror eius conſtrueret arcuatam capellam in honore ſancti *Thome* Apoſtoli, & conſtituit, ut ibi cottidie celebraretur miſſa pro remedio anime eius.

Nec

(*b*) Idem quod xenium. *Dufreſne in Gloſſ.* (*i*) id eſt: *coemeterio.*

Nec pretermittendum puto heulogium (*k*) predicti Ducis, dum enim ferretur ad predictam sepulturam, unus ex clero feretrum eius sequens, omnes suis elegiacis metris ad lacrimas commovit, dicens; *Anima Wratislai Sabaoth, Adonay, vivat expers chauaton Wratislaus, Yskyrot.* Mira res, sic clerum commovit & omnem populum, ut cum flebat, magis commovebatur ad lacrimas & lamenta.

De institucione junioris fratris in Ducatu, Capitulum.

Et quam statim vox increbuit, quod proditores *Mutina* & *Bosey*, quorum superbam generacionem Dux ipse oderat, hec procurassent. Episcopus *Cosmas* & Comes statim mittunt in *Moraviam* ad *Borziwoy*, ut acceleret sibi a Cesare donatum occupare ducatum, qui ipsa die nativitatis *Christi* veniens statim intronizatur, non obstante quantumcunque consvetudine *Boemorum*, ut maior natu semper solio potiretur.

Anno autem Domini *millesimo centesimo primo Odalricus* & *Litoldus* filii *Conradi* expellunt de *Moravia* custodes, quos statuerat *Borziwoy*, & recipiunt civitates suas. Similiter *Bosey* & *Mutina* redeunt de *Polonia*, quibus Dux *Borziwoy* non ex corde, sed ex necessitate concessit graciam suam, & ipsi recipiunt civitates, quas a Duce habuerant, *Bosey* recepit civitatem *Zaacz*, *Mutina Lutomierzicz*. *Odalricus* conqueritur Imperatori, quod junior eius frater sibi preripuit Ducatum *Boemie*, sed nichil profecit, quamvis sociarentur sibi *Sygradus* Comes de oppido, & *Sala*, & eius frater *Frisiensis* (*l*) Episcopus, & eius gener nomine *Fredericus*, quibus promisit aureos montes in *Boemia*, & jacere thesauros in plathea, qui gregata multitudine *Theutonicorum* intrat mense *Augusto Boemiam*, quibus congregatis in unum occurrit *Borziwoy*, paratus in crastinum committere bellum, quem videntes vocati, & nullus, ut promiserant, occurrebat in eius subsidium. Dixerunt *Odalrico*, ubi sunt natu minores, qui te expectant, nos omnes, & te decepisti, & recte es mentitus in caput tuum. Fugere querunt, sed nesciunt, quia eadem via, qua venerant, eciam opus erat reverti. *Swatoplic* cum fratre suo *Ottone* ducens exercitum veniebat in auxilium *Borziwoy*, nocte illa Episcopus fugiens perdidit capellam suam, & alia multa, que in crastinum reperiunt *Boemi*, & omnia alia, nullo custodiente, que proiecerant propter leviorem fugam. Erant enim

(*k*) Idem quod eulogium seu elogium. (*l*) Frisingensis.

enim tunc *Boemi* cum *Swatopluc* concordes, postea nata est discordia inter eos, & causa fuit ista, ut subscribitur.

De discordia orta inter Duces Borziwoy & Swatopluk.

Anno quidem Domini *millesimo centesimo secundo Wratislaus* Dux *Polonie* habens duos filios, unum ex *Juditta* filia Regis *Wratislai*, alium ex concubina. Inter quos pariter divisit suum regnum. Quo defuncto statim *Bastardus* (m) contra filium *Juditte* bellum parat. & convocat in suum auxilium *Borziwoy*, qui misit pro *Swatopluc* in *Moraviam*, ut juvaret partem *Bastardi*, & convenientes castra metati sunt juxta oppidum *Recen*, quod audiens *Boleslaus* legittimus filius *Juditte*, mittit pedagogum suum ad *Borziwoy* rogans, ut sit memor affinitatis sue, quia nepos eius erat, quia natus de *Juditta* sorore sua. Insuper offert sibi ad manum decem marsupia cum mille marcis, qua peccunia corruptus tam ipse, quam duo consiliarii sui statim revertitur ad propria, alteri nullatenus servans fidem. Verum quia *Swatopluc* de tanta pecunia non dedit obulum, ille indignatus dixit, incendium meum ruina tua extinguam.

Incidens quoddam notabile.

Anno Domini *millesimo centesimo quarto Johannes* electus est in Episcopum *Moravie.* Eodem anno *Swatopluc* quod promisit, effecit, concepit dolorem, quia non est sibi data pecunia, peperit iniquitatem, quia quod per suos satellites promisit, seminavit discordiam, ut destrueret *Boemiam*, sed mentita est iniquitas sibi. Misit enim in *Boemiam* seminatores discordie, omnium malarum arcium inventores, qui circumeuntes *Boemiam*, alios promissa pecunia corrumpunt, alios promissionibus attrahunt, alios in muneribus inficiunt, & quos sciebant novitatum avidos, vel dignitatibus privatos, omnes trahunt ad partem *Swatopluc.* Quo facto *Swatopluc* de *Moravia* cum sex legionibus militum venit ad urbem *Pragam*, expectans, ut apertis januis reciperent eum, quam urbem die precedenti muniverat *Borziwoy* & ordinaverat, & *Hermanno* Episcopo commendaverat eam, & ipse transivit in *Wyssegrad* civitatem. *Swatopluc* videns, quod nullus sibi occurrebat, ymo a quadam ancilla de muro

(m) nothus, spurius, illegitimus.

ro turpiter confufus, videns fe fruftratum omnino, convocat fuos, & fari cepit; quamvis non fit tempus loquendi, tamen paucis moneo, ne quis fit victima inimicis, & ne cruenta detur hofti victoria, & ftatim iter vertit verfus *Moraviam*, & ad comitem *Wako* dixit, O miferabilis fortune condicio! cogor nunc domi refidere, ut noctua, que confuevit nubes afcendere, ut aquila. Cui comes; Domine mi, non te terreat ifta adverfitas, quia poft fequetur felix profperitas, talis enim eft mundana profperitas, & fugiunt verfus *Moraviam*, quos cum fugientes Dux *Borziwoy* cerneret, caute, vel plane prudenter, & valde fapienter a longe perfequitur, nolens appropinquare, quamvis fepcies pluries milites haberet, ne victoriam committeret ludo fortune, timebat enim, ne quidam fe verterent ad inimicos de fuis, perfecutus eft autem eos usque ad introitum filve.

De rebellione Henrici Imperatoris filii contra patrem Auguftum.

Anno Domini *millefimo centefimo fexto Henricus quartus* contra patrem movet fedicionem, qui fugit ad urbem *Ratisponam*, ubi filius obfidet eum, Imperator autem mifit pro amicis, & maxime pro *Borziwoy*, qui venit prope urbem *Ratisponam*. Cumque autem omnes amici Imperatoris vel fugerent, vel ad caftra filii fe transferrent, Dux *Boemie* videns fe omni auxilio deftitutum, & ipfe reverfus eft in *Boemiam*. Quo vifo Imperator fugiens fecutus eft eum, quem Dux in *Boemia* plurimum honoravit, & conduxit in *Saxoniam*, unde tranfiit usque *Leodium*, ubi non poft multos dies cum vita dimifit imperium feptimo *Ydus Augufti*, & *Henricus quartus* poft patrem fumpfit imperium.

De verfucia cuiusdam nomine Budiwoy, & fimplicitate Ducis Borziwoy.

Anno Domini *millefimo centefimo quarto*, *Johannes* electus eft in Epifcopum *Moravie* (n) Anno fequenti *Swatopluc* confufus femel iterum vocat *Boemos*, qui fecum fugerant, & quid opus facto, fic interrogat. Tunc *Budiwoy* quidam *Boemus* homo fagax, & verfipellis, inter dicta rethorice multa conclufit; Nos fratres, nondum usque ad fangvinem pugnavi-

(n) hæc jam fupra iisdem verbis commemorata habentur.

vimus, nondum facimus capitibus nostris pontem, quo itur ad solium sed non semper armis pugnandum est, ergo nunc armis dimissis, utamur dolis, talibus enim armis capta est *Troya*, unde dicit *Prudencius : Nil differt armis, contingat palma dolisve*; sepe enim dolis venitur ad palmam honoris. Tunc sine mora mittitur in *Boemiam* homo versipellis, quasi alter *Jason*, (o) qui fraude equum cum inclusis militibus introduxit in *Troyam*, ita iste, Ducem *Swatopluc*, fraude introduxit in *Boemiam*. Hic enim ficta & simulata fuga venit ad innocentem Ducem *Borziwoy*, & fictis lacrimis rigat pedes Ducis, & altis singultibus jussus surgere, sic ait: Oy me miserum, vix delituisse fuga a facie scelesti & impii *Swatopluc*, in quo quoniam aliter me ulcisci nequeo, saltem eius detegam fatalitates, & complices eius proditores *Boemie* simul pandam. O Deus, si michi sit plus, omnes eius complices, secretaque eius detegam, sicque miscens verba falsis, multis criminatur flagiciis *Swatopluc*, & complices eius, & ut sibi magis credatur, confirmatur & sacramentis.

Innocens autem *Borziwoy* parum cautus non attendens illud dictum *Salomonis : qui cito credit, levis est corde*, ita iste multum mendaciis credulus, firmos ramos, quibus eius solium tegebatur, proscidit, & ab alto cecidit in profundum. Fecit enim ille proditor omnes Principes & fideles amicos suspectos, vel inimicos fideles eciam consiliarios, sibi omnino reddidit proditores, fratrem eius minorem armavit, quantum potuit contra eum. Cumque insensati *Wratislaus* frater minor Ducis, & ceteri comites palam lupum, scilicet *Swatoplic*, inter agnos vorare presumunt. *Borziwoy* mitis, ut agnus, a regno pellitur, & *Swatoplic* sevior tigride, proch dolor, intronizatur. Tercius autem germanus *Sobieslaus* in *Poloniam* secutus est fratrem suum, gaudent ergo vicini de tanta discordia *Boemorum*, filii proditoris *Cassandri* pannonici exultant, & gratulantur *Poloni*, nam in istorum ruina pax constitit eorum. Multi tamen comites, quos ipse ex proselitis creaverat, & eius germanus *Sobieslaus* in *Poloniam* secuti sunt eum.

Quomodo Borziwoy fuit in gracia Regis, & fecit capi fratrem suum Swatopluc, & postea perdidit graciam.

Rebus sic se habentibus *Borziwoy* conqueritur *Henrico quarto* Imperatori, promittens immensa pondera auri & argenti, si restituatur ipsi Ducatus. Tunc cupidus pecunie Imperator, mittit ad *Swatopluc* sic; per co-

(o) Lege: Sinon.

coronam capitis mei mando tibi, ut ſine dilacione ad me venire non tardes. Qui convocat proceres *Boemie*, & proponit eis *Ottonem* fratrem ſuum in preſidem ſeu rectorem, & ipſe cum paucis vadit ad Imperatorem, quem ſine omni audiencia Rex miſit in carcerem, & Ducem *Borziwoy* ſociis illius aſſignavit, ut eum in ſolio reponerent, ut prius. *Otto* autem cum ſuo exercitu paravit preoccupare iter *Borziwoy*, ſed quidam fugiens de caſtris *Ottonis* noctu, indicavit *Borziwoy*, qui ſtatim ſuis dimiſſis fuga delituit, irruit tamen *Otto* in caſtris *Borziwoy*. Epiſcopus autem *Hermannus* incertus futurorum, noluit ad partem aliam declinare, ſed ſeceſſit ad amicum ſuum *Rabienſem (p)* Epiſcopum, donec videret finem. *Borziwoy* autem, licet quod pecierat, non obtinuerat, tamen perſolvit Regi pecuniam, quam promiſit.

Quomodo Swatopluc rediit a Rege dimiſſus, & eccleſias & monaſteria ſpoliavit.

Dux autem magni nominis *Swatopluc* poſitus in cuſtodia timet per juſſum hominis juſſa, & a minus dignis laceratur opprobriis. Verum quia per varios modos temptat flectere iram regis, infinita promittens, verum quia manu vacua fruſtra pulſat, tandem tot promiſſionibus Rex fractus, accipiens ab eo fidei ſacramenta, & germanum eius *Ottonem* obſidem, dimiſit eum, & dans ei clientem ſocium, cum quo venit *Pragam*, & breviter expoliat omnibus ornamentis Eccleſias, monaſteria, mercatores, judeos, & breviter non Abbas, non Prepoſitus, non clericus, non laycus, nec ruſticus, nec cytariſta, qui non conferret Duci aliquid. *Otto* autem fuga lapſus venit *Pragam*, quod Regi valde diſplicuit. Natus eſt autem *Swatopluc* de coniuge filius, pro quo ſtatim Rex miſit, adoptaret filium in baptiſmo, vocavitque eum nomine ſuo *Henricus*, quod & factum eſt, & comparri ſuo *Swatopluc* omne debitum dimiſit, ſcilicet, tria milia talentorum, precipiens, ut ſecum paratus ſit cum *Boemis* ire contra *Ungaros* in expedicionem, quia ulciſci voluit crudelitatem eorum, quia peregrinos Jeroſolimitanos crudeliter occiderant. Dux autem *Swatopluc Vacbet* & *Mutinam* comites pro municione terre reliquit in *Boemia* loco ſui, ipſe vero in *Pannonia* morabatur cum rege iuxta urbem *Poſſen*.

(p) Jaurinenſem.

De prodicione Mutine, & crudeli vindicta. Capitulum.

Interea *Borziwoy* mense *Septembri* cum *Polonorum* exercitu intrat *Boemiam*, *Vachone* & *Mutina* in fugam versis, dimissa municione, que fuit firmiter posita versus terminos *Polonie*. Cumque *Vachet* vidisset, quod *Mutina* super municione non acriter pugnaret, putans quod eius consilio *Boemiam* intraret, secrete nuncciat *Swatopluc*; tunc Imperator fertur dixisse, alga ero vilior, si non ulciscar istam injuriam in *Polonos*. *Swatopluc* autem frendebat dentibus in *Mutinam* in occulto, verum quia secum habebat milites de genere illius, ylarem faciem ostendebat. *Vachet* eciam alium militem misit in dolo ad castra *Polonorum*, dicens se de castris fugisse, *Swatopluc* Ducis *Boemie*, qui reversus erat sequenti mane cum *Polonis* firmiter pugnaturus, & hoc sacramento confirmat. Quo audito *Poloni* decepti mendacio illa nocte in *Poloniam* redierunt.

Qualiter Dux Swatopluc de antiquo peccato Mutine & suorum omnium fecit alteram & novam vindictam &c.

Swatopluc Dux de *Ungaria* rediens, quasi leo fremebat in *Mutinam*, & in suos, cui *Mutine* dictum fuit ter illo die, quod fugeret iram Ducis, que dicta sibi sompnia videbantur, quia sua mala fata eum ducebant ad mortem, ymo simul cum *Vachet*, revertenti Duci occurrit ad introitum silve, & simul intraverunt castrum *Wratislaw*. Postera die summo mane *Swatopluc* Dux convocat proceres omnes in stubam, & super truncum fornacis residens, ira succensus nimium plusquam fornax, circumspectis omnibus, curvis oculis respiciens *Mutinam*, taliter indignancia solvit ora. O gens invisa, propago Diis odiosa, O nequam filii versuti, nostri generis semper familiares inimici, nunquam michi excidit de memoria, quod super attavum *Jaromir* in monte *Weliz*, nobis quidem lubrica, an immemor ero, quod fratrem meum *Wratislaum* quasi eximium sydus in toto orbe Ducum, tu & frater tuus *Bosey* fraude maligna necastis. Quid autem meruit frater meus *Borziwoy*, qui sub vestra potestate regnabat, & vobis ut proprius servus empticius parebat, ac qui per innatam vobis superbiam Ducis illius non sustinuistis modestiam, & me tantum solitis versuciis inquietastis, donec vestris pravis acquiescens consiliis peccans peccavi in fratrem meum *Borziwoy*, quia solio privavi eum, & hoc est, quod

quod dolet, & dolebit in eternum. Adhuc O mei proceres audite, quid filius iniquitatis fecerit iste *Mucius*, quem ego reliqueram huius terre presidem, & preceptorem. Ille autem fingens se ire venatum, non pertimuit noctu ire in *Poloniam* ad oppidum *Zewum*, ut cum suo patruo ageret consilio, quo me pelleret folio. Ad hec fit murmur confusum, & Ducis iram magis magisque accendunt per suum consensum. Tunc omnibus tacentibus Dux innuens oculo suo lictori, exit foras, qui statim super *Mutinam* nichil tale meruentem irruit. O mira paciencia comitis, ad duos ictus sedit immobilis, ad tercium vero, cum surgere conaretur, capite plectitur. Eadem hora, & in eadem stuba, duo filii *Mutine*, & duo alii trucidantur, & eciam unus alterius nacionis, qui fugisset, nisi rubea tunica inter arbusta notabilem reddidisset, oculis est privatus. Dux autem *Swatopluc* occiso *Mutina* magis accensus exarsit in iram, & iussit, ut omnis illa nacio absque discrecione sexus, etatis, vel personarum omnino deleatur de medio, & astante agmine comitum dixit, qui non abhorret implere mea iussa, dabitur ei auri grassa massa, qui autem *Bosey* & filium suum interficiet, dabitur ei centuplum, & eius hereditatem accipiet. Quo dicto volant undique satellites, & inprovisos omnes eiusdem generis, scilicet magnos & parvos, & sugentes ubera laniant, & iugulant sine misericordia, & interficiunt omnes, & omnium eorum diripiunt gazas, in platea parvuli mammam clamantes crudeli spectaculo perforantur, *Bosey* & eius filius in fossam nudi, quasi asinorum cadavera sunt precipitati, & sic tota illa generacio de *Boemia* est deleta, nisi forte aliqui incogniti evasissent. Ecce qualis retribucio mundanorum.

Quomodo Swatopluc triumphat contra Ungaros, & quomodo oculum perdidit.

Eodem tempore cum *Swatopluc* audisset, quod Rex *Ungarie* invasisset *Moraviam* iniuriarum, & infinitorum dampnorum, que sibi & suis fecerat *Swatopluc*, non immemor, & quod plus quam mille viros armatos latentes in palude in insidiis, quasi unum cepisset, ac exceptis paucis pecunia liberatis alios suspendisset, & predam infinitam de *Ungaria* tulisset, & infinitis modis aliis *Ungaros* afflixisset, pro quo *Colomannus* Rex *Moraviam* invasisset. Dux *Swatopluc* congregato utroque exercitu *Boemie* & *Moravie* contra *Colomannum* progreditur quasi leo, volens in crastinum committere pugnam. Cumque nocte opaca per silvam iter ageret, truncus prescisi rami ita oculum eius tam violenter intravit, quod eius oculum

eruit,

eruit, & quaſi ſemiviventem Ducem proſtravit, quare exercitus in *Boemiam*, & Rex in *Ungariam* ſunt reverſi, pridie *Idus Novembris.*

Quomodo Swatopluc ſanato oculo iterum invaſit Ungariam.

Anno vero Domini *milleſimo centeſimo nono* menſe *Februarii* ſubito *Swatopluc* ſanato vulnere oculi ingreſſus eſt *Ungariam* cum exercitu magno, & depopulato territorio urbis *Nitre*, dum reverteretur, ſuccenſo eius ſuburbio occurrit multitudo fugiencium cum equis, cum bobus, & omnium rerum copia de villis ad civitatem, quos *Swatopluc* & eius exercitus rapiunt, quaſi manipulum unum. Eodem tempore cum Imperator *Henricus* promiſerat compatri ſuo *Swatopluc*, dum iret contra *Ungaros*, congregato exercitu *Poloniam* devaſtaſſet, & *Swatopluc* in craſtrinum reverſus ad propria, eodem ſero ſe licenciaſſet a Rege, dum domum rediret, quidam miles, ut dicitur, miſſus ad *Johannem* de gente Vorſewnia, (q) qui aut morti ſuccumbere talem occidendo, aut ſupervivere glorioſe decreverat, revertentem de curia in primo noctis crepuſculo circumdatum caterva militum inter alios ſe immiſcuit, & tam valido innixu lanceam infixit inter ſcapulas eius, ut ſtatim ſpiritum exalaret, & ſtatim fugit invaſor, fit tumultus in caſtris, donec miſſus a Rege *Burchardus*, qui compeſcuit motus plebis. Mane facto venit Rex ad exequias compatris ſui, & conceſſit petentibus, ut frater eius *Otto* ſederet in ſolio Ducis, quod *Boemis* non placuit. Svadente autem *Hermanno* Epiſcopo, & *Fabiano Wyſſegradenſi* comite, ut ſacramenta ſervarentur illeſa, quibus iuraverant, quo poſt *Swatopluc*, ſi ſuperſtes eſſet *Wratislaus* (r) ſolio potiretur, & ſic factum eſt *Ottone* reprobato.

De iſtitucione Wlatislai Ducis poſt mortem Swatopluc & invaſionem Borziwoy.

Swatopluc Duce *Boemorum* in *Poloniam* interempto ſolium obtinuit *Wlatislaus* procurante *Hermanno* Epiſcopo, & comite *Wyſſegradenſi*. *Cunradus* autem Dux *Moravie* adductus *Pragam* a ſolio repudiatus eſt. *Borziwoy* autem frater antiquior *Wlatislai*, ut audivit, quod frater ſuus junior *Boemorum* ſolio potiretur, a *Polonia* diſcedens venit *Pragam*, conſilio

(q) Wrſſovecia, (r) Wladislaus.

filio fretus & auxilio *Wigberti* cognati sui ex sorore, & mane nativitatis Domini nemine resistente ingressus est *Pragam*. Ad cuius adventum inopinatum turbati sunt omnes. *Hermannus* autem Episcopus fugere voluit, sed a suis caute custoditur. *Wyssegradensis* comes post lugubrem trayediam plorans, urbe relicta per villulas latitabat, multi, quo diverterent, ignorabant, multi domos, & familias relinquentes latebras querunt, *Borziwoy* transfert se ad *Wyssegradum*. In die autem nativitatis Domini *Pragam* revertitur, ubi cum processione suscipitur, & audita missa iterum ad *Wyssegradum* est reversus.

De victoria Wlatislai contra filium Wigberti.

Dux autem *Wlatislaus* auditis rumoribus urbis *Prage*, pretermisso itinere, quo ibat ad Regem, audiens, quod in *Wyssegrado* esset *Borziwoy*, castra posuit circa urbem *Wyssegradensem*, & venit ad menia urbis *Prage*, & astantibus armatis super muros clara voce dixit. Pacificus est adventus meus, aperite portas vestro pacifico Duci; quibus pugnare parantibus, cominatus est eis, & recessit a muris. Et ecce in campo occurrit filius *Wigberti*, qui veniebat in auxilium *Borziwoy*, quos Dux libenter preterire volebat, nisi seminator discordie filius *Busa* eum incitasset ad prelium, tunc Dux *Wlatislaus*; non gracie sed ignavie ascribitur, quod eos preterire volebam, videbitur, quid valeat ensis meus, & arrepto clipeo in hostes potentissime irruit, quasi leo, & potitus gloriosa victoria, uno solo comite perdito, redit ad sua castra. Filius autem *Wigberti* tristis cum predictis suis ingressus est urbem *Pragam*, nullusque de suis vulneratis evasit mortem. Turbatur ergo tota patria, rapina, & spolia sunt ubique.

Quomodo adiutorio Imperatoris Wlatislaus triumphat.

Wlatislaus autem videns se non posse proficere, conquestus Regi, qui venit in *Boemiam*, & convocat *Hermannum* Episcopum, *Wlatislaum, Borziwoy*, *Ottonem* & omnes *Boemorum* proceres, mandans, ut occurrant sibi ad curiam Episcopi in *Rotensteyn*, quo cum convenissent sine omni audiencia, *Borziwoy* & filius *Wicperti* capti sunt, & omnes fautores *Borziwoy*, naso & oculis privantur, & aliis fugientibus in *Moraviam*. *Johannes* eciam, de quo supra, de gente *Wrssowinci* privatus est oculis

atque naso. Quidam eciam civis *Pragensis* nomine *Prigitan*, qui videbatur caput fuisse sedicionis, comprehensus est, alligatoque super humeros eius maximo cane scabioso, hesterno brodio potato, ter circa forum ductus est, cane reboante, & suum baiulum demerdante, tandem in foro barba amputata in exilium missus est, precone clamante; talem honorem reportat, qui Duci *Wlatislao* rebellat, nec tamen defuerunt infideles seminatores discordie inter *Wlatislaum* & *Ottonem* germanos, unde *Otto* invitatus a fratre, venire pertimuit. Tandem ad terciam vocacionem ad fratrem veniens in *Wyssegrado*, capitur, & incarceratur, qui ludens alacri vultu dixit, hoc michi non frater, sed consiliarii sui faciunt, quos si vixero, non plus dictabo, (*s*) suadentibus autem suis, quod Dux *Wlatislaus* germanum privaret oculis, qui respondit, nolo germanum meum confundere, sed corrigere, ut discant posteri nostri, ut Dux *Moravie* sub potestate Ducis *Boemie* debet esse, sicut avus noster ordinavit, qui eam suo dominio subiugavit. Hic lusit mirabiliter cum fortuna, nam primo solio Ducatus est sublimatus, postea sex annis fuit in carcere, iterum adductus, sublimatus iterum in *Ungariam* est fugatus, ubi in exilio vitam simul cum Ducatu amisit. Anno Domini *millesimo centesimo xxiiij*. sepultus est autem in *Praga* in Ecclesia sanctorum *Viti*, *Wenceslai* & *Adalberti*, in cripta sancti *Martini* Episcopi & confessoris.

De strage Boemorum facta a Duce Polonie, Capitulum.

Eodem anno Duce *Boemorum* cum suo populo celebrante festum patroni sui sancti *Wenceslai* venit nunccius, qui dixit Ducem *Polonie* cum exercitu & fratrem eiusdem venisse cum eo ad devastandum *Boemiam*, qui continuo surgens de convivio, collecto celeriter exercitu occurrit *Polonis* ex ista parte fluminis *Celima*. (*t*) *Poloni* autem ex altera parte fluminis, incedebant pacifice sine spoliis, & sine rapina, & mittunt ad Ducem *Wlatislaum Boemie*, in dolo dicentes, pacifice venimus, inter te & germanum tuum pacem reformare. Cui Dux; non est modus, venire cum exercitu ad pacis federa pertractanda, ideo isto anno non erit pax sine sanguine magno; Flumen transibis, sed non impune redibis. Et statim nocte illa vadantes fluvium, ante ortum solis applicuerunt longe ad ripam aliam, cum summa fatigacione & labore decepti valde. Quod viden-

(*s*) id est: ultra diem vitæ concedam. (*t*) Cidlina.

dentes *Poloni* recentes, ſtatim intrant terram *Boemie.* Videns autem Dux ſuos fatigatos & fagidos (*u*) ad pugnandum, ſic fari cepit. O *Boemi*, olim fama incliti, virtutibus eximii & triumphis, quid vobis adhuc vivere, ecce tributarii noſtri nobis inſultant, ecce lares veſtri, usque ad nubila fumigant, veſtre carceres (*x*) comburuntur, & tamen corda veſtra frigidiora ſunt glacie, an non movet vos femineus planctus, lactancium ſingultus, gemitus, uxores veſtre capte a paganis, quis temperet ſe a lacrimis, cum infantes ſuos quaſi teneros agnos extractos ab uberibus matrum videbit interſici, certe ſi tria tantum habeam ſcuta, non pretermittam hodie experiri fortunam. Mox ipſe & totus exercitus, ſicut erant in ripa fluminis tranſvadantes optant mori pro patria, vires dabat dolor, & illata iniuria eis. Dux eciam *Polonorum* pro defenſione ſuorum ſtabat repugnare paratus. Tunc Dux *Boemie* ſic ſecedens cum ſuis dixit, fratres mei, & commilitones, qui timidam habet mentem, neceſſe eſt, ut a nobis diſcedat, nam vilior eſt alga, qui neſcit, quam dulce ſit in armis pro patria mori. Cumque vidiſſet ſuos alacres ad pugnandum, tanquam tigris, ex improviſo irruit in hoſtes, & a dextris, & a ſiniſtris interficiens, ipſe tandem corruit ſuper cumulos occiſorum, ubi a centum ſociis, mille adverſariis interfectis *Boemi* fugierunt, Duce Polonorum infauſta potitus victoria, cum preda multa in *Poloniam* remeavit. Facta eſt autem hec ſtrages *octavo Ydus Octobris*, in qua *Boemi* nobiles plurimi ceciderunt.

Qualiter Wlatislaus Dux Boemie revocat de Polonia fratrem ſuum Sobieslaum.

Anno Domini *Milleſimo centeſimo xj.* Regina *Suataua* ſatagente & *Hermanno* Epiſcopo, & *Vnatek* palatino comite contra ſalutem faciente. *Wlatislaus* Dux *Boemie* fratrem ſuum *Sobieslaum* revocat de *Polonia*, & condonavit ei urbem *Sace*, cum omni circumſtante provincia. Anno vero Domini *milleſimo centeſimo xij.* iuxta ſtatutum regum antiquorum ad nutum Regis *Henrici quarti* Dux *Boemie Wlatislaus* nepotem ſuum equivocum miſit cum armatis *Romam*. In *Auguſto* autem menſe intravit Rex *Henricus Romam* cum ingenti multitudine diverſarum nacionum. Verum quia idem Rex olim inſurrexerat contra patrem, *Paſchalis* Papa iudicans infamem, eum coronare noluit, qui Pape iugulo appoſito gladio minabatur

(*u*) barbarum, a germanico ſag id eſt effoeminatos. (*x*) mendum.

tur mortem; quare timens Papa ipſum die tercia coronavit &c. Poſtera autem die datis infinitis donis Pape, & aliis, novus Imperator in *Bavariam* eſt reverſus.

De falſa relacione quorundam facta Sobieslao ſuper comitem Wnatek.

Anno Dominice Incarnacionis *milleſimo centeſimo xiij.* quibusdam invidioſe referentibus falſa & vana, dictum eſt eciam *Sobieslao*, quod frater ſuus vellet eum capere, comite *Wnatek* procurante. Eadem itaque hora venit nunccius, qui vocat eum ad fratrem ſuum dicens, ut ipſum ſequeretur ad *Wyſſegradum.* Tunc *Sobieslaus* mittit, & rogat comitem *Wnatek*, ut per viam ſimul incedentes ſermocinarentur, tunc paulatim ſocii *Sobieslai* circumveniunt comitem, & conflictu nubili (y) innocenti auferunt vitam menſe *Quintili*, ſcilicet nunc *Julii*, & fugiunt in *Poloniam*, timuit enim fratris ſui preſenciam. Cumque tranſiſſet ſilvam, occurrit ei *Enkebertus* de caſtro *Donin*, & dolis invitat eum ad caſtrum cum paucis, erat autem tunc ſub Ceſaris poteſtate predictum caſtrum, qui deceptus intrat cum eo pranſurus, & ſtatim capitur, & verſus *Saxoniam* ad quoddam firmiſſimum caſtrum ducitur, & vinculatus cuidam clerico cuſtodiendus commendatur. Predictus autem Clericus quodam noctis tempore ordinatis prius equis extra portam poſtmodum per funem dimittit Ducem, & per eundem funiculum ſecutus eſt eum, & ſimul fugerunt cum quodam alio milite in *Poloniam.*

Quomodo Dux Sobieslaus revocatur in graciam.

Eodem anno menſe *Decembris* Dux *Wlatislaus* ſolvit a vinculis fratrem ſuum *Ottonem*, & reddit ei mediam *Moraviam*, que fuerat *Swatopluc* fratris ſui. Eodem eciam anno Dux *Boemorum Wlatislaus* commotus literis & precibus Ducis *Polonorum* fratrem ſuum *Sobieslaum* revocat in graciam, & dat ei civitatem *Hradec*, & totam circumiacentem provinciam cum quatuor caſtellis. Anno eciam Domini *milleſimo centeſimo xiiij. Sobieslaus* veniens de *Polonia* temptat intrare caſtrum *Claczko*, cumque eum non reciperent, miſſo igne in pallacio iuxta murum, tota civitas penitus eſt combuſta, & vix ſe tradentes cives evaſerunt. Eodem

(y) fors: *nobili.*

dem anno menſe *Julio* iuxta fluenta *Ruzan* conveniunt Duces *Boemorum* & *Polonorum* & ſacramentis & donis pacis federa firmant. Eodem iterum anno *Wlatislaus* dat fratri ſuo *Sobieslao* provinciam totam, quam *Conradus* habuerat.

De pugna inter Ungaros & Boemos frivola occaſione commiſſa.

Anno Domini *milleſimo centeſimo XVIII. Colomanno Ungarorum* Rege defuncto *Stephanus* regnum ſuſcepit *Pannonicum*, cuius Principes mittunt ad *Wlatislaum* Ducem *Boemie*, ut cum novo Rege conveniat antiquam amiciciam renovare, quod Dux *Boemie* libenti animo ſe facturum promiſit, & *Ungaros* ex parte una iuxta rivulum *Olzanam*, qui eſt in confinibus *Pannonie* & *Moravie* caſtra metatus in multitudine infinita in campo *Linko*, Dux *Boemie* cum ſuis ex altera parte fluminis ſuum exercitum collocavit. Verum ſicut dicit ſcriptura, ve terre, cuius Rex puer eſt, & cuius Principes mane ſurgeunt ad miſcendam ebrietatem, quantumcunque *Boemi* pacifice loquerentur, illi *Ungari* per innatam eis ſuperbiam magis provocantia reſpondebant, quare Dux mane ſequenti ad placitum diſtulit ire. Illi autem indigne ferentes *Ungari* tres legiones, quas vocant hoſpitum, iubent pro ſua defenſione ſtare ex adverſa parte fluminis ſupradicti. Dux autem putans eos precedere ad bellandum, iuſſit ſuos arma capere, & ut cicius dico, terminalem fluvium tranſeunt. Moxque inopinata conſeritur pugna, in qua Prefectus urbis *Sace* cum pluribus aliis acriter pugnando occubuit, quod videntes *Otto* & *Sobieslaus* fratres Ducis accepto robore militum circuiverunt monticulum, qui eos dirimebat, & ſuper *Ungaros* ignorantes de pugna epulantes, forti impetu irruentes tantam ſtragem fecerunt, quanta nec tempore *Odalrici* nec alias facta refertur, & niſi Archiepiſcopus *Laurencius* cum ſuo Rege cicius fugiſſet, nec ipſi aufugiſſent, evaſiſſent periculum mortis. Ille autem hoſpitum legiones, que primo Ducem & *Boemos* debellaverant, videntes ſtragem eorum turpiſſimam iniverunt fugam. *Boemi* autem intrantes caſtra, que *Ungari* reliquerant, plena diviciis, & omnibus bonis, illam noctem cum tripudio finientes vaſtaverunt. Ille autem legiones, que iam fugerant ultra pontem videntes caſtra ſui Regis preoccupata, putaverunt eſſe inimicos, ſed ulterius proſequentes & preoccupantes tranſire fluvium in maxima multitudine ſunt ſubmerſi, *Boemi* autem gazas rapiunt in-

infinitas, & fic cum tali victoria revertuntur. Eodem anno comes *Bozeteta* (z) obiit.

Qualiter Wlatislaus revocat fratrem fuum Borziwoy de exilio, Capitulum.

Eodem anno *Wlatislaus* recordatus eft humilitatis germani fui *Borziwoy* confilio *Hermanni* Epifcopi revocat eum de exilio, & fatisfaciens fibi, & femetipfum eius fubmittens Dominio, iterum collocat eum in folio principali. O mira benignitas Ducis, fed magis admiranda equanimitas, quem nec fecularis delectat dignitas, nec contriftat depofita honoris fublimitas. Utinam hec audiret *Colomannus* Rex *Pannonicus* fi viveret, qui timens, ne germanus eius poft eum regnaret, mentulam & oculos fibi & filio preripuit. *Borziwoy* autem non immemor beneficii fratris dat fibi dimidiam fui ducatus partem, que eft ultra fluvium *Labe*. Erat quoque fratri fuo licet iuniori in omnibus obediens, & femper eum honore preveniens, nihil fine fuo confilio geffit.

Incidencia eiusdem Borziwoy temporibus.

Anno Domini *millefimo centefimo decimo nono* menfe *Septembris* tanta fuit inundacio aquarum, quantam poft diluvium nullus vidit in partibus *Boemorum*, nam fupra tabulatum pontis *Prage* decem ulnis excrevit aqua, que alias vix aliquando tabulatum afcendit, multa dampna fecit, ecclefias & edificia multa deftruxit, & in *Lombardia* dicitur fuiffe multo maior inundacio. Anno Domini *millefimo C. XIX*, feria quinta tercio *Kalendas Augufti* in fero, tanta fuit tempeftas ventorum ab *Auftrali* plaga irruens, quod antiquum & firmiffimum murum pallacii Ducalis funditus fubvertit, & quod magis mirandum fuit, ex utraque parte anteriori & pofteriori integra, & inconcuffa manente, medietas pallacii foletenus eft fubverfa, & trabes quafi feftuca palee funt confracte. Fuit autem adeo valida hec tempeftas, ut quantumcunque ingentes fuerunt arbores, penitus evulfit, confregitque, ubi fuit impetus venti, in fignum malum; nam eodem anno *Borziwoy* iterum de folii culmine pulfus eft, fed nefcio modum. Eodem anno fcilicet *millefimo centefimo XX. Wlatislaus* caftrum *Donin* reedi-

(z) Hic magnoopere hallucinatus Marignola cum Bozethetam pro Comite habuit, ea enim Cosmæ erat conjux, de qua ille: *Rerum cunctarum comes indimota mearum. Bis Februi quinis obiit Bozeteta Kalendis*. Perperam itaque vocem *comes* intellexit, accepitque.

dificat, & *Podin* in *Moravia.* Eodem anno quidam ex *Theutonicis* edificat castrum in prerupta rupe intra terminos *Boemorum* in silva, per quam itur ad villam *Bela,* (*a*) quod audiens Dux *Boleslaus*, subito irruit cum allecto exercitu, & cepit castrum, & quia duo in primo congressu de *Boemis* vulnerati fuerunt, Dux illos de castro omnes suspendisset in silva, nisi quia comes *Albertus* superveniens liberavit eos. Eodem anno *Hermannus* Episcopus moritur, sedit autem annis viginti duobus, mensibus sex, diebus viginti septem, post quem *Meynhardus* ordine denus eligitur in Episcopum *Boemorum.* Eodem eciam tempore *Wlatislaus* & *Otto* iussu Imperatoris armantur contra *Saxones* in adiutorium *Moguntini* Presulis & *Vicperti* & contra eos posuerunt sua castra, *Saxones* autem nec cedere loco voluerunt *Boemis,* nec contra eos dimicare, dicentes, fraude *Moguntini Boemos* deceptos, & *Vicperti* fraude circumventos, mittentes eos ad prelium, quo nolebant ipsi venire, ut *Boemiam* exspoliatam protinus facilius devorarent. Quo audito *Boemi* ad propria sunt reversi cum multis spoliis, & magna preda.

Qualiter Wlatislaus expulit fratrem suum Sobieslaum de Moravia.

Seminatore discordie inter fratres seminante discordias *Wlatislaus* Dux *Boemie* contra germanum suum movet arma mense *Marcio*, & expulit eum de *Moravia. Sobieslaus* autem fugiens adiit Imperatorem, & conquestus est, sed parum profecit sine pecunia, ideo rediit ad *Vicpertum*, uxorem eciam suam Regi *Stephano Pannonico* recommendans, erat enim cognata eius. Dehinc misit ad *Polonie* Principem *Stephanum* comitem, qui cum transiret silvam, que est inter *Saxoniam* & *Poloniam*, incidit in armatas latronum manus, qui a longe stantes dixerunt, parcimus vobis, equos & arma dimittite, & ite in pace, quibus *Stephanus* comes, dato nobis parum spacii, & convocatis sociis dixit. O commilitones & socii, iam ultima nos fortuna vocat, quis nobis versis in fugam franget panem, quis tribuet necessaria vite, & utrum hanc nobis barbari concedant, ignoramus, heu nos penitebit, non viriliter occubuisse, alio oculis, alio naribus privatis, factis in contumeliam, & in opprobrium, at illi unanimiter clamant, arma, arma, moriamur cum illis, videamus tamen, ne inulti mo-

(*a*) Nempe castrum postea maxime memoratum *Bezdiez*, cui dein sub Ottocaro substrata urbs ejusdem nominis; diploma autographum urbis hujus erectæ servatur in archivo Zderasiensi.

moriamur. Quos ut viderunt pagani magis ad pugnam, quam ad fugam paratos, repente irruunt super eos, fitque monstruosa pugna inter quinque & quinquaginta scuta. Presbiter autem, qui erat cum eis, curam habens animarum illorum fugit, & nunceiat in urbem *Glogow*, que facta fuerant. Prefectus autem urbis illius accelerans, invenit comitem *Stephanum* semivivum in fluvio, & socios, & collegit eos, & portavit eos ad civitatem, ubi post duos dies mortui sunt. *Sobieslaus* autem cum *Vicperti* filio morabatur, *Wlatislaus* autem filiam suam cuidam nobili *Bavaro* nomine *Fredericus* desponsavit. Hic Dux *Wlatislaus* zelo Dei accensus quemdam filium dyaboli psevdo *Christianum judeum* nacione nomine *Jacobis*, cum quo visibiliter, ut dicitur *Sathanas* loquebatur, tenuit, & clausit sub arta custodia. Hic enim post baptismum factus apostata, altare consecratum in synagoga eorum destruxit, & pixidem reliquiarum in cloacam projecit, erat enim maleficus, & sacrilegus, tamen sua audacia eum in tantum extulit cum fallaciis & pecunia, quod erat secundus post Ducem, quem Dux domo eius cum infinitis thesauris eius in fiscum redactis dedit in interitum in festo beatissime *Magdalene*, & sic est a tam scelerato homine hec patria liberata. Eodem anno, tercio *Ydus Augusti* undecima hora diei eclipsis solis fuit, quam boum & omnium animalium pestilencia est secuta, & perierunt segetes autumpnales, & fuit penuria mellis. Eodem anno Dux *Wlatislaus* natale Domini & Epiphaniam in villa *Stebna* celebravit. Deinde transfert se in *Wyssegradum*, qui infirmabatur, & mansit ibi usque mortem suam.

De mira prudencia & pietate materna & clemencia nobilis Ducis Wlatislai.

Anno Domini *millesimo centesimo vicesimo quinto Sobieslaus* audiens, quod frater eius infirmabatur salubri consilio rediit de *Saxonia* cum suis, & circa urbem *Pragam* in silva, que est circa *Brunow* (*b*) morabatur, nulli infestus, sed semper fratri sui queritans graciam. Omnes eciam *Boemi* primi & secundi ordines, milites eum diligebant, & favebant parti illius, pauci autem favebant *Ottoni*. Inter hec primates terre turbantur, Ducis eciam morbus invalescebat magis. *Swatawa* autem Regina mater Ducis instructa ab amicis *Sobieslai*, venit ad filium, & sic ait. Mater ego tua cum sim, & Regina, supplex & timida jam tremulis procumbo genibus, qui-

(*b*) Przewnow.

quibus te tenerum excepi; nec enim ea, que jure possunt negari, peto, sed que Deo & hominibus grata sunt, precor, ne confundas faciem meam pro tuo germano, quem tibi natura fecit propinquiorem, quam illum, quem tibi fratrem facis, cui prolem committis, & coniugem, fiet enim tibi in laqueum, ruinam, & scandalum. Iste autem, quem a te repellis, propinquior erit nepotibus suis, quam extraneus; dixerat, & flebat, natum cogens eciam ad plorandum. Quem ut lacrimantem vidit, addidit pia mater; non tantum fili mi ploro tuum factum, sed fratris tui miserabiliorem morte deploro vitam, qui profugus mallet nunc mori, quam vivere. Interim Episcopus *Bambergensis* revertitur destructis Ydolis *Pomeranorum*, & visitat Ducem, qui audita eciam eius confessione, non eum aliter absolvit, nisi reconciliet sibi fratrem suum, qui fratri suo pacificatus fuit induccione *Maynardi* Episcopi, & *Otto* tristis revertitur in *Moraviam*, quia vidit, que non sperabat. Pacificatus est autem *Wlatislaus* feria *iiij.* maioris ebdomade. Post octavas autem *Pasche*, quod est *Ydus Aprilis*, Dominica quando cantatur; *Misericordia Domini*, *Wlatislaus* migravit ad Dominum. Sepultus est autem in Ecclesia beate *Marie* Virginis, quam ipse edificavit, cui nomen est *Cladruby*, cuius epitaphium tale est. Dux fuit hic quantus, rexit dum spiritus artus, ex senis gestis iam scriptis scire potestis, qua dignus laude, quo recolendus honore.

De institucione Sobieslai germani minoris.

Sobieslaus tertius frater post mortem fratris sui, solio sublimatur, hic etate minor, virtutibus maior fuit, manu largus, civibus gratus, omnibus faventibus sublimatus solio, iure hereditario sibi debito, non obstante, quod frater eius *Otto* juraverat, quod aut capite truncaretur, aut solio potiretur, sed Deus aliter ordinavit, de quo primum virtutis memoriale habetur, quod nunquam predone mentis labia sua polluit, scilicet potu inebriato. Eodem mense Junii fuit maxima nix & frigus desiccans radicitus arbores, congelavit aquas, & minores amnes. Eodem anno eadem septimana Imperator *Henricus quartus* obiit, & ideo progenies eius defecit tam in masculina linea, quam sterilitate feminei sexus. (c)

(c) Hucusque in plerisque passim Marignola ducem secutus Cosmam, qui cum isthic desinat, jam alios quosque exscripsit; atque ut legenti planum fiet, multa isthic deprehendet a nemine alio, quorum hodie copiam habemus, tractata.

Qualiter Sobieslaus Dux restituit Wratislaum filium Odalrici in sedem suam pristinam.

Anno Domini *millesimo centesimo vicesimo sexto Sobieslaus* Dux *Boemie* audiens, quod *Otto* Dux *Moravie* privaverat *Wratislaum* filium *Odalrici* patrimonio suo, venit in *Moraviam*, & restituit spoliatum in propriam sedem. *Otto* autem ivit *Ratisponam*, & Regis auxilium implorabat, tunc *Sobieslaus* vastavit in *Moravia* partem *Ottonis*. Eodem anno signum fulguris circa *Nativitatis Domini* visum est. *Luterus (d)* Rex *Saxonum* seductus ab *Ottone* Duce *Moravie*, inflatus magna superbia & avaricia pecunie atque malicia cum suo exercitu venit contra *Boemos* iuxta oppidum, cui nomen *Climerot*, cui occurrens Dux *Sobieslaus* cum suo exercitu, in ipso occursu prostravit quingentos *Saxones* exceptis scutiferis, inter quos eciam fuit *Otto*, & tres tantum *Sclavi* perierunt. Erat tunc in exercitu *Boemorum* contra *Saxones* hasta Sancti *Wenceslai* Martiris, quam gestabat Presbiter *Vitus* nomine, armatus, vallatus exercitu armatorum militum quasi centum, requirentes eciam vexillum pontificis *Adalberti* appenderunt. In ipso eciam congressu vidit capellanus predictus in aere contra Saxones equitem album cum albo equo hasta sua contra *Saxones* dimicantem super *Boemos*, & suo clamore, Sa *(e)* deterrentem, qui omnes in fugam versi sunt, & prostrati, sed *Boemi* Regi *Saxonum* pepercerunt, quia permiserunt ei abire. Eodem anno *Dico* eligitur Episcopus *Olomucensis*, & a *Moguntino* consecratur, mutato nomine Barbaro *(f)* vocatus est *Henricus*.

Qualiter Sobieslaus misit Wratislaum in carcerem.

Anno Domini *millesimo centesimo vicesimo sexto Stephanus Ungarie* Rex, & *Boemie* Dux *Sobieslaus* facta pace, & muneribus invicem sibi datis, ad propria redierunt. *Sobieslaus* cepit *Wratislaum*, & misit in carcerem. *Sobieslaus* eciam *Lothario* Regi *Theutonicorum* reconciliatus cum magna gracia & dileccione eius inductus, castrum *Nornbergk* obsedit, *Bavariam* vastavit fere usque ad *Danubium*, & gloriose reversus est in *Boemiam*. *Bavari* vero & *Suevi* in furorem versi, *Conradum* sibi in Regem constituerunt, & fuit error posterior peior priore.

An-

(d) Lotharius Saxo. (e) Supple: *Saxones*. (f) Zdyk.

Anno Dominice Incarnacionis *millesimo centesimo vicesimo octavo Lucretus* (g) Rex in die Pasche filium *Sobieslai* de sacro fonte levavit, factique sunt perfecti amici, cui parvulo post confirmacionem filius *Vigberti* promisit totum fevdum suum in exitu vite sue astantibus multis. Eodem anno expedicio facta est a *Sobieslao* in auxilium compatris sui *Luteri* Regis contra Regem *Conradum*. Eodem anno multi primates *Boemorum* capti, & catenati sunt a *Sobieslao*. Anno Domini *millesimo centesimo xxx.* in nativitate Domini surgente aurora *Lucifer* visus est, quod alias nunquam est auditum. Eodem tempore Dominus *Maynhardus* pragensis Episcopus profectus est *Jberosolimam*.

De prodicione contra Ducem, quomodo fuit cognita, & postmodum punita &c.

Quia nichil opertum, quod non reveletur tempestive vel tarde, juxta sentenciam veritatis; Insidie facte contra predictum Ducem, Deo prodente reperte sunt isto modo. In proxima enim Dominica VIII. *XVIII. Kalendas Julii* Dux vocat in ipso itinere comites duos, & ait illis; sub oculis sunt duo vite mee insidiatores, & interemptores, quos caute usque ad nostram presenciam deducatis, ut cognoscamus plenius veritatem, quorum alter cum hasta sua toxicata repertus, & comprehensus est, alter fuga cum lapsus esset, Dux prudentissimus vocatis quibusdam venatoribus suis, & dissimulans causam dixit. Cuiusdam mei armigeri sublata furtive est mantica, mittite investigatores canes quantocius, ut prosequantur vestigia fugientis, qui statim jussa Domini adimplentes, fugientem in quadam villa comprehenderunt, & ad Dominum perduxerunt, qui eciam gladium habuit infectum veneno. His itaque gestis Dux proficiscitur in Metropolim *Pragam* nudis pedibus, factaque ibi oracione revertitur in *Wyssegrad*. Altera autem die convocat nobiles, & ignobiles laycos & clericos ad placitum pene tria milia, & stans in medio reverenter subortis lacrimis fari cepit. *O Boemienses* proceres, & scutum *Boemice* terre, non laudo, neque extollo me, sed veritatem dico, fui enim profugus, sed Dei gracia ubique felix, & habui necessaria, nunc autem flens dico, vivente fratre meo Duce *Wlatislao* neque scuto, neque lancea istum Ducatum suscepi, Dei autem misericordia, vestrique omnium, fratrisque mei beneplacito hunc honorem suscepi, ideo totaliter me ar-

(g) Lotharius.

bitror possedisse insticia mediante. Quidam autem instinctu *Satbane*, proh dolor! ex nobilioribus provincie me occidere voluerunt, sicut eorum antecessores occiderunt fratrem meum *Wlatislaum* Ducem prudentissimum, *Swatopluc* eciam occiderunt. Non videtis, quanta duricia, quantaque impietas in corde eorum fuit, quibus enim uberiora dona mee gracie imperciebar, atqui lateri meo assidere faciebam, horum maligna voluntas michi exicium molita est. Ceterum ne vel ambiciose, vel pro odio dampnare videar quempiam, proprii oris alloquio dignitati vestre audire complaceat. Post hoc iniquitatis filii presentati sunt Principi, simulque discumbentibus illi *Mirolaum* filium *Johannis* dominum suum constanter accusant, cuius jussu omnia faciebant. *Mirolaus* autem in conspectu Principis astare jussus interrogatus, quis magister huius coniuracionis esset, aut ipse excogitasset; respondit, quod unus miles *Wratislaus* nomine *Bolesa* primo sollicitasset eum, cui, inquit, nolui dare consensum, post vester capellanus presbiter nomine *Busic* taliter me est aggressus, nonne fili carissime patre tuo in hac provincia nullus nobilior, tu autem pro minimo reputaris. Insuper germanum tuum in vinculis esse insensibiliter sustines, nonne ergo melius est, ut hoc Duce superbissimo interempto talem intronizemus, qui sine dubio pareat votis nostris, ac si non credis dictis meis, ego ad talem te ducam de quo non poteris dubitare, & duxit me ad Episcopum *Meynardum*, ibique totum huius coniuracionis inicium factum est, nam Episcopus duos digitos super reliquias posuit, & dixit; si vitam Ducis perdideris, quod volueris, a me, & *Wratislao* habebis; quo dicto de concilio est eductus, sequente die cum fratre, & quodam medico in foro omnibus membris privati sunt. Duo autem predicti filii *Satbane* in rotha constricti, & truncati miseram vitam finierunt, alii complices capite cesi sunt cum securi. Capellanus, qui diu absconsus fuerat, divino judicio spectaculo se presentavit, & comprehensus nec in verbo a dictis dampnatorum minimo discordavit, qui catena ferrea constrictus perpetuo carceri est dampnatus, *Wratislaus* autem lumine est privatus. Episcopus autem *Meynardus* a duobus Episcopis & Abbatibus pluribus projectus in terram *Stol*, hic & in synodo *Moguncie* taliter qualiter est purgatus, si purgacio dici potest, ubi tot testimonia concurrerunt, valeat, quantum potest, maxima tamen ex hoc ostenditur pietas & paciencia pii Ducis. Verum Presul *Babiensis* (*b*) & Episcopus *Olomucensis* cum septem Abbatibus per deposicionem suarum stolarum pronuncia-

(*b*) Bambergensis.

ciaverunt *Meynardum* Presulem nichil adversi contra Ducem fecisse, ipso Duce presente, sed tantum procurasse, quod *Wratislaus* posset liberari, sed causa ad concilium est remissa. Civitas *Ratispona* & multe alie pene igne consumpte sunt, & ignis in multis locis isto anno fecit multa dampna. Dux *Sobieslaus* eodem anno trecentos milites *Lotario* in adiutorium misit *Romam*.

De concilio Maguntino, in quo interfuit Innocencius Papa profugus.

Eodem tempore concilium *Maguncie* celebratur, in qua synodo interfuit *Innocencius* Papa profugus cum Episcopis quinquaginta preter Abbates, & excommunicaverunt *Petrum Leonis*, qui Papatum usurpaverat, *Romanam*que tenebat Ecclesiam, preter *Latranum*, nec non & *Conradum* Regem excommunicaverunt extinquendo candelas, *Meynardus* autem coram suo Metropolitano se decenter excusavit, & accusatoribus suis omnem iniuriam condonavit, sicut in tractatu Pontificum plenius continetur. Eodem anno *Boemorum* Dux *Sobieslaus* in XL. levirum suum Regem *Ungarie*, patrem scilicet uxoris sue, vocavit, & simul *Pascha* celebraverunt in *Olomuz*. Egregia Ducissa *Alleyd* ivit in *Ungariam* in festo sancti *Stephani* Regis & Confessoris, ubi a fratre suo diu detenta est, donec patrem suum *Almum* sepelivit, quia per decennium remanserat insepultus, nam *Colomannus* frater eius fugaverat eum, & luminibus privatum fugitivum fecerat. *Bela* eciam filius eius ab eodem patruo suo oculis privatus, post mortem eius assumpto Regno reportaverat corpus patris, quo facto Ducissa *Alleyd* rediens festum sancti *Wenceslai Olomuz* celebravit. Imperator *Lotarius* Duci *Boemie* compaternitate coniunctus in castello *Norburk* moritur, & in castello, cui nomen *Brunswig* sepelitur. Anno Domini *millesimo centesimo xxxviij*, *iiij*. *Kalendas Marcii*. quodam sero per totam Boemiam ad modum serpentis volare visum est quoddam monstrum, quod postmodum evanuit.

Qualiter Dux Ratisponensis noluit obedire statuto Principum.

Anno Domini *millesimo centesimo XXXVIII.*, *iiij*. *Kalendas Marcii* *Conradus* post *Ottonem* eligitur, statutumque est, quod omnes Principes in sequenti *Pentecostis* convenirent in *Bamberg*. *Ratisponensis* tamen

men Dux nec insignia regalia reddere, nec concilio voluit interesse, unde omnes ad propria redierant. *Sobieslaus* tamen infra idem tempus adiit eum, & receptus in graciam optinuit, quod filius eius *Wladislaus* ei succederet in Ducatu, quod eciam impetravit. Cui eciam filio, adhuc tamen puero, contulit Rex vexillum, & cum reverteretur, omnes *Boemie* proceres congregat, ut post eius mortem, filio suo fidelitatem servent, quod omnium sacramento firmatum est. Eodem anno circa festum sancti *Wenceslai Sobieslaus* filiam suam nomine *Mariam*, filio *Lupoldi Orientalis Marchionis* jungit in matrimonio, dotans eam marcis quingentis. Anno Domini *millesimo centesimo tricesimo nono* Dux *Sobieslaus* ab uxore *Vigperti* quoddam castrum redemit marcis septingentis, addidit eciam tercium denarium in castro *Dedyn*. Eodem anno tanta vis ventorum fuit in silva, quod arbores maximas radicitus evertit, & redeunte *Sobieslao* septem eius milites occidit, hoc eodem anno ipsa die resurreccionis Dominice, scilicet *nono Kalendas May* occurrit festum *Georgii*, & *Adalberti*, quod raro accidit. Eodem anno Rex *Bela Pannonicus Sobieslao* procurante filiam suam tradidit filio *Conradi* Regis *Theutonicorum*. Eodem anno *XIIII. Kalendas Augusti* obscuritas aeris, fumusque teter & horridus, fetorque intollerabilis de terra surrexit, & aeris emisperium obfuscavit.

De piis operibus Sobieslai, & morte eius &c.

Otto ergo electus in Regem, videns *Saxones* omnino sibi rebelles parat exercitum, & in suum adiutorium vocat Ducem *Boemie Sobieslaum*. Cumque simul intrassent provinciam *Saxones* durum imperium non ferentes, Duce predicto mediante iugo Imperii sua colla submittunt, mandatis Cesaris per omnia parituri, sicque Dux *Boemie* Regi cum pace victoriam reportavit. Eodem tempore post multa gloriose patrata Dux *Sobieslaus* divino compunctus spiritu, timens futurum judicium cum sua coniuge *Alleyta* filia Regis *Pannonici* disposuit faciem Domini prevenire in operibus pietatis. Primo namque quasi pater omnium indigencium curam habere cepit paratissimus mori pro amore patrie *Boemorum*, secundo lasciviam carnis omnino deseruit, elemosine largus donator, pauperum consolator, memorans illud dictum; quod das jacenti, donas in celo sedenti, quia quod uni ex minimis meis fecistis, michi fecistis. Ante ergo diem obitus sui vocari fecit Canonicos *Pragenses*, & *Wyssegradenses*, moniales & monachos, & alios clericos religiosos, & in die omnium Sanctorum,

rum, ut ficut officium defunctorum pro eo & conjuge, ut moris eft, peragerent, rogat, ut fic continuarent per annum pro anima eius. Anno autem revoluto in die anniverfarii cum omni clero refeccionem habuit in divite apparatu oftendens divitem voluntatem. Hic eciam Dux *Bavaros*, *Saxones*, & ceteros rebelles Imperio fubiugavit, & tandem infirmari cepit, proxima Dominica ante nativitatis Domini, *XVI. Kalendas Marcii* migravit ad Dominum, pro tot bonis operibus a jufto iudice premia recepturus. Cui fucceffit *Wlatislaus*.

De Duce Wlatislao, & morte Alleyde, Capitulum.

Wlatislaus poft eius mortem ivit ad Regem *Conradum* levirum fuum, a quo ftatim recepit vexillum Ducatus in *Bamberg*. Eodem anno poft mortem *Sobeslai Alleyta* uxor fua vita & moribus preclara fecuta eft eum menfe feptimo. Fluvius *Zazawa* juxta monafterium eiusdem nominis fubito a terra abforbetur longitudine ftadiorum viginti, & in ficco ceperunt pifces, & molendinum omnino ftetit in ficco, & duravit interrupcio aquarum a prima hora ufque ad fextam, tandem alveus recepit curfum fuum. Anno Domini *millefimo centefimo XLI. Wlatislaus* Dux habuit feftum nativitatis *Chrifti* in villa, que vocatur *Smobofe*. Puer *Wlatislaus* eadem nocte ad avunculum fuum *Belam* Regem *Ungarorum* fugit, qui *Bela* Rex eodem anno mortuus eft, & *Boemi* de *Ungaria* receflerunt. Eodem anno multi fufpenfi funt latrones. *Heynricus* Epifcopus *Moravie* fumpta cruce de altari cantans, qui vult venire poft me, tollat crucem fuam, & fequatur me; iter arripuit, ut converteret infideles, qui *Rugi* vocantur, fed parum profecit, tamen remeavit incolumis.

De diffenfione orta inter Wlatislaum Boemie & Conradum Moravie Duces, &c.

Anno Domini *millefimo centefimo XLII. Conrado* regnante, nondum tamen *Rome* coronato Principe, intronizat Boemorum *Wlatislaum*, qui patruo fucceflerat *Sobeslao* illuftri, oritur diflenfio inter *Wlatislaum* Boemie, & *Conradum Moravie* de Ducatu, maioribus *Boemorum* faventibus Duci *Conrado* contra *Wlatislaum*. Conferto itaque prelio *Boemi* fugerunt, & *Pragam* civitatem ingreffi cum *Theobaldo* civitatem municionibus firmaverunt, & *Wlatislaum* ad Regem pro auxilio direxerunt. Interim *Conradus Pragam* obfidet, igneque immiffo non parcit monafteriis,

nec

nec Ecclesiis, omnia sacra habitacula sunt combusta. Moniales autem sancti *Georgii* vix incendium evadentes invento exitu fugiunt ad Petrinum montem, & in Ecclesia sancti *Johannis* Baptiste se flebiles locaverunt. Evolutis autem paucis diebus rumor insonuit, *Conradum* Regem, *Sdiconem* Episcopum, *Wlatislaum* Ducem cum forti manu adesse non longe ab urbe *Praga*. Quo audito predictus invasor *Conradus* fugit in *Moraviam* terram suam, *Conradus* autem Rex firma pace Ducem *Wlatislaum* restituit in Ducatum. Cum autem expulsis tenebris lux splendescere cepisset populo *Boemorum*, & moniales ut mulierculæ pigritarent, noctibus pluribus custodes murorum, piscatores, & pauperes vigilantes viderunt flammam ignis de sancti *Georgii* tecto combusto prosilire, & penetrare celos. Quod cum relatum esset sororibus, ille pre gaudio levantes manus ad celum, accersito quodam lapicida magistro murorum nomine *Varnerio* vadunt sui monasterii diruta revidere. Cumque inter ruinas & incendia sepulcrum sancte *Ludmille* quereret *Varnerus*, reperit incombustum, & incorruptum, & cum iterum retrocederent ad Ecclesiam sancti *Johannis*, nullus patuit eis aditus, nam portam invenerunt firmiter obserratam, quo viso miraculo in sancto *Georgio* remanserunt, in crastinum rogant Episcopum *Ottonem*, ut dignaretur aperire sepulcrum, qui absque licencia Summi Pontificis, respondit, nullatenus se facturum, idem dixit *Olomucensis*. Tunc aviditate feminea quiescere non valentes, consilio Prepositi & Decani & aliorum, vocato predicto *Varnerio* lapicida sarcofagum relevant, venerantur sacras Reliquias, & juxta altare recondunt. *Varnerius* autem furatus est de reliquiis sacris partem cum quatuor discipulis suis, quos ulcio divina statim reddidit manifestos, nam prima die duo mortui sunt, sequenti die alii duo, tercia die ipse *Varnerius* est defunctus. Quo viso miraculo nepos eius habito consilio sacras reliquias reportavit glorificante Domino gloriosam Martirem *Ludmillam*, qui est benedictus in secula seculorum, Amen. (*i*)

De introduccione ordinis Premonstratensium, Capitulum.

Regnante in Regno *Romanorum* Rege, & in *Boemia* Duce *Sobieslao*, *Sdico*, qui & *Henricus Olomucensis Episcopus* de *Jherosolimis* rediens, novum ordinem, quasi novum hominem, abdicato esu carnium, & aliis vite illece-

(*i*) Hoc in nemine alio legeris.

cebris reportavit, quo Duce in brevi defuncto successor illius *Wlatislaus*, & eius uxor nobilissima *Getrudis*, predicti Regis *Conradi* soror novo ordini novam solempnissimam Ecclesiam erexerant in loco dicto *Strabowium* vel *Strabovia*, mutato nomine montis, quem montem Syon vocaverunt, anno Domini *millesimo centesimo XL.* (*k*) conventum eciam clericorum eiusdem ordinis *Premonstratensis* cum Abbate nomine *Geso* in montem *Syon* adduxerunt. Iste Abbas *Geso* primo fuerat Canonicus *Coloniensis* custos majoris Ecclesie, vir dives, & delicatus, quadam nocte per sompnium vidit Canonicos in gyro, sedere quasi in Capitulo, & ecce Vir aspectu terribilis in medio stans, virga quam manu tenebat, percussit primum, & per ordinem plures, cumque & istum percutere vellet, iste declinans ictum excitatus est statim, omnes autem, sicut percussi fuerant per ordinem obierunt. Videns autem hoc predictus Abbas abrenuncciavit mundo, & predictum ordinem *Premonstratensem*, qui noviter surrexerat, est ingressus. Hinc fuit primus Abbas predicti monasterii montis *Syon*, a quo postmodum multa monasteria per Boemiam descenderunt. Hic zelator discipline predictum monasterium regulari disciplina adhuc non solum dum viveret, verum eciam post mortem gubernare non cessat sanctis institucionibus quas reliquit. Anno Domini *millesimo centesimo LIIII.* Rex *Conradus* moritur, pro quo patruelis eius *Fredericus* Dux *Svevie* in Regem elegitur, a quo Dux *Boemie Wlatislaus* in graciam magnam recipitur, filii autem *Sobieslai* exules a Rege & a Principibus in honore habentur.

Quod Fridericus Rex ivit Romam pro coronacione ad Imperium.

Anno autem Dominice Incarnacionis *Millesimo centesimo LVI.* (*l*) Rex Fredericus collecto nobili exercitu cum Duce *Saxonie*, & filio Regis *Conradi* aliisque Principibus pro corona Imperii *Romam* vadit, veniens autem in loco dicto *Allagardia*, transitum prohibent, dicentes eis, pecuniam dare debere pro transitu, quia nondum erat in Cesarem coronatus, ipse autem prudenti usus consilio, promittit pecuniam, & libere transit, mandans, ut pro pecunia mittant. Predicti ergo nobiliores cum eo mit-

(*k*) Item tandem verum annum Canoniæ Strahoviensis. (*l*) Ex his liquet Marignolam Vincentium a nobis Tomo I. editum præ manibus non habuisse, secus ab anno 1142. usque 1156. non tantam lacunam in historia patria reliquisset.

tuntur, quos omnes fecit suspendi patibulis. Verum cum quidam eorum diceret, se cognatum, altius suspendi mandavit, posteris relinquens exemplum, ne talia contra suos Dominos attemptare presumant.

De prelio Romanorum contra Fridericum Imperatorem coronatum, Capitulum.

Coronato ergo Imperatore a Papa *Adriano*, dum in pratis extra urbem pranderet, *Romani* insultum fecerunt, quasi contra eorum voluntatem fuerit coronatus, tunc Imperator armata milicia irruit super eos, & strage magna facta de eis, quadringentos nobiliores cepit, quos prefecto urbis *Petro* de *Vico* tradidit puniendos, quorum plurimos suspendit, quosdam pecunia liberavit, pro eo, quod sua pallacia, que *Romani* destruxerant, in odium Imperatoris repararet. Post hec Imperator cum Papa *Adriano* fide data firmavit, quod nec Regem *Sicilie*, nec *Mediolanenses*, nec *Romanos* rebelles, Imperio sine utriusque voluntate reciperet ad graciam, & sic urbe *Spoletana* deleta revertitur in *Lombardiam*, ut preteritas injurias vindicaret. Anno autem Domini *millesimo centesimo lvij*, Imperator generalem curiam tenet in festo *Pentecostes in Wurczeburg*, ubi *Beatricem* pulcherrimam filiam Ducis *Burgundie* desponsavit. Hys nuptiis inter alios Principes Dux *Wlatislaus Boemie* cum *Daniele Pragensi* Episcopo interfuit, in quo loco *Mediolanenses* tanquam hostes Imperii condempnantur. *Polonenses* autem in graciam recipiuntur Duce *Wlatislao* mediante, isto pacto, quod primo Ducem suum *Wlatislaum* exulem recipiant, & venerentur, secundo trecentos milites mittant contra *Mediolanum*, tercio, quod nudatis ensibus super colla exeant coram Imperatore *Polonie* Principes, misericordiam postulantes, quod factum est, Duce *Boemie* mediante.

De coronacione Regis Boemie &c.

Anno Domini *millesimo centesimo lviij*. in *nativitate* Domini solempnem curiam celebrat Imperator in *Meydeburg*, in qua solempnitate Dux *Boemie* coronatur in Regem. Expedicio contra *Mediolanum* mittitur, Imperator & Rex *Boemie*, Dux *Austrie*, cum Principibus, Archiepiscopis & cunctis exercitibus obsident *Mediolanum*, diebus pluribus pugnatur, tandem *Mediolanenses* videntes innumerabilem exercitum tam *Theutonicorum*, quam *Lombardorum*, Principum & Prelatorum, exierunt, ut pacem

cem cum Imperatore tractarent, sed de malo consilio semper malum sequitur, quos Imperator & Principes libenter suscepissent, nisi Archiepiscopus *Ravenas (m)* surgens in consilio contradixisset, quo loquente clamatur, arma, arma, & contra *Mediolanum* cruentissimum bellum geritur a vespertina hora usque ad crepusculum noctis, Rex *Boemorum* cum suo exercitu prima milicia *Mediolanum* aggreditur ipsum Principem eorum cum vexillo media lancea perforat, qui Princeps ibi occubuit, tandem *Mediolanenses* cum magno dampno inter muros se receperunt. Imperator tamen singulis diebus, interfectis, & consumptis civibus, quos interius timor, foris gladius devastare non cessat, donec unusquisque ad propria remeavit. Anno Domini *millesimo centesimo lxxij. Wlatislaus* Rex *Poloniam* intravit cum Cesare. Anno Domini *millesimo centesimo lxxiiij. Sobieslaus* a vinculis dimittitur, & Dux constituitur. Ipso anno *Wratislaus* Rex fundator *Strabovie*, id est montis *Syon* obiit. Anno Domini *millesimo centesimo lxxvij. Odalricus* Dux a fratre *Sobieslao* capitur, ipse *Sobieslaus* de solio pellitur. *Fredericus* filius Regis *Wlatislai* intronizatur, *Sobieslaus* in exilio moritur. *Fredericus* Episcopus obiit, cui *Valentinus* XV. successit. Anno Domini *millesimo ducentesimo xvij.* fratres sancti *Adalberti* portati sunt *Pragam* (n)

De coronacione Regis Wenceslai, &c.

Wenceslaus post patrem in Regem eligitur, & coronatur cum uxore sua *Gunegunde* Regina. Hic statim muniri fecit civitatem *Pragensem* anno Domini *millesimo ducentesimo xlix.* & plures eciam alias villas munivit, quas civitates vocant. Hic eciam exterminavit latrones, & omnes iniquos, & quos cepit, capite punivit. Quare tunc *Boemia* pace fruebatur, plures Religiosorum domos tam *Prage*, quam per *Boemiam* sunt constructe, ipse autem Rex, quasi solitariam, & deliciosam vitam annis pluribus egit, & morabatur cum paucis in suis municionibus & castellis pace bona ubique durante. Anno vero Domini *millesimo ducentesimo lix.* Proceres Regni pacis temporis inimici sedicionem contra Regem excitantes, filium eiusdem *Wenceslai* Regis *Premysl* seduxerunt, & in claustro Ecclesie sancti *Viti* levaverunt in Regem, & sibi fidelitatem, ut suo Domino juraverunt, patre penitus ignorante, quod cum pater audivit, inge-

Dd 2 ge-

(m) Ravenatensis. (n) Videlicet Vetero-Boleslavia. Hic multa omittit author, quæ posterius narrat.

gemuit, & innata sibi prudencia dissimulavit, ne impetus fieret super eum, filius autem cepit regni negocia pertractare. Rex autem pater fugiens de *Boemia*, primo a Domino Papa, secundo ab Imperatore privilegia impetravit, scilicet, quod omnes, maxime clerici sub pena privacionis sibi faverent realiter in omnibus, tanquam Regi. Secundo rediens in *Boemiam*, maximum exercitum congregavit, tam de *Ungaria*, quam de *Austria*, & aliis, & forti manu intrat *Boemiam* & castrum *Wyssegrad* statim cepit mense *Februario*. Octavo autem die *Wltawam* flumen transiens in monasterio montis *Syon* & *Strahovie* cum suo exercitu residet & multas civitates & villas vastavit. Filius autem in castro *Pragensi* videns se non posse resistere, tractavit concordiam, quam pater libenter visus est acceptare, & facta pace ex pacto filii dimisit *Boemiam* ipse pater profectus est in *Moraviam*, simulans se in *Ungariam* profecturum, ubi congregato copioso exercitu, filio *Prage* commorante secure, imminente festo assumpcionis *Marie nonis Augusti* missis exercitibus, subito urbem cepit, quibusdam civibus sibi tradentibus eam, filius fugit ad castrum, ipse eodem die victor urbem intravit. Cui Episcopus *Nicolaus* cum fratribus Minoribus tantum processionaliter occurrerunt, & pulsantibus campanis occurrentibus turbis cum magno gaudio ad Ecclesiam fratrum Minorum sancti *Francisci* processionaliter est deductus. Quo audito filius commissa custodia castri suis, se transtulit ad loca alia magis tuta. Custodes eciam posuit sibi fideliores ad turrim pontis, & ut curiam Episcopi custodirent, qui timentes se non posse resistere, eadem nocte turrim & curiam Episcopi incenderunt, & ipsi honusti multis spoliis recesserunt. Rex autem turrim & curiam Episcopi cepit, & fidelibus custodibus commendavit, castrum autem ex omni parte obsedit, in quo erat aque penuria, & pabuli pro jumentis, Dominas autem sancti *Georgii* de claustro exire mandavit, nulli de castro licenciam exeundi, vel intrandi concessa est. Veniente autem festo Assumpcionis *Virginis gloriose* Rex per omnia fora preconari fecit pro reverencia tanti festi, ut nulli molestia inferretur, sed omnes diem illam cum pace & leticia celebrarent.

Quod Rex Wenceslaus filium invitat ad convivium.

Rex vero invitatis proceribus Regni & nobilibus ut sibi cultu Regio ministrarent, mane eiusdem festi fecit convivium Regium preparari, precipiens filio per internunccium, ut cum suis proceribus ad convivium conveniret. Ipse autem Rex indutus cultu Regio cum sceptro & pomo au-

aureo coronatus corona regali sibi imposita per manus *Pragensis* & *Olomucensis* Episcoporum processionaliter stipatus militibus ad Ecclesiam sancti *Francisci* solempniter est deductus, ubi *Olomucense* celebrante missam solempniter occurrit filius, necessitate compulsus, patri se per omnia subdidit, castrum *Pragense* cum aliis resignavit, pater autem videns humilitatem, eum ad pacis osculum lacrimans cum omnibus suis in graciam recepit, & sic ad convivium ventum est, ubi Episcopis cum Prelatis & proceribus residentibus juxta Regem a dextris, & a sinistris officiales *Boemie* magnificum illud convivium ornaverunt. Tandem habito in crastino tractatu cum suis, filio concessit *Moraviam*, moneta media sibi retenta, & sic cum gracia Regis filius in *Moraviam* est profectus. Anno Domini *millesimo ducentesimo lvij. xviij. Kalendas Februarii* Dominus Papa *Allexander quartus* misit solempnes reliquias sorori *Agneti* germane Regis *Wenceslai*, que erat monialis in monasterio sancti *Francisci*, que tocius quasi populi concursu extra muros civitatis simul cum aliis, quas fratres *Minores* tulerant, solempniter sunt recepte & delate ad sanctum *Franciscum*. Eodem anno mortalitas, tempestas, grando indissolubilis per dies septem, inundacio pluviarum, vineas, campos, & quasi totam *Boemiam* vastaverunt. Rex collectam imposuit per totam *Boemiam*.

Eodem anno transeunte comite *Bertoldo* per pontem, duo corvi in summo turris moverunt lapidem, qui cadens transeuntem militem interfecit. Eodem anno Rex vastavit quasi totam *Bavariam*, secundo filius ejus post patrem ad tantum reduxit *Bavaros*, quod misericordiam petere sunt compulsi, *Boemi* &c. revertentes infinita pecora traxerunt de *Bavaria* maxime *Plznenses*. In purificacione beate *Marie* fuit obscuritas maxima Episcopo predicante, qualem nullus hominum vidit ante. *Nicolaus* Episcopus electum *Pataviensem* Diaconum ordinavit, & mense *Aprilis* idem Episcopus in Ecclesia sancti *Francisci* ordines celebravit, ubi *Salzburgensem* electum in Diaconum, & *Pataviensem* in Presbiterum ordinavit *Ydus Aprilis*. In die *Palmarum* idem electus *Pataviensis* in Ecclesia *Pragensi* fuit in Episcopum consecratus a quinque Episcopis, & uno electo, quorum quilibet dedit indulgenciam unius anni & XL. dierum. Eodem anno Papa exegit a clero *Boemie* mille marcas argenti, que fuerunt Domino *Wratislaviensi* Episcopo assignate. Eodem anno *undecimo Kalendas Decembris Austria* subdidit se Regi *Boemie Wenceslao*, *Premysl* autem filius Regis missus est ad capiendam possessionem, & intravit *Viennam*, & civitates alias & castella, & obtinuit ea. Eodem anno idem Dux *Premysl* filius Regis celebravit nupcias in *Heymburk*, *iij. Ydus Februarii* ducens in ma-

matrimonium *Margaretham* filiam *Lupoldi* Ducis *Austrie* jam defuncti. Frater *Hugo* Presbiter Cardinalis Apostolice Sedis legatus recepit in *Almannia* procuracionem a *Boemis*. Frigus magnum fuit in vigilia *Pentecostes*. Eodem anno *xij. Kalendas Julii* fundatum est hospitale sancti Spiritus a *Stelliferis Prage* in pede pontis. Eodem eciam anno moniales compulse sunt jussu Regis exire monasterium sancti *Georgii*, quia insonuit rumor de adventu *Cumanorum*, & infidelium *Tartarorum*, quare Rex munire voluit castrum & Ecclesiam sancti *Georgii* pro conservandis victualibus assignavit, plures eciam Episcopi convenerunt ad Regem, quos ille honoravit magnifice, & pavit diebus quampluribus, quid autem egerunt, ignoratur. *Bertoldus Neapolitanus* electus Apostolice Sedis Legatus *Prage* cum solempni processione recipitur. Eodem anno murata est civitas *Praga*, ab aquilone & occidente, & curia Episcopi in pede pontis posita alienata est ab Episcopo, & munita est propugnaculis, & turris eciam, quia timor *Cumanorum* invasit omnes. *Sexto decimo Kalendas Julii Cumani*, & alii infideles erumpentes de *Ungaria* multa millia *Christianorum* occiderunt in *Moravia* circa *Olomucz*, & infiniti sunt submersi, fugientes a facie predictorum. Rex eciam *Ungarie* superveniens in multitudine gravi totam pene *Moraviam* devastavit incendiis, occisionibus & rapinis, combussit Ecclesias, campanas, & asportavit ornamenta, sacramenta Ecclesie prophanantes, plures homines crucifixerunt. Eodem anno Legatus Pape Regem *Ungarie* ad propria redire coegit. Eodem eciam anno Rex *Wenceslaus* obiit *decimo Kalendas Octobris*, anno vero regni sui xxiiij., & mense octavo, cuius filius unicus nomine *Premysl*, rediens de *Austria* in paterno solio cum maximis solempniis collocatur. Eodem anno *Nicolao* Episcopo procurante allate sunt reliquie sancti *Stanislai* Martiris de *Cracovia*. *Premysl* filius Regis *Wenceslai* reddidit capellam sancti *Bartholomei* Ecclesie Pragensi, sicut ordinaverat pater eius.

Incidencia plura subscripta.

Eodem anno pax reformata est inter Regem *Ungarie*, & *Premysl* Principem *Boemie*, filium *Wenceslai* Regis defuncti. Hic Princeps rediens de *Austria* quandam arcam adduxit, quam dicunt *archam Noe*, in qua oblaciones servantur. *Premysl* vero simul cum Marchione *Brandenburgensi* profectus contra Paganos, & in *Wratislavia* a Ducibus *Polonie* cum exercitibus honorati Nativitatem Domini celebraverunt ibidem. Et anno Domini *millesimo ducentesimo LV*. Princeps *Boemie* & socii sui intran-

trantes *Prussiam* cede incredibili vastaverunt, Principes autem terre illius divino forte timore compuncti occurrerunt Principi *Boemie*, se & sua simpliciter sibi subdentes, quos ille benigne recipiens ad graciam baptismi perduxit, primum de sacro fonte levavit, & induit sua joba, & nomine suo eum censuit nominari. Eodem modo fecit Marchio & alii Barones simile peregerunt. Inde ad quendam montem venientes, & castrum firmissimum statuentes, & *montem regalem* (o) vocavit, commendavit cruciferis de domo *Theutonica* pro firmitate *Christianorum*, & sic *Premysl* rediens honorifice est receptus. *Margareta* eciam uxor illius Regina existens in finibus *Austrie* intravit *Boemiam* cum leticia & gaudio & processione solempni.

Eodem tempore *Petrus de ponte curvo* venit *Pragam*, & procuracionem recepit, & terram supposuit interdicto, & omnes clericorum vel religiosorum deceptores excommunicavit propter quendam monachum deceptum turpiter, & expoliatum precipiens, quod omni sero in vesperis ter pullarentur campane cum extinccione candelarum, contra tales, & duravit interdictum usque ad satisfaccionem condignam *Pragensium* civium, quam fecerunt *sexto Kalendas Augusti*. Eodem anno Archiepiscopus *Coloniensis* venit *Pragam* ad Regem, de Imperio tractaturus, & stetit in monte *Syon*, tandem bene a Rege remuneratus recessit, visitatis Ecclesiis & sanctis Martiribus non processionaliter, sed humiliter. Anno Domini *millesimo ducentesimo lxij*. *Premysl* Dux *Boemie* filius Regis *Wenceslai* tercio anno sui ducatus expulit *Boemos* de suburbio, & locavit ibi alienigenas. Eodem anno Dominus *Pragensis* Episcopus renovavit tabulatum, quod celum vulgariter nominatur. Eodem anno Princeps *Boemie* cum exercitu aggreditur *Bavariam*, vastat Ecclesias, comburit villas, & rapit omnia, sed tandem cum maximo suo dedecore & dampno suorum perditis equis & rebus & plurimis hominibus & militibus peditando reversus est in *Boemiam* cum maxima paupertate. Anno ergo *millesimo ducentesimo lviij*. *Nicolaus* Episcopus obiit *XVI. Kalendas Februarii*, electus est *Johannes* in Episcopum *Pragensem*, & per Dominum *Brunonem Olomucensem* confirmatus ex commisso *Maguntini* Archiepiscopi, sed tamen *Wienne* in *Austria* consecratus fuit in festo *Pentecostes* ex commisso eiusdem Archiepiscopi *Maguntini*, & rediens ad sedem propriam cum gaudio est receptus, & die vite sue *Prage* plura altaria consecravit, & *Juditam* Abbatissam sancti Georgii benedixit. Eodem anno monasterium mon-

(o) Königs-Berg.

montis *Syon* cum Ecclesia & ambitu quasi totum est combustum incautela cuiusdam, sed valentissime *Johannis* Abbatis sollicitudine contra spem omnem in meliorem disposicionem omnium est quasi a fundamentis totaliter reformatum in spacio annorum quinque, & iterum consecratum, quam consecracionem illustrem reddidit idem Abbas, qui in priori dedicacione predicaverat, dicens, congregacio illius monasterii, quam primo vidimus, en rebus pauper fuit habundans virtutibus, nunc rebus crevit & diviciis, virtutibus autem valde decrevit.

De actis tempore Primysl filii Regis Boemorum Wenceslai &c.

Innocencius Papa celebrat concilium *Luduni* in civitate *Galliarum* permaximum, in quo concilio multa sunt ordinata memoria digna super statu Ecclesiastico, & multa fidei dubia declarata, ubi inter alia Papa per diffinitivam sentenciam *Fredericum* Imperatorem deposuit de augusto imperio, & omni dignitate privavit, & a communione fidelium separavit propter heresim & inobedienciam probatam contra eum. In eodem eciam concilio *Lantgravie Thuringie* electus est in Regem *Romanorum*, & in eodem concilio multi Prelati sunt privati propter Simoniacam pravitatem, inter quos *Olomucensis* Episcopus depositus est nomine *Conradus*, qui per laicalem potenciam fuerat intrusus. Anno Domini *millesimo ducentesimo xlvi. Fredericus* Dux *Austrie* in bello occisus est ab *Ungaris*, & Neptis eius filia *Henrici* quondam Ducis *Austrie* data est in matrimonium *Wlatislao* filio Regis Boemie, propter quam habuit ducatum *Austrie*. Mortuo autem *Mezcone* Duce *Polonie* sine liberis, procères terre eundem *Wlatislaum* sibi elegerunt in Ducem, & tamen anno Domini *millesimo ducentesimo xlvii.* obiit. Anno eciam Domini *millesimo ducentesimo xxviij. Wenceslaus* consecratus, & coronatus Rex in Ecclesia Pragensi cum uxore sua *Gunegunde* Regina, a Venerabili Archiepiscopo *Maguntino*. Hic civitatem *Pragensem* murari fecit, & alias villas plures, quas civitates vocant, & coegit clericos & religiosos ad municiones & fossata facienda. Hic exterminavit latrones & predones juxta posse, & truncabat, si quos capere poterat, & pacem bonam sub eo habuit provincia multis annis, & plures domos religiosorum erecte sunt tempore pacis, sub cuius Dominio *Minorum, Predicatorum, Stellariorum* (*p*) & sancte *Clare*, ipse quasi solitariam vel magis deliciosam vitam eligens in castellis cum paucis

(*p*) Id est Cruciferorum cum rubea stella.

cis morabatur. Proceres autem Regni *Boemie* pacem temporis odientes ignorante patre filium eius nomine *Primisl* in clauſtro *Pragenſi* levaverunt in Regem, fidelitatem ſibi & homagium facientes, quod audiens pater ingemuit, & diſſimulavit. Facta eſt autem hec coniuracio anno Regni eius *xx. pridie Kalendas Auguſti.* Rex autem dimiſſa *Boemia* impetravit a Papa ſub pena privacionis beneficiorum, quod omnes clerici faverent Regi. Idem ſcripſit Imperator, & litere lecte fuerunt in Eccleſia Cathedrali *Pragenſi* publice & manifeſte. Anno ergo viceſimo primo Rex potenter intrat *Boemiam,* & cepit urbem *Wyſſegradenſem.* Octavo autem die tranſit flumen, & in monaſterio montis *Syon* reſidet cum ſuo exercitu circumquaque. Interim pax tractatur, & pater cum filio concordatur. Rex vero verſus *Moraviam* in *Litomisl* ire cepit, filius in *Praga* remanſit. Interim Rex congregato exercitu fecit pacem proclamari per omnia fora, fingens ſe velle ire in *Ungariam,* & ſubito venit *Pragam,* & cepit eam. Filius autem timens, caſtrum fidelibus ſuis ad cuſtodiam dereliquit, ipſe ad tuciora loca ſe tranſtulit. Rex in montem *Syon* tranſivit, & caſtrum *Pragenſe* obſedit, ita quod nec egrediendi, nec ingrediendi daretur copia, in quo tamen erat defectus victualium, & aque penuria. Superveniente autem feſto *Aſſumpcionis beate Virginis* Rex treugas mandari precepit, ita tamen, quod nulli de caſtro eſſet data libertas egrediendi. In feſto autem *Virginis glorioſe* ab Epiſcopo & fratribus Minoribus cum ſolempni proceſſione receptus, omnibus regalibus ornamentis indutus cum proceribus regni ivit ad proceſſionem cum aureo pomo & ſceptro, duobus Epiſcopis coronam ſibi imponentibus, videlicet *Pragenſis* & *Olomucenſis,* & ſic in Eccleſiam ſancti *Franciſci* proceſſionaliter intrat & audit miſſam, & mandat filio, quod cum ſuis omnibus veniat ad regale convivium. Filius habito conſilio neceſſitate compulſus venit cum maxima humilitate, patri ſe per omnia ſubdens, municiones & caſtra omnia reſignavit, & pro ſe, & ſuis graciam poſtulavit, quem pater cum ſuis recepit ad graciam, & oſculum pacis, & in craſtino aſſignata ſibi porcione abire permiſit, ipſe ut prius ad ſua caſtella pro ſolacio remeavit. Poſt quartam ebdomadam filius cum ſuis venit ad eum, ut ipſe mandaverat, ampliorem graciam petiturus, in quodam caſtro, qui ſtatim fecit filium capi, & ſocios graviſſimis carceribus mancipari. *Premisl* deſponſat (q) filiam Ducis *Auſtrie* per quam habuit ducatum. Eodem anno mortuus eſt Rex *Wenceslaus X. Kalendas Octobris,* regni ſui anno XXIIII. *Premisl* filius

(q) omiſſum: *ſibi.*

filius eius unicus rediens de *Austria* receptus est a *Nicolao* Episcopo & clero solempniter, & in primo solio resedit anno Domini *millesimo ducentesimo liiij.* Eodem anno pax reformata est inter Ducem *Boemie Premisl*, & Reges *Ungarie.* Hic profectus est in *Prusiam* contra infideles, & cum eo *Brandenburgensis* Marchio, & multi nobiles, & strage magna vastaverunt provinciam, tandem eorum Principes fidem receperunt, & plurimi sunt baptizati, quorum primum Dux de sacro baptismo levavit, nomen suum imponens ei, & similiter alii nobiles fecerunt de aliis, tandem castrum edificaverunt fortissimum, nomine *Mons regalis*, & cruciferis contulerant, & sic reintravit *Boemiam*, & Regina *Margaretha* uxor eius ab Episcopo, & universo clero & populo solempniter est recepta. *(r)*.

Qualiter Primisl filius Wenceslai movit exercitum contra Reges Ungarie, qui pacem infregerant.

Anno Domini *millesimo ducentesimo liiij. Primisl* filius *Wenceslai* Regis *Boemie* collecto magno exercitu processit contra *Belam* & *Stephanum* filium eius, Reges *Ungarie*, qui contra sacramenta sua pacem promissam violaverant firmatam multis instrumentis & sacramentis. Eodem eciam anno, quo predicta composicio facta fuerat, idem Rex *Bela* cum filio *Stephano Moraviam*, *Austriam*, & partem *Stirie*, que per composicionem dictam in partem nepotis sui Principis *Boemie* cesserant, visus est perturbare. Sed & *Stephanus* contra consobrinos predicti Ducis *Boemie*, scilicet Ducem *Ulricum*, & fratrem eius inclusos in pace predicta *Cumanorum*, & inhumanorum hominum exercitum quasi infinitum producens, combussit Ecclesias, prophanavit altaria, moniales, viduas & virgines corruperunt, nulli etati, vel sexui parcentes, partem eciam *Karinthie* nimiis flagiciis prophanantes. Predictus eciam Rex quasi totam *Austriam* occupabat, & *Ungari* civitatum omnium municiones tenebant. *Primisl* autem divino adjutorio confortatus contra spem multorum, quasi omnes *Ungaros* expulit, civitates & castra viriliter capientes, *Pretonia* tamen castrum cum civitate, & quibusdam aliis castris remanserunt *Ungaris*, quia uxor Regis *Stephani Cumana* nacione, licet baptizata in predicto castro remansit. Quare inter Principes *Boemie* & *Ungarie* fuerunt aperte inimicicie publicate, & sacro quadragesimali tempore, uterque contra se exercitus produxerunt. Verum quia vite necessaria, & maxime equo-

(r) Pleraque ex his jam supra locupltius persecutus est author.

equorum pabula defecerunt, coacti sunt Principes trevgas componere usque ad festum beati *Johannis Baptiste*, & quidam speraverunt de pace.

De precipiti audacia Boemorum contra insidias Ungarorum, & strage dolorosa.

Appropinquante fine termini trevgarum Rex *Stephanus* proditorie se preparat, si posset primos occurrentes invadere castra Venerabilis Episcopi *Brunonis Olomucensis*, & *Henrici Slesie*, & *Wlatislai Opoliensis* Ducum illustrium, & fecisset, nisi quod tota nocte errabunde discurrit per aliam viam in obscuritate & pluvia ipsius eciam conductoribus excecatis. Devenit autem per errorem nocturnum in mane ad locum, ubi Rex *Boemie* cum suo exercitu debuit congregari contra presidium quod *Laba* (s) nominatur in pratis, in quo loco jam erant primi incliti genere, magnifici dignitate, spectabiles opere, fratres uterini *Otto* & *Conradus* comites de *Ardek*, quibus cum svaderetur, quod usque ad adventum exercitus *Boemorum* se juxta *Lauensem* civitatem recolligerent, ne forte per insidias jacturam aliquam paterentur, illi tanquam animo feroces, ultra quam expedit audaces facere noluerunt, ymo pauci extensis tentoriis in campo manserunt. Interim dum exercitus Dominorum *Olomucensium* & *Boemorum* procerum convenirent, insonuit vox in castris *Cumanos* prope esse. Facto ergo tumultu *Boemi* fessi armis, & laboribus fatigati per ordinatas acies in campum exeunt pugnaturi, tunc iterum venit vox, paucos inimicos, qui insultum fecerant, in fugam esse conversos, quare *Boemi* revertuntur ad castra. Predicti autem heroes comites *Otto* & *Catoldus* cognomine *Orphanus* cum paucis retro pro custodia remanserunt.

Quomodo per insidias sunt decepti & confusi populi Cristiani, Capitulum.

Cumque vidissent paucissimos adversarios simulantes fugam, predicti comites nostri non cogitantes insidias *Cumanorum* persecuti sunt eos. *Cumani* autem latentes persecuti sunt nostros in insidiis, & concluserunt eos nemine evadente de nostris. Cumque hec fuissent in castris nunciata, surgunt a mensis Princeps & Episcopus, & communiter omnes in arma ruunt ad hostes viriliter prosequendos. Cumque predictos inclitos bellatores *Catoldum* & duos comites & alios invenissent jacentes in via mortuos

(s) In margine posterior manus adnotavit *Lawa*.

tuos & nudatos, pavore concussi *Boemi* obriguerunt, & facti sunt mortui quasi lapis. Nichilominus Dux *Boemie* quasi leo, & Episcopus *Olomucensis* quasi leena, & Marchio *Brandenburgensis* cum suis animo feroci non cessant persequi adversarios fugientes. Cumque hostes sibi sisterent, & acies ordinarent, tanta subito facta est obscuritas aeris, grando, fulgura, & tonitrua, quod versi sunt hostes in fugam, nemine prosequente, erant enim equi *Cristianorum* nimium fatigati. Cumque flumina *Moravie*, quasi apertis celi caracteribus inundassent, plurimi hostium sunt submersi, nichilominus tamen propter lugubrem casum, & inopinatum eventum usque ad desperacionem deicitur exercitus *Christianus*, & nihil agitur, nisi de sepultura. O quantus luctus omnium, o quanta lamenta maxime fratrum Minorum, (*t*) quando cum luctu & planctu deferuntur ad eos passim funera occisorum. Fuit ergo dies hec dolorosa, & amara valde.

Quomodo Deus convertit ruinam Christianorum in gloriam & honorem.

Predictus ergo *Boemorum* Dux & Princeps exercitus *Christianorum* terrore concussus libenter ad propria remeasset, nisi vilitatis notam incurrere timuisset, suspirans ergo & eiulans convocat Principes, & quid facto opus sit, sagaciter investigans, aliis autem hinc inde loquentibus, ut moris est afflictorum, oritur per occasionem causa salutis; nam cum imponeretur *Henrico* Duci *Slezie* & *Opoliensi*, quod ipsi disponerent castra relinquere, & confusibiliter exercitum Domini solvere, (*u*) ipsi viriliter crimen inficiantur, & hujus dicti radicem in *Brandeburgensem* referunt Marchionem, & divina inspiracione omnium controversia cessante eligunt unanimi consilio primo converti ad Deum per penitenciam & pia vota. Secundo contra infideles exponere pro populo animas suas, ergo in Dominica die in aurora infra octavas Apostolorum *Petri & Pauli* confessione premissa facto voto corrigendi errata, adiuvantibus oracionibus, que fiebant pro ipsis, audita missa devote concurrentibus Domino *Philippo* quondam *Salviensium* electo, & fratri suo illustri Duce *Karinthie*, & Duce *Stiriensi* ex communi condicto Principis *Boemie*, & aliorum acies ordinantur, & sub vexillo Martiris *Wenceslai* Dux inclitus vallatus exercitu, mon-

(*t*) Ex his conjicere licet in urbe Laab seu illius vicinia olim fuisse monasterium ordinis Minorum. Hæc autem cum multo pluribus circumstantiis narrat Marignola præ Pulkava. (*u*) Lege: *salvare*.

montem contra hostes ascendit. Cumque *Manaym*, id est castra Domini cum presidio angelorum infideles subito aspexissent, timore nimio concussi omnino fugissent, nisi remedium chaos, id est fluminis intermedii percepissent, nichilominus tamen tantam dedit Deus victoriam populo *Cristiano*, quod melius, quam per scripturam intelligetur ex epistola subsequenti.

Epistola missa Domino Pape Alexandro IIII.

Sanctissimo in *Cristo* Patri & Domino Domino *Allexandro* Dei gracia Pape quarto, sancte *Romane* Ecclesie Summo Pontifici. N. eadem gracia Dominus Regni *Boemie*, Dux *Austrie* & *Stirie*, & Marchio *Moravie*. Quia pium pastorem suarum a lupis liberacio ovium delectat, & benignum patrem jocundum reddit, cum salute prosperitas filiorum gravis belli, quod adversus *Belam*, & natum eius *Stephanum Ungarie* Reges illustres, & *Danielem* Regem *Russie* & filios eius, & ceteros *Rutenos* ac *Tartaros*, qui ei in adjutorium venerant, & *Boleslaum* Cracoviensem, & *Lestkonem* juvenem *Luscie* Duces, & innumeram multitudinem inhumanorum hominum *Cumanorum*, *Ungarorum* & diversorum *Sclavorum*, *Siculorum*, & *Vnalaorum*, *Vezzeriniuorum*, & *Vsmabelitarum*, scismaticorum eciam, utpote *Grecorum*, *Bulgarorum*, *Ruscienfium*, *Bosnensium* hereticorum autore Deo gessimus, & victorie nobis date celitus, & post victoriam inter nos ex parte una, & dictos Reges ex altera concordie reformare processum, non ab re decrevimus Paternitati vestre declarandum. Sane cum ad flumen, quod *Morava* dicitur, venissemus, *Ungarie*, *Austrie*que confinia terminans cum nostris venissemus exercitibus, dictos Reges, & eorum exercitus castra metatos ex altera rippa fluminis vidimus ex adverso. Dedimus autem eis eleccionem, aut ipsi nobis loco cederent, ut transiremus, aut nos eis libenti animo cederemus, ipsi autem solita fraude nobiscum trevgas componentes ad deliberandum per totam diem sancte *Margarethe* inducias postularunt. Videntes autem nos confidentes, quia nec decima pars nostrorum nobiscum erant, nocte transeunt super nos improvisos, & in modum semicirculi nos cingentes, nisi Dominus adjuvisset nos, forsitan vivos deglutissent nos. Igitur in tam inevitabili articulo constituti, totam in adjutorium Altissimi spem ponentes; commilitones nostros primitus adhortati, in eos irruimus confidenter, quos Deus perterruit, & prostravit, & in fugam convertit, ita quod predictus fluvius *Morawa* iuxta sui nominis ethymologiam, fieret eis via mortis,

tis, tot enim in flumine ſunt ſubmerſi, ut ſuper occiſorum cadavera noſtris eſſet tranſitus, & via ad eorum caſtra, & tentoria ſpolianda. Quamvis ergo poſt tantam victoriam celitus nobis datam regnum *Ungarie* noſtro potuerimus Dominio ſubiugare, penſantes eciam, quod melius eſt habere bonum vicinum, quam exterminare rebellem, & ut ait *Conſtantinus Auguſtus* crebro ſvaviores amicicie poſt inimiciciarum cauſas ad concordiam reſtitute; ideoque nobis pace oblata a proximis noſtris alti ſanguinis noſtri *Ungarie* Regibus, & Domina Regina & juvene Rege *Bela*, a comite *Rolando*, maluimus pacis federa reformare, quam vaſtando magnum regnum *Ungarie* viam Tartaris aperire. Prenotate itaque compoſicionis formam veſtro apoſtolatui ſub eorum ſigillis petimus a Sede Apoſtolica communiri, & in ewum apoſtolico patrocinio roborari.

Capitulum, in quo ſeptem miracula per ordinem deſcribuntur divinitus oſtenſa a Deo.

Talis ergo, ac tanta victoria ſoli Deo, ſanctorum patronorum precibus aſcribenda ſeptem teſtimoniis comprobatur. Primo namque viri, qui ex more exercitum ſequebantur a tergo, viderunt aquilam albiſſimam, cuius caput aureum erat, volantem, & ſuis maximis alis cooperientem totum exercitum *Boemorum*, ymo magis *Criſtianorum*, & ſequentem vexillum beati Martiris *Wenceslai*. Eodem die circa horam terciam devotus miles *Johannes* filius *Sucyslai* in domo propria jacens egrotus, in extaſi poſitus, vidit ſe in campo cum parvo exercitu, & incompoſito, & ecce in campo lucido primo videt principem *Boemie* ſanctiſſimum *Wenceslaum* militaribus armis ſuis indutum, precedentem cum ſacro ſuo vexilio in dextra manu, quem ſequebatur in pontificalibus ſanctus Pontifex *Adalbertus*, juxta quem e veſtigio ſanctus Abbas cum ſuo baculo *Procopius*, & poſtmodum ſancti monachali habitu: Quinque Fratres. Tunc idem miles audivit clara voce ſanctum *Wenceslaum* dicentem conſortibus glorie ſue: Modicus eſt noſter exercitus, ad Dei preſenciam mox tendamus, & extendit vexillum proprium contra hoſtes, qui ſtatim territi, univerſaliter, & turpiter in fugam ſunt converſi. Exterioribus oraculis interior conſolacio fidem facit, nam ſicut communiter omnes pariter retulerunt, quamvis paulo ante omnes eſſent quaſi mortui, & quaſi viribus deſtituti, ipſa tamen hora conflictus cum inexperta ſpiritus leticia, tantam a Deo leticiam receperunt, ut non ſolum audacter in hoſtes irruerent, ſed eciam parati eſſent muros ferreos penetrare. *Jaroſius* eciam Burgravius *Pragen-*

ſis

sis vir fide dignus coram Episcopo retulit viva voce, quod exercitus eius in cuius medio vexillum sancti Martiris ferebatur nullam in equis vel hominibus sustinuit lesionem, sed quocunque vertebatur vexillum Martiris, hostes vertebantur in fugam, &c. Ferrum eciam haste ipsius, in quo vexillum sancti Martiris pendebat, visum est splendere pluribus sicut sol. Nunccius Regis *Ungarie* coram *Boemie* Principe recurrerunt, quod cum in hora congressionis *Boemi* sonora voce ympnum sancti *Adalberti; Hospodinie* **pomilug my**; cantare ceperunt, invitis sessoribus equi hostium territi terga verterunt, in fugam precipitem *Ungarorum*. Gaudeat ergo populus *Boemorum*, & suis patronis laudes referat inexhaustas, quorum meritis victricia signa in *Boemiam* referentes non solum a malis presentibus liberati fuerant stupendis miraculis, verum eciam pace gloriosa potiti sunt pro libitu cum honore sui ad laudem & gloriam summi Dei, Amen.

Anno vero Domini *millesimo ducentesimo lxj*. facta est concordia inter *Ungaros* & *Boemos*, & pax reformata, & apposita pena undecim milium marcarum argenti contra violatores.

De desponsacione Cunegundis cum Duce predicto, & coronacione eiusdem.

Volens eciam Dux predictus *Boemie* post triumphum sue domui providere, *Cunegundym* filiam Ducis *Bulgarorum* in castello *Unga* nomine vulgari dicto *Possen (x)* desponsavit, & cum solempni gloria suscepta est in civitate *Pragensi X. Kalendas Januarii*, id est X. die ante Kalendas *Januarii*, in festo vero nativitatis Domini. Predictus Dux *Primisl* cum predicta uxore sua, cum maximis, que longum foret enarrare solempniis in *Pragensi* Ecclesia a Venerabili *Maguntino* Presule, & aliis sex Episcopis astantibus solempniter cum Regina coronatur in Regem astante Marchione *Brandenburgensi* cum filiis & filiabus, & alia procerum turba *Boemorum*, quam eciam Ducibus *Polonie*, comitibus, Principibus, & aliis nobilibus infinitis. Convivia eciam permagnifica biduo in campo *Boemie* in locis ad hoc preparatis sunt solempnissime procurata, cum inenarrabili gloria & leticia populorum. Eodem anno sata, arbores, & fructus tam siccitate, quam tempestate multipliciter perierunt, fames maxima, & mortalitas sunt secute, caristia eciam inaudita in tantum, ut frumenta, & pabula pro equis vix reperirentur. Et anno sequenti, scilicet *millesimo du-*

(x) Hem veterem appellationem Possonii.

ducentesimo lxiij. in *Moravia* & in *Boemia* mensura regalis siliginis venderetur centum viginti denariis, tritici multo plus, pisorum centum quinquaginta, fames eciam coegerat villanos, dimissis agris cum uxoribus & filiis mendicare, rapere, & furari, jumenta & pecora propter pabuli defectum interierunt propter asperitatem yemis subsecutam. Capella *Omnium Sanctorum* dedicata est. Anno eciam sequenti vis ventorum tanta fuit, ut prosterneret campanarium Ecclesie *Pragensis*, & multa alia edificia, & turres, & arbores sine fine. Eciam fuit inundacio aquarum, & procelle, & tempestates permaxime.

De solempni desponsacione facta per Regem Boemie inter Belam juniorem Regem Ungarie, & neptem Regis Boemie, ex sorore filiam Marchionis Brandenburgensis.

Volens autem Rex *Primisl*, qui aureus, vel *Ottakarus* (y) juxta magnificenciam regalem pacem perpetuam firmare cupiens cum *Ungaris*, neptem suam, filiam sororis sue, & Marchionis *Brandenburgensis*, juveni Regi *Bele* procuravit matrimonio copulare, consensu ergo habito tam patris, quam filii Regum *Ungarie*, in die sancti *Wenceslai* in Ecclesia sanctorum *Viti* & *Wenceslai* tam clericorum quam laicorum oracionibus se commendans, ut ordinaverat, predictam puellam neptem suam cum suis genitoribus venientem in castrum *Pragense* cum solempnitate permaxima suscepit, & magni convivii apparatu. Interim eciam pro nupciis juxta regiam magnificenciam fieri precepit maximum apparatum: Primo namque tentoria sumptuosissima extendenda in campis cum omnibus requisitis premittens versus *Posonium*, ipse Rex cum nepte parentibus, & Principibus tocius *Boemie*, *Moravie*, & *Austrie*, & tribus Episcopis subsecutus patri sponsi Regis scilicet antiquioribus Episcopis sociatam puellam predictam videndam occurrenti transmisit. Cui Rex *Ungarus* optulit murenulas preciosas, & dote firmata in tentorio Regis *Boemie*, Rege *Ungaro* recedente *Bela* sponsus venit Regis filiam desponsare, & more gentis illius coronam auream capiti eius imposuit, quam quidem miles illius gladio nudato dejecit. Eodem die Rex *Boemie* in quodam tentorio solempni ad modum Ecclesie pulcerrime preparato, audita missa fecit milites, Ducem *Polonie*, quatuor Marchiones, & nobiles plures, quibus eciam ludos militares exercuit. Tandem venitur ad mensam, Regeque primo seniore in ta-

(y) Mira vocis Ottakari per *aureus* explicatio.

tabernaculo tentorii nobiliter collocato Principibus confidentibus decentissime hinc & inde ipso ministrante cum suis, tam venuste & habundanter fuit omnibus ministratum, ut excedere videretur illud maximum convivium Imperatoris *Persarum* maximi *Assveri*, quis enim non miretur istius Regis magnificenciam, qui ab ipsis cunabulis *Rex aureus* est vocatus, & qui diviciis & gloria inter omnes Reges & mundi Principes factus est gloriosus. Finito autem convivio puella navigio inponitur, & Rex *Ottakarus* in *Pragam* revertitur gloriose.

Anno eciam Domini *millesimo ducentesimo lxv.* in die Purificacionis *Marie* Virginis convocatis tribus Episcopis *Pragensi*, *Olomucensi* & *Bambergensi*, & omnibus *Austrie*, *Boemie*, & *Moravie* Rex coronatus venit ad processionem, & fecit filiam baptizari predictis tribus Episcopis levantibus eam, & omnibus, tam Episcopis, quam Clericis, & aliis convivium per magnificum preparavit.

Anno Domini *millesimo CC. lxix.* luporum tanta copia habundavit, quod Rex precepit fieri foveas, & imponi precepit anserem vel porcellum ad capiendum eos. Rex itaque *Ottakarus* multas mansiones, & castella per regnum suum edificavit. Interim inter ipsum & *Bavaros* gravi orta discordia Rex *Boemie* congregatis diversarum gencium exercitibus intrans *Bavariam* usque *Ratisponam* vastavit eam spoliis, & incendiis, ac rapinis. Verum exercitus Regis diversis vicibus in *Bavariam* transeuntes tanta dampna intulerunt villis *Boemie*, maxime villis Episcopi, clericorum & monachorum, quod dampna *Bavarie* quasi superaverunt.

Qualiter Rex Otakarus prudenter abrenuncciavit eleccionem Imperii prehabito consilio &c.

Interea *Coloniensis* Archiepiscopus ex parte sua & omnium electorum venit *Pragam*, offerens ei eleccionem Imperii *Romanorum*, qui habito solempni consilio suorum Principum, & maxime nobili viro *Andrea*, qui tunc erat camerarius Regni, racionabiliter dissvadente, gracias referens Electoribus, venientem Archiepiscopum summis honoribus, conviviis, verbis jocalibus, palafridis, (z) dextrariis, & clenodiis magnificentissime honoravit, & se nullo modo eleccioni Imperii velle ullatenus consentire respondit, & Archiepiscopum sic honoratum magnifice cum graciarum accione ad Electores remisit. Anno ergo Domini *millesimo ducente-*

(z) Equis agminalibus. Dufresne.

tesimo lxij. sexto Kalendas Septembris Rudolphus electus est Imperator, & anno sequenti tanta fuit *Frage* inundacio aquarum, quod pontem fregit, & infinita dampna intulit tam urbi, quam villis, & Ecclesias multas, & molendina destruxit, plures homines sunt submersi, & olera & sata desiccavit, & pertigit aqua usque ad Ecclesiam sancti *Egidii*, & per vicum *Judeorum*, usque ad Ecclesiam sancti *Francisci*.

Qualiter Rudolphus Romanorum electus repetivit ab Otakaro Rege Boemie jura Imperii &c.

Juxta propheticum dictum; secundum gloriam ejus facta est ignominia ejus; sic accidit populo *Boemorum* in isto suo *Rege aureo* nominato, ut videant mortales, quam instabilis est rota fortune. *Rudolphus* ergo *Romanorum* repetit ab *Otakaro* jura Imperii, scilicet *Austriam*, *Stiriam*, *Karinthiam*, *Portum Näonis*, *Fioletum*, & *Forum Julii*. Rex autem *Otakarus* spiritu elacionis, & malo consilio fretus cum magna superbia dedit electo *Romanorum* de omnibus negativam, dicens se quasdam terras nomine dotis, & quasdam victrici gladio conquisisse. Insuper ipse ludis & venacionibus vacans mittit exercitus ad passus custodiendos, qui tamen terris *Boemie*, maxime monasteriis per predas, & rapinas permaxima dampna intulerunt. Interim *Romanorum* electus parat exercitum, & castra metatus est ex altera parte *Danubii* versus *Austriam* cum exercitibus suis, ex opposito vero *Boemorum* exercitus iuxta *Danubium* cum Rege *Otakaro* in longitudine miliariorum quatuor castra fixit. Cumque uterque exercitus jam fame, & equi defectu pabuli debilitarentur omnino jam per ebdomadas septem, nec illi, nec isti transirent communi concordia treugas inierunt, & locum elegerunt in silva dicta *Kamber* pro composicione tractanda. Statuto itaque die ad predictum locum utroque cum paucis veniente, ad hoc finaliter devenerunt, ut filia Regis filio Electi, & e converso filius Regis *Boemie* accipiat natam *Rudolphi*. Pactis ergo sacramento firmatis, & instrumentis scriptis, & sigillatis hinc inde.

Qualiter Otakarus resignavit quinque vexilla, & frustratus est intencione sua.

Otakarus eciam induccione multorum facta consideracione tali cum Principe *Romanorum* resignavit electo quinque vexilla, sperans se statim investiendum de ipsis, electus autem alto consilio usus, duo tantum, scili-

licet *Boemie* & *Moravie* resignavit, nichilominus tamen pacifice ab invicem recesserunt, quitquid enim *Otakarus* corde conceperat, non ostendit, quia spem bonam de aliis sibi fecit electus tempore suo reddendis. Isto tempore multitudo luporum ululancium apparuit usque ad portas *Prage*.

Qualiter Otakarus animo superbo despexit Romanorum electum, & fregit omnia pacta prius ordinata.

Anno Domini *millesimo ducentesimo lxxix.* *Otakarus* spiritu superbie agitatus, videns, ut electus *Romanorum* vexilla sibi promissa non reddidit, & forte aliis stimulatus, omnia, que Regi *Romanorum* promiserat, pacta fregit.

Primo namque *Agnetem* virginem, quam filio electi promiserat in monasterio sancti *Francisci* sub sancte *Clare* regula pauperum Dominarum cum decem aliis virginibus consecravit, quod factum principium dolorum tam pauperum, quam divitum, magnorum & parvorum, destruccionisque Regni *Boemie* seminarium fuit, & quod majus est, Electo *Romanorum* literas dirigit magis provocativas ad bellum, quam ad pactum facti federis excusandum. Insuper armat miliciam in expedicionem contra *Romanorum* electum, convocat Ducem *Polonie* & amicos, terras, quas resignaverat, invasurus, & expectabat in *Brunna* exercitum amicorum. Cumque hec audisset Electus *Romanorum*, qui jam collegerat exercituum multitudinem copiosam, transfretato *Danubio* venit in occursum eius. Cumque compertum ei foret, quod *Otakarus* nichil sciret de adventu eius, & securus amicorum exercitum expectaret, subito *Rudolphus* irruit super inermes, & improvisos, irruit eciam super eos formido & pavor, & fuge presidio se committunt. Facta est autem tanta strages de exercitu *Boemorum*, quod melius est silere, quam scribere. Sic & gloria Regis *Otakari* conversa est in ignominiam eius, nec scitum fuit, utrum fuerit traditus sepulture, sive eciam submersus cum multitudine fugiencium submersorum, tanta eciam fuit multitudo nobilium captivorum, quod sicut pecudes servabant, alios jugulabant, quia facti fuerant sicut oves occisionis. Preda eciam *Boemorum* innumerabili multitudine dextrariorum, vestimentorum armorum, vasorum aureorum & argenteorum, & ornatus capelle Regie cum tesauris datis in predam, omnem humanam estimacionem excedit, ut impleatur illud elogium; secundum gloriam multiplicata est ignominia eius.

De infinitis calamitatibus & miseriis Boemorum.

Verum sicut dicit *Valerius Maximus*; *Ira Dei lento gradu desevit, tarditatemque judicii severitate compensat*, tanta enim severitas divini judicii excanduit in populo *Boemorum*, quantam nec hystoria nec litera docet, eciam tempore *Machabeorum*, vel tempore paganorum, nam tunc fideles pro justicia torquebantur ab inimicis, nam in fratrem frater, pater in filium, proximus exiliit in amicum. Sed istas sub compendio malediciones demonstremus. Totum namque regnum *Boemie* scissum est in tres partes, nam *Brandenburgensis* Marchio tenet castrum exclusis clericis & partem Regni, aliam partem concedit Regine & filio, aliam detinet Dux *Polonie Kazko*, preter alias particulares scissiones *Moravie* eciam penitus, qui potest capere capiat. Secundo *Theutonici* muscarum more intrantes *Boemiam* Ecclesias predantur, trahunt per capucia monachos, & eiciunt de claustris, clericos torquent, moniales vituperant, sanctuaria prophanant, Ecclesias violant, omnia rapiunt, torquent simplices, cruciant innocentes, incendia sine cessacione per villas committunt, alimenta rapiunt, nichil omnino potest ab aliquo custodiri, & quod intollerabilius est, cum omnia penitus sunt deserta, torquentur pauperes non solum a calamitatibus, verum eciam, qui non habent aliquid, in tormentis prodere compelluntur, deseruntur domus sine habitatore, quia per nemora currendo se abscondunt, fortis quoque timor & pavor, & mors, & calamitas, fames, & infirmitas opprimunt innocentes. Verum eciam, quia totus quasi orbis terrarum visus est contra *Boemiam* commoveri, nam eodem anno in Vigilia *Joannis Baptiste* tanta fuit tempestas post meridiem, quod innumera edificia corruerunt. Eciam tempestas murum castri circa Ecclesiam sancti *Georgii* funditus evulsit, & dejecit in rivulum *Brusnicam*. *(a)* Impetus eciam pluviarum domos innumeras secum traxit. Vis eciam & impetus ventorum & aquarum arbores innumeras, montes & cavernas evertit, & secum traxit in campos. Blada omnia, que servabantur pro tempore necessitatis impetus aquarum penitus asportavit. De ventorum tempestate non est silendum, nam in die beate *Barbare* virginis tres nobiliores turres ventus uno impetu deiecit, scilicet turrim, que dicitur ad maiorem portam castri *Pragensis*, primum edificium. Secundam, que dicebatur antiquitus turris Episcopalis. Terciam in fronte castri, nam de aliis

(a) Ex his colligitur vetus cursus torrentis Brusnicæ, quem supra profundum dixit, cum hodie modicissimus sit.

aliis innumeris scribere non possumus pre multitudine veritatum. Hoc tamen sit argumentum, quod intra castra & muros Pragenses xxiiij. turres fortissime corruerunt, & in aliis locis tot clades fuerunt, quod exprimere non sufficit calamis adscribendi. Caristia tanta fuit, quantam nullus meminit, ita quod non nisi duo ova gallinarum pro L. denariis vendebantur, cumque prius pro uno L. vendebantur, & de aliis similiter est estimandum. Eciam ad maiorem calamitatem clericis Ecclesie *Pragensis* est penitus interdictum, & sancta conculcata per *Theutonicos*, & in solitudinem sunt redacta.

Qualiter Marchio Brandenburgensis aliam Boemis intulit persecucionem.

Brandenburgensis Marchio post debellacionem factam per *Romanorum* Electum sub specie tutele filii Regis defuncti, persecucionem graviorem excitat populis *Boemorum*, rapinis, spoliis, & tormentis, tandem facta treuga cum proceribus, sub specie amicicie vocat canonicos quosdam, & petit sibi dari privilegia Regis, & mittens satellites in sacristiam sancti *Viti*, predictam sacristiam & capellam sanctorum *Cosme* & *Damiani*, in qua infiniti thesauri civium servabantur, percussis canonicis & clericis verberatis omnibus thesauris, & depositis spoliat, & eciam sepulcrum sancti *Wenceslai*. Nec non & curiam Episcopalem cum omnibus ejus rapuit, & civitatem, & plura alia suo dominio applicavit, &c. Ad mortem itaque & calamitatem *Boemorum* planctus *Rachelis* innovatus est, nam *Brandenburgensis* Marchio media nocte capi fecit Reginam cum unico filio, & duci in obscuro ad castrum *Bezdiez* firmissimum, curia eius dispersa *Boemis* expulsis, & data sub custodia crudelium *Theutonicorum*. *Boemorum* autem proceres & Barones ex edicto Marchionis ad colloquium vocati; licet instanter peterent, non tamen obtinuerunt, quod puer cum matre redirent in *Pragam*, micius tamen cum Domina agebatur, que callida simulacione exegit, ut vicinum monasterium visitaret, optinuit quidem. Secundo iterum, ut sororem *Agnetem* in sancto *Francisco* visitaret. Tercio, ut in *Moraviam* iret pro exequiis viri sui. Que cum obtinuisset fugam, *Theutonicorum* minas evasit. *Brandenburgensis* autem Marchio *Brandenburgensem* Episcopum prefecit *Boemico* regno, qui omni tyranno crudelior fuit. Nam eo tempore spoliata sunt omnia quasi monasteria omnium religiosorum, & fratrum Minorum, monialium, canonicorum, ac eciam rusticorum, facta eciam sunt incendia usque ad favillam.

lam. Eodem tempore *Pragensis* Decanus cum Canonicis conqueritur Domino Episcopo *Brandenburgensi* de dampno & Ecclesie & spoliis factis in ea, qui Episcopus verbo tali consolatur eos, quod est auditui terribile, & nefandum, & more *Theutonico* furiose respondit, non tantum *Gotfridi* Prepositi rapientur, verum eciam omnium clericorum, eciam antistitis bona, non solum in rebus, sed eciam in persona. Nunquam tamen memini me tot calamitates legisse, ideo melius est dicere uno verbo; percussit eos Dominus percussione crudeli, sed paratus est aliquando misereri, nec potest in ira continere misericordias suas, excesserat Episcopi persecucio persecucionem *Dyocleciani* factam in *Cristianos*. Tanta eciam fuit mortalitas, quod modus vel possibilitas sepeliendi mortuos non erat, ideo facta sunt in *Praga* duo magna sepulcra, in quibus defunctorum cadavera jactabantur, tanta eciam fames, ut turmatim incederent mendicantes, domorum hospites occidebant, vicinam vicina occidebat, & manducabat, & cum furore rapiebant corpora occisorum. Pudet scribere tot calamitates populi *Boemorum*.

Qualiter Deus post angustias placatus est populo Boemorum.

Ultimum; punita superbia *Boemorum* misertus est populo Dominus suo, & placatum se ostendit sensibili signo, nam yris visus est circumdans civitatem *Pragensem* in die sancti *Stephani*, bonum omen designans, eciam in cornu lune visa est stella micans, que ducelli reditum figurabat. Eodem anno Marchio facta concordia cum *Boemis* recepta pecunia, quam petebat, committit Episcopo *Thobie*, & duobus judicibus regimen regni, & muscas *Theutonicorum* sub pena capitali exire compellit, remittit ducellum, & in *Saxoniam* est reversus, novaque lux oriri visa est populo *Boemorum*, quia misertus est populo suo Dominus Deus noster.

De ritu novi Ducis Wenceslai, & fine tutele Brandenburgensis.

Anno Domini *millesimo ducentesimo lxxxiij. septimo ydus Januarii* in die sancti *Stephani* Prothomartiris nova lux apparuit populo *Boemorum*, yris enim mire pulcritudinis *Pragensem* totam circumdedit civitatem, quod fuit bonum omen miseracionis divine, quod presagium finis calamitatum, & principium tranquillitatis & pacis, sicut eciam alio signo ostendit Deus, ap-

apparente ſtella pulcherrima ſuper cornua lune indicante felicem adventum noſtri Illuſtriſſimi Ducis, quem *Brandenburgenſis* Marchio detinebat, qui fuit tutor eiusdem. Cui juveni redeunti *Bavari* Principes, & omnes occurrunt, clericis proceſſionaliter cantantibus; adveniſti deſiderabilis; cum aliis ympnis & canticis, *Hoſpodyn* &c. populo decantante, occurrentibus eciam Venerabilis Prelatis, *Thobia* Epiſcopo cum canonicis Eccleſie Cathedralis, cum religioſis Abbatibus cum ſuis conventibus, & Minoribus, & Predicatoribus cum clero & populo univerſo clamantibus & dicentibus; *Benedictus, qui venit in nomine Domini*, & ſic eum ad Eccleſiam deducentes cum indicibili gloria in paterno ſolio locaverunt ad laudem Dei, & gloriam *Boemorum*, Amen.

Brandenburgenſis autem Marchio finita tutela cum debuiſſet reddere racionem, addidit malis ſuis rapinis exaccionem amplorum, marcarum xx. milium, & a Duce iterum undecim milium, pro quibus tenuit municiones firmiſſimas, donec ſumma predicte pecunie ſolveretur, qua ſoluta, eſt *Boemia* de voraci tyrannide predicti tutoris penitus liberata. Quomodo autem ipſe finierit, & a quo coronatus tam ipſe, quam ſequentes, quorum iſta ſunt nomina infraſcripta, liber non loquitur, nec valui reperire, ideo ſufficit nomina per ordinem deſcribere, ſicut in cronicis continentur. (*b*) Poſt predictum Ducem & Regem *Wenceslaum* filium magnifici Regis *Ottakari* occiſi in prelio iſti ſucceſſerunt, idem ſcilicet *Wenceslaus* Rex, *Primisl* Rex, (*c*) *Wenceslaus* Rex, *Wenceslaus Ungarie* & *Boemie* Rex, *Rodulphus* Dux filius *Alberti* electi Regis *Romanorum*, *Henricus* Dux *Karinthie*, ultimus *Johannes* Rex filius Imperatoris *Henrici* Illuſtriſſimi *Romanorum*. Deinde *Karolus quartus* eiusdem *Johannis* filius ex *Elizabeth* Regina & herede regni *Boemie*, nunc Sereniſſimus Rex & Imperator Auguſtus.

Capitulum ultimum.

Nunc in calce voluminis tanquam ad baſim omnia reducentes; nam *Imperator* greco nomine, ut ait beatus *Gregorius* libro Moralium, *Baſileos* appellatur, quaſi baſis terre, nam *leos* terra in *greco* dicitur, quaſi omnium fundamentum quere in *Karolo* de ſuis operibus, de quo michi ſcribe-

(*b*) Non igitur Marignola Petri Abbatis Aulæ-Regenſis aut Franciſci Chronica adhuc cognita ſibi habuit. (*c*) Rurſum ut ante hallucinatus Marignola, qui Przemislaum Ottocarum in prælio Rudolphi interfectum pro primo habuit, qui tamen fuit ordine ſecundus.

bere non videtur, ne eius laudi vel glorie aliquid videar decerpsisse, si eius opera magnifica stilo non heroico prosequerer, ut deceret. Verum ut in ipso concludam volumine, quosdam versus de eo conscriptos ab antiquo, a qua tamen certitudinaliter non bene scio pro certo, presenti pagine duxi penitus inserendos, qui tales sunt.

Helisabeth filia Regis Wenceslai mundo refert gaudia jussu Adonay, ut metrum, quod sequitur, super hoc testatur, & Libusse conditur, que sic modulatur. (d)

Versus.

Surculus est illa de qua Libussa Sibilla, Sagax (e) *prophetavit hec presagioque beavit, Elisabeth proles generabit, que quasi soles, undique lucebunt, & plurima regna tenebunt, eius* (f) *& ex archa nascetur, eritque monarcha. Ipse reget mundum, sapiens erit, & furibundum quemque sibi strabit, regnum suum bene stabit,* (g) *Cristicolis ensis urbes quas cyropolensis* (h) *reddet, fraudabit, & milia multa necabit, quod nec Allexander potuit, nec fortis Evander, hic vincet totum Pharaonis habebit azotum. Vincet Soldanum, pelletque Plutonis ad anum. Undique pace data celo sibi sede parata, eternum nomen sibi nanciscetur & omen, finis in urbe David eius erit quam superabit, ad pedicas Cristi tumulus fabricabitur isti, Amen.*

Incipit tercius liber Cronice Boemorum, qui Jerarticus, sive Ecclesiasticus nominatur.

Ecce descripsi eam tibi tripliciter, sapientissimi *Salomonis* in proverbiis, verba prescripta mea create *Trinitati* indicant, & ostendunt, nullam rem omnino consistere, nisi in numero Trinitatis. Omnia enim numero, pondere, & mensura creasti Domine, ait ipse, quod Theologice dicitur, modus, spes, & ordo, hoc eciam indicat scriptura in principio *Genesis*, quia

(*d*) Hoc vaticinium reperi integrum in codice quoque chartaceo MS. seculi XIV. Bibliothecæ Parthenonis Doxanensis. (*e*) Codex Doxanensis rectius: *Saga*. (*f*) Codex Doxan: *Ipsius*. (g) Doxanensis addit, *Spernet externos & diliget ipse Boemos, hos peragrabit totum mundum superabit.* Reliquos versus vero alio ordine refert. (*h*) Doxanensis: *Christicolis ensis suus erit, urbsque Pragensis.*

quia in principio creavit Pater verbum, quia dixit, Spiritum, qui ferebatur super aquas. Hanc Trinitatem vidit *Abraham*, quia tres vidit, & unum adoravit. Et idem *Salomon* de Deo loquens in proverbiis, quod inquit, nomen eius, vel filii eius si nosti, illius scilicet, qui appendit tribus digitis molem terre. Hanc beatissimam creatricem *Trinitatem* nulla creata ymago ignorat, nisi sit totaliter excecata, pro eo, quod anima creata cognoscit in lumine concreato, quod habet in se memoriam, quasi essenciam paternalem, intelligenciam filialem, que a prima procedit, & a noticia & memoria impossibile est, quod non procedat amor, vel sui ipsius benevolencia, quod dicitur spiritus, vel nexus amborum, qui in Deo dicitur *Paraclitus*, vel *Spiritus Sanctus*, tercia in Trinitate persona eternaliter a patre filioque procedens. In re enim quacunque minima est vestigium Trinitatis, scilicet esse, posse, & operari, in perfeccioribus, esse, vivere, & operari, in vere perfectis vivere, intelligere, & amare, sine quibus racionalis creatura omnino esse non potest, quod in sacra *Theologia* lucidius declaratur. Unde eciam *Philosophi* naturali lumine cognoverunt beatissimam *Trinitatem*, quam etsi quidam negaverunt, hoc fecit superbia, que in eis racionis oculum excecavit. Nam *Aristoteles* summus *Philosophorum*, *Platoni* tamen impar eloquio, ut dicit, *Augustinus*, in principio celi & mundi dicit, naturali racione coactus, vel prophetico spiritu raptus, omnia in numero consistere *Trinitatis*, unde dicit *Trinitatis* numerum nos non invenimus, sed a natura extraximus, per hunc enim honorare elegimus Deum Creatorem eminentem proprietatibus elementorum; & eorum, que creata sunt, omnia enim in numero trino consistunt. Ubi commentator eius *Anroys* pessimus, dicit, quod in lege *Aristotelis* tria erant sacrificia, & *Ovidius* metrice libello de vetula, Deum trinum, & unum concludit *Aristotelem* scripsisse, & docuisse. Sed & *Plato* in Thymeo Deum habere genitam mentem, que sine amore esse non potest omnino. Beatus eciam *Augustinus* recitat libro, quod quidam *Philosophus*, quem alibi dicitur fuisse *Platonem*, scripsit, & secum sepeliri fecit, quasi totum *Johannis* Evangelium, quibusdam dimissis, vel paucis immutatis, & hoc ante *Cristum*, sic; *In principio erat logos*, id est, *verbum* &c. usque, fuit homo; quod non sic scripsit, sed in istis verbis, & anima hominis perhibet testimonium de lumine, & in fine posuit, verbum caro &c. Hec premisimus, ut ad premissa verba veniamus. Ecce descripsi eam tripliciter, scilicet sapienciam eterni luminis directivam, nam vapor est omnipotentis Dei, & ymago claritatis illius, & idcirco ut in anima quasi a patre reluceat potestas, a filio veritas, a

Spiritu Sancto caritas attendantur. Et sic in memoria sit stimulus consciencie, in intelligencia splendor noticie, vel radius noticie, in amore igniculus benevolencie ad nostram creatam ymaginem reformandam per potenciam paternalem, illustrandam vel conformandam per noticiam filialem transformandam in amorem celestium per benivolenciam spiritualem. ille igitur ignis tripliciter exurens montes, & mentes contemplancium a montibus eternis per lucem sapiencie illuminans, & exsufflans radios igneos, trinam partem nostre create ymaginis trino radio reaccendat in hac tercia parte nostri opusculi in amorem celestium, ut cum *Paulo* raptus usque ad tercium celum contemplari valeas *Seraph* illum cum *Ysaia*, intendentem labia tua ignito calculo sacre scripture, quem forcipe tulerat de altari, ita quod cum viro induto lineis, Summo Sacerdote *Cristo* implere valeas primus altaris perfecte intelligencie manus sacras, ut effundere valeas super Domini civitatem Ecclesie militantis, ut tanquam vir desideriorum cum *Daniele Gabrielem* volantem cognoscas tempore sacrificii septimi. Ut indicet tibi virtutem ignei fluvii totaliter incendentis, virtute sedentis in trono, per omnia secula seculorum, Amen.

De Sacerdocio naturali.

In hac igitur tercia distinccione Ecclesiastica, ut premissum est, describitur *Jerarchia*, que a primo sacerdote vero post *Adam*, *Abel* iusto usque ad tempora nostra decurrit. Fuit namque primum Sacerdocium naturale, nam primogenitus semper Rex & Sacerdos erat in lege nature, & duravit usque ad *Jacob*. Post fuit Sacerdocium legale ab *Aaron* usque ad verum Pontificem *Cristum*, post quem fuit, & erit usque ad finem mundi sacerdocium spirituale. Tu, inquit *David* es sacerdos in eternum secundum ordinem *Melchisedech*, qui assimilatus est filio Dei, sine patre, sine matre, sine genealogia describitur secundum Apostolum apud *Hebreos*, pro eo quod spirituale sacerdocium a *Cristo* sumpsit exordium, sicut scribit *Johannes* in principio *Apocalipsis*; fecit eis regnum, & sacerdotes, scilicet spirituales, non ut olim per carnalem successionem, sed per spiritualem unccionem in Ecclesia conferatur ordo sacerdotalis.

De

De primo Sacerdote post Adam, Abel justo, Capitulum.

Primus ergo Sacerdos post *Adam* a Sanctis describitur *Abel* iustus, hic constructa ara cum fratre *Caym* reprobato eius sacrificio, quia etsi recte obtulit, quia vero Deo, non tamen iuste divisit, quia Deo peiora, scilicet spicas putredas, & corrosas. *Abel* vero optima obtulit gregis sui, super quem, & eius munera Deus respexit, eum lumine illiustrando, & eius munera acceptando, igne misso de celo, qui consumpsit visibiliter sacrificium eius. Unde frater eius iratus & confusus, turbatusque, quamvis redargutus a Deo, ipsum fratrem suum *Abel* Deo primum martirem consecravit, factus & ipse vagus & profugus super terram. Iste *Abel* virgo dicitur decessisse sine generacione carnali, cui successit frater eius *Seth*, & *Seth* successit filius eius *Enos*, qui cepit invocare nomen Domini per oraciones vocales, & sacrificia, ut deducit doctor egregius *Augustinus*, ac eciam religionem instituit, qui dicuntur in genere filii Dei, precepto enim *Ade* generacio *Seth* & *Enos*, quia religiose vivebant, & per oraciones & sacrificia Deo serviebant, separati a generacione *Caym* fratricide, filii Dei appellati sunt, & usque ad septimam generacionem religiose vixerunt. Defunctis autem patribus, & *Enoch* translato in paradisum, paulatim ceperunt se generacioni pessime commiscere, qui homines dicebantur, eo quod secundum hominem vivebant, & non secundum Deum, qui videntes filias hominum generacionis *Caym* esse pulcras, elegerunt sibi uxores pro libitu voluntatis, id est, sine omni ordine racionis, & in tantam luxuriam exarserant, sicut faciunt, quando prolabuntur communiter continentes, quod omnem nature ordinem pervertentes, nulla justa connubia servabant. Unde Deus volens illorum effrenatam luxuriam demonstrare, fecit generari gigantes, propter quorum rabiem puniendam fecit eciam diluvium, & ad purgandam luxuriam factus est cathaclismus. Quod autem, ut quidam dicunt, ymo communiter est vulgatum, angelos incubos & succubos, hic Dei filios appellatos, omnino michi videtur absurdum, & hoc beatum *Augustinum* sequendo, quod probo, multiplici racione. Primo, quod de bonis angelis omnino videtur absurdum, quod scilicet tam nefandis operibus se inmisceant, qui ex natura diligunt puritatem, nec forte est possibile per seminum translacionem, ut fingitur, generare gigantes, dato tamen, quod esset possibile, angeli tamen sancti talibus nefandis operibus nullatenus se immiscent.

De malis eciam angelis non videtur, quia nunquam dampnati filii Dei vocantur in aliquo loco scripture. Filii ergo Dei non tantum per generacionem, sed magis per religionem, vel professionem, hic filii *Seth* appellantur, sed tamen per apostaticam luxuriam viam Dei omnino dimiserunt, in diluvio perierunt justo Dei judicio, sed quia omnis caro, ut dicitur, corruperat viam suam, quamvis satis pater *Noe*, *Lamech* videatur de pessimorum operibus doluisse, dicens in nativitate *Noe*, iste consolabitur nos, & *Enoch* septimus ab *Adam* propheta sanctus translatus sit in paradisum, nullum tamen legimus de prima etate per decem capita descendendo usque ad *Noe*, expresse Domini sacerdotem fuisse, nisi *Noe*, qui tamen *Nohe* justus obtulit holocaustum post diluvium, & odoratus est Dominus odorem svavitatis ingentis.

De Sem Sacerdote primogenito Nohe.

Sem filius primogenitus *Nohe* post patrem factus est sacerdos Dei Summi, & obtulit sacrificium Deo in pane & vino, & fuit figura *Cristi*, qui *Cristus* factus est eciam Sacerdos secundum ordinem *Melchisedech*. *Melchi* idem est, quod *Rex*, *Sedech* idem est, quod *Scem*, lingua *Arabica*, & *Caldea*. Isti *Scem* dedit *Abraham* decimas, ut deducit Apostolus ad hebreos in figura, nam qui decimas accipiebat in veteri lege, scilicet *Levi* & tribus eius, scilicet *Aaron* & *Levite*, in lumbis patris adhuc existens decimatus est. Hic primo decime date sunt, sed de spoliis occisorum infidelium per *Abraham*. Supervixit autem iste sacerdos post *Abraham*, ut dicitur annis XXXV. Sed *Abraham*, *Ysaac* & *Jacob* sacerdocio functi sunt, alii non leguntur ordinate sacrificium obtulisse, nisi *Gedeon*, & *Samuel* similiter, qui tamen erat de tribu *Levi*.

De Abraham Sacerdote &c.

Abraham post *Melchisedech* sacerdocio functus est in terra sancta, ubi altari erecto obtulit holocaustum, id est, incensum totum, vaccam, capram, aves, ubi vidit clibanum fumigantem, & tunc habuit promissionem de terra sancta. Item alias obtulit sacrificium, & habuit visionem trium angelorum, & submersionis *Sodome* & *Gomorre*, & aliarum trium civitatum. Item tercio obtulit sacrificium, & habuit promissionem *Ysaac*, quem eciam dum precepto Dei vellet offerre in holocaustum, & duxisset ad montem, ubi post fuit templum secundum *Josephum*, dimissis pueris cum

cum asino, & *Ysaac* portaret ligna, & ipse ignem & gladium, pater *Arabam* alloquitur filium piis verbis, dicens; O fili a Deo datus es michi preter spem, & contra cursum nature de vetula, & sterili natus, quem Deus in juventute tam pulcrum erexit, per te meam senectutem consolari putabam, & te superstitem relinquere mee religionis cultorem, & bonorum omnium meorum heredem, & tuis manibus sepeliri sperabam, nunc Deus, qui te michi dedit, plurimum te dilexit, nec vult te implicari mundanis, nec infirmare, tabescere, nec communi morte hominum vitam finire, sed per oraciones in sacrificium tuam animam recipere, & per manum tui genitoris, cui dulcior erat tua vita, super omnia mundana temporalia vel terrena, ideo libens suscipe mortem precepto Dei, qui te in meliorem statum vite resuscitabit. Delectatus ergo *Ysaac* sermonibus patris, alacri mente respondit, sibi gratissimum fore sermonem patris, & pro Dei mandato libenter subire mortem, & ad beneplacitum patris tam amabilis, eciamsi Deus non precepisset, & flexis genibus benediccione percepta paraverunt lapides pro altari per modum crucis/ligna composuerunt, & subtus ignem.

Cumque vestimenta deponeret, ut credunt hebrei, *Sathan* adversus stans, dixit *Ysaac*, ut resisteret patri tamquam fatuo & deliro, cui *Ysaac* in faciem exspuit, & nudatus in modum crucis brachiis cancellatis, a patre ligari se permisit, & stans flexis genibus super struem lignorum, ictum gladii expectabat. Tunc *Abraham* factus in extasym vidit filium Dei immolandum in ligno crucis, verius sacrificium, quam *Ysaac*, ut dicit in evangelio *Johannis* idem filius Dei benedictus. *Abraham*, inquit, exultavit, ut videret diem meum, vidit tunc scilicet, & gavisus est, tunc angelus clamans dixit, ne extendas manum super puerum, & tamen tunc erat annorum viginti, & solvit eum, & inter vepres a Deo paratum invenit arietem, quem obtulit pro filio holocaustum.

De Ysaac Sacerdote post Abraham.

Ysaac, qui promissione angeli natus est, & quia mater risit in eius annunceiacione, post *Abraham* sacerdocio functus est, uxorem unam tantum habuit, de qua genuit duos uno concubitu, ut dicit beatus *Gregorius* libris moralium. Cumque colliderentur parvuli in utero, antequam nascerentur, & mater sentiret prelium, quod videre non poterat, ivit, ut consuleret Dominum ad loca altaris *Abrabe* mediante, aut dubium marito suo *Ysaac*, cui dedit Deus responsum per eundem, due gentes, & duo

populi ſunt in utero tuo, & major ſerviet minori, & quod rei poſtmodum probat eventus. *Eſau* enim maior natu, quia primo egreſſus ex utero, primogenitus fuit, & in ſacerdocio debuit ſuccedere patri, verum omni religione poſtpoſita venacioni vacabat, & ſimul duas uxores habuit de ydolatris, fratre *Jacob* humili manente in diſciplina ſub matre, & in obſequium patris, merito reprobatus a Deo fuit *Eſau*.

Jacob vero ei ſubſtitutus in ſacerdocio conſilio Spiritus Sancti dato per matrem, non obſtante quod pater, quantum in eo fuit, vellet *Eſau* benedicere benediccione ſolempni, & in ſacerdocium ordinare, & tribuere veſtes ſacras, quas tamen fratri vendiderat, pro edulio lentis, que primogenita vocabantur. Cumque *Eſau* de mandato patris cum arcu & pharetra pergeret ad venandum, & tardaret redire, mater *Rebecca* paravit cibos & veſtes, & induit *Jacob* ſacris veſtibus, quas ſervabat, & miſit *Jacob* ad patrem, qui conſilio Spiritus Sancti benedixit eum benediccione ſolempni, & poſt ſe ordinavit in ſacerdotem alio reprobato, quam benediccionem iterum confirmavit, & ſic maior ſcilicet *Eſau* poſtmodum minori ſervivit, & populus *Jacob* ſcilicet *Iſrael* populum *Eſau* ſuperavit. *Jacob* igitur ſacerdos ordinatus a patre erexit lapidem in titulum, & benedixit in loco, ubi pater ſuus, ut tradicio docet, fuit ymmolatus. Dum dormiret autem, vidit ſcalam, & hoſtium celi apertum, & angelos aſcendentes & deſcendentes, & Deum innixum ſcale. Unde mane ſurgens, tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuper duos alios, qui in unum uniti ſunt, & unxit tres in tytulum altaris, & votum vovit eciam de decimis ſolvendis, & Dei cultu. Hoc fuit primum altare inunctum oleo materiali ad honorem Dei. Poſt *Jacob* qui deſcendit in *Egiptum*, non legimus ſacrificium factum Deo, usque ad *Moyſen*, qui juſſu Dei in exitu *Iſrael*, nocte illa ad veſperam *Paſce* ymmolaverunt phaſe, id eſt egnum aſſum, agniculum integrum cum lactucis agreſtibus, & edum, (i) ſimiliter & azimos panes comederunt, ſeptem diebus *Paſche*.

De Moyſe & exitu Iſrael de Egipto &c.

Moyſes eciam nocte illa *Paſche* juſſu Dei, & tranſito mari rubro perſequentibus *Egiptiis* in eodem mari ſubmerſis cum infinitis ſpoliis *Egipciorum* diviſis aquis tranſiit ſicco pede, precedente columpna ignis, & nubis, & cum perveniſſet ad litus, cecinit *Moyſes*, & filii *Iſrael* carmen hoc

(i) Id eſt: hœdum.

hoc Domino, & exierunt mare, cantando canticum leticie, *Cantemus Domino gloriose enim* &c.

Maria autem soror eius cum tympano precedebat mulieres in corea, eundem ympnum vel canticum decantando, & venerunt ad montem Dei, & ibidem sacrificium iterum obtulerunt. Elegit autem Deus ex nomine *Beseleel* filium *Ur*, & *Marie* sororis *Moysi*, ut dicunt *hebrei*, quem implevit Deus spiritu sapiencie ad faciendum opus tabernaculi & altaris, & omnium utensilium eius, secundum exemplar sibi a Deo demonstratum in monte, cui & dedit socium, nomine *Eliab*. Iste *Beseleel*, quando fecit tabernaculum, probatur fuisse duorum annorum; sic *Kaleb* genuit *Ur*, *Ur Uri*, qui *Uri* pater fuit *Beseleel*, ut probatur primo *Paralipomenon*, Capitulo XXI., nam post erectum tabernaculum, quod fuit sequenti anno egressionis filiorum *Israel* de *Egipto*, missus fuit iste *Kaleb* cum *Josue* & aliis explorare terram sanctam, & tunc, ut expresse dicit textus sacer Canonis, erat *Kaleb* annorum quadraginta, quod ergo annorum genuit primum filium, & filius secundum &c. Respondeant, qui sciant, tamen rei veritas est, quod octo annorum genuit *Kaleb* primum filium, scilicet *Ur*, qui eciam octo annorum genuit *Uri*, qui eciam octo annorum genuit *Beseleel* voluntate Dei, quia cogebant naturam pubescere. Hec dicit glosa super librum *Paralipomenon*, & *Jeronimus* probat pole. multis inducciónibus & exemplis. Puella fuit in *Anglia* temporibus nostris violentata, pecunia data matri, que anno septimo dicitur concepisse. Idem dicitur de *Salomone*, & *Achas*, qui genuerunt undecimo anno.

Jeronimus eciam recitat nutricem quandam nutrientem parvulum, tantam vim intulisse nutrito, quod coegit naturam pubescere ante tempus, & anno septimo de eodem puero concepisse, quod tamen Deo non est inpossibile; & vult aliqua talia monstra fieri ad confusionem tante libidinis demonstrandam. Hec sine prejudicio scripta sunt, & assercione. Hic naturale sacerdocium terminat.

De Sacerdocio legali, &c.

Tribus eciam *Levi*, cui legale sacerdocium est collatum, qui fuit quartus in ordine filiorum *Israel*, habuit tres propagines, scilicet *Gison* primum filium, *Caath* secundum, tercium vero dictum - - - -

De *Caath* secundo nati sunt *Aaron*, *Maria* soror eius, ultimus *Moyses*, quem mater tribus mensibus occultavit timore *Pharaonis*, qui preceperat sub pena mortis, omnes masculos *Israel* esse necandos, tandem pro-

projectus a matre in fluvium, in fiscella, id est cista facta de juncis, a filia *Pharaonis* levatus est, & matri datus custodiendus & nutriendus, illa penitus ignorante, quod esset mater eius, tandem redditus filie *Pharaonis*, nepos Regis putabatur, a quo missus contra *Ethiopes* victoriam reportavit, & eius filiam in uxorem. Hic adinvenit *cynerias*, sive larvas militares contra serpentes, hic eciam occiso *Egipcio* fugit in desertum, & vidit ardentem rubum, & Deum in igne, cuius precepto rediit in *Egiptum*. In signis & prodigiis eduxit populum per desertum XL. annis, cui Deus dedit socium fratrem suum *Aaron*, quem jussu Dei consecravit, & unxit oleo sancto, quem eciam *Aaron* in Summum primum Pontificem populi *Israel*, filios eciam eius in minores sacerdotes ordinavit, fecit eciam eis primo, scilicet pontifici vestes sacras, rouale, & superhumerale, coronam, mitram scilicet, & alia ornamenta. Alii autem dicti fuerunt *Levite*, ordinati in ministerium sacerdotum, secundum tres distincciones superius nominatas. Hic *Aaron* ordinatus fuit a *Moysen* in Pontificem, sicut *Hostiensis* (k) consecrat Papam urbis, & tamen non intravit terram sanctam, sed exspoliatur vestibus sacris quibus filius eius indutus est a *Moyse* nomine *Eleazar*, post Summus Pontifex ordinatus, *Aaron* ibi defuncto in monte *Or*. Tercius *Finees Eleazari* unctus post patrem, meruit sacerdocium sempiternum, quia occidit uno ictu gladii duos simul jacentes in stupro & placavit iram Dei, que propter fornicacionem contra Dei preceptum populum occidebat, ac eciam, quia ydolatica contra legem edebant amore mulierum. Iste *Finees* relicto sacerdocio filio suo dicitur vitam solitariam elegisse, & hunc postmodum, ut recitat *Jeronimus* dicunt esse *Heliam* translatum in paradisum. Hec sine preiudicio verioris sentencie. Unde nec alii leguntur fuisse sacerdotes, nisi de tribu *Aaron*, nec sacrificium obtulisse, nisi *Gedeon* jussu Angeli, & *Samuel*, qui cum *Levita* fuisset, non tamen de domo *Aaron*, ut dicit *Augustinus* in quadam epistola. Post *Moysen* eciam, qui non intravit in terram sanctam, remanserunt duo filii eius, quorum unus factus est sacerdos ydolorum in domo *Miche*, ut habetur in fine libri *Judicum*, & postmodum in tribu *Dann* contra Deum, & ex tunc contra legem plures facti sunt in illo populo sacerdotes, & eciam falsi prophete, & seduxerunt non solum populum, sed & Reges, ut patet in libro *Regum*, & maxime in *Jeremia*, quare Deus tradidit eos frequenter puniendos in manus vicinorum, qui eos multipliciter affligebant, ut patet in libro *Judicum*, cum autem in tribulacione clamarent ad Deum, mittebat eis liberatores, qui de ho-

(k) Id est: Ostiensis Episcopus, qui est Cardinalium senior.

hostibus gloriose triumphaverunt frequenter, & *Judices* dicti sunt. Fuerunt autem numero duodecim Principales, & quasi trecentis annis populum gubernabant, donec ventum est ad ultimum nomine *Hely*, qui *Judex* fuit, & summus Sacerdos.

Primus liber Regum.

Hic duos filios habuit pessimos sacerdotes nomine *Offny* & *Fineos*, qui stuprabant mulieres circa tabernacula excubantes, & sacrificiorum justum ritum pervertebant, quos pater aliquando leviter non viriliter reprehendit, & ideo cum eis periit, & Dei populus propter peccata eorum. Habuit enim tunc *Israel* prelium contra *Philisteos*, qui debellatis filiis *Israel* ceperunt archam Dei, & quinque mensibus tenuerunt eam, cum suo tamen dedecore, & maximo dampno, quia ydolum eorum corruit coram archa, & ipsi omnes gravi & vilissimo ulcere sunt percussi. Nam mures nocte perforabant intestina eorum, nec stercora continere valebant, & sic coacte remiserunt archam, quam tamen postmodum reduxit Rex *David* in *Jerusalem*, & *Salomon* collocavit in templo, & *Jeremias* abscondit in monte precepto Dei, que a multis dicitur adhuc absconsa. Quidam alii dicunt, quod tempore *Machabeorum* sit in *Jerusalem* reportata, & a *Tyto* & *Vespasiano Romanis* Principibus, post destruccionem *Jerusalem* translata *Rome*, & sic in sancta sanctorum vel in *Laterano* per *Constantinum* ultimo collocata. Hec est opinio *Romanorum*. Tempore istius *Heli* fuit fames maxima in *Israel*, tunc quidam vir de *Bethleem* cum uxore nomine *Noemi*, id est pulcra cum duobus filiis perexit in terram *Moab*, ut peregrinaretur ibi, defunctusque est tam pater, quam filii, socru *Nöemi* cum duabus nuribus viduis remanente. Cessante fame mulier orbata filiis & Marito, redire noluit in *Bethleem*, quam nurus sequebantur, quibus illa dissvadebat, tandem una remanente, alia nurus nomine *Ruth*, omnino fidelitate plena, sequi noluit, & venit in *Bethlehem*, & desponsata *Booz* genuit ex ea *Obeth*, qui fuit pater *Yesse* patris *David* Regis de genere *Phares*, filii *Jude*, filii *Israel*.

De Samuele &c.

Samuel eciam natus de patre *Helcanā Levita*, & matre sancta Prophetissa, & Deo oblatus, & *Nazareus* Domino consecratus Propheta Domini. Predixerat *Hely* revelacione Divina omnia futura super eum, & do-

mum suam, & eciam summum sacerdocium transferendum de domo eius, scilicet *Eleazári*, & dandum emulis, scilicet illis de domo *Ycanar*, quod eciam factum fuit. Hic *Samuel* Propheta Domini defuncto *Hely* Summo sacerdote templum gubernavit, & sacerdocium ministravit in necessitate, quamvis non fuerit de domo *Aaron*, & fuit judex populi justus, & agnum ymolavit, & habuit victoriam de *Philisteis*. Habuit eciam filios malos, propter quos eciam patrem sanctum despexit populus, & Regem sibi fieri postulavit, quod cum primo displicuisset, tandem descriptis juribus Regni, populo persistente in prece, concessit eis Regem in ira sua, filium *Cys* de tribu *Benyamin*, & unxit eum voluntate Divina *Samuel* in Regem. Hic primo humilis fuit *filius unius anni*, cum regnare cepisset, id est fuerat *Rex per annum*. Iste est modus *Hebreorum* loquendi. Iste tamen *Saul* in principio bonus, avarus tamen fuit, invidus, & superbus. Primo namque victoria habita de *Amalech* contra mandatum Domini Dei noluit occidere *Agag* Regem, de quo preceptum habuerat, nec eciam alia bona occidit, sed resignavit contra preceptum Dei, sed vilia, optimis reservatis, propter quod Deus privavit eum Regno de jure, & dederat *David*, *David* autem puer unctus est in Regem a *Samuele* in domo paterna in *Bethleem*, in medio fratrum suorum occulte. Hoc prophetaverat *Balaam* filius propheta, numeri XIII. dicens, tolletur propter *Agag* regnum eius, quod tunc non fuit intellectum. Defacto autem tenuit Dominium annis multis *Saul*, hic preliatus est contra *Philisteos*, in quo prelio *David* adhuc puer, cum nondum haberet usum armorum in funda, & lapidibus quinque, occidit *Goliam* gigantem, & percussit eum in fronte tam valide, quod intravit lapis, ut dicunt hebrei, in cerebrum eius, & quia ferrum, scilicet galee eius cessit lapidi, ideo dicunt quidam, quod ex tunc facta fuit circumcisio cultro lapideo, que tamen prius fiebat cum ferro. Hoc tamen dictum potest habere calumpniam, primo quia, ut legitur in L. *Exodi*, *Sephora* uxor *Moysi*, fugiens cum *Moyse*, videns angelum venientem evaginato gladio, intelligens, quod propter filium non circumcisum veniebat, accepit acutissimam petram, & circumcidit carnem prepucii eius, & proiecit ad pedes *Moysi* dicens, sponsus sanguinis mei es, & reversa est ad patrem suum, ergo ex hoc facto conclude, quod ante *David* facta fuit circumcisio cultro lapideo. Sicut eciam post in libro *Josue*, ubi facta fuit per *Josue* secunda circumcisio in *Galgal*, pro eo, quod toto tempore quadraginta annorum, quo fuerant filii *Israel* in deserto, nullus fuerat circumcisus, ibi dicitur, quod cultris lapideis facta est a *Josue* circumcisio. Prudenciores tamen *Judeorum*, cum quibus de ista materia contuli,

tuli, qui ſunt amici mei, ſicut *Judeus Criſtiano* poteſt eſſe amicus, dixerunt michi, aſſerendo, quod nunquam de communi lege potuit fieri, niſi cum acutiſſimo raſorio, & de ferro, vel de alio nobiliori metallo, ſicut eſt es, vel aurum, & concordant cum dicto *Ariſtotelis* in libro *Problematum*, qui expreſſe probat, quod inciſiones facte cum ere vel aureo cultello cicius ſanantur, quam ille, que fiunt cum ferreo inſtrumento, & ita utuntur medici de *Cathay*, *(l)* ut ego vidi.

Solvunt ergo textum, quando dicitur contra eos, & allegatur textus, ut eciam inter nos allegat *Magiſter ſentenciarum*, & nos ipſi dicimus, quod circumciſio facta fuit cultro lapideo, male intelligimus eciam gramaticam noſtram, nam culter idem eſt, quod raſorium vel novacula, ubi nos dicimus lapideum, non intelligendum materialiter, quod lapis ſit materia talis inſtrumenti, ſed ſit efficiens, ita quod melius dicitur cultro lapidato, id eſt ad lapidem ſive molam acuto. Hic eciam *David Bethlehemitica* factus eſt gener Regis, & deſponſavit *Micol* filiam *Saul*, quam emit a Rege patre eius ducentis prepuciis *Philiſtinorum*. Hec eſt *Micol* uxor David filia Regis *Saul*, que poſtea videns eum de feneſtra ſaltantem, & ludentem in tripudio coram archa Domini, quando fuit reducta in *Jheruſalem*, deſpexit eum, & in domum revertenti improperavit, dicens; quam glorioſus factus eſt hodie Rex *Jheruſalem* denudatus coram ancillis ſuis, ad quod improperium reſpondit *David*, vivit Dominus, quod ludam, vilior fiam coram Domino, qui elegit me pocius, quam patrem tuum. Predicto autem *Saul* Rege interfecto in prelio cum *Jonatha* filio ſuo a *Filiſteis* & aliis filiis interfectis, preter unum claudum nomine *Imfiboſeth* filio *Jonate*. *David*, qui fuerat profugus a facie *Saul* poſt mortem eius, ſecundo rediens unctus eſt in Regem ſuper tribum *Juda* tantum in *Ebron*, & tercio unctus in *Jheruſalem* ſuper totum *Iſrael* in Regem. Hec civitas *Ebron*, alio nomine vocatur *Chariat tarbe*, id eſt civitas quatuor, quia in ſpelunca duplici ibidem ſepultus eſt *Adam* maximus primus parens, poſt emit eundem locum *Abraham*, & ſepultus eſt ipſe ibi, & uxor eius *Sara*, *Yſaac*, & *Jacob*, quare propter iſtos quatuor dicta eſt *Chariat*, ſcilicet civitas, *Tarbe*, id eſt quatuor, licet multi alii ibidem poſtmodum ſint ſepulti, ſcilicet duodecim Patriarche, filii, & uxores eorum. Caruit ergo populus ille annis multis Summo ſacerdote, usque ad tempora finis vite *David*. Item *Salomone* precepto patris coronato in Regem, eciam *Sadoch* unctus eſt in Pontificem, qui fuit de domo *Ythamar*,

(l) Id eſt: Chinenſi imperio.

mar, domo *Eleazari* pro tunc reprobata, ut predixerat *Samuel* iussu Dei. *David* eciam tercio unctus est in Regem *Jerusalem*, super totum populum *Israel* ordinavit XXIIII. Pontifices, qui ministrarent in templo secundum ordinem vicis sue, ut patet *Luce* primo de *Zacharia* patre *Johannis Baptiste*, qui mense *Septembris* ministrabat in ordine vicis sue, quando apparuit ei *Gabriel* angelus, & nunceiavit ei filii nativitatem, & mirabilem vitam eius. Fuit enim ultimus Propheta veteris testamenti *Johannes Baptista*, & inicium eciam novi, nam lex & Prophete usque ad *Johannem*, ut testatur in evangelio *Cristus*, & quamvis a principio mundi, ut dicitur, usque ad ultimum electum, & ad colendam vineam suam Dominus servos suos mittere non desistat, in quarta tamen mundi etate, ampliori gracia prophetarum mentes fecundius illustravit, nam iuxta illud *Ysaie*; *Rorate celi desuper*, quasi ros subtilis & tenuis fuit spiritus prophecie, scilicet in prima etate ab *Adam* usque ad *Noe*, quasi in prima die seculi lux fidei vix apparuit, in secunda tamen etate mundi plus profecit post *Noe*, & facta est quasi firmamentum, tercia tamen die scilicet tempore *Abraham* & *Ysaac*, & *Jacob* ceperunt quasi apparere herbe virtutum, tandem quarta die scilicet a tempore *David* Regis, & filiorum, nubibus reseratis nubes pluviose facte sunt prophecia dicente *Ysaia*; *Rorate celi desuper*, & *nubes pluant justum*, *aperiatur terra*, & *germinet Salvatorem*, & quis sit istud germen, quod erit, ut dicit, in magnificencia & gloria, ipse declarat, dicens, propter *Syon* non tacebo, & propter *Jherusalem* non quiescam, donec accendatur ut splendor justus eius, & salvator eius ut lampas accendatur, quomodo autem ista lampas sit accendenda, declarat, dicens: *ecce Virgo*, *vel alma concipiet*, & *pariet filium*, & *vocabitur nomen eius admirabilis*, *Deus fortis*, *Pater futuri seculi*, *Princeps pacis*, multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis, scilicet pectoris & credulitatis illius, quod eciam *Yeremias*, & alii prophete omnes pariter tam de vita quam de morte, & resurreccione, ascensione in celum pariter, & concorditer cecinerunt, & patet per *Danielem* & *Jeremiam* & alios usque ad finem mundi.

Fuerunt enim duodecim Prophete, qui vocantur minores, scilicet, *Osee*, *Johel*, *Amos*, *Abdias*, *Naum*, *Jonas*, *Micheas*, *Sophonias*, *Abacuc*, *Aggeus*, *Zacharias*, & *Malachias*, qui minores Prophete dicuntur, in comparacione majorum quatuor, quorum ista sunt nomina; *Ysaias* primus, qui non propheciam, sed quasi evangelium texere visus est, ita expresse nativitatis decursum, & passionem *Cristi* descripsit, quem secutus *Yeremias*, qui in *trenis*, id est trino alphabeto metrico eiusdem mortis *Cri-*

Cristi deploravit vindictam; *Ezechiel* autem visis rotis quatuor, eciam quatuor evangeliorum descripsit ymagines. Ultimus istorum *Daniel*, tempora & ebdomadas septuaginta, in quibus *Cristus* esset occidendus, & finem templi *Judeorum* & regni ita clare & aperte descripsit, ut nulli dubium esse possit; quoniam Spiritus Sanctus loquebatur in eo &c. Nunc ad ystoriam redeamus.

De Yoyada Pontifice.

Joyada Pontifex celebratur, qui habuit uxorem de tribu regali, nomine *Jokabet*, filiam Regis *Joram;* nam iste due tribus, scilicet regalis & sacerdotalis in exitu *Israel* de *Egipto* matrimonio sunt conjuncte. Unde *Maria* soror Aaron de tribu *Levi* nupta fuit *Esron* filio *Esone* de tribu *Juda*, & *Aaron* habuit uxorem de tribu *Juda* filiam Regis *Joram*, qui *Joram* filius Regis gloriosi *Josaphat* Regis *Juda* in *Jerusalem* fuit natus de pessima matre ydolatra *Atalia*, filia maledicte *Jezabel* uxoris *Achab* Regis *Samarie*, & que *Jezabel* ydolatra prophetas plures Domini interfecit. Quo tempore Deus misertus populo suo, fecit apparere *Heliam*, qui ubi fuerit conservatus a Deo, nescitur. Si verum est, quod fingunt *hebrei*, quod iste idem fuerit *Finees* filius *Eleazari*, ut recitat *Jeronimus* super primum *Paralipomenon* XXI. ca. dicunt tamen *Hebrei* & *Sabei*, id est, homines de regno Regine *Saba*, quod manserat in altissimo monte illius terre, qui mons *Gybeit* dicitur, quod sonat mons beatus, in quo monte orabant magi, sicut dicunt in nativitate *Cristi* nocte, quando viderunt stellam, & est inaccessibilis quodammodo, nam a medio monte & supra aer dicitur ita subtilis & purus, quod, nisi cum spongia plena aqua super os, vix aliquis ascendere possit, vel pauci. *Helias* tamen, ut dicunt, ibi mansit voluntate Dei absconsus usque ad tempora illa. Dicunt eciam illi de *Saba*, quod ibi nunc eciam aliquando apparet, & est ibi fons, unde dicunt eum bibisse in pede montis, & ego bibi de fonte illo, non tamen potui ascendere montem illum beatum, gravatus infirmitate propter fortissimum venenum, quod biberam in *Columbo* michi propinatum ab hys, qui volebant rapere, que habebam, quamvis proicerem frustratim spolia, carnes omnium intestinorum cum infinito sanguine, & passus fuerim tercie speciei incurabilem dissenteriam, mensibus quasi undecim, de qua forte nullus dicitur alius evasisse. Deus tamen misertus est mei, ut referrem, que videram, & auxilio cuiusdam medice illius regine evasi, que cum sucis herbarum tantum, & abstinencia me curavit.

Reginam eciam illam frequenter vidi, & ſolempniter benedixi, & ſuper eius elefantem equitavi, & in eius convivio glorioſo fui, & ipſa me in conſpectu totius civitatis in ſolio reſidentem honoravit donis magnificis, nam cingulum aureum, ſicut ipſa donabat Principibus inſtitutis, michi donavit, quem latrones michi acceperunt in *Seyllaṉo*. (*m*) Donavit eciam michi veſtes, pecias integras precioſas ſubtiles, centum quinquaginta, de quibus novem recepi pro Domino Papa, quinque pro me, ſociis principalibus dedi tres pro quolibet, minoribus duos, & omnes alias in eius conſpectu diſtribui immediate aſtantibus ſervitoribus eius, ne eſſem avarus, quod fuit ſumme commendatum, & magnificum reportatum. Hoc incidens non diſpliceat. Nunc ad *Heliam* revertamur, qui tempore tante neceſſitatis contra ydolatras ſolus Propheta Domini tunc apparuit, quadringentos prophetas *Baal* illius Regine deceptores una die occidit gladio manu ſua, ignem de celo deſcendere fecit, ſuper ſacrificium, ſolo verbo quinquagenarios duos cum ſuis militibus interſecit igne miſſo de celo, qui eos conſumpſit, quadraginta diebus ſine cibo permanſit, carnes a corvis miniſtratas comedit. Vidue filium ſuſcitavit, farinam multiplicavit, & oleum in lechito, unde vixit ipſe & vidua *Sareptana* cum filio ſuo toto tempore famis, celum clauſit, ne plueret annis tribus, & iterum aparuit lingua ſua, & dedit Dominus pluviam de celo. *Heliſeum* poſt ſe prophetam conſtituit, & impletum duplici ſpiritu dereliquit, & ipſe raptus eſt in celum curru & equis igneis, expectans cum *Enoch* prelium *Anticriſti*, ipſo predicente tota *Achab* & *Jezabel* poſteritas eſt deleta a *Jeu* principe, qui regnavit pro eo. Sed & *Joram* Rex *Juda* filius ſcilicet *Joſaphat* occiſus eſt, cum *Samariam* deſcendiſſet, cum undecim fratribus ſuis. Quo audito peſſima *Atalia* filia *Jezabelis* in *Jeruſalem* omne ſemen Regium interfecit, preter unum parvulum, quem uxor *Voyade* filia Regis *Joram* abſcondit in templo, ipſa tyranna penitus ignorante, nomine *Joas*, ipſa annis ſeptem regnante, nec ſperabatur aliud de domo *David* remanſiſſe. *Voyada* tamen ſummus ſacerdos, & Pontifex ſecreto armatos congregavit *Levitas*, & omnem populum, & Regis filium annorum ſeptem in templo Domini ſolempniter coronavit, & tyrannam crudeliſſimam gladio interfecit, & *David* regnum *Voyada* reparavit. Unde in ſepulcro Regum poſtmodum eſt ſepultus, ubi nunc eſt

(*m*) Ex his liquet terram illam reginæ Sabæ ſolo mari disjunctam fuiſſe a Malabaria & inferiore India, cum mari ſe committens Marignola in inſulam Ceylan depulſus ſit vi exortæ tempeſtatis, ut ſupra narrat.

eſt locus fratrum *Minorum*, quia miſericordiam fecit cum domo *David*. Cuius beneficii immemor *Joas* Rex, *Joyade* filium ſanctum prophetam *Zachariam* gladio inter templum & altare occidit, ut teſtatur *Criſtus* in Evangelio *Mathei*, quem vocavit filium *Barachie*, qui juſtus interpretatur.

Poſt *Koiadam* licet plures fuerint ſacerdotes ſancti, & boni Prophete, inſignes tamen notabiliter non fuerunt, niſi *Esdias* & *Neemias*, qui poſt captivitatem reparaverunt auxilio prophetarum ſub Cyro Rege Perſarum civitatem, & templum ſecundum, & libros legis combuſtos per *Nabuzardam* Principem *Babilonis*. Tempore tamen captivitatis fuit *Daniel* cum tribus pueris in pallacio *Babilonis*, fuit eciam *Ezechiel* Propheta iuxta fluvium *Cobar* inter populares, fuerunt eciam tres *Prophete* minores, *Aggeus*, *Zacharias*, & *Malachias*, tempore reedificacionis ſecundi templi, prophetantes de illo templo, quod eſſet glorioſius, quam primum, non in lapidibus, nec donis, nec ut gloſant falſe, & mendaciter Judei, quia intravit in ipſum maximus *Allexander*, quod non fuit eis ad gloriam, ſed magis ad ignominiam. Item non fuit glorioſum, ut dicunt gloſe *Judeorum*, quia defecerunt quinque, que fuerant in primo templo, ſcilicet *archa teſtamenti*, *tabule ſcripte digito Dei vivi*, tercio *urna aurea plena manna*, quarto *virga Aaron*, *que fronduerat*, quinto *Spiritus Sanctus*, id eſt *funiculus cum lana coccinea tincta ſanguine*, que die propiciacionis ad fumum altaris fiebat candida ſicut nix. Hec non fuerunt in iſto ſecundo templo. In quo ergo dixit Propheta *Malachias*, erit gloria iſtius major, quam primi, certe audi, quia veniet ad templum ſanctum ſuum dominator Deus &c. Item veniet deſideratus cunctis gentibus, & replebo domum iſtam gloria dicit Dominus. Quod tunc fuit impletum ad literam, quando impleti ſunt dies purgacionis *Marie*, & tulerunt puerum *Jeſum* in *Jeruſalem*, & cum inducerent puerum in templum, cecinit *Simeon*; Nunc dimittis Domine ſervum tuum in pace, quare, quia viderunt oculi mei ſalutare tuum &c. ſequitur gloriam plebis &c., hec eſt gloria maior, quam prima, ne autem Judei amplius expectent, templum illius funditus eſt deſtructum, & ibidem nunc conſtructa eſt *Miſchita* (*n*) *Sarracenorum*, ad laudem peſſimi *Mahometi*, nec tercium templum pro Judeis reedificabitur in eternum, & per conſequens nunquam videbunt gloriam prophetatam per prophetas in illo templo ſub *Eſdra*, & *Neemia*.

De

(*n*) Moſchee, id eſt fanum, delubrum Turcarum.

De templo secundo reedificato sub Hesdra.

Sub isto *Hesdra* reedificatum est secundum templum minus lapidibus preciosum, & gloriosum quam *Salomonis*, & quinque quia defuerunt in eo, que fuerant in primo, scilicet archa testamenti & tabule *Moysi*, & urna habens manna, quam reponi fecit *Moyses*, oleum unccionis, & Spiritus Sancti, id est signum in funiculo rubro, qui fiebat albus in die propiciacionis, iuxta istud *Ysa* - Si fuerint peccata vestra ut coccinum, id est duplici sanguine tinctum, die illa, quasi lana alba erunt. Hec quinque in secundo templo defuerunt, & tamen dixit Propheta *Zacharias*, & *Aggeus* & *Malachias* prophetantes in eius reedificacione confortantes populum ad operandum, quod erit gloria domus huius secunde maior, quam prime, in qua scilicet veniet in ipsam desideratus cunctis gentibus, & tunc erit gloria illius domus maior, quam prime, impleta fuit prophecia, quando *Cristus Jesus* fuit presentatus in ipsa, quem *Symeon* suscepit in ulnis, & benedixit, & antea prophetavit, nec potest intelligi, ut nunc falsi Judei fingunt, quia in isto templo fuit *Allexander*, quia hoc non fuit gloria, sed ignominia, quod homo ydolatra intravit, & subiugavit eos, nec de alio templo futuro potest intelligi, quia nunquam Judei in mundo isto debent habere tercium templum, quod ipsorum Doctores probant, primo per textum legis, dicente *Jacob*, quando Jacob vidit scalam, vere non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta celi, sic ipsimet exponunt, domus Dei ecce templum *Salomonis*, porta celi, ecce secundum sub *Sorobabel* reedificatum, tercium in celo, quia in terra non est hec tradicio.

Item per istud *Jeremie*, nolite confidere in verbis mendacii, dicentes templum Domini, ecce primum templum Domini, tercium mendacium est. Istud tamen templum gloriosum factum propter presenciam *Cristi* JESU, projectum fuit a facie Dei propter scelera eorum, quia *Cristum* cognoscere noluerunt, & primo fuit per *Antiochum* violatum, exspoliatum & desolatum &c., & hec est desolacio dicta a *Daniele* Propheta in eternum duratura, in qua finem accepit juge sacrificium, & lex & templum occiso *Cristo*, quia non erit eius populus, qui negaturus erat eum, & manebit eius desolacio in secula seculorum. Fuerunt tamen generosi in sacerdotibus *Machabei*, qui regnum & sacerdocium restaurare ceperunt, qui commixti cum sanguine *Asclonite Herodis*, & regnum & sacerdocium perdiderunt, veniente *Cristo* in carne, qui verus Rex a Deo factus est, & sacerdos sacerdotum secundum ordinem *Melchiyedech* in eternum, & hic terminatur legale sacrificium Judeorum.

He-

Herodes eciam poſt mortem *Criſti* roboratus in regno, timens, ne aliquis de ſemine *Aſmonay*, id eſt *Machabeorum* remanſiſſet, qui acciperet ſibi regnum, omnes ſacerdotes penitus interfecit, preter unum, quem privavit oculis, & abſcondit, ne eius conſilio uterentur. Quodam die volens experiri, intravit ad eum, mutata voce, fingens ſe alium, & dixit; Pater maledic iſti tyranno *Herodi* peſſimo, qui reſpondit: Scriptum eſt, ne maledixeris Regi in corde tuo, cui ille, Rex non eſt, nec dici poteſt, cui cecus, ſaltem Princeps eſt, & ſcriptum eſt, Principi populi tui non maledicas, cui *Herodes*, nec Princeps dici poteſt, & ſenex; ſaltem & dives eſt, & ſcriptum eſt, ne maledixeris diviti in corde tuo. Tunc *Herodes* oſculatus eſt eum, & dixit, ſi ſciviſſem tales fuiſſe *Raban*, id eſt Doctores, non occidiſſem eos, da ergo pater conſilium. Cui ſenex, quod conſilium, lucernam Domini extinxiſti, niſi ſolus Deus poteſt dare conſilium, nam nullus remanſit ſacerdos, nec poteſt ordinari ſacerdos ſecundum legem minus, quam a quinque aliis ſacerdotibus, ergo ſperemus in nomine Domini, & in lege, quia lex lux eſt, & lucerna; & ſic hodie veri *Judei* confitentur, nullum in mundo ſe ſcire verum ſacerdotem, niſi quia quidam fingunt ſe eſſe tales, quibus nec fidem dant ipſimet, nec ergo templum pro loco ſacrificii habent, nec ſacerdocium. Cognoſcant ergo ceci verum ſacerdotem & Pontificem *Jeſum Criſtum*; Amen.

Incipit yſtoria novi teſtamenti de ſacerdocio ſpirituali & primo Pontifice Criſtianorum JESU Criſto.

Primo ergo videndum eſt de ſacerdote primo *Chriſtianorum* ſcilicet *Jeſu Chriſto*, qui fuit a Patre predeſtinatus, & per prophetas annucciatus, tu, inquit *David*, es ſacerdos in eternum ſecundum ordinem *Melchiſedech*, non ſecundum *Aaron*. Translato ergo ſacerdocio de ordine *Aaron*, ad ordinem *Melchiſedech*, neceſſe eſt, ut legis translacio fiat, ut probat beatus *Paulus* in epiſtola ad *Hebreos*. Quod autem hec prophecia non poſſit intelligi de alio, niſi de unigenito Filio Dei, probatur per illum pars eructavit, in quo propheta *David* pater eius ſecundum carnem, ut habetur de re, primo expreſſe promittit eius eternam generacionem dicens; Eructavit cor meum verbum bonum, cor Dei eſſencia Divina, memoria paternalis ſecunda infinite virtutis, ideo eructavit, quia non potuit non producere verbum, quia naturaliter producitur ab eterno, non accidentaliter, quia nullum poteſt cadere accidens in

Deum, nec motus, neque tempus, ergo essencialiter & eternaliter procedit, quia in secundo psalmo pater dicit, filius meus es tu, scilicet eiusdem essencie, vel nature, ego hodie genui te, id est eternaliter, quia illa generacio nec habet principium, neque finem, quare, quia in principio erat verbum, id est, sicut fuit principium, id est Deus Pater erat verbum, nec ante, nec post, quia tunc fuisset Deus - - - -, verbum erat distinctum personaliter, non substancialiter a dicente, quia verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, eiusdem scilicet essencie & substancie nature coeternus & equalis, quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nichil, quia illud quod est apud alterum aliquo modo distinguitur ab eodem. Quod autem iste idem, qui dicitur verbum, sit venturus in carne, idem psalmus probat, dum dicit, *speciosus forma pre filiis hominum, diffusa est gracia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in eternum.* Primo namque ostendit eum hominem futurum per carnis assumpcionem, cum dicit, speciosus forma pre filiis hominum, ergo de numero hominum, aliter esset comparacio abusiva. Sed in quo speciosior aliis, quia diffusa est gracia in labiis tuis, que gracia non accidentaliter tantum, vel transitoria, vel mutabilis, ut in filiis hominum, sed eterna, ideo pre filiis hominum, quia dicit *Johannes* in principio sui evangelii primo capitulo: Vidimus gloriam eius, id est, sicut in Patre est gracia, id est amor eternus, ita est gloria Unigeniti plenum, non dixit plenam, ne ad aliud referretur, sed plenum, scilicet Unigenitum gracie & veritatis, propterea, inquit, benedixit te Deus, scilicet Pater in eternum, non ergo tantum temporaliter, nec mutabiliter. Quod autem ad eum legis auctoritas & potestas sacerdocii transferatur, ostendit, cum dicit: *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime*, scilicet immutabiliter, quia eternum est testamentum, amplius non mutandum, id est, potestas evangelii. Quod autem non solum sacerdotale, sed eciam simul temporale Dominium sit transferendum, probatur, cum subditur; specie tua, & pulchritudine tua intende, prospere procede, & regna, quod autem iste sacerdos, qui eciam Rex probatur, sit idem filius, qui est Deus, statim sequitur, ubi dicitur; Sedes tua, vel tronus tuus Deus in seculum seculi, id est, tu eternaliter es Deus, sedens in throno *David* patris tui. Unde probatur, quia in Psalmo; Dixit Dominus Domino meo, scilicet filio *David*, sede a dextris Dei, ait ultimo, & in psalmo; Virgam virtutis tue, virga virtutis, id est sceptrum *Jude*, non, inquit, auferetur sceptrum de Juda, nec Dux de medio pedum eius, vel de femore eius, id est, quia semper Ducem aliquem habuerunt, qui habuit sceptrum vel virgam,

gam, eciam in *Babilone*, donec, inquit, veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectacio gencium, ubi tamen nos habemus, expectacio gencium hebraica litera habet *Seyla*. *Est autem Seyla* bursa, vel matrix mulieris, quando enim natus fuit *Phares* & *Zara* de *Thamar*, Phares egrediens, fregit *Seylam*, id est bursam, vel matricem, dicente obstetrice, quare propter te divisa est materia, ideo vocatus est *Phares*, id est divisio, unde *Pharisei* divisi in vita ab aliis, sicut religiosi, ergo de Phares debet venire *Seyla*, id est, bursa non divisa, unde in psalmo dicitur; Virgam virtutis tue emittet Dominus ex *Syon*, dominare in medio inimicorum tuorum, & sequitur secundum hebraicum textum, ut habetur in alia translacione beati *Jeronimi*, qua non utimur, virgam virtutis, sequitur populi tui spontanei, quasi de matrice aurore consurgens ros adolescencie tue, ubi primo premittit, dominare in medio inimicorum tuorum, id est duorum populorum tibi inimicorum, primi sunt populi eius spontanei, id est Judei, de quibus ipse postea dicit, ut impleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. Secundi inimici fuerunt gentiles, de quibus II. psalmo; Quare fremuerunt gentes; Inter istos duos, quasi de matrice non fracta ut Phares, non corrupta, non violata, sed de matrice aurore vel eterne, secundum aliam literam procedens, quis ros adolescencie, ille est, de quo *Salomon* proverbiorum XXX., tria sunt michi difficilia, & quartum penitus ignoro, viam aquile in celo, aquila signum Imperii *Romanorum* in celo, quando fuit posita super templum nativitatis *Cristi*, parum ante viam colubri supra petram, de qua petra loquitur *Ysa:* attendite ad petram, unde excisi estis, & ad vulvam *Sare* matris vestre, *Ysa:* cao. coluber supra petram, quasi *Herodes* super *Judeam*, viam navis in medio maris, quia veniet in trieribus (*o*) de *Ytalia*, vastabunt *Hebreos* & filios orientis numer. 23. *Balam* dixit hoc, quod factum fuit, quando post *Herodem* Regem *Judeorum* divisa fuit in quatuor tetrarchias. Anno quindecimo *Tiberii* Cesaris procurante Pontio *Pilato* Judeam. Luce iij. tunc fuit navis in medio mari, quia quartam partem regni Judeorum Imperator univit cum *Romano* Imperio, aliis tribus partibus filiis *Herodis* remanentibus sicut prius. Hec difficilia tria, quartum dicit se penitus ignorare, quod tamen intellexit futurum, scilicet viam viri, cuius viri, illius, cui dictum est supra, speciosus forma &c. illius, de quo dicitur, & concupivit Rex decorem tuum, quoniam ipse est Deus tuus, & adorabunt eum, cui dicitur scilicet isti

(*o*) Id est: *triremis*. Dufresne.

adoleſcentulo, via ergo viri in adoleſcencia idem eſt, quod ros adoleſcencie. Unde hebraica veritas habet viam viri in adoleſcentula, hanc viam, ſcilicet, quomodo vir eſſet in adoleſcentula, que eſt matrix aurore, quaſi ros, *Salomon* nullo modo potuit intelligere racione, antequam fieret, quod tamen fide credidit eſſe futurum, ideo ſcripſit eſſe futurum. Verum *Yſa:* qui ſequebatur poſt *Salomon*, ſicut moris eſt prophetarum, quod unus clauſit, alter aperuit aliquantulum, clauſulam iſtam, aperuit dicens; locutus eſt Dominus, ſcilicet per me, ad *Achas*, qui erat Rex *Juda*, dicens; pete tibi ſignum a Domino Deo tuo &c. quo petere volente dixit *Yſaias* ſexto capitulo, propter hoc, quia es incredulus, dabit Dominus ipſe tibi ſignum; Ecce *Aalma* concipiet, *Aalma* idem eſt, quod clauſa, nulli viro pervia, quod probatur, quia iſtud vocabulum in ſacro Canone eſt tantum in tribus locis, Geneſis 23. ubi *Rebeca* virgo pulcherrima & incognita viro in hebreo ſcribitur *Aalma*.

Item hic ab *Yſa:* Item ubi ſupra proverbiorum 30. ex quibus concludere videtur, quod clauſa in eternum virgo eadem eſt in omnibus tribus locis. Huic virgini loquitur pater eius *David*, dicens in eodem pſalmo, audi filia &c. ſcilicet celeſtem nunccium venientem, Luce 2. Miſſus eſt angelus *Gabriel*, ſcilicet ad *Mariam* Virginem, vide celeſtem theſaurum tibi offerentem, *ave*, inquit; Inclina aurem tuam, quia concupivit Rex ſpeciem tuam, id eſt, animam conſencientem, vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis &c. da ergo fidem, & ſenti virtutem; Fiat michi, inquit, ſecundum verbum tuum; quia tunc verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.

Maria ergo mater *Jeſu*, fuit ab eterno predeſtinata, a peccato preſervata. Unde Dominus poſſedit me, proverbiorum viij. ab incio viarum ſuarum, antequam quitquam faceret, a principio, id eſt, ante mundum, in eternali ſapiencia preparata, a peccato preſervata, proverbiorum viij. quia ab eterno ordinata ſum. Si autem ordinata ab eterno, nunquam ergo ſine ordine, nichil autem eſt ſine ordine, niſi peccatum, quia peccatum ordinem deſtruit. Item multipliciter figuris, & enigmatibus a patriarchis prefigurata patet in omnibus, a prophetis prenuncciata; unum pro multis, pſalmo; fundamenta eius in montibus ſanctis, id eſt electis potentibus, diligit Dominus portas *Syon.* Hec porta *Ezechielis*, per quam ſolus Dominus intrat, & egreditur, ſuper omnia tabernacula *Jacob*, de quo num. 23. quam pulchra tabernacula tua *Jacob*, pre omnibus ſanctis mulieribus, ut fuit *Sara* & *Rebecca*, *Anna*, & multe alie, tu tamen ſupergreſſa es univerſas, glorioſa ſunt enim dicta de te, civitas Dei.

Hec

Hec eſt civitas refugii, *Joſue* cap. primo, hec eſt civitas de qua *Iſa:* 66. civitas ſolis vocabitur una, quia una eſt columba mea, formoſa mea &c. cantic. a falſis prophetis inimicorum teſtimonio commendata, unde memor ero *Raab* & *Babilonis* ſciencium me.

Omnes eciam *Philoſophi* & *Aſtrologi Babilonii* & *Egipcii* & *Caldei* permutaverunt in coniunccione *Mercurii* & *Saturni* puellam naſcituram virginem, filium absque viri coytu parituram in terra *Israel*, cuius ymago in templo de *Kampſay* ſolempniſſime cuſtoditur, & prima lumina menſis primi, ſcilicet *Februarii*, qui primus eſt apud *Kathayos*, feſtum iſtud cum candelis per totam noctem ſolempniſſime celebratur anni novi. Iſti prophete ſancti primo commendaverant, ecce alienigene *Balaam*, num. 23. Orietur ſtella ex *Jacob*, *Tyrus Abbumazar* quedam fuit olym felici tempore Imperii Ceſaris *Auguſti*, anno eius duodeno, & regni ſui novitate, que ſignificavit poſt annum ſextum naſci debere prophetam absque viri coitu, in typo, cuius habetur & vis Mercurii, plus inde multiplicatur. *Item Ovidius de vetula.* (p) O virgo felix, o virgo ſignificata per ſpicas, ubi ſtella nitet michi vivere que des, tantum quod poſſim preco laudum fore tuarum, nam nisi tu fores, ille non fieret ex te, nec Deus omnipotens tunc carnem ſumeret ex te. Hec fuit per Angelum nunciata ab originali ſupernaturaliter, ut creditur preſervata, aliter non eſſet, ut ſupra probatur, ab eterno ordinata, ſaltem in utero ſanctificata ab omni actuali preſervata, in templo preſentata, ab angelis cuſtodita, & informata, glorioſo miraculo, coram populo *Joſeph* ſeni deſponſata, *Joſeph* abſente a Summo ſacerdote, ſeptem virginibus ſociata, parentibus de templo reſignata, in domo propria in *Nazareth* ſcilicet cuſtodita, & obſerata firmiter, expectabat enim totus populus *Iſrael* videre in ea magnalia Summi Dei. Hec ſeptem vicibus orabat, manibus laborabat, contemplacioni vacabat, virginem illa parituram devotiſſime expectabat, & ad ei ſerviendum toto ſe mentis affectu & animo diſponebat. Mater ergo *Syon* dicet homo, homo factus eſt in ea *Chriſtus*, & ipſe fundavit eam altiſſimus, Dominus narrabit in ſcripturis populorum & principum, horum, qui fuerunt in ea. Unde *Sibilla Rome Octaviano* Imperatori oſtendit eam in rota ſolis, & in capite coronatam ſtellis duodecim, diſcrinatam, puerum in ulnis, & in manu altera ſeptem ſpicas. *Tunc exclamavit*, hec eſt ara celi, incenſum obtulit & conſtruxit aram, que hodie eſt in Eccleſia *Minorum*, iuxta capitulum. & dicitur *Ara celi*, & quia validum eſt te-

(p) Apocryphum hoc Poema eſt.

testimonium bonum inimicorum, *Machmet* pessimus in suo *Alcurano*, tercio *Zora* dicit sic: O *Maria* Deus purificavit te, & sanctificavit te super omnes mulieres, & misit tibi verbum suum, & Spiritum Sanctum, ideo nullus est sine peccato, nisi *Maria*, & filius eius *Jesus*, fuit ergo mirabiliter prophetata, signis & enigmatibus declarata & glorificata. Nam dum *Joseph* esset absens, *Maria* firmata, & optime a parentibus de mandato Summi Principis custodita. In sero vigilie *Pasche*, ipsa stante in extasi, subito angelus *Gabriel* intravit per fenestram in primo crepusculo, & dixit, *Ave* &c., & perturbavit eam, & post concepit filium Dei. Et ecce *Joseph* dum vidit eam gravidam, voluit occulte dimittere eam, & cum confortatus ab angelo remansisset, & *Maria* jam Deo plena ad salutandum *Elisabeth* processisset, mater *Johannis* Baptiste *Elisabeth*, sibi ad quendam fontem obviasset, per amplexum sensit *Johannem* exultantem, Dei filium concepisse, ex quo tactu sacratissimi uteri a Deo illustrata, & Spiritu Sancto repleta, exclamavit, & dixit, benedicta tu in mulieribus, tunc *Maria* cecinit, Magnificat, & post tres menses *Johannem* de terra levavit, & in eius circumcisione cum *Zacharia* patre, Benedictus, canticum ympnizavit, & tunc reversa est domum suam. Apparuit ventre pleno, & inventa est in utero habens de Spiritu Sancto.

Quomodo autem inventa est, & a quo; sed posset obmitti, si placeret, &c.

Maria autem revertente in domum suam, inventa est in utero concepisse, tunc Summus Pontifex culpat *Joseph*, quod virginem tam sanctissimam non servasset, *Joseph* autem illud negante, & cum probacionibus legalibus se purgante, vocatur *Maria*, & diligentissime examinatur, quoniam concepisset, posito terribili legis signo coram ea, aquam scilicet amaritudinis preparatam, habuit enim aqua illa talem virtutem usque tunc, quod si mulier nocens gustasset, statim putrescebat venter eius, & crepabat, si innocens, evadebat, ut patet *Levitici*. *Maria* autem ante altare ponens manus super legem Dei, orans exilarata est, & facta est facies eius lucens sicut sol, & levans manus in celum juravit, quod non tetigerit me homo, sed virgo sum, quod tamen multe alie sanctissime, certis judiciis cognoverunt, tunc omnes glorificaverunt Deum, expectantes miraculum tantum altissimo prodigio terminari, & iterum recommendaverunt *Joseph*, donec peperit, peperit autem *viij. Kalendas Januarii* filium suum primogenitum. Hec & in *Talmut Judeorum*, & in *Secretis* beati *Ma-*

Mathei, que habuit Papa *Johannes XXII.* ſcripta eſſe veridice referuntur, non tamen omnibus ſecreta fidei ſunt pandenda.

De deſcripcione orbis & nativitate Jesu Criſti.

Exiit ergo edictum a Ceſare *Auguſto*, ut deſcriberetur univerſus orbis, aſcendit autem & *Joſeph* a *Galilea* in *Bethlehem*, cum *Maria* uxore pregnante, eo, quod eſſet de domo & familia *David*, & illo ſero urbem intrare non potuerunt, quia tarde venerunt. Eſt autem *Bethleem* in monte, & ante portam eſt platea, & ciſterna maxima, de qua *David* aquam deſideravit, quando tres milites irrumpentes caſtra *Philiſtum* hauſerunt aquam, quam fudit in terram, & ultra plateam erat, & eſt ſpelunca ſub ſaxo longa cavata, ubi ponebant ruſtici, qui veniebant ad forum, animalia ſua, in illa ſpelunca ſibi *Joſeph* preparavit locellum parvulum, & ibidem parvum preſepe iuxta eam pro bove & aſino ſuo, eo, quod non eſſet ei locus in diverſorio, frigus erat. Et ecce, dum medium ſilencium tenerent omnia, virgo *Maria* ſurrexit, *Joſeph* excitat, lumen poſtulat, quod habere non potuit, & peperit filium ſuum primogenitum, & pannis involvit eum, & in preſepio reclinavit, miſertus eſt pater, tam matris anxietati, quam filii, ſubito celeſti remedio conſolatur. Ut ait ſacer *Ambroſius*, Stella enim nove claritatis apparuit, habens in ſe ymaginem tam matris, quam filii, quam viderunt magi in oriente, & eodem die *Rome* Ceſar *Auguſtus*, populusque *Romanus*, & ſubito angelus paſtoribus nunccíat, & celeſtis exercitus proſequitur ympnum, angelo inchoante, *Gloria in excelſis Deo* &c.

Primus ergo Pontifex in eternum ſecundum ordinem *Melchiſedech* *Jeſus Criſtus filius Dei* ex ſemine *David*, & in domo *David* natus ſecundum carnem, excurſis ab *Adam* annis quinque millibus, centum nonaginta octo vel amplius. Anno ab urbe condita ſeptingenteſimo quinquageſimo ſecundo, Ceſaris autem *Auguſti* anno LII., ebdomada juxta *Danielem* prophetam LXII. *Olimpiadis* quingenteſima LXV. Sextam enim etatem ſuo piiſſimo illuſtravit adventu, nocte media, die Dominica illuceſcente, *Jeſus Criſtus* filius Dei ex *Maria* virgine in *Bethleem* naſcitur, angelis cantantibus gloria in excelſis, paſtoribus mirantibus, & vigilantibus, ſtella nove claritatis magis apparuit, ſed & *Rome* cecidit templum dictum *Pacis eterne*, Auguſto adorante virginem cum ſpicis & filio in *Ara celi*; 13. die, a magis cum muneribus adoratus, eo a matre in templo preſentatus, ab *Anna* prophetiſſa & *Symeone* cantico commendatus, ti-

mo-

more *Herodis* in *Egiptum* portatus, inde post septennium in *Nazareth* fuit humiliter conversatus usque ad baptismum *Johannis*.

Qualiter JESUS fuit inter Summos Pontifices ordinatus.

Verum non est pretermittendum, quomodo a *Judeis* inter summos sacerdotes fuit aggregatus. Est enim tradicio in *Talmut*, si volunt dicere talis, quod *David* Rex *Israel*, volens ampliare cultum Dei XXIIII. Pontifices ordinavit, qui per vices ministrarent in templo, ut habetur *Luce* primo de *Zacharia*. Accidit, quod unus defunctus est, cumque supplere vellent numerum eorundem, nec ydoneum reperirent pro eo, quod oporteret, ut sciret bene legem, & linguas plures, saltem tres principales, scilicet *grecam*, quam vocant *Romay*, *Jonay*, id est, latinam, *hebray* id est hebream, sicut fuit scriptus titulus triumphalis, sciret eciam artes magicas, ut posset convincere incantatores & magos, & cum nullum talem de domo *Levi* invenirent, unus nominavit *Jesum* dicens: Hic est *Jesus* de domo *David* ydoneus, cui cum diceretur eum non esse de domo sacerdotali sed regia, facta solempni disputacione conclusum fuit, quod erat de domo *Levi* per commixtionem tribuum, & scifcitacionem seminis, more illius legis, nam iste due tribus commixte erant, erat enim filius *Marie*, que erat de domo *Levi* nata. Nam & *Aaron* uxorem habuit de tribu *Juda*, & *Foyada* Pontifex factus filiam *Joram* Regis *Juda*, & in libro Regum legitur, filii *David* sacerdotes erunt, & nullus ei similis in toto populo, per quem Deus tot nobis ostendit miracula in eius nativitate, quare expectamus, quod iste erit gloria *Israel* in tempore suo. Tunc communi consensu vocaverunt matrem suam, & posuerunt legem coram ea, & ipsam adjuraverunt, de *Jesu* ut redderet testimonium, tunc illa illustrata facie sicut sol dixit, *Jesus* est filius Dei vivi, & *Marie* virginis, nec patrem habuit super terram. Hoc testimonium scripserunt in *Talmuth*, & *Jesum* inter Pontifices ordinaverunt, in ordine vicis sue. Hec in *Talmuth* primo scripserunt, de quo tamen postmodum doluerunt, quia licitum fuit ei intrare templum & docere, & pontificum officium exercere, unde de templo expulit mercatores.

De

De baptismo Crifti.

Poftquam autem *Johannes* baptizabat, & *Jefus* effet incipiens annorum triginta, in *Jordane* voluit baptifari, & afcendit in montem illum altiffimum, & intravit fpeluncam, in qua fui, & ieiunavit quadraginta diebus & noctibus, poft hoc in *Nazareth* rediens predicare cepit, & duodecim elegit Apoftolos, quorum duo primi fuerunt *Andreas* frater *Petri*, ut habetur *Johannis* iij. quis autem fuerit ille alius, nullus dicit Evangelifta, tamen probabiliter dicitur, quod fuerit *Johannes Evangelifta*, qui more fuo nunquam fe nominat, nifi per circumftancias. Tercius fuit *Petrus*, quartus *Philippus*, poft fuit *Natanael* verus *Ifraelita*, *Matheus* eciam poft vocatur de theoloneo. Alii non fic expreffe vocantur, tamen duodecim vocavit, quos apoftolos nominavit.

Poft hoc baptismum poft *Johannem* inftituit, & innovavit, & alia facramenta, *Lazarum* & alios refufcitavit, & alia multa miracula fecit, die palmarum *Jerufalem* introivit, & porta claufa fuit, & ex tunc nunquam poteft aperiri. Cenam illam gloriofam in monte *Syon*, ubi nunc eft locus *Minorum*, fecit, lavit pedes, Sacramentum corporis & fanguinis ibidem celebravit. Alia facramenta docuit, fcilicet conficere crifma, ut dicit *Johannes fecundus* Papa & Martir Epifcopis *Gallie* & *Germanie*, & oleum infirmorum, ut Mci. feptimo, tandem ympno dicto in orto, capitur, illuditur, crucifigitur, moritur, & fepelitur, tercia die refurgit, & fit *Pafcha*. Eodem die apparens pluries, tandem infufflavit, & dedit invifibiliter Spiritum Sanctum, dicens, quorum remiferitis peccata, remittuntur eis, & tunc fecit eos confeffores. Die quindecima, ut creditur, faltem illo tempore, ad mare fummo mane facto prius convivio de pane & pifcibus, prefentibus aliquibus Apoftolis & difcipulis fub trina interrogacione contra trinam negacionem & refponfionem dixit *Petro*. *Symon Johannis* amas me &c. iftis verbis, pafce oves meas &c. pafce agnos pro fe, & loco fui, & tunc omnium nullo excepto, Summum Pontificem, folummodo *Petrum* ordinavit, & claves promiffas conceffit, & ftatuit omnium effe caput, ut *Johannis* iij. Tu vocaberis *cephas*, id eft, caput, ita ficut in uno corpore duo capita effe non poffunt, fic in Ecclefia, que corpus eft *Crifti*, duo equales effe non poffunt, contra intollerabilem errorem multorum, qui dicunt omnes Apoftolos equales fuiffe, id eft eiusdem auctoritatis, quod etfi fuit vivente capite *Crifto*, poft eum omnino effe non potuit, & omnes alii fub eo, & ipfe eorum paftor eft, inftitutus eft loco

Cristi. In novo enim testamento omnis Ecclesiasticus ordo a *Petro* inicium sumpsit, omnes autem die *Ascensionis* fecit predicatores, dicens, euntes in mundum universum, predicate evangelium omni creature.

De missione Spiritus Sancti.

In die autem *Penthecostis*, scilicet quinquagesimo die a resurrectione, circa terciam horam factus est subito de celo sonus, & cecidit *Spiritus Sanctus* super centum viginti congregatos in cenaculo *Syon*, ubi nunc est chorus fratrum *Minorum*, sedente in medio eorum *Maria* Virgine matre eius cum omnibus Apostolis, mulieribus, & fratribus eius, & loquebantur linguis omnium, & baptisati sunt tria milia, & dicit *Johannes Scotus* Doctor, qui putat, quod cum aspersorio, sicut fit in die Dominica fuerint baptizati, nec multa facta fuit examinacio nisi in fide creditis.

Primam ergo missam in nocte post pedum locionem expletis epulis, post longum sermonem *Cristus* celebravit, & tunc media nox transierat, ut probatur, ideo, quod ante mediam noctem missam nullus celebrare presumat, statutum est, nisi in *Sabbatho sancto*, ut servat *Lateranensis* Ecclesia ex statuto beati *Petri* in noctis crepusculo, & omnes orientales. Post illam missam nulla alia celebrata est, nisi post *Penthecosten*, nam die *Mercurii* post *Penthecosten*, ut habetur in quodam libro, qui nondum pervenit ad latinos, quo utuntur orientales, & vocant ipsum *Lucaray*, quasi alia vel secunda pars libri *Luce*, id est actuum Apostolorum, in quo scribitur sic, quod feria post *Penthecosten* plurimis baptizatis suadente virgine gloriosa congregatis apostolis, svadebat, quod missam, sicut filius mandaverat, celebrarent, quod cum omnibus placuisset, & *Petrò* ex officio incumberet, ipse sua auctoritate precepit *Johanni*, ut primam diceret loco sui, quia ipse illa nocte nimium fuerat perturbatus, & *Johannes* melius potuit concipere verba *Cristi*; *Johannes* humiliter acceptavit, & beata virgo confecisse creditur hostiam, sive panem pro sacramento, & formam misse dederunt primo, namque sicut *Cristus* ympnos cantaverunt & psalmos, postea oraciones quasdam, & legerunt unam leccionem de veteri testamento, & canticum post leccionem, secundo aliam leccionem de prophetis, & aliud canticum iij. *Johannis* mente recitat evangelium, ut a *Cristo* acceperat in cena, & post offertorium facta oblacione & oracione permodum prefacionis, tandem confecit corpus & sanguinem *Cristi* in forma, quam docuit, quam nullus scripsit, tamen omnes memorie commendaverunt, & posteris tradiderunt, & in parvo altari beati

Pe-

Petri viatico *Rome* dicitur esse scripta, post dixit Pater noster, & ad complendam.

Nec sunt illi audiendi, qui dicunt, quod beatus *Petrus* dixit primam missam dicendo tantummodo Pater noster, quia error esset credere, quod possit confici a quocunque sine forma verborum, quia accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum, ut ait *Augustinus* omelia viij. super *Johannem*, & ponitur in decretis. Eciam oportet, quod hec verba & forma dicantur materialiter in persona *Cristi* recitative, non significative, ideo oportet sacerdotem premittere alia verba indicancia, quod non in persona propria proferat illa verba. Unde dicit *Johannes Scotus* Doctor subtilis, quod si sacerdos diceret tantum; hoc est Corpus meum, nichil omnino facit, ideo oportet premittere verba, unde illa dependent tanquam in persona *Cristi*. Utrum autem in azimo vel fermentato, questio est, que modo dimittatur, dicitur tamen a Patriarcha sancti *Thome*, ut habetur in eorum tradicionibus satis apparenter, & pulcre, quod *Cristus* in cena confecit in azimo, quod probatur per eum, prima die azimorum &c. nam a vespera illius diei usque ad septimam, que fermentum habuisset in domo, peribat anima illa de populo suo, ergo illa die *Cristus* in domo sancti viri, eciamsi voluisset panem non azimum non reperisset, ergo in azimo confecit, sed Apostoli eadem racione in fermentato, probacio, quia tunc non licebat, scilicet in *Penthecostes* uti azimis, ergo in pane usuali, quod declaratur fermentum, sicut *Melchiades* Papa statuit, tamen hec questio alibi terminatur. Panis ergo debet esse de tritico, & sufficit de necessitate sacramenti, & sic forte alter est de necessitate monstratus.

Petrus ergo filius *Johannis*, frater *Andree* de tribu *Neptalim*, primus post *Cristum*, ab eo Summus Pontifex ordinatur, a quo in novo testamento omnis Ecclesiasticus ordo sumpsit inicium. Hic tenuit pontificalem kathedram *Iherosolimis* annis iiij. ubi & *Jacobum* fratrem Domini, assistentibus sibi *Jacobo* & *Johanne* Episcopum ordinavit, tradens omnibus formam, ut nullus minus, quam a tribus Episcopis ordinetur, unde & beatus *Gregorius* ad consulta *Augustini*, primi Anglorum Episcopi scribit sic, in provincia, ubi solus Episcopus es, non nisi solus potes binos Episcopos ordinare, quod ita nostra auctoritate per te nunc fieri mandamus, ut de cetero nullus presumat, sicut statuerunt Apostoli, minus quam a tribus Episcopis ordinari, & *Jacobus* primus Episcopus Apostolus, non minus a tribus ordinatus est, scilicet *Petro*, *Jacobo*, & *Johanne*. Eodem anno *Matheus* electus est loco *Jude*; *Paulus* conversus, quem *Barnabas* ad Apostolos introduxit. *Petrus* eciam descendit in *Joppen*, & *Corne-*

nelium gentilem centurionem cohortis Ytalie baptisavit, & conversus in *Jeusalem* tam ipse quam *Paulus* est, & reprehendebant *Petrum*, quia participaverat cum paganis, & *Paulum* execrabantur multi conversorum *Judeorum*. Facto autem concilio, & *Petro* racionem reddente, quia hoc fecerat pro eo, quod *Spiritus Sanctus* fide purificaverat corda eorum, *Jacobus* Episcopus surgens dedit senteneiam, scilicet non imponendum jugum conversis aliud, nisi quod abstineant a fornicacione, & ab ydolis, hec necessitatis, alia duo congruitatis, scilicet a suffocato abstinere, & a sanguine, & sic omnibus concordatis, est eciam preçeptum circumcisionis ablatum, quod non sit de necessitate salutis. In eodem concilio fecerunt symbolum quod dicitur Apostolorum anno iiij. post mortem *Cristi*, quo anno *Paulus* & *Barnabas* per *Spiritum Sanctum* Apostoli sunt electi, & missi ad predicandum. Quamvis ergo *Cristus* sederet sede, ut Pontifex *Jherosolimis*, *Petrus* post eum, tamen ut dicitur in *Apocalipsi*, comminando, movebo candelabrum tuum, id est primatum Ecclesie, de loco suo, mandato *Cristi*; *Petrus* ordinato *Cornelio Cesaree* Episcopo commisit sibi in provincia vices Apostolicas, sicut tenuit ille Episcopus primatum usque ad synodum *Nicenam*, & post *Petrus* ivit in *Anthiochiam*, ubi sedit annis septem, quia ibi fuit primo missus Apostolus a *Christo* cum *Johanne*, ubi primo repulsi sunt, torti, & tormentati missi in carcerem, fame deficiebant, nisi *Paulus* hoc audiens, singens se *Philosophum*, adherens *Theophilo* Principi civitatis, maxima cautela & prudencia liberasset eos, & tunc Petrus extractus de carcere, filium *Theophili* annorum iiij. defunctum suscitavit, & sic in Kathedra est levatus industria *Pauli*, & hoc est festum Kathedre sancti Petri. Inde post annos septem jubente Domino pontificalem *Cristi* Cathedram eciam ligneam transtulit *Romam*, & ibi sedit annis XXV, pluribus eciam mensibus & diebus.

Et quia non est discipulus super Magistrum, nullus, nisi sit hereticus, potest Cathedram transferre de *Roma*, usque ad diem iudicii. Unde dicit Papa *Gelasius*, & ponitur hec sentencia in decretis, qui aliarum Ecclesiarum jura infringit, sacrilegus est, qui autem *Romane* Ecclesie jura molitur infringere, talis non solum sacrilegus, sed hereticus est censendus, dicente *Cristo* beato *Petro*; Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, ideo usque ad finem mundi stabilita firmitate consistit, quod per Spiritum Sanctum intelligens *Constantinus* augustus, cum *Niceno* concilio similiter sic decrevit. Statuimus cum omnibus satrapis nostris, & amplissimo Senatu, quod *Romana* Ecclesia Caput sit, & prima-

matum teneat omnium Ecclesiarum mundi, sicut *Cristus* statuit a *Beato* Petro regni celorum clavigero, ibidem Chathedram tenere jussit usque ad finem mundi, & ibi *Cristiani* caput legis requirant, ubi *Petrus* exemplo magistri sui crucifixus est, & *Paulus* doctor gencium pro *Cristo* caput inclinavit, ibi requirunt legis sue Doctores, nec terrenus Princeps habeat ibi potestatem, indignum namque valde est, terrenos Principes ibi habere potestatem, ubi *Cristiani* caput legis sue requirunt, ideo sedem Imperii nostri transtulimus in regionem *Bisancii*, & Episcopus urbis *Rome* sit alcior, quam Sedes nostri Imperii, & caput omnium Episcoporum mundi, & clerici sui, qui Cardinales vocantur, utantur linteaminibus, & tumidonibus, & sint alciores, quam amplissimus noster Senatus, & quicunque huic nostro decreto contradixerit, partem habeat cum diabolo in inferno, preter hoc, quod leges vindicabunt in eum. Romana ergo Ecclesia nullis synodicis decretis, sed a solo *Cristo* obtinuit mundi primatum, quia *Cristus* a Patre propter obedienciam mortis, in quantum talis homo meruit dominium totius humani generis quia ipsum sanguine suo redemit, ideo dicitur in *Daniele*, regnum eius non corrumpetur, & potestas eius non auferetur usque ad finem mundi, quam *Cristus* stabilivit, & beati Apostoli suo sacro martirio firmaverunt, de quo in psalmo, tronus eius sicut sol, & sicut luna perfecta in eternum manebit &c. Amen.

De Apostolis aliis.

Petrus & *Andreas* germani fuerunt, *Petrus* primus Apostolorum ordine & officio, vocacione vero tercius. Hic sedit *Jberosolimis* annis iiij. *Antiochie* septem, tandem Rome viginti quinque, ubi crucifigitur cum coapostolo suo *Paulo* sub *Nerone*, *Andreas*, in *Achaia* crucifigitur, ambo de tribu *Neptalim*, ideo in benediccione *Neptalim*, proprie dicitur *Neptalim* cervus emissarius, dans eloquia pulcritudinis &c.

Johannes frater *Jacobi Asiam* illustravit sua doctrina, in qua scripsit *Apocalipsim*, *Rome* bullitur in oleo ante Portam latinam, sed non lesus exiit, fit tamen festum de eius martirio, quia fuit martir, & plus quam martir, dum vidit *Cristum* lanceari, ideo sicut & beata Virgo Martir mente fuit, ideo occidi non potuit alio martirio, quia miraculo supervixit uterque, ideo nec veneno fortissimo moritur, quod bibit in *Epheso*, ubi post *Paulum* fundatorem in fide *Ephesinam* ut Episcopus gubernavit Ecclesiam, & ibi sepultus, cuius tamen corpus tumulus non potuit reddere quod suscepit. Unde beatus *Ambrosius* pulcre probat eum vere resurre-

xisse statim, & ascendisse in celum cum gloria, quidam tamen moderni Doctores dicunt eum esse in paradiso deliciarum cum *Enoch* & *Helya*, quod michi non videtur, pro eo, quod adhuc non haberet fruicionem beatorum, quam sibi *Cristus* promisit dicens, Veni dilecte michi, epulari cum fratribus tuis, id est Apostolis, quia iste *Johannes* omnibus Apostolis supervixit, & esset viator, non comprehensor, sicut sunt illi, scilicet *Enoch* & *Helias*, & si qui alii sunt, ut quidam putant de *Moyse*, ideo gloriosius est dicere, qui regnat cum *Cristo* in gloria amen. *Jacobus* eiusdem *Johannis* germanus, qui ambo dicti sunt filii tonitrui a *Cristo*, ut scribit *Marcus* in evangelio, qui eciam major vocatur, nam eciam corpore maior fuit omnibus aliis Apostolis, & antiquior *Jacobo* minore, primus pro *Cristo* post apostolatum *Yspanie* rediens in *Jherusalem* ab *Herode* occiditur, & tamen *Yspaniam* translatum est corpus eius. Hic sicut & *Johannes* germanus eius fuit, ymo ambo fuerunt de tribu *Zabulon*. *Philippus*, hic fuit quartus Apostolus vocatus a *Cristo*, & os lampadis vocatus, pius & primus gencium Apostolus tres provincias convertit. Hic crucifixus moritur, & fuit de tribu *Asser*, de quo dicitur, *Asser* pinguis panis eius in benediccione *Jacob*, quia *Philippo* dixit *Cristus*: unde ememus &c. *Thomas* de *Jerusalem* de *Juda*, *Parthos*, *Medos*, & *Yndos* convertit, in *Mirapoli Yndie* superioris occiditur, ibi adhuc sanguis eius cernitur. *Matheus* natus prope *Bethsaydam*, evangelium primus scripsit, convertit *Ethiopes*, fuit de tribu *Levi*. *Bartholomeus* fuit de tribu *Ysachar*, convertit *Yndorum* plures populos. *Symon Judas*, qui dicitur *Thadeus*, *Jacobus Joseph* de tribu *Effraym*. *Judas Scarioth* de tribu *Dan*. *Paulus* de tribu *Beniamin*. *Marcus Evangelista*, dictus est *Johannes* primo, hic primo cum *Barnaba* & *Paulo* ivit ad predicandum, & divisit eos, & reversus in *Jerusalem*, ubi habebat matrem *Mariam* nominatam, quare *Paulus* habebat dissensionem cum *Barnaba*, & separati sunt ab invicem, quia *Barnabas* volebat reassumere eum, *Paulus* noluit. Hic tamen post secutus est *Petrum*, & duas fundavit Ecclesias Patriarchales, scilicet *Alexandrie* & *Aquileye*, de qua terra exivit, scilicet *Gradensis* Patriarchatus. *Barnabas* in *Cypro* & *Mediolano* fundavit Ecclesias. *Lucas* creditur fuisse socius *Cleophe*, quibus euntibus *Cristus* apparuit, ut dicit *Gregorius* libro Morum.

De aliis Discipulis Cristi.

Post duodecim istos, alios septuaginta duos discipulos *Cristus* habebat, quorum duodecim Apostoli proicerent de numero, quos *Paulus* scribit

bit falſos fratres, pro eo, quod predicacionem evangelii converterunt ad queſtum avaricie, & contra mandatum *Criſti*, & regulam Apoſtolicam pecuniam receperunt, pro quibus alios bonos Apoſtoli ſubſtituerunt, quorum iſta ſunt nomina; *Lucas*, *Apila*, *Amplaos*, *Vilanas*, *Sandatos*, *Fapalios*, *Ariſtobolus*, *Stephanus*, *Erodian*, *Cleopatra*, *Aday*, *Agay*. *Paulus* converſus eſt poſt lapidacionem *Stephani* infra annum.' Nam *Stephanus* eſt lapidatus iiij. die Auguſti, quo celebramus eius invencionem, infra annum *Paulus* eſt converſus. Et poſt primam diſputacionem quam fecit in *Damaſco*, ſtetit usque ad quartum decimum annum in religione *Antiochie*, & poſt miſſus Apoſtolus cum *Barnaba* fuit.

Petrus Apoſtolus filius *Johannis*, frater *Andree*, univerſalis Eccleſie Paſtor, & primus Epiſcopus ordinatus a *Criſto* in medio fratrum, mandato *Criſti* primus tenuit pontificalem Cathedram *Jeroſolimis*, ubi debuit eſſe Sedes, ſed quia primam caritatem reliquerunt, juxta propheciam *Apocalipſis:* movebo, inquit *Criſtus*, candelabrum tuum &c. quod factum eſt quarto decimo anno poſt *Criſti* mortem; *Apoſtoli* inſtinctu Spiritus Sancti volentes ſe dividere ad predicandum dixerunt, conſtituamus certos articulos fidei, ita quod idem predicemus, tunc fecerunt primum concilium, & condiderunt ſymbolum, quod dicitur Apoſtolorum, quia quilibet poſuit partem ſuam, & declaraverunt articulos multos. Primo non eſſe jugum imponendum converſis de gentibus, niſi quod abſtineant a fornicacione, ſimulacris, ſuffocato, & ſanguine, quorum duo prima ſunt neceſſitatis, alia honeſtatis. In novo enim teſtamento a *Petro*, & per *Petrum* omnis Eccleſiaſticus ordo inicium ſumpſit. Hic primus in oriente pontificalem cathedram tenuit annis iiij. poſtea ordinavit *Jacobum* fratrem Domini, primum *Jeroſolimorum* Epiſcopum loco ſui, ipſe cum duobus aliis diſcipulis aſſumptis, ſcilicet *Jacobo* & *Johanne*, & ei reliquit Cathedram Pontificalem ibidem. Inde deſcendit *Ceſaream*, ubi *Cornelium* centurionem cohortis, que dicebatur *ytalica* divino miraculo baptiſavit, quem ibidem Epiſcopum ordinavit, & dedit ei Primatum in provincia loco ſui, & ita usque ad *Nicenam* ſynodum eſt ſervatum. Inde jubente Domino ivit *Antiochiam* cum *Johanne Evangeliſta*, & intrantes urbem, predicare ceperunt. Quod audiens *Theophilus* Princeps civitatis illius, fecit eos capi, virgis duriſſime cedi, poſtmodum recluſit in carcere ſine omni cibo & potu. Cumque ad ultimum fatigati quaſi ſpiritum exalarent. *Paulus* inſtinctu Spiritus Sancti hec audiens ſupervenit, & *Philoſophum* ſe oſtendens, adheſit *Theophilo* Principi civitatis, a quo in ſummam graciam eſt receptus, qui *Theophilus* rogabat eum, ut hominem doctum, ut vince-

ceret iſtos Apoſtolos *Nazareos*, tunc *Paulus* deſcendit ad carcerem, & confortavit eos tam ſpirituali, quam temporali cibo, & informavit eos, quomodo in ſequenti mane in diſputacione ſolempni reſpondere deberent, ſicque rediit ad *Theophilum*. Sequenti mane juſſu Principis tota civitas congregatur, *Paulus* collocatur in ſede iuxta *Theophilum*, *Petrus* & *Johannes* coram eo ducuntur, quos *Paulus* tanquam viros reverencie ſolvi fecit, & cepit eos interrogare de ſua doctrina, & caute diſputare cum eis. Poſt multa verba *Paulus* dixit ad eos, vos multa dicitis de magiſtro veſtro, vellem tamen ſcire, ſi in vobis eſt aliqua virtus eius, cui reſpondit *Petrus*, quod dedit eis magiſter eorum poteſtatem ſuper omnia demonia, & ut langvores curarent, tunc adductus fuit cecus, cui orantes lumen & oculos reddiderunt. Tunc *Paulus* converſus ad *Theophilum*, dixit, O Princeps, iſti videntur eſſe homines magne virtutis, tamen non dubitemus, quin ego faciam illud idem, & ſi aliud facere neſciunt, convincemus eos. Cumque adductus eſſet cecus alius coram eo, virtute oracionis *Pauli* fuit illuminatus, tunc omnes *Paulum* ſummis laudibus extollebant. Tunc *Paulus* converſus eſt ad Apoſtolos, eſt, inquit, alia maior virtus in vobis, tunc Apoſtoli, in virtute *Criſti* poſſumus eciam mortuos ſuſcitare, cumque *Paulus* dixiſſet *Theophilo*, hoc eſſe permaximum, nec poſſe fieri, niſi in virtute divina, iuſſu *Theophili*, cui nuncciatus fuit unicus filius tunc defunctus, allatus eſt defunctus filius *Theophili* coram eis, tunc oracione premiſſa clara voce *Petrus* exclamans dixit; In nomine *JESU Criſti Nazareni* ſurge, qui ſtatim patri vivus eſt preſentatus. Tunc *Paulus*, O, inquit, *Theophile*, hec eſt ſolius Dei virtus, ideo tanquam viris divinis faciamus reverenciam, & convertamur ad eos. Tunc *Theophilus* & omnis populus *Petrum* in ſublimi Cathedra levaverunt, *Paulus* autem quaſi converſus adheſit eis, & baptizatus eſt *Theophilus*, & quaſi civitas tota, & Eccleſiam ſolempnem conſtruxerunt Apoſtolis, & alias minores ſeptuaginta duas, & in tantum profecit virtus Apoſtolorum, quod ibi nomen *Criſtianitatis* ſumpſit exordium, & ex tunc fideles, qui primo diſcipuli vocabantur, dicti ſunt *Criſtiani*, ibi inſtituta eſt religio, in qua *Barnabas* & *Paulus* annis quatuordecim permanſerunt. Hec yſtoria habita eſt de cronicis *Antiocenis* Eccleſie memorate, & ex hoc feſtum inſtitutum eſt in Eccleſia, quod dicitur Cathedra ſancti *Petri*. In illa autem religione primi fuerunt *Paulus* & *Barnabas* cum multis aliis propheris & doctoribus. Inde *Paulus* & *Barnabas* cum *Johanne* diſcipulo miſſi fuerunt ad predicandum gentibus deſtinati, *Johannes* autem predictus, qui & *Marcus*, reverſus eſt in *Jeruſalem* dimiſſis Apoſtolis, propter

pter quem facta est dissensio inter *Paulum* & *Barnabam*, *Paulus* enim, quia recesserat, noluit amplius recipere eum. *Barnabas* autem magis voluit dimittere *Paulum*, quam *Johannem*, ideoque ipso assumpto duxit eum ad *Petrum*, & vocatus est *Marcus*, Mater eius *Maria* vocabatur. *Petrus* autem postquam annis septem rexisset *Antiocenam* Ecclesiam, alio loco sui, Episcopo ordinato, Sedem *Cristi* apostolicam & catholicam jubente Domino transtulit *Romam*, ubi auctoritate *Cristi* statuit eam omnium Ecclesiarum Principem, & divinam magistram, quod postea *Constantinus* cum concilio in *Nicena* synodo consensu omnium Principum, satrapis, & senatu consencientibus statuit caput esse tocius orbis, ubi nec terrenus Princeps habeat potestatem, & quia jubente Domino facta est caput orbis *Romana* Ecclesia, nullus, quacunque auctoritate usque ad finem mundi potest eam inde transferre, cum non sit discipulus supra magistrum, nisi divino miraculo, & patenti Dominus Ecclesie singulariter revelaret. Hic *Petrus* auctoritate sua statuit quadraginta dies ante *Pasca*, & quatuor septimanas ante nativitatem Domini a cunctis fidelibus solempniter. Hic *Linum* & *Cletum* ascivit in *Roma* Episcopos Summi Pontificis adiutores. Ad ultimum sciens in brevi sui corporis tabernaculum deponendum, postquam per *Marcum* primo *Alexandrinam*, postmodum *Aquileyensem* Ecclesias Patriarchales instituit in medio fratrum positus, post longum sermonem cepit manum *Clementis* & loco sui in Pontificali cathedra sedere coegit, sicut ei a *Cristo* fuerat revelatum. Ita scribit beatus *Clemens* *Jacobo* fratri Domini *Jberosolimorum* Episcopo.

De Lino & Cleto Episcopis ordinatis a sancto Petro.

Linus nacione *Tuscus* a beato *Petro* simul cum *Cleto* Episcopi ordinati in urbe *Roma* Pontificales actus exercebant. *Petrus* vero oracioni & predicacioni vacabat, fuerunt autem quasi Cardinales, vel Summi Pontificis coadjutores, qui exteriora tantum administrabant, non enim dedit eis *Petrus* auctoritatem, scilicet Principalem ligandi, & solvendi, sed *Clementi*, ut expresse dicit *Johannes* II. Papa & sanctus Martir, scribens Episcopis *Germanie* & *Gallie* in hec verba. Si *Petrus* Princeps Apostolorum adiutores sibi *Cletum* & *Linum* ascivit, non tamen auctoritatem ligandi & solvendi concessit, sed tantum *Clementi* suo successori, qui Sedem Apostolicam post eum & Pontificalem Cathedram, tradente sibi beato *Petro* tenere promeruit &c. Hoc expresse ponitur in decretis capitulo VIII. q. 1. Hoc idem *Ysidorus* recitat libro Canonum. Idem scribit beatus *Clemens*

mens de se ipso in epistola, quam misit beato *Jacobo* Apostolo *Jberosolimorum* Episcopo de sua institucione scribens sic. *Clemens* Episcopus urbis *Rome*, *Jacobo* Episcoporum Episcopo fratri Domini. Hec sunt, que a beato *Petro* Apostolorum Principe accepimus, & vobis conservanda mandamus &c. Miror ergo, unde quidam sompnient, quod *Clemens* ex consciencia resignavit, & *Linum* & *Cletum* ante se Pontifices esse decrevit, quasi *Petrus* a Spiritu Sancto deceptus fuisset, ac eciam ipse *Clemens*.

De sancto Clemente Romanorum Papa post Sanctum Petrum.

Clemens nacione *Romanus* de regione *Celio* monte patre *Faustino*, sedit annis novem, mensibus duobus, diebus decem, scripsit multos tractatus amore religionis *Cristiane*, & epistolas plures valde perutiles, obiit tercio *Traiani* anno, submersus in mari cum ancora ligata ad collum prope *Caffa* in *Gazaria* ultra *Constantinopolim*, ubi in modum templi marmorei adeo in medio mari sibi fabricata est Ecclesia, & fiunt miracula multa, tandem translatus est *Romam*, ubi eius memoriam fabricata conservat Ecclesia. Huius ystoriam quere in itinerario eius. De aliis Summis Pontificibus sancti *Petri* successoribus tractare Cronicis *Romanorum* relinquamus, & ad materiam nostram redeamus.

De eleccione primi Episcopi Boemorum Diothemari.

Johannes Papa XV. sedit *Rome*, hujus tempore illustris femina, virgo Deo devota *Mlada* nomine, filia fratricide *Boleslai* carne non mente, soror piissimi *Boleslai* cristianissimi ivit *Romam*, & ab isto Summo Pontifice graciose suscepta, & disciplinis regularibus informata ab eodem sanctimonialis effecta est, & ab eodem Summo Pontifice facta prima sancti *Georgii* Abbatissa, ut secundum regulam sancti *Benedicti*, non secundum modum *Grecorum*, nec *Russie*, nec *Sclavonie* viveret, impetravit, cui & Summus Pontifex nomen mutavit, & vocavit eam *Mariam*, concessit eciam sibi, & germano eius quod Ecclesiam sancti *Viti* & *Wenceslai* fecerunt cathedram, & dedit licenciam sibi Episcopum ydoneum eligendi, & hoc per bullam Papalem misit idem Papa Duci *Boleslao* germano eius, ipsa de *Roma* cum gaudio revertente, a germano gaudenter suscepta, habita deliberacione de Episcopo eligendo, quendam peregrinum de Saxonia Duci multum familiarem, nomine *Dyothemarum* ordine sacerdotem, professione

ne monachum, eloquentem, & in ſciencia doctum, lingua *Sclavonica, Theutonica* & *Boemica* eruditum communi voto primum Epiſcopum elegerunt, quem per annulum & baculum inveſtitum Imperator fecit per Preſulem *Maguntinenſem* ordinari anno Domini *Noningenteſimo ſexageſimo ſeptimo* & cum gaudio ſuſcipitur a civitate *Pragenſi*, in Eccleſia ſancti *Viti* & *Wenceslai* intronizatur, & conſecrat Eccleſias, multos baptizat & convertit ad *Criſtum*. Tandem idem Pontifex *Diothemarus* lecto proſternitur, & male ſibi conſcius tam de vite preſentis dulcedine, quam malo regimine ac negligencia, conſtitutus in mortis articulo proteſtatus eſt, ſe eſſe inferni mancipium, & quod a nigris pueris ferebatur ad tartara, & multa alia terrifica verba, & ſic ultimo ſpiritum reddidit ſtupentibus cunctis cum ſummo terrore. Hec ſunt expreſſius in vita ſancti *Adalberti* declarata.

De ſancto Adalberto Epiſcopo.

Anno Domini incarnacionis *noningenteſimo nonageſimo nono*, (q) Dyothemaro primo Boemorum Epiſcopo univerſe viam carnis ingreſſo ſanctus *Adalbertus* ſubſtituitur, & Epiſcopus ordinatur, de quo alibi plena habetur legenda.

De Tegdago Epiſcopo Boemie.

Sancto *Adalberto* ſubſtituitur tercius Epiſcopus Boemie nomine *Tegdagus*, virgo corpore, moribus aureus, actibus purpureus ſancti *Adalberti* ſequens veſtigia, etſi non corpore, tamen mente tulit martirium, poſt quem *Eckardus* eſt electus.

De Eckehardo Epiſcopo.

Eckardus quartus poſt *Tegdagum Boemorum* Epiſcopus factus eſt anno Domini *milleſimo xiij*. Fuit autem hic Preſul contra potentes erectus, circa humiles benigniſſimus Pater, facundiſſimus predicator, largus eciam elemoſynarum dator, & diſpenſator fidelis. Hic conſtituit, quod de omni aratura decima ſolveretur Epiſcopo, modius quinque palmorum, & duorum digitorum de tritico, & alius de avena, nam antea duos acervos pro decima perſolvebant.

(q) Ingens Chronologiæ error. Anno enim 996. jam S. Adalbertus martyrio fuit affectus

De Yzzo Episcopo Boemie.

Yzzo predicto Episcopo defuncto post eum ordinatur Episcopus a Presule *Maguntino* eodem anno iiij *Kalendas Januarii*. Hic devote in Ecclesia Domino serviebat, infirmos, & carceres visitabat. Hic cepit facere & docere, omni enim die tredecim pauperibus manibus propriis ministrabat. Hic dictus est *albus Yzzo*, quia canus erat, & reverenda persona.

De Severo.

Severus sextus in ordine Presul, hic in juventute curiam Ducis *Odalrici* secutus, primus erat in officio clericorum, nec minus exercens affectu laycorum pro huiusmodi serviciis placuit universis. Anno Domini *millesimo xxxj.* in festo Apostolorum *Petri* & *Pauli* ordinatus est a *Maguntino*. Quo anno Duci nobilissimo *Wratislao* (*r*) natus est filius *Spitigneus*. Anno Domini *millesimo xxxvij*. obiit Dux *Boleslaus*, quo eciam anno Dux *Odalricus* obiit, qui fuit frater *Jaromir* Episcopi supra. Isto tempore Illustrissimus Dux *Wratislaus*, de quo supra omni virtutum ornamento prefulgidus victoriosissimus, anno iiij. sui Ducatus, in vindictam injuriarum, quas Dux *Mesko Boemis* intulerat, defuncto *Kazimir* nobili *Polonie* Duce, duobus parvulis derelictis oportunum tempus estimans intrat *Poloniam*, urbem *Cracow*, & omnes alias incendio & ferro vastat, antiquis thezauris expoliat, Metropolim *Gnezden* capit, in qua tunc sancti *Adalberti*, corpus in basilica sancte *Marie* virginis quiescebat, quod furiosi *Boemi* rapere cupientes, nec *Severi* Episcopi monita audientes, qui consuluit eis, ut non cum furia, sed cum vera confessione peccatorum, & vite emendacione, & triduano premisso jejunio, cum magnaque reverencia temptarent recipere sanctum corpus, *Boemi* autem inebriati furore parvi pendentes jussa Presulis fecerunt impetum, ut raperent sacrum corpus, & statim in amenciam versi, stabant stupefacti per spacium trium horarum, tandem divina gracia miserante ad pristina restituti, egerunt penitenciam, videlicet triduanum jejunium, cum promissione emende, & peccatorum confessione. Eadem nocte sanctus *Adalbertus* apparuit Episcopo *Severo*, dicens, Deus dabit, quod petitis, quod non repetitis mala opera, que fecistis, que cum Duci *Wratislao* Episcopus retulisset, Dux & comites exi-

(*r*) Braczislao seu Brzetislao.

exilarati gracias egerunt Deo, & sancto suo Patrono, congregato ergo clero, & populo universo intrantes Ecclesiam prostrati diucius orabant, tandem astante Episcopo Dux surrexit, & stans in ambone cunctos jubet levare dextras contra sancti sepulcrum, & ipse voce sonora leges optimas pronunccians, tam de religione *Cristiana*, quam cuilibet bonis moribus observandis omni consilio decrevit firmiter observandas, quas constituciones & penas civiles Episcopus anathemate confirmavit, & sic ad tumulum Episcopus & Dux, & pauci comites accedentes, & aperto sarchofago cum mira odoris fragrancia saciante, & sanante egrotos, & sacrum corpus cum devocione & lacrimis Dux & Episcopus levaverunt, tam clericis, quam laycis altissimis vocibus laudantibus Deum. Corpus eciam *Gaudencii* germani eiusdem cum quinque fratrum Martirum cum infinitis thezauris portaverunt ad urbem *Pragam* in vigilia sancti *Bartholomei* Apostoli cum indicibili gaudio in Ecclesia sancti *Viti* sacrum thezaurum locaverunt, ad laudem *JESU Cristi*, ut habetur in legenda, & vita sancti *Adalberti*.

Verum quia humani generis inimicus invidus devocioni multorum, incitans linguas malorum, quod Summo Pontifici presumpcionem Ducis *Wratislai* & Episcopi *Severi* accusant fortissime, missis autem nunciis *Boemorum*, & auditis excusacionibus humilibus eorundem, Deus cor sui Vicarii & sacri collegii vertit in mansuetudinem, & data sentencia precepit, ut Dux & Episcopus solempnem Ecclesiam construerent cum numero clericorum, & potenter dotatam, ad laudem predictorum Sanctorum. Quod cum Dux & proceres & populus audissent, gracias agentes Deo in *Boleslaw* urbe, libenti animo perfecerunt cum nobili collegio clericorum, ut preceperat sanctus apostolicus urbis *Rome*. Facta sunt hec sub anno Domini *millesimo tricesimo nono*, Pontifice *Pragensi vj. Severo* presidente.

De Severo Episcopo.

Severus nacione *Boemus* sedit annis 36. Hic cum Duce *Wratislao* prosperam & adversam fortunam satis expertus est, nam ante Episcopatum fuerat sibi nimium graciosus. Primus cum Duce in venacionibus, aprum primus capiebat, & caudam pro Duce paravit. Unde dixit sibi Dux, aliquando pro tam dulci edulio dignus es Episcopio, quod & factum est gracia omnium, post aliquando a Duce *Wratislao* captus & cathenatus, utrumque simul martirium passus est, publicum & occultum.

Hic vere tempore toto ſui preſulatus ſine condicione *Boemie* & *Moravie* epiſcopatum quaſi unum & individuum gubernavit. Verum nimia victus inportunitate precum *Wratislaus* poſt mortem *Spitignei* conſenſit ordinari *Johannem* quendam in *Moravia* Epiſcopum, ſub certis pactis ſcilicet, quod Epiſcopus *Pragenſis* in recompenſacionem haberet in *Boemia* duodecim villas, quas vellet eligere, & centum marcas argenti de camera Ducis annuatim &c. Anno autem Dominice Incarnacionis *milleſimo lxvij. quinto ydus Decembris* defunctus eſt, & ſepultus.

Audita autem morte *Severi* Epiſcopi *Conradus* & *Otto* frater eius de *Polonia* revocaverunt fratrem eius *Jaromir*, & diſtinctum cingulo militari, cenſura & habitu clericali reſumptis, fratri Duci *Boemie Wratislao* humiliter ſupplicantes, ut memor ſit ordinacionis paterne, & germanitatis fraterne, & ſacramentorum, quibus adjuraverat comites & alios, ut *Jaromir* poſt mortem *Severi* ſi ſuperviveret, Epiſcopum ordinarent, qui vulpina calliditate diſſimulans, volens excludere fratrem ſuum, convocat fratres, comites & cleros in loco, juſſitque in medio venire *Saxonem* quendam ſuum capellanum *Lanzonum* nomine, & ſic ait; Egregia tua fides michi ſpectata cottidie cogit me, ut faciam, que facturus ſum, accipe baculum & annulum, eſto ſponſus *Pragenſis* Eccleſie. Fit tunc murmur in populo, nec vox congratulacionis reſonat, ut eſt moris. Tunc *Coyata* comes Palatinus, in ſermone verax, & ſimplex in verbo, percuſſit latus *Ottonis*, dicens, quare non adjuvas fratrem tuum, an non vides, quia frater tuus confunditur, & alienigena, qui huc venit ſine braccis, in ſolio ſublimatur, nonne pater veſter omnes vos adjuravit, ut poſt obitum *Severi Jaromir* frater veſter Epiſcopus ordinetur. Si ergo Dux frater veſter patris violat ſacramentum, nos non poſſumus conſentire, ut iſte alienigena Ducis filio preponatur. Frater veſter Dux *Spitigneus* aliquid ſapuit, quando una die omnes *Theutonicos* eliminavit de terra, & converſus ad Ducem dixit, quem te ipſum facis vivit adhuc *Romanus* Imperator *Henricus*, & vivat, cujus poteſtatem uſurpas, dans annulum & baculum paſtoralem famelico cani, tunc ſimul cum prefecto urbis *Zatecz Coyata* capientes dextras trium germanorum, eamus inquiunt, & videamus, ſi unius verſucia prevalebit, an equitas & juſticia trium fratrum, quos par etas, una voluntas, eadem poteſtas ſociat, & major militum copia juvat. Fit per caſtra commocio, arma, arma clamant ſinguli, majorque pars militum ceſſit ad tres illos germanos Duce relicto. Videns autem Dux ſe deſtitutum, fugit, quantum potuit, timens ne ipſi preoccuparent *Wyſſegrad*, vel urbem *Pragam*, mittensque ad fratres nunccium

non

non propter malivolam linguam *Coyate*, vel filii *Bozen*, quorum consilio feci quid feceram, sed memor patrum (*s*) sacramenti, quod poscit justicia, & fraterna dileccio, faciam, tantum sequimini me ad urbem *Pragam*. Illi autem castra metati sunt juxta villam *Costmar*, & mittunt ad Ducem, si factis dicta probare velit, quos ille benigne suscipiens, *Jaromir* fratrem suum statim in Episcopum eligit, & tres comites cum eodem dirigit ad Imperatorem, rogans confirmari & consecrari electum, *Ottonem* vero & *Conradum* cum pace remittit in *Moraviam*.

Coyata vero & socii eius, nisi nocte fugissent, Dux eos sine audiencia punivisset. *Jaromir* autem a comitibus *Henrico* Imperatori presentatur in Vigilia *Joannis Baptiste* investitum per annulum & baculum, Dominica sequenti *Maguntinus* Archiepiscopus consecrat eum, mutato eius nomine *Gebebardus* anno Domini *M. lxviij. sexto nonas Julii* in Ecclesia *Maguntina*.

De levitate novi Episcopi Jaromir, qui dictus est Gebehardus.

Eodem autem die sue consecracionis statim post prandium *Jaromir*, qui dictus est *Gebebardus* egreditur *urbem Maguntinam* & transit *Renum*, & quendam militem suum nomine *Wilbelmum* lavantem pedes inpingit in fluvium, retro ipsum veniens, dicens, denuo te baptizo *Wilbelme*, qui vix natando evasit mortem, & emersus dixit, si sic baptisas, deliras Episcope. Veniens autem *Pragam* eo die, quo intronizatus est, contulit capellano suo *Marco* Prepposituram *Pragensem*. Hic *Marcus* nomine, nobilis genere, literatura summus, quitquit religionis est habitum in *Pragensi* Ecclesia, sua ordinavit prudencia, prius enim erant canonici servientes in habitu laycali, ut bestiales & acephali viventes. Hic XXV. meliores ordinavit, dans eis religionis habitum, & cibi mensuram secundum regulam, unicuique fratrum XXX. modios annuatim tritici, & totidem avene, insuper & quatuor denarios in septimana pro carne. Hic gloriosus Prepositus post triginta annos prepositure *xviij. Kalendas Decembris* migravit ad lucem.

Ca-

(*s*) paterni.

Capitulum de temeritate Gebehardi contra Johannem Episcopum Moravie.

Predictus autem Pontifex *Gebehardus* non contentus propria ſede, nititur muneribus & precibus *Johannem* Epiſcopum *Moravie* eliminare de terra, verum cum hoc facere manu laycali non poſſet, perſonaliter ivit ad eum viſitacionis cauſa, ut eſt moris, quem cum libenter idem *Johannes* Epiſcopus ſuſcepiſſet, & duxiſſet in cameram, ille immemor honeſtatis, & fraterne ſocietatis, & gradus Epiſcopalis apprehendit *Johannem* Epiſcopum per capillos, & a terra elevavit, & proiecit ad terram, & ſociis convocatis & pedibus conculcat, & lacerat quaſi usque in mortem, & ſaciatus aufugit quaſi victor. *Johannes* autem Epiſcopus ſic confuſus notificat Duci, que facta ſunt, & Dux pias effundens lacrimas, miſit milites pro eo, qui perducerent eum *Pragam*, & curat Apoſtolico nuncciare per literas, & per nunccium ſpecialem *Theutonicum* capellanum *Johannis* Epiſcopi, ut Apoſtolico referat mala facta germani, & levitates ipſius, ac tam crudelem percuſſionem factam in perſona *Johannis* Epiſcopi *Olomucenſis*.

De adventu Cardinalis Romani.

Hic autem incautus nunccius cum *Ratisponam* veniſſet, & poſt cenam inter pocula interrogaretur ab hoſpite, ut diceret ſui itineris cauſam, nullum enim ſecretum, ubi regnat ebrietas, occultatur, omnia ſui itineris ſecreta revelat, que idem hoſpes fingens ſe longius ire, diſſimulat, & cogitat impedire, erat enim ſervitor & miles ipſius *Jaromir*, & ab eo recipiebat annuatim XXX. marcas. Mane autem ſequenti, dum nunccius predictus eſſet in via, mittit latrunculos, qui eius iter impediant, & privant naſo, literis, & pecunia, & niſi retrocedat, gladiis minantur occiſionem, qui turpiter confuſus remeavit in *Boemiam*.

Que facta Dux audiens, & dolens, per alium nunccium cauciori modo Apoſtolico omnia nuncciavit, Summus autem Pontifex *Gregorius* ſtatim legatum dirigit Cardinalem cum plenitudine poteſtatis, contempnentes ut errata corrigat, & anathemate feriat delinquentes. Idem Cardinalis venit *Pragam*, Epiſcopos duos predictos, Clericos & Abbates convocat ad ſynodum, ſub pena privacionis. *Gebehardus* autem bis terque vocatus venire contempſit, dicens, ſine ſuo Metropolitano *Maguntino* venire non poſſe, tunc Legatus officio & beneficio privat eum.

Cle-

Clerus autem *Pragensis* nudatis altaribus omnem celebracionem suspendunt, protestantes, nunquam se divina celebraturos officia, nisi Episcopus suus restituatur in gradum; tunc Cardinalis necessitate compulsus, restituit eum ad ordinem sacerdotalem tantum, & ambos Episcopos citat *Romam*, qui cum essent Apostolico presentati conspectui, nullo eis dato responso mittuntur ad hospicia, ut majori deliberacione tractarentur negocia eorum. Eodem tempore *Mathildis* comitissa *Burgundie*, & *Lombardie* erat *Rome*, que Mater erat *Romane* Ecclesie, & defensatrix, ac dotatrix magnifica, que recognoscens *Gebebardum* suum consanguineum ex materno sanguine descendisse, precibus obtinuit, ut facta pace inter Episcopos, uterque esset parochia sua contentus, & datis literis ad propria redire mandavit utrumque Apostolicus precibus comitisse, & certe *Gebebardus* fuisset privatus Episcopatu, nisi *Mathildis* intervenisset. De qua *Mathilde* quere in precedentibus de Ducibus.

Capitulum de Cosma Episcopo.

Cosmas nacione *Boemus*, post obitum *Jaromir*, qui & *Gebebardus* dicitur, in *Pragensem* Episcopum eligitur, procurante Rege *Wratislao* patre juvenis *Wratislai*, & simul cum *Andrea* electo pro Ecclesia *Moravie*, quam destitutam Papa & Imperator decreverat *Pragensi* Episcopo uniendam, qua necessitate compulsus Rex, ne careret Episcopo, iterum suscitaverat novum Episcopum quendam *Symonem* statuendum, ac Imperatori *Henrico tercio* ex parte Regis predicti presentatur; verum eos Imperator precibus Regis annulo & baculo investit, & eos pro expectanda consecracione remisit ad propria.

Verum antequam consecrari possent, Rex *Boemicus* moritur, & filio in *Ungaria* fugitivo morante *Wratislao* nomine, *Conradus* in solio sublimatur.

Hic Dux statim ad Imperatorem scripsit, & misit, rogans, ut predictorum eleccio cassaretur, cui Imperator respondit, quod scripsi scripsi. Predictus autem *Cosmas* electus, est reversus in *Pragam*, expectans tempus consecracionis sue, quem Dux benigne recepit; non obstante, quod contra eum scripsit Imperatori *Henrico*. Interim Imperatore *Henrico tercio* in Ytalia occupato, *Otto* eodem tempore filius Regis *Wratislai*, qui erat in *Ungaria*, revertitur, & a *Cosma*, clero & populo cum processione, & summo cunctorum gaudio in paterno solio sancte *Marie* patrocinio sublimatur. Anno Domini *millesimo centesimo, duodecimo Kalend. Octobris*, quo anno

fuit ecclipsis solis ſſ. vj. post meridiem *xij. Kalendas Octobris.* Eodem tempore quidam pseudo-Episcopus venit *Pragam* incognitus, quem Dux & *Cosmas* electus benigne suscipiunt, actus Pontificales exercere decernunt, dicebat enim se in civitate *Vasconie Cavillonensem* multis annis rexisse ecclesiam, multas ecclesias consecrat, & clericos ordinat, crisma sacrum in *cena Domini* consecrat, & omnia pontificalia exercet. Die autem *Pasche* ipso coram Duce & electo celebrante divina quidam incognitus, sui tamen erroris conscius, adveniens, & clam in aure quid dixerit, ignoratur, nisi quod statim territus fuit in tantum, quod neque electus, neque Dux optinere potuerunt, ut perficeret ebdomadam *Pasche*, & quo diverterit, ignoratur. Comperto autem, quod pseudo erat Episcopus, mittunt Dux & electus in *Vasconiam* ad *Desiderium* Presulem, qui respondit, talem nunquam in *Vasconia* Episcopalem Kathedram ascendisse. Miserunt ergo ad Papam *Clementem* consilium postulantes, qui mandavit, omnia que fecerat irritanda, Ecclesias consecrari de novo, baptizatos tamen in forma non rebaptizari, sed tamen crismate iterum confirmari, ordinatos non reordinari, sed inter ordinandos stare, & per solam manus imposicionem recipere illius ordinis benediccionem, & sic curata sunt vulnera inflicta *Pragensi* Ecclesie per pseudo-Episcopum, a Domino *Clemente* Papa tercio *Romanam* Ecclesiam gubernante.

De generali Synodo celebrata, Capitulum.

Anno Domini *millesimo nonagesimo*, indicta est Generalis Synodus tocius *Romani* Imperii, in qua synodo *Cosmas* ad *Pragensem* Ecclesiam, & *Andreas* ad *Moraviensem* precibus junioris Ducis *Wratislai*, quos prius *Henricus* Imperator investierat per annulum & baculum a *Maguntinensi* Presule consecratur. Eodem anno *Cosmas* jussu Ducis consecrat altare sanctorum *Viti* & *Wenceslai Prage* templo non dum perfecto.

Anno autem Domini *M. nonagesimo septimo*, jubente Duce idem templum perfectum est, & a *Cosma* Pragensi Episcopo consecratur. Eodem anno fuit commocio peregrinancium ad sepulcrum. Fuit autem iste *Cosmas* humilis, simplex, paciens, illatas injurias equanimiter sustinens, recognoscentibus suas culpas clemens indultor, orphanorum, viduarum, infirmorum, & omnium egenorum pius adiutor, ultime diei non immemor, exequiarum promptus extitit executor. Hic eodem anno *iiij. ydus Decembris* migravit a seculo, vivit in *Cristo* gemma sacerdotum.

An-

Anno Domini *millesimo nonagesimo nono* post eius obitum pius Dux *Wratislaus* animarum salutem querens consilium habuit cum quodam probo viro, olim consiliario patris sui, memorans illud *Salomonis* proverbium, amicum tuum, & amicum patris tui pro consilio scilicet non dimittas, vocat ergo suum generum per sororem, tu inquit, patris mei amicus, *Boemorum* mores novisti, & vitam, ideo tuo consilio Episcopum eligere volo. Cui ille, olim dum pater tuus vixit, meum consilium valuit, nunc autem alii surrexerunt, tamen ex quo petis, dico, quod in tam sancto negocio, qui consulunt utilitati Ecclesie, vacuos esse oportet ab ira & odio, a misericordia, & amicicia. Me autem nec amicicia obligat, nec misericordia supplantat, nec odium exagitat, nec ira inflammat, quo minus loquar, quod postulat ordo. Est patris tui, & nunc tuus capellanus *Hermannus*, qui semper fuit in servicio Regis constans, in commissis fidelis, in legacionibus fidus, castus, sobrius, humilis, non vinolentus, non ambiciosus, non elatus, & que prima est in clerico virtus optime literatus, vir bonus & perfectus, nisi hoc solum obsit, quia hospes est, tunc Dux admirans utriusque convenisse sentenciam, non, inquit, aliter cor tuum quam meum sapiat, ymo quia hospes est, plus Ecclesie prodesse potest, non enim hunc parentela exhauriet, non liberorum cura gravabit, non cognatorum turba exhauriet, nec exspoliabit, ymo sponsa eius mater Ecclesia, quicquid habet, undecunque adveniet totum habebit. Nec mora, convocatis terre primatibus, & prepositis in Ecclesia *Boleslav* collaudantibus cunctis *Hermannus* nacione *Lotaringus* de genere sancti *Lamperti* Episcopi & martiris ordine Diaconus *Boleslaviensis* Prepositus invitus in Episcopum eligitur, anno Domini *millesimo nonagesimo nono pridie Kalendas Marcii.* Hic *Ratispone* ab Imperatore *Henrico tercio* annulum & baculum Duce illuc suum electum ducente recepit, sed a *Seraphin Strigoniensi* Archiepiscopo ordinatur Presbiter *iij. ydus Junii.* Ordinandus ergo in Episcopum mittitur *Maguntiam*, sed quia *Rochardus* eiusdem Archiepiscopus infamatus de symonia fugerat a facie legati Apostolici in *Saxoniam*, ad nutum imperatoris collaudantibus cunctis suffraganeis Ecclesie *Maguntine* a Cardinali *Ruperto Clementis* Pape legato in octava *Pasche* Episcopus ordinatur *vj. ydus Aprilis.* Hic sedit annis XXII, mensibus decem diebus XVII. *Hermannus* Episcopus eodem anno vocatur ab Abbatissa ad dedicandam Ecclesiam sancti *Petri* in territorio *Lundelunech* (*t*) renovatam, Abbatissa autem Episcopo obtulit pallium

(*t*) Alii Windelmuth.

panni lini de velo ſancte *Ludmille* inter reliquias collocandum, Epiſcopus autem contemſit, dicens, ſine Domina vetulam in pace quieſcere, cui Abbatiſſa, noli ſic loqui pater, nam Deus per multa miracula nobis eam reddit glorioſam, Epiſcopus indignans pannum illum projecit in prunas ardentes, & ſtatim carbones levaverunt flammam, ita quod nec pannus extrahi potuit niſi ceſſante flamma, & tunc non combuſtus, ſed magis mundus aliqualiter eſt extractus. Tunc Preſul dans laudem Deo, in pixide cum aliis reliquiis veli particulam collocavit. Dedicata eſt igitur hec Eccleſia in honore ſancti *Petri* anno Domini *milleſimo centeſimo tercio*, *quinto nonas Octobris*. Eodem anno *Johannes* electus eſt in Epiſcopum *Moravie*.

Anno Domini *milleſimo centeſimo xxij. Non. Aprilis* fuit ecclipſis lune media nocte, qua *Judaicum Paſcha* celebratur. Eodem anno vir ſacer *Hermannus* virtutum lumine clarus Dominica illuceſcente in feſto ſancti *Lamperti* Epiſcopi & Martiris, cujus feſtum, dum vixit, ſolempniſſime celebravit, quia ex eadem linea traxit propaginem, ſcilicet de Traiecto, diem clauſit extremum.

Hic rexit *Boemorum* Eccleſiam annis xxij, menſibus vj. diebus xvij. Hic *Hermannus* nacione *Lotharingus* erat, genere ſpectabilis, incognitis formidabilis, domeſticis affabilis, morum qualitate incomparabilis, lucerna lucens, illuminans corda exemplo vite & verbo doctrine. Verum ad noſtram erudicionem, qui cathedras cupimus, vel tenemus, audite, hic cum videret infirmitatem ſuam invaleſcere, aſtantibus paucis circa lectum, ingemuit, & ſic ait; Secretum meum michi, ſecretum meum michi, & paulo poſt, hec olim debueram, cum ſanus fueram, cogitaſſe, hec in ambone loqui, fateor, ergo quia peccator peccavi, quia peccantes de peccato non redargui, & potentes inique agentes non ſolum, ut debui, non correxi, ſed honoravi, & amavi, quos arguere, & corrigere, & excommunicare debui, poſtquam enim occubuit *Wratislaus*, quo nec fuit, nec erit Dux melior in hac terra, floruit iniquitas, germinavit ſuperbia, pullulavit fraus, dolus, & injuſticia, & ego ſemper dolens dolui, quod michi cum bono Duce non licuit mori, ve michi, quia ſilui, quia apoſtatricem gentem non revocavi, nec in gladio anathematis pro *Criſto* dimicavi, ſed me ipſum & populum *Criſtianum* paſſus ſum per tactum manus cum gente non ſancta pollui, ſicut ſcriptum eſt, qui tangit immunda, immundus eſt, & qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, aut que convencio *Criſti* ad *Belial*, apoſtatricem gentem dico *Judeos*, qui per noſtram negligenciam relapſi ſunt in *Judayſmum*; unde valde timeo, ne *Criſtus* michi

michi hoc obiciat, & projiciat me in inferiorem infernum, nam intempesto noctis silencio vox michi facta est, dicens, non stetisti ex adverso, nec dimicasti, nec opposuisti te murum pro domo *Israel*, ut stares in prelio in die Domini, nam populum Domini non auro, non argento, sed *Cristi* sanguine redemptum per unam morbidam oviculam passus es contaminari, & a celesti regno exterminari. Heu michi misero: qualem me esse vellem, quam diversus sum ab illo, qualis olim eram, & ut ipsemet michi displiceo, quia parum boni me fecisse video, his dictis expiravit, ut supra.

De Meynardo Episcopo.

Post hunc anno Domini *millesimo centesimo xxij. Meynardus* denus in ordine Pontificum eligitur in *Pragensem* Episcopum. Hic *Meynardus* sepulcrum sancti *Adalberti* innovavit auro, argento, & lapidibus preciosis. Hic *Meynardus* accusatus est a duobus Assissinis militibus, qui comprehensi fuerunt a Principe dicentes, quod ipsius consilio ordinaverant necem crudelissimam Ducis gladiis toxicatis, cum quibus comprehensi fuerunt, nam Dux quodam die vocatis comitibus duobus, en, inquit, pre oculis sunt insidiatores vite mee, qui comprehensi, & in concilio, ubi quasi tria milia personarum fuerunt, confessi sunt, quod quamvis primo multis inducciónibus a quodam milite *Wratislai* sollicitati fuissent, ut Ducem occiderent, nec dedissent assensum, postmodum capellanus, nomine *Basic* in tantum seduxit eos, quod perduxit ad *Meynardum* Episcopum, qui post multas inducciones & inproperia suorum, & injurias factas eis a Duce, commovit animos eorum, & post positis duobus digitis super sanctas reliquias, juraverat eis, quodsi Ducem interficerent, Dux sequens eo melior ad suam voluntatem eos diviciis & honoribus exaltaret, quibus promissionibus nos seducti talia presumpsimus digni morte, ibi enim istius conjuracionis inicium factum est.

Educti autem de concilio post confessionem, sequenti die cum medico quodam horrendo ludibrio, & insolito supplicio sunt perempti. Alii cecati, alii capite sunt truncati, quorum omnium auctor Episcopus, & capellanus ordinator publice sunt delati. O magna paciencia Ducis, dum illi trucidantur, capellanus, qui diu latuerat, missus forte a diabolo, convenit ad spectaculum, & captus, quasi similia est confessus, & perpetuo cathenatus, indulta sibi misericordia in vita. Episcopus autem *Meynardus* turpiter sic infamatus ab *Olomucensi* & *Bambergensi* Episcopis & se-

ptem Abbatibus per deposicionem suarum stolarum est expurgatus. Cumque hec excusacio sufficiens minime videretur, remissus est ad concilium *Maguntinense*, in quo concilio coram suo Metropolitano & aliis se excusavit, dicens necem Ducis nunquam procuravi, sed solum, quod *Wratislaus* posset a carcere liberari.

In quo concilio *Innocencius tercius* fugiens a facie *Petri Leonis*, qui *Rome* occupabat Papatum, cum quinquaginta Episcopis & Abbatibus pluribus & Prelatis excommunicavit eundem *Petrum* deceptorem Papatus, & *Conradum* Regem, & complices eorundem extinquendo candelas. *Maynardus* autem taliter qualiter expurgatus in *Pragam* reversus est, contra quem iterum sui quidam confratres *Pragenses* insurgunt, accusantes eum de predictis, & aliis criminibus multis, sed ipse se decenter de omnibus excusavit, & omnem injuriam donavit illis, qui accusaverant eum.

Tandem missus est a Duce *Sobieslao* in *Ungariam*, ut baptizaret filium generi sui cecati Regis, cum multis proceribus *Boemorum*, qui a predicto Rege multum honorificencius susceptus est, quam quando intronizatus est in *Praga*.

In die tamen *Penthecostes* baptizavit filium Regis, a quo Rege donis maximis remuneratus, morbo invalescente, in villa quadam Episcopatus, cui nomen *Seliv* se deposuit, & Duci se visitanti, & ad alia festinanti Episcopus, omnia que de *Ungaria* receperat, resignavit. Post hec feliciter obdormivit, cuius venerandum funus *Pragam* portatum est.

Heynricius autem Episcopus *Olomucensis*, qui funeris exequias celebrabat, lacrimabiliter obtestatus est Ducem *Sobieslaum*, omnesque astantes tam clericos, quam laycos, ut si aliqui maligno spiritu magis quam veritate commoti contra miserum alienigenam habuissent, saltem tunc misero indulgerent. Expleto autem funeris officio in Ecclesia sanctorum martirum *Viti* & *Wenceslai* sepelierunt eum. Huius infortunia si quis magis scire desiderat, ad superiora recurrat.

De Johanne Preposito Wyssegradensi electo in Episcopum.

Johannes Prepositus *Wyssegradensis* a Deo predestinatus post *Meynardum* eligitur, non obstante multorum indictione in contrarium facta tam Duci, quam Imperatori de ipso, anno Domini *millesimo centesimo xxxvi*, quem Imperator cum processione venientem pro investitura recipi jussit, & ipse eciam personaliter sibi occurrit, quem pontificalibus insigniis redi-

dimitum misit ad Presulem *Maguncie* consecrandum, quod eciam factum est *xiij. Kalendas Marcii* cum gaudio magno.

Dumque rediret, antequam venit *Pragam*, occurrentem in via Ecclesiam dedicavit. Peragente autem eo ex more dedicacionis misteria *Nonis Marcii*, signum magnum apparuit in celo, solis enim rota quatuor circulis circumdata videbatur, & fere trium horarum spacio permansit. Presul autem *Johannes* veniens *Pragam* ad sedem suam cum magno gaudio est susceptus.

Incidens de quadam muliere contracta, Capitulum.

Quodam tempore cuidam mulieri contracte, que per plures annos jacuerat in lecto, ipsa sic sola iacente aliis omnibus festantibus in domo vicina, subito beati *Johannes Evangelista*, & beatus *Gothardus* pontificalibus induti apparuerunt, & eduxerunt eam subito, & posuerunt eam in villam, que vocatur *Zlatty* (*u*) in Ecclesia, quam quidam nobilis edificaverat, in honore sancti *Gothardi* Episcopi & Confessoris, ubi sensit odorem mire suavitatis, & vidit viros preclaros facie, laudes canentes Deo, statimque sanata est, cumque vellet in aureo offerre super altare, beatus *Johannes* prohibuit dicens, non modo, sed cras in tua Ecclesia, & enarra mirabilia Dei, maritus autem suus domum reversus, cum non invenisset uxorem paraliticam, quam dimisit, & undique quesitam penitus non inveniret eam, convocatis vicinis plorabant eam, & ecce subito mulier ante hostium sana stetit, & in crastino in Ecclesia inaures obtulit, narrans omnia mirabilia Dei. Eodem tempore *Olomucensis* Episcopus assumpta cruce de altari vadit predicare *Prutenis*, & parum profecit. Eodem tempore, scilicet anno Domini *millesimo centesimo xlij.* regnante Imperatore *Conrado* nondum coronato, inter Ducem *Boemie Wladislaum*, qui patruo suo *Sobieslao* in Ducatu successerat, & inter *Conradum* Ducem *Moravie* orta est discordia, & bellum gravissimum geritur. *Pragense* castrum invaditur, monasterium sancti *Georgii* comburitur, moniales fugiunt extra *Pragam* ad Ecclesiam sancti *Johannis*. *Wladislaus* Dux *Boemie* contra *Conradum* Ducem *Moravie* invocat auxilium Regis *Conradi*, qui Rex venit cum Episcopo *Sdico* in auxilium Ducis *Boemie*. Quo audito Dux *Moravie* cunctis vastatis fugit.

Anno Domini *millesimo centesimo xxx*. *Johannes Pragensis* Episcopus mense *Marcii* infirmari cepit, & longa maceratus egritudine *vj. ydus Au-*

(*u*) Zlapy.

Augusti migravit ad Dominum. Sepultus est autem in capella sancti *Gotbardi* Episcopi & Confessoris, quam ipse construxerat, cui *Silvester* Abbas *Zazavensis* per eleccionem successit, cuius eleccio fuit irrita, & inanis.

De Wratislao Episcopo.

Valentinus Episcopus obiit, cui successit *Wratislaus*, (x) qui in Episcopatu ducatum tenuit, anno Domini *millesimo centesimo lxxxvij.* Dux cum omnibus Principibus terre sue, & Episcopus *Wratislaus* cum universo clero ad synodum Cesaris sunt vocati. *Romanus* tunc Imperator cum multitudine *Cristianorum* ultra mare in adiutorium profectus est, & naufragio periit, & in *Antiochia* sepelitur. Dux autem *Conradus* cum filio Imperatoris in *Apuliam* rediens, obiit, & ossa illius in *Pragam* sunt relata. *Wenceslaus* Dux de solio depellitur, & *Primisl* Dux efficitur, & post tres menses de solio pellitur, & civitas *Praga* in manus Episcopi resignatur.

Anno Domini *millesimo centesimo nonagesimo tercio Wratislaus* Episcopus ab Imperatore habuit vexilla ducatus pro se & suo Ducello, non tamen obmittens nomen Episcopatus. Qui Dux & Episcopus obiit anno Domini *millesimo centesimo nonagesimo septimo, xvij. Kalendas Julii.* Cui successit in Episcopatu *Fridericus* Episcopus, qui obiit anno Domini *millesimo centesimo nonagesimo nono.* Cui *Daniel* Episcopus successit.

Anno Domini *millesimo C. nonagesimo nono Primisl* coronatus in Regem, qui dimissa uxore sua duxit sororem Regis *Ungarie.* Hic eciam rebellans *Philippo* Regi, *Ottoni* Imperatori fecit omagium, qui tamen anno Domini *millesimo ducentesimo* rediit in graciam *Philippi*, hic *Philippus* cepit *Coloniensem* Archiepiscopum. Eodem anno *Cunegundis* filia Regis *Philippi* data est in matrimonium filio Regis *Primisl Wenceslao*, & eodem anno *Philippus* occisus est ab *Ottone Palatino*, & *Otto Rome* Imperator efficitur.

Anno autem *millesimo CC. undecimo* Rex *Primisl Boemie* rebellat Imperatori.

Anno Domini *millesimo ducentesimo duodecimo* facta est allacio reliquiarum sanctorum *Jacobi*, *Thome*, & *Thadei*, Apostolorum, & *Mauricii* de *Theutonia* in *Pragam*. *Fredericus* Rex *Cecilie* venit in *Theutoniam*. Anno Domini *millesimo ducentesimo decimo nono Daniel Pragensis* Episcopus moritur, & *Andreas* substituitur, qui posuit *Boemiam* sub interdicto, &

(x) Brzetislaus, nempe Henricus.

& abiit *Romam*, ubi mortuus eſt. *Gregorius* autem Cardinalis Eccleſias aperuit, & interdictum relaxavit. Anno autem Domini *milleſimo CC. xxij. Honorius* tercius confirmavit ordines *Predicatorum* & *Minorum*. Eodem anno *Peregrinus* electus eſt in Epiſcopum *Pragenſem*. Eodem anno *Conradus* Cardinalis intravit Boemiam. Et anno Domini *milleſimo ducenteſimo xxvij. Predicatores* ceperunt domum in *Praga*. Et anno Domini *milleſimo CC. xxvij. Johannes* Epiſcopus conſecratus eſt. Anno Domini *milleſimo ducenteſimo xxxij.* fratres *Minores* receperunt domum Prage. Et eodem anno ſancta *Elizabeth* canonizata eſt. Et anno ſequenti ſancta *Agnes* filia Regis *Premisl* ſpreto connubio regali & Imperiali cum decem ſodalibus intravit clauſtrum ſancti *Franciſci*, & aſſumpſit habitum pauperum Dominarum ſub regula ſancte Clare de *Aſſiſio*. Cui Papa *Allexander* miſit reliquias venerandas ſub bulla Papali, inter quas eciam miſit ſibi digitum precioſum ſancti *Nicolai* Pontificis, de quo ſupra. Eodem anno *Sdico Olomucenſis* Epiſcopus Eccleſiam in monte *Rzip* conſecravit, quam *Boleslaus* a fundamentis erexerat, vel renovaverat. Hic *Sdico* electus fuerat ad predictam *Olomucenſem* ſedem eodem anno ſecundum ſtatuta canonum conſecratus, & mutato nomine Barbaro vocatus eſt *Heynricus*. (y) Eodem anno caput ſancti *Adalberti* eo quidem loco, ubi martirio coronatus eſt, & fuit tumulatus, repertum eſt.

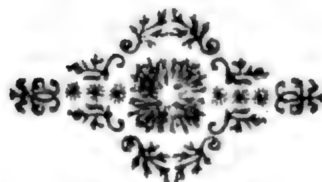
Rex glorioſus *Wratislaus Wyſſegradenſem* Eccleſiam juxta *Pragam* a fundamentis erexit, & exemplo magni *Conſtantini* auguſti duodecim cophinos terre a fundamentis propriis humeris exportavit, canonicas inſtituciones donis multis & diviciis ampliavit, eamque ſancto *Petro* & *Romano* Pontifici aſſignavit, quam Papa *Alexander* per legatum Cardinalem *Tuſculanum* conſecrari mandavit, Prepoſito & ſacerdoti celebranti dyacono, & ſubdiacono in ſolempni miſſa infulis & ſandalis uti conceſſit, & multis exempcionibus decoravit, & ſub proteccione ſancti *Petri* & Sedis Apoſtolice reſervavit. In pariete eciam ejusdem Eccleſie pictura oſtendit. Dux *Wratislaus* (z) filius dicti Regis dormiens a ſancto *Petro* fuit graviſſime verberatus pro eo, quod circa eiusdem Eccleſie Canonicos dure procedebat. Verum quia vexacio dat aliquando intellectum, ſequenti mane oſtendit plagas & veſtigia percuſſure, & ex tunc predictam Eccleſiam innovavit, donis multiplicibusque ampliavit, coronam auream in ea ſuſpendit pondere marcarum xij. argenti vero octoginta, es & ferrum

(y) Reliquorum Epiſcoporum memorias ſparſim libro ſecundo complexus eſt. (z) Alii de Friderico Wladislai filio id narrant.

rum ſine numero optulit, pavimentum politis lapidibus exornavit, & *Romanæ* Eccleſiæ privilegiis communivit.

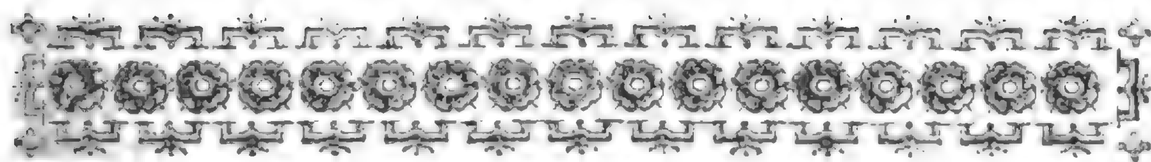
Karolus autem quartus *Romanorum* Imperator & ſemper auguſtus Boemie illuſtriſſimus Rex eam glorioſius effecit. Nam altare, ubi ſanctus *Petrus* Apoſtolus vadens *Romam* miſſam celebravit, in portu *Piſano* in exitu maris, in quo dum poſt eum beatus *Clemens* ſucceſſor die dedicacionis Eccleſie eiusdem, quam cum multis Epiſcopis conſecravit, miſſam celebraret, in ſignum divinum tres gutte ſanguinis de naſo eius ceciderunt, quem lapidem predictus *Karolus* ſecari fecit per medium, & per Papam *Innocencium* nunc Sedem Apoſtolicam gubernantem, (*a*) iterum conſecratum ad predictam Eccleſiam deportavit, (*b*) ut ſit ibi beati *Petri* Sedes & ſpecialis manſio in perpetuum ſicut *Rome* ad laudem Domini noſtri *JESU Criſti*, cui laus & gloria ſemper, Amen.

Et ſic eſt finis hujus Cronice Boemorum.

Bre-

(*a*) Hem tempus, quo ſcripſit, & Chronicon ſuum finivit Marignola. Innocentius VI. ab anno 1353. uſque 1363. præfuit ſedi Romanæ. E quo jam certum habemus Pulkavam decem annis ſerius ſuum Chronicon finiiſſe. (*b*) Hujus rei notitiam primam debemus Marignolæ.

BREVE CHRONICON HUNNO-BRODENSE.

Chronicon hoc debemus gratiæ ac benevolentiæ Illustrissimi ac Excellentissimi DD. Emanuelis Comitis de Waldstein Episcopi Litomericensis, quod nobiscum ex Bibliotheca Waldsteiniana Duxoviensi gratiosissime communicavit. Habetur id in MS. Codice chartaceo miscellaneo Historico, quem ante sæculum Reverendissimus D. Thomas Pessina de Czechorod Episcopus Samandriensis, & Martis Moravici author congessit. Author, ut ex fine testatum sit, id anno 1666. Hunno-Brodæ ex variis manuscriptis schedis & fide dignorum relatione, tum sua notitia compilavit; & quanquam nomen suum nuspiam prodat, conjicere tamen licet eum seu syndici seu senatoris munere in hac urbe functum, qui ad archivum curiæ accessum habuerit, indeque fragmenta quæpiam diplomatum excerpserit. Non contemnendæ in hoc brevi Chronico hujus civitatis memoriæ, præsertim cœnobii ordinis Prædicatorum, & gratiosæ iconis B. V. M. Czastochoviensis hodie in Polonia cultu celebris, quæ abhinc originem suam traxisse traditur. Nec desunt memoriæ irruptionum Hungaricarum, Tartaricarum, Turcicarum & Suecicarum, quæ ob brevitatem facile excurret Lector, ut supervacaneum censeamus plura prænotare.

Quædam memoriæ veteres occasione conditæ urbis Hunno-Brodæ seu Brodæ Hungaricæ.

Anno 1049. *Andreas* Rex *Hungariæ* urbem *Brodam* sic dictam *Hungaricam* condidit, quæ jacet in quodam promontorio sub salubri climate inter meridiem & ortum supra fluvium *Olssavam*. Duabus Ecclesiis ornata est, fuitque olim, nempe monasterio ordinis S. *Dominici Prædicatorum*, & templo Parochiali, quod honori S. *Johannis Baptistæ* Patroni

 ur-

urbis dedicatum eſt. Tertia Eccleſia hodie in ruinis eſt, quæ ab hæreticis *Waldenſibus* conſtructa fuit.

Anno 1068. *Salamon* Rex *Hungariæ* filius *Andreæ* Regis *Hungariæ* duos Marchiones Moraviæ *Ottonem* & *Conradum* pactis ſimul initis adegit, ut alter eorum muros, alter valla civitatis, quæ hodiedum ſtant, conſtruere compelleretur.

Anno 1262. Monaſterium ordinis *Prædicatorum* ſub titulo B. *Mariæ* in cœlos aſſumptæ in urbe *Broda* conditum eſt a quodam monacho ejusdem ordinis, cujus nomen erat *Melchior*, quibus tamen ſumptibus id præſtiterit hodie incognitum.

In hoc monaſterio, ut traditiones ferunt, erat miraculoſa imago B. *Mariæ* Virginis, quam B. *Lucas* penicillo ſuo pinxerat. Fiebant ad eam frequentes peregrinationes ex *Ungaria*, *Auſtria*, *Sileſia*, *Polonia*, & *Bohemia* per multa millia hominum, durabatque peregrinatio præcipue per quatuor dominicas circa feſtum *Aſſumptæ Virginis*, quibus multas indulgentias lucrabantur huc peregrinantes. Hodiedum ejusmodi privilegia & indulgentiæ in vigore ſunt, habenturque nundinæ per quatuor dictas dominicas in hac urbe.

Dein poſtquam bella *Cumanorum*, *Turcorum*, *Tartarorum*, & aliarum gentium invaluerunt, atque non modo *Moraviam* ſed alias etiam regiones inundarunt, ac pene ad incitas redegerunt, habetur quædam memoria mirabilis facti in ſuburbio *Brodenſi* hujus tenoris: Quidam Rex, cujus nomen amiſſum, propter magnam cladem ſuorum & integrum pene exercitum ſuum diſperſum deletumque vix hoſtium manus evaſit, equo ſeu occiſo ſeu dimiſſo ſolus unusque verſus *Brodam Hungaricam* fugam arripuit, & per montes ac ſilvas ſalutem quærens devenit ad quoddam nemus, quod hodiedum **Kralowsky Hag** Regium nemus vocatur. In hac arborum denſitate cum erraret, præter opinionem obvium ſibi habuit quendam incolam, ſuburbanum *Brodenſem*, qui lignorum domum devehendorum cauſa hoc nemus acceſſerat. Quem ut incola otioſum deambulantem conſpexit, ignarus quis eſſet, nec enim veſtium ornatu (quo carebat) regium quid aut nobile portendebat, inclamat, & in operæ auxilium vocat, præter moram Rex adjutricem manum dedit, lignaque cum incola ſedulo in currum congeſſit. Cum autem plauſtrum jam ſat onuſtum eſſet, domumque meditaretur, aſſumpſit errabundum Regem ſecum in hoſpitium ſuum, atque dum paulo poſt tempus prandii adeſſet, juſſit eum una aſſidere menſæ, quare cum præter conſuetudinem uno conviva plus adeſſet, incola uxorem ſuam his verbis inclamavit: **Zeno pržileg wicze pro tohoto ho-**

holeho Hrachu. Quod est: *Uxor affunde plus piforum pro isto calvo.* Id postea in proverbium transiit, hodieque apud nos perdurat, ac in usu est. Postea cum Rex adverteret se se jam ab hostibus suis securum esse, prodidit se receptori suo quis esset, quæsivitque ex illo quid mercedis pro eo peteret, quod eum ex nemore in securitatem deduxerit, atque domi suæ hospitaverit? Ad quod incola respondit, nihil amplius se flagitare, quam ut a rebus duabus per Regis gratiam immunis maneret: primo ne *robotam* ut vocant, posthac amplius præstaret; secundo ut a bernis & præstationibus pecuniariis liber pronunciaretur. Quod utrumque obtinuit; quare defacto hoc prædium exemptum est, nullisque oneribus aut præstationibus quibusque subjectum.

Accidit desuper quod idem Rex post manifestationem suam Consulem civitatis Brodæ ad se evocaret, juberetque, ut illico adesset; Fuit autem Consul eo tempore opificii sui sutor, qui, cum Rex mitteret, plane circa macerandum corium inter dolia occupabatur, qui fatuus homo Regi renunciari jussit: Ne vitio sibi det ad ejus jussa præsto esse non posse, quod corium nunc operam ejus desideret, magnumque ex neglectu & absentia sua periculum incursurum esset atque damnum. Quæ frivola excusatio adeo momordit Regem, ut indignatus edictum fecerit, ne ab eo tempore in perpetuum ullus unquam sutorum in Senatum aut Consulatum recipiatur. Quod hodiedum accuratissime servatur, adeo ut nemo hujus opificii quantacunque demum prudentia, divitiis, virtutibus, aut meritis præditus sit, in Senatum recipiatur. Et hoc secundum veterem consuetudinem sanctissime manutenetur.

Miraculosa autem imago, de qua supra, ut in tutum sub irruptiones Tartarorum aliorumque hostium collocaretur, atque ne in manus gentilium deveniret, a Fratribus *Prædicatoribus* ad *Poloniam* devecta fuit, coliturque hodiedum ibidem *Czastochoviæ.* Quod autem inde rursum levata & reducta non fuerit, procul dubio diu durantia gravissima bella in causa fuerunt, propter quæ non solum monasterium *Brodense*, sed & urbs cum curia & omnibus privilegiis aliquoties combusta, & funditus eversa fuerunt, ipsique Fratres *Prædicatores* in alias regiones ejecti. Iidem Fratres *Prædicatores Zifskianis* temporibus & turbis cum propter periculum non auderent in suo monasterio persistere, apud quandam civem cognomento *Bartosskam* (quæ in suis ædibus iconem S. *Bartholomæi* muro insitam habuit) clanculum occultabantur, & ejus misericordia sustentabantur. Cum denique secta *Hussitica* & aliæ hæreses se se magis magisque dilatarent, ac indies majores vires acquirerent, boni Fratres penitus mona-

nasterium deserere coacti sunt, quod facile ducentis annis in manibus hæreticorum perstitit, donec tandem anno 1630. illud rursum ordini *Prædicatorum* extraditum est, in quod primus Prior & simul eo tempore Parochus P. F. *Abraham Kalewsky* cum Fratribus suis inductus. Monasterium istud olim sumptuose fuit constructum ex quadro lapide, eleganti ubique opera & celatura secundum priscum ædificiorum morem, cum fenestris altis, & fornicibus ex secto saxo, qui tamen vehementia ignis postremum rupti, & aeri intecti expositi corruerunt. Simul humi dejectæ duæ monasterii turres, in quibus olim tubicines alebantur, denique flammarum voragine absumpte duæ magnæ campanæ, elegans horologium, & miri operis organum. Hodie in urbe, quiqui demum ædificant, & fundamenta ponendis ædibus fodiunt, ad duas & tres orgias cineres & rudera combustarum domorum ejiciant necesse est. Quod etiam privilegia quædam piæ memoriæ *Mathiæ* Regis *Hungariæ* & *Bohemiæ* de anno 1489. clare testantur, quæ adhuc inter alia formalia reposita apud nos conservantur. Verba sunt:

Nos itaque supplicationibus humillimis præfati *Mathæi* comitis, nobis in personis præfatorum oppidanorum de *Broda Hungaricali*, ut præmisimus, modo quo supra, porrectis, Regia benignitate exauditis, & clementer admissis, attentis præcipue, & summa cura consideratis ipsorum nostrorum oppidanorum fidem & fidelitatem, quam ipsi & bello & pacis tempore non modo nobis regnantibus, verum etiam divis regibus nostris aut Prædecessoribus regni gubernacula tenentibus sincero fidei zelo, & summa semper constantia ostenderunt, & multis sæpe in periculis variisque casibus nostris & regni nostri multiplicia servicia cum gravissimis jacturis tum rerum suarum tum personarum exhibuerunt, & impenderunt; Cum his igitur & etiam aliis inducti motique respectibus, & hac præcipue causa, quod a divis quondam Regibus nostris Prædecessoribus similes immunitates & libertates nostris oppidanis concessas fuisse nobis declaratum exhibetur, quibus etiam ipsos nostros incolas præfati oppidi longo tempore usos similiter exstitisse, & super his similia etiam privilegia confecta emanataque fuisse accepimus; Verum quia ignis voragine casualiter illa absumpta ac extincta esse jam pridem intelleximus; Nos igitur volentes eos novo privilegio

gio munire, novo etiam patrocinio præſentis noſtri privilegii antiquas præfatorum noſtrorum oppidanorum libertates, immunitatesque roborare, ratificare, ex tunc ipſas ratificamus & præſentis roboramus ac confirmamus, proinde acſi exuſta eorum privilegia in ſpecie nobis exhibita exſtitiſſent &c.

Anno 1280. *Wenceslaus* Rex *Bohemiæ* & Marchio *Moraviæ* aliquot menſibus *Hunno-Brodæ* cum integra ſua aula commoratus eſt, ut id illius Privilegium huic urbi anno 1288. datum teſtatur his formalibus:

Hinc eſt: quod nos attendentes deſolationem civitatis noſtræ in *Broda Hungaricali*, & civium eorundem devota obſequia, quæ in expenſarum exhibitione, & in aliis, cum apud eos fuiſſemus, nobis fideliter præbuerunt, ad noſtrum animum revocantes, volentesque ipſis beneficiorum regalium gratioſas vices rependere &c.

Anno 1510. Rex *Wladislaus* cum filio ſuo *Ludovico* Rege a feſto S. *Wenceslai* usque *Epiphaniam Domini* reſedit *Hunno-Brodæ*, & ab inde civitati *Hradiſtienſi* plura privilegia dedit, uti ibidem in curia aſſervantur.

Præterea in hac noſtra civitate magnæ olim & celebres opulentæque nundinæ ac fora erant annis ſingulis. Nam egregii quique & divites mercatores ex civitatibus *Imperialibus* in ea ſuas officinas & emporia habebant, alebantque hic ſuos factores ſeu adminiſtratores, uti id Privilegium piæ memoriæ *Ottagari* Regis *Bohemiæ* de anno 1272. his formalibus teſtatum facit:

Omnibus igitur & ſingulis noſtræ, ac futuræ ætatis hominibus liqueat evidenter, quod devotorum noſtrorum civium de *Broda* profectui & commodo flagrantius intendentes, ipſis favorabiliter, ut eo jure, quod habet civitas noſtra *Lübſchitz* gaudere valeant, nunc & in ævum duximus indulgendum. Deſuper abundanti ad hæc eis gratiæ ſingularis, commoditatis, promotionisque omnimodæ intuitu jus depoſitionis mercium, ſeu mercimoniorum ibidem concurrentium hinc & inde, quod vulgo Niederlage dicitur, concedentes hujusmodi ſub prætextu, quod cives de terris noſtris octo diebus, & cives aliarum terrarum duabus hebdomadis ad plenum cum ſuis mercibus ibi moram trahere teneantur &c.

An-

Anno 1505. *Hunno-Broda* fuit in manibus Domini *Joannis de Lomnicz & in Mezrzicz.* Tum vero civitas adhuc fuit non infimi nominis ac celebritatis, erantque in ea adhuc mercatores prædivites, qui in diversis mercimoniis centum millia florenorum pretio æquantibus negociabantur. Opificum & artificum omnis generis fuit copia & delectus, adeo, ut qui re quapiam indigebat, opus non habuerit seu *Praga* seu *Vienna* accurare. Nam omnia hic tolerabili pretio acquirebantur.

Postquam autem postea Dynastæ nostri, & quidem primo Domini de *Kunowicz*, & nunc non pridem Domini de *Kaunicz* (quod jam excurrit ad 150. & ultra annos) successive obiissent, urbs magnas injurias & calamitates perpessa est, usque dum denique infelicissima tempora ingruissent.

Quemadmodum Anno 1605. primo bellum *Boczgayense*, (*c*) qui cum magno exercitu *Ungarorum* & *Turcorum* usque *Brodam* progressus ad eam expugnandam secum diversas bellicas machinas & scalas ad muros transcendendos advexit. Verum Dei adjutorio civitas defensa fuit. Nam cum adhuc esset sat munita & hominibus abundaret, haberetque etiam quædam provincialia præsidia, quæ tum Dominus Comes de *Salm* Capitaneus Marchionatus *Moraviæ* advexerat, is omnes copias suas contrahens, & simul civitatis homines educens in campum, qui dicitur Nad Bagowczem, egressus est, ubi hostem sibi habuit obviam. Procul dubio autem is cum omnibus suis, utpote multo inferior numero, in arena ab hoste proculcatus fuisset, nisi tres strenui vexilliferi *Cosacorum* in auxilium venissent. Qui tam audacter atque constanter in hostem impetum fecerunt, quod non citra miraculum acies eorum perruperint, in confusionem redegerint, ac proinde auxilio civitatensium ultra duodecim millia hujus gentilis & barbaræ gentis depulerint, occiderint, heroiceque pugnantes in fugam converterint, quos per quatuor milliaria usque ad *Hungaricum Skalicium* persecuti sunt. Qua in fuga omnes eis munitiones præsertim scalas eripuerunt. Nihilominus multi civium præcipuorum, filiorum, aliorumque opificum, præter non paucum numerum provincialium copiarum hac pugna perierunt. Fuitque hæc victoria nostris satis cruenta.

Secundo anno 1622. temporibus *Bethlemi Gabor* Principis *Transylvaniæ*, qui cum Principe *Krnoviensi (d)* ingentique exercitu, inter quem &

(*c*) Sic dictum a Stephano Boczkai Principe Transylvaniæ. (*d*) Id est: Carnoviensi seu Jægernsdorfensi.

& aliquot millia *Turcorum* erant, *Posonio* ex *Hungaria* versus *Brodam* progressus est, quam a festo *S. Wenceslai* usque festum *S. Georgii* milite suo cinxerunt, aderatque ipse Princeps *Bethlehem*, Princeps *Carnoviensis* & Bellidux *Turcicus Bassa*, universæque istorum copiæ septuaginta millia militum superaverant. Itaque circum omnes pagos, villas, & molendina incederunt, pecora absumpserunt, *Turcique* multa millia hominum per silvas & montes captivarunt. Qui vero præsidii causa ex vicinis pagis villisque in civitatem se receperunt, pene frigore ac fame enecti sunt, nam canes felesque edere coacti victualium defectu. Dein cum pax reddita esset, quod bellum non absumpsit, hinc atque illinc dilapsum est, quodque superstes mansit, pestis contagione sublatum est, adeo ut vix una pars hominum relicta sit. Ceterum malum istud & mors jam regnare cœpit, cum hostiles exercitus ad *Brodam* jacerent, nam inter germanos milites plurimi periere, quemadmodum & ipse Princeps *Krnoviensis* recedens *Trenczinii* mortuus est.

Tertio, anno 1643. tempore incursus *Suecici* cum post expugnatum *Cremsirium* Generalis *Durstenbohe* tria millia equorum cum supremo Colonello *Petro Anderbohe Brodam* expedivit. Hic cum nec miles, nec arma essent, cives urbem dedere coacti sunt, & expilationem cremationemque urbis pecunia redimere. Cum dein abhinc moveret hostis, quadringentos currus cum equis secum rapuit vario commeatu, frumento, cerevisia, vino, aliisque spoliis onustos. Nam erat tum plena civitas hominum ex vicinis locis huc se præsidii causa recipientium, non enim tam inopinam urbis invasionem aut deditionem animo præviderant. Sub abitum suum hostis ignem in urbem injecit insuper, hinc curia, monasterium, arx, praxatorium, horrea, villæ, ecclesia parochialis, & multæ domus in quodam civitatis angulo funditus concrematæ sunt. Damnum vero civium ex hoc igne & spoliis milliones florenorum superavit.

Quarto demum anno 1645. urbs rursum ejusmodi calamitatem experta, cum denuo Colonellus *Miller* cum agmine *Suecici* militis urbem accederet, & eodem modo ut prius a civibus ob militum & armorum defectum recipi cogeretur. Tum cives, qui in urbe remanserant (nam multi in *Hungariam* fuga elapsi sunt) non habentes, ut secundo expilationem & inflammationem urbis redimerent ab hoste, per capita æstimati fuere, vique extortum quod ex pecuniis & pretiosis corradi poterat. Incredibile dictu quantas afflictiones & pressuras tum experti cives, nemini tamen vim mortis intulerunt. Per tres dies hic commorantes tandem exhausta & evacuata urbe recesserunt.

Poſt tot tantaque tolerata mala & ineffabiles calamitates, quas urbs per plures annos tum per hoſtes tum continua hyberna militis noſtri ſuſtinere debuit, in grande æs alienum incidit. Cum autem pace univerſæ Chriſtianitati reddita ſperare nobis liceret, nos vires noſtras recollecturos, ut juxta prioris libertatis jura noſtra tueremur, per dynaſtas noſtros omni pene ſubſidio, quod ad vitæ victusque uſum pertinet, exuti ſumus. Ablata nobis prædia, cumque his omnia remedia, per quæ noſtris creditoribus ſatisfacere, & noſtram proliumque vitam ſuſtentare potuiſſemus. Adeo ut ad incitas redacti ſimus, & urbs modo veluti inter cineres & rudera jaceat, neque umbram illius formæ habeat, qua olim præfulſit.

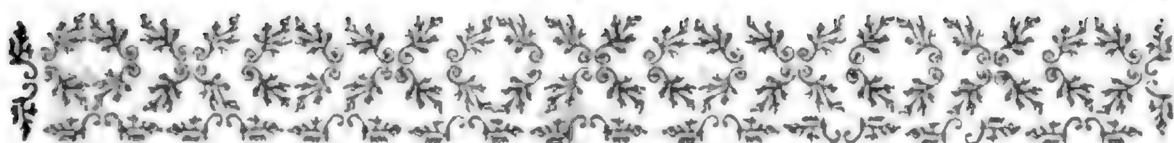
Ad hæc anno 1663. rurſum infelix & inopina Tartarorum irruptio nos exanimavit, quo ter intra paucos dies maximas & terriculoſiſſimas anguſtias ab his paganis ſuſtinuimus. Nam ad ictum nonniſi ſclopeti nonnulla millia appropinquabant urbi, & vicinos pagos, villas & molendina deprædabantur, cremabant, & plus quam decem millia captivorum abducebant. Nihilominus Dei gratia urbs & ſuburbia nonnihil militaris præſidii habentia ab impetu hoſtium præſervata ſunt, aderant enim cohortes quæpiam equitum cataphractorum, deſultoriorum, & Charvatarum. Tandem hoſtis feliciter depulſus eſt. In vicinis tamen locis multi a Tartaris crudeliter occiſi ſunt, excoriati, & nonnullorum capita verubus & haſtis ſupra portas defixa teſtimonio ſunt hucuſque huic crudelitati. Multa millia hominum, quæ ſe in urbem receperunt, hic refugium & ſalutem invenerunt.

Hæ memoriæ collectæ ſunt ex diverſis manuſcriptis, quæ adhuc poſt tot tamque infauſta incendia & clades hujus urbis reperiri poterant, & a multis ſenibus honeſtis & fide dignis viris hodie ſuperſtitibus annotata fuere & ſunt.

Actum in urbe *Hunno-Broda*, die 15. Julii 1666.

Finit memoria civitatis Brodæ-Hungaricæ.

DE

DE FRAGMENTO SYNODI STRIGONIENSIS.

Quo anno synodus hæc Strigoniensis, cujus fragmentum proferimus, celebrata fuerit, obscurum, quandoquidem prima illius folia, in eo codice, e quo excerpsimus, desunt; cum tamen hæc synodus inscriptionem faciat Clementi Papæ, haud fallax conjectura capitur eam non posterius Clemente VI, qui medio sæculo XIV. Ecclesiæ Romanæ præfuit, celebratam fuisse, cum codex, in quo hoc fragmentum habetur, ante medium sæculi XV. scriptus sit, Clemens autem VII. uno pene seculo posterior fuerit. Synodo huic Strigoniensi in eodem Codice MS. chartaceo subjuncta altera synodus provincialis, quæ anno 1420. in choro ecclesiæ Collegiatæ in Calis Gnesnensis diœcesis coacta fuit. Codex vero iste, in quo præter cetera etiam Pulkavæ MS. continetur, asservatur in sumptuosissima Bibliotheca Illustrissimi ac Excellentissimi D.D. Francisci Antonii S. R. I. Comitis de Nostitz, Suæ S. C. Regiæque Apostolicæ Majestatis Consiliarii Actualis & Intimi, supremi in Regno Bohemiæ Gubernii Assessoris, Comitatus vero Regii Rhinecensis tum dominiorum Falkenaviæ, Heinrichsgrinii, Tssechoviæ, Pakomirschizii, Meschizii, Stambachii & Schadenæ in Regno Bohemiæ supremi Dynastæ, qui codicem hunc benevolentissime nobiscum communicavit.

FORMA SYNODALIS

Quomodo eligendus sit Archiepiscopus Strigoniensis.

Initium deest. Hujus sacri Concilii innovamus.

Sciendum est, quod volentibus Ecclesias vacantes ordinare, quod altero de tribus modis ipsis vacantibus providetur, aut enim ordinatur va-

cans Ecclesia per provisionem, aut per eleccionem, aut per postulacionem sollempnem. Provisio pertinet ad superioritatem, in qua non est necessaria forma concilii, eleccio autem & postulacio ad inferiores, in quibus forma concilii generalis necessario est observanda. Forma autem ipsius concilii talis est forma scrutinii, compromissi & inspirationis vel quasi. Secundum alteram istarum, quicunque vult eligere, vel solempniter postulare in ecclesiis Kathedralibus, regularibus, & collegiatis, debet de necessitate procedere; Per formam aut scrutinium proceditur modo subscripto. Ecclesia enim pastoris regimine destituta, Capitulum sive Canonici presentes statuent terminum ad eleccionem celebrandam, de quo fiat publicum instrumentum, in quo narrabitur, quod die tali recedente vel translato aut defuncto tali Prelato talis Ecclesiæ, ejusque corpore ecclesiastice tradito sepulture, Capitulum sive Canonici, qui tunc presentes erant, convenientes, talem terminum cum continuacione dierum sequencium ad eleccionem celebrandam unanimiter statuerunt, qui terminus erit competens, quod infra illum absentes, qui vocandi sunt, citati commode venire possint, consideratis locorum distantiis, & personarum, & temporis qualitate, non tamen nimis longum, quia in eleccione mora est periculosa. Et si vocandus scitur, ubi personaliter residet, personaliter est vocandus, si vero nesciatur, vocetur in loco, ubi morari consuevit per edictum publicum; vocacio autem fiet sub hac forma. B. Prepositus & Capitulum *Strigoniensis* Ecclesie, tali Canonico *Strigoniensi* colate moranti salutem in Domino. Discrecioni vestre significamus, quod bone memorie P. quondam Archiepiscopus noster die tali fuit viam universe carnis ingressus, & corpus eius cum reverencia debita ecclesiastice traditum sepulture; Ne igitur Ecclesia nostra propter diutinam vacacionem gravem paciatur in spiritualibus & temporalibus lesionem, diem talem cum continuacione dierum sequencium ad tractandum de eleccione futuri Pontificis, & ad eleccionem celebrandam duximus statuendum. Quocirca vos requirimus, & peremptorie citamus, quatenus die ipsa nobiscum convenire curetis, alioquin nos ex tunc ad eandem procedere curabimus, vestri absencia non obstante, quod si forte iusto impedimento detenti venire nequiveritis, & velitis alicui de Canonicis committere vices vestras, ad nos vestram specialem literam, & ydoneum nuncium transmittatis, qui iuxta statuta concilii generalis de ipso impedimento faciet plenam fidem. Datum &c. He autem litere erunt aperte, & de presentacione ipsarum fiat publicum instrumentum, ne possit maliciose negari citacio, prout aliqui iam fecerunt. Debent autem convenire in Ecclesia vel in

Ca-

Capitulo, si possunt; vel in alio loco ydoneo, si ibi commode venire non possunt. Sed ubi ex causa solitus locus mutatur, & locus & causa in citacione inserantur. Omnibus autem in loco statuto simul convenientibus, diligenter deliberent, an per viam scrutinii, aut compromissi procedere velint, si viam scrutinii eligant, de eleccione hujus fiat publicum instrumentum, in quo contineatur, quare diligenti deliberacione habita placuerit omnibus & singulis, & concorditer omnes consenserint per viam scrutinii procedere. Quo facto sic procedent. Eligantur enim ex ipso collegio, & non aliunde tres fide digni vel plures, vel pauciores, licet melius sit, quod tres tantum juxta concilium generale, de qua eciam eleccione fiat publicum instrumentum, quibus detur potestas per idem instrumentum vel scripturam aliam autenticam examinandi vota sua & aliorum nullo obmisso, secrete & sigillatim in scriptum ea redigendi, & redacta mox in communi publicandi, ut sciantur, qui in quem consenserunt, & meriti ad meritum, & zeli ad zelum, & numeri ad numerum collacionem faciendi, qua collacione per eos habita diligenti, eleccionem faciendi, & eum eligendi, in quem invenerint omnes vel majorem & saniorem partem Capituli consensisse. Itaque unus eorum scrutatorum de consensu & voluntate aliorum duorum vice sua, & collegarum, & aliorum omnium, qui in eos consenserunt, eleccionem pronuncciet in scriptis, & solenniter celebret, & alia faciet, prout compromittentibus placuerit. Huic autem instrumento super potestate tradita confecto, omnes se se subscribent: Ego &c. predictis interfui, & consensi, & predictam potestatem eis contuli. Et postea sigilla omnium & eciam Capituli apponantur. Hoc facto isti tres trahunt se ad partem, & primo scrutabuntur voces eorum, ita quod duo scrutentur tercium, post hoc seriatim & singulariter vocabunt quemlibet de Capitulo solum per se, & primo ipsum, qui habet in eleccione primam vocem, de consuetudine, & dicent ei secreto: Exemplo *Danielis*, frater in eleccione presenti habeas Deum pre oculis, cujus tunc causa tractatur, non te decipiat odium, favor, vel amor, non pecunia, que humanos solet pervertere sensus, non lucro tuo prospicias, sed utilitati communi; Ideo adiuramus te per *Deum* vivum, & in virtute *Spiritus Sancti*, & sub periculo anime tue, quod consencies in eum, & eum nomines, quem ex voto cordis utiliorem, & meliorem Ecclesie, (e) & per quem jura Ecclesie possunt melius defensari. Tunc ille dicat; Et ego credo. P. meliorem & utiliorem, & in eum consencio, & eum no-

(e) Desideratur: *noveris*, vel quid simile.

nomino eligendum in Episcopum & pastorem, & tam interrogacio, & adiuracio, quam responsio redigantur in scriptis, & hoc per tabellionem clericum, vel si non possit haberi tabellio, duo ex eis hoc scribant. Completo scrutinio, mox ipsi scrutatores, nullo actu contrario intermedio, redibunt ad Capitulum, & ipsi vel unus eorum de aliorum mandato vota singulorum secreto & sigillatim, (*f*) placet vobis, quod ea publicemus; qui dicent, placet; tunc publicabunt, vel publice legent, ut quod secrete actum est, ab omnibus sciatur, qua publicacione facta, collacio numeri ad numerum, zeli ad zelum, & meriti ad meritum fiet per ipsos scrutatores, sic si vota Canonicorum divisa fuerint in plures, surgent in medio Capituli, & publicatis votis, incipient a capite, & legent sic: A. B. & C. consenserunt in P. Item ex altera parte legent, d. e. & ff. consenserunt in M. & tunc sic publicabunt dicentes; Nos invenimus majorem numerum consensisse in P. nam cum sint in universo XL. Canonici, XXV. consenserunt in P. & XV. in M. Item invenimus P. etiam maioris esse meriti, quia literacior, providencior, honestior, sciencior, melior, & potencior ad jura Ecclesie conservanda, quam M. Ubi autem unus solus est in scrutinio nominatus, non habet locum collacio numeri ad numerum, zeli ad zelum, vel meriti ad meritum. Fiat tamen tunc, talis collacio per eum, qui maior est, vel per scrutatores, utrum sic nominatus sit de legitimo matrimonio natus, competentis sciencie, sufficientis etatis, & in sacris ordinibus constitutus, que si concurrant, procedatur ad eleccionem. Et duo ex scrutatoribus, quibus data potestas a Capitulo eligendi, tribuant potestatem tercio eleccionem pronunciandi & publicandi nomine suo & omnium consencienciuim, quia unus debet eligere, & in continenti eleccio & pronuncciacio fiet primo in Capitulo in hac forma. In nomine *Patris*, & *Filii*, & *Spiritus Sancti*, amen. Anno, mense, & die talibus; Ego &c. unus de scrutatoribus a tali nostro Capitulo nominatus, & electus ad faciendum scrutinium & eleccionem futuri Pontificis secundum formam pretaxatam, ipsa servata in omnibus, de voluntate, consensu, & mandato collegarum meorum, ac ex potestate michi & ipsis tradita, invocata *Spiritus Sancti* gracia, ad honorem *Dei*, & gloriosissime Matris *Marie*, & talis, sancti nostri Ptaroni & omnium Sanctorum, P. in quem, collacione facta, reperimus omnes vel maiorem, & saniorem partem nostri Capituli in scrutinio consensisse, in nostrum & Ecclesie nostre Episcopum eligo & Pastorem, eandemque eleccionem in hys scriptis pronunccio.

Post

(*f*) Hic aliquid deest.

Poſt hoc pulſantur campane, & populus congregetur, quo congregato per alterum ex electoribus ad hoc per Capitulum deputatum, publicetur eleccio in communi, vel coram clero & populo, & cantetur *Te Deum laudamus* ſolempniter, & electus, ſi preſens eſt, deportetur ante altare, & intronizetur; forma autem publicacionis talis erit. Recitetur totus proceſſus, ſicud jam in forma pronuncciacionis dictum eſt, & ultimo ſic adiciet; quam eleccionem vobis denunocio, & in preſencia omnium dico ſolempniter publicandam. Celebrata autem & publicata eleccione, decretum eleccionis ſic ſiet. Sanctiſſimo ac Beatiſſimo Patri, & Domino ſuo Domino M. Divina providencia *Romane* ac univerſalis Eccleſie Summo Pontifici P. Prepoſitus & Capitulum *Strigonienſis* Eccleſie eius humiles, fideles, ac devoti filii pedum oſcula beatorum. Sacris Canonibus novimus eſſe cautum, quod ultra tres menſes vacare non debeant Eccleſie Kathedrales noſtre, ne propter defectum paſtoris Dominicum gregem lupus rapax invadat, ac viduata Eccleſia in ſuis facultatibus grave diſpendium paciatur. Eapropter bone memorie B. Archiepiſcopo noſtro anno, menſe, & die talibus &c. ſicut Deo placuit, viam univerſe carnis ingreſſo, ipſius corpore, ut moris eſt, cum reverencia Eccleſiaſtice tradito ſepulture, nos tales, qui tunc preſentes eramus, convenientes in unum, ad eleccionem futuri Pontificis noſtri canonice celebrandam, talem terminum cum continuacione dierum ſequencium duximus ſtatuendum. Citatis igitur interim, & tunc preſentibus omnibus qui eleccioni celebrande debuerunt, voluerunt, & potuerunt commode intereſſe, in Eccleſia nos recepimus, de eleccione futuri Pontificis tractaturi. Sane poſt diverſos tractatus inter nos habitos, & nominaciones diverſarum perſonarum, ſimplices & diſcuſſiones, ac iniquiſiciones multiplices, tandem placuit nobis univerſis & ſingulis per viam ſcrutinii noſtre Eccleſie providere, & eligentes trés, ſeu a. b. & c. de noſtro collegio fide dignos, dedimus eis plenariam poteſtatem, ut ſecrete, & ſigillatim vota cunctorum, primo tamen ſua, & poſtea noſtra diligenter inquirerent, & ea in ſcriptis redigerent & ſic redacta mox in communi ea publicarent, & tam numeri ad numerum, zeli ad zelum, quam meriti ad meritum collacione habita diligenti, illum eligerent, in quem invenirent omnes vel majorem & saniorem partem noſtri collegii conſenſiſſe. Itaque quod unus de conſenſu & voluntate aliorum duorum ſcrutatorum vice ſua & collegarum, & aliorum omnium eleccionem eandem pronuncciaret in ſcriptis, & ſolempniter celebraret. Qui ſecedentes in partem primo vota ſua, ita quod duo ſcrutabantur tercium, ſecundo tres ſimul vota omnium aliorum, ſicut nobis re-

retulerunt, secrete & sigillatim diligenter inquisiverunt, & in scriptis redacta mox in communi publicarunt, & in nostra presencia per eosdem secundum formam eis datam tam numeri ad numerum &c. collacione habita diligenti. Tunc unus ex scrutatoribus ante dictis, de voluntate, consensu, & mandato aliorum, talem, in quem repertum fuit, omnes vel maiorem partem & saniorem nostri collegii seu Capituli in scrutinio consensisse, vice sua & collegarum, omniumque aliorum in hys consencientium, invocata *Spiritus Sancti* gracia in nostrum & Ecclesie elegit Episcopum & Pastorem, virum utique plene & mature etatis, utpote qui xxxiij. annum sue etatis exegit, de legitimo matrimonio procreatum, & ceteris ut supra. Quam eleccionem pronuncciavit in subscriptis & publicavit hoc modo; In nomine *Patris*, & *Filii*, & *Spiritus* sancti, amen; Anno, mense, & die, talibus, Ego &c. unus de scrutatoribus a dicto nostro Capitulo nominatus, & ceteris ut supra. Dictam vero eleccionem, sic canonice & solempniter celebratam & publicatam in communi omnes recepimus, & approbavimus, *Te Deum laudamus* more solito cum cordis iubilo decantando. Denique electus sibi tali die eleccioue presentata, licet ex humilitate se insufficientem & indignum asserens se multipliciter excusaret, nobis tamen vehementer instantibus, timens divinis disposicionibus contraire, invocato divine pietatis auxilio, tali dicte eleccioni consensit, non tam timide, quam devote eleccionem ipsam, onusque impositum, ut prodesse valeat, suscipiens, & acceptans. Vestre igitur beatitudini duximus unanimiter supplicandum, ut predictam eleccionem, sic canonice & solempniter celebratam dignemini confirmare, & electo nostro consecracionis munus favorabiliter impertire. Quatenus nobis velud pastor ydoneus & toti provincie preesse utiliter & prodesse. Nosque & alii sibi commissi sub ejus sacro regimine possimus coram Deo salubriter militare. Ad hujusmodi autem confirmacionem nomine nostro a vestra Sanctitate petendam, talem & talem nostros Canonicos & collectores instructores & procuratores ordinavimus, & constituimus, & propter hoc eos ad vestre *Sanctitatis* pedes duximus destinandos, dantes eis plenam & liberam potestatem petendi confirmacionem, & si necesse fuerit provisionem, & jurandi in animas nostras, si visum fuerit expedire, promittentes nos ratum & gratum & firmum perpetue habituros, quidquid per eos in predictis vel aliquo predictorum extiterit procuratum. Ut autem omnium nostrum vota in predictis omnibus & singulis in hac eleccione & peticione concordasse noscatis, *Sanctitati vestre* hoc canonicum Decretum mittimus roboratum propriis manibus & subscriptum. Ego, talis,

Pre-

Prepoſitus *Strigonienſis* Eccleſie ſupradictis omnibus & ſingulis conſenſi & conſencio, & manu propria ſigno, & ſubſcribo. Ego talis vice talis ſcribere neſcientis, de mandato ſuo ſubſcribo. Notarius autem in fine dicet; Acta ſunt hec anno, menſe, & die, talibus.

Per viam compromiſſi proceditur modo ſubſcripto. Canonici vacante Eccleſia ſtatuant terminum ad eleccionem celebrandam, interim vocatis omnibus abſentibus, & in termino convenientibus, qui debent, volunt, & poſſunt commode intereſſe, major de Capitulo, vel alius, cui capitulum hoc committit, querit a ſingulis, ſi placet eis per viam procedere compromiſſi. Singulorum autem aſſenſu habito, tractetur de perſona cui committatur, convenientibus, unus de mandato Capituli dicet; Ego vice Capituli & mandato committo, ſeu do, a. ſi eſt unus, vel a. b. c. ſi in plures compromittant, poteſtatem providendi noſtre Eccleſie de paſtore. Illi, in quos compromittetur, ſi plures ſunt, quia poſſunt eſſe duo, tres, quinque, & ſeptem, trahant ſe ad partem, & ſimul deliberent poteſtate recepta, & conferant de perſona eligenda, & ſi concordaverint, redeant ad Capitulum, & forma eis a Capitulo tradita in omnibus, unus eorum eleccionem pronunciet, & publicet ſic; In nomine *Patris*, & *Filii*, & *Spiritus* ſancti, Amen. Anno, menſe, & die talibus; Ego &c. de voluntate & conſenſu collegarum meorum in quos unanimiter compromiſſum fuit a Capitulo noſtro, & in quos poteſtatem providendi Eccleſie tranſtulerunt, vice mea & ipſorum, omniumque aliorum in eleccione jus habencium, & hic preſencium, ex auctoritate & poteſtate ſupradicta michi, & aliis meis collegis conceſſa, invocata *Sancti Spiritus* gracia, in quem nos a. b. c. compromiſimus, ſupradicti ſimul convenimus in unum, & Eccleſie noſtre Epiſcopum eligo & paſtorem, & de ipſo provideo dicte Eccleſie in paſtorem, & ipſam eleccionem & proviſionem in ſcriptis & ſollempniter publico in communi. Hec forma ſervanda eſt, quando compromiſſarii ſunt de collegio prout dicit concilium. Si vero erant extra collegium, tunc ſufficit dicere; Ego, talis, unus de compromiſſariis ſupradictis, de voluntate & conſenſu ipſorum vice tocius Capituli, P. in quem omnes convenimus, eligo, ſive provideo, in talis, Eccleſie Epiſcopum, & paſtorem, & hoc quando totum Capitulum concordat, ſicuti uno contradicente, non poteſt per viam compromiſſi procedi. Poſtmodum vero coram clero & populo publicet eleccionem ſive proviſionem, & poſtea fiat decretum ipſius eleccionis ſive proviſionis hoc modo. Almo & beatiſſimo Patri & Domino ſuo, Domino *Clementi* Divina providencia SacroSancte *Romane*, ac univerſalis Eccleſie Summo Pontifici, P. Prepoſitus & Ca-

Capitulum Ecclesie *Strigoniensis*, ejus humiles filii & devoti pedum oscula beatorum. Cum propter vacacionem Ecclesie pastorum solacio destitute in spiritualibus & temporalibus dispendia paciantur, conditores canonum deliberacione provida statuerunt, ut ultra tres menses vacare non debeant Ecclesie Kathedrales. Defuncto igitur bone memorie B. Archiepiscopo nostro, anno, mense, & die talibus, sicut Deo placuit, ipsiusque corpore cum reverencia tradito ecclesiastice sepulture, nos, tales, Canonici *Strigoniensis* Ecclesie, qui tunc presentes eramus, convenientes in unum pro eleccione futuri Pontificis celebranda, talem terminum cum continuacione dierum sequencium duximus statuendum. Citatis igitur interim &c. & tunc presentibus omnibus, qui eleccioni celebrande debuerunt, voluerunt, & potuerunt commode interesse, in capitulo nos recepimus, de eleccione futuri Pontificis tractaturi, & post diversos tractatus inter nos habitos, tandem placuit omnibus & singulis per viam compromissi nostre viduate Ecclesie providere; Considerantes in unum difficulter multitudinem convenire & sepe in paucos spiritum sanioris consilii residere, dedimus plenam & liberam omnes & singuli unanimiter potestatem, a. b. c. de nostro collegio, ut quod vel major pars ipsorum vice sua & nostra per eleccionem canonicam, vel postulacionem concordem Ecclesie nostre supradicte vacantis, Deum & bonum statum ipsius Ecclesie habentes pre oculis, de persona ydonea providerent; omnem potestatem & vicem nostram eis supercommittentes, ita quod unus ipsorum de consensu aliorum compromissariorum, vel maioris partis ipsorum vice sua, & collegarum, & nostra illum, in quem omnes ipsi, vel maior pars ipsorum conveniret, eligerent, & eleccionem in presencia nostra solempniter publicarent, qui secedentes in partem, & *Spiritus sancti* graciam invocantes devote, post tractatus varios, & diversos de diversis personis inter se habitos, ut nobis postmodum retulerunt, tandem in Magistrum P. *Strigoniensem* Prepositum, in sacerdotali ordine constitutum iidem unanimiter convenerunt, virum utique plene & mature etatis &c. nec non vita & moribus & literarum sciencia merito commendandum, in spiritualibus & temporalibus plurimum circumspectum, quem, talem, & in forma in compromisso apposita, in hunc modum elegit. In nomine *Patris*, & *Filii*, & *Spiritus* sancti, Amen. Anno, mense, & die talibus; Ego, talis, unus de compromissariis supradictis de voluntate & consensu collegarum meorum, juxta formam compromissi michi & ipsis traditam, vice mea & eorum ac omnium de Capitulo tradita, & invocata *Sancti Spiritus* gracia, ad honorem *Dei*, & gloriosissime *Virginis Matris* eius, & talis

san-

ſancti noſtri patroni, & omnium Sanctorum Magiſtrum P. *Strigonienſem* Prepoſitum, in quem nos compromiſſarii ſupradicti unanimiter convenimus, in noſtrum & Eccleſie noſtre eligo Epiſcopum, & paſtorem, & de ipſo provideo dicte Eccleſie in paſtorem, eandemque eleccionem ſeu proviſionem in hys ſcriptis pronunccio, & publico in communi; quam publicacionem omnes unanimiter recipimus & approbamus more ſolito, campanis pulſatis cum cordis iubilo, *Te Deum laudamus* ſellempniter decantando. Conſequenter populo conveniente ad pulſum campanarum, P. de noſtro mandato dictam eleccionem ipſi Prepoſito publicavit. Idem vero electus ſibi die tali eleccione preſentata, licet ſe multipliciter excuſaret, tamen nobis vehemenrer inſtantibus, invocato Divine pietatis auxilio, die tali, dicte eleccioni conſenſit. *Sanctitati* igitur veſtre duximus unanimiter ſupplicandum, ut eleccionem predictam ſic canonice celebratam dignemini confirmare &c. ut ſupra patet usque ad finem, cauſa brevitatis.

Per inſpiracionem fiat eleccio hoc modo. Si dum Canonici primo intrant Capitulum pro eleccione celebranda, non ſpeciali tractatu precedente, quaſi divina inſpiracione, & revelacione omnes, non contradicente conſenſerunt in aliquem repente, & ſimul eum eligunt, & venient dicentes una voce, eligo P. eligo P. Talis eleccio dicitur facta per inſpiracionem, ex quo omnes Canonici uno ore & uno ſpiritu eligunt. Non eſt vis, ſive dicant, eligo, ſive eligimus, quia una cenſenda eſt eleccio propter unanimes voluntates. Et formaliter tunc fit decretum. Sanctiſſimo Patri & Domino ſuo Domino *Clementi* divina providencia Sacro-Sancte *Romane* ac univerſalis Eccleſie Summo Pontifici, P. Prepoſitus & Capitulum *Strigonienſis* Eccleſie, cuius humiles filii & devoti pedum oſcula beatorum. Ne pro defectu paſtoris gregem Dominicum lupus rapax invadat, aut in ſpiritualibus & temporalibus Eccleſia viduata grave diſpendium paciatur, conditores canonum deliberacione provida ſtatuerunt, ut ultra tres menſes vacare non debeant Eccleſie Kathedrales &c. Eapropter bone memorie B. Archiepiſcopo noſtro anno, menſe, & die talibus, ſicut Deo placuit, viam univerſe carnis ingreſſo, ipſius corpore, ut moris eſt, cum reverencia eccleſiaſtice tradito ſepulture. Nos tal. Canonici *Strigonienſis* Eccleſie, qui tunc preſentes eramus, convenientes in unum, ad eleccionem futuri Pontificis noſtram canonice celebrandam, talem terminum &c. ut ſupra. Et nobis in unum locum & propoſitum congregatis, unus quisque divina inſpiracione repente nulla nominacione, nonque alio tractatu precedente, P. virum utique plene & perfecte

etatis, utpote qui xxxiij. etatis sue annum exegit, de legitimo matrimonio natum &c. unaminiter, & una voce similiter, ac unanimiter omnes & singuli in Episcopum elegerunt, & pastorem, & pulsatis campanis &c. Cum per mutuum consensum eligencium & electi quasi fedus spiritualis matrimonii contrahatur, decet, quod in eleccionibus pontificalium, & quarumlibet ecclesiasticarum, secularium & regularium dignitatum, arbitrium liberum electoribus conservetur, ut secundum Deum & rectam conscienciam, vacanti Ecclesie valeant de pastore ydoneo providere. Sed quia nonnullorum detestanda cupiditas culmen dignitatum ambiens, pontificalibus aut aliis dignitatibus ecclesiasticis per mortem aut alio modo vacantibus, contra elecciones hujusmodi secularem concitant potestatem, per quam plerumque a dictis electoribus per impressionem laycalem, aut minas, vel alium abusum a sanctis canonibus reprobatum eligi, ymo verius intrudi se procurant; Talium igitur temerariis ausibus viam precludere cupientes; Presentis approbacione concilii, juri communi, & nostrorum predecessorum vestigiis inherentes, statuimus, & sancimus, quod si deinceps aliqua pontificali, aut alia Sede vel dignitate ecclesiastica vacante quispiam directe vel indirecte publice, vel occulte contra electores hujusmodi potestatem secularem concitaverit, aut minas vel impressiones ordinaverit, seu comminatores, vel comminatorias epistolas de se eligendo, ad dictas elecciones scribi procuraverit, aut aliquod impedimentum in bonis vacantis dignitatis prestiterit, sive ipsa bona in toto vel in parte occupaverit, vel occupari subordinaverit, tanquam ambiciosus, & públici juris turbator excommunicacionis sentenciam ipso facto incurrat. Et nihilominus si eleccioni per hujusmodi impressionem, minas, vel alium secularis potestatis abusum forsitan de se facere, contra ecclesiasticam libertatem consentire presumpserit, & eleccionis commodo careat, & ineligibilis sit, & beneficiis ecclesiasticis, si que obtinet, per superiorem sit privandus, nec absque dispensacione Sedis Apostolice deinceps ad aliquam valeat eligi dignitatem. Qui vero eleccionem huiusmodi, quam ipso jure irritam esse censemus, presumserit celebrare, nisi eos, tales metus, aut violenta impressio, que posset cadere in constantes viros, excusat, ab officiis & beneficiis quibuscunque penitus suspendantur per triennium, & eligendi tunc potestate sint privati. Adicientes, quodsi quis electus ante, aut post confirmacionem eleccionis de ipso facte, prius quam literas sue confirmacionis extraxerit, de administracione bonorum ecclesie, ad quam electus fuerit, quovis quesito colore se intromiserit, ex tunc omne jus, si quod sibi per eleccionem & confirmacionem compe-

pe-

petit, ipſo facto amittat, niſi talis electus fuerit, cui de juris permiſſione, aut privilegio hoc competat, aut per ſuperiorem ad hoc facultatem habentem, Eccleſia, ad quam electus fuerat, ſibi fuerit commendata.

DE DIARIO ANONYMI ET INGRESSU SOLEMNI MATHIÆ HUNGARIÆ REGIS IN URBEM PRAGAM.

Duo documenta, quæ ſequuntur ex ineunte ſeculo XVII. ſunt, eaque coæva manu exarata in ſat vaſto manuſcripto chartaceo volumine, quod Clariſſimus vir Joſephus Clauſer, Archivarius Regius ſuperiore anno amici cujusdam beneficio ſegeti collectionum ſuarum hiſtoricarum intulit. Alterum ſpectat annum 1608, aletrum 1611, utrumque ad geſta Mathiæ Gubernatoris, demum Regis Hungariæ pertinet, cujus duplicem in Boemiam expeditionem, illaque inter eum atque Rudolphum II. diſcordiarum ſemina continet. Prius perelegans documentum eſt, quod intima, quæ anno 1608. tum in Comitiis Pragenſibus tum extra geſta fuerunt, diligenter enarret. Author hujus Diarii ſe ex utraquiſtico corpore fuiſſe prodit, dum ſcribit ad 28. Maji. *Fuimus itaque hora tertia horologii germanici poſt meridiem, & in veritate in copia magna ex corpore utraquiſtico, nam ultimi in area ante gradus Cæſareos ſtare debuerunt, cum cubilia Cæſarea omnes non ceperint.* Quæ ſimul innuunt authorem aliquem ex ſtatibus Regni fuiſſe, & veroſimillime amicum nominati illius ea ætate Wenceslai de Budowa factionis utraquiſticæ anteſignani, nam ejus laudes & memorias ubivis perſequitur. Niſi dicere malimus hæc hiſtorica ſegmenta ab ipſo Domino Wenceslao de Budowa congeſta fuiſſe, cui conjecturæ duo argumenta patrocinari videntur: 1. quod omnes circumſtantiæ exitus Hungarorum ex Boemia usque ad limites Moraviæ deſcribantur, prætermittantur memoriæ exitus Archiducis; ex hoc ipſo autem MS. teſtatum fiat Dominum Wenceslaum de Budowa a Statibus deſignatum

tum fuisse Commissarium, qui Hungaricum militem e Boemia educeret. Secundo author omnia asserta sua hic loci posterius probationibus & publicis instrumentis roboravit, quorum notitiam copiamque vix aliis, quam summis hujus factionis, regnique ministris factam fuisse, suspicari licet. Ex iis instrumentis quæpiam excerpsimus, & posterius diplomatorio hujus Tomi Hungarico-Boemico inseruimus. Cetera merito ad umbras condemnavimus, quod detestanda factionis utraquisticæ audacia adversus authoritatem Majestatemque piissimi Imperatoris Rudolphi II. scripta sint. Agnoscet vero Benevolus Lector hæc vera & genuina prima semina fuisse posterius tandem subsecuti belli tricennalis, nec aliam discordiarum harum bellorumque causam fuisse, quam religionis libertatem, quam status quique Boemiæ adversus Regni hujus vetustissimum morem prætendebant, contra quam, dum per Mathiam licuit, Rudolphus perpetuo invicto animo militavit.

DIARIUM

De Adventu Gubernatoris Hungariæ Archi-Ducis Mathiæ in Bohemiam anno 1608. qua de causa venire, & quid agere dignatus sit.

Item quid factio sub utraque ratione religionis & privilegiorum tunc proposuerit, & quid effecerit.

Item quomodo sua Archi-Ducalis gratia cum populo suo e Boemia exire dignata sit.

Quomodo *Turca* anno 1592. non servans trevgas pacis, quas cum Domino nostro gratiosissimo Imperatore *Rudolpho* &c. inierat, in terram *Croatiæ* inopinate advenerit, & fortalitium *Wybrz* occupaverit, & quantæ ab hoc tempore mutationes in Hungaria factæ sint ussque ad bella tempore *Stephani Boczkay* commissa, indubie omnibus notum est. Et in veritate nullus Imperatorum *Romanorum* majores victorias contra *Turcam* obtinuit, nullus etiam a tam longinquis terris missos, & tam frequentes legationes ex *Moscovia*, ex Regno *Persico* habuit, atque hic Dominus noster. Verum quam primum ab anno 1602. in *Bohemia*, *Hungaria*, quidam

dam religiosi consiliarii per mandata, & proclamationes, contra *Evangelicos* edita bellum tympanis & tubis publicarunt, populum *Evangelicum* (de quibus multis Sua Cæsarea Majestas scire non dignatur) afflixerunt, tunc hæ victoriæ contra *Turcam* emanserunt. Et quod Dominus Deus ipse hanc mutationem facere voluerit, signum suum dedit, dum an. 1604. cometa circa finem hujus anni mense *Decembri*, apparens luxit, usque ad principium bellorum *Boczkagovensium*, quæ anno 1605. sumpserunt initium, prout & in *Bohemia* hoc anno &c. omnes arbores a vermibus destructæ; Ita anno 1606. inconsueto vehementi vento sylvæ, arbores, ædificia repente eversa fuerunt, his, sicut & auræ infectione mortifera, aquarum inundatione, & anno 1607. terræ motu, quæ in locis quibusdam in *Moravia* apud *Kaunicium*, & in *Bohemia* apud *Chrudimium*, advertebatur, prænunciare Deus dignatus est, quod & nos quodam inopinato vento, inundatione, & vermibus visitare dignabitur. Et sicut bella *Boczkagovensia* præcessit cometa, ita & adventum Archi-Ducis in *Bohemiæ* Regnum cometa antecessit anno 1607. mense *Septembri*. Et ne Dominus Deus electos suos in talibus eorum justis precibus sine spe futuræ consolationis relinquere dignaretur, id prodigio suo ostendit, quod hoc anno 27. Novembris apud *Brunam* videbatur, dum tertia hora vesperi nubes horrificæ apparuerunt, quas horrenda tonitrua, fulgura, & horribiles sonitus, sicut & terræ motus, tenebræ ingentes consecutæ sunt, inde cælum aperiri visum, ex quo globus igneus in terram volans circuitum hunc omnem ad horam ferme illuminavit, ut in eo lux serenior, quam die ipso fuerit, ita quidem, quod homines quique aliter non senserint, quam quod in hac luce *Filius Dei*, ad extremum judicium venturus, se sit clarificaturus, quod certe in signum populo Dei datum fuit, ut Dominum Deum potentem esse agnoscat, qui ex his horrendis bellorum tonitruis populo suo lumen suum sanctum, & pacem excitare possit. Et ut *Zacharias* Propheta Capite IV. ait: quod *de occasu populo Dei lumen orietur*. Et quamvis *Viennæ* cum certa voluntate Suæ *Cæsareæ Majestatis* cum *Hungaris* & *Turca* pax conclusa fuerit, nichilominus mali consiliarii, quibus in his terris nihil perdendum fuit, & quorum vomer bellum est, mire pacem hanc *Viennensem* interpretati sunt, dicentes; quod non solum in magnam ignominiam Ecclesiæ *Romanæ* facta sit, utpote sine scitu Papæ conclusa, verum etiam in grande damnum & contemptum Suæ *Cæsareæ Majestatis*, quod etiam *Turcæ* & *Hungari* sub specie *Haydonum*, qui rebellaverunt, post conclusam pacem *Viennensem*, ipsimet pacem violaverint,

rint, & ita quod Sua *Cæsarea Majestas* possit justo titulo bellum contra *Turcam* gerere, & *Haydones* hos cum Duce eorum punire, suaserunt.

Quare Sua *Cæsarea Majestas* dignata est indicere comitia sub initium anni hujus in *Hungaria Budæ*, item in Imperio *Rzeznæ*, (g) in quibus ambobus Comitiis Sua *Cæsarea Majestas* auxilium contra *Turcam* ad 20. annos petere dignata fuit. Sed *Ungari* his non tantum assentiri noluerunt, verum cum Archi-Duce *Mathia*, qui, ut huic diætæ *Hungaricæ* interesset, loco Cæsaris *Budam* missus est, concluserunt, ut cum *Turca* pax ineatur, cui & Sua *Cæsarea Majestas* suum consensum addere dignaretur, idem missi de Regno *Bohemiæ*, Marchionatu *Moraviæ*, Ducatu *Silesiæ*, tum *Lusatæ* ac *Austriaci* confirmarunt, & pacem servare promiserunt, quæ etiam ut magis servaretur, adjunxerunt *Hungari*, quod propter non servatam pacem non tantum *Christianos* verum & paganos *Deus* sæpe punire solitus sit, imo actu *Deus* puniat *Turcam*, qui fædus anni 92. cum *Christianis* violavit propter *Persianum*. (h) Petierunt item *Hungari* Archi-Ducem *Mathiam*, ut Sua *Cæsarea Majestas* propositum suum immutet, neque contra *Turcam* auxilium tam ab *Hungaris*, quam ab *Imperio* petere dignaretur, verum pacem cum *Turca* conclusam pro bono *Christianorum* stabiliat, & confirmet, id si factum non fuerit, eventurum, ut *Hungaria* & *Moravia*, forte & aliæ circumjacentes terræ, in summum discrimen recidant, & quod his 16. annis, quibus in *Hungaria* bellum contra *Turcam* gerebatur, plus damni *Hungariæ* terra cum terris circumjacentibus ab exercitu, qui eam tueri debebat, passa fuerit, quam ab ipso *Turca*, denique plura fortalitia perdiderint, quam aliis eripuerint. Mali vero Consiliarii attamen bellum gerendum contra *Turcam* suaserunt. Quapropter Sua *Majestas Cæsarea* ad comitia *Imperii*, præteriens Archi-Ducem *Mathiam*, dignata est Archi-Ducem *Styriæ Ferdinandum* loco sui transmittere, qui in *Imperio* ob sævitiam contra *Evangelicos* in terra sua exactam, non adeo acceptus fuerat. Ad quæ comitia venientes & ablegati *Hungari*, petiverunt ab Electoribus & Principibus, ut auxilium nullum contra *Turcam* præstent, ex his causis: primo, quod pax cum illis conclusa sit, cum certa voluntate Suæ *Cæsareæ Majestatis*. Secundo, quod sub prætextu belli contra *Turcam* nihil aliud quærat, quam ut imprimis *Hungaros*, qui sub utraque, item qui sub una, sed simul cum aliis li-

(g) Id est: *Ratisbonæ*. (h) Instrumentum quo Ordines Regni Hungariæ Ladislaum Berka orant, ut suffragium suum pro pace Viennensi confirmanda apud Rudolphum II. interponat habetur posterius in diplomatario.

libertates suas defendunt, *Basta Belgiosa* cum *Walanis*, & aliis *Walachis*, qui ferme pejores *Turcis* sunt, e terra ejiciat. Super qua *Hungarorum* propositione in comitiis *Imperialibus* nihil contra *Turcam* conclusum fuerat, imo status *Imperii* suam *Cæsaream Majestatem* admonuerunt, ut pacem cum *Turca* jam semel conclusam stabilire dignaretur, & constitutum a statibus *Imperii*, ut quod *Opaviæ*, & *Derovati* civitate Imperiali ob religionem sub utraque factum est, inter illos comportatio, ac unio efficiatur, & non attendentes, quod diversos ordines & ceremonias inter se habeant; imo quod quidam sacerdotes inquieti, plus ob verbum, & honorem suum, quam Dei honorem, & animarum humanarum salutem altercarentur, in hoc conveniant unanimiter, ut omnes *sub utraque* insimul perseverent, ac unus alterum ob quandam exiguam controversiam non vituperet, imo si quis eis nocere vellet, contra talem quemlibet unanimiter se adjuvarent. Id cum ita actum fuisset, *Hungari* apud Archi-Ducem *Mathiam* conquesti sunt, quod Sua *Cæsarea Majestas* tamen exercitum conducat, & nec pacem *Viennensem* cum *Hungaris* & *Turcis* conclusam confirmare, neque dona Imperatori *Turcico* juxta certam consuetudinem & promissum datum transmittere velit, atque ideo, ut Archi-Dux *Mathias* Suæ *Majestati Cæsareæ* persuadeat pacem confirmandam, nam si id factum non fuerit, futurum, ut *Hungari* Dominum sibi quærant, qui talem pacem eis confirmet, & bella in *Hungaria* impediat.

Hic Archi-Dux *Mathias* timens, ne Regnum *Hungariæ* in manus alienas deveniat, diætam *Budæ* constituit, in qua pax *Viennensis* confirmata fuit, & ordinatum, ut quicunque impedimentum causare vellet, huic obsistatur. (*i*) Et dum Sua *Cæsarea Majestas* hoc graviter ferre dignata fuisset, quod id absque voluntate Suæ *Cæsaræ Majestatis* factum fuerit, præcipue quod *Austriaci* huic paci contractæ inclusi essent, dignata est *Hungaris* & *Austriacis* literas severissimas mittere, monens, si a proposito suo desistere noluerint, atque illi cum aliis bellicose confæderati fuerint, quod Sua *Majestas Cæsarea* sciet, quid cum inobedientibus ejusmodi agendum sit. Super quod Archi-Dux *Mathias* ipsemet Suæ *Cæsareæ Majestati* responsum dare dignatus est, quod id se facere necesse fuerit, ut terram *Hungariæ* & *Austriæ* conservaret. Interim in *Moraviam* intravit populus Suæ *Cæsareæ Majestatis*, quem Dominus *de Tilli*, & *Dominus de Trautmansdorff* duxerant, mox vero *Hungari* & *Austriaci* miserunt ad *Moravos*, ut huic exercitui transitum per *Marchionatum* eorum

(*i*) Instrumentum confœderationis hujus habetur posterius.

rum in terram ſuam non admittant, imo memores, qualia *Moravi* ante paucos annos damna exuſtionibus, ac cædibus a *Tartaris*, & *Haydonibus* toleraverint, ut ſe cum *Hungaris* uniant, & *Viennenſem* pacem defendere adjuvent. Intelligens Sua *Cæſarea Majeſtas*, quod terræ illæ ita confœderatæ ſint, & de obedientia Suæ *Cæſareæ Majeſtatis* ſe retrahant, dignata eſt Sua *Majeſtas* comitia generalia, & univerſalia Statibus Regni *Bohemiæ* & terris illi incorporatis, in arce *Pragenſi* die 14. *Martii* indicere, & conſtituere. Ad quam diætam non venientibus *Moravis*, nec *Sileſitis*, neque *Luſatiis*, Sua *Majeſtas Cæſarea* dignata eſt a Statibus Regni *Bohemiæ* petere, ut Suæ *Majeſtati Cæſareæ* pro imminentibus periculis *tercentena millia* deponantur. Status vero id differri poſtularunt, usque ad comitia Regni. Interim *Hungari* Statibus Bohemiæ ſcripſerant, quod ſi in his rebus contra illos ſenſerint, & *Viennenſem* pacem, quam confirmatam ſigillis ſuis appreſſis transmiſerunt, non manutenuerint, quod illos tanquam non ſervantes fædus, & ſuos inimicos reſpicere cogentur. (*k*) Domini *Moravi* etiam comitia *Slawkoviæ* celebrarunt, (*l*) ad quæ impedienda Sua *Majeſtas Cæſarea* nuncios ſuos trasmittere dignata eſt. Verum Domini *Moravi* multum conqueſti ſunt de Domino *Ladislao Berka*, Capitaneo *Moraviæ*, quod præſidio militis Cæſarei eos vita, bonis, & privilegiis privare conatus ſit, quod idcirco pro conſervatione jurium ſuorum ſe cum *Hungaris* & *Auſtriacis* univerint, (*m*) & in hoc convenerint, ut pax *Viennenſis* confirmetur, & in ſuis privilegiis, quæ in multis eis minuuntur, manuteneantur, & relinquantur. Et cum Sua *Majeſtas Cæſarea* militem ſine cauſa conducere, & in terram illorum inducere dignata ſit, idcirco etiam exercitum pro conſervatione terræ ſuæ a ſe fuiſſe conſcriptum, ad comitia vero *Pragam* ſe venire non poſſe. Videns autem Sua *Majeſtas Cæſarea* tantam *Hungarorum*, *Auſtriacorum* & *Moravorum* inobedientiam, & populi bellici conductionem, petivit a Statibus in comitiis, ut pro Regni *Bohemiæ* ſecuritate inſurrectio ſeu Aufboth populi univerſalis ordinetur, quod & factum eſt, nam juxta mandatum emanatum Status ſub amiſſione honoris, capitis, & bonorum, cum tota ſua potentia ad arma provolare tenebantur. Audiebatur etiam, quod *Bavariæ* Dux cum tribus millibus ſuæ *Cæſareæ Majeſtati* in auxilium venire velit, item quod *Papa* & Rex Hiſpaniæ ingentia auxilia contra inquietos *Hunga-*

(*k*) Literæ hæ referuntur poſterius (*l*) Inſtrumentum, quo Comitiorum iſtorum celebrationem ſupremi Judices Moraviæ Rudolpho II. denunciant, habetur ibidem.
(*m*) Confœderatio ordinum Moraviæ cum legatis Hungariæ recenſetur ibidem.

garos daturi sint; venit etiam Dominus *de Tilli* ex *Moravia* in *Bohemiam*, cui Sua *Cæsarea Majestas* ad plures *Valanos* conscribendos mandatum dare dignata fuit. Hæc cum Archi-Dux *Mathias* comperisset, derepente, & citra opinionem Suæ *Cæsareæ Majestatis* atque Statuum Regni *Bohemiæ*, ad civitatem *Czaslaviam* cum viginti quinque millibus populi *Hungarici*, *Austriaci*, & *Moravici* advenit, (*n*) & literis suis omnibus Statibus intimavit, ut ad civitatem *Czaslaviensem* convenirent, quod Sua Archi-Ducalis gratia bono eorum expeditionem hanc susceperit. Interim Sua *Majestas Cæsarea* nuncios suos *Iglaviam* & *Czaslaviam* ad Archi-Ducem *Mathiam* mittere dignata est. Imo & *Papalis* & *Hispanicus* nuncii, item Electoris *Saxoniæ*, & *Brandeburgiæ Czaslaviam* advenerunt, de rebus componendis cum Archi-Duce acturi. Et dum Archi-Dux 10. Maji *Czaslaviam* advenisset, tandem a Sua *Cæsarea Majestate* comitia Pragæ habenda indicta sunt 19. Maji. Item dignata fuit Sua *Cæsarea Majestas* aulam suam renovare, & quod antea nunquam factum fuit, duos Camerarios *sub utraque*, id est Dominum *Sigismundum Smirziczky*, & Dominum *Rudolphum Trczka* sibi elegit, item Dominum *Ladislaum* de *Lobkoviz*, & virginem *Evam* nobilem *de Lobkovitz* ex servitio suo, & munere dimisit. Interim mandata Cæsarea per districtus missa sunt, ut omnes consurgant, & nobiles Magistratusque personaliter cum populo suo *Pragam* versus progrediantur. Desuper venerunt alia mandata, ne progrediantur, sed ad comitia solum veniant. Iterum mandatum aliud ex cancellaria emanavit, ut tamen cum populo progrediantur, quo durante Archi-Dux *Brodam* se recepit *Bohemicam*, & comitia Pragæ 19. Maji inceperunt. In quibus in præsentia Suæ *Cæsareæ Majestatis* hæc propositio prolata fuit, quod Sua *Cæsarea Majestas* a Statibus postulet, ut Archi-Ducem *Mathiam* pro futuro exspectante Regni *Bohemiæ* recipiant. (*o*)

22. *Maji* Status Dominorum & Equitum sub utraque ad cubile viride se contulerunt, in quo conclusum: ne Suæ *Majestatis Cæsareæ* propositioni prius respondeatur, quam Sua *Cæsarea Majestas* eos penes religionem & libertatem eorum relinquere, privilegia renovare, & confirmare dignaretur. Illico hic a Domino *Stephano de Sternberg* dictum fuit: ut *pars sub utraque* penes literas Majestales sibi a Rege *Wladislao* ratione religionis datas relinquatur. Contra quod Dominus *Wenceslaus de Budowa* loco omnium trium Statuum locutus, dixit, ut copia harum literarum osten-

(*n*) Literæ quibus Mathias adventum suum Czaslaviensi senatui intimat, habentur posterius.
(*o*) Instrumentum, quo id petit Rudolphus II, habetur ibidem.

ostendatur, & videatur, quid a Sua *Cæsarea Majestate* petendum esset, & ita in crastinum diem illud ratione religionis dilatum, ac de aliis articulis sæcularibus actum fuit. Mane 23. *Maji* in cubili viridi, cum omnes tres Status sub utraque magno numero, ita ut cubile & area angusta fierent, convenissent, Dominus *Stephanus a Sternberg* prolocutus est, quod copiam literarum majestalium Regis *Wladislai* adhuc quidem obtinere nequiverit, sed quod hujus assecurationem certam habeat, partem sub utraque his literis majestalibus bene provisam esse. Ideoque ut Status in hoc acquiescentes de aliis articulis agant. Dominus *Wenceslaus de Budova* vero loco omnium trium Statuum mox reposuit, quod Dominus *Stephanus de Sternberg* hac in re non bene informatus sit, cum dicit, literas has majestales Regis *Wladislai* esse bono & libertati Statuum sub utraque, nam compactatis his firmari, ut a Consistorio *Pragensi*, quod sub jurisdictione Archi-Episcopi *Pragensis* existit, regantur, a tali (inquiebat) provisione Dominus Deus nos præservet; Imo quod Status sub utraque provisionem meliorem ab Imperatore *Maximiliano* sanctæ memoriæ in duobus comitiis emanatam habeant; Primo de anno 1567. ubi a compactatis his pars sub utraque absoluta est, & hæc compactata in comitiis his ita provisa fuerunt, ut in religione sua juxta verbum Dei se dirigere possint. Secundo; quod in comitiis generalibus Anno 1575. pars sub utraque penes conscriptam in hac Diæta *Confessionem Bohemicam*, ac penes certam inter se factam concordiam a Sua *Majestate Cæsarea Maximiliano* in præsentia moderni hujus Domini nostri Imperatoris *Rudolphi* relicta fuerit. Et ideo quod status sub utraque ratione religionis non penes majestales literas Regis *Wladislai*, sed penes gratias Regis *Maximiliani*, & hæc nominata duo comitia Regni, in quibus tam favorabiles concordiæ Statuum sub utraque factæ sunt, relinqui desiderent.

Et cum etiam *Hungarorum* factio sub utraque a prioribus mandatis Regiis, quæ nociva illis fuerant, absoluti sint, & privilegiis religionis suæ manutenendæ in hac *Viennensi* pace, quæ *Pragæ* cum licentia Suæ *Cæsareæ Majestatis*, in *Bohemica, Latina*, & *Germanica* lingua impressa existit, sufficienter provisi sint, utique id tam bene *Bohemos*, atque *Hungaros* apud *Cæsaream Majestatem* promeritos fuisse, ut & eis, quod antea concessum, & liberum fuit, nunc perfecte & plenarie confirmetur, nam nisi id factum fuerit, ad nullam transactionem, aut postulationem Status sub utraque consensuros, sed personaliter & communiter omnes expetituros audientiam *Cæsareæ Majestatis*, & hanc suam inevitabilem necessitatem propostituros. Hæc dum Dominus *Wenceslaus de Budava* dixisset,

quæ-

quærebat a tribus Statibus omnibus, utrum his assentiantur, sitque hæc eorum voluntas? & an his stare velint? Mox intra breve spatium temporis palam voce magna applausum fuit ab omnibus, se ita sentire, & his stare, ac perseverare velle, petentes Dominum *de Budova*, ut mensæ assideat, & articulos, in quibus Status convenient, annotet, quod & factum est. Dominus etiam *Stephanus a Sternberg* valde sibi complacuit in prolocutione hac, & totius universitatis acclamatione ferventi, nec mentionem amplius ullam literarum majestalium Regis *Wladislai* fecit, imo Dominum de *Budova* petiit, ut illud, quod compactata cessaverint, & quod Status sub utraque penes Confessionem hanc, & penes comportationem relinqui petant, mox annotet.

In crastino mane 24. *Maji*, dum rursus Status sub utraque magno numero ad cubile viride convenissent, Dominus de *Budova* articulos, quos conscripserat, Statibus pro ulteriori correctione perlegit, quos illi collaudantes, invicem se animarunt ad eos subscribendos. Reducentes vero sibi in memoriam, quod anno 1603. audacius loquens Dominus *Wenceslaus de Budova* ratione religionis in comitiis Regni, dein a Statibus ad juramentum compulsus fuit; atque ideo ut pro uno omnes stent, convenerunt. Mox aliquot centeni Status Dominorum & Equitum se subscripserunt, & civitates Regiæ ferme omnes, excepta *Plsna* & *Budwicio*. Hæcque originalia subscripta Status tradiderunt Domino de *Budowa* ad asservandum, proclamantes voce clara; quod si quis comportationi huic stare nollet, vel eam infringere vellet, ut ejiciatur e fenestra.

Eodem die 24. *Maji*. Missi ab Archi-Duce *Mathia*, & quidem Episcopus *Wesperinensis*, Dominus *Carolus de Zierotin*, & alii plures *Hungari*, *Austriaci*, & *Moravi* de *Broda Bohemicali Pragam* ad comitia advenerunt, & tertia die, id est 26. *Maji*, comitia intraverunt, ubi propositio per Dominum *Carolum de Zierotin* &c. facta est, & ferme duabus horis ex cathedra proclamata.

Primo, qua de causa Sua Gracia Archi-Ducalis hanc expeditionem in se assumpserit; nempe propter conservationem Regni *Hungariæ*, & terrarum huic annexarum. Item propter defensionem privilegiorum Regni *Bohemiæ*; juxta id querelæ magnæ auditæ, quod propter malos Consiliarios hoc Regnum in ruinam devolutum esset; & Sua *Cæsarea Majestas* ob defectum sanitatis suæ, parum de regimine hujus sollicitari possit, imo loco Suæ *Majestatis Cæsareæ* multi leves nihil valentes alienigenæ homines Bohemiam regant; Quapropter nihil contra Status futurum, si Archi-Dux *Mathias* suam *Majestatem Cæsaream* persuaserit, ut Sua *Cæsarea*

Majestas eligens fibi quietiorem vitam in Tyrolim fe conferat, & Archi-Duci *Mathiæ* Regnum *Bohemiæ*, Marchionatum *Moraviæ*, & Ducatum *Silesiæ* cedere dignaretur; Tum quod Sua Archi-Ducalis gratia Statibus omnia privilegia renovare, aliaque gratiofe impertiri dignabitur. (*p*)

27. *Maji* Status fub utraque cancellariam fupremorum terræ Officialium absque infinuatione intrantes, per Dominum *Stephanum de Sternberg* nunciari jufferunt, quod quidam Domini fupremi Officiales, & Judices terræ tabularum Regni provifi fint privilegio a Sua *Cæsarea Majestate*, ne perfonaliter ad expeditionem bellicam (quod tamen fub amiffione honoris, vitæ, & bonorum ordinatum fuit) ipfimet pergant, fed loco fui quempiam mittere poffint. Dixeruntque, quod id fieri non debuiffet; Nam fi fupremi Domini Officiales & Judices terræ perfonaliter ire nolint, nec obftrictos effe loco fui alios mittere; in fumma, quod nihil agere debeant, nifi articuli religionis a Sua *Cæsarea Majestate* confirmati fuerint.

28. *Maji* die *Mercurii* omnes tres Status in viridi cubili conveniendo elegerunt & petiverunt Dominum *Joachimum Andream* Comitem *Schlik*, ut in lingua *Germanica* eorum poftulata coram *Cæsarea Majestate* proponat, & nomine omnium Suæ *Cæsareæ Majestatis* audientiam petat. Ad quod Sua *Majestas Cæsarea* refponfum dare dignata eft, ut hæc fua poftulata Suæ *Cæsareæ Majestati* per fupremos regni Officiales proponi procurent. Id dum Status facere renuerunt, infinuatum illis, ut de quolibet ordine 12. perfonas ad Suam *Cæsaream Majestatem* ablegent. Id dum itidem facere noluerunt, indultum fuit Statibus fub utraque, ut omnes Suam *Cæsaream Majestatem* accedant.

Ivimus itaque hora tertia horologii *germanici* poft meridiem, & in veritate, in copia magna ex corpore utraquiftico, nam ultimi in area ante gradus Cæfareos ftare debuerunt, cum cubilia Cæfarea omnes non ceperint. Venientes itaque ante *Cæsaream* Suam *Majestatem* Dominus comes *Schlik*, lingua *germanica* illa, de quibus Status convenerunt, Suæ *Cæsareæ Majestati* propofuit, una fimul extradendo illi articulos, de quibus unanimiter convenerunt Status, in *germanismum* translatos, item extradendo confeffionem *Bohemicam*, *germanice* impreffam in holoferico rubro compactam, quam Dominus *de Budowa* compingi, & accurari fecit. Super hæc Sua *Majestas Cæsarea* refponfum dare non dignata fuit. Dominus comes *Schlik* vero loco Statuum locutus fuit, quod Status humiliter

ac

(*p*) Articuli quos tum Mathias proponi juffit habentur pofterius. Item habetur ibidem. Supplementum horum articulorum.

ac submisse petant, ut Sua *Cæsarea Majestas* adhuc eadem die responsum dare dignaretur; Denique a Sua Cæsarea Majestate responsum, quod ita fiet. Et ita Status ad cubiculum viride, & in palacium expectandi responsi causa rediverunt. Inter hæc venientes a Sua *Cæsarea Majestate* Dominus *Rudolphus Trczka* &c. & Dominus *Stephanus a Sternberg*, in palacium, locuti sunt Domino *Wenceslao de Budova*, ut congregatum corpus utraquisticum disponeret, quo responsum Suæ *Majestatis Cæsareæ* in crastinum differret, quod & factum est.

29. *Maji*, scripta resolutio Suæ *Majestatis Cæsareæ* ex cancellaria *Bohemica* ad Status sub utraque delata fuit, quam Status Domino *Wenceslao de Budova* ad asservandum in originali dederunt, ita quidem, ut quicunque illam sibi describi curare vellet, eidem liberum esset.

30. *Maji*, Status sub utraque cancellariam ingressi, petitionem ulteriorem super resolutione Suæ *Cæsareæ Majestatis* proposuerunt, ne ullus in religione sua *Christiana*, donec ex integro comportatio facta fuerit, impediatur, sed eam libere exercere, & Ecclesias occlusas aperire possit. Cui quod satisfiet, Dominus supremus *Burggravius* loco Suæ *Cæsareæ Majestatis* primum in cancellaria, dein etiam in palatio comitiorum promittere dignatus est. Eodem etiam tempore in cancellaria ensis & corona de Ecclesia *Teynensi* ex imagine Regis *Georgii* sublata, iterum *Pragensibus* restituta fuerunt.

2. die *Junii*, Commissarii Archi-Ducis *Mathiæ* in comitiis per Dominum *Carolum de Zierotin* &c. qui semper in Diætis omnibus & conventibus aliis verba præibat, & responsa dabat, conquesti sunt, quod inter treugas pacis cum Archi-Duce servi Cæsarei *Ferdinandus Dlausin*, & *Tiburtius Himmelreich* miras fallacias adversus Archi-Ducem tentent; Dum vero commissarii hi a comitiis recesserunt, & currum ante palatium cum magno hominum ejulatu conscenderunt, tum unus de *Boemis* jaculatoribus explosit bombardam contra Dominum *Sebastianum Hognow Austriacum*, qui ferme similis de facie Domino *Carolo de Zierotin* fuerat, non secuto autem explosionis effectu, secundo id tentare voluit, sed desuper apprehensus, & in carceres Parvo-Partenses missus est.

3. die *Junii*, revisio exercitus *Bohemici* sub *Wyssebrado* habita fuit, cujus pedites ad 18. millia, & equites ad 1500. numerabantur, excepto noviter conscripto milite, nempe *Walanis*, quorum quinque millia fuerant, item iis, qui in civitatibus *Pragensibus* ad decem millia inveniebantur. Hic variæ militum fuerunt sententiæ, quidam suaserunt, ut cum Archi-Duce conflictus ineatur, dicentes, satis fortes esse Cæsareos, præ-

fer-

ſertim, cum nonniſi de ſex diſtrictibus exercitus hic *Boemicus* conquiſitus ſit, quod ex aliis octo diſtrictibus poterunt a tergo irruere. Quod dum ad aures Archi-Ducis perlatum fuiſſet, is apud *Dubec* ſe collocavit, mox & major vigilantia in civitatibus *Pragenſibus* demandata ſuit, fortes vigiliæ in omnibus portis poſitæ, tormenta ad portas advecta, poſt *Cuthnenſem* portam *Plothaus* factum, de patibulo in *Ziskow* monte mænia facta, & multæ copiæ, vexilla, & tormenta illuc devecta; ceperunt & deſuper hinc atque illinc milites congredi, ita quod ab *Hungaris* noſtrorum aliqui, & a noſtris viciſſim *Hungari* occiſi ſint.

8. die *Junii*, in plenis comitiis de ſcientia & voluntate Suæ *Cæſareæ Majeſtatis* concluſum eſt, ut certæ perſonæ de omnibus tribus Statibus Regni eligantur, qui in *Dubec* de pace cum commiſſariis Archi-Ducis *Mathiæ* agant, cujus tamen concluſio Suæ *Cæſareæ Majeſtati* & Statibus reſervaretur. Quod & factum eſt, & electi ſunt de Statu Dominorum perſonæ hæ: Dominus *Supremus Burggravius Pragenſis*, Dominus *Supremus Camerarius*, *Supremus* Dominus *Judex*, Dominus *Joannes Auſchtitsky*, &c. Dominus Theobaldus *Schwibowsky*, &c. Dominus *Carolus Wrabbsky*, Dominus *Carolus de Wartemberg* &c. Dominus Joachim *Andreas Schlik* Comes &c. Dominus *Wenceslaus de Budova* &c. de Dominis; De Statu Equeſtri electi ſunt; Dominus *Supremus Scriba*, Dominus *Burggrabius Karlſteinenſis*, Dominus *Sub-Camerarius* &c. Dominus *Burggrabius Hradecenſis* &c. Dominus *Fridericus de Bile* &c. Dominus *Procopius Dworeczky* &c. Dominus *Georgius Wratislaw* &c. Ex civitatibus totidem perſonæ. Et ita quotidie in *Dubec* pergebatur, & tranſigebatur.

15. *Junii*, Sua Archi-Ducalis gratia cum omnibus ſuis copiis dignata eſt propius *Pragam* apud *Sterbohol* ſuper *Maleſſicz* ſe collocare, quarum caſtra tanta fuerunt, quanta antiqua & nova civitas *Pragenſis*, & non procul a caſtris, in quodam monte propius civitatem verſus, duo tentoria majora erecta ſunt, in quibus Domini utriusque partis commiſſarii ad agendum de pace convenire poſſent.

18. *Junii*, Pax in capitalioribus articulis de gratia Dei concluſa eſt, de aliis vilioribus rebus actum eſt tribus diebus conſequentibus, & primo; ut Sua *Cæſarea Majeſtas* debita ſua in *Moravia* exſolvere dignaretur, quorum debitorum ſumma ad ſepties centena millia excurrebat, camera autem *Boemica* referebat, quod Sua *Majeſtas Cæſarea* in *Boemia* debiti nomine teneatur ſupra tres milliones. Tandem quæſtio oriebatur de Domino *Ladislao Berka* &c. ſed Domini *Moravi* prætendebant, ut innocentiam ſuam in eo loco, ubi ſibi concreditis pupillis, & hominibus aliis

no-

nocuit, nempe in *Moravia*, apud comitia probaret. Item inter Dominos commiſſarios Cæſareos, & Dominos *Moravos* controverſia magna fuit, qua forma Sua *Cæſarea Majeſtas* Dominis *Moravis* reverſales dare deberet, quod hac ſua in *Bohemiam* expeditione, & ſe Archi-Duci *Mathiæ* ſubjiciendo, nihil contra fidelitatem Cæſari & Regi ſuo debitam egerint; quæ autem verba commiſſarii Cæſari ſine ſcitu & voluntate Suæ *Cæſareæ Majeſtatis* apponere noluerunt. Verum Domini *Moravi* rem ita excuſarunt, & palliarunt, quod in terra ſua habeant certam transactionem de pace publica, vulgo *Landfrid*, ſuper qua Sua *Cæſarea Majeſtas*, utpote Marchio *Moraviæ* & ad *Landfrid* pertinens juramentum deponere dignata ſit, qui *Landfrid* inter reliqua etiam hæc contineat, quod quicunque aliquid contra commembrum ageret, ut omnes & ſinguli ſe invicem adjuvarent. Cum ergo Suæ *Cæſareæ Majeſtatis* infideles quique, & mali conſiliarii contra *Landfrid* inuſitatis citationibus ad judicium Cameraticum, item mandatis ex cancellaria *Bohemica* talem *Landfrid* eorum violare præſumpſerint, hinc quod nihil contra obligationes ſuas ſeparando ſe a regimine Suæ *Cæſareæ Majeſtatis*, & adhærendo Archi-Duci *Mathiæ* egerint, imo ſi id non feciſſent, contra *Landfrid* & obligationes ſuas peccaſſent; hoc vero agentes, ſe juxta juramenta data obligationibus ſuis ſatisfeciſſe, petieruntque, ut id Sua *Cæſarea Majeſtas* illis in reverſalibus modo debito atteſtari dignaretur, propter quod dum magna controverſia inter Dominos commiſſarios fuiſſet, dilatum id fuit ad ulteriorem Suæ *Cæſareæ Majeſtatis* cognitionem & reſolutionem. Item Dominus *Cardinalis*, id eſt Epiſcopus *Moravienſis* dixit, quod Epiſcopi *Moravienſes* ſub jurisdictionem Regum *Bohemiæ* pertineant; Sed Domini *Moravi* reſponderunt; Si Sua *Cæſarea Majeſtas* Suæ Gratiæ Archi-Ducali Regimen *Moraviæ*, & omnium Statuum tradiderit, & omnes a ſubjectione ſibi debita dimiſerit, quod etiam Dominus Epiſcopus *Moravienſis* in hoc incluſus ſit, ſi autem Dominus *Cardinalis* ſub jurisdictione Cæſarea ſtare velit, id illi faveri, ſed Epiſcopo *Olomucenſi* id non admitti, niſi Epiſcopatus ſui bona alteri Epiſcopo cedat. Et ita Dominus *Cardinalis* acquievit.

23. *Junii*, Domini Commiſſarii ex utraque parte *Libnæ* penes *Pragam* convenerunt, & ibi reverſales & compactata conſcripſerunt, quæ primo altera die hora ſecunda veſperi *Libnæ* abſoluta fuerunt.

25. *Junii*, Relatio comitialis in comitiis generalibus correcta fuit, & dum poſtremo articulus de religione ſub finem lectus fuit; quod nempe pars ſub una hoc adjectum & ſtipulatum velit, ut ſi in futuris comitiis aliquid de hoc articulo, nempe de religione proponere voluerit, facere

omnino possit. Audientes id Status sub utraque, convenerunt invicem, & petiverunt Dominum Wenceslaum de *Budowa*, ut loco illorum proloquatur, petatque, ut & corpus utraquisticum sub hac clausula inseratur. Et ne hæc propositio in futuris comitiis vergat illi in præjudicium, in quo jam Status sub utraque invicem convenerunt, adeoque ne in relatione comitiorum nominentur partes sub utraque, in plurali, sed pars sub utraque, seu corpus utraquisticum, quod & factum est, & huic relationi comitiali adjectum.

Eodem die post comitia quidam Domini *sub una* Domino *de Budowa* objecerunt, cur omnes factiones sub utraque defendat, cum tamen sciatur, quod se non dirigat juxta *Pragenses* sacerdotes, qui in consistorio ordinantur, & quod aliter doceant consistoriales sacerdotes, & aliter, qui in Imperio sunt ordinati, & aliter *Fratres*, & ita, quod non possint dici pars sub utraque, seu unum corpus utraquisticum, sed corpora, & partes. Super quod eis Dominus *de Budowa* &c. responsum dedit, quod hi omnes Status sub utraque, qui se partes nominant, non sint nisi una pars sub utraque, seu unum corpus utraquisticum, quia se omnes ad hanc confessionem, quam sibi ex unanimi consensu ex sacra scriptura excerpserunt, in comitiis anni 1575. revocant; Quod autem diversa consilia, ceremoniæ, & ecclesiasticæ disciplinæ inter nos sint (inquiebat) hoc nec vinculum amoris *Christiani* dirimit, nec Deo dante dirimet. Atque si in *Bohemia* sunt triplices inter utraquistas in ordinibus & ceremoniis differentiæ, certe penes partem sub una in ordinibus & ceremoniis centenæ differentiæ inveniuntur, ita quod *Jesuitæ*, *Capucini*, *Franciscani*, *Dominicani*, & alii plures ordines tam in vestitu, quam victu, ceremoniis Ecclesiæ differentias magnas, miras regulas, & diversa jura inter se habeant, & tamen omnes unius religionis Catholicæ, unius fidei se esse dicant. Si ergo illis hoc nocivum non est, etiam nobis hæ differentiæ in ceremoniis, ordinibus ecclesiasticis, quæ perpaucæ sunt respectu partis sub una, nobis nocere non debent, dum omnes ad unam veritatem Dei in una confessione contentam nos revocamus. Verum cum nos de illorum variis ceremoniis & ordinibus non sollicitamur, etiam illi de nostris non sollicitentur &c. &c.

Dein dum Dominus *de Budowa* cum quibusdam de Statu Dominorum & Equitum sub utraque convenisset, narraverunt illi, quod ad eos etiam quidam de Statu Dominorum sub una venerint, hortantes eos, ut contra illos, qui se juxta *Fratres* dirigunt, protestationem faciant, quod illos inter se sustinere nequeant; & alii sub una pariter venerunt ad eos Status, qui cum consistorialibus tenent sacerdotibus, petentes eos, ut etiam pro-

te-

testationem suam faciant, quod solam antiquam Bohemicam fidem, & confessionem, contra quam *Augspurgica*, & *Fratrum* confessio militat, profiteantur, adjicientes, si id fecerint, quod Sua *Cæsarea Majestas* præter omnem religionis considerationem ad officia varia eos promovere dignabitur. Sed operam perdiderunt, nam tale his disturbiorum incentoribus responsum dederunt, quod semel hanc professionem, utpote homines honesti professi sint, sicut & compactationem, & nunc in comitiis istis propriis manibus se subscripserint, quod omnes sub utraque huic confessioni adhæreant, pro uno homine stare debeant, & Deo dante stabunt. Nam si diversa corpora, & partes essent, quælibet pars & membrum seorsim se subscripsisset, hic vero omnes insimul se subscripserunt, & omnes insimul promiserunt, quod unus pro omnibus, & omnes pro uno stare velint; hinc cuicunque quale quale demum nocumentum fieret, illud omnes, utpote membra unius corporis, unius fidei, & unius confessionis in omni humilitate & submissione Suæ *Cæsareæ Majestati*, ad judicium terræ in comitiis deferre teneantur &c. &c.

Eodem die 25. *Junii*, Sua Archi-Ducalis Gratia *Maximilianus* ad Suam Achi-Ducalem Gratiam *Mathiam* in castra advenit, & abinde dein *Pragam* ad Suam *Majestatem Cæsaream* perrexit. Item ad castra advenerunt *e Silesia* nuncii ad Archi-Ducem *Mathiam*, & alii missi *Pragam* ad Suam *Majestatem Cæsaream*, qui petiverunt, ut Sua *Cæsarea Majestas* eorum privilegia confirmare dignaretur, quod si non fieret, se sub protectionem D. Archi-Ducis *Mathiæ*, non secus atque Domini *Moravi* subdituros.

26. die *Junii*, Status ex plenis comitiis miserunt pro commissariis Suæ Gratiæ Archi-Ducalis ad castra Dominum Carolum *de Wartemberg*, Dominum *Casparum de Zierotin*, & Dominum Wenceslaum *de Budowa* &c. ut Domini commissarii dignarentur venire ad audiendam relationem. Venientibus autem eadem die tarde *Pragam* in magno numero maxime *Hungarorum*, dilata res est in crastinum.

27. *Junii*, Relatio mane hora 7. lecta est, & duravit lectio 5. horis, nam omnes etiam aliæ literæ & compactata lecta sunt, tum summariter omnia, quæ in his continebantur. Post perlectionem hujus relationis Dominus *Carolus de Zierotin* de cathedra peroravit. Super quo Dominus *Supremus Burggravius*, quemadmodum ad alia omnia priora valde elegans responsum dare dignatus est. Et certe hos duos Dominos invicem sæpius in comitiis & sessionibus prudenter & ornate loquentes jucundissimum erat audire. Ex his autem compactatis, & reversalibus publice lecta sunt; Primo, ut Sua Gratia Archi-Ducalis *Mathias* pro futuro ex-

ſpectante Regni *Bohemiæ* agnoſceretur, ita quidem, quod ſi Sua *Cæſarea Majeſtas* legitimum Succeſſorem adhuc obtinuerit, Archi-Dux Regnum hoc cum conſilio ſupremorum Officialium & Judicum & omnium trium Statuum, usque ad debitos hæredis virilis annos adminiſtret.

Secundo, ut *Moravi* abhinc illico ſub directione Suæ Archi-Ducalis Gratiæ maneant, quos etiam Sua *Majeſtas Cæſarea* a ſubjectione ſibi debita dimittere dignata eſt, ſed cum ea conditione, ne a Regno *Bohemiæ* in futura perpetua tempora ſe ſeparent, nec ullum alium Dominum unquam, niſi Regem Bohemiæ ſibi aſſumant, & ſi Archi-Dux *Mathias* vivente Sua *Majeſtate Cæſarea* moreretur, ut *Moravi* poſſint ſibi unum e Principibus de domo *Auſtriaca*, qui illis maxime placuerit, Regentem aſſumere, qui tamdiu præſit, donec alius Rex *Bohemiæ* electus fuerit.

Tertio; Quicunque in hac bellica expeditione de ſubditis & ſervis Suæ *Cæſareæ Majeſtatis* ſervierit Archi-Duci, vel aliquam cum Archi-Duce correſpondentiam habuerit, eique faverit, quod & ex parte altera intelligendum, id ut ex utraque parte ignoſcatur, & univerſalis amniſtia publicetur. Lectæ etiam ſunt multæ reverſales, quas Sua *Cæſarea Majeſtas* Archi-Duci *Mathiæ*, & etiam Archi-Dux *Mathias* Suæ *Cæſareæ Majeſtati* dare dignata eſt. Inter alias & illa lecta fuit, quod Sua *Cæſarea Majeſtas* agnoſcat, quod *Moravi* ideo, quod ſe Archi-Duci ſubdiderint, nihil contra obligationes & fidelitatem ſuam egerint, & quod illis hoc futuris temporibus nullus improperare audeat. (q)

Quod ad *Hungarica* & *Auſtriaca* compactata attinet, hæc lecta non ſunt. Eadem die poſt perlectionem relationis ex utraque parte commiſſarii ad caſtra Suæ Archi-Ducalis Gratiæ perrexerunt; Dominus Cardinalis coronam *Hungaricam* devexit. Ubi ad agros *Maieſſ.cenſes* ventum eſt, obviam proceſſerunt Domini *Hungari*, & Dominos commiſſarios non ad caſtra, ſed ad Archi-Ducis tentoria, quæ aliquantum longius a caſtris aberant, perduxerunt. Hic totus exercitus tam peditum, quam equitum in acie ſtetit, per quem Domini commiſſarii tranſierunt; præſentesque fuerunt extraditioni hujus coronæ ſub tentoriis; primo Cardinalis latino ſermone Archi-Ducem allocutus eſt, coronam, ſceptrum, enſem, & alia ornamenta, clenodiaque Regia coram Dominis commiſſariis illi tradens. Cujus verbis loco Archi-Ducis reſpondit Dominus *Georgius comes de Turzy* (r) etiam latino ſermone. Tandem loco *Hungarorum* Epiſcopus Weſprimenſis cultum latinum ſermonem ad Archi-Ducem habuit;

(q) Tranſactio hæc Rudolphum II. inter & Mathiam habetur poſterius. (r) Ejusdem literæ ad ſenatum Kuttenbergenſem habentur ibidem.

buit; Cui etiam latine Cancellarius Archi-Ducis respondit. Post quod responsum tribus vicibus factæ explosiones tam ex armis minoribus, quam ex tormentis, ita ut apparuerit terram tremere, duravitque illud usque ad horam noctis. Tandem Domini commissarii reversales Archi-Duci tradiderunt ad perlegendum & subscribendum, & simul etiam eas sigillarunt. Hoc facto Sua Archi-Ducalis Gratia dignata est Dominos commissarios, & alios officiales Statuum, qui præsentes fuerant ad suam cænam invitare, præparatæ duæ tabulæ longæ, apud quas centum circiter personæ sedere potuerant, & sederunt; hic Sua Archi-Ducalis Gratia valde læta erat, multorum diversorum sanitatem bibens, ita quod Domini commissarii, & alii ibidem præsentes optime habiti, demum primum hora sexta vesperi abinde redierint.

28. *Junii*, Status elegerunt certas personas pro comitatione Archi-Ducis, & sui populi e Regno *Bohemiæ*, qui per duplicem viam iter apprehenderunt, nempe Archi-Dux cum *Austriacis* & Statibus versus *Taborium*, cui in comites & commissarios dati sunt; Dominus *Stephanus de Sternberg* &c. Dominus *Carolus Mratsky*, Dominus *Adamus* junior *de Waldstein*, Dominus *de Turan*. *Hungaricis* autem copiis ordinati sunt in commissarios, Dominus *Casparus de Zierotin*, Dominus *Wenceslaus de Budowa*, Dominus *Fridericus de Bile*, Dominus *Georgius Wratislaw*, Dominus *Joannes de Stampach*, & Dominus *Tinal*, & cum sex millia *Hungarorum* fuerint, commissarii eos per tres phalanges & divisiones duxerunt. Populi *Moravici* commissarii fuerunt, Dominus *Ladislaus Zeydlicz*, & Dominus *de Libnthal*, sed *Moravicus* populus, quorum quatuor millia quingenti fuerant, semper *Hungaros* mox secuti sunt. Et ita 30. Junii, Archi-Dux cum toto suo exercitu mane movit, castris & rebus convasatis. In abitu vero populi hujus nihil auditum fuerat, uti antecedenter de damnis, propter cujusmodi excessus etiam multi a suis præfectis militiæ, ense, rota & aliis suppliciis puniti sunt.

Sed cum *Hungari Przelauczium* venissent, *Hungarorum* nonnemo ordinis Equestris pergens cum suo commissario Domino de *Stampach* ad hospitium suum, subito a quodam, qui post sepem se absconderat, occisus est, & cum non procul *Przelauczio* turba hominum de districtu castra metata sit, timendum erat, nisi pons dejiceretur, quod propter *Hungarum* illum occisum inter utrosque conflictus oriretur. Inde vesperi pergebant *Pardubicium*, quo dum venissent, currus in civitatem dimissi, sed per alteram portam ex civitate exire prohibiti, & agnoscens quidam rusticus equam suam, quæ illi rapta fuerat, repetivit, quam dum *Hun-*

garus ei dare noluit, venerunt in ejus adjutorium cives, *Hungarum* concusserunt, & trajecerunt, ita quod exorto tumultu, dein alter alterum occiderit, civibus etiam ex domibus & fenestris jaculantibus.

Qui clamor cum ad supremum militiæ Hungaricæ Præfectum & Dominos commissarios venisset, statim Domini commissarii, Dominus *Casparus de Zierotin*, & Dominus *Wenceslaus de Budowa* insidentes equis, Dominum comitem *Turzy* Generalem rogarunt, ut Capitaneos suos, & *Hungaros* reddat pacatos, qui furore perciti jurarunt, quod de sanguine hoc innocente vindictam talem sumere velint, quod neminem in vivis relinquere, & civitatem accendere velint. Tum prædicti Domini duo commissarii cum Domino comite *Turzy*, & suis copiis civitatem intrarunt, ubi ne unus quidem apparuit, qui de domo prospexisset, minus ut amplius aliquis jaculatus fuisset, quod certe illis fortunæ fuit, nam, Deus avertat, si ex domibus explosissent, omnes igne & ferro interiissent, & Deus noverit, quousque ignis hic & furor per Bohemiam fuisset grassatus, nam in limitibus *Moraviæ* multa millia *Hungarorum*, per omnia tempora, quibus Archi-Dux in *Bohemia* morabatur, pro quavis necessitate jacebant. Habuerunt & Domini commissarii satis laborum, ut etiam cum periculo vitæ suæ tam exacerbatos populos mitigarent, ne quid inciperetur, donec resciatur, quid causæ sit. Et ita Dominus *Casparus de Zierotin*, & Dominus *Wenceslaus de Budova* &c. arcem intrarunt, ubi multi centeni armati viri pedites congregati erant, Capitaneus vero illorum declaravit, quod hic populus pro bono *Hungarorum*, & non in damnum congregatus sit; Et quod *Hungaris* extradere velit illos, qui causa fuerunt horum tumultuum, quamprimum eos rescire potuerit, sicut etiam deinde unum extradidit. Et ita post multas preces, & intermediationem Dominorum commissariorum jam in arcem, jam ad *Hungaros* pergentium, primo hora secunda vesperi res hæc pacata fuit, & mane in abitu eorum, cognitum primo est, quod ex utraque parte 50. circiter occisi manserint. Id factum est die 2. *Julii*. 3. *Julii Litbomisslium Hungari* pervenerunt.

4. *Julii*, In confinibus *Moraviæ* Domini commissarii valedixerunt *Hungaris*, & antequam eos *Moravicis* commissariis tradidissent, petiverunt a Generali Domino comite *Turzy*, ut currus, & pedites illum proxime, & Dominos commissarios transirent, ut si rustici quid de suis esse agnoscerent (qui Commissarios secuti sunt) eisdem restitueretur. Uti etiam ferme 60. equi ab Hungaris ablati, restituti sunt, quos rustici recipientes *Litbomisslium* secum deduxerunt. Et vix credo quod 60. equi fu-

ſuperſint, quos *Hungari* in *Moraviam* ſecum rapuerunt, nam quamvis multi centeni equi pauperibus hominibus in *Bohemia* rapti fuerint, attamen aliis iterum in *Bohemia* pro exigua pecunia, id eſt pro una, aut duabus ſexagenis raptum equum vendiderunt. Domini commiſſarii etiam cum ſingulari cuſtodia divina in domos ſuas ſalvi reverſi ſunt.

Atque ita jam noſcitur, qua de cauſa Archi-Dux *Mathias* cum tanto exercitu in *Bohemiam* venerit? quid egerit? quid *Bohemi* in comitiis ratione religionis ſuæ & privilegiorum egerint? & quomodo iterum Archi-Dux cum ſuis abinde exiverit.

Dominus Deus, qui liberos ſuos altera manu punit, altera amplexatur, dignetur illos, qui his temporibus damna paſſi ſunt, futuris bonis conſolari, & omnia ad ſuum honorem & gloriam, in propagationem veritatis evangelicæ, & communis boni perducere, Amen.

Plura quæ in comitiis his de religione & privilegiis acta ſunt, ea in impreſſis inveniuntur.

Solemnis ingreſſus Mathiæ Regis Hungariæ anno 1611. in urbem Pragam, & trium Statuum Regni Bohemiæ ad eum acceſſus.

Anno 1611. die Jovis poſt Dominicam Judica Status Regni Bohemiæ cum magno numero Equitum exierunt Praga obviam Regi Hungariæ, ut eundem cum debita ſubmiſſione reciperent, Pragamque deducerent, qui deinde circa horam vigeſimam ſecundam advenit.

1. Equitans venit Comes de Turn, ſupremus campi Leutenantius cum Domino de Fels, vexillum habentes rubrum cum albo leone argenteo cum equis plus 120.

2. Hos ſequebatur vexillum rubrum Domini Nicolai Wratislaw de Bubna. Equi 90.

3. Vexillum Domini Wodolan Pietipesky album, in quo inſcriptio: vireſcit vulnere virtus; Equi 72.

4. Ejusdem coloris ſubnigri. 74.

5. Domini Georgii Wratislaw de Mitrovitz coloris aurei, 103.

6. Cæruleum cum quo equi, 84.

7. Album cum bove nigro, 79.

8. Flavum comitis Caretto de Mileſtin Itali, 84.

9. Domini de Wrtby, cæruleum cum alba cruce, 88.

10. Domini Felicis Pietipesky, rubrum, 98.

11.

11. Album cum corona aurea ex diſtrictu Zatecenſi, 115.
12. Albo-aurancinum ex eodem diſtrictu, 111.
13. Cæruleum cum corona ex Hradecenſi, 76.
14. Item ſimile ex eodem diſtrictu, 85.
15. Item ſimile ex eodem, 83.
16. Ex diſtrictu Litomericenſi cæruleum cum effigie S. Georgii Equi, 88.
17. Coloris aurei ex eodem, 92.
18. Ex Czaslavienſi diſtrictu rubrum, 134.
19. Album cum leone aureo ex Chrudimenſi, 113.
20. Album cum Dracone ex Curimenſi, 104.
21. Flavum antiquæ urbis Pragenſis, 51.
22. Novæ urbis Pragenſis cæruleum, 89.

Summa omnium equorum, 2025.

Hos ſecuti Regii Equites.

Primo: Vexillum rubrum, cum quo equi, 81.
2. Item ſimile, 66.
3. Simile, 76.
4. Simile, 73.
5. Album, 73.
6. Rubrum, 82.
7. Rubrum, 77.
8. Simile, 89.
9. Rubrum, 78.
10. Simile, 73.
11. Album, 78.
12. Cæruleum, 89.
13. Subrubrum, 60.
14. Nigrum, 80.
15. Flavum, 84.
16. Lanceæ rubræ & albæ, 96.

Poſt hæc duxerunt equos Regios, quorum erant 30. paria.

17. Deinde ſequebatur Regium vexillum rubrum, quod geſſit quidam de Nobilibus aulicis, lorica, cæterisque equeſtribus inſignibus indutus, tum alii nobiles, & aulici Regii equis inſidentes.

Summa hujus populi bellici Regii, 1255.

Hos

Hos ſequebantur pedites ſclopetarii Auſtriacorum rubras veſtes cum albis ornamentis induti per cohortes diviſi, in una quaque cohorte 8. lineæ, in qualibet linea 12. milites, ejusmodi cohortes erant 36. unicuique cohorti præfuit quidam Befehlshaber dictus, qui illas ducebat.

Has ſequebantur aliæ duæ cohortes Dardamis inſtructæ, in quarum unaquaque 7. lineæ, in linea qualibet 12. milites, quos præceſſit una linea haſtis inſtructa 6. perſonis conſtans, totidemque ſequebantur.

Tandem rurſus Dardamis inſtructæ 6. lineæ, in qualibet linea 6. perſonæ, poſt hos 5. Velliferi cum vexillis albis & rubris, hos ſequebantur 6. lineæ Dardamis inſtructæ in linea quavis 7. perſonæ. Item cum Dardamis 7. lineæ, in linea quavis 10. perſonæ. Rurſum 17. lineæ Dardamis inſtructæ in linea quavis 6. perſonæ. Hos ſecuti Sclopetariorum 4. cohortes per octo lineas, & in linea quavis 12. ſclopetarii.

Summa Sclopetariorum - - 816.
Alii Dupelſeler dicti - - 430.

Poſt hos denuo Capitaneus alius cum 38. lineis Sclopetariorum, in qualibet linea 12. viri Dardamis inſtructi, dein 14. lineæ, in qualibet linea 10. viri. Item cum Dardamis 6. lineæ per 6. viros. Dein 5. vexilla alba & rubra, hæc ſequebantur 6. lineæ cum Dardamis per 6. viros. Denuo cum Dardamis 28. lineæ mixtim per 6. & 5. viros.

Poſt hos Sclopetarii in duobus manipulis, in quolibet manipulo 9. lineæ, in linea 12. viri. Rurſum Sclopetariorum 22. lineæ, in linea quavis 5. viri. Dein cum Dardamis 7. lineæ per 5. viros.

Hæc eſt Summa Sclopetariorum - - 866.
Virorum Dardamis inſtructorum - - 401.
Exceptis haſtiferis, qui hic non numerantur.

Tandem ſequebatur libera cohors rubrorum, alborum & nigrorum, poſt hanc cum Dardamis 7. lineæ per 5. viros, dein Sclopetariorum 21. lineæ per 5. viros.

Summa populi pedeſtris - - 2653.

Poſt hos equitabant Domini de Statibus Moraviæ, Auſtriæ, & Bohemiæ, quorum erant 150. numero.

Proceſſit tandem eques Rex Hungariæ in veſtitu Hungarico viridi, ad genua usque togam rubram habens, ſuper hanc rubrum Doloman ex panno, cum ocreis Hungaricis, coopertus, mitra Hungarica plumis ornata, vulgo Czapatkowy Perzj.

Hunc ſequebantur rurſus Proceres. Hos ſecuta ſunt duo vexilla cærulea. Rurſum duo vexilla cærulea, cum quibus quatuor vexillis erant plus 500. equites.

Ultimo 6. currus, qui per 6. equos trahebantur. Primus inter eos Regius. Ingreſſus ille duravit ab hora 22. ad veſperum usque

Audientia.

Mane facto die Veneris Domini Status in magno numero Suam Serenitatem Regiam acceſſerunt, audientiam petentes, qua obtenta Suæ Regiæ Serenitati gratiarum actionem depoſuerunt, quod dignata ſit contra tantum hoſtem nempe populum Paſſavienſem non ſolum exercitum ſuum in auxilium mittere, verum etiam ipſamet ad petitionem eorum in civitatem Pragenſem venire. Tum ſubjunxerunt: cum populus iſte Paſſavienſis hactenus in Bohemia ſe detineat, incolis Bohemiæ Regni rapinis, incendiis, latrociniis grandia damna cauſare non ceſſet, neceſſitas vero poſtulet, ut huic tyrannidi reſiſtatur, ſe ſe itaque Statibus, quibus tanta damna, & incommoda inferuntur, notificaſſe, quod, quamprimum fieri potuerit, eis auxilium ferre velint. (s) Quapropter, ut id eo facilius ac melius in effectum deduci poſſit, ſe ſe Suam Serenitatem Regiam implorare, ut exercitum ſuum ſuis copiis adjungat, & contra hoſtes hos tam ſuos, quam Suæmet Gratiæ Regiæ progrediatur, Regnumque oppreſſum tueatur.

Ad quod Sua Serenitas Regia dignata eſt Statibus reſpondere, ſe eorum gratiarum actionem placide ſuſcipere, verum ſuper petitione eorum deliberaturam, ac abſoluto prandio reſponſum daturam.

Dum tempus illud adveniſſet, reſponſum datum eſt, quod Sua Serenitas prius reſcire cupiat primariam cauſam, cur a Statibus ad civitatem Pragenſem evocata ſit? Hoc reſponſo non usquequaque contenti Status in curiam Antiquo-Urbenſem receſſerunt, reque deliberata in id conſpirarunt, ut primariæ cauſæ Regiæ evocationis conſcribantur, & ſcripto porrigantur. Mane dein in craſtino die Sabbathi cauſas has perpendebant usque ad veſperas, & ita dies transacta.

DE

(s) Poſterius in diplomatario referuntur tria inſtrumenta, quæ hæc confirmant, & elucidant.

DE SPECIMINE
Diplomatarii Bohemico - Hungarici.

Nemini historiarum gnaro incognitum est jam inde ab antiquissimis temporibus eam inter inclytam Hungarorum nationem gentemque Bohemam intercessisse necessitudinem, ut se se creberrime societatis, amicitiæ, affinitatisque vinculis illigarent. Testatur id jam sæculi X. Græcus scriptor Constantinus Porphyrogenitus in suo de administrando imperio libro de gente nostra loquens, *Affinitatem cum Turcis* (quo nomine ubivis Hungari ab eo indigitantur) *& amicitiam contrahunt.* Et quanquam vinculum hoc (ut fert rerum humanarum vicissitudo) exortis nationem inter utramque simultatibus nonnunquam abruptum fuerit, imo in apertas belli flammas eruperit, tamen diuturnitatem vix unquam habuit, & positis motibus ad priorem malaciam, imo arctiora fœdera transiit, ut non incongrue utrique genti illud Terentii accommodare fas sit: *Amantium iræ amoris redintegratio est.* Nam quoties in historiis nostris non legimus Duces, Reges, ipsosque primos amborum Regnorum Proceres alternis nuptiis gavisos se nobilitasse? quot non leguntur societatum, fraternitatum, mutuorumque officiorum pacta & conventa? adeo ut altera pro alterius gloria & commodis vigilaret, altera pro alterius flore, tranquillitate ac securitate fortunas ipsamque vitam profundere non refugeret. Evenit tandem sub Wenceslao nostro II, ut Hungaria etiam Bohemum Regem ferre, atque utrumque regnum eodem Rectore gaudere occiperet. Quod sociale imperium quamquam tum, & postea sub Sigismundo, Alberto atque Ladislao non magnam ætatem tulerit, tamen non multo post sub Wladislao II. Bohemorum Rege tantum roboratum fuit, ut jam ab annis pene tercentum unius ejusdemque Principis & Regis auspiciis Hungariæ atque Bohemiæ regno potiri contingat. Quo tempore & posterius simul evenit, ut propter Archiepiscopatus Pragensis & Episcopatus Litomisslienfis

per turbas Hussiticas eversionem passim Hungariæ Archiepiscopi atque Episcopi a Regibus nostris in Boemiam advecti quævis episcopalia munia genti nostræ administrarent, quin ipsas Regum coronationes Archiepiscopis nostris debitas exequerentur. Quæ itaque duorum amplissimorum regnorum, præcipue Rege uno eodemque utriusque regni habenas tractante, felicitas non potuit non utramque gentem arctissimis societatis amicitiæque vinculis copulare. Quod vel ipsum inclyti ordines Hungariæ in epistola sua Anno 1605. die 27. Augusti ad Proceres Bohemiæ data, cum auxilia militaria petunt, his verbis testantur. *Merito certe Domini Bohemi memores esse deberi arctæ quondam conjunctionis, & antiquorum fæderum & pactuum, ut qui inter alia mutuæ devinctionis exempla communibus Regibus usi & gavisi sunt. Audire sane id vel a majoribus suis potuerunt, quantis cum applausibus & congratulatione soliti fuerant olim excipi Domini Bohemi, quoties Budam Praga Regem deducebant; paribus vicissim studiis, & quasi officiorum concertatione Hungaros a Dominis Bohemis accipi tractarique in usu fuisse, ita ut nulla potuerint arctiora societatis & amicitiarum vincula inveniri* &c. Hujus itaque tam vetustæ sinceræque amicitiæ, societatis, pactorum, officiorum, negotiorumque publicorum non potuere non transcribi ad posteritatem nostram quæque luculentæ memoriæ, quarum nonnullas in diplomatum nostrorum collectione deprehendimus, alias plures debemus singulari beneficio Nobilis ac Clarissimi Viri Adami Francisci de Kollar, Augustissimæ a consiliis, & primarii Bibliothecæ Palatinæ Vindobonensis Custodis, qui nuper Viennæ ea omnia documenta, quæ sibi a Reverendissimo ac Illustrissimo Comite Garampio Tabulari S. Angeli Præfecto ex Bibliotheca Vaticana transmissa erant, benevole mihi extradidit, ac ut in publicum emitti possent, indulsit. Ut idcirco Illustrissimo ac Excellentissimo Mecœnati nostro probaremus sedulitatem nostram in ejusmodi instrumentis congerendis, hic ea sub titulo *Speciminis Diplomatarii Boemico-Hungarici* in lucem proferimus. Singula vero documenta, præter ea, quæ ex

ex mox nominata Bibliotheca Vaticana accepimus, ex authographis & legitimis chartis, membranisve, tum duobus Codicibus coævis MSS. a nobis excerpta ſunt. Licuiſſet omnino numerum hunc ex collectionibus noſtris multo amplius augere, ſi Sigismundi noſtri, Ladislai, Wladislai II, & Ludovici ad gentem noſtram in Hungaria data diplomata, aut minaces illas & turbarum incentivas Boczkajanas, Gaborianasque ad Bohemos miſſas literas addere libuiſſet, quas quidem poſteriores æterno potius ſilentio conſepeliendas merito duximus. Interea in hoc Specimine diplomatario rara quæque monumenta deprehenſurus eſt benevolus Lector, quæ quantum hiſtoriam utriusque gentis illuſtrent, facile cognoſcet, ſi vel argumenta, quæ unicuique diplomati præjacta ſunt, excurrerit.

SPECIMEN

DIPLOMATARII BOHEMICO-HUNGARICI.

I.

Saul Colozenſis Archi-Epiſcopus confert Eccleſiæ S. Georgii in Lhota in Regno Boh. certas indulgentias quadraginta dierum. dd. in Kolocz, Anno 1199. *feria VI. poſt feſtum Epiphaniæ.*

Saul Dei gracia *Colozenſis* Archiepiſcopus &c. Omnibus & ſingulis *Chriſti* fidelibus in Regno *Bohemie* conſtitutis ſalutem in Domino ſempiternam. Juſtis piorum deſideriis annuere convenit: Sane cum ſtrenuus miles *Georgius* amicus noſter conſanguineus chariſſimus nos multis precibus flagitaverit, ut illi a nobis recedenti quasdam indulgentias pro Eccleſia ſua in *Lhota*, quæ in regno *Bohemie* in honorem S. *Georgii* dedicata exiſtit, de Archiepiſcopali noſtra poteſtate & benignitate concederemus; Nos eundem ejusque ſervitores & ſubditos ſpiritualium munerum largitate proſequi volentes, preſentium tenore in feſto *Nativitatis Chriſti*, *reſurrectionis*, & *Pentecoſtes*, nec non in die dedicacionis ipſius Eccleſie & Patroni omnibus & ſingulis *Chriſti* fidelibus vere penitentibus & confeſſis, qui ad dictam Eccleſiam acceſſerint quadraginta dies de injunctis ſibi peni-

nitenciis relaxamus. Modo Venerabilis Episcopi *Pragensis* Confratris nostri charissimi, in cujus Dyocesi hec ecclesia existere dignoscitur, voluntas & consensus ad id accedat. Datum & sigillo nostro Archiepiscopali ratificatum in fidem premissorum in *Kolocz*. Indictione II. Anno MCLXXXXVIIII. Feria VI. post festum *Epiphanie*.

Et nos *Daniel* Dei gracia *Pragensis* Episcopus licet indignus loci dyocesanus auctoritate qua fungimur has indulgencias ratas & gratas declaramus. Annectentes ysdem de gracia nostra speciali alias XL. dierum indulgencias in festo Assumpcionis Dei Genitricis *Marie*. Sub anno Domini Millesimo CC. IV. Idus *Marcii*.

II.

Innocentius III. Summus Pontifex exhortatur Henricum Hungariæ Regem ad compescendos hæreticos, Culinum Banum Bossinum, qui eos receperat & fovet, terris suis proscribat, denique Nicolaum Farensem Episcopum, qui Jadertinam Metropolim involavit, compellat a suo errore resipiscere. dd. Laterani V. Idus Octobris, Anno 1200. *Ex Reg. anni III. Innocentii III. PP. Ep.* 2.

INNOCENTIUS Episcopus Servus servorum DEI.

Carissimo in Christo filio H. (*t*) Regi *Ungarorum* Illustri salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum ad vindictam malefactorum, & laudem bonorum materialis usum gladii & terrenum a Domino acceperis potentatum, sic collati tibi Regni regimen moderari teneris, ut & orthodoxos, quantum tibi concesserit Dominus, in fide catholica foveas, & hæreticorum audaciam, qui sententiam ecclesiasticæ servitutis eludunt, concessa tibi cælitus jurisdictione, compescas. Ipsi etenim doctrinam *Evangelicam*, & *Apostolicam* depravantes, in occulto perversa dogmata dogmatizant, incedentes exterius in vestibus ovium, ut tanquam lupi rapaces oves *Christi* diripiant, & dispergant, non sitientes mortem corporum, sed perniciem potius animarum. Licet autem contra homines hujusmodi pestilentes diversa diversis tem-

(*t*) *Henrico*, ab aliis etiam appellatus *Hemericus*, est autem *Emericus* Rex Hungariæ.

temporibus emanaverint inſtituta; Nos tamen de communi Fratrum noſtrorum conſilio, de Archiepiſcoporum quoque & Epiſcoporum apud *Apoſtolicam* Sedem aſſenſu diſtrictius inhibere curavimus, ne quis hæreticos receptare, defendere, aut ipſos fovere, vel credere (*u*) quoquo modo præſumat, Decreto noſtro firmiter ſtatuentes, ut ſi quis aliquid horum facere forte præſumpſerit, niſi primo, ſecundove commonitus, a ſua ſuper hoc curaverit præſumptione ceſſare, ipſo jure ſit factus infamis, nec ad publica officia vel conſilia civitatum, vel ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad teſtimonium admittatur, ſit etiam inteſtabilis, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea cogatur ei ſuper quocunque negotio reſpondere. Quod ſi forſan Judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit Advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius penitus ſint momenti, ſed cum auctore dampnato damnentur. In ſimilibus etiam idem præcipimus obſervari. Si vero fuerit Clericus, ab omni officio, & beneficio deponatur, ut in quo maior eſt culpa, gravior exerceatur vindicta. Si quis autem tales, poſtquam fuerint ab Eccleſia denotati, contempſerit evitare, anathematis ſe noverint ſententiam incurriſſe. In terris vero jurisdictioni noſtræ temporali ſubjectis, bona eorum ſtatuimus publicari, & in aliis idem fieri præcipimus per poteſtates & Principes ſeculares, quos ad id exequendum, ſi forte negligentes exiſterent, mandavimus eccleſiaſtica ſeveritate compelli, nec ad eos bona ipſorum ulterius revertantur, niſi eis ad cor redeuntibus, & abnegantibus hæreticorum conſortium aliquis voluerit miſereri, ut temporalis ſaltem pœna corripiat; quem ſpiritualis non corrigit diſciplina. Accepimus autem, quod cum nuper Venerabilis frater noſter *Spalatenſis* Archiepiſcopus *Patarenos* (*x*) non paucos de *Spalatenſi*, & *Tragurienſi* civitatibus effugaſſet, Nobilis Vir *Culinus Banus Boſſinus* (*y*) iniquitati eorum non ſolum tutum latibulum, ſed & præſidium contulit manifeſtum, & perverſitati eorundem terram ſuam, & ſe ipſum exponens, ipſos pro Catholicis, immo ultra Catholicos honoravit, vocat eos antonomaſtice *Chriſtianos*. Ne igitur hujusmodi morbus, ſi ejus non obſiſtatur principiis vicina corrumpat, & in regnum, quod abſit, *Ungariæ* defluat labes ejus, ſerenitatem re-

(*u*) Forte: celare. (*x*) Patarenorum ſeu Patarinorum hæreſis non multo ante, nempe anno 1179. a Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. damnata fuit. (*y*) Id eſt Banus ſeu Dux Boſniæ, quem Rainaldus 30. annis provinciæ præfuiſſe memorat.

regiam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, in remiſſionem tibi peccaminum injungentes, quatenus ad vindicandam tantam *Chriſti* & *Chriſtianorum* injuriam potenter & regaliter accingaris, & niſi *Banus* prædictus univerſos hæreticos de terra ſuæ poteſtati ſubjecta proſcripſerit, bonis eorum omnibus confiſcatis, tu eum, & hæreticos ipſos non ſolum de terra ejus ſed de toto *Ungariæ* Regno proſcribas, & bona talium, ubicunque per terram tuam poterunt inveniri, confiſces, nec parcat oculus tuus *Bano* prædicto, quin contra eum jurisdictionem exerceas temporalem, ſi alias ad viam rectitudinis non poterit revocari. *Nicolaum* quoque quondam *Farenſem* Epiſcopum qui non ſolum præter auctoritatem noſtram, ſed etiam contra prohibitionem expreſſam *Jadertinam* Metropolim, quam præſumpſit invadere, detinere præſumit, unde ſuſpenſus a nobis anathematizari mandatur, ut a ſuo reſipiſcat errore, tradita ſibi poteſtate compellas, ne juxta canonicas ſanctiones non careas ſcrupulo ſocietatis occultæ, ſi manifeſto facinori deſinas obviare. Datum *Laterani* V. Idus *Octobris*, Pontificatus noſtri anno III.

III.

Innocentius III. hortatur Henricum Regem Hungariæ ad exſolvendum votum de ſubventione terræ ſanctæ, non obſtantibus inimicitiis Gubani, qui terras ejus infeſtare auſus. dd. Laterani V. Idus Novembris, Anno 1202. *Ex Reg. anni V. Innocentii P. P. III. Ep.* 103.

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei.

Cariſſimo in Chriſto filio H. (z) Illuſtri Regi *Ungariæ* ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Regiæ magnitudinis litteras hilari vultu & alacri mente recepimus, & quæ Nobis Dilecti Filii - - - - Abbas *Peliſii*, & Archidiaconus Nuncii tui Nobis proponere voluerunt, intelleximus, diligenter eis aurem benivolam adhibentes, ſicut qui te inter *Chriſtianiſſimos* Reges & Catholicos Principes obtentu magnificæ devotionis, quam circa Nos & *Romanam* ſemper Eccleſiam veſtigiis Prædeceſſorum tuorum inhærent, habere dinoſceris, ſpecialis dilectionis prærogativa diligimus, & preces & peti-

(z) Henrico.

titiones tuas, in quibus cum Deo possumus, libenti animo exaudimus. Proposuerunt siquidem Nobis iidem Nuncii tui, & id etiam eædem litteræ continebant, ut super solvendo voto, quod pro subventione *Terræ sanctæ* pie ac laudabiliter emisisti, tibi consulere deberemus, cum Venerabilium Fratrum nostrorum Archiepiscoporum, & Episcoporum Regni tui admonearis consilio, ut debitum peregrinationis susceptæ propter inimicitias *Gubani*, (*a*) qui cum innumera multitudine *Paganorum* quandam partem populi *Christiani* tuæ coronæ subjecti clam captivatam deduxit, & partem residuam debellare sine intermissione conatur, ad tempus debeas retardare. Nos autem, qui honorem tuum paterna charitate diligimus, Regiæ Serenitati de puro corde & conscientia bona, & fide non ficta consulimus, quod si fieri potest, absque periculo regni tui, quod utique fieri posse confidimus, & speramus, tum pro salute animæ tuæ, tum pro *terræ sanctæ* necessitate non tardes reddere Domino, quod vovisti, ut sicut Princeps Catholicus & *Christianissimus* Rex divitias regni cælestis delitiis regni terreni præponere videaris, neve maculam in gloria tua penas, & divinam incurras offensam, quam ex eo forsitan incurristi, quod postquam fuisti *cruce* signatus, contra *Christianos* arma movisti, ex quo forte justo judicio præscripto contigit tuo regno jactura, quamquam hoc Nobis præfati Nuncii non retulerunt. Etsi contra *Paganos*, aut etiam *Christianos* non impugnando, sed resistendo moveris arma, inculpabilis videaris. Nos enim ad conservandum & protegendum in tua fidelitate regnum *Ungariæ*, quodcumque cum honestate poterimus, prompta sumus voluntate parati, consilium & auxilium impertiri.

Datum *Laterani* V. Idus *Novembris* Pontificatus nostri anno quinto.

IV.

Innocentius III. ad requisitionem Henrici Hungariæ Regis Archiepiscopis & Episcopis ejusdem Regni interdicit, ne se in jura regalium Præpositurarum immisceant. dd. Laterani VI. Idus Novembris. Ex Reg. anni V. Innocentii P.P. III. Ep. 102.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis & Episcopis in Regno *Ungariæ* constitutis salutem & Apostolicam benedictionem.

(*a*) Gubanus hic fortassis idem est, qui supra Culinus Banus Bosniæ.

Significavit Nobis Cariſſimus in Chriſto Filius noſter H. Rex *Ungarorum* Illuſtris, quod Regales Præpoſituræ, ſicut ad eum in temporalibus ſic ad Nos in ſpiritualibus nullo pertinent mediante, unde petebat, ut electus canonice Præpoſitus ad Nos in propria perſona vel per nunccium cum litteris ſui aſſenſus accederet confirmationem electionis ſuæ a Sede Apoſtolica obtenturus. Nos autem ſic jura noſtra volentes illibata ſervare, quod & veſtra ſerventur illæſa, Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, atque præcipimus, quatenus ad Præpoſituras ipſas, ſicut ad Nos aſſeruntur ſine medio pertinere, manus illicitas nullatenus extendatis, & jus earum temeritatis auſu nullus uſurpet, quia cum jura veſtra vobis velitis illibata ſervari, indignum eſſet pariter & abſurdum, ſi ea, quæ ad nos pertinent, turbaretis. Nec nos id poſſemus æquanimiter ſuſtinere. Datum *Laterani* VI. Idus *Novembris*. Pontificatus noſtri anno quinto.

V.

Innocentius III. ad petitionem Henrici Regis Hungariæ ſtatuit, ut noviter electi in Præpoſituris regalibus ſe intra annum vel per ſe vel per nuncios ſuos Romæ ſiſtant cum conſenſu Regio pro confirmatione. dd. Laterani II. Kal. Martii, Anno 1203. *Ex Reg. anni VI. Innocentii P. P. III. Ep.* 7.

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei.

Cariſſimo in Chriſto filio H. (*b*) Regi *Ungariæ* Illuſtri ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Regalis Magnificentia nuper Nobis per Suas literas ſupplicavit, ut cum regales Præpoſituræ, quæ ſunt in *Ungaria*, ſicut ad te in temporalibus nullo pertineant mediante, ſtatuere dignaremur, ut novus Præpoſitus ad Sedem Apoſtolicam infra annum vel in perſona propria, vel per idoneum nuncium cum litteris regalis aſſenſus accedat, confirmationis gratiam obtenturus. Nos ergo tuis precibus inclinati, præſertim cum conſonent Canonicis inſtitutis, præſentium auctoritate ſtatuimus, ut quicunque de cæteris ad regimen Præpoſiturarum illarum, quæ ad nos in ſpiritualibus nullo pertinent mediante, fuerint evocati, ad Apoſtolicæ Sedis præ-

(*b*) Henrico ſeu Emerico.

præſentiam infra annum in perſonis propriis, vel per idoneos nunccios cum literis regalis aſſenſus accedant pro confirmationis munere obtinendo, ita quod interim in ſpiritualibus non miniſtrent, qui ſi forte infra prædictum terminum venire neglexerint, ex tunc Præpoſituris illis ſe noverint ſpoliandos. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, Indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum *Petri* & *Pauli* Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum *Laterani* II. Kalendas *Martii,* Pontificatus Noſtri anno ſexto.

VI.

Innocentius III. omnibus Archiepiſcopis & Epiſcopis Hungariæ præcipit, ut, quoniam Henricus Rex cruce ſignatus ad defendendam terram ſanctam proficiſcitur, illi procurent, ut filio ejus Ladislao ab omnibus juramentum fidelitatis, eique, qui filii curam habiturus eſt, obedientia præſtetur. Quod ſi denique Regem in peregrinatione mori contingeret, ab obedientia filii ſe non retrahant, dum ad annos pubertatis pertigerit. dd. Laterani V. Kal. Martii. Anno 1203.

Ex Reg. anni VI. Innocentii III. P. P. Ep. 4.

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei.

Venerabilibus Fratribus - - - Archiepiſcopis & Epiſcopis per *Ungariam* conſtitutis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ecce Cariſſimus in Chriſto Filius noſter *Henricus Ungariæ* Rex illuſtris aſſumpta Cruce *Chriſtum* ſequi proponit, regnum temporale dimittens, ut æternum acquirat, propriumque relinquit, ut ab hæreditate Domini excutiat *Pharaonem*, & liberet virgam hæreditatis ipſius, & ejus ſigna demonſtret his, qui Prophetam non eſſe teſtantur, qui eos ultra cognoſcat, jamque manum in ſuperbiam elevavit etiam, ne deinceps, qui Chriſtum oderant, glorientur, ſed diſcant potius durum eſſe contra ſtimulum calcitrare, aut pugnare hominem contra Deum. Ut igitur in abſentia tanti Principis, qui peregrinatur a Regno, ut ducat in Patriam Peregrinos ad regni tutelam, & defenſionem taliter Pontificalis accingatur auctoritas, quod regnum ejus transferri non poſſit ad hoſtes, ſed potius conſervetur, eidem Fraternitati Veſtræ per Apoſto-

lica scripta mandamus, & districte præcipimus, quatenus antequam Rex ipse iter peregrinationis arripiat, cum juxta doctrinam Apostoli sit Regi tanquam præcellenti ab omnibus deferendum, *Ladislao* filio ejus, quem Dominus per gratiam suam illi concessit hæredem debitum, juramentum fidelitatis exhibere curetis. Omnes tam clericos, quam laycos, qui post recessum prædicti Regis contra præstitum juramentum fidelitatis venire præsumpserint, omni occasione & appellatione postposita, per excommunicationis sententiam compescentes. Illis etiam, queis idem Rex tam filii curam sui, quem annuente Domino expectamus, & optamus hæredem & Patri successorem in Regno, quam administrationem Regni commiserit, juxta ordinationem Regis ipsius reverentiam debitam exhibere curetis. Etsi forte Regem ipsum, quod *Christus* avertat, in peregrinatione sua persolvere debitum conditionis humanæ contingeret, nullus vestrum ab illorum ordinatione se subtrahat, donec dictus filius ejus ad annos perveniat ætatis illius, quod sedere possit potenter in solio regni sui, & illud feliciter gubernare. Datum *Laterani* V. Kalendas *Martii* Pontificatus Nostri, Anno sexto.

VII.

Innocentius III. respondet ad Henrici Hungariæ Regis postulationes, quod tempore absentiæ illius accuraturus sit, ne inter ecclesiasticas personas aliquæ lites & scandala in Regni Hungariæ præjudicium oriantur. dd. Laterani II. Kal. Martii. Anno 1203. *Ex Reg. anni VI. Innocentis P. P. III. Ep.* 8.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Carissimo in Christo filio (*c*) - - - Illustri Regi Ungariæ salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum personam tuam inter Christianissimos Reges & Catholicos Principes speciali dilectionis prærogativa in Domino amplexemur, preces, ac petitiones tuas, in quibus possumus, libenti animo exaudimus, & ad ea gratanter intendimus, quæ Serenitati Regiæ novimus complacere. Fuit sane propositum coram nobis ex parte magnitudinis tuæ, quod cum pro sub-

(*c*) Emerico.

ſubventione *Terræ Sanctæ* crucem aſſumpſeris, & Domino propoſueris reddere, quod voviſti, ne regnum tuum interim aliqua poſſet ſeditione turbari, Venerabilibus Fratribus noſtris - - - *Strigonienſi*, & - - - *Colocenſi* Archiepiſcopis injungere dignaremur, ne in abſentia tua Eccleſiarum occaſione ſuarum aliquas lites moverent, per quas in regno diſſenſiones, & ſcandala orirentur. Nec nos etiam ad eas, quæ jam ortæ ſunt, cognoſcendas, vel etiam committendas usque ad reditum tuum intendere curaremus. Licet autem petitionibus tuis, quantum cum Deo poſſumus, præſtare velimus aſſenſum pariter & favorem, quia tamen ſapientibus, & inſipientibus ſimus ſecundum Apoſtolum, præſertim in juſtitia, debitores, petitioni tuæ taliter reſpondemus, quod in his eam diſcretionem & cautelam curabimus adhibere, ut ſi aliquæ inter perſonas eccleſiaſticas regni tui lites emerſerint, taliter auctore Domino procedemus, quod noſtri occaſione proceſſus regnum ipſum nullum poterit ſcandalum formidare, cum ad illud in tui fidelitate pacifice conſervandum quodcumque cum honeſtate poterimus conſilium & auxilium impertiri, prompta ſimus voluntate parati.

Datum *Laterani* II. Kalendas *Martii* Pontificatus noſtri anno ſexto.

VIII.

Innocentius III. ſcribit W. Megajupano Serviæ Romanæ Sedi ſe ſubmittenti, ut Colocenſem Archiepiſcopum nomine ſuo ad recipiendam ſpiritualem obedientiam & reverentiam corporalem miſſum benigne recipiat, ejusque mandata ſtudeat implere. dd. Laterani XI. Kal. Aprilis. Anno 1203. *Ex Reg. anni VI. Innocentii P. P. III. Ep.* 24.

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei.

Dilecto filio Nobili Viro *Megavippan.* (*d*) *Serviæ* ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Mediator Dei & hominum Deus homo, *Jeſus Chriſtus* Apoſtolicæ Sedis Primatum in beato *Petro* Apoſtolorum Principe ſtabilivit, qui & ante

(*d*) Ita in MS. ſed legendum *Megajupano*, ſeu Magno Zupano Serviæ, ut legere eſt in ſigillo Stephani Regis Serviæ apud Jo. Lucium l. 5. p. 256. Apud Nicetam in Manuele l. 2. n. 7. vocatur Αρχιζέπανος Archiſupanus.

ante passionem suam, inquit ad ipsum; Tu es *Petrus*, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cælis, & circa passionem suam dixit eidem; *Symon* Sathanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum, sed ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Et post passionem suam vocabulo repetito præcepit, *Symon* diligis me plus hys? pasce oves meas, non distinquens inter has oves & illas, ut ab ovili Christi se sciat esse penitus alienum, qui beatum *Petrum* recusat habere Pastorem, & qui claves ejus contemnit, ipse sibi regni cælestis januam intercludit; nec Sathanæ potest cribrum effugere, qui per eum renuit in fide Catholica confirmari. Nos igitur, qui licet indigni beato *Petro* successimus in apostolatus officio, per quod facti sumus sapientibus & insipientibus debitores, de tua salute solliciti decernimus te per Venerabilem Fratrem nostrum G. *Colocensem* Archiepiscopum virum utique litteratum, providum, & honestum, cui vices nostras in hac parte commisimus visitare, qui te corpore quidem a nobis remotum, sed mente propinquum in orthodoxa fide confirmet, & a te nomine nostro spiritualem obedientiam, & reverentiam recipiens corporalem ad Apostolicum ovile reducat, in quo post *Christum* præcipuum & primum Pastorem beatus *Petrus* secundarius & secundus Pastor existit. Monemus igitur nobilitatem tuam attente, & hortamur per apostolica scripta mandantes, quatenus præfatum Archiepiscopum vice nostra benigne recipias, & honores, ejusque salubria monita & mandata studeas humiliter adimplere, ut sic in arca receptus, diluvium non incurras, & nos ad honorem & profectum tuum debeamus efficaciter aspirare.

Datum *Laterani* XI. Kalendas *Aprilis* Pontificatus Nostri anno sexto.

In eodem modo scriptum est Archiepiscopis, Episcopis, Principibus, & Baronibus per *Serviam* constitutis.

IX.

IX.

Innocentius III. G. Colocensem Archiepiscopum mittit ad Serviam, ut a Megajupano Serviæ cæterisque Nobilibus & incolis juratoriam cautionem recipiat super obedientia porro Romanæ Sedi præstanda, atque idcirco omnes & singulos a vinculo obedientiæ Patriarchæ Constantinopolitani absolutos denunciet. dd. Laterani XI. Kal. Aprilis, Anno 1203. *Ex Reg. Anni VI. Innocentii P.P. III. Ep.* 25.

INNOCENTIUS Episcopus &c.

Venerabili Fratri - - - - *Colocensi* Archiepiscopo salutem, & Apostolicam benedictionem.

Mediator Dei & hominum &c. *in eodem modo, ut in superiori, usque debitores:* de salute Nobilis Viri *W. Megavippan.* (e) Serviæ, & tam Prælatorum Ecclesiæ, quam Nobilium terræ, immo & omnium morantium in *Servia* solliciti per te ipsos decrevimus visitare. Ideoque fraternitati tuæ, de qua plenam fiduciam obtinemus, in hoc vices nostras auctoritate præsentium committentes, per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus accedens personaliter in *Serviam Megavippanum* (f) ipsum, Prælatos, & Nobiles ipsos universos in orthodoxa fide confirmes, & ab eis juratoriam recipias cautionem, quod Nobis & successoribus nostris, sanctæque *Romanæ* Apostolicæ Sedi bona fide curabunt de cætero in spiritualibus obedire, recipiasque ab eis reverentiam corporalem, illos auctoritate nostra suffultus ab obedientiæ vinculo, quo videbantur Patriarchæ *Constantinopolitano* teneri, denuncies penitus absolutos, quia cum ipse debitam Nobis obedientiam non impendat, nec ipsi demeritam sibi tenentur obedientiam exhibere. Datum *Laterani* &c. ut supra.

Scriptum est super hoc Regi *Ungarorum* Illustri.

X.

Innocentius III. confirmat Archiepiscopo Strigoniensi jus coronandi Regem, sacramenta Regibus & Reginis conferendi aliaque istiusmodi privilegia. dd. Preneste III. Nonas Maji. Anno 1203. *Ex Reg. Anni VI. Innocentii P. P. III. Ep.* 55.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Venerabili Fratri - - - *Strigoniensi* Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem. Ju-

(e) Megajupani. (f) Megajupanum.

Justis petentium desideriis dignum est Nos facilem præbere consensum, & vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Jus quod a bonæ memoriæ *Alexandro* Papa Prædecessore nostro, & inclytæ recordationis *Bela* Ungarorum Rege, ac Ecclesia *Colocensi*, videlicet, ut *Ungarici* Reges ab Archiepiscopis *Strigoniensibus* semper debeant coronari, *Strigoniensi* Metropoli fuit manifeste recognitum, sicut in eorum authenticis continetur, & felicis recordationis *Clemens*, & *Cælestinus* Prædecessores nostri suis litteris confirmarunt. Jus quoque, quod habes in conferendis ecclesiasticis sacramentis Regibus & Reginis *Hungariæ*, ac hæredibus eorundem, & jurisdictionem ecclesiasticam, quam in Præpositos & Officiales Regiæ domus habes, quam & idem Prædecessor noster *Cælestinus* Ecclesiam tuam habere decrevit, jurisdictionem etiam, quam obtines in Abbatiis, & Præposituris Regalibus Ecclesiæ *Strigoniensis* per *Ungariam* ubicunque subjectis decimas insuper primitias, & incensum, quæ de camera Regis Ecclesiæ memoratæ debentur, sicut omnia de ratione vel consuetudine ad Ecclesiam tuam pertinere noscuntur, tibi & successoribus tuis auctoritate Apostolica confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum *Preneste* III. Nonas *Maji* Pontificatus nostri, Anno sexto.

XI.

***Innocentius III. declarat quod per suam Bullam Henrico Regi Hungariæ de Abbatiis & Præposituris regalibus datam, nullum præjudicium juribus Ecclesiæ Strigoniensis generetur. dd. Preneste III. Nonas Maji. Anno* 1203. *Ex eodem Reg. Ep.* 56.**

INNOCENTIUS Episcopus &c.

Eidem Archiepiscopo *Strigoniensi* &c.

Cum olim Carissimus in *Christo* filius noster, H. Rex *Ungarorum* Illustris Nobis tam per nuncios suos, quam litteras Regias intimasset, quod Abbatiæ quædam & Præposituræ regales ad eum in temporalibus, & ad Nos in spiritualibus nullo mediante spectarent, ad petitionem ejus ipsi scripsimus in hac forma: *Regalis Magnificentia &c. ut in ep. N.* 7. *usque*

in

in fine. Tu vero ad Apostolicam Sedem consequenter accedens in nostra, & fratrum nostrorum proposuisti præsentia viva voce, quod in Abbatiis, & Præposituris regalibus ad te ac *Strigoniensem* Ecclesiam jurisdictio ecclesiastica pertinebat. Volentes igitur tibi, & eidem Ecclesiæ imposterum præcavere, præsentium auctoritate decernimus, ut occasione litterarum, quas primo direximus circa Præposituras & Abbatias regales Ecclesiæ *Strigoniensi* per *Ungariam* ubicunque subjectas, nullum tibi, vel Successoribus tuis præjudicium generetur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri Decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum *Preneste* III. Nonas *Maji.* Pontificatus nostri, anno sexto.

XII.

Innocentius III. mandat Archiepiscopo Strigoniensi, ut si requisitus fuerit ab Henrico Rege Hungariæ, filium ejus Ladislaum minorennem diademate Regio coronet. Anno 1203. *Ex eodem Reg. Epist.* 57.

Item scriptum est eidem Strigoniensi Archiepiscopo.

INNOCENTIUS Episcopus &c.

Venerabili Fratri &c.

Supplicavit Nobis &c. *ut in prima superiori usque*; *ut quia transire proposuit in subsidium terræ sanctæ ne Regnum suum remaneret quasi regimine destitutum*, tibi scribere dignaremur, ut Carissimum in Christo filium nostrum natum suum (*g*) regali diademate insignires. Quocirca fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus cum ab eodem Rege fueris requisitus, juxta petitionem suam prædictum filium ejus, quamvis minorem, non differas coronare, recepturus ab ipso Patre filii sui vice corporaliter juramentum tam super Apostolicæ Sedis obedientia, quam super Ecclesiæ *Ungaricæ* libertate, sicut Progenitores sui cum humilitate ac devotione debita impenderunt.

Datum ut supra.

(*g*) Ladislaum.

XIII.

Innocentius III. declarat Henerico Regi Hungariæ ordinationem suam circa noviter electos Præpositos Regalium Præpositurarum intelligendam esse sine præjudicio Ecclesiæ Strigoniensis. Anno 1203. *Ex eodem Reg. Ep.* 58.

INNOCENTIUS Episcopus &c.

Carissimo in Christo filio (*b*) - - - Regi *Ungarorum* Illustri salutem &c. Olim nobis Regalis magnificentia per suas litteras supplicavit, ut cum regales Præpositurae, quæ sunt in *Ungaria*, sicut ad te in temporalibus, sic ad Nos in spiritualibus nullo pertineant mediante, statuere dignaremur, quatenus novus Præpositus ad Sedem Apostolicam infra annum, vel in persona propria, vel per idoneum nuncium cum litteris regalis assensus accederet, confirmationis gratiam obtenturus. Nos ergo tuis precibus inclinati statuimus, ut quicunque de cætero ad regimen Præpositurarum illarum, quæ ad Nos in spiritualibus nullo pertineant mediante, fuerint evocati ad Apostolicæ Sedis præsentiam infra annum in personis propriis, vel per idoneum nuncium cum litteris regalis assensus accedant pro confirmationis munere obtinendo, ita quod interim in spiritualibus non ministrent. Qui si forte infra dictum terminum venire neglexerint, ex tunc præposituris illis se noverint spoliandos. Consequenter autem bonæ memoriæ J. *Strigoniensis* Archiepiscopus ad præsentiam nostram accedens, in nostra, & fratrum nostrorum præsentia proposuit viva voce, quod in Abbatiis, & præposituris regalibus ad eum & *Strigoniensem* Ecclesiam jurisdictio ecclesiastica pertinebat, unde petebat constitutionem præscriptam tamquam per subreptionem illicitam revocari. Nos autem viam mediam eligentes, provida deliberatione decrevimus, ut occasione litterarum, quas primo direximus circa Præposituras, & Abbatias Ecclesiæ *Strigoniensi* per *Ungariam* ubicunque subjectas, nullum ei, vel Successoribus suis præjudicium generetur; Regalem igitur Excellentiam volumus non latere, quod nec per secundas litteras juri tam nostro quam Regio, nec per primas ipsius Archiepiscopi & *Strigoniensi* Ecclesiæ justitiæ derogatur, cum in primis constitutum fuerit de illis, quæ in spiritualibus ad nos nullo mediante pertinere noscuntur, in secundis vero de hys, quæ *Strigoniensi* Ecclesiæ asseruntur esse subjectæ. Datum ut supra.

XIV.

(*b*) Henrico.

XIV.

Innocentius III. adhortatur Henricum Regem Hungariæ, ut fratri Andreæ loco demortui Patris Belæ votum in terra sancta exsoluturo succurrat impensis ad hoc iter necessariis, dd. Anagniæ Nonis Novembris. Anno 1203. Ex Reg. anni VI. Innocentii P.P. III. Ep. 155.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Carissimo in Christo filio *(i)* - - - - Illustri Regi *Ungariæ* salutem & Apostolicam benedictionem.

Ad audientiam nostram dilecto filio Nobili Viro A. *(k)* Duce fratre tuo intimante pervenit, quod cum inclitæ recordationis B. *(l)* Pater vester morte præventus, votum, quod emiserat, non potuit personaliter adimplere, ut in filio saltem mortuus redderet Domino, quod voverat ipse vivens, illud exequendum eidem Duci commisit, & imponi fecit ejus humeris signum crucis. Licet autem ipse in votis habuerit exequi votum Patris, & mandatum ejus filiali devotione complere, quia tamen inter Serenitatem Tuam & ipsum peccatis exigentibus dissensionis scrupulus intervenit, nedum est, quod proposuerat, executus, præsertim, cum ab hoc eum defectus retraxerit expensarum. Quamvis igitur Celsitudinem Tuam ad votum proprium exequendum sumptu non modico novimus indigere, ad instantiam tamen petitionis ipsius Magnificentiam Tuam monemus, & exhortamur attente, quatenus ei ad votum peregrinationis explendum, nisi forte post Te provida deliberatione in Regno remanserit, juxta facultates Tuas, & necessitatem ipsius, in expensis subvenias competenter, taliter extendens manum liberalitatis Regiæ circa eum, quod ex hoc etiam ad devotionem Tuam amplius inducatur, & Nos liberalitatem Tuam debeamus merito commendare.

Datum *Anagniæ* Nonis *Novembris*, Pontificatus Nostri anno sexto.

(i) Henrico. *(k)* Andrea, is titulum habuit Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ & Culmæ Ducis ut habet Tymo in synopsi novæ Chronologicæ p. 63. *(l)* Bela III.

XV.

Innocentius III. confirmat compositionem inter Henricum Regem Hungariæ, & fratrem ejus Andream. dd. Anagniæ Nonis Novembris. Anno 1203. *Ex eodem Reg. Epist.* 156.

INNOCENTIUS Episcopus &c.

Dilecto filio Nobili Viro A. Duci *(m)* salutem & Apostolicam benedictionem.

Solet annuere Sedes Apostolica, &c. *usque sic assensu* &c. compositionem inter Te, & Carissimum in Christo filium nostrum - - - Illustrem Regem *Ungariæ* in dilecti filii G. tituli sancti *Vitalis* Presbiteri Cardinalis tunc Apostolicæ Sedis legati manibus versatam, & ab eo postmodum confirmatam, sicut sine pravitate provide facta est, & ab utraque parte sponte recepta, & pacifice hactenus observata, & in ejusdem Cardinalis litteris plenius continetur, auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & beatorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum *Anagniæ* Nonis *Novembris* &c. ut supra.

XVI.

Innocentius III. Andream Ducem Dalmatiæ &c. in subsidium terræ sanctæ profecturum omnibus privilegiis cruce signatorum donat, eum ejusque terras in protectionem Sedis Apostolicæ suscipit, statuitque ut hærede filio relicto is in Ducatum succedat. Anno 1203. *Ex eodem Reg. Ep.* 157.

INNOCENTIUS Episcopus &c.
Eidem. (*n*)

Cum inter Tuæ primordia juventutis tam ex mandato paterno, quam voto proprio militiæ tuæ primitias voveris *Jesu Christo*, esse non debes

(*m*) Andreæ Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ & Culmæ Duci. (*n*) Andreæ Duci.

bes gratiæ illius immunis, quam Apostolica Sedes universis *Cruce signatis* indulsit. Eapropter Dilecte in Domino fili tuis inducti meritis, & precibus inclinati, cum voto peregrinationis emisso proposueris in *terræ sanctæ* subsidium proficisci, personam tuam cum omnibus bonis, quæ in præsentiarum rationabiliter possides, sub beati *Petri* & nostra protectione suscipimus statuentes, ut ex quo iter fueris peregrinationis aggressus, donec de tuo reditu, vel obitu certissime cognoscatur, terra & omnia bona tua sub nostra & omnium Prælatorum Ecclesiæ Dei speciali defensione secura consistant. Volumus etiam, ut si Dominus interim masculum tibi dare dignetur hæredem, in tuo tibi Ducatu succedat, & donec ad legitimam ætatem pervenerit, Apostolicæ Sedis præsidio specialius foveatur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & beatorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum ut supra.

XVII.

Innocentius III. committit Episcopo Vesprimensi, & Abbati de Belis, ut diligenter inquirant super disciplina Episcoporum & Monachorum Græcorum in Regno Ungariæ, quæ dissoluta esse asseritur, & utrum ex iis unus Episcopatus Romanæ Sedi subjectus citra Dioecesanorum Episcoporum præjudicium constitui possit. dd. Laterani XVI. Kal. Maji, Anno 1204. Ex Reg. anni VII. Epistolarum Innocentii P. P. III. Ep. 47.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Venerabili fratri - - - *Varadien.* Episcopo & - - - Abbati *de Belis Vesprimiensis* Diœcesis salutem & Apostolicam Benedictionem.

Significavit Nobis Carissimus in Christo filius noster (o) Rex Ungarorum illustris, quod quædam Ecclesiæ Monachorum *Græcorum* in Regno *Ungariæ* constitutæ per incuriam diœcesanorum Episcoporum, & per ipsos *Græcos*, qui valde sunt, sicut asserit, dissoluti, penitus destruuntur, a Nobis supplicans humiliter, & devote, ut auctoritate nostra unus fieret Episcopatus ex ipsis, qui Nobis nullo mediante subesset, vel Ab-

 bas

(o) Henricus.

bas aut Præpoſiti latini conſtituerentur in illis, per quorum ſtudium & diligentiam earundem Eccleſiarum ſtatus poſſet in melius reformari. Nos igitur ejusdem Regis petitionibus inclinati diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ad prædictas Eccleſias accedentes inquiratis diligentius veritatem, utrum per ipſos Monachos *Græcos* eadem monaſteria in religionis obſervantia valeant reformari, utrumve de diœceſanorum Epiſcoporum conſenſu unus fieri poſſit Epiſcopus ex illis, qui Nobis ſit immediate ſubjectus, quod ſuper hys inveneritis, fideliter conſcribentes, ſub teſtimonio ſigillorum veſtrorum ad noſtram præſentiam deſtinetis, ut per inquiſitionem veſtram inſtructi ſecurius in eodem negotio procedere valeamus. Interim autem ad correctionem eorum impendatis operam efficacem. Datum *Laterani* XVI. Kalendas *Maji*, Pontificatus Noſtri anno ſeptimo.

XVIII.

Innocentius III. reſpondet Andreæ Regni Hungariæ Gubernatori, eique ſollicitudinem Regni, & cumprimis Ladislaum nepotem ejus diligenti curæ commendat. dd. Romæ VII. Kal. Maji, anno 1205. *Ex Reg. anni VIII. Epiſtolarum Innocentii P.P. III, Ep.* 36.

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei.

Dilecto filio Nobili Viro Duci *Andreæ* Regni *Ungariæ* Gubernatori ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Poſt obitum inclitæ recordationis *Henrici* Regis *Ungariæ* fratris tui (*p*) litteras tuas devotionis primitias benigne recepimus, & gratanter; quæ cum eſſent ejusdem Regis inſignitæ ſigillo, novitati tuæ, non falſitati petebas a nobis aſcribi; in quibus continebatur expreſſe, ut tuis verbis utamur, quod cum ex Regis ipſius diſpoſitione, ob teneram filii ejus Regis *Ladezlai* ætatem pueri curam, & regimen Regni ſusceperis, promptam geris voluntatem, quæ bene conſtituta ſunt, obſervare, & quæ per ipſum Regem laudabiliter noveris inchoata, quantum in te eſt, feliciter ef-

(*p*) E quibus liquet præſente anno mortuum Henricum ſeu Emericum Regem Ungariæ, ut ita hallucinentur omnes cum Thurozio qui annum 1200. mortis conſignant. Si tamen verus dies emortualis eſt a Thurozio indicatus *Pridie Kal. Decembris*. Henricum ſub finem prioris anni jam mortuum fuiſſe dici oporteret, quamquam ſi hæc & poſteriora documenta expendantur, vix hic dies emortualis ſuſtineri poteſt.

effectui mancipare. Nos igitur intentionis tuæ ſinceritatem in Domino collaudantes, Regem ipſum puerum, cui fidelitatem feciſſe dinoſceris promiſſione facta ſuper adminiſtratione Regni, ac tutela ſuſcepta de ipſo tuæ proviſionis induſtriæ attentius commendamus, ut nomini tuo præconia veræ laudis accreſcant, cum idem Rex benignum Patrem in patruo, & protectorem propitium invenerit in patrono & ab altiſſimo Rege cui puero Reges venientes de *Sabba* plena devotionis munera obtulerunt, ſalus tibi proveniat, & remunerationis æternæ corona, nec contra ipſum Regem nepotem tuum pravas aliquorum ſuggeſtiones admittas, cui tanquam filio pro patre teneris adeſſe, quem cum ſit parvus, & puer, tanto debes chariorem habere, ac pro eo Regni negotia diligentius procurare, quanto propenſius impenſa ſibi beneficia recognoſcet, cum auctore Deo adultam pervenerit ad ætatem, in qua ſe patrem non perdidiſſe cognoverit, ſed mutaſſe. Datum *Romæ*, apud ſanctum *Petrum* VII. Kalendas *Maji*, Pontificatus noſtri anno octavo.

XIX.

Innocentius III. omnibus Regni Ungariæ incolis annunciat gaudium de reditu Eccleſiæ Bulgarorum & Blachorum ad Romanam Sedem, Legatumque Pontificium ad eas partes cum omni poteſtate miſſum eorum humanitati & liberalitati commendat. Anno 1204.
Ex Reg. anni VII. Innocentii P. P. III. Ep. 13.

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei.

Venerabilibus fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & aliis Eccleſiarum Prælatis, & omnibus, tam clericis, quam laycis in Regno *Ungariæ* conſtitutis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Volens Apoſtolica Sedes filios ſuos per varias mundi partes diſperſos in unum, ceu Gallina ſub alis pullos ſuos congregat, congregare, ut ipſa ſuas oves agnoſcat, & agnoſcatur ab eis, fiatque unum ovile, ac unus paſtor, ſicut Dominus ipſe dicit; *Bulgarorum*, & *Blachorum* Eccleſia, (*q*) tamquam non cognoſceret ſemetipſam, illo paſtore relicto, cui *Chriſtus* paſcendas commiſerat oves ſuas, paſce inquiens oves meas, poſt veſtigia gregum abierat, & velut ovis errans receſſerat ab ovili, ad ſe deſiderat re-

(*q*) Hanc utramque gentem paulo ante domuerat Emericus Hungariæ Rex, ut paſſim apud ſcriptores rerum Hungaricarum legere eſt.

revocare, ut ſit juxta verbum propheticum bonum pariter & jucundum habitare fratres in unum, fiatque majus gaudium Eccleſiis Dei ſuper Eccleſia illa, cum ad Apoſtolicæ Sedis devotionem redierit, & reconciliata fuerit eccleſiaſticæ unitati, quam ſupra nonaginta novem aliis, quas nec mors nec gladius ab Eccleſiæ Romanæ reverentia ſeparavit. Ut igitur ejus exemplo, qui filium prodigum redeuntem induit ſtola prima, & annulum dedit ei, *Bulgarorum* & *Blacborum* populos ad devotionem, & reverentiam Sedis Apoſtolicæ redeuntes in ſpiritualibus, & temporalibus honoremus, per dilectum filium L. tituli ſanctæ *Crucis* Presbiterum Cardinalem Apoſtolicæ Sedis legatum Virum probum, & honeſtum, & inter cæteros fratres noſtros prærogativa quadam dilectionis acceptum ipſos duximus viſitandos, qui eos in fide Catholica, & Eccleſiæ *Romanæ* devotione ſtudeat confirmare. Ne autem primogenito ſcandalum pariat, & hy qui nobiscum ſunt ſemper quadam velut invidia moveantur, ſic Eccleſiam illam nunc primo ad Matris ubera redeuntem taliter honoremus, occidentes in ejus reditu vitulum ſaginatum, ei autem nec hædum etiam, quem cum amicis ſuis comedat, tribuamus, ſed ipſe gaudeat, & pariter epuletur, cum epulari eum convenit, & gaudere, quia frater ejus, qui mortuus fuerat, jam revixit, & qui perierat, eſt inventus, eidem legato plenam conceſſimus facultatem, ut in provinciis, per quas tranſit, cauſas, quæ ad ejus audientiam perferentur, audiat, & decidat ſi potuerit, vel deleget, metatque in earum deciſione, & delegatione de ipſis omnia ſcandala, & ſeminans ſemen pacis, controveſias ſtudeat ſepelire, & fiat odor vitæ in vitam omnibus, per quos tranſit. Monemus igitur univerſitatem veſtram, & exhortamur, attente, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus Cardinalem ipſum ſicut Apoſtolicæ Sedis legatum recipiatis hilariter, & honorifice pertractetis, & tam in eundo, quam redeundo in neceſſariis omnibus, & ſecuro conductu ita liberaliter provideatis eidem, ut patronum eum de cætero apud Sedem Apoſtolicam habeatis, tantoque citius ab ea exaudiatur pro vobis, quanto a vobis pro ipſa fuerit amplius honoratus.

XX.

XX.

Innocentius III. universo Clero & incolis Serviæ præcipit, ut Legato a se misso omnem obedientiam honoremque tanquam ipsi Summo Pontifici præsenti exhibeant. dd. Laterani, Kalendis Maji. anno 1204. Ex eodem Reg. anni VII. Innocentii III. Ep. 14.

INNOCENTIUS Episcopus &c.

Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & aliis Ecclesiarum Prælatis, & universo clero in *Serviæ* provinciis constitutis salutem & Apostolicam benedictionem.

Volens Apostolica Sedes &c. *ut in proxima, usque; est inventus.* In *Servia* quoque ipsi legationis officium duximus injungendum, ut evellat, destruat, disperdat, dissipet, ædificet, & plantet, juxta quod ad profectum catholicæ fidei, statum Ecclesiæ, correctionem, & utilitatem vestram viderit expedire. Monemus igitur universitatem vestram, & exhortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta mandamus, præcipiendo, quatenus legatum ipsum, sicut Personam nostram immo Nos in eo recipientes hilariter, & honorifice pertractantes, statuta & mandata ipsius suscipiatis humiliter, & inviolabiliter observetis, alioquin sententiam, quam tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino inviolabiliter observari. Datum ut supra.

XXI.

Innocentius III. gaudium suum nunciat Henrico Hungariæ Regi, quod Legatum suum, qui ad coronandum Jannitium Bulgarorum Dominum per Hungariam profectus fuerat, per terras suas transire non modo passus sit, sed etiam liberaliter exceperit. dd. Romæ IV. Nonas Octobris, Anno 1204. Ex Reg. anni VII. Innocentii P.P. III. Epist. 137.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Carissimo in *Christo* filio *(r)* - - - - Illustri Regi *Ungariæ* salutem & Apostolicam benedictionem.

(*r*) Henricus.

Gratum gerimus, & acceptum, & Serenitatem Tuam in Domino commendamus, quod licet primo quibusdam occasionibus motus dilecto filio L. tituli sanctæ *Crucis* Presbytero Cardinali Apostolicæ Sedis legato transitum feceris denegari, ne procederet ad coronandum *Jannitium* Dominum *Bulgarorum*, donec controversia, quæ inter te, & illum super terrarum terminis vertitur, judicio, vel concordia terminares. Postmodum tamen ob reverentiam Apostolicæ Sedis & nostram usus consilio saniori, ei transeundi pro voto concessisti liberam facultatem. Sane quam cito verbum illud ad aures nostras pervenit, quasi prævidimus, & prædiximus, quod nunc videmus, & gaudemus impletum, quod videlicet non receptis litteris nostris, nec etiam tuis nunciis expectatis corrigeres per te ipsum, quod in injuriam Apostolicæ Sedis videri poterat attemptatum. Cum igitur Cardinalem prædictum devote receperis, & honorifice pertractaris ut bonum initium meliori fine concludas, Celsitudinem Regiam rogamus, attente & monemus, quatenus eum in reditu suo benigne recipiens, & honeste pertractans, per regnum tuum facias secure conduci, ut & ipse, qui magnum in Ecclesia Dei obtinet locum, & Nobis inter cæteros fratres nostros charus existit, ad honorem & profectum tuum fortius obligetur, & Nos, qui personæ Nostræ reputamus impensum quidquid honoris exhibetur eidem, magnificentiam tuam propter hoc debeamus propensius commendare. Datum *Romæ* apud sanctum *Petrum* IV. Nonas *Octobris* Pontificatus Nostri anno septimo.

XXII.

Innocentius III. Archiepiscopo Strigoniensi imponit, ut circa Præposituram, quæ ex castro Posoniensi in locum extra munitionem transferenda erat, statuat, quod necessitati regni, & utilitati ecclesiæ expedierit. dd. Laterani VIII. Kal. Maji. Ex Reg. anni VII. Innocentii P. P. III. Ep. 56.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Venerabili fratri *Strigoniensi* Achiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem.

Supplicavit Nobis Carissimus in Christo filius noster (s) - - - - Rex Ungarorum illustris, ut quia in quodam castro suo *Posoniensi* Præpositura con-

(s) Henricus.

consistit, & ex accessu hominum ad eandem timet sibi de castro ipso periculum provenire, ei licentiam concedere dignaremur, ut præposituram ipsam extra munitionem construere de licentia nostra valeret. Nos autem ejus petitionibus annuentes fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus super translationem ipsius præposituræ illud auctoritate nostra statuas, quod necessitati Regni, & utilitati Ecclesiæ noveris expedire. Provisurus, ne corpus beati Martyris, qui in dicta Ecclesia requiescit, debita veneratione fraudetur.

Datum *Laterani* VIII. Kalendas *Maji*, Pontificatus nostri anno septimo.

XXIII.

Innocentius III. Henricum Hungariæ Regem hortatur, ut Monachis latinis S. Ægidii liberam Abbatis electionem permittat, Achiepiscopum Spalatensem, qui violenter Abbatiam istam involaverat, coerceat, insinuans simul se rei inquisitionem commisisse Abbati de Buccon & Præposito Striganiensi. dd. Romæ XVIII. Kal. Octobris, Anno 1204. *Ejusdem tenoris paucis adjectis data ad Archiepiscopum Spalatensem.*

Ex Reg. an. VII. Innocentii P. P. III. Ep. 128.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Carissimo in Christo filio (*t*) - - - - Illustri Regi *Ungariæ* salutem & Apostolicam benedictionem.

Venientes ad Apostolicam Sedem dilecti filii H. G. A. & B. Monachi sancti *Egidii* de *Ungaria* Nobis lachrymabiliter intimarunt, quod eorum Abbate defuncto alium sibi secundum antiquum, & approbatum morem sui Monasterii elegerunt, quod hactenus tam Abbates, quam Monachi consueverunt habere *latini*; sed tu fili carissime, quod cum devotione & reverentia retulerunt, regium sibi noluisti præbere consensum, affirmans, quod in alium, quam *Ungarum* minime consentires. Venerabilis autem frater noster B. *Spalatensis* Archiepiscopus hoc attendens, ad præsentiam Tuæ Serenitatis accessit, & monasterium ipsum velociter impetravit, de quo si verum est, valde miramur, quia licet professione sit Monachus, & natione *latinus*, cum tamen Pontificis gerat officium, Abbatis non debuit ministerium usurpare, præsertim & in aliena Diocesi, &

(*t*) Henrico.

per laicam poteſtatem, qui non multo poſt cum ſervis monaſterii memorati Monachos univerſos ſuper theſauro monaſterii apud Regiam Celſitudinem graviter accuſavit, ſed ipſi voluntatem præſentientes illius ſtatim ipſo præſente cuidam homini tuo, quem ipſe ſecum adduxerat, & multis aliis bonis viris theſaurum Eccleſiæ non ſolum integrum aſſignarunt, ſed etiam augmentatum. Verum idem Archiepiſcopus voluntatem ſuam cupiens adimplere, oportunitate captata, in eos armata manu irruit violenter, & quosdam ex ipſis manu propria flagellavit, quosdam vero conjecit in vincula, cunctisque penitus deſtitutis Monachos *Ungaros* pro ſua inſtituit voluntate, appellationi non deferens, quám iidem Monachi ſuper tanto gravamine ad Sedem Apoſtolicam emiſerunt, terminum in aſſumptione *Beatæ Mariæ* virginis proximo præteritæ præfigentes. Quia vero nec novum eſt, nec abſurdum, ut in regno tuo diverſarum nationum conventus uni Domino ſub regulari habitu famulentur, licet unum ſit ibi *latinorum* cœnobium, cum tamen ibidem ſint multa *Græcorum*, Serenitatem Regiam rogamus attente, & monemus, quatenus in ſtatum debitum revocato, quod non tam proprio motu, quam alieno conſilio diceris conceſſiſſe, non impedias; nec impediri permittas, quo minus præfati Monachi ſecundum conſuetudinem hactenus obſervatam, aſſumant ſibi perſonam ideoneam per electionem canonicam in Abbatem. Nos enim Venerabili fratri noſtro - - - *Varadienſi* Epiſcopo, & dilectis filiis - - - Abbati *de Buccon* & Præpoſito - - - - *Strigonienſi* damus firmiter in mandatis, ut inquiſita diligentius veritate, ſi rem invenerint taliter proceſſiſſe, niſi præfatus *Spalatenſis* Archiepiſcopus ad commonitionem eorum exceſſum ſuum curaverit emendari, ipſi ei pro tanta præſumptione canonicam pænam infligant, & eo a prælibato monaſterio prorſus excluſo, faciant illud juxta formam præſcriptam appellatione poſtpoſita ordinari. Contradictores quoslibet auctoritate noſtra appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum *Romæ* apud ſanctum *Petrum* XVIII. Kalendas *Octobris* Pontificatus noſtri anno ſeptimo.

Scriptum eſt *Spalatenſi* Archiepiſcopo in eadem forma, & modo, *usque præfigentes*. Ecce qualiter eccleſiaſticam libertatem diligis, & defendis, qualiter Apoſtolicæ Sedis honorem promoves, & procuras, qualiter Pontificalem modeſtiam exhibes, & obſervas; qualiter monaſticam regulam proſequeris, & zelaris? Certe niſi præſcriptos exceſſus per te ipſum corrigas & emendes, & a ſimilibus abſtineas, & attendas, Nos quanto familiarius te diligimus, tanto diſtrictius puniemus, ut pœna unius ſit cautela multorum, & juſti lavent manus ſuas in ſanguine peccatoris.

XXIV.

XXIV.

Innocentius III. Capitulo Strigonienſi injungit, ut ſuos Procuratores ad Sedem Pontificiam deſtinent definiendæ controverſiæ cauſa, quæ inter Capitulum & quosdam Epiſcopos Suffraganeos Hungariæ exorta eſt ob poſtulationem Archiepiſcopi Colocenſis ad Sedem Metropolitanam Strigonienſem. dd. Romæ X. Kal. Decembris. Anno 1204. *Ex Reg. anni VII. Epiſtolarum Innocentii P. P. III. Ep.* 159.

INNOCENTIUS Epiſcopus &c.

Dilectis filiis - - - - Capitulo *Strigonienſi* ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Poſtulationi, quam celebraſtis de Venerabili fratre noſtro G. *Colocenſi* Archiepiſcopo ad *Strigonienſem* Metropolim transferendo, Venerabiles fratres noſtri ejusdem Metropolis Suffraganei, videlicet C. *Quinqueeccleſien.*, B. Wacien., R. Veſprimien., & J. Nitrien. Epiſcopi penitus contradicunt, per ſuas nobis litteras intimantes, quod V. bonæ memoriæ Archiepiſcopo veſtro viam univerſæ carnis ingreſſo eis inconſultis vos habito ad invicem conſilio diligenti quosdam de Concanonicis veſtris ad Cariſſimi in *Chriſto* filii noſtri H. (*u*) *Ungariæ* Regis illuſtris præſentiam deſtinatis, & quem vobis præfici volebatis, nominetenus expreſſiſtis. Poſt dilationem vero non longam, cum ad feſtum beati *Stephani* Regis iidem Epiſcopi ſolenniter conveniſſent, & ſuper electione *Strigonienſis* Eccleſiæ unanimi deliberatione tractarent, vos ab eisdem Epiſcopis requiſiti, quem illi Sedi velitis eligi, ac præponi, taliter reſpondiſtis; quod nullum auderetis eligere, niſi qui plenam Regis gratiam obtineret, & protinus præfatum *Colocenſem* Archiepiſcopum, in quem jam pridem cum Rege conveneratis prædicto, nominare curaſtis, adicientes, quod in electione Archiepiſcopi Suffraganei nihil juris haberent, quibus ipſi Suffraganei reſponderunt, quod a prima Chriſtianitatis inſtitutione in Regno *Ungariæ* usque ad iſta tempora nullus ad Sedem *Strigonienſem* fuerat electus, niſi Suffraganeis una cum Canonicis eligentibus, juxta conſtitutionem canonicam, & conſuetudinem approbatam; Dixerunt etiam, quod prius inquiri deberet, utrum de gremio illius Eccleſiæ poſſet utilis, & idoneus reperiri, aſſerentes, quod in ea multi ſunt viri honeſti, diſcreti & litterati, qui poſ-

(*u*) Henrici, qui itaque 22. Novembris hoc anno adhuc ſuperſtes fuit.

possent illi Sedi decentius præsidere. Illud insuper per easdem nobis litteras intimarunt, quod cum prædictus *Colocensis* Archiepiscopus usque ad hæc tempora *Colocensem* Ecclesiam *Strigoniensi* Metropoli asseruerit esse parem, eique tam verbo quam opere varias, & intollerabiles injurias irrogarit, non modicum formidabant, ne si ad memoratam Metropolim transferretur propriæ confessionis, & assertionis non immemor, quasi rubore perfusus, ne ipse sibi contrarius videretur, negotia *Strigoniensis* Ecclesiæ minus efficaciter assumeret promovenda, & ipsos Episcopos, qui ejus verbis & actibus juxta debitum suum dure quandoque restiterant, opprimere non cessaret, cum tamen juxta canonicas sanctiones Judex aliquibus non debeat dari suspectus; porro dilectus filius - - - Abbas de *Buccon*, & Magister *Petrus* pro Rege prædicto, nec non & Præpositus *Posonen.* & - - - - Thesaurarius Ecclesiæ vestræ pro vobis in contrarium allegantes asseruere constanter, ea quæ ab ipsis Episcopis proposita fuerant penitus esse falsa, firmiter proponendo, quod per eundem Præpositum, & alios ante communem tractatum vocati fuerunt solenniter & venerunt, eorumque de gratia multotiens fuit requisitus assensus, sed cum super Ecclesiæ vestræ provisione consilium & auxilium vobis congruum denegarent, vos ipsi Ecclesiæ desolatæ providere volentes vocatis præfatis Episcopis convenistis in unum, & vota vestra in prædictum *Colocensem* Archiepiscopum, ut ipsum postularetis a Nobis unanimiter eis præsentibus contulistis, suppliciter exorantes, ut Nos suis litteris pro postulatione vestra rogarent, quod ipsi facere penitus recusarunt; Prænominatis autem nunciis asserentibus, quod translationem ipsius Archiepiscopi urgens necessitas, & evidens utilitas exigebant, in ipsa disceptatione fuit propositum coram nobis, quod memoratus Archiepiscopus *Colocensis* in grave *Strigoniensis* Ecclesiæ præjudicium vobis reclamantibus, & confirmationes Sedis Apostolicæ ostendentibus filium præfati Regis coronatum (*x*) in Regem, cum non ad *Colocensem* Ecclesiam, sed etiam Metropolim vestram coronatio Regis *Ungariæ* pertinere noscatur, unde tamquam alieni juris invasor, & Apostolici statuti contemptor debebat graviter castigari, poteratque verisimili conjectura præsumi, quod cum ipse querelam contra se ipsum, & contra factum proprium non esset moturus, jus Ecclesiæ vestræ super hujusmodi prætermitteret indefensum, per quod ei grave posset præjudicium generari, quamvis e contrario fuerit replicatum, quod absque contradictione cujuslibet, & præjudicio alicujus præscripta corona-

(*x*) Ita in MS. sed verosimillime legendum : *coronaverit.*

natio ab universitate fuerat celebrata. Licet ergo per postulationem hujusmodi nullum jus sit alicui acquisitum, ideoque sine præjudicio alicujus postulationem potuissemus repellere memoratam, ut tamen vobis, quantum cum Deo possumus, de speciali gratia consulamus, ita duximus providendum. Quod si præfati Pontifices in contradictione perstiterint, & vos ad postulationem institeritis obtinendam, quia Nobis non constitit de præmissis, usque ad septuagesimam proxime venturam per Procuratores idoneos ad omnia sufficienter instructos, nostro vos conspectui præsentetis, quatinus utraque parte præsente, quod justum fuerit, decernamus. Si autem illi duxerint a contradictione cessandum, & vos insistere volueritis, ad postulationis gratiam obtinendam, nihilominus infra præscriptum terminum personas idoneas ad nostram præsentiam destinetis, quæ nobis fidem facere velint, & valeant super hys, quæ fuerint opportuna. Quod si contradicentibus Episcopis memoratis vos minus de jure videritis confidendum, ne incassum laborem subeatis, pariter & dolorem, aliam vobis personam idoneam provideatis canonice in Pastorem. Datum *Romæ* apud sanctum Petrum X. Kalendas *Decembris*, Pontificatus nostri anno septimo.

Scriptum est super hoc Regi, hoc addito: Monemus igitur Celsitudinem tuam, quatinus præfatos Episcopos non impedias, nec impediri permittas, quominus Episcopi supradicti suam apud Nos justitiam libere prosequantur. Datum ut supra.

XXV.

***Innocentius III. monet Andream gubernatorem Hungariæ, ut impleat voluntatem defuncti fratris sui Henrici Regis Hungariæ, qui testamento jusserat ut pecunia in monasterio Pelis asservata in bifariam divideretur, cujus duæ partes fratribus Templariis in subsidium terræ sanctæ, tertia filio Ladislao obveniret. Anno* 1205. *Ex eodem Reg. anni VIII. Innocentii III. Epist.* 37.**

INNOCENTIUS Episcopus &c.

Eidem (y)

Post obitum &c. *usque mancipare.* Accepimus autem Carissima in Christo filia - - - - Regina *Ungariæ* referente, quod cum prædictus Rex fra-

(y) Andreæ Gubernatori Hungariæ, & Tutori Ladislai Regis pueri. Huc spectat epistola Num. VIII. posita.

frater tuus in ultimis laboraret coram Venerabili fratre nostro - - - - - Archiepiscopo *Colocensi*, & quibusdam aliis Regni Principibus de pecunia, quam in monasterio de *Pelis* habeat, ita dispoluit, quod duas partes ejusdem fratres *Domorum templi* (z) & *Hospitales* haberent in subsidium *Terræ Sanctæ*, & tertia ejus filio conferretur. Cum ergo te deceat voluntatem illius ultimam adimplere, nobilitatem tuam monemus attente, & hortamur, per Apostolica scripta mandantes, quatenus juxta dispositionem Regis ipsius, pecuniam illam facias erogari.

Datum ut supra.

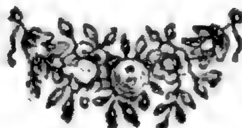
XXVI.

Innocentius III. monet Andream gubernatorem Hungariæ, ut nepoti suo Ladislao, item & matri ejus Reginæ reditus, quos post fratris mortem eisdem promiserat, integre & solerter pendat. Anno 1205. *Ex eodem Reg. anni VIII. Innocentii III. Ep.* 38.

INNOCENTIUS Episcopus &c.
Eidem Duci Andreæ &c.

Post obitum &c. *usque mancipare*. Cum autem eidem Regi, & Charissimæ in Christo filiæ Reginæ Matri ejus post fratris tui decessum quosdam redditus, sicut accepimus, promiseris te daturum, monemus nobilitem tuam, & exhortamur attente, & per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus illos ei facias cum integritate persolvi, ut circa eos & te Patrem exhibeas & Patronum, tibique propter hoc præmium salutis æternæ proveniat, & favor humanæ laudis accrescat, cum te pium & benignum habueris, ubi pius & benignus teneris adesse.

Datum ut supra.

XXVII.

(z) Id est Templariorum, qui demum sæculo XIV. exstincti.

XXVII.

Innocentius III. commendat Andreæ Hungariæ gubernatori sollicitam curam Ladislai pupilli, monetque ne alienentur regalia in detrimentum ipsius. Anno 1205. *Ex eodem Reg. anni VIII. Innocentii III. Ep.* 39.

INNOCENTIUS Episcopus &c.

Eidem, (*a*) & Dilectis filiis Nobilibus Viris universis Principibus in Regno constitutis salutem &c.

Post obitum inclitæ recordationis Henrici Regis *Ungariæ* fratris tui fili Dux litteras tuæ devotionis &c. *ut in prima, usque mancipare :* ut igitur eidem Regi Regni jura integra conserventur; Nos qui ex Apostolatus officio tenemur tueri pupillum, cum illius, quamvis indigni, vices geramus in terris, cui dicitur per Prophetam; Pupillo tu eris adjutor, obsecramus in *Christo Jesu*, qui venturus est judicare vivos & mortuos, & auctoritate præsentium sub obtestatione divini judicii districtius inhibemus, ne, dum idem Rex fuerit in ætate minori; alienentur regalia in detrimentum ipsius, sed ad ea fideliter conservanda diligens studium impendatis, & operam efficacem. Datum ut supra.

XXVIII.

Innocentius III. hortatur universum Clerum & populum Regni Hungariæ, ut ne contra pupillum Ladislaum Regem cuipiam consilium aut auxilium impendant. Anno 1205. *Ex eodem Reg. anni VIII. Innocentii III. Ep.* 40.

INNOCENTIUS Episcopus &c.

Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Præpositis, cæterisque Prælatis, atque Principibus, Clero, & universo populo *Ungariæ* salutem &c.

Post obitum inclitæ recordationis *Henrici* Regis Ungariæ dilecti filii Nobilis Viri Ducis *Andreæ* fratris ipsius litteras suæ devotionis &c. *ut in pri-*

(*a*) Andreæ Gubernatori Hungariæ.

prima usque mancipare. Ut igitur erga Regem ipsum, qui post patris decessum vobis Dominus remansit & hæres fidelitatis constantiam observetis, auctoritate vobis præsentium districtius inhibemus, ne cui contra coronam ipsius, consilium, vel auxilium impendatis, sed resistatis omnino, Regis defendentes honorem, si quis forsitan contra eum agere attemptaret &c. Datum ut supra.

XXIX.

Innocentius III. Colocensi Archiepiscopo & Varadiensi Episcopo præcipit, ut per censuram ecclesiasticam eos compescant, qui Ladislaum Regem aut Reginam ejus matrem in possessionibus aut reditibus turbaverint. dd. Romæ V. Kal. Maji. Anno 1205. *Ex eodem Reg. anni VIII. Innocentii III. Ep.* 41.

INNOCENTIUS Episcopus &c.

Venerabilibus fratribus - - - - *Colocensi* Archiepiscopo, & - - - - Episcopo *Varadiensi* salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum sit Regi tanquam præcellenti, juxta verbum Apostoli, deferendum, fraternitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus eos, qui Charissimi in Christo filii nostri *Ladezlai* Regis, & Reginæ matris ipsius familiam sive Clericos eorundem indebite molestare præsumpserint, tam in possessionibus, quam redditibus Regio non deferentes honori, cum familiam, & Clericos ipsos sub nostra & Apostolicæ Sedis velimus consistere, a præsumptione sua per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescatis. Datum *Romæ* apud sanctum *Petrum* V. Kalendas *Maji* Pontificatus Nostri anno octavo.

XXX.

Innocentius III. Suffraganeis ecclesiæ Colocensis præcipit, ut Archiepiscopo suo fideliter assistant in iis, quæ tuitionem Ladislai Regis pueri, & matris ejus Reginæ spectant. dd. Romæ VII. Kal. Maji. Anno 1205. *Ex Reg. anni VIII. Innocentii III. Ep.* 42.

INNOCENTIUS Episcopus &c.

Venerabilibus fratribus Suffraganeis Ecclesiæ *Colocensis* salutem &c.

Ut

Ut ſitis in fidelitate conſtantes, & integritatem famæ veſtræ conſervetis illæſam, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus in omnibus, quæ ad tuitionem Cariſſimi in Chriſto filii noſtri *Ladezlai* Regis *Ungariæ*, ac - - - - Reginæ Matris ejus, & Regni pertinent, Venerabili fratri noſtro - - - - *Colocenſi* Archiepiſcopo fideliter aſſiſtatis, ut inde retributionem a Domino & grates a nobis obtinere poſſitis. Datum *Romæ* apud ſanctum *Petrum* VII. Kalendas *Maji*. Pontificatus noſtri anno octavo.

XXXI.

Innocentius III. facultatem dat Colocenſi Archiepiſcopo, ut quendam epiſcopatum in terra filiorum Beleknese Sedi Romanæ & Archiepiſcopatui Colocenſi vendicet, modo is Epiſcopatus non ſit ſubjectus eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, cum qua ſcribit nuper unitatem fuiſſe initam. dd. Romæ V. Nonas Maji. Anno 1205. *Ex Reg. anni VIII. Epiſtolarum Innocentii P. P. III. Ep.* 46.

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei.

Venerabili Fratri - - - - *Colocenſi* Archiepiſcopo ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex parte tua noſtris fuit auribus intimatum, quod quidam Epiſcopatus in terra filiorum *Beleknese* conſiſtit, quem, cum nulli ſubſit Metropoli, ad devotionem Apoſtolicæ Sedis intendis reducere, ac jurisdictioni Eccleſiæ ſubdere *Colocenſis*, dummodo tibi ſuper hoc noſtrum præberemus aſſenſum. Nos autem deſiderio tuo, quantum cum Deo poſſumus, annuentes præſentium tibi auctoritate concedimus, ut ſi præmiſſis veritas ſuffragatur, Epiſcopatum ipſum tibi ſit licitum ad devotionem Eccleſiæ *Romanæ* reducere, ac ipſum *Colocenſis* Eccleſiæ ſubdere ditioni. Provideas autem attentius, ne Epiſcopatus ille ſit Eccleſiæ *Conſtantinopolitanæ* ſubjectus, quia cum ipſa *Conſtantinopolitana* Eccleſiæ nuper ad Apoſtolicæ Sedis redierit unitatem, eam nolumus ſuo jure privari.

Datum *Romæ* apud ſanctum *Petrum* V. Nonas *Maji*. Pontificatus noſtri anno octavo.

XXXII.

Innocentius III. præcipit Episcopo Cenadiensi, & Abbati de Stekdor, ut purgationem Canonicam publice recipiant ab Episcopo Quinqueecclesiensi super innocentia sua, qua maligne respersus fuit. dd. Romæ XIII. Kal. Julii. Anno 1205. *Ex Reg. anni VIII. Epistolarum Innocentii P.P. III. Ep.* 98.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Venerabili Fratri - - - - *Cenadiensi* Episcopo & dilecto filio - - - - Abbati *de Stekdor Cisterciensis* ordinis salutem & Apostolicam benedictionem.

Venerabilis frater noster C. *Quinqueecclesiensis* Episcopus suam volens innocentiam demonstrare, fecit Nobis humiliter supplicari, ut super illa nota nefaria, qua excogitata malignitas eum invidiose respersit, purgationem recipere ipsius dignaremur. Cum igitur contra eum nullus appareat accusator, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus competentem ei locum assignetis, & diem, in quo cum duobus Episcopis, & tribus Abbatibus purgationem Canonicam publice recipiatis ab ipso, attentius provisuri, ut mandatum Apostolicum exequamini fideliter, ac prudenter.

Datum *Romæ* apud Sanctum *Petrum* decimo tertio Kalendis *Julii*, Pontificatus nostri anno octavo.

XXXIII.

Innocentius III. rescribit Andreæ Gubernatori Hungariæ, quod petitioni ejus subscribere non possit circa postulationem Archiepiscopi Colocensis aut Episcopi Quinqueecclesiensis ad sedem Metropolitanam Strigoniensem, cum ob controversiam inter Episcopos Suffraganeos & Canonicos Strigonienses electio contra formam dati mandati regulariter celebrata non sit. dd. Romæ VIII. Kal. Julii. Ex Reg. anni VIII. Epistolarum Innocentii P. P. III. Ep. 88.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Dilecto filio Illustri Viro *Andreæ* Domino *Ungariæ* salutem & Apostolicam benedictionem.

No-

Novit ille, qui ſcrutator eſt cordium, & cognitor ſecretorum, quod ad honorem & profectum tuum ardenti deſiderio aſpiramus, pro certo ſperantes, quod tu progenitorum tuorum inhærens veſtigiis, ſacroſanctam *Romanam* Eccleſiam Matrem tuam prompta devotione cupias venerari. Licet ergo per primas litteras, quas noſtro Apoſtolatui deſtinaſti, poſtquam ad Regni gubernaculum aſcendiſti, fraterno ſigillo ſignaras, nos duxeris exorandos pro Venerabili fratre noſtro J. *Colocenſi* Archiepiſcopo ad *Strigonienſem* Metropolim transferendo. Poſtmodum tamen per alias litteras tuo caractere inſignitas Nobis humiliter ſupplicaſti, ut poſtulationem de Venerabili fratre noſtro C. *Quinqueeccleſienſi* Epiſcopo ad eandem Metropolim evocato admittere dignaremur, ſuper qua cum fratribus noſtris deliberavimus diligenter, & quia invenimus eam poſt appellationes ad nos legitime interpoſitas in multa diſcordia non ſolum Suffraganeorum, verum etiam Canonicorum *Strigonienſis* Eccleſiæ, contra formam mandati noſtri regulari ordine præmiſſo temere celebratam, illam exigente juſtitia non duximus admittendam, dolentes pro te pariter, & pro ipſo, quod ad poſtulationem hujusmodi non eſt eo modo proceſſum, ut eam ſecundum Deum approbare poſſemus. Monemus igitur Serenitatem Tuam, & exhortamur, attente, quatenus in hys non voluntatis noſtræ duritiam, ſed canonicæ ſanctionis cenſuram attendas, quam ſine perſonarum acceptione ſervare volumus, ut debemus, cum in manu noſtra non debeat eſſe pondus, & pondus quaſi ſtatera doloſa, ſciturus pro certo, quod preces, quas Nobis ſecundum Deum duxeris porrigendas, parati ſumus efficaciter exaudire. Ne vero *Srtigonienſis* Eccleſia ulterius maneat deſolata, *Strigonienſi* Capitulo per noſtras damus litteras in mandatis, ut ad providendum ſibi Paſtorem idoneum per electionem canonicam, vel poſtulationem concordem requiſito Suffraganeorum aſſenſu, ſi de antiqua & approbata conſuetudine fuerit requirendus, infra menſem poſt ſuſceptionem litterarum noſtrarum procedere non poſtponant, alioquin ex tunc, ne gregi Dominico diu deſit cura Paſtoris ad providendum eidem Eccleſiæ Paſtorem idoneum procedemus ſecundum officii noſtri debitum ex plenitudine Apoſtolicæ poteſtatis. In quo quantum cum honeſtate noſtra poterimus, tuo deferemus honori.

Datum *Romæ* apud ſanctum *Petrum* VIII. Kalendas *Julii*, Pontificatus noſtri anno octavo.

XXXIV.

Innocentius III. se Andreæ Gubernatori Hungariæ excusat, quod hactenus petitioni ejus circa Episcopum Bambergensem satisfacere non possit, commendat illi Clericum latorem harum. dd. Romæ VI. Kal. Julii. Anno 1205. *Ex Reg. anni VIII. Epistolarum Innocentii P. P. III. Ep.* 107.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Dilecto filio Nobili Viro *Andreæ* Duci Gubernatori Regni *Ungariæ* (*b*) salutem & Apostolicam benedictionem.

Tam multa fuerunt & magna, tam grata etiam & accepta servitia, quæ Progenitores, & Prædecessores tui sacrosanctæ *Romanæ* Ecclesiæ impenderunt, ut sibi, quem credimus eis in devotionis & fidei proposito successisse, inter alios mundi Principes gratiam velimus impendere specialem, & honorem & profectum tuum efficaciter intendendo, ita quod certis indiciis, & evidentibus argumentis agnosces, quam sincero te diligamus affectu. Licet igitur pro Venerabili fratre nostro *Papebergensi* Episcopo preces tuas nedum potuerimus exaudire pro eo, quod ante adventum solennium nunciorum, quos super negotio *Imperii* destinatos jugiter expectamus, honori nostro non expedit, nec Ecclesiæ congruit honestati, circa statum ipsius aliquid immutare, cum id ad negotium *Imperii* dinoscatur specialiter pertinere, temporis tamen opportunitate concessa, si se studuerit idoneum exhibere, preces tuas, quantum cum honestate nostra poterimus, hilariter admittemus. Latorem vero præsentium Clericum tuum tibi reddimus commendatum, qui, quantum in eo fuit, negotium sibi commissum, prudenter, ac diligenter studuit procurare. Monemus igitur Nobilitatem tuam, & exhortamur attente per Apostolica scripta mandantes, quatenus in devotione sacrosanctæ *Romanæ* Ecclesiæ Matris tuæ talem te studeas exhibere, quod ad honorem & profectum tuum magis ac magis intendere debeamus.

Datum *Romæ* apud sanctum *Petrum* VI. Kalendas *Julii*, Pontificatus nostri anno octavo.

XXXV.

(*b*) Difficulter hic titulus conciliabitur cum emortuali die Ladislai, qui secundum Thuroczium Nonis Maji defunctus asseritur vix enim credibile, ut Andreæ electio & successio Pontifici Summo tecta esse potuerit tamdiu.

XXXV.

Innocentius III. monet Andream Hungariæ Regem, ut quosdam ſubditos ſuos compellat ad reſtitutionem eorum, quæ Clerico Portuenſis Epiſcopi de ultramarinis partibus per Hungariam redeunti abſtulerunt. dd. Romæ VI. Kal. Auguſti. Anno 1205. *Ex Reg. anni VIII. Epiſtolarum Innocentii P.P. III. Ep.* 127.

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus Servorum Dei.

Cariſſimo in Chriſto filio A. (*c*) Illuſtri Regi *Ungariæ* ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Providendum eſt Regiæ poteſtati, ut euntes, & redeuntes per terram ſuam valeant ſecure tranſire, ne Regnum videatur carere Rectore, ſi ſubditi ad res alienas extenderint manus ſuas. Accepimus autem dilecto filio G. Clerico Venerabilis fratris noſtri P. *Portuenſis* Epiſcopi conquerente, quod *Georgius* frater *Savin. Rodeminus*, & *Gojanus* ei de ultramarinis partibus redeunti quinque Baldachinos, (*d*) duo examita, (*e*) unum rubeum, & alterum jaldum, (*f*) & aliud examitum auro contextum, duo pallia, quinque carpetes, (*g*) tres ampullas balſami parvas, tres ſacculos (*h*) de ligno Aloes, quinquaginta & tres buccaranos, (*i*) quinquaginta & duos camelotos, (*k*) cirothecas, (*l*) marſupia, & margaritas, grammata, (*m*) pannos ſarracenicos, & unum ſcrinium, ubi erant reliquiæ & *Crux* aurea, in qua erat de ligno Domini, duodecim vaſa eburnea, duo texta *Evangelii* de argento, in quibus erant reliquiæ, viginti & quinque annulos, quorum unus magnum jacinthum habebat, quingentos mazamutin., (*n*) & alios pannos, & libros per violentiam abſtulerunt.

Cum

(*c*) Andreæ. (*d*) Baldakinus, ait *Carolus Dufreſne*, pannus omnium ditiſſimus, cujus utpote ſtamen ex filo auri, ſubtemen ex ſerico tegitur plumario opere intertextus, ſic dictus, quod Baldacoo; ſeu Babylone in Perſide in Occidentales provincias deferretur. (*e*) Pannos holoſericos. (*f*) Id eſt *Hyalinum*, nempe coloris vitrei. *Carolus Dufreſne in Gloſſ.* (*g*) Carpettæ vocabantur tunicæ muliebres, ſeu etiam ſtragula villoſa. (*h*) Sacculi, *inquit Carolus Dufreſne*, in miniſteriis eccleſiaſticis recenſentur, eos deportabant Acolythi, ut in ordine Romano de Pontifice ad altare procedente legere eſt. (*i*) Telæ ſubtilis ſpecies. (*k*) Pannos ex pilis camelorum textos. (*l*) Id eſt: Chirothecas. (*m*) Id eſt: limbos, fimbrias pro veſtibus ornandis. (*n*) Lege *mazamurrhina*, quæ erant pretioſa pocula ex murrha lapide pretioſi odoris & colorum varietate inſigni, de quo Plin. lib. 37. c. 2.

Cum igitur iidem malefactores sub tuo dominio morari dicantur, Serenitatem Regiam monemus attente & hortamur, quatenus dictos malefactores, ut ablata cum integritate restituant, & de illatis dampnis satisfaciant competenter, tradita tibi potestate compellas. Restituta vero tamdiu jubeas apud Diœcesanum Episcopum custodiri, donec per fidelem nuncium una cum prædicto Clerico facias nobis illa deferri.

Datum *Romæ* apud sanctum *Petrum* VI. Kalendas *Augusti*, Pontificatus nostri anno octavo.

XXXVI.

Innocentius III. intimat Capitulo Colocensi per translationem Archiepiscopi sui ad Strigoniensem Metropolim nullum præjudicium Ecclesiæ Colocensi in jure aut dignitate generari. dd. Romæ II. Idus Octobris. Anno 1205. *Ex Reg. anni VIII. Epistolarum Innocentii P. P. III. Ep.* 140.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Dilectis filiis Capitulo *Colocen.* salutem & Apostolicam benedictionem. Licet Archiepiscopum vestrum ad *Strigonien.* Metropolim exigente duxerimus necessitate transferendum, nolumus tamen, ut per translationem hujusmodi aliquid Ecclesiæ vestræ in jure, vel dignitate sua præjudicium generetur. Unde super hoc vobis præsentes litteras in testimonium decrevimus concedendas.

Datum *Romæ* apud sanctum *Petrum* II. Idus *Octobris*, Pontificatus nostri anno octavo.

XXXVII.

Innocentius III. respondet ad petitionem Andreæ Hungariæ Regis, quod Præpositum germanum uxoris Andreæ Regis in Archiepiscopum Colocensem electum velit confirmare eique pallium mittere, modo prius ab Archiepiscopo Salisburgensi ejusque Præposito de sufficienti literatura & ætate novi electi Archiepiscopi instructus fuerit, quos hac in re inquisitores constituit. dd. Ferentini VII. Idus Junii. Anno 1206. *Ex Reg. anni IX. Epistolarum Innocentii P. P. III. Ep.* 74. *N.* 1.

IN-

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Carissimo in Christo filio (o) - - - Illustri Regi *Ungariæ* salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum illo fatemur, ante quem non est tutum mentiri, quod Personam Tuam de corde puro, & conscientia bona & fide non ficta diligimus, & ad honorem & profectum Tuum, quantum cum Deo possumus, efficaciter aspiramus, volentes Te scire pro certo, quod nullam apud Nos patieris repulsam, in quo deberemus alium quemcunque Principem exaudire. Verum & illud te nolumus ignorare, quod ex Apostolicæ servitutis officio ad faciendum judicium ita sumus astricti, ut absque cauterio conscientiæ, ac periculo famæ non possimus divertere ad dextram, vel sinistram, cum non possit abscondi lucerna super candelabrum constituta, illud semper habentes præ oculis, quod de Nobis veritas protestatur. Vos estis sal terræ, quod si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut foras mittatur, & ab hominibus conculcetur. Licet igitur affectuosas Nobis preces porrexeris pro Dilecto filio præposito germano - - - . Conjugis Tuæ in Archiepiscopum *Colocensem* electo, ut ei, quem in Archi-Episcopali officio Tibi, & Regno Tuo utilem, & necessarium fore confidis, munus confirmationis conferre, ac donum *Pallii* transmittere dignaremur, quia tamen Apostolus docet, ut manus cito nemini imponamus, videlicet antequam de ipso per examinationem canonicam habeamus certitudinem pleniorem, & Nos de ipsius Præpositi litteratura, & ætate simus incerti, quin etiam probabiliter dubitemus: petitionem Regiam in hac parte non statim potuimus executioni mandare, cum secundum legem Divinam in eo, & litteratura sufficiens, & ætas legitima requiratur. Quia tamen, quantum honeste possumus, Tuis concurrere desideriis affectamus, facimus ad præsens quod possumus Venerabili fratri Nostro - - - - Archi-Episcopo - - - - dilecto filio Præposito *Salzeburgensi* dando per Nostras litteras in mandatis, ut de litteratura, & ætate ipsius diligenter inquirant, & quod invenerint, fideli Nobis insinuatione rescribant, quatenus per eorum relationem certiores effecti, securius procedere valeamus; Serenitati Tuæ præsentibus litteris intimantes, quod si litteratura non solum eminens, sed saltem competens in eo fuerit inventa, & ætas non solum perfecta, sed perfectioni saltem propinqua fuerit in ipso reperta, usque adeo voluntati Tuæ, immo necessitati magis satisfacere cupimus, quin potius providere, ut nisi tantus fuerit in ultra-

(o) Andreæ.

utraque defectus, quod non tollerari debeat, temperato rigore, cum ipso curabimus dispensare. Alioquin non nostræ duritiæ, sed ipsius insufficientiæ poterit imputari, cum nervos ecclesiasticæ disciplinæ licet aliquando flectere, nunquam tamen rumpere debeamus. Equanimiter autem pro necessitate *Colocensis* Ecclesiæ sustinemus, si tam in spiritualibus, quam temporalibus interim administret, ita ut hoc imposterum ad consequentiam non trahatur.

Datum *Ferentini* VII. Idus *Junii* Pontificatus nostri anno nono.

XXXVIII.

Innocentius III. laudibus extollit Andream Hungariæ Regem, jubetque, ut universus Clerus & populus proli illius, quod proxime speratur, nasciture juramentum fidelitatis sine dilatione præstent, ad quod etiam a Strigoniensi Archiepiscopo & Episcopo Varadiensi compellendi sint. dd. Ferentini VII. Idus Junii. Anno 1206. Ex Reg. anni IX. Epistolarum Innocentii P. P. III, Ep. 75.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, & Principibus per *Ungariam* constitutis salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum pater & filius interpretatione juris eadem persona fingantur, satis probabiliter subinfertur, quia quos pater retinet in visceribus charitatis, eosdem filius & diligere debeat, & fovere. Carissimus siquidem in Christo filius noster *(p)* - - - Illustris Rex *Ungarorum* quam circumspecta provisione inceperit disponere Regno suo, Regnique Principes quanta dilectionis exhibitione studeat honorare, vos ipsi eo certius nostis, quo frequentius vobis & vestris munificentiæ suæ subsidia benignus impendit, per quod est verisimiliter præsumendum, quod soboles, quæ divina disponente clementia subcrescet ex ipso, quo ad strenuitatem morum, & regendi sollicitudinem paterna debeat providentia imitari. Ideoque universitatem vestram monemus, & exhortamur in Domino per Apostolica vobis scripta præcipiendo mandantes, quatenus proli, quæ Regi nascetur eidem, quod auctore Domino futurum speratur in proximo, juramentum fidelitatis ad mandatum patris ipsius sine difficultate præstetis. Alioquin no-

(p) Andreas.

noveritis Nos Venerabilibus fratribus nostris - - - - *Strigoniensi* Archi-Episcopo, & Episcopo *Varadiensi* in mandatis dedisse, ut vos cum opus fuerit, ad id districtione, qua convenit, appellatione remota compellant.

Datum *Ferentini* VII. Idus *Junii* Pontificatus nostri anno nono.

XXXIX.

Innocentius III. Strigoniensi Archiepiscopo & Agriensi Episcopo mandat, ut cum Comite Palatino in gradu secundo affinitatis, quocum ignoranter matrimonium contraxit, dispensent. dd. Ferentini VII. Idus Junii. Anno 1206. Ex Reg. anni IX. Epistolarum Innocentii P. P. III. Ep. 74. N. 2.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Venerabilibus fratribus - - - - *Strigonien.* Archiepiscopo, & - - - - Episcopo *Agrien.* salutem, & Apostolicam benedictionem.

Ex parte dilecti filii Nobilis Viri - - - - Comitis Palatini *Ungariæ* nostro est Apostolatui nunciatum, quod cum olim Nobilem mulierem - - - - quæ ipsum secundo genere affinitatis, & gradu secundo contingit, in facie Ecclesiæ nullo contradicente sibi matrimonialiter copulasset ignorans, quod hujusmodi affinitatis necessitudo posset matrimonium impedire. Postmodum saniori usus consilio, ne præfatam mulierem in animæ suæ dispendium in suo consortio retineret, Sedis Apostolicæ misericordiam censuit implorandam, ut ex nostræ dispensationis auctoritate mulierem retinere valeat memoratam. Quædam præterea Nobis fuere suggesta, propter quæ dispensationis beneficium solet facilius obtineri, quia scilicet cohabitaverunt simul multis annorum circulis jam elapsis, quod etiam in diebus suis uterque processit, & sobolem ex illa copula susceperunt, nec possent sine gravissimo scandalo separari, cum nullus contra idem matrimonium appareat accusator. Quia vero Nobis non constitit de præmissis, fraternitati Vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si præmissis veritas suffragatur, eisdem auctoritate nostra dispensationis gratiam impendentes mandetis, ut insimul de cætero libere permaneant, & licenter.

Datum *Ferentini* VII. Idus *Junii* Pontificatus nostri anno nono.

XL.

Honorius Papa III. laudat Ducem Austriæ, quod Belam Regem primogenitum Regis Andreæ ad se confugientem receperit, monetque ut eum porro eadem benevolentia & liberalitate prosequatur. dd. Laterani VIII. Kal. Martii. Anno 1224. *Ex Reg. anni VIII. Litterarum Honorii P. P. III. Ep.* 298.

HONORIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Dilecto filio Nobili Viro - - - Duci *Austriæ* salutem & Apostolicam benedictionem.

Devotionem tuam in Domino commendamus; quod carissimum in Christo filium nostrum B. (q) Regem, Primogenitum carissimi in Christo filii Nostri Regis *Ungariæ* Illustris, qui gravem, pro eo quod - - - - uxorem suam ad mandatum nostrum recepit, persecutionem patitur, & ad te propter hoc coactus est insuper se transferre, tam benigne & honeste pertractas tuo eum consilio & auxilio refovendo. Licet igitur eum tibi commendare necesse non esset, quia tamen sibi ex hoc merito adesse tenemur, Nobilitatem tuam rogamus, & hortamur attente, quatenus in fovendo ipsum solita constantia perseverans, pro Ecclesiæ *Romanæ* reverentia eum habeas propensius commendatum, ita quod in hoc, sicut in aliis tuæ bonitatis appareat magnitudo, & Nos id etiam habeamus acceptum.

Datum *Laterani*, VIII. Kalendas *Martii*, Pontificatus nostri anno octavo.

XLI.

Honorius III. scribit Duci Austriæ, ut Belam primogenitum Regis Hungariæ inducat ad præstandam reverentiam & devotionem patri, & eorum consortia evitet, qui discordias ipsum & patrem inter seminant. dd. Laterani III. Idus Martii. Anno 1224. *Ex Reg. anni VIII. Litterarum Honorii P. P. III. Epist.* 347.

HONORIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Dilecto filio Nobili Viro - - - - Duci *Austriæ* salutem & Apostolicam benedictionem.

Sic

(q) Belam IV.

Sic habere te credimus timorem divini Numinis, & amorem, ut quæ honesta sunt diligas, & inhonesta odio habeas, & devites. Fiducialiter itaque Nobilitatem tuam rogamus, & hortamur attente, quatenus carissimum in Christo filium nostrum B. (r) Regem natum carissimi in Christo filii nostri A. (s) Illustris Regis *Ungariæ* ad patris sui devotionem & reverentiam moneas propensius & inducas, quem etiam sollicitius exhorteris, ut familiaritatem devitet eorum, qui inter ipsum & patrem suum seminare discordiam, & ad bona vellent aliena extendere manus suas, ita quod nos de bonitate indolis suæ certi, ad honoris & exaltationis ejus augmentum semper intendere valeamus.

Datum *Laterani* III. Idus *Martii* Pontificatus nostri anno octavo.

XLII.

Honorius III. Papa concedit Abbati, Priori & fratribus ordinis S. Benedicti in monte Pannoniæ monasterii S. Martini, ut tempore Generalis interdicti submissa voce divina officia celebrare possint in suis Ecclesiis. dd. Laterani Anno 1224. IV. Kalendas Aprilis.

HONORIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Dilectis filiis Abbati, Priori, & fratribus ordinis S. *Benedicti* monasterii S. *Martini* in *monte Pannonie* salutem & Apostolicam benediccionem.

Precibus vestris benignum impertiri assensum volentes auctoritate Apostolica, qua per Dei miserationem fungimur presentium Apostolicarum literarum tenore in Domino concedimus ac indulgemus, ut in omnibus ecclesys vestris & cellis, quas per Regnum *Hungariæ* tenetis, liceat vobis generalis interdicti tempore non pulsatis campanis clausis januis submissa voce divina officia celebrare, ea tamen conditione ne excommunicatos aut interdictos ullo modo admittatis, aut eis in aliquo favorem, patrocinium, aut auxilium impendatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis vero hoc atemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & beatorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Dat. Reat. IV. Kalendas Aprilis. Pontificatus nostri anno octavo.

(r) Belam. (s) Andreæ.

XLIII.

Innocentius IV. Belæ Regi Hungariæ commendat, ut Ducissæ Austriæ adversus inimicos suos assistat. dd. Lugduni V. Kalendas Februarii. Anno 1248. *Ex Reg. anni V. Litterarum Innocentii P. P. IV. Ep.* 528.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Carissimo in Christo filio Nostro Illustri Regi *Ungariæ* (*t*) salutem, & Apostolicam benedictionem.

Cum, sicut accepimus, dilecta in Christo filia Nobilis mulier Ducissa *Austriæ* (*u*) zelo fidei & devotionis accensa inimicis Ecclesie opponere se intendat, Serenitatem Regiam rogamus, monemus, & hortamur attente, quatenus dictam Nobilem habens pro nostra & Apostolice Sedis reverentia propensius commendatam, eidem necessitatis tempore, cum ab ea requisitus fueris, tam in jure suo, quam contra ipsos inimicos assistas, ita quod ipsa preces nostras sibi apud te sentiat profuisse. Nosque Serenitatis tue zelum merito commendemus.

Datum *Luduni* V. Kalendas *Februarii.* Pontificatus nostri anno quinto.

In eodem modo scribitur Regi *Boemiæ* (*x*) Illustri.

XLIV.

Innocentius Papa IV. hortatur Przimislaum Ottocarum Ducem Austriæ primogenitum Regis Bohemiæ, ut cum patre suo & Rege Hungariæ pacem ineat, insinuatque a se missum esse Valascum Pœnitentiarium suum, qui pœna interdicti & excommunicationis rebelles cogat ad fœdera pacis, non obstantibus privilegiis, quod sententiæ excommunicationis in terris Austriæ non possint promulgari. dd. Assisii Kalendis Julii. Anno 1254. *Ex Reg. anni XI. Litterarum Innocenti P. P. IV. Ep.* 5.

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Dilecto filio Nobili Viro P. (*y*) Duci Austrie salutem & Apostolicam benedictionem.

Si

(*t*) Belæ IV. (*u*) Margaretha postea conjux Przimislai Ottocari Boemiæ Regis. (*x*) Wenceslao I. (*y*) Przemislao Ottocaro.

Si considerarent, ut expediret, guerrarum discrimina dimicantes, cum hinc inde vix, aut nunquam, nisi animarum pericula, excidia personarum, & rerum damna reportent, ab eorum forsan inchoatione, vel saltem exercitio abstinerent. Sed quia quosdam sic plerumque impetus furoris involvit, ut eo plus se bellis exercitent, quo magis ipsorum non sine amaritudine detrimenta degustant, oportet Nos, qui non tam puri hominis, quam veri Dei vicem in terris gerimus, partes nostras contra talia interponendo discrimina, removere scandala, sedare litigia, & revocare ad concordiam discordantes. Accepimus siquidem veridica relatione multorum, quod inter te, & carissimum in Christo filium (z) - - - - Regem *Boemie* Illustrem patrem tuum ex parte una, & carissimum in Christo filium nostrum. (a) - - - - Regem Ungariæ Illustrem ex altera adeo scintilla discordie, sufflante inimico humani generis est succensa, ut quos antea familiaris decorabat dilectio, & familiaritas consovebat alterna, tempestatis exagitet spiritus, & in profundum vorago jurgiorum absorbeat, dum ad non necessaria bella, sed perniciosa prorsus insurgitis, & ad invicem dimicatis, sicque sit, quod vobis Regna vestra predantibus, & depopulantibus circumpositas regiones, terra remanet habitatoribus proh dolor desolata. Quia vero nostre sollicitudinis interest, ut Nos, qui disponente Domino universali regimini presidemus, ex officio nostro, pro eo maxime, quod Ecclesie, que inde consueverunt, nunc ledi, nunc destrui, preserventur, & Christianus populus taliter non perdatur, tantis occurramus periculis remediis opportunis. Nobilitatem tuam rogamus, monemus, & hortamur attente, in remissionem tibi peccaminum imponentes, quatenus ab hujusmodi guerris omnino desistens cum predicto Rege sic ad pacem & concordiam pro Apostolice Sedis, & nostra reverentia sine dilatione ac difficultate qualibet revertaris, quod exinde apud Deum & homines valeas non immerito commendari. Nos enim dilectum filium fratrem *Valascum* Pœnitentiarium nostrum ad partes illas ad reformanda inter vos pacis fœdera destinamus, dantes ei cogendi contradictores & rebelles per excommunicationis in personas & terras ipsorum interdicti sententias plenariam potestatem. Non obstante, si vobis ab Apostolica Sede concessum sit, ut in vos, seu terras vestras non possint hujusmodi sententie promulgari.

Datum *Assisii* Kalendis *Julii*, Pontificatus nostri anno undecimo.

XLV.

(z) Wenzeslaum. (a) Belam IV.

XLV.

Przimislaus Rex Boemie & Stephanus Rex Ungarie promittunt mutuo perpetuam pacem & concordiam observare, dantes arbitris plenam potestatem ad firmandam concordiam inter ipsos. dd. in insula juxta Pozonium Anno 1267. *Ex Diplomatario chartaceo Ottocari II.*

Amator pacis, Rex pacificus & eternus filios sancte Matris Ecclesie, quos redemptos sanguine pretioso in vnitate fidei katholice coniunxit, etiam in karitatis dilectione mutuaque pacis obseruatione dispoſuit, atque voluit unum esse, vt ydemptitatem fidei ydemptitas siue vnio concordiæ sequeretur, & eos, quos vna coniunxit fides mentium, dissensus non diuideret actionum; & certe quidem licet ad tanti dispositoris exemplar, pacem diligere & seruare teneantur singuli *christiani* nominis Professores, tamen hos, quos diuina prouidentia in dignitatum arce locauit, regali dyademate insignitos, decet tanto amplius fore pacis, & concordie zelatores, quanto se cognoscunt honoris & sublimitatis apicem altius conscendisse, ut ab ipsis tamquam a lucernis suppositis, pacis & justitie lumen refulgeat, & eorum concordia personis inferioribus transeat in exemplum; Ea propter attenta consideratione pensantes, & in pectoris nostri archa diligentius reuoluentes, quod ex diuina clementia Regni & terrarum gubernacula teneamus, in trono regio collocati, ne lumen pacis, quo lucere debemus, aliis tenebre sint, cum Domino *Stephano* Serenissimo Rege *Vngarie*, cum quo tam consanguinitatis, quam affinitatis fibula in amicitia Nos connectit, & alterutrum Nos inuitant ad concordie unionem, pacem plenam & perpetuam promittimus obseruare, quam per Nos vel Nostros nullo vnquam tempore aliqua dissensionis corruptela, diffidii Zyzania violari volumus aliquatenus, vel corrumpi. Et vt quidem pacis federi possent personis intermediis fortius conniueri, ecce nobis, & predicto Rege *Stephano* in insula iuxta *Pozonium* & *Potenburch* pariter constitutis, in octo personas, quibus arbitrandi plenariam dedimus facultatem, per Nos hinc, & inde existit compromissum, talibus autem conditionibus interiectis, & cetera; In cuius rei testimonium, & cetera; Acta sunt autem hec anno dominice Incarnationis *Millesimo* & cetera.

XLVI.

XLVI.

Archiepiſcopus Collocenſis Cancellarius Aule Regis Ungariæ & alii Epiſcopi promittunt pro Rege Ungariæ concordiam, & pacem Przimislao Regi Bohemie cum promiſſione aſſiſtendi eidem, ſi Stephanus Rex pacta violaverit. dd. VIII. Kal. Auguſti Anno 1267. *Ex chartulario diplomatario Ottocari II.*

Nos *Stephanus* Diuina miſeratione Archiepiſcopus *Collocenſis*, Aule Regis *Vngarie* Cancellarius, *Lamperdus Aguenſis*, *Job Colicenſis*, *Philippus Watonienſis*, *Paulus Weſprinienſis*, *Thymotheus Zagrabienſis*, & *Ladislaus Thynenſis* Eccleſiarum Epiſcopi, ſignificamus tenore preſentium vniuerſis; quod ad requiſitionem Domini noſtri *Stephani* Dei gratia Illuſtris Regis *Vngarie* ex beneplacito, & voluntate ipſius, ut bellorum diſcrimina & occaſio effundendi ſanguinis auferatur, promittimus, & promittendo iuramus, Nos procuraturos & facturos, quantum in nobis eſt, vt pacta & conuentiones pacis & vnionis habite inter ipſum Dominum noſtrum Regem *Vngarie* ex una parte, & Dominum *Othakarum* inclitum Regem *Boemie* ex altera: attendantur, & obſerventur per ipſum Dominum Noſtrum Regem, & ſuos, bona fide, ſine fraude, & abſque omni malo ingenio, qui ſi temerator, violator, & transgreſſor omnium, vel ſingulorum contentorum in ipſis pacis, & conuentionis litteris exſtiterit, ex tunc ipſo facto ſententiam excommunicationis, quam ex nunc de conſenſu, voluntate, & beneplacito eiusdem Domini noſtri Regis *Vngarie* requiſiti proferimus, idem Dominus noſter Rex *Stephanus* ex hujusmodi violatione pacis incurret, promittentes ſub religione preſtiti juramenti; quod poſtquam nobis per Regem *Boemie* de violatione & transgreſſione hujusmodi conſtiterit euidenter ipſum Dominum Regem noſtrum *Stephanum* euitabimus, & faciemus ab omnibus acrius euitari, & ipſum Dominum Regem *Stephanum* deſeremus, ac Regi *Boemie* adherebimus, fouentes eundem pro viribus, & pro poſſe; Promittimus nihilominus, quod totam terram ipſius ſubiciemus eccleſiaſtico interdicto, quilibet noſtrum in ſua Dyoceſi, remotis omni gratia & fauore *Romane* Eccleſie, & illorum, qui cenſuram Eccleſiaſticam compellere & cohercere valeant ad premiſſa arctius exſequenda, preſertim cum Archiepiſcopus *Saltzburgenſis* & *Pragenſis*, *Olomucenſis*, *Patauienſis*, *Friſienſis*, (z) *Ratisponenſis* Eccleſiarum Epi-

(z) Frinſingenſis.

Episcopi similem in scriptis sententiam protulerint, contra predictum Regem *Boemie* de ipsius beneplacito, & consensu, si articulorum in forma pacis comprehensorum exstiterit violator, & cetera; In cuius rei testimonium ad petitionem Domini nostri Regis & instantiam litteras nostras concessimus sigillorum nostrorum munimine roboratas; Actum & datum Anno Domini *millesimo ducentesimo sexagesimo septimo*, Octavo Kalendas *Augusti* &c.

XLVII.

Stephanus Rex Hungarie compromittit in Elisabetham Ducissam Cracoviæ sororem suam promittens ipsius decisioni, quæ circa concordiam inter ipsum & Ottocarum Regem Bohemiæ statuerit inhæsurum. dd. in Ungaricali Broda VII. Kal. Novembris, Anno 1273. *Ex Diplomatario chartaceo MS. Ottocari II.*

Nos *Stephanus* Dei gratia Rex *Vngarie*; Notum facimus Vniuersis, quibus expedit, presentium per tenorem; quod in causa, quam habemus cum Domino *Othakaro* Rege *Boemie* Illustri, perdilecto affine, & cognato nostro, quem Nobis pro patre karissimo reputamus, super facienda concordia, & ordinanda, componenda, vallanda, & stabilienda pace seu concordie vnione elegimus, & assumpsimus pro parte Nostra in mediatricem, arbitricem, & amicabilem compositricem, Serenissimam Dominam *Elizabeth* Ducissam *Cracouie*, carissimam sororem Nostram, eius compositioni, ordinationi, laudo, arbitrio, & sententie, super ipsa pace, & ceteris reformandis, inter predictum Dominum Regem, & Nos, submisimus Nos & consensimus, ac etiam consentimus, promittentes bona fide, sine fraude, pro firmo, & rato habere, & tenere, quidquid predicta Domina inter ipsum Dominum Regem, & Nos pro bono pacis, & concordie ordinauerit, composuerit, laudauerit, sententiauerit, & fuerit arbitrata, nec recedere ab eo vllo ingenio, studio, vel modo, & ad premissa omnia, & singula approbanda, percipienda, tenenda & seruanda, Nos presentium testimonio obligamus, quas duplici Nostro sigillo & sigillis Venerabilium Patrum *Vngaricalium* Episcoporum, & Dominorum Magistri *Bertoldi*, & cetera; fecimus communiri; Datum in *Vngaricali Broda*, Anno Dominice Incarnationis *millesimo ducentesimo*, *septuagesimo tertio*, septimo Kalendas *Novembris*, & cetera.

XLVIII.

XLVIII.

Nicolaus Papa IV. scribit Rudolpho Romanorum Regi, quod Joanni Esino Episcopo commissionem super eo dederit, quod Regnum Hungariæ filio suo Alberto in feudum dederit. dd. apud urbem veterem V. Kal. Januarii. Anno 1291. *Ex Reg. anni III. Litterarum Nicolai P.P. IV. Ep.* 875.

NICOLAUS Episcopus Servus Servorum Dei.

Carissimo in Christo filio R. (*a*) Regi *Romanorum* Illustri salutem & Apostolicam benedictionem.

Litteras Regias nostro nuper Apostolatui præsentatas benignitate recepimus consveta, quarum serie diligenter perpendimus, quod post obitum quondam *Latislai* Regis *Ungariæ* tu certa consideratione inductus, quod eædem litteræ exprimebant, dilecto filio Nobili Viro *Alberto* Duci *Austriæ* nato tuo, & ejus Hæredibus de consilio & assensu Principum, Baronum, Nobilium & Procerum Regni tui in feudum Regnum *Ungariæ* concessisti, cum autem præfatum Regnum ad *Romanam* Ecclesiam ex causa multiplici pertinere noscatur, Celsitudini Regiæ per Venerabilem fratrem nostrum *Johannem Esinum* Episcopum super hujusmodi negotio respondemus.

Datum apud *Urbem Veterem* V. Kalendas *Januarii*, Pontificatus nostri anno tertio.

XLIX.

Nicolaus IV. Rudolphum Romanorum Regem rogat, ut ne jura, quæ Sedi Pontificiæ in Regnum Hungariæ competunt, invadat, aut per alium invadi admittat. dd. apud Urbem Veterem II. Kal. Februarii. Anno 1291. *Ex eodem Reg. anni III. Nicolai IV. Ep. IV.* 876.

Eidem Regi. (*b*)

Literas Regias &c. *ut supra, usque concessisti.*

Licet igitur fili carissime intentionis nostræ non sit juri, si quod tibi

(*a*) Radolpho. (*b*) Romanorum Rudolpho.

tibi in Regno ipſo competit, derogare; nolumus tamen ignorare Celſitudinem Regiam, quod prædictum Regnum ad *Romanam* Eccleſiam Matrem tuam ab antiquo etiam dinoſcitur pertinere, propter quod circa illud aciem ſollicitæ conſiderationis extendimus, & de ſtatu eius ſollicite cogitamus. Ideoque Regalem Magnificentiam rogandam attente duximus, & hortandam, quatenus pro divina & apoſtolicæ Sedis & noſtra reverentia jura quælibet ad nos & eandem Eccleſiam in Regno memorato ſpectantia per te, vel alium ſeu alios non invadas, aut occupes, vel uſurpes, ſive aliquid facias in noſtrum, & ipſius Eccleſiæ præjudicium & gravamen, quæ potius manutenere ſollicite, ac illibata & integra plenis favoribus ſervare te convenit, utpote ſpecialem advocatum ejusdem Eccleſiæ, ac præcipuum defenſorem. Sic ergo ſuper hoc precibus noſtris obtemperes, ſic noſtræ inſtantiæ acquieſcas, ut devotionem Regiam, quæ ſemper erga præfatam Eccleſiam claruiſſe conſpicitur, uberibus in Domino laudibus attollamus.

Datum apud *Urbem Veterem* II. Kalendas *Februarii*, Pontificatus noſtri anno tertio.

L.

Nicolaus IV. edocet Albertum de juribus, quæ Sedi Romanæ in Regnum Hungariæ competant. Anno 1291.
Ex eodem Reg. anni III. Nicolai IV. Ep. 877.

NICOLAUS Epiſcopus &c.

Dilecto filio Nobili Viro *Alberto* Duci *Auſtriæ* ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Cariſſimus in Chriſto filius noſter R. (*c*) Rex *Romanorum* Illuſtris Pater tuus nuper Nobis per ſuas litteras intimavit, quod poſt obitum quondam *Latislai* Regis *Ungariæ* tibi & hæredibus tuis de conſilio & aſſenſu Principum, Baronum, Nobilium & Procerum Regni tui in Feudum Regnum *Ungariæ* duxerat concedendum. Licet igitur ſili noſtræ intentionis non ſit, jure, ſi quod tibi in Regno ipſo competit derogare, ignorare tamen te nolumus, quod dictum Regnum ad *Romanam* Eccleſiam matrem tuam &c. *ut ſupra, mutatis mutandis, uſque, utpote ipſius Eccleſiæ ſpecialem filium,* &

(*c*) Rudolphus.

& devotum. Sic ergo ſuper hoc precibus noſtris obtemperes, ſic noſtræ inſtantiæ acquieſcas, ut devotionem tuam dignis exinde in Domino laudibus commendemus. Datum ut ſupra.

LI.

Nicolaus IV. orat Albertum Ducem Auſtriæ, ut Legato ſuo Eugubino Epiſcopo omnem aſſiſtentiam præbeat, quem in Hungariam miſit, ut populo aſſumendam crucem perſuaderet adverſus Tartaros, Saracenos, Neugerios, & Paganos, quibuscum Rex Ungariæ fœdus iniiſſe aſſeratur. dd. Romæ XIII. Kal. Junii. Anno 1291. *Ex Reg. anni III. Litterarum Nicolai P. P. IV. Ep.* 867.

NICOLAUS Epiſcopus Servus Servorum Dei.

Dilecto filio Nobili Viro A. (*d*) Duci Auſtriæ ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Confidimus fili dilecte, quod tu tanquam Princeps catholicus & devotus mentem tuam ad cæleſtia deſideria dirigens circa illa te promptum & paratum exhibeas, quæ ſuperno ſint accepta conſpectui, tuæ ſalutis profectum reſpiciant, & procurent fidei *Chriſtianæ* continuum incrementum. Sane didiciſſe te credimus, quam reprehenſibiliter hactenus, quamque inhoneſte, quin imo periculoſe ſe geſſerit *Ungariæ* Rex, qui veſanis adhærens conſiliis, & a via veritatis exorbitans Chriſtiana Religione poſtpoſita, ſe cum *Tartaris*, *Sarracenis*, *Neugeriis* & *Paganis* damnatæ converſationis audacia fœdus aſſeritur contraxiſſe, ſumpta norma nefaria ſpecialiter vivendi cum *Neugeriis* ſupradictis, ac turpiter & impudenter abjecta Conjuge propria regalibus utique orta natalibus & honeſtæ converſationis, ac vitæ titulis inſignita, videlicet cariſſima in Chriſto filia noſtra E. Illuſtri Regina *Ungariæ* crudeliter ſeviens in ſe ipſum & Domum *Ungariæ* inclytam Regibus pollere Catholicis conſvetam, thorum fœdare non metuit conjugalem, in grandem ſupernæ Majeſtatis offenſam, grave ſuæ ſalutis diſpendium, & ſcandalum fidelium plurimorum. Nos autem æquanimiter ferre talia, & tam gravia non valentes, & cupientes per Apoſtolicæ Sedis providentiam opportunum ſuper hys Domino favente remedium adhiberi Venerabilem fratrem noſtrum B. Epiſcopum *Eugubin.* vi-

(*d*) Alberto.

virum utique virtutibus insignitum, ac Nobis & fratribus nostris merito suæ probitatis acceptum ad Regnum *Ungariæ* commisso sibi plene legationis officio in eodem Regno, nec non *Dalmatiæ*, quæ *Ungariæ* Regibus solet esse subjecta, *Austriæ, Styriæ, Carinthiæ, Cumaniæ* & *Bosnæ* partibus tanquam pacis Angelum destinamus, sibi per alias literas nostras injuncto, ut si *Tartari, Saraceni, Neugerii* & *Pagani* præfati suos conatus nefarios contra fidei orthodoxæ cultores exercere præsumpserint, ne ipsorum crudelitas in ejusdem fidei dispendium invalescat, adversus eos, & alios adhærentes eisdem, vel ipsos in iis quomodolibet confoventes, cujuscunque præeminentiæ, dignitatis, status aut conditionis existerent, ac etiam contra *Hæreticos*, qui de diversis mundi partibus in nonnullis locis suæ legationi subjectis, sicut asseritur, convenerunt, omnibus Christifidelibus per Regnum *Ungariæ* supradictum, ac alias dictæ legationis partes per se vel per alium, seu alios verbum *Crucis* sollicite proponere studeat, & ad eam promptis animis assumendam *Christianum* populum exhortari. Rogamus itaque Nobilitatem tuam, & hortamur in Filio Dei Patris, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus diligenti meditatione recogitans, quod per hoc posset Catholicæ fidei non modicum deperire, contra *Tartaros, Sarracenos, Neugerios* & *Paganos* eosdem præfato Episcopo pro Divina & Apostolicæ Sedis, ac nostra reverentia, cum super hoc & aliis etiam suæ legationis negotiis ex parte ipsius Episcopi contigerit te requiri, assistere studeas consiliis, auxiliis, & favoribus opportunis, ut illorum damnatis & repressis erroribus & pravis conatibus penitus vacuatis tibi exinde ex alto proveniat præmium, quod pro piis actibus compensatur; Nosque devotionem tuam uberibus in Domino laudibus attollamus. Datum *Romæ* apud sanctum *Petrum* XIII. Kalendas *Junii*, Pontificatus nostri anno tertio.

LII.

Literæ credentiales datæ a Nicolao IV. Joanni Episcopo Esino Legato Pontificio in Hungariam destinato. Anno 1291.

Ex eodem Reg. anni III. Nicolai IV. Ep. 878.

Eidem Episcopo.

Quantis ab olim periculis, quantisve dispendiis & jacturis Regnum *Ungariæ* ob culpas regnantis in illo multiplices expositum fuerit, jam in

in remotis partibus fama præambula divulgavit; quamobrem expedire non vidimus, ut illa præsentium ſerie repetantur, & quoniam de ſtatu & conditionibus dicti Regni poſt obitum quondam *Latislai* Regis *Ungariæ* multa non uniformiter, ſed diverſimode plurimorum relatibus ſunt expreſſa, quamquam ſuper hoc plena ſit habita certitudo. Nos poſt diverſos variosque tractatus cum fratribus noſtris in hac parte habitos, nunc de legato, nunc vero de ſolenni ad partes illas nuncio deſtinando ſtudia noſtra convertimus, & eundem te illuc ſumpta de tua multiplici probitate ſiducia providimus dirigendum. Volumus igitur, & per Apoſtolica tibi ſcripta mandamus, quatenus pro noſtra & Apoſtolicæ Sedis reverentia promptis animis hujusmodi onus aſſumens, te ad partes conſeras ſupradictas, ac de ſtatu, conditionibus, ac circumſtantiis omnibus dicti Regni per viros fideles tam Religioſos, quam alios partium earundem, te plene inſtruere, ac informare procures, ut Nos per tuæ relationis oraculum plenam poſſimus informationem recipere præmiſſarum. Cum autem præfatum Regnum ad *Romanam* Eccleſiam ab antiquo etiam pertinere noſcatur, & per dictum Regem ſub obligatione ſua, & Regni ſui tempore, quo Venerabilis frater noſter - - - - *Firmanus* Epiſcopus in ipſo legacionis officio fungebatur, nonnulla promiſſa & jurata fuiſſe, quæ poſtmodum non ſervavit. Volumus, tibique præcipimus, ut ad perſonarum Eccleſiaſticarum & ſæcularium Regni prælibati notitiam, quantæcunque, ſeu cujuscumque præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus extiterint, ad illarum maxime, quæ ſibi dicunt jus aliquod competere, quomodolibet in Regno præſato perducere ſtudeas Regnum ipſum, ab antiquo etiam ad *Romanam* Eccleſiam pertinere, ſibique fore, prout præmittitur obligatum, ut hæc illæſa, & integra eidem Eccleſiæ impoſterum conſerventur, & ne quivis illa quomodolibet invadere, occupare, vel uſurpare præſumat, aut in noſtrum, & ejusdem Eccleſiæ præjudicium, & gravamen aliquid attemptare. Volumus autem, quod ea, quæ in hac parte feceris, Nobis per tuas litteras plene, ſerioſe, ac fideliter ſtudeas intimare, ac nihilominus ſuper denunciacione, ac proteſtatione hujusmodi confici facias duo publica ſimilia inſtrumenta, quorum unum tibi retineas, & reliquum per fidelem nuncium Nobis mittas.

Datum ut ſupra cap. 876.

LIII.

LIII.

Nicolaus IV. Joannem Episcopum Essinum ad Hungariam Legatum mittit cum mandato, ut si Rudolphum Romanorum Regem aut Albertum Ducem Austriæ convenire contigerit, eis denunciet, ne alteruter Regni Hungariæ jura invadere, vel id occupare præsumat. Anno 1291. *Ex Reg. anni III. Nicolai IV. Ep.* 878.

NICOLAUS Episcopus &c.

Venerabili fratri *Johanni* Episcopo *Essino* salutem &c.

De tuæ probitatis industria fiduciam gerentes in Domino specialem, te ad partes Regni *Ungariæ* certis tibi commissis negotiis destinamus. Cum itaque Regnum ipsum ad *Romanam* Ecclesiam ab antiquo etiam pertinere noscatur; Fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si te transire contigerit per loca, ubi carissimus in Christo filius noster R. (*e*) Rex *Romanorum* Illustris, & dilectus filius Nobilis Vir *Albertus* Dux *Austriæ* natus ejus, vel alter ipsorum fuerint eis insimul, vel disjunctim ex parte nostra expresse, manifesteque denuncies prædictum Regnum ad Romanam Ecclesiam, ut præmittitur, pertinere, nostro & ipsius Ecclesiæ nomine publice & aperte protestans, ut ipsi, vel eorum alter jura quælibet in Regno ipso ad Nos & Ecclesiam prædictam spectantia quoquomodo usurpare, occupare vel invadere non præsumant, aut in nostrum, & ejusdem Ecclesiæ præjudicium & gravamen aliquid attemptare. Volumus autem, quod ea, quæ in hac parte feceris, Nobis per tuas literas plene, seriose, ac fideliter intimare procures. Ac nihilominus super denunciatione & protestatione hujusmodi confici facias duo publica similia instrumenta, quorum alterum tibi retineas, & reliquum per fidelem nuntium Nobis mittas. Datum ut supra in cap. 876.

LIV.

Nicolaus IV. jubet, ut Joannes Episcopus Essinus, literas quas idem Pontifex ad Prælatos, & Nobiles Regni Hungariæ dedit, eisdem per se vel alium extradat. Anno 1291. *Ex eodem Reg. anni III. Nicolai IV. Ep.* 881.

NI-

(*e*) Rudolphus.

NICOLAUS Episcopus &c.

Venerabili fratri *Johanni* Episcopo *Essino:* salutem &c.

Licet universis Ecclesiarum Prælatis & Nobilibus etiam per Regnum *Ungariæ* constitutis nostras rogatorias & hortatorias litteras dirigamus, dantes eis per illas nihilominus in mandatis, ut pro nostra & Apostolicæ Sedis reverentia tibi circa ea, quæ in ipsis litteris continentur, assistere studeant consiliis, auxiliis, & favoribus opportunis, Nosque super statu, conditionibus & circumstantiis dicti Regni certificare procurent, ut circa statum ipsum, & fidelium in eodem Regno degencium possimus utilius, & efficacius providere, volumus tamen, & fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus super hujusmodi executione negotii te gerens sollicite & prudenter, prædictas litteras illis & eisdem Prælatis, ac Nobilibus, de quibus expedire videris, per te, vel per alium præsentare, vel ad notitiam deducere studeas eorundem.

Datum ut supra.

LV.

Nicolaus IV. Archiepiscopum Strigoniensem increpat, quod nec de obitu Ladislai Regis, nec ejusdem calamitoso Regni statu Romanam Sedem informaverit, quam ob causam intimat a se mitti Joannem Esinum Episcopum Legatum. Anno 1291. *Ex eodem Reg. anni III. Nicolai IV. Ep.* 879.

NICOLAUS Episcopus &c.

Venerabili fratri - - - - Archiepiscopo *Strigoniensi* salutem &c.

Solebat hactenus laudabile tuæ sollicitudinis studium, regnante quondam *Latislao* Rege *Ungariæ,* Apostolicam Sedem paginis visitare frequentibus, miserabilem ipsius Regis & *Ungariæ* Regni statum, nec non dissensiones & scandala, graviaque pericula, quæ in Regno ipso regnantis inibi operante malitia successu temporis contingebant, plenius & seriosius aperire vias & modos exprimendo multiplices, per quos tantis obviare periculis, & ejusdem Regni statui posset salubriter provideri, propter quod eidem Sedi gratus reddebaris non modicum, & ejus tibi favorem & gratiam uberius vendicabas. Sed revera grandi, nec immerito, admiracione deducimur, quod eodem Rege sublato de medio, qui dies uti-

utinam suos salubriter conclusisset, tu quasi mutatus in virum alterum, & reprehensibili negligentiæ deditus nihil omnino de ipsius Regis obitu, vel ejusdem Regni statu, aut novitatibus plurimis inibi subsecutis, sive ad ejus aspirantibus Regimen nuncio vel literis ad ejusdem sedis notitiam pertulisti, cum multa postmodum, ac varia & adversa circa ipsius Regni statum relatus expresserit plurimorum. Quamobrem dictæ Sedis circumspecta providentia certitudinem præmissorum non obtinens, ex qua circa statum bonum, & pacificum dicti Regni certum & opportunum posset adhibere remedium, nunc legatum, nunc vero solempnem ad partes illas dirigere nuncium persæpe disposuit, prout de ipsius Regni statu & conditionibus relatorum varietas exigebat. Cumque post Regis obitum supradicti Sedes ipsa diucius expectarit, nec adhuc votis ejus occurrerit de qualitate conditionis, aut status ejusdem Regni plenaria certitudo, Venerabilem fratrem Nostrum *Johannem Esinum* Episcopum latorem præsentium, Virum utique providum, & discretum, ac nobis, & fratribus nostris merito suæ multiplicis probitatis acceptum, ad partes illas providimus destinandum, ut super præmissis plene, ac diligenter instructus, nos informare possit, ut expedit super illis, ac specialiter in quo statu, quantum ad fidem Catholicam Rex decesserit memoratus, & utrum status ejusdem Regni pacis tranquillæ successibus gratuletur, & an illi metus immineat de incursibus *Paganorum*, ac de aliis eciam conditionibus dicti Regni. Cum autem Regnum ipsum ad *Romanam* Ecclesiam ab antiquo etiam pertinere noscatur, teque non lateat per eundem Regem tempore, quo Venerabilis frater noster N. *Firmanus* Episcopus in Regno ipso legationis fungebatur officio, nonnulla sub obligatione sua & Regni sui promissa, & jurata fuisse, quæ postmodum non servavit, fraternitati tuæ per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus erga præfatam Sedem devotionis solitæ zelum servans ad personarum Ecclesiasticarum & sæcularium Regni prælibati notitiam &c. ut supra usque in finem.

Datum ut in eadem.

LVI.

Ejusdem generis data ad Archiepiscopum Colocensem. Anno 1291. *Ex eodem Reg. anni III. Nicolai IV. Ep.* 886.

NICOLAUS Episcopus &c.

Venerabili fratri - - - - Archiepiscopo *Colocensi* salutem &c.

Oc-

Occurrit nostris sensibus non immerito admirandum, quod post obitum quondam *Latislai* Regis Ungariæ de statu Regni, & novitatibus plurimis inibi subsecutis nihil ad Apostolicæ Sedis notitiam perduxisti, de quibus varia & diversa Sedes ipsa percepit relatibus exprimentibus plurimorum, quamquam sibi super hoc nondum plena innotuerit certitudo, & præcipue cum nonnunquam retroactis temporibus dispendia gravia & jacturas, quæ Diœcesi & Provinciæ *Colocensi* intulit truculenta sævitia *Scismaticorum*, & etiam *Paganorum*, eidem Sedi per tuas duxeris litteras intimandum, post præfati tamen Regis obitum, utrum hujusmodi mala pericula ve cessaverint, aut invaluisse noscantur, & an ipsius Regni status pacis, & quietis commodis affluat, nuncio Nobis, aut litteris nullatenus expressisti. Nos autem de Regno ipso, & ejus conditionibus sollicite cogitantes tam eodem Rege vivente, quam etiam sublato de medio, nostra una cum fratribus nostris convertimus studia, nunc ad ordinandum solliciti de legato, nunc vero de solenni ad partes illas nuncio destinando, prout relatorum diversitas exigebat. Sed cum prædicta Sedes post ejusdem Regis occasum diucius expectarit, necdum sibi plena certitudo patuerit de statu, & conditionibus dicti Regni, Venerabilem fratrem nostrum *Johannem Esinum* Episcopum latorem præsencium &c. *ut supra, usque pertinere* noscatur; nec te latere credamus, per eundem Regem &c. *ut supra usque in finem.*

LVII.

Carolus IV. se purgat Ludovico Regi Hungariæ de quibusdam falsis rumoribus, & amicitiam cum eo confirmatam cupit. Datum Tyrnaviæ, Anno 1360. *Feria VI. ante Ascensionem Domini.*

Karolus &c. Notum facimus &c. Sicut venenum aspidum insanabile quidem confiditur, quod proditorie suggestionis vicio humanis fuerit carnibus applicatum, sic & lingue pestifere virulente saniei delibute versuciis inter Serenissimum Principem Dominum *Ludevicum* Regem *Ungariæ* Illustrem fratrem nostrum carissimum ab una, & nos parte ab alia turpis utique mali odiosam perniciem seminassent, nisi tantis perfidiis & viciosis conatibus nostra utrobique sollercia auctore Domino, & racionis adjuta suffragiis prudentius obstitisset. Ideoque ut de corde carissimi nostri fratris, omnis mali tollatur suspicio, sibi in verbo nostre veritatis honoris, & fraternalis fidei, ac etiam veritate corporalis super hoc prestiti

ſtiti juramenti promittimus & ſpondemus quod talibus detractivis ſuſurrancium loquelis & malis ſermonibus, qui ſtatum, famam, vel honorem dicti noſtri fratris quovis prætextu videbantur, ſeu poterant in aliquo ſugillare, habito reſpectu ad conſanguinitatis, affinitatis, & parentele vincula, quibus nos utrobique divina clemencia foderavit, & ad ſinceram fidem, ac mutue dileccionis flagranciam, quibus ſe noſtri progenitores, dum viverent, ſunt quidem benignis & conſtantibus amiciciis proſecuti, numquam aurem credulitatis noſtra Majeſtas appoſuit, nec apponet in antea, aut fidem habebit in tam proditoriis & vanis relatibus, ſed omnibus eliminatis a noſtro corde & animo, nec non cujuscunque ſiniſtre informacionis conceptuum veſtigiis reliquiisque penitus evulſis. Si que ſine impreſſione credulitatis noſtro forſitan animo inheſiſſe quomodolibet potuiſſent. Auxiliante Deo gubernatore bonorum operum, pro noſtris viribus ad omnia illa nitemur, que honoris, fame ac profectus ejusdem noſtri fratris augmentum, nec non principatuum & dominiorum ejus uberem ſtatum proſpiciunt. Id ipſum ſperantes indubie erga predictum cariſſimum noſtrum fratrem relative dileccionis affectibus invenire.

Datum in *Tyrnavia* Anno M. CCC. LX. Feria VI. ante Aſcenſionem Domini &c. Regnorum &c.

CANCELLARIUS.

LVIII.

Carolus IV. oppignorat Wilhelmo Præpoſito Erlacenſi Ludovici Regis Hungariæ Cancellario, & poſtulato Epiſcopo Quinque-Eccleſienſi oppidum Selzz mille florenis parvis Florentinis, quos ei de peculiari gratia donare dignatus. Datum Norimbergæ, Anno 1360. *die S. Jacobi.*

Nos Karolus &c. Recognoſcimus &c. quod conſiderantes fidelia, ſedula ſervitia, quæ honorabilis *Wilhelmus* Præpoſitus *Erlacenſis* Comes Capelle Sereniſſimi Principis & Domini Domini *Ludovici Regis Hungariæ* fratris noſtri cariſſimi Cancellarius, & poſtulatus Epiſcopus *Quinqueeccleſienſis*, devotus noſter dilectus, nobis ſæpius prompte exhibuit, quotidie exhibet, & futuris temporibus exhibere vult, & debet, eidem damus ex ſingulari gratia mille parvos florenos *Florentini* ponderis, & pro his eidem oppignoramus oppidum noſtrum *Selzz* cum omnibus appertinentiis;

tiis; exceptis nostris theloneis, & solutione vectigalium ibidem in *Selzz*, quæ eidem non oppignoramus. Ita quod prænominatus *Wilbelmus*, aut qui literas has cum voluntate ejus possederit, prædicta bona, ut pignus, tamdiu possidere valeant, quousque nos, aut successores nostri prædicta bona pro jam nominatis mille florenis integre ab ipso liberaverimus, & exsolverimus. Tenebitur etiam prædictus *Wilbelmus*, aut qui loco ejus ibidem fuerit, nostro Præfecto in *Elzaz*, qui nunc est, aut pro tempore fuerit, loco nostri promittere, ac jurare fidelitatem, submissionem & obedientiam. In quorum testimonium &c.

Datum *Norimbergæ* anno 1360. die sancti *Jacobi*, Regnorum nostrorum &c. Per Dominum Magistrum Curiæ *Henricus* Australis.

LIX.

Carolus IV. eidem Wilbelmo postulato Episcopo Quinque-Ecclesiensi pro eadem summa oppignorat advocatiam Wisenburg & Muntat &c. eodem anno & die datum.

Nos Karolus &c. Recognoscimus &c. Quod considerantes fidelia sedula servitia, quæ honorabilis *Wilbelmus* Præpositus *Erlacensis* Comes capellæ Serenissimi Principis & Domini Domini *Ludovici* Regis *Hungariæ* fratris nostri carissimi Cancellarius, & postulatus Episcopus *Quinqueecclesiensis* devotus noster Dilectus nobis sæpius prompte exhibuit, quotidie exhibet, & futuris temporibus exhibere vult & debet, eidem damus ex singulari gratia mille parvos florenos *Florentini* ponderis, & pro his eidem oppignoramus advocatiam nostram *Wisenburg*, *Muntat*, & omnia his appertinentia, ita quidem, quod prænominatus *Wilbelmus*, aut qui literas has cum voluntate ejus possederit, prædicta bona, ut pignus, tam diu possidere valeant, quousque nos, aut Successores nostri prædicta bona pro jam nominatis mille florenis integre ab ipso liberaverimus, & exsolverimus. Tenebitur etiam prædictus *Wilbelmus*, aut qui loco ejus ibidem fuerit, nostro Præfecto in *Elsaz*, qui nunc est, aut pro tempore fuerit loco nostri, promittere ac jurare fidelitatem, submissionem & obedientiam. In quorum testimonium &c.

Datum *Norimbergæ* anno 1360. die sancti *Jacobi*, Regnorum nostrorum &c.

Per Dominum Magistrum Curiæ. *Heinricus* Australis.

LX.

Carolus IV. Ludovico Regi Hungariæ, & Casimiro Regi Poloniæ eorumque Successoribus cedit Ducatum Ploczensem, omniaque jura in Principatus Mazoviæ, & subditos a subjectione sibi debita eximit. Norimbergæ Anno 1360. *VII. Kalendas Augusti.*

Karolus IV. &c. Notum facimus &c. Quod illius intimi amoris, & favorosi affectus intuitu, quo Serenissimos Principes Dominos *Ludovicum Hungarie* & *Kazimyrum Polonie* Reges Illustres fratres nostros carissimos fraterne karitatis pia benignitate prosequimur, ipsis ambobus heredibus & successoribus eorundem *Hungarie* & *Polonie* Regibus, Ducatum *Ploczensem* cum appendiciis, dominio, & pertinenciis suis, nec non omnia jura, que nobis in predicto Ducatu *Ploczensi* & aliis Principatibus *Mazovie* competunt, ipsis rite donavimus, & donamus, universos & singulos cives, homines, & inhabitatores opidorum & pertinenciarum hujusmodi, ab omni fidelitatis & subiectionis homagio, juramentis & promissionibus nobis, ut Regi *Boemie* prestitis, auctoritate presencium absolventes. Nullis juribus in dictis Ducatu, dominio, & pertinentibus nobis, aut nostris heredibus, aut successoribus Regibus *Boemie* reservantes. Presencium &c.

Datum *Nurmberg*, anno LX. Indiccione xiii. VII. Kalendas Augusti, Regnorum nostrorum anno Romani XV. *Boemie* xiiii. Imperii vero sexto.

Per Dominum Cancellarium, *Heinricus Australis.*

LXI.

Literæ credentiales Ladislai Comitis Palatini Hungariæ datæ ad Przimislaum Ducem Teschinensem super contrahendo matrimonio inter Sigismundum filium Caroli IV. Imp. & Bohemiæ Regis, & filiam Ludovici Hungariæ & Poloniæ Regis. dd. in Güntz 30. *Januarii* 1372.

Illustri Principi Domino *Przimislao* Duci *Theschinensi*.

Illustris Princeps, & frater carissime, materiam quam vos, & olim Dominus *Franko* bonæ memoriæ ad nostram deduxistis notitiam, prout diu vobis constat, per Dei gratiam in bonum desiderium perduximus taliter,

ter, quod ex eadem materia vobis & nobis bonum eveniet, prout pridem nobis dixiſtis. Et deſuper mittimus ad vos fidelem noſtrum *Heinczonem* militem, qui vos debebit de ſingulis informare, cui in dicendis fidem adhibeatis per omnia ſicut nobis.

Datum *Günſz* feria ſexta ante feſtum *Purificationis Beatæ Virginis* (30. *Januarii*) anno Domini *milleſimo* CCC. LXXII.

Per nos *Ladislaum Opulienſem* & *Welinienſem* Ducem & Comitem Palatinum *Hungariæ*.

LXII.

Literæ datæ ad Ducem Teſchinenſem, quibus ei nunciatur ad contrahendum inter Sigismundum filium Imperatoris Caroli IV. & filiam Regis Hungariæ deſiderari præſentiam Ducis Teſchinenſis, qui id nomine Imperatoris a Rege Hungariæ petat. Porro ſtaturum ex arbitrio Imperatoris, utrum ſponſi novi in aula Imperatoris an Regis Hungariæ educandi ſint. Regem Hungariæ filiæ ſuæ in dotem aſſignaturum ducenta millia aureorum; Id tamen a Rege Hungariæ deſiderari, ut Carolus IV. Duces Bavariæ in plenam amicitiam aſſumat.

Gratioſe Domine Dux *Theſchinenſis*. Dominus meus Dux *Opulienſis* Comes Palatinus *Hungariæ*, frater veſter, præmiſſis amicitia & ſervitiis ſuis Gratiæ veſtræ ſignificat, quod ipſe materiam, quam alias vos, & Dominus *Franko* bonæ memoriæ ad Domini Regis *Hungariæ* notitiam deduxiſtis ſuper parentela (*f*) inter natos ſeu filios Domini (*g*) - - - Imperatoris, & Regis *Hungariæ*, (*h*) ad plenum finem perduxerit, & Dominus meus Comes Palatinus plene deſiderat, quatenus vos ob executionem ejusdem materiæ verſus *Hungariam* perſonaliter equitare velitis. Aſſecurat enim vos omnimode, quod ſi *Hungariam* veneritis, & nomine Domini - - - Imperatoris Regem *Hungariæ* rogaveritis pro filia ſua tradenda matrimonialiter Imperatoris filio cum ſolemnitate conſueta, ex tunc Imperator & vos a Rege *Hungariæ*, & ambabus Reginis intentum obtinebit, absque dubio. Et in voluntate ſeu arbitrio Imperatoris ſtabit, ſi ipſe filium ſuum & filiam Regis in poteſtate & curia Regis inſimul manere velit permittere. Quod ſi facere voluerit, ex tunc tam Rex quam Regina filium & filiam, ſicut cariſſimos pueros & natos ſuos dulciter, & ami-

(*f*) Id eſt cognatione ſeu affinitate contrahenda. (*g*) Caroli IV. (*h*) Ludovici.

amicabiliter tenebunt. Si autem - - - Imperatoris intentio fuerit, filiam Regis verſus *Bohemiam* in domum ſuam recipere, hoc ſtabit in voluntate ſua.

Inſuper intentio Regis eſt, dictæ filiæ ſuæ nomine dotis dare ducenta millia florenorum. *(i)* Et ſignanter retulit dictus miles & nuncius, quod Dux *Theſchinenſis* præfatus propter præmiſſa ſecure venire deberet ad Regem, præſertim cum talia plenum finem & effectum ſortiri deberent, & quod de his aſſecuraret eum dictus Comes Palatinus per corpus, animam, honorem & bona ſua. Etiam retulit dictus nuncius, quod Imperator per præmiſſa Duces *Bavariæ* Regi *Hungariæ* æqualiter in plenam amicitiam aſſumere debeat, & quod ipſi Duces *Bavariæ* debeant vice verſa Imperatori ſingula facere, quæ de jure tenentur.

LXIII.

Inſtructio & Articuli quos dedit Carolus IV. Przemislao Duci Teſchinenſi ad contrahendum matrimonium inter filium ſuum Sigismundum cum filia Regis Hungariæ.

Dux *Theſchinenſis* apud Comitem Palatinum ante omnia experiri, & etiam ſe aſſecurare debet tam apud Regem, quam Reginas *Hungariæ* ſic, quod certus exiſtat, quod in caſum, ubi ipſe Dux nomine Imperatoris Regem *Hungariæ* pro filia ſua filio Imperatoris tradenda rogaverit, quod ex tunc negativam, ſeu repulſam non habeat, & habita ſecuritate tali, tunc primum rogare debebit.

Item ad ſecundum articulum poſtquam in præmiſſis ad hunc effectum deventum fuerit, quod inter dictos infantes ſponſalia contracta ſunt, tunc Imperatoris intentio eſt filiam Regis *Hungariæ* verſus *Bohemiam* duci, & eam in domo ſua tenere, juxta arbitrium ſibi datum, ſicut ſuperius expreſſum eſt.

Item in ſumma dotis Imperator contentus eſt.

Item ad ultimum articulum intentio Imperatoris eſt, quod ipſe Duces *Bavariæ* libenter velit in amicitia habere. Salvo ſemper jure filii ſui Regis *Bohemiæ* & aliorum filiorum ſuorum, ac etiam Marchionis *Moraviæ*, & filiorum ſuorum, ac etiam juribus, quæ in & ſuper Marchionatu, & Marchia *Brandeburgenſi* habere noſcuntur, & etiam ſalvo jure, ſi quod Du-

(i) Id eſt: aureorum.

Duces *Bavariæ* prædicti in Marchionatu & Marchia prædictis se prætendunt habere. Et est in hoc intentio Imperatoris, quod talia jura utrarumque partium coram Principibus Electoribus, vel majore parte eorum definiri debeant justitia mediante.

Item Dux *Theschinensis* loqui debet de pignoribus, quibus filius Imperatoris super dicta summa ducentorum millium florenorum assecurari debeat.

Item tractare debet, quod talis assecuratio adeo effective fiat, quod dicta parentela imposterum dissolvi non possit, & videtur Imperatori consultum esse hunc modum servari in talibus, videlicet, ut quæcunque partium parentelam huiusmodi infringeret, vel non servaret, quod eadem pars omnem pecuniam, quam prætextu ipsius parentelæ quovis modo dedisset omnino perderet, & quod adhuc aliæ assecurationes necessariæ, & utiles, prout melius excogitari valerent, in talibus, adderentur.

LXIV.

Ludovicus Hungariæ Rex scribit Carolo IV. Imp. & Boh. Regi, quod ratum habeat matrimonium inter filiam suam ejusque filium, ad quæ rite stabilienda se mittere Ladislaum Ducem Opuliensem & Thomam Archiepiscopum Strigoniensem. dd. Budæ 20. Februarii, Anno 1372.

Serenissimo Principi & Domino Domino *Karolo Romanorum* Imperatori semper Augusto, & *Bohemiæ* Regi, fratri nostro carissimo.

Illustrissime & Serenissime Princeps, carissime frater. Venit ad nos Dux *Theschinensis*, exponens nobis, nomine vestro, quod filiam nostram filio vestro matrimonialiter dare, & desponsare vellemus. Et quia idem Dux bonus nuncius est, & legationem vestram optime dirigere scit, & bene executus est, fecimus voluntatem vestram, & filiam nostram filio vestro matrimonialiter desponsandam promisimus, ac ad confirmandum talia, & effectualiter roborandum mittimus ad dilectionem vestram Illustrem *Ladislaum* Ducem *Opuliensem* Comitem Palatinum *Hungariæ*, consanguineum nostrum, & Reverendum in *Christo* Patrem Dominum *Thomam* Archiepiscopum *Strigoniensem* Principem & Consiliarium nostrum de in-

tentione nostra plenarie informatos, & cum omnimoda potestate, firmitatem in talibus faciendam. (*k*)

Datum *Budæ* feria sexta proxima post festum sancti *Valentini* (20. Februarii) anno LXX. secundo.

LUDOVICUS Dei gratia *Hungariæ, Poloniæ, Dalmatiæ* &c. Rex.

LXV.

Reversales Caroli IV. Imp. & Boemiæ Regis, quibus nomine suo filiorum, fratris & nepotis per juramentum in manus Patriarchæ Alexandrini emissum assecurationem dat Ludovico Regi Hungariæ, quod nunquam aspirare, vendicare aut usurpare velit Regna Hungariæ, Poloniæ, Dalmatiæ &c. dd. Wratislaviæ die 14. Martii Anno 1372.

Karolus quartus &c. Notum facimus &c. Quod ob singularem internæ caritatis ardorem, quo Serenissimum Principem Dominum *Ludovicum Hungariæ, Poloniæ, Dalmatiæ* &c. Regem fratrem nostrum carissimum, nec non Serenissimas *Elizabeth* matrem, & *Elizabeth* consortem ejusdem fratris nostri filios & hæredes ipsorum pio, fraternoque zelo complectimur, ipsis animo deliberato non per errorem, aut improvide, sed maturo Principum, Comitum, Baronum, & Nobilium nostrorum fidelium ad hoc accedente consilio, & ex certa scientia pro nobis & Serenissima *Elizabeth Romanorum* Imperatrice, & *Bohemiæ* Regina, consorte Illustri, & Magnifico *Wenceslao Bohemiæ* Rege filio, ac Illustribus *Joanne* seniore fratre, & *Jodoco* ejus primogenito Marchionibus & Dominis terræ *Moraviæ* nostris carissimis; cæterisque nostris & eorum filiis & hæredibus in perpetuum promisimus, & promittimus bona fide, dolo & fraude quibuslibet procul motis; & sub eo juramento corporali, quod super lignum vivificæ *Crucis*, & sancta Dei evangelia in manibus Reverendi in Christo Patris Domini *Johannis* Patriarchæ *Alexandrini*, Domini nostri Papæ legati

(*k*) Infecto negotio recessere hi plenipotentiarii Hungarici, nam cum Ludovicus Hungariæ Rex nollet a fœdere & vinculo Bavariæ Ducum recedere, contra Carolus IV. ob Brandeburgiam ab iisdem invasam eis placari nollet, nisi Electorum Imperii definitioni acquiescerent, res in simultates abiit, ac pene in bellum Carolum IV. inter & Ludovicum erupit, ad quod sopiendum missus a Summo Pontifice Legatus Joannes Patriarcha Alexandrinus, de cujus hac in re negotiis plura deinceps hic subjiciuntur instrumenta.

gati præſtitimus, quod tam nos, quam prædicti, Imperatrix, filii, fratres, nec non noſtri & eorum hæredes, & ſucceſſores nunquam aſpirare debemus, nec volumus ad vendicandum, aut uſurpandum nobis vel ipſis, aut alicui ex nobis *Ungariæ*, *Poloniæ*, *Dalmatiæ* &c. Regna, & ſignanter ſpecifice & expreſſe eorundem Regnorum & coronarum Principes Eccleſiaſticos, ſeu ſeculares, Principatus ſeu Ducatus, & nominatim *Waywodatus* Muldawiæ &c. ſeu alios eorum quoſcunque Principatus, Ducatus, terras, homines, dominia, civitates, caſtra, ſeu quaslibet pertinentias eorum communiter vel diviſim in genere, ſeu in ſpecie, ſive in *Ungaria*, *Polonia*, *Dalmatia*, vel aliis Regnis prædictis, ſeu alias ubicunque locorum conſiſtant, vel ad vendicandum, ſeu uſurpandum nobis quascunque earum, vel alicujus eorum metas, granicias, gades, ſeu terminos, aut jura, libertates, pertinentias ſeu conſuetudines, vel obſervantias, quæ ſeu quas ad præſens tenent, habent, vel poſſident, ſeu auctore Domino de jure adipiſci, habere, tenere, obtinere, vel poſſidere poterunt, ſeu debeant quomodolibet in futurum, ſeu etiam quæcunque alia ad ipſos quovis modo ſpectantia ubicunque ſita, quæ non ſunt nominatim incluſa, præſentibus etiamſi talia forent, de quibus hic fieri deberet vel poſſet mentio ſpecialis. Et in eum caſum, ſi hujusmodi eorum Principes, Principatus, Ducatus, Duces, Comites, Barones, Nobiles, Milites, & clientes, cives, civitates, oppida, caſtra, aut univerſitates terræ ſeu homines, vel eorum aliquæ, ſeu aliquis ſeu voluntarie ſeu ſponte nobis offerrent, offerre vellent, vel quovis modo deliberarent ſubdere, ſubjicere, vel offerre, quod ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc promittimus & ſpondemus pro Nobis, ac omnibus, & ſingulis ſupradictis ſub juramento & fide præfatis, tales vel talem nullatenus aſſumere, recipere, ſeu aliquatenus acceptare, quibuscunque adinventionibus, ingenio vel colore quæſitis, præſentium &c.

Datum *Wratislaviæ* die XIV. *Martii*, quæ fuit Dominica *Judica* &c. (*l*)

(*l*) Secundum eandem formam & tenorem petebantur reverſales a Ludovico Rege Hungariæ de non aſpirandis, vendicandis, aut invadendis terris Imperatoris. Sed cum a Ducum Bavariæ fœdere recedere nollet Ludovicus, reverſalium iſtiusmodi commutatio in longum protracta eſt, ut ex ſequentibus documentis patebit.

LXVI.

Synopsis eorum, quæ Joannes Patriarcha Alexandrinus tum mandato Summi Pontificis Gregorii XI, quam Caroli IV. Imperatoris circa contrahendum matrimonium Sigismundi cum Ludovici filia, tum circa reversales de non vendicandis utrinque terris, tum de Ducum Bavariæ pacificatione egit, cum allegatione documentorum de anno 1372.

Quaternus de facto & literis (*m*) Patriarchæ *Alexandrini*.

Memoriale Domini Imperatoris super agendis per Patriarcham *Alexandrinum* in *Ungaria*. Tria continentur, scriptum manu Patriarchæ in hæc verba:

Primum ut laborem cum Rege, quod non expectata dilatione ad festum *Assumptionis beatæ Mariæ* confirmet tractatus de regnis non invadendum, & parentelæ.

Item quodsi *Bavari* nolunt stare alteri de duabus viis per Dominum Cæsarem oblatis, videlicet de stando electorum judicio, aut Papali, quod Rex non debeat ipsos juvare, vel si per alterutram istarum viarum condemnati, & nollent stare condemnationi.

Tertium, quod debeant mutuo se videre, & breviter, dummodo Rex non expectato termino sibi dato approbet statim, quæ facta fuerunt super non invadendis regnis, & nolit in casibus jam dictis juvare *Bavaros*.

Nota effectum primæ litteræ legationis Patriarchæ ad - - - Imperatorem de *Hungaria* transmissam.

In die *Ascensionis Domini* Patriarcha venit ad Regem *Hungariæ* versus *Bodam*, (*n*) & invenit ibidem cum Rege Ducem *Stephanum* de *Bavaria* juniorem.

Item ibidem Patriarcha requisivit Regem, quod juraret, & ratificaret literas in *Wratislavia* pridem conceptas, & nomine suo juratas literas super parentela, quam super non invadendis regnis &c. & obtulit se stare, dare Regi literas Imperatoris reversales, sicut juratum fuit. Rex *Hungariæ* respondit, quod Patriarcha loqueretur cum Duce *Bavariæ*, qui tunc erat in eadem civitate, & quod hoc faceret pro honore Regis; tunc in crastinum vellet facere, quod Patriarcha petebat.

In-

(*m*) Joannis. (*n*) Budam.

In craftino requifitus Rex refpondit, quod parentelam juraret, & literis firmaret, fed fuper facto de non vendicandis Regnis &c. dixit, quod faceret, cum Imperator & Rex fimul effent; & defideravit Rex, quod circa feftum *Pentecoftes*, cum ipfo conveniret; Patriarcha refpondit, non competere ipfos mutuo convenire, rebus fic ftantibus in dubio, maxime cum Imperator cum Rege convenire nollet, nifi prius fuper prædictis conclufum foret.

Altera die Rex & fui parentelam juraverant de filia juniore Regis; & fi Rex non haberet mafculum, de primogenita Regis, & fi illa interim moreretur, de fecundogenita cum *Sigismundo* filio Imperatoris.

Item Rex juravit ibidem fervare tractata de non vendicandis Regnis &c. & tunc dare literas reverfales, quando Imperator & ipfe fimul effent, dum tamen Imperator, Patriarcha, & Dux *Thefinienfis* fibi dicerent, quod falvo honore fuo illas dare poffet, & non aliter.

Item interrogatus Rex per Patriarcham, utrum Rex vellet juvare *Bavaros*, fi nollent amplecti aliquam viam juftitiæ per Imperatorem exhibitam, videlicet coram Papa, vel Principibus Electoribus Imperii, aut etiam coram ipfo Rege, de partium tamen utrarumque confenfu?

Rex refpondit, quod licet fecundum tractata in *Wratislavia* omnia deberent effe in ftatu, in quo erant ante tractata hujus de parentela prædicta folummodo in fuo robore duratura, ipfe tamen Rex in hoc cafu non faceret injuftitiam; fed de hoc Rex literas dare recufavit.

Item in eadem littera excufat fe Patriarcha, quod licet fingula non fecerit ad voluntatem Imperatoris juxta memoriale fibi traditum; tamen fecerit poffe fuum, & confidenter egerit, & confulit Imperatori, ut cum Rege conveniat ad certum terminum, quem Rex Imperatori difponi committit.

Item fcribit Patriarcha, quod litteras Imperatoris fuper parentela, & non vendicandis Regnis &c. Regi dabit, quando fimiles Reverfales, & aliter non.

Data hujus litteræ eft in *Boda* (o) die Dominico infra *Afcenfionem Domini.*

Item effectus fecundæ litteræ eft, per Patriarcham Domino Imperatori transmiffæ, talis eft:

Patriarcha fequenti die *Mercurii* ivit *Wiffegradum* & recepit juramentum Reginæ junioris fuper parentela, deditque literas Imperatoris Regi, & vice verfa fuper eodem recepit Regis *Ungariæ* literas reverfales.

 Item

(o) Buda.

Item litteras de non vendicandis &c. Rex dare voluit, quo ſupra, ſuper quo puncto Rex habuit inducias ad feſtum ſancti *Joannis Baptiſtæ,* an conſentire vellet, vel non, & tunc ibidem per Patriarcham in eadem videlicet de non vendicandis &c. petivit inducias longiores quousque conveniret cum Imperatore.

Datum *Wiſſegrad* in Vigilia *Pentecoſtes.*

Item effectus litteræ tertiæ Patriarchæ.

Patriarcha reverſus ad Regem invenit ibi cum Rege dictum *Stephanum* Ducem Bavariæ, Rex dixit, quod ex quo idem Dux *Stephanus* pro ſe, & aliis ducibus *Bavariæ* dicebat, quod ipſi vellent ſtare juſtitiæ, & illam oſtendere coram Domino Patriarcha tanquam nuncio Domini Papæ in uno brevi termino, videlicet feſti *Aſſumptionis beatæ Mariæ* Virginis, ſic quod Imperator eſſet in *Vienna*, & Rex cum *Bavaris* in *Pozonia;* in quo termino, vel etiam ante, ſi Imperator cum Rege conveniret, ipſe Rex paratus eſſet dare litteras de non vendicandis &c. dum tamen per Imperatorem, Patriarcham, & Ducem *Theſinienſem* hoc ſibi ſalvo honore ſuo conſuleretur, & aliter non; Et hoc Rex juravit in manibus Patriarchæ, & usque eundem terminum Rex deſideravit habere liberum arbitrium circa litteram; & juramentum de non vendicandis &c. aſſerens hoc petere propter honorem ſuum.

Data in *Wiſſegrado* die *Pentecoſtes.*

Item effectus quartæ litteræ:

Patriarcha prima die *Junii* voluit arripere iter verſus *Trinchinium,* (*p*) ubi Imperator, & Rex convenire debebant, ad quem locum Rex, & ſui etiam tranſierant.

Item Patriarcha ſcribit, quod licet pridem Imperatori ſcripſerat, & etiam intimaverat per Ducem *Theſchinenſem*, quod Rex litteras de non vendicandis &c. dare, & jurare nollet; niſi ſub conditionibus ſupra dictis; tamen hoc non obſtante Rex jam juraſſet tunc punctum, & dare litteras, & ſic jam dediſſet actu Patriarchæ litteras reverſales &c. tam ſuper parentela, quam ſuper non vendicandis Regnis &c.

Et ſcribit ibidem Patriarcha, quod hujusmodi litteras Regis apud ſe habeat, & literas Imperatoris Regi tradiderit vice verſa, & ideo Imperator debeat omnem diffidentiam ab Imperiali mente deponere.

Datum in *Wiſſegrado* ultima die Menſis *Maji.*

Item

(*p*) Trenſchinium.

Item effectus quintæ litteræ.

Patriarcha hortatur Imperatorem, quod veniat ad diem statutam cum Rege, & scribit, quod omnia sint in bonis terminis, & quod sicut alias scripsit tam litteras de non vendicandis Regnis &c. quam super parentela jam diu sit, quod apud se habeat, & litteras Imperatoris Regi dederit vice versa.

Datum in *Strigonio* XI. die *Junii*.

Item effectus sextæ litteræ.

Patriarcha scribit, quod sit desperatus de bono fine negotiorum, pro quibus Ungariam iverat; aliquid irreverenter Imperatori scripserit, quod de hoc parcat sibi Imperator, quoniam ad scribendum talia ex fidelitate ausum sumpserit.

Scribit etiam, quod ante adventum Archiepiscopi *Pragensis* & Ducis *Teschiniensis* nunciorum Imperatoris ad Regem pro tunc destinatorum omnia cum Rege concordaverit, & statim subjungit, quod in concordia *Bavarorum* Imperator dare debeat honorem & gloriam Apostolicæ Sedi, secundo Regi *Ungariæ*, tertio Duci *Ruperto* seniori.

Datum *Luthmuschil* (*q*) XVIII. die *Augusti*.

Item effectus septimæ litteræ.

Patriarcha scribit, quod Rex cum Imperatore convenire non possit, nisi infra octavas sancti *Michaelis*, & facta prius concordia inter Imperatorem & *Bavaros* supra dictos.

Datum *Pragæ* in die beatæ *Mariæ Magdalenæ*.

LXVII.

Prima littera (r) *Patriarchæ in ordine, & est data Bodæ* (s) *Dominicà infra octavas Ascensionis Domini.*

Serenissime Princeps, ac singularissime Domine, Noverit Vestra *Majestas* gloriosa, quod in crastinum *Ascensionis Domini* Dominus Dux *Thessinensis* & ego intravimus *Budam*, ubi fuimus multum reverenter & cum gaudio per Dominum Regem *Ungariæ* recepti, cum quo invenimus Ducem *Stephanum Bavariæ* juniorem, qui in *Prusiam* iverat isto anno, qui qui-

(*q*) Luthomischl, *Litomisly* in Bohemia. (*r*) Joannis Alexandrini. (*s*) Budæ.

quidem Dux una cum quibusdam aliis de consilio Domini Regis, quibus ista concordia non multum placet adeo facta, tractaverant, quod totum negotium erat in periculo destructionis, nisi fuisset Comes magnus Palatinus inexplicabiliter fidelis, & voluntarius servitor Vestræ *Majestatis*, qui semper sustinuit partem vestram in tantum, quod venit ad verba injuriosa, & alta cum dicto Duce *Bavariæ*, & ad facta scandalosa, nisi Dominus Rex se inter ipsos interposuisset. Illa autem diemet, qua intravimus *Budam* Rege in domo, ubi habitabam, existente, exposita sibi legatione Domini Papæ requisivi Majestatem Suam, qui juxta tractata & jurata nuper in *Wratislavia* vellet ipse una cum duabus Reginis jurare, & ratificare, & litteras reversales dare tam super parentela, quam supra non invadendis Regnis &c. cum ego essem paratus eidem dare litteras vestras, & Dominæ Augustæ, & Domini Regis *Bohemiæ*, & Domini Marchionis *Moraviæ*, & sui primogeniti dare, tunc respondit, quod ipse erat paratus illa facere libenter, tamen pro honore suo loqueretur cum illo Duce *Stephano*, ex quo erat præsens in civitate, & in crastinum ipse faceret, quod petebam. In crastinum iterato ipse venit ad domum, in qua habitabam, cum multis Prælatis, & consiliariis & tractando de negotio isto voluit statim complere factum parentelæ, & jurare, & literas dare, sed super facto de non vendicandis Regnis &c. dixit, quod illud faceret, & litteras daret, cum vos & ipse essent insimul, cum jam misisset ad *Majestatem* vestram super hoc, ut in festo *Pentecostes* conveniretis in aliquo loco. Nos alii diximus sibi, quod non videbatur nobis expediens, quod visio vestra, & sui fieret rebus in tali dubio manentibus, maxime quod per talem prorogationem *Majestas* vestra ponet dubitationem in ipso, & ubi deberet crescere amor & confidentia, cresceret rancor, & diffidentia; & maxime quia non credebamus, quod nisi illud prius fieret, quod vos velletis ad aliquem locum convenire. Finaliter post multos tractatus, & verba devenimus ad istam conclusionem & executionem ibidem in præsentia infinitæ multitudinis adstantium, quod idem Dominus Rex supra altare juravit super lignum *Crucis*, & super Missale in manibus meis, & in præsentia Domini Ducis *Thessinensis* Procuratoris vestri parentelam juxta tractata eligendo filiam juniorem, si masculum non haberet, & si haberet masculum, primogenitam, & si illa moreretur, secundogenitam cum Domino *Sigismundo* filio Vestræ *Majestatis*. Insuper juravit ibidem & simili forma, tractata, & firmata cum suis nuntiis in *Wratislavia* super non vendicandis Regnis &c. & quod dabit litteras reversales, quando eritis simul, etiam non expectato termino super hoc sibi dato, si antea convenietis, dummodo super vos, & per Dominum

Du-

Ducem *Theffinenfem* & me videatur, & fibi dicatur, quod illas poteft dare fine dedecore fuo, & iftud idem juraverunt omnes Prælati & nobiles ibidem adftantes, & jurabunt Dominæ Reginæ. Et ego die craftina a die data litterarum debeo effe una cum ipfo in *Wiffegrado* pro recipiendo juramento Dominæ Reginæ junioris, & mitto poft ad Dominam feniorem, ut faciat idem. Infuper Sereniffime Princeps, & præfente Duce *Stephano*, & affentiente pro fe, & in quantum poteft pro aliis Ducibus *Bavariæ*, tractatum, quod non fpectetur terminus ad *Affumptionem beatæ Mariæ*, fed quod ipfi omnes debeant convenire, ad præfentiam V. *Majeftatis* ad aliquem locum & terminum, de quibus videbitur V. *Majeftati*, & Domino Regi, quando eritis fimul, ut ibidem de jure veftro & ipforum videatur, & fi juftitia pro vobis & filiis veftris fit, remaneatis cum illa, quæ judicio meo clara eft, vel e contra, fi juftitia fuerit pro ipfis. Infuper interrogatus per me Dominus Rex in præfentia Domini Comitis Palatini, & Domini Ducis *Theffinenfis*, quod nollet ipfos juvare, fi nollent ftare alicui de viis juftitiæ, quas V. *Majeftas* eis offert; aut nollent ftare commiffioni meæ, quando eritis præfentes in unum? refpondit: quod licet fecundum tractata in Wratislavia in illum cafum omnia (parentela excepta) deberent effe in ftatu, in quo erat iftud tractatum cum ipfo, in illum cafum non foveret injuftitiam ipforum, de hoc tamen litteram dare noluit. Sed vere, Domine mi, in quantum apparet, & ipfemet dat; (*t*) Ipfe eft adeo athedautus (*u*) de ipfis, quod ipfe perquirit vias, quas poteft, diffidendi ab ipfis cum honore fuo, & vult vos in amicum habere, & tot bona loquitur de vobis in ifta materia, quod apparet, quod ex corde vult amicitiam veftram. Quare pro Deo, Domine invictiffime, & fi omnia non fiut facta juxta memoriale, quod mihi dediftis, tamen Dominus Dux & ego fervitores veftri fecimus, ut melius potuimus, & fumus certificati, quod in vifione mutua omnia habebunt finem juxta voluntatem veftram, & honorem veftrum. Quare pro Deo non differatis vifionem, ut celerius poteritis, nec aliquo modo contradicatis vifioni quam multum Rex affectat, & locum & terminum remittit difpofitioni veftræ, multum reverenter loquens de perfona veftræ *Majeftatis*, nam certo cor fuum eft vobifcum, & ab aliis difceffit, ficut plenum magis Dominus Dux ifta, & omnia alia V. explicabit *Majeftati* & fupplebit defectum meum. Si aliquid minus plena fcribo, cui Domine mi fidem detis, tanquam illi, quem in iftis negotiis & aliis honorem coronæ veftræ tangentibus

(*t*) Ita in MS. fed forte legendum: *dicis*. (*u*) Ita rurfum obfcure in MS. fed forte legendum *attelatus* a Gallico *atteler* quafi fejunctus.

bus vidi ſuper omnes alios fideliorem, & diligentiorem, ſicut alias explicavi veſtræ *Majeſtati.* Ego literas parentelæ alias dabo, quando conſimiles reverſales mihi dabuntur, & alias non. Scriptum in *Buda* die Dominica infra octavas *Aſcenſionis Domini* (9. Maji)

Veſtræ Majeſtatis Capellanus, Patriarcha, Compater, & Servitor.

LXVIII.

Littera ſecunda Patriarchæ.

Sereniſſime Princeps, ac Sacratiſſime Cæſar, Domineque mi ſingulariſſime. Noverit Veſtra Inclyta *Majeſtas*, quod poſt diſceſſum Domini Ducis *Theſſinenſis*, qui die Dominica infra octavas *Aſcenſionis Domini* de *Buda* verſus V. Serenitatem iter arripuit, die *Mercurii* immediate ſequenti (12. Maji) veni *Wiſſegradum* pro juramento ſuper parentela Dominæ Reginæ junioris præſentialiter recipiendo, quod fieri Dominus Rex libentiſſime ſtatim mandavit, & ipſa tractantiſſime fuit executa & literæ reverſales mihi datæ fuerunt, deſtinaboque certum nuncium ad Dominam Reginam ſeniorem; cum ego ad ipſam commode accedere non valeam in *Cracoviam*, ubi ipſa degit, pro ſimili littera & juramento obtinendis, litteras autem reverſales dare, & juramentum præſtare ſuper non vendicandis &c. Dominus Rex paratus eſt hæc, cum per Serenitatem Veſtram, & Ducem ſupradictum & me videbitur, quod illud facere poſſit ſalvo ſuo honore, ſicut mihi, præſente dicto Duce juravit, etiam ante feſtum beati *Joannis*, quamvis usque ad illud feſtum haberet terminum ad deliberandum de conſentiendo, vel contradicendo. Ideo Domine mi invictiſſime multum & multum expedit, quod viſio Veſtra & ſua omnibus poſtpoſitis negotiis acceleretur, alias omnia, quæ facta ſunt, modicum valebunt, & utinam, ſi cito non fiat, noviſſimus error non efficiatur pejor priore. Quare pro Deo Domine, & invictiſſime Princeps non perdatis tantum bonum culpa Veſtra, quin aliis omiſſis negotiis omnino ante dictum feſtum videatis Vos cum iſto Domino Rege, quia per illa, quæ perpendo, omnia diſponentur juxta votum Veſtrum, & honorem, & ſi Domine mi, quod abſit, non poſſet fieri circa feſtum beati *Joannis*, petit idem Dominus Rex, quod ſibi prorogetis terminum beati *Joannis* per aliquos dies, usque ad diem, qua convenietis ſimul, quod ego Invictiſſime Princeps non potui, nec debui concedere, ſed ſuper hæc ſcribo cum inſtantia Veſtræ *Majeſtati*, ſi eidem videatur faciendum, & aliter non, ne diceretis

po-

postea, quod ego tale consilium dedi, quia si Deo placuerit, neutra partium in me decepta remanebit; cum illud supplico, & multiplicatis precibus, & instantiis deprecor, quatenus Vestra *Majestas* dictam visionem pro sui honore & utilitate facere & ante dictum festum præveniendo accelerare destinetis, quia scio, quid loquor, & quid postulo in hac parte. Certe nec sine ratione miratus, & turbatus sum Sacratissime Cæsar, quod non certificavit me servum suum Vestra *Majestas*, sicut promiserat, de his quæ facta fuerunt cum Duce *Roberto*, nam juxta condicta sive venisset ibidem Dux vel non, sive concordasset sive non, Vestra *Majestas* convenerat mihi mittere festinanter de die, & de nocte unum nuncium, & me certificare de illis, ut consultius scirem, qualiter procedere haberem in agendis, super quo nulla nova habui, quamvis a die placiti dicti *Roberti* fluxerit magnum tempus. Insuper invictissime Princeps, quamvis Serenitas Vestra mecum convenisset, quod concordante *Roberto* tenderet versus *Brandeburgam*, & non concordante inter pratum & balnea resideret, quousque de me servo suo responsionem & nova haberet, præsumendo de mutua visione cum Domino Rege, de qua visione, ut me præsente Comes Palatinus & Archiepiscopus *Strigoniensis* certe servitores vestri fideles de mandato Vestræ *Majestatis*, ut asserunt, Dominum Regem ubi & quando eidem placeret, certificarunt, propter quam relationem etiam ante meum, & Ducis *Thessinensis* adventum idem Dominus Rex quemdam militem suum ad Vos pro dicta visione in festo *Pentecostes* fienda miserat, turbatus est aliqualiter dictus Dominus Rex, & ego secundum conventa miratus, quod Vestra *Majestas* ut asseritur, ad partes longinquas circa *Rhenum* diverterit, propter quam distantiam, & elongationem præsumit dictus Rex, quod de visione, de qua dicti Comes & Archiepiscopus eidem ex parte Vestra dederant, non curabitis; egoque turbor, quia dubito, si ante festum beati *Joannis* poteritis convenire simul, quod si non, tunc erit debito, quod nihil factum sit, imo remaneant negotia in pejori statu. Quare pro Deo provideat Vestra *Majestas* quid eidem in præmissis expediat, & me certificet festinanter, qui non habendo etiam certificationem dictum festum expectando, ipso elapso statim recedam, & tendam versus Vestram Serenissimam *Majestatem*, quæ me dignetur in sua gratia habere commendatum, quam Deus conservet diutius & feliciter ad regimen universi. Scriptum manu nostra in *Wissegrado* in vesperis *Pentecostes* (15. Maji.)

V. Majestatis Capellanus Patriarcha *Alexandrinus*
Compater & Servitor.

 LXIX.

LXIX.

Littera tertia Patriarchæ.

Serenissime, ac Invictissime Princeps & Singularissime Domine. Postquam scripseram litteram, principalem accessi ad Curiam Domini mei Regis *Ungariæ*, ubi erat cum eodem Dux *Bavariæ Stephanus* junior, & post alios & varios tractatus Dominus Rex dixit, quod ex quo dictus *Stephanus* pro se & pro aliis Ducibus Bavariæ dicebat, quod volebant stare justitiæ, & de sua justitia coram me tanquam Domini mei Papæ nuncio ad hoc misso ostendere in uno brevi termino, in quo præfati Duces cum Vestra & Domini Regis *Majestate* erant parati convenire in *Vienna*, & ipse Dominus Rex stabit in *Posonia*, quæ sunt loca ad conveniendum omnibus partibus satis apta, quod ipse Dominus Rex volebat expectare terminum ad *Assumptionem beatæ Mariæ* datum dictis Ducibus &c. sed volebat, si Vestræ *Majestati* placeret, quod Vos & ipse conveniretis prius, & ut citius possetis, sicut per Ducem *Thessinensem*, & litteras meas, jam ut puto, estis certificatus, circa festum beati *Joannis*, ubi paratus est Vobis dare litteras de non vendicandis Regnis &c. & jurare, sicut Vestræ *Majestati* & Domino Archiepiscopo *Pragensi*, & Domino *Thessinensi* & mihi videbitur, & ei consulemus, honorem suum servantes, ita ad sancta Dei evangelia, & super lignum *Crucis* in manibus meis juravit palam, & si per *Majestatem* Vestram staret, quod non possetis cum ipso ante dictum festum beati *Joannis*, aut in festo convenire, etiam post dictum festum placet sibi, quod idem fiat, quando, & ubi Vestræ placebit *Majestati*. Petit tamen Dominus Rex, & ut apparet mihi, multum rationabiliter, quodsi *Majestas* Vestra post festum sancti *Joannis* vellet se videre cum ipso, & non ante, quod tunc ipse propter honorem suum habeat liberum arbitrium circa litteram & juramentum de non vendicandis &c. usque ad diem per Vos eligendum Vestrum & suæ visionis, quamvis revera, ut præmissum est, jam promiserit, & juraverit illa dare, & jurare, sicut supra est scriptum, sed illud vult solum propter quendam talem honorem. Quare Domine mittatis mihi super hoc unum scriptum vestrum, vestra manu subscriptum, & annulo sigillatum. Insuper Domine mi vult idem Dominus Rex, quod omnes Duces *Bavariæ* conveniant ad dictum locum de *Viennæ* cum Vestra & Sua *Majestate*, & mecum, ubi ostendant de justitia sua meliori modo, & per quemcunque modum potuerint, ut si ipsam & de *Bassavia* die XV. mensis *Julii* habuerint, remaneant cum justitia sua, si vero ju-

justitia pro *Majestate* Vestra, aut liberis Vestris fuerit, remaneatis cum ipsa, quia sicut ipse in præsentia mea, & supradictorum Prælatorum dixit, non erat sua intentio dictos Duces, ubi appareret, quod justitiam non haberent, in justitia juvare, & super hoc voluit dictus Dominus Rex, quod festinanter ego scriberem Vestræ *Majestati*, & quod statim, & de omnibus supra dictis certificaretis Suam *Majestatem*, & me per litteras Vestras de vestra voluntate certa & clara, nam ipse ista remittit Vestræ *Majestati*, de qua semper idem Dominus meus Rex loquitur vere multum reverenter, & cum honore magno, ac si Vos haberet in patrem, & attestor Deo Domine mi, & vobis, quod nunquam vidi Principem, & signanter tam potentem, quam magnum cum tanta humilitate & modestia, & absque aliqua inordinatione loquentem, & pacem & tranquillitatem suo cum honore servato desiderantem, & hoc coram Deo, & coram Domino Papa, & coram toto mundo peto attestari. Imo Domine esto, quod Vestra *Majestas* nollet in dicto loco de *Vienna* in dicto termino xv. dierum *Julii* convenire ipse vult, quod coram ipso supradicti Duces conveniant, quando vult scire, si sint justi, an injusti. Quare Domine expedit multum V. *Majestati* juxta videre meum, quod postpositis omnibus aliis negotiis cum ipso etiam, si omnino fieri possit, ante festum beati *Joannis* ut antea fiat visio Vestra & Sua, quam dictorum Dominorum Ducum & Vos ipsos præveniatis, & cum eritis simul, in quantum valeo percipere, omnia habebunt inter Vos & ipsum bonum finem, & hoc facto, cum illi Duces in sequenti termino proximo convenient, facile erit, præstante pacis auctore, omnia ad pacem & bonam concordiam devenire. Ista Domine mi abbreviantur juxta Vestram, ut mihi apparet; voluntatem, & Dominus Rex, & dicti Duces se ponunt in bona ratione & via, & per Deum Domine mi, cum reverentia debita loquendo, si ista per Vos deficiant, Sedes Apostolica & mundus non poterunt de V. *Majestate* bene opinari, & fama bona & opinio, quæ pro vobis usque huc est, contra Vos convertetur. Quare pro Deo in istis plene & tanquam Princeps prudentissimus deliberetis, & Dominum Regem & me absque mora certificare dignetur V. *Majestas* Sacratissima, quam Deus Omnipotens conservet feliciter juxta Imperialia vota, cujus gratiæ me humiliter recommendo. Scriptum propria manu in die *Pentecostes* in *Wissegrado* (16. Maji.)

V. *Majestatis* Capellanus & Compater
Patriarcha.

LXX.

Quarta littera Patriarchæ.

Serenissime Princeps, & Singularissime Domine. Penultima die mensis *Maji* in *Wyssegrado* recepi litteras Vestræ *Majestatis* Sacratissimæ, quæ de nova concordia Illarum Vestrarum Imperialium Serenitatum, & Comitis de *Wartemberg*, & aliorum prosperitatum Vestrarum mihi cum gaudio attulerunt, quæ utique nova, quia prospera non sub modio reposui, sed super candelabrum, ut cunctis nota fierent, exaltavi, quæ utique nova, quia de adventu etiam Vestræ *Majestatis* ad diem statutum parlamenti in *Trincbinio* (*x*) ultra æstimationem exulto, quem Domine mi invictissime nullatenus differre vel immutare eadem *Majestas* ex qualicunque causa pro Deo dignetur, quoniam vere omnia ad Vestram voluntatem & Imperialem honorem sunt disposita, & pro certo sicut de *David* scribitur; In omnibus Deus direxit viam, & consilium Vestrum. Dominus etiam Rex totus erga *Majestatem* Vestram inviscеratus, & benivolus, jam ad illas partes, & locum incepit viam suam, & omnes fere magni tam Prælati, quam alii gressus ejus insequuntur, ego etiam die crastina, quæ est prima dies *Junii* etiam incipio &c. versus *Trincbinium*, volens Cæsareæ *Majestati* occurrere in *Broda*, & cum ipsa de multis conferre ante diem parlamenti sive visionis. Insuper gloriosissime Cæsar, quamvis per relationem Domini Ducis *Thessinensis*, & meas per eundem delatas litteras Vestræ *Majestati* intimatum fuerit, quod Dominus Rex jurasset dare litteras de non vendicandis Regnis &c. Si Vestra *Majestas*, & dictus Dux, & ego illud eidem honore suo salvo consuleremus, & non aliter, hoc non obstante ipse mandavit mihi litteras reversales tam super parentela, quam super non vendicandis &c. dari, & illas habeo penes me, & Vestras dedi eidem, in quo potestis bonum animum suum percipere, & diffidentiam deponere ab Imperiali mente, ille etiam filius meus & frater Dominus *Carolus* qui erit, & est totus Vester una cum Domino Rege ad præsentiam Vestræ *Majestatis* vadit; Vere Domine mi, ego non potui notare in isto Principe Domino Rege, nisi omne bonum, & per ipsum omnes Prælatos, & alios magnos sum ultra modum verbo & opere, & servitio honoratus, me humiliter Vestræ recommendans *Majestati*, quam Deus incolumem conservet feliciter ad regimen universi. In *Wissegrado* ultima die *Maji*, qua die mitto ad dictum Dominum Regem litteras, quas eidem mittit Serenitas sæpe dicta.

V. *Majestatis* Capellanus Patriarcha, Servitor.

(*x*) Trenschinio.

LXXII.

LXXI.

Quinta littera Patriarchæ.

Serenissime Princeps, & Singularissime Domine. Noverit Vestra *Majestas*, quod ego disposueram heri die *Jovis*, quæ fuit decima dies mensis *Junii* arripere iter meum versus *Trinchinium* & *Brodam*, ut ibi occurrerem Vestræ *Majestati* ante diem Parlamenti per tres, vel per quatuor dies, sed Dominus Rex intimavit mihi, quod ipse erit in *Strigonio*, ubi intersum die lunæ proxima, quæ erit XIV. dies dicti mensis pro loquendo, & tractando mecum super aliquibus factis, & ideo oportet, & decet me ipsum usque tunc expectare, sed statim colloquio habito arripiam iter meum versus Vestram *Majestatem* taliter, quod Deo favente die *Veneris* proximo ante diem parlamenti dispono esse in *Broda*, supplicans Vestræ *Majestati* quod non differatis, nec immutetis adventum, quia omnia sunt in bonis terminis, & sicut alias scripsi, ego, jam diu est, habeo litteras, nedum de parentela, imo & de vendicandis Regnis &c. Et litteras dedi; super quibus verus labor præsentium ad Dominum Regem venerit, nec per Vestram *Majestatem*, nec per Dominum Regem fuit mihi intimatum, de quo fui admiratus, quia si aliqua, quod absit, fuissent immutata, ego servus Vester, ut communis persona, & servitor ambarum partium debui certificari, si materia sit de illo facto, pro quo laboro. Insuper Serenissime Princeps pro Deo, juxta singularem prudentiam Vobis a Deo datam super omnes, quos novi, cogitet *Majestas* Vestra aliquam bonam viam, quam apponatis inter Dominum Regem fratrem Vestrum & Duces *Austriæ* Vestros utiles colligatos, & parentela junctos; quia alias de guerra dubito, nisi Deus & Vestra *Majestas* provideat. Et si, quod absit, suscitaretur illa guerra, etiam Vestra, & Regis recidivaret, quod Deus avertat, qui a sua parte conservet & dirigat feliciter ad regimen universi Vestram Sacratissimam *Majestatem*, cujus gratiæ me humiliter recommendo. Scriptum meum nota in *Strigonio* die *Veneris* XI. die *Junii*; In *Broda* si placet, mandetis officialibus Vestris, ut mihi & fratri meo, & familiis meis provideant de bona & capaci habitatione, quod non placeat oblivioni Vestra *Majestas* tradere, ne propter multitudinem minus unde transire haberem.

LXXIV.

LXXII.

Sexta littera Patriarchæ.

Sereniſſime Princeps, & Singulariſſime Domine. Si nuper aliqualiter turbatus, imo de bona fide negotiorum, pro quibus in *Ungariam* veneram, deſperatus irreverenter Veſtræ ſcripſero *Majeſtati*, apud eandem veniam pro Deo obtineam; quoniam ex fidelitate, & ex ſincero affectu, ad talia ſcribenda auſum aſſumpſi. Qualiter autem negotia cum Domino Rege *Ungariæ* præſentibus Veſtris nunciis ſe habuerint, ſcripſit Dominus Archiepiſcopus *Pragenſis* (y) Veſtræ *Majeſtati*, quæ omnia ante ipſorum nuntiorum adventum erant concordata, quod ipſi ſciunt. Poſt etiam dictorum nunciorum receſſum ego remanens ſolum per unam diem in *Ungaria* propter debilitatem, quam patiebar, inſteti apud Dominum Regem, quod ipſe confeſtim mitteret ad Dominum Ducem *Rupertum*, & alios conſanguineos ſuos unum ſollemnem nuncium, qui nomine Domini Regis intereſſet una mecum ex parte Papæ concordiæ Veſtræ & ipſorum, quam Dominus Rex omnino vult ex cauſa, quam ſecrete explicabo Veſtræ *Majeſtati*. Quare Sacratiſſime Cæſar pro Deo in hac concordia fienda dignetur *Majeſtas* Veſtra dare honorem, & gloriam primum Sedi Apoſtolicæ, quæ me ſervum Suum & Veſtrum ad hoc miſit cum laboribus multis; Secundo Domino Regi cordiali amico Veſtro, & fratri, ut ex relatione mea perpendetis, tertio illi Domino Duci *Roberto*, de cujus magnificentia, & prudentia audio multa bona; Ego enim Invictiſſime Cæſar, quantum poſſum accelero greſſus meos ad *Majeſtatem* Veſtram quamvis debilis ex quodam accidenti mihi in illo aere *Ungaricali* peſſimo contingenti, & ſi non poſſem ſeptima die reſtantis menſis *Auguſti* (23. *Auguſti*) eſſe in præſentia Veſtræ *Majeſtatis*, pro Deo Sereniſſime Princeps, dignemini diem aſſignatum *Bernaboni* ſolum ad octo dies immediate ſequentes, ut ibi poſſim intereſſe, prorogare contra illum venenatum ſerpentem, Imperiali gladio, cum nunc vehementius ſanctam Romanam Eccleſiam perturbaverit, procedendo. Indictionem etiam curiarum generalium in *Nuerenburga*, ſicut jam Dominus noſter Papa per copias litterarum Imperialium prævie certificatus exiſtit, in memoriam & executionem dignetur ponere Veſtra *Majeſtas* Sacratiſſima, cui me humiliter recommendo, quam Deus Omnipo-

po-

(y) Joannes.

potens conservet feliciter ad regimen universi. Scriptum nota manu in civitate (z) *Ducolmiensi* XVIII. die Augusti.

Vestræ *Majestatis* Servitor, Patriarcha Alexandrinus.

LXXIII.

Septima Littera Patriarchæ.

Serenissime Princeps, & Singularissime, ac Metuendissime Domine. Noverit V. *Majestas* Dominum Archiepiscopum *Pragensem*, & me hodie in festo beatæ Mariæ Magdalenæ ad prandium *Pragam* advenisse, & sicut a nonnullis didici, Vestra *Majestas* mittit Magistrum *Petrum* Notarium suum ad Dominum Regem *Ungariæ*, ex qua causa tamen ignoro, sed si super videndo sive conveniendo cum præfato Rege ille mittatur, non video, quod conventio bene fieri possit, quousque ad octavas sancti Michaelis, sicut idem Rex cum nunciis Vestris, & mecum convenit; cum ipse medio tempore aliis arduis negotiis profunde infra Regnum suum debeat occupari. Insuper Domine mi, ista est sua conclusio finalis, quod ad nulla alia nova dictus Rex procedet, nisi facta concordia vestra, & *Bavarorum*, pro qua fienda mittit noviter Ambassiatores suos ad ipsos. Scriptùm *Pragæ* in festo, quo supra propria manu.

V. *Majestatis* Servitor, Patriarcha.

LXXIV.

Puncta & articuli, quos Carolus IV. Imp. Ambasiatoribus suis ad Romanam Curiam missis Summo Pontifici Gregorio XI. exponenda & urgenda commisit, quorum maxima pars spectant Ludovicum Regem Hungariæ, & Duces Bavariæ, qui Brandeburgensem Marchionatum eidem & filiis eripere moliebantur. De Anno 1373.

Inprimis quamvis inter Majestatem *Imperatoris*, (a) Dominum Regem *Bohemiæ* filium suum, hæredes & successores ipsorum ab una; & Regem *Ungariæ*, (b) hæredes & successores suos parte ex altera facta sit pax, & con-

(z) Verosimillime legendum Lutomislensi, nam in præviis summariis legitur Luthmuschil, erat enim Patriarcha Alexandr. in itinere versus Pragam, ut ex sequenti Epistola liquet. (a) Carolum IV. (b) Ludovicum.

concordia, & parentelæ contractus, quantum ipsos & Regna ipsorum tangit, taliter, quod neutra partium ullo tempore in futurum debeat invadere, usurpare, appetere, aut sibi appropriare Regna, principatus, terras, vasallos & bona alterius, sicut omnia præmissa clarent ex litteris datis a partibus utrobique; tamen Rex *Ungariæ*, quando litteræ hinc inde dandæ fuerunt, protestatus est, quod propter ligam, quam idem Rex dixit se cum Ducibus *Bavariæ* fecisse, vellet ipsos juvare etiam contra Dominum *Imperatorem*, Regem *Bohemiæ*, & quemlibet hominem secundum ligam eandem, & aliter in traditionem litterarum suarum *Imperatori* faciendam nullatenus consentiret. Quam protestationem Dominus *Imperator* audiens, quamvis fuisset paratus Regi litteras suas dare sine omni conditione, & servare simpliciter, quod promiserat, & quod in dictis litteris continebatur, protestatus est, quod ipse utique vellet juvare Duces *Austriæ* etiam contra dictum Regem *Ungariæ*, quos etiam absque omni protestatione in eum casum juvare potest, si eos Rex *Ungariæ* in Principatibus & terris suis invadere niteretur.

Item quamvis inter ante dictos Principes, *Imperatorem* videlicet, & - - - Regem *Ungariæ* pax & tranquillitas promissæ, juratæ, & litteris firmatæ sint, ut præmittitur, tamen ex eo, quod Rex *Ungariæ* protestatus est velle juvare *Bavaros*, qui pacem nolunt, nec treugas habent cum - - - *Imperatore*, nisi usque ad festum *Pentecostes* venturum proxime, quas dudum fregerunt, & frangunt quotidie, & quod aliter in traditionem litterarum suarum Imperatori faciendam nullatenus consentiret, inter ante dictos Principes, *Imperatorem* videlicet & Regem *Ungariæ* non est, nec esse speratur pax, aut securitas in effectu.

Item Dominus - - - *Imperator* tanquam Princeps pacificus & pius, ac sanguinis humani effusionem abhorrens ob reverentiam Dei & Apostolicæ Sedis in persona Patriarchæ *Alexandrini* Apostolici Nuncii dictis Ducibus Bavariæ plures obtulit rationabiles vias, quibus meliores effectu excogitari non possent ad pacem & concordiam inducendam.

Primo videlicet ut Rex *Ungariæ* tractaret amicabiliter, & quæstionem ipsorum decideret amicabiliter, de beneplacito utriusque partis.

Item secundo, quod ambæ partes tam Dominus *Imperator* nomine filiorum & hæredum suorum, quam *Bavari* starent ordinationi & decisioni Principum Electorum Imperii, aut majoris partis eorum.

Item tertio, si supradictæ viæ non placerent, quod quælibet ex supradictis partibus eligeret duos amicos pro parte sua, qui quatuor sic electi haberent cognoscere de controversia, quæ vertitur inter supradictas

ctas partes; & si concordarent dicti quatuor sic electi, tunc ambæ partes stare ipsorum sententiæ tenerentur, si vero discordarent, ex tunc Dominus noster Summus Pontifex (c) superarbiter esse deberet, cujus ordinationi, & definitioni *Imperator* bona voluntate stare volebat, quod quidem ante dicti *Bavari* acceptare minime voluerunt, imo fugientes pacem omnem, dictarum viarum neutram voluerunt admittere, & ita per dictum Regem *Ungariæ* pro parte *Bavarorum* fuit antedicto Patriarchæ responsum infra terminum ad hoc statutum, videlicet infra festum *Assumptionis beatæ Mariæ* Virginis ultimo jam elapsum.

Item Dominus *Imperator* & Rex *Ungariæ* convenerunt insimul in metis Regnorum *Bohemiæ* & *Ungariæ*, & in eorum visione mutua multæ viæ pacis, & concordiæ per dictum Patriarcham & alios inter Dominum *Imperatorem* & *Bavaros* antedictos tractatæ fuerunt, quarum viarum iidem *Bavari* neutram recipere, seu admittere voluerunt; quod videns Dominus - - - *Imperator* anhelans semper ad tranquillitatem, & bonum statum *Christianitatis*, quamvis trevgarum dilatio pro pueris & hæredibus suis non faceret, consensit tamen in trevgas duorum annorum, dummodo in casu, quo dictæ trevgæ per dictos *Bavaros* frangerentur, præfatus - - - Rex *Ungariæ* promitteret, nolle juvare *Bavaros* eosdem, quod dictus Rex facere voluit, si *Rupertus* Dux *Bavariæ* Comes Palatinus *Rheni* Patruus dictorum *Bavarorum* faceret, & promitteret illud idem, quod Dux *Rupertus* jam dictus facere renuit.

Item dictus Dominus *Imperator*, ex quo non potest cum præfatis Ducibus *Bavariæ* in aliqua via bona trevgarum aut pacis ipsis renuentibus concordare expedit, & oportet necessario ipsum per bellum, & manum potentem, se defendere, & conservare jus suum, quod ipse per Dei gratiam bene & potenter facere poterit, subditorum suorum fidelium auxilio mediante.

Item ultra prædicta, ne post mortem Domini *Imperatoris* aut Marchionis *Brandeburgensis* Imperium relinquatur penitus in errore ex eo, quod super dicto Marchionatu *Brandeburgensi*, & voce electionis inter filios & hæredes Domini *Imperatoris* prædicti, & *Bavaros* est quæstio, & quamdiu hujusmodi quæstio indecisa, & indeterminata existit, cum nesciatur, quis ex partibus prædictis esse debeat Marchio & Princeps Elector *Imperii* ratione Marchionatus ejusdem, & sic Imperium relinquitur in errore, dictus Dominus *Imperator* requirit, extrajudicialiter tamen, Apo-

(c) Gregorius XI.

Apostolicam Sanctitatem, ut pensatis præmissis sibi Apostolica Sedes de remedio provideat, & infra scriptis modis subveniat.

Primo videlicet, quod ipse mandet per suas literas Apostolicas Electoribus *Imperii*, vel majori parti eorum sub excommunicationis pæna, quod se de cognitione talis causæ intromittant, & ad aliquem tertium locum coram se citent partes utrasque ad parendum in tali causa justitiæ, ita quod ambæ partes stent contentæ in eo, quod sententia dictaverit Electorum, vel majoris partis eorum. Et quod ipse mandet per suas litteras ipsis partibus, ut in quæstione præfata stent judicio, definitioni, sententiæ Electorum, vel majoris partis eorum, ut si illud una ex ipsis partibus facere contemneret, infra terminum eis ab ante dictis electoribus præfigendum, ex tunc Principes Electores imponant violentiam eidem parti inobedienti, tanquam contemptori justitiæ, Marchiam *Brandeburgensem*, occasione cujus inter partes prædictas est quæstio amodo non petendi, arrestandi, occupandi, seu ipsam sibi quomodolibet vendicandi. Et ex hoc declaretur, quis ex tunc inter partes ipsas esse, & censeri debeat Marchio *Brandeburgensis*, & Princeps elector.

Item quod Dominus noster Papa dictum Marchionem *Brandeburgensem* per Apostolicas literas hortetur, moneat, & inducat, quod universa & singula juramenta, promissa, fædera, & fidelitatum homagia, sive ex inductione, mandato & compulsione suos per quoscunque nobiles, vasallos, cives, incolas & subditos castrorum, terrarum, civitatum, oppidorum, villarum & quorumcunque locorum ejusdem Marchiæ *Brandeburgensis* sive propria temeritate eorum contra legitimam donationem, fidelitatum homagia, juramenta, fædera, promissa, & literas filiis & hæredibus Domini *Imperatoris* hactenus factas & datas, facta, & data, sicut superius est expressum, nunc de novo, & ex facto contra Deum & justitiam præfatis Ducibus *Bavariæ* præstita, cum juramenta vincula iniquitatis esse non debeant, indilate tolli, & effectualiter revocari, & retractari procuret, ac per easdem litteras Apostolicas inhibere, quod de cætero talia facere non attentent.

Item quod similiter scribatur per Apostolicas litteras præfatis nobilibus, vasallis, civibus, incolis, & subditis Marchiæ *Brandeburgensis* prædictæ, qui in præjudicium filiorum & hæredum Domini *Imperatoris*, sicut præmittitur de novo, juramenta, fidelitatum homagia, promissa, pacta, & fædera, sive ex inductione, mandato, & compulsione Marchionis *Brandeburgensis*, seu temeritate propria dictis Ducibus *Bavariæ* fecisse noscuntur, quod a talibus recedant, & juramenta fidelitatum, homagia, fæ-

fædera, & promiſſa priora dicti Domini *Imperatoris* filiis, & hæredibus facta hactenus, effectualiter teneant, & obſervent.

Item quod deſtinetur per S. Dominum noſtrum Papam certus Apoſtolicæ Sedis Nuncius, mandatum habens per Apoſtolicas literas, ut in caſum, quo ipſi nobiles, vaſalli, cives, incolæ, & ſubditi Marchiæ *Brandeburgenſis* prædictæ exhortationes & monita Apoſtolicæ Sedis contemnerent in præmiſſis, ipſos & eorum quemlibet ad talia realiter, & effectualiter facienda Apoſtolica auctoritate compellat, ac adverſus eosdem, & eorum quemlibet nominatim, tamquam contra perjuros, & mandatorum *Romanæ* Eccleſiæ contemptores procedat aliis viis, & juris remediis opportunis. Quodque idem Apoſtolicæ Sedis Nuncius cum his, qui in præmiſſis ducti ſpiritu ſaniore parere voluerint, & a juramentis, & fidelitatum homagiis, promiſſis, fæderibus, & pactis dictis *Bavaris* præſtitis & factis, quæ nullius efficaciæ ſunt, recedere auctoritate præfata gratioſe diſpenſet.

Item ſcribatur per Apoſtolicas literas nobilibus, vaſallis, civitatibus, oppidis & locis dictæ Marchiæ *Brandeburgenſis* qui circa juramenta, fidelitatum homagia, promiſſa per ipſos filiis & hæredibus Domini *Imperatoris*, hactenus ut præfertur, facta, & præſtita ſe immobiles præſtiterunt, & literas ſuas in talibus fideliter obſervarunt, commendando ipſos de animi, fidei, & virtutis conſtantia, & hortando, quod in talibus in antea perſeverent.

Item exponatur Sanctitati Suæ de rebellione, & liga Archiepiſcopi *Salczburgenſis*, & quod realem executionem in hujusmodi facto Nuncii Domini *Imperatoris* reportent.

Item ut Sanctitas Sua citationem perſonalem ad inſtantiam Abbatis de *Sieben* contra *Wenceslaum* & *Albertum* Duces *Saxoniæ* Sacri *Imperii* Principes, Electores, & eorum vaſallos alias conceſſam tollat, maxime ex eo, quod Abbas prædictus, qui ad *Imperium* in temporalibus pertinet, fraudulenter, & temeritate propria ab *Imperatore* receſſerit, & Marchionibus *Miſnenſibus* adhæreat, dictusque Dominus. Imperator Ducibus *Saxoniæ* mandaverit, ut præfatum Abbatem de rebellione ſua compeſcerent, & ad Sacri *Imperii* obedientiam reducerent. Etiam ex eo, quod jam dictorum Ducum progenitores, quam ipſi in obedientia ſanctæ *Romanæ* Eccleſiæ perſtiterint, prout hoc ipſum Dux *Albertus*, qui & modo citatus eſt cum Domino *Imperatore* tanquam ſupremus *Mareſcallus Imperii* cum gentibus ſuis ad ſerviendum Eccleſiæ in Italiæ partibus expoſuit ſe & ſua, & inſolitum, ac quaſi inauditum exiſtat, tam magnificos Principes, Electo-

ctores *Imperii*, & Ecclesiæ *Romanæ* fideles ad instantiam simplicium personarum nulla monitione præcedente ad *Romanam* Curiam personaliter evocari. Nam quasi impossibile est ipsos, vel eorum alterum propter guerras gravissimas, quibus occasione Ducatus *Lunemburgensis* involuti sunt, etiam si sponte vellent, posse se ad præsens Apostolico conspectui præsentare.

Item ut Sanctitas Sua tollat citationes personales concessas contra - - - Episcopum *Patbaviensem*, & Comitem de *Wirtemberg* propter evitandum scandalum, cum sint obedientes, & fideles Ecclesiæ *Romanæ*, & *Imperii*. Et quod de his alicui Prælato vicino committat in partibus, qui vocatis vocandis super meritis causarum cognoscat, & justitiam faciat.

Item scribatur Marchionibus *Misnensibus* per Apostolicas literas super facto Ecclesiæ *Herbipolensis*.

Item super facto Abbatiæ, & civitatis *Pegomensis*.

Item quod Sanctitas Sua illum de *Hesspurg*, qui se in contemptum Apostolicæ Sedis intromisit de civitate *Herbipolensi*, & quibusdam aliis civitatibus & castris ejusdem Ecclesiæ, in quibus defacto tanquam *Herbipolensis* Episcopus administrat, puniat, prout S. præfatæ videbitur, sic quod transeat aliis rebellibus in exemplum.

LXXV.

Alia puncta eisdem Ambasiatoribus ab eodem Imperatore seorsim data de eodem anno 1373.

Ex eo, quod Rex *Ungariæ* (*d*) vult omnino juvare *Bavaros* adversus Dominum (*e*) - - - *Imperatorem*, & quemlibet nemine excepto, prout in copia ligæ, quam habet cum *Bavaris*, expressum est; & ex quo idem Rex sibi *Bavaros*, qui sunt Principes Imperii, & *Imperatori* juramento fidelitatis adstricti, taliter attraxit, ut præsumitur, quod alios similiter ab Imperio alienare nitatur. *Imperator* hoc ipsum sustinere non volens, nec debens, prohibitione potenti dicto Regi in talibus se opponet. Unde Imperatore, & dicto Rege *Ungariæ* sibi invicem guerram moventibus, vel aliter in discordia existentibus, *Turci*, *Tartari*, *Ruteni*, & alii *infideles*, qui etiam de præsenti dicto Regi guerras movent, ipsumque damnificant, occasionem & opportunitatem habebunt, eundem Regem, cæte-

(*d*) Ludovicus, (*e*) Carolum IV.

terosque fideles & *Christianum* populum fortius invadendi, sicque eorum occasione non solum *Romanum* Imperium, sed & *Christianitas* guerris, perturbationibus, & erroribus quam plurimis involventur; unde Papa in talibus deliberet providere, si sibi videbitur, quod Dominus Rex *Ungariæ* in liga prædicta, quam ut præmittitur, in præjudicium Imperatoris, & *Romani* Imperii habet cum *Bavaris*, recedat, ac Principes Imperii ulterius sibi taliter non alliciat, vel assumat.

Item Marchio *Brandeburgensis* omne jus & Dominium quod in dicto Marchionatu *Brandeburgensi* feudo Imperii habuit, & habet, jure donationis puræ & simpliciter inter vivos factæ, & cum licentia & auctoritate, & consensu Domini - - - - Imperatoris feudi Domini, assistente, & consentiente Ecclesiasticis & Sæcularibus Electoribus Principibus Imperii transtulerit in filios, & hæredes Domini - - - Imperatoris, & talium hæredum hæredes & successores in perpetuum, quod juramentum Marchio *Brandenburgensis* prædictus in contemptum Divini nominis, & suæ animæ detrimentum, quantum in se est, defacto violavit, & fregit. Nam dictum Marchionatum *Brandenburgensem* contra suam donationem, & juramenta, fidelitatum homagia, promissa, & literas, temere veniendo, in alias personas, videlicet *Bavaros*, quantum in ipso fuit, transtulit, & eisdem Bavaris, de aliquibus civitatibus, castris, villis, & locis Marchionatus prædicti homagia, & fidelitates fieri compulit, quamvis prius de eisdem Marchionatu *Brandenburgensi*, civitatibus, castris, villis, & locis homagium, & fidelitatem ante dicti Domini Imperatoris filiis, & hæredibus, vigore dictæ donationis intervenientibus corporalibus juramentis præstari fecisset.

Item quia illud sine consensu Domini feudi, imo potius contra feudi Dominum in manifestum præjudicium filiorum & hæredum Domini - - - Imperatoris, & adversus donationem prædictam, nec non juramenta præstita, promissiones, fœdera, & litteras patentes datas desuper, & factas præsumpsit facere, merito propter præmissa, & contemptum hujusmodi dictus Marchio *Brandenburgensis* cecidit ab omni jure suo, si quod in dicta Marchia *Brandenburgensi* ejusque juribus & pertinentiis pridem habuit, vel ad præsens se contendit habere - - - .

LXXVI.

LXXVI.

Sigismundus Hungariæ Rex confirmat duas suas Majestales literas, quibus Walburgi viduæ Petri Kaplirz ejusque liberis oppignoratur castrum Kecz cum adsitis terris in Hungaria sitis. dd. Posonii die S. Agathæ, Anno 1426.

Sigismundus Dei gratia Romanorum Rex, semper Augustus, *Hungariæ*, *Bohemiæ*, *Dalmatiæ* &c. Rex, & Marchio *Brandeburgensis*, ac Lucemburgensis heres. Omnibus in Christo fidelibus modernis simul & futuris, vel posteris, qui notitiam harum rerum habuerint, salutem in Salvatore omnium &c. Ad Regiam spectat dignitatem, ut fidelium suorum literæ quondam gratiose concessæ novarum literarum robore, atque splendore confirmentur, & illustrentur. Quapropter seriem infra positarum literarum in singulorum notitiam venire volentes, testamur, quod fidelis nostra Nobilis Domina *Walpurgis* vidua *Petri Kaplirz* quondam Capitanei castri nostri *Posoniensis*, nomine proprio, & filiorum suorum *Joannis & Petri*, item filiarum suarum *Margarethæ*, *Barbaræ*, & *Ursulæ* nobis extradiderit quasdam duplices literas, unam moderno minori sigillo nostro pendenti munitam, qua castrum nostrum *Kecz* nominatum in districtu *Muzoninensi* existens una cum oppido etiam *Kecz* nominato cum possessione *Pamern* vocata & medietate loci *Kedendorff* dicti cum omnibus fructibus, & appertinentiis ad castrum nostrum *Kecz* spectantibus Dominæ *Walburgi*, ejusque filiis *Joanni* & *Petro*, item *Margarethæ*, *Barbaræ*, ac *Ursulæ* filiabus prædicti *Petri Kaplirz*, sub quibusdam clausulis ac conditionibus in his nostris literis clarius explicatis, fatemur oppignorasse. Et alteram Capituli Ecclesiæ *Pozoninensis*, vulgo *Hamfesst:* concernentem confirmationem & extraditionem supradicti castri nostri *Kecz*, & oppidi etiam *Kecz* dicti, simul cum omnibus horum fructibus, nempe castri & oppidi prædictorum. Dominæ *Walpurgi*, *Joanni*, *Petro*, *Margarethæ*, *Barbaræ*, & *Ursulæ* eorumque hæredibus, etiam sub quibusdam clausulis in dictis his literis ordinatim deductis, uti inferius scriptum patebit, factam. Ideoque Nostram Majestatem humiliter, & devote rogavit, ut easdem literas firmas, ratas, & gratas habentes, his nostris literis *Hamfesst* dictis de verbo ad verbum inscriptas, illi vel illis, nempe Dominæ *Walpurgi*, *Joanni*, *Petro*, *Margarethæ*, *Barbaræ*, & *Ursulæ*, eorumque hæredibus, usque ad terminum annorum in prænominatis literis præfixum

omnia

omnia & singula confirmare dignaremur. Primarum literarum vero tenor est sequens.

Nos *Sigismundus* Dei gratia *Romanorum* Rex semper Augustus, & *Hungariæ, Bohemiæ* &c. Rex; Memoriæ mandamus, & notum facimus, hisce nostris literis omnibus, quibus competit, quod fideles nostri, id est, Nobilis Domina *Walpurgis* vidua, *Joannes* & *Petrus* filii, *Margaretha*, *Barbara* & *Ursula* dictæ, filiæ quondam Petri *Kaplirz* Capitanei castri nostri *Pozoninensis* (quibus pro duobus millibus florenorum aureorum castrum nostrum *Kecz* dictum, cum oppido etiam *Kecz* nominato, & altero *Pamern* dicto cum medietate possessionis, & rebus in *Kedendorff* sitis, jam antea oppignorata & tradita fuerunt) nunc denuo pro singulari necessitate nostra quatuor millia, & quingentos florenos aureos, paratæ pecuniæ, pro conficiendis certis & necessariis rebus, quæ Majestatem nostram & Regnum *Hungariæ* concernunt, nomine mutui dederint, ac concesserint, atque tradiderint, & adhuc supra hanc summam duo millia aureorum puri auri in reparationem ædificiorum castri nostri *Kecz* prædicti, ideoque in nostram utilitatem expendere promiserint. Quapropter de certa nostra scientia, etiam Serenissimæ Principis Dominæ *Barbaræ* Regnorum prædictorum Reginæ, conthoralis nostræ, cum consensu etiam, & salubri consilio, plenaque voluntate nostrorum Prælatorum, & Dominorum, jam dictum castrum nostrum *Kecz* una cum oppido etiam *Kecz* dicto, cum prædio *Pamern* & cum medietate jam nominati loci *Kedendorff*, cum omnibus aliis juribus, & fructibus, appertinenciis, & nominatim terris, & agris cultis, & incultis, sylvis, rubetis, pratis, viretis, aquis, piscinis, *Danubii* teloneo, quod in *Kecz* recipere consueverunt, & universim cum omnibus fructibus, quibuscunque vocentur nominibus, sub eorum certis, & veris antiquis limitibus, cum quibus hucusque hæc habita, & possessa fuerunt, pro ante dictis sex millibus, & quingentis florenis aureis nobis antea & nunc concessis, & pro supra etiam nominatis duobus millibus florenis aureis, quos pro reparatione supra dicti castri nostri expendere debent, quod in una summa efficit octo millia quingentos florenos aureos, huic Dominæ, filiis, & filiabus ejus supra nominatis, eorumque hæredibus, & successoribus censuimus oppignorare, imo oppignoramus, obnoxium reddimus, & propter fidelia servitia jam dicti olim *Petri Kaplirz*, & ejusdem Dominæ *Walpurgis*, quæ nobis fideliter, & evidenter tempore necessitatis nostræ exhibuerunt, consentimus, volumus, atque damus, ut quam diu vixerit Domina *Walpurgis*, prædictum castrum *Kecz* una

cum oppido similiter nominato, prædium dictum *Pamern*, cum medietate nominati *Kedendorff*, & omnibus ejus appertinentiis & fructibus habere, tenere, inde usufructus recipere, & servare possit, adeo, ut neque nos, nec successores nostri, Reges *Hungariæ*, dictum castrum nostrum, & ejus appertinentias antescriptas ab eadem Domina ad dies usque vitæ ejus repetere, exsolvere, neque ad ea se immittere, minus iterum possidere, & quacunque de causa ab eadem separare possimus. Verum post mortem etiam hujus Dominæ, filii ejus, & filiæ, eorumque filii & successores castrum nostrum prædictum *Kecz*, una cum antedictis fructibus, modo nempe antedicto oppignoratum & obnoxium ad tempus usque reluitionis eodem jure habere, possidere, omnes fructus recipere possint, & valeant. Hanc solum exceptionem inserendo, quod si antedicta Domina *Walpurgis* decesserit e vita, & nos, nostrive successores jam ante dictum castrum *Kecz* voluerimus reluere, tunc illi filii & filiæ olim Petri *Kaplirz*, & nobilis Dominæ *Walpurgis*, vel liberi eorum, teneantur plenarie & integre receptis his octo millibus, & quingentis florenis aureis prænominatum castrum nostrum *Kecz* una cum omnibus fructibus, & appertinentiis antea dictis nobis, vel nostris successoribus absque omni contradictione cedere. Hoc etiam singulariter adjicimus, quod Domina hæc, & jam nominati filii ejus & filiæ de præfatis duobus millibus pro labore, & reparatione castri hujus computum usque ad plenariam expositionem horum duorum millium & quingentorum florenorum, plus minus, quolibet anno deponere, & nobis, vel nostris Officialibus, quos ad hoc destinabimus, extradere tenebuntur. Suscipimus etiam in Nos & successores nostros *Hungariæ* Reges, atque verbo Regio promittimus prædictæ Dominæ *Walpurgi* ad tempora vitæ ejus, eam & etiam filios & filias antedicti *Kaplirz*, & Dominæ *Walpurgis* eorumque hæredes & successores in Dominio & possessione dicti castri, & omnium fructuum, & pertinentiarum prædictarum usque ad tempus reluitionis velle relinquere, eos contra omnium invasiones hæc impugnantium aut se opponentium tuendo, præservando, & defendendo propriis nostris, & nostrorum successorum expensis; Ad quæ sigillum nostrum minus, (*f*) quo ut Rex *Hungariæ* utimur, appendi fecimus in vim literarum, quas sub forma nostri *Hamfesst* inscribere solemus, etiam sigillo Majestali nostro majori, quo itidem, ut Rex *Hungariæ* utimur, munituri, dum personaliter allata nobis fuerint.

Datum *Posonii* die sanctæ *Agathæ* Virginis & Martyris, anno Domini millesimo quadringentesimo xxvi. Regni nostri *Hungariæ* xxxix, Romano xvj. Bohemiæ vj.

(*f*) Sigillum istud excusum habetur Num. V.

Se-

Secundarum vero literarum, nempe Capituli Posoniensis, tenor sequitur in hæc verba:

Omnibus in Christo fidelibus præsentibus & futuris, qui notitiam harum literarum habuerint, Capitulum Ecclesiæ *Pozoniensis* salutem in Summo salutis Largitore. Ad notitiam omnium tam præsentium, quam futurorum tenore harum literarum volumus pervenire; quod literas Serenissimi Principis Domini *Sigismundi* Dei gratia *Romanorum* Regis semper Augusti, & Bohemiæ Regis &c. Domini nostri oppignorationem & investitionem concernentes sigillo ejusdem signatas, & Nobili Dominæ *Walpurgi* viduæ, & filiis quondam *Kaplirz* Capitanei *Pozoniensis* gratiose datas, atque mandatum nobis transmissum debito honore & obedientia obtinuerimus. His verbis: *Sigismundus* Dei gratia *Ramanorum* Rex semper Augustus, & *Hungariæ*, *Bohemiæ* Rex, fideli nostro Capitulo *Pozoninensi* salutem & gratiam. Cum nos castrum nostrum *Kecz* dictum una cum oppido etiam *Kecz* nominato cum teloneo, quod ibidem recipi solet, una cum prædio *Pamern* & medietate loci *Kedendorff* dicti in districtu *Miczonensi* constituti, cum omnibus aliis fructibus, & appertinentiis hujus castri, & omnium aliarum pertinentiarum fructibus fidelibus nostris Dominæ *Walpurgi* viduæ relictæ post Dominum *Kaplirz* Capitaneum castri nostri *Pozoninensis* ad dies vitæ ejus, *Joanni* vero & *Petro* filiis, *Margarethæ*, *Barbaræ* & *Ursulæ* filiabus dictorum *Kaplirz* & *Walpurgis* ad tempus usque reluitionis ejusdem castri nostri vi & virtute literarum harum pro certa summa pecuniæ ab eis, nempe *Walpurga* & filiis, ac filiabus ejus Majestati Nostræ nomine mutui concessæ titulo oppignorationis, & pignoris dederimus, & oppignorare voluerimus; hinc eos per nostrum simul & vestrum hominem in possessionem & Dominium eorum juxta consuetudinem Regni nostri debite induci mandamus. Quocirca fidelitati vestræ serio, & efficaciter mandantes jubemus, ut hominem vestrum mittatis fide dignum in testimonium, in cujus præsentia *Joannes Thombek de Orczwar*, vel *Petrus Groff* de *Kathassfalvy*, vel *Hermannus* etiam *Groff*, si alius non adesset, homo noster in aream nominati castri *Kecz* convocet cives, & communitatem ad hoc castrum & loca jam dicta appertinentem, coram omnibus intrans, inducat prænominatam Dominam *Walpurgam*, filios ac filias dicti *Kaplirz* in possessionem & dominium dictorum locorum, & constituat, ut dictum castrum cum omnibus appertinentiis ejus, & aliis jam nominatis, cum teloneo, & omnibus aliis fructibus. Scriptam rem eis tradendo, habeant, & possideant, si contradicentes non fuerint. Quodsi con-

tradicentes adfuerint, jubemus, ut eos evocet, vel citet contra prædictos, nempe contra viduam, filios, & filias ejus coram Prætore in judicium debitum, ut justam causam contradictionis suæ exponant, inductio nihilominus, & investitio legitime fiat, contradicentibus vero & evocatis, si qui fuerint, terminus assignetur unius anni pro consuetudine communi, & Prætori significetur. Datum *Pozonii* feria 5ta die *Jovis* proxima ante diem *S. Valentini* Martyris anno Domini MCCCCXXVI. Regnorum nostrorum anno Regni *Hungariæ* XXXIX. *Romani* XVI. & *Bohemiæ* VI. Quapropter mandato jam nominati Regis in omnibus & singulis obedire cupientes, prout ex debito tenemur, cum nominato *Hermanno* dicto *Groff de Kathassalvy* homine Regis nostri, hominem nostrum, nempe honestum Virum sacerdotem *Martinum* Parochum, & Canonicum nostrum fide dignum, ad hanc inductionem celebrandam pro testimonio nostro mittere destinavimus, & illi abinde revertentes, unanimiter nobis retulerunt, quod certus ille homo Regis nostri, coram nostro jam nominato teste die *Veneris* statim post *S. Valentinum* in area castri jam dicti, convocatis civibus & aliis, quos adesse oportebat, comparens coram illis induxerit prænominatam Nobilem Dominam *Walpurgam* viduam, & *Joannem* ac *Petrum* filios, atque *Margaretham*, *Barbaram*, & *Ursulam* Virgines filias ejus in possessionem & dominium hujus certi loci jam nominati, & quod etiam constituerit, ut dictum castrum & possessiones jam nominatas, una cum teloneo, & aliis omnibus fructibus & appertinentiis antefactis, tradendo illis rem scriptam, teneant, & possideant. Et cum consuetos dies isthic moraretur, contradictorum nullus se exhibuit. In cujus rei testimonium consensimus, ut literæ hæ nostræ per Hamselk dictum, nostris sigillis pendentibus roborentur. Datum sexta die post inductionem in possessionem anno Domini, ut supra.

Atque ideo Nos humilibus & devotis precibus jam nominatæ Dominæ Clementia Regia inclinati, has literas duplices non rasas, non cancellatas, nec abolitas, sed absque omni suspicione falsi repertas his paginis inscriptas de verbo ad verbum absque imminutione, vel additione, in omni eas æquo sensu suscipimus, certificamus, & confirmamus, propter ejus fidelia merita & servitia, quæ nostræ Serenitati exhibuit, simulque confirmamus oppignorationem & inductionem in castrum hoc, & oppidum, & alia loca jam sæpe nominata, & in literis notata de vera & plena potestate Regia, & de certa nostræ Majestatis scientia, simul cum consensu & bona voluntate Serenissimæ Principis Dominæ *Barbaræ* Reginæ, Contoralis nostræ Charissimæ, & nostrorum Prælatorum, & Dominorum sano

con-

consilio, & unanimi consensu. Idcirco ut dictæ Dominæ omnia ad dies vitæ, & filiis, filiabusque ejus, & eorum hæredibus & successoribus ad tempus reluitionis illæsa & firma permaneant, renovamus, & confirmamus vi harum literarum citra præjudicium jurium quorumcunque. In memoriam hujus & stabilimentum perpetuum consensimus, ut literæ hæ *Hamfesst* dictæ duobus sigillis pendentibus munirentur. Datum anno, ut supra.

LXXVII.

Ladislaus Rex Hungariæ & Bohemiæ Calistum III. Summum Pontificem certiorem facit de suo adventu in Hungariam cum exercitu, deque Turcarum Bulgarie & Servie invasione, quem orat, ut quam primum classim suam adversus eos expediat, & cæteros Christianos Principes ad accelerandа subsidia exhortetur. Datæ Budæ Anno 1456, *die* 7. *Aprilis.*

Beatissime Pater, non abs re morati sumus expectationem S. V. quo minus hactenus edoceri potuerit, cui & quanto usui paremus operam in hac necessitate communi Christiane Reipublice: cujus condicionem non ex eo duntaxat, quod læsa sit, sed quia plusquam læsa est, dolendam conspicimus. Pependit hucusque ex ancipiti quadam rerum mutacione deliberacio nostra variis casibus, variis occupacionibus implicita; non cunctacioni, non denique negligencie vacatum est; sed uti consilia nostra, & ratione & eventu felicia forent, animus, voluntas, votum parendum monitis apostolicis nusquam defuit; tempora, modus, & facultas respondendi defuerunt, quæ simul ut consequi potuimus, mox dilacionem cura vincere aggressi, ni aliud magis, quam de hoste, & de remedio publico, quæ ex parte S. V. proponebantur, cogitavimus. Reverendissimus Pater noster Dominus Cardinalis S. Angeli Apostolicæ Sedis Legatus, quem & Patronum rerum nostrarum, & Comitem, testemque studiorum habuimus, plurimum nobis ad hæc negocia obeunda, præsentia & auctoritate sua adjumenti præstitit; quo fortiora a præsenti opportunitate consilia caperemus, necessitatem nostram docens transferre in remedium, & debita in præmium commutare; ita quod si vere existimare volumus, & nostra studia tali legato, & hunc legatum nostris studiis fatebimur aptissimum. Hoc igitur arbitro paulo superioribus literis notum fecimus Beatitudini Vestre, quid de constanti & fideli intentione nostra circa de ensio-

ſionem fidelium cum gerendam tum promovendam ſentire debuerit, quidve cauſæ intercelſerit, ut eidem legato ſuperinde ad plenum reſpondere diſtulerimus.

Nunc vero mox poſt adventum noſtrum in hoc Regnum coacto conventu, & accerſitis in preſenciam noſtram Principibus Regni, præſidibus armorum, atque his, qui rei militaris Duces ſunt: ſuſtulimus inprimis e medio complures difficultates, que his rebus impedimento erant, demum audius tertius de mente, animo, & deliberacione noſtra: Item ſuper rebus, & articulis, qui ab ipſo Domino Legato præpoſiti ſunt, reſponſum publicum fieri, & dari juſſimus, pauca quædam privatæ declaracioni reſervantes. De quibus omnibus Legatus ipſe plenius Beatitudinem Veſtram certiorem faciet. Quo quidem reſponſo ſatisfactum, & debito noſtro credimus, & Legato Apoſtolico morem geſtum. Paruimus decreto Apoſtolico & Legato in omnibus exquiſitis, conſenſum, voluntatem & operam non ſolum exhibuimus, ſed ſponte obtulimus, parati tam mori pro fide, quam pugnare. Viam, ductores, cuſtodes, ſalvum conductum exercitui pro commodo, & voto petencium decrevimus, tempora veniendi juxta opportunitatis condicionem deſignavimus; pretia, rerum commercia, & commutationes æquo jure futura ediximus, acturi & depoſituri, alia quoque omnia juxta conſilia Legati Apoſtolici, in quibus vel debito, vel favore, vel auctoritate noſtra opus erit. Placeat modo Deo noſtro, ut belli hujus fama non minus habeat operis, quam voluntatis. Nos in his, quæ polliciti ſumus, vel quæ agere inſtituimus, ſolida totaque deliberacione agimur, edocti curare calamitatem vicinorum ex parte maxima ad nos redundantem. Habemus autem perniciosſum hoſtem, non tam bello paratum, ſed fama quoque belli adverſum noſtros tanquam telo agentem, qui nonnunquam Chriſtianos, gentemque in ultimum dedecus jam extrudere parat. Is, ut certa, & recenti nunc relatione didicimus, magno exercitu, magnaque armorum Sedibus ſuis excita mole caſtra metatur in Bulgaria, transgreſſurus hinc Serviæ terras, ac tandem e proximo fines Regni noſtri aditurus.

Cum igitur jam diu monſtri hujus artes pertulerimus, videamusque nos callide cogi, ut ſuam potius, quam noſtram occaſionem ſequamur; prævenire decrevimus hoſtem apud fines Regni noſtri, ne præveniamur ab hoſte.

Hanc quoque deliberationem noviſſime de conſilio Legati S. V. ſuſcepimus, ut non diebus, non menſibus exſpectatis, quo citius fieri poterit, parati ſimus ad hoc bellum; quod & pro noſtro ſuſcepimus debito,

&

& pro aliorum exemplo; supplicantes Beatitudini Vestre, ut de classe & exercitu navali a se promisso ita deliberet, ac disponat, ut sine mora expeditus mittatur ad profectum, & usum destinatum, quo celerius littora, portus, & civitates hostium nunc, ut intelleximus omni fere timore vacuas vexare, copiasque hostiles hinc inde distrahere possit. Hæc est rebus nostris fiducia præcipua, hæc omnibus spes vincendi, hæc denique Christianis convalescendi via, is erat affectus famæ par, in hoc maxime laudabilis erit bonæ rei maximus auctor, quo principe sociorum plenitudo timore, compedibus, servitute, precario victu liberabitur.

Ne autem & apud alios Principes fidei Catholicæ, quo minus emissa per eos vota compleantur, vel cunctatio aliqua, vel dissimulatio interveniat, curet S. V. pro more suo operam dare, ut & bono tempore exercitus eorum adsit, quo tandem instructi æquis viribus valentius tanti belli discrimen adeamus: alioquin plerumque sera, ut ajunt, pro nullis sunt, & tempora momentis pretiosa fiunt, aut vilia. Quod nostre partis est, enitemur, ut opera nostra, & fidei communi, & publicæ libertatis usui dono Domini proficiat. In aliis nos, ad ea, quæ Reverendissimus ipse Pater noster Legatus S. V. scribet, & ex parte nostri nota faciet, referimus, quam Dominus Deus conservet fideliter regimini & profectui Ecclesiæ Suæ sanctæ.

Datum Budæ die 7. mensis Aprilis anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto.

Ejusdem S. V. filius Ladislaus Dei gratia Hungariæ, Boemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. Rex & Austriæ & Styriæ Dux, nec non Marchio Moraviæ &c.

LXXVIII.

Epistola Joannis Cardinalis S. Angeli ad Callistum Papam III. ejusdem tenoris eodem anno, & die data.

Beatissime Pater & Clementissime Domine post pedum oscula beatorum. Distulit Serenissimus Dominus Rex Ladislaus respondere mihi in negotio fidei, propter absentiam aliquorum, qui majorem peritiam rei militaris habent, & exercitum pugnandi cum Turcis. Quibus ad se accersitis ex magna deliberatione publice respondit præsentibus Prælatis, Baronibus, Nobilibus Regni Hungariæ, Boemis, & Australibus, qui hic adsunt, quod pro honore Dei & obedientia S. V. vult bellum gerere contra Tur-

Turcas, ut S. V. jubet, verum quia isto anno fuit sterilitas in Servia, & in confinibus, ubi bellum gerendum est, non possunt ibidem exercitus commode manere, sed maturis anni præsentis fructibus erit ibidem abundantia, tam ex novis frugibus, quam ex his, quæ conducentur; unde promisit in proximo mense Augusto congregatum exercitum habere, & bellum gerere. Et quia Turci potentatus maximus est; supplicat eidem S. V., ut suam classem citius mittat, & ut Serenissimus Dominus Rex *Aragonum* & alii mittant, curet, & terras mari proximas invadant; ut hostis intentus illarum defensioni terrarum minoribus copiis terrestrem muniat exercitum: Hoc sexta Aprilis actum est, sequenti die fuit Rex certior factus, quod Turcus venit obsidere castrum Nandoralba, & alia castra claves, & introitus istius Regni, & transire Danubium, quare sublata omni dilacione Rex decrevit obviandum illico hosti, defendenda vada Danubii, occupare passus, castraque munire. Propter hoc misit Regia Majestas Reverendissimum Cardinalem Strigoniensem Episcopum Varadiensem, Dominum Joannem Vaivoda Gubernatorem ad me notificare, quæ intellexerat, & monere me, & monuerunt me ex parte Regis, ut ista S. V. nota faciam, ac supplicem humiliter, ut illico sine aliqua dilacione mittat classim contra Constantinopolim, & bellum per mare fieri mandet, ut potentia istius hostis pessimi dividatur. Beatissime Pater, nisi S. V. provideat, Regnum hoc maximam cladem patietur, quia non sufficit per se, nec de Germaniæ potentia saltem habet auxilia maxime æqualia Turcorum potentatui. Tota spes posita est, quod Deus placatus vestris precibus dabit cor S. V. mittendi sua auxilia sine mora, & procurandi aliorum Catholicorum potentiam. Hoc maxime desideratur a V. S., ut suam classem illico mittat, & quod Serenissimus Dominus Rex Aragonum idem faciat, ac Scanderbeth terra bellum gerat, & magnus Caramanus Turchiam invadat, & Illustres Principes Venetiarum, Mediolani, & Januensium Duces & Florentini, & alii terra & mari concurrant in auxilium. Quia scio S. V. zelum optimum, verbis finem pono: Tantum oneri mihi a S. V. delato satisfactum puto, periculum, quod imminet, notificando. Periculum tale est, quod mora diei & horarum potest talem inducere cladem, quam perpetua Christianitas defleat, & a quibus auxilia petuntur, cogantur rogare. Deputati sunt ad tractandum mecum de rebus bellum & exercitum concernentibus. Dominus meus Reverendissimus Cardinalis Strigoniensis, qui omnia facit, quæ potest. Episcopus Varadiensis, Illustris Dominus Joannes Vaywoda Gubernator, qui offert se omnia possibilia facturum.

Ca-

Curabo occurrentia nota facere S. V. quam Omnipotens Deus noster conservare dignetur.

Ex Buda septimo Aprilis anno millesimo, quadringentesimo quinquagesimo sexto.

E. S. V. humilis Servitor Joannes
Cardinalis Sancti Angeli.

LXXIX.

Joannes Huniad. Dionysio Cardinali Archiepiscopo Strigoniensi, victoriam de Turcis obtentam nunciat. Datum Nandualbæ Anno 1456. *Feria VI. antę festum S. Jacobi.*

Reverendissime in Christo Pater, Domine nobis Honorande. Novitates has Vestræ Dominationi scribere possumus, quomodo Imperator *Turcorum* cum sua valida potentia, & cum nonnullis ingeniis ad oppugnandum castrum *Nandualbense* venerat: cum quali enim potencia & ingeniis venerat, nunquam oculus hominis talia vidit, nec mente cogitare potuit. In tantum enim ipsum castrum per ictus bombardarum destruxit, quod ipsum castrum non est castrum, sed campum, quia usque ad terram murus est destructus. Tandem feria quarta proxima præterita post horam vesperarum, circa ipsum castrum *Sturroniam* mirabilem impressionem fecerunt, in tantum, quod per totam noctem, & die crastina usque ad prandium duravit(ita ut in medio castri duabus vicibus cum ipsis pugnam habuimus, tanquam in uno campo. Tandem extra campum ad ipsos irruimus, cum quibus usque ad sero pugnam habuimus, ipsumque Imperatorem *Turcorum* de supra dicto castro Deo auxiliante ejecimus, omnesque bombardas, & ingenia sua obtinuimus, ipseque solus, cum quibus remansit, feria sexta proxima de nocte confusus & destructus, se in fugam convertit. Pro eo, si aliqui ad præsens contra ipsum Imperatorem se moverent exercitualiter, ex tunc nunquam levius Regnum suum obtinere possent, sicut ad præsens. Ex quo principales & capitales gentes suæ & signanter pedites castro supradicto sunt perditæ, dictique pedites ipsius Imperatoris, qui alias gentes suas prævalebant, quasi omnino sunt annihilati. Nosque cum proprio capite nostro in ipso castro fuimus tempore expugnacionis, & ab ipso die, quo ipsum castrum obsessum fuit, in eodem fuimus. Multi enim eciam ex familiaribus nostris, & hominibus vulnerati, & aliqui mortui

ſunt, ſed tamen Deo auxiliante nunquam Imperator *Turcorum* cum tanta verecundia de campo ſe in fugam, ſicut ipſe convertit, tanquam debellatus. Prius enim in aqua conflictum habuimus, ex quibus nonnullas galeas ipſorum obtinuimus, quæ enim ex eisdem remanſerant, dum predicta feria quinta contra ipſas galeas ire volebamus, illæ ſe mox in fugam converterunt, de eisdem homines ſalientes, ipſas igne combuſſerunt. Pro eo nunc ignoramus, quid ſimus facturi caſtro predicto, quia non poſſumus dicere id caſtrum eſſe, ſed campum propter fractionem, & nimiam ipſius deſtruccionem. Datum in loco prefato feria 6ta. proxima ante feſtum *S. Jacobi* Apoſtoli. Anno Domini 1456.

Joannes de *Huniad* Comes Biſtinienſis.

In aliis literis de vigeſimo octavo Julii ex *Buda* Epiſcopi Sibenicenſis ad S. D. N. ſcribitur infra ſcriptum Capitulum.

Refert nuncius, quod 12. bombardæ viginti palmarum ab hoſtibus receptæ ſunt, octo vero quæ ſurſum lapides jactant. 150. inſtrumenta ad lapides jaciendos. Vice-Imperator Tartarorum occiſus eſt.

LXXX.

Georgius Podiebradius Rex Bohemiæ Mathiam Regem Hungariæ generum ſuum orat, ut preces ſuas apud ſummum Pontificem Paulum II. interponat, quo ſibi competens præbeatur audientia adverſus falſos rumores, & cumprimis Fiſci & fidei Procuratoris criminationes, qui eum de hereſi inſimulabat, propter quam excommunicatus erat. Quibus literis ſimul innocentiam ſuam, & optimam erga Romanam Eccleſiam, Romanumque Pontificem mentem propugnat. Datæ Glacii anno 1466, *die* 28. *Julii.*

Sereniſſime Princeps &c. Quanto patientius, & æquanimius injurias æmulorum noſtrorum perferimus, tanto amplius eorum adverſus nos, & tranquillitatem Regni noſtri fovetur audacia, nutritur inſolentia, omnisque rationis expers, turbato rerum ordine, Principatum ſibi vendicat ipſa temeritas. Deum teſtamur, noſtramque conſcientiam, qua nihil dedit Deus homini divinius, quod cum primum ad inclyti Regni *Boëmiæ* gubernacula aſpiravimus, non ambitione ducti, ſed miſeratione permoti, rem tan-

tantam aggressi sumus; quippe cum naturalis hæres Regni sub tuitione degeret, quem nos postea mox a tutela, curave resolutum in Regnum paternum & avitum majore applausu introduximus, quam ipse potuisset optare. Sed cum videremus arces, & oppida Regni quibusque patere violenciis, & hanc miserandam conditionem omnes boni deplangerent, simulque cuncti exclamarent, tantummodo Duce opus esse, incoepto demum opus esse, cætera omnia rem expedire. Nos huic functioni præmatura adhuc ætate nosmetipsos submisimus, in Domino confisi, & contractis copiis, quæ parenti quondam, avoque nostro adhærere solebant, continuo Pragam retendimus, ubi Pragensibus in eandem sententiam spe pacis illectis, non parum auxilii nobis accrevit. Identidem & per alias urbes pacis æque cupidas copiis nostris opes accesserunt, quas contra fortalitia, arces, & castra violentorum hominum subito convertimus; quæ admotis machinis bellicis diruimus, & a fundamentis demoliti sumus, alia vero pugna super mæniis commissa devicimus, & in deditionem accepimus. De subactis autem nos nostramque familiam minime locupletare, sed Regnum intestino malo pressum, & civilibus bellis lacerum sarcire, coadunare, & consolidare totis viribus nisi sumus. Dumque omnium bellorum nostrorum exitus docuisset nos, nihil nisi pacem Reipublicæ Regni Boëmiæ quæsivisse; neque de ritu Eucharistiæ sumendæ, cæterisque sacrificiorum ritibus, quidquam agitare, præterquam compactata olim auctoritate concilii Basiliensis, facta pro pace inducenda Regni, voluimus observari: facile tota Boëmia, Moravia, Silesia &c. post longa bellorum discrimina in nostram coire sentenciam, sævasque bellorum calamitates salutaris pacis suavitate commutare gavisi sunt, nosque pacis hujus auctorem statuerunt, & conservatorem, ut quibus artibus pacem peperimus, eisdem facile conservare, & augere nosceremus; finitimæque ipsius Regni Boëmiæ potestates per Legatos suos pacem petierunt a nobis, quibus & pacem dedimus, ultroque oblatam accepimus, pacis fœdera ferientes, atque solidantes.

Sic itaque pax nostra fragrantiam boni odoris sui per finitimos quosque populos suavissime diffudit; hinc hominum commercia restituta; hinc mercatura per omnes angulos regni, quidquid Regnicolarum usui supererat, aut aliarum mercium commutacione, aut pretii solutione fructuosum efficit; Sed & metallariæ, præcipuum Regni decus, restitutæ sunt, ac reparatæ, & in summa pax rediens omnes Comites, & pedissequos ejus, quos abiens avexerat, largo cum fænore affatim cumulatimque revexit. Jura quoque Regni, quibus unicuique justitia ministratur, restituta sunt,

quæ tamen longe retroactis temporibus minime processum habebant. Sed ut in omnibus ferme gentibus, nationibus, & linguis, omnique Republica pax diuturna longo in otio semper aliquid monstri alit, ut Romæ Lucium, Catilinam, Lentulum, Cethegum cum reliquis conjuratis: sic & in regno nostro, qui ex diuturna pace incrassati sunt, & dilatati, calcitrare didicerunt. Nam etsi magnanimus ille putatur, qui incidens in adversa invictum se tenuit, non minor tamen est ille, cui præsens felicitas, si affulsit, non arrisit, quamquam facilius sit reperire, qui temperantiam retinuerunt contraria sibi fortuna, quam qui propitia non perdiderunt. Hoc si in Romana Republica contingere potuit, tam salutaribus legibus, institutisque formata, minime miramur, si & in nostra Republica id acciderit, quam nos ab effrænata barbarie, sub politiam monarchicam viginti vix annis effluxis, Domino adjuvante redegimus. Sed hoc querimur, quod tam patenter sceleris, rebellionis, ac perduellionis suæ colorem prætendunt, Apostolicæ Sedis obedientiam, & reverentiam, ac Sanctæ Matris Ecclesiæ Catholicam unitatem, quasi nos ab illa desciverimus, hujusque figmenti testes, sibique fidem adhibentes invenisse miramur.

Id vero per maxime stupemus, scilicet facilitatem credulitatis erga Sanctissimum in Christo Patrem & Dominum nostrum Romanum Pontificem, de qua Doctor devotus ad Eugenium scribens sic declamat: *Hæc est, cujus callidissimæ vulpeculæ Magnorum neminem comperi satis cavisse versutias; inde enim ipsis pro nihilo iræ multæ, inde innocentum frequens addictio, inde præjudicia in absentes &c.* De qua jam nunc dicendum est nobis; & idcirco latius assumenda materia. Sanctissimus in Christo Pater & Dominus noster Dominus Paulus Papa II. credulitatis facilitate permotus, ac instigatione cujusdam Antonii de Engabio fisci, ac fidei Procuratoris stimulatus, nuper de anno Domini MCDLXV. Reverendissimis Dominis Nicensi Sancti Angeli, & Spolectanensi Cardinalibus causam super relapsu in hæresim contra nos commisit, qui tamen de hæresi nunquam convicti sumus, qui quidem Domini Cardinales eodem anno die secunda mensis Augusti animum suum, qualis in nos esset, palam detegentes, ab injuriis & convitiis exorsi, tali forma verborum sunt usi: *Præfatum Georgium de Podiebrad, quatenus centesima octuagesima die compareat Procuratori fidei super hæresis relapsu &c. responsurus.* Nunquid injurium est, Regem coronatum & unctum, & taliter a Sede Apostolica recognitum, ab Imperiali quoque splendore, & cunctis Principibus, cum quibus illi negotium fuit, taliter honoratum, neque etiam de jure, neque de facto privatum vel depositum, suppresso Regio titulo, solo prænomine, humilisque castri adjectione nuncupare?

Num-

Nunquid captatoria fuit hæc citatio? cui parere minime poteramus, fine abdicatione Regiæ Majeftatis, qua non ut Rex, fed velut incola Regni comparere jubemur; cui parendo, jam fateri videremur id, quod de nobis ipfa citatio præfupponit. Numquid captiofa rurfum fuit, qua fuper crimine relapfus in hærefim refpondere jubemur? quod fi faceremus, nos profecto aliquando hæreticum fuiffe recognofceremus, a quo reatu nos femper infontes, & immunes fuiffe, & effe confidimus.

Porro quod longe feverius eft, idem Sanctiffimus Pater, & Dominus nofter non exfpectato prefatorum centum octoginta dierum exitu, nulla etiam alia in jus vocatione præmiffa fexto Idus Decembris immediate fequentis omnes noftros, & Regni noftri Boemiæ fubditos ab omni fubjectionis noftræ vinculo, quantum in fe fuit, abfolvit, nobis etiam de omnibus juribus & obventionibus Regni feu coronæ Boemiæ vitando refponderi. Quæ tamen omnia contra nos, & in noftri præjudicium nobis non vocatis, nec auditis contra divini, ac naturalis juris & rationis doctrinam, & exempla, pariter inftinctum, & præcepta nimium feveriter emiffa, ob ejusdem Sanctiffimi Patris, & Domini noftri, Sanctæque Sedis Apoftolicæ reverentiam patienter ferentes, Sanctitatem ejus humillimis precibus duximus interpellandam, ne tam informi clamori, qualem fert fama, fidem habere dignaretur. Sed fi ad fonitum vel boatum ejus Sua Sanctitas excitata effet, non tamen idcirco fententiam in illa firmaret; fed fublato velo, quo tegitur, originem ac zelum ejus inveftigaret. Sic enim illam linguæ latinæ doctiffimus auctor depingit, quafi fola gradiens caput inter nubila condat, quo nihil aliud, quam vagam, & confufam relationem famæ voluit defignare, ideoque ipfam non tam loqui, quam potius ftridere, non die, fed noctu volare dixit, propter obfcuram & vagam ejus propalationem, quæ tam ficti, pravique tenax, quam nuntia veri perhibetur. Sunt enim & in Regno noftro pacis ofores, quietis turbatores; Sunt, qui jura negent fibi nata, qui noftris recte factis fæpe faftidire volunt, qui omnem fceleratis rebellionibus Suis Apoftolicæ Sedis obedientiam ac reverentiam obtendunt, ut temeritatem, & fœdifragia fua honefto quodam velamento circumducant. Hoc amplius nos Suæ Beatitudini tam plene fubmifimus, ut fi verbo vel facto a Sanctæ Sedis Apoftolicæ obedientia aut reverentia ab orthodoxæ fidei rectitudine, a Sanctæ Matris Ecclefiæ unitate quid devium vel lubricum dixiffe vel egiffe, vel in aliquo deviaffe quomodolibet conftare poffit, id revocare, emendare, ac Suæ Sanctitatis arbitrio in melius commutare obtulimus, modo Sua Beatitudo diem & locum ftatuat, ubi de noftra, & æmulorum, vel dela-

torum nostrorum nocentia, vel innocentia, & totius causæ conditione, & qualitate possint gravissimorum virorum suppetere testimonia; ubi etiam de totius Regni statu agi, & quidquid deforme, vel ab universalis Ecclesiæ ritu dissonum reperiretur, ad conformitatem deduci, & omnia debite componi possent, & concordari. In qua re & nostræ, ac omnium Principum Sacri Romani Imperii Electorum, nostrorum videlicet Coelectorum, omniumque Principum, affinium & fœderatorum nostrorum suasiones & suffragia plurimum opitulari potuisse non dubitamus. Hanc oblationem nostram, & has preces nostras a Sanctissimo Domino nostro repulsas esse plurimum dolemus, quas nec a minimo subditorum nostrorum ante pedes Suæ Sanctitatis oblatas despici remur oportuisse; neque enim decet Christi Vicarium despicere animam, pro qua Christus mori dignatus est; neque tantum lucri negligere, quantum ex hoc toti orbi Christiano superimpendebat; potissime autem in plaga orientis contra Turcorum rabiem, qui bellorum assiduitate quidem indefessa per Mœsniam & Bosnam ad Regna Liburnorum aditum sibi struxerunt, quorum ferociam Boemica militia Duce quondam genitore vestro, deinde vestro quoque ductu sæpe contrivit. Vestram fidem appellamus, frater Charissime, Vir insignis bellicis laudibus genitor vester, quod umquam bellum contra Turcum gessit, in quo Boemica militia assignatum sibi munus ullius difficultatis vel periculi metu diffugerit, vel declinaverit? quin potius per omnes hostium cuneos, omnesque difficultates intrepide penetravit? & hoc de paucis, quos in militiam traxerunt stipendia. Quid vero sperandum arbitramini, si contractis Regni viribus expeditio militaris in Turcos ordinibus militum explicatis conficeretur? Vestræ fraternitati loquimur bona fiducia freti, quod aliunde minus fortasse liceret, ne alienorum meritorum laudes nobis arrogare superbe videremur. Talia, tantaque commoda precum nostrarum repulsa disturbari sincero corde dolemus, statueramus enim nos Suæ Beatitudinis arbitrio submittere, quemadmodum Gloriosissimus ille Monarcha Dei Theodosius, post crudelem cladem apud Thessalonicam ab eo perpetratam, beatissimo Ambrosio Mediolanensi Episcopo colla submisit, si Sua Sanctitas nostras oblationes paterne suscepisset. Hactenus hæc omnia patienter ferre non dubitavimus, obedientiæ & reverentiæ Apostolicæ Sedi præstitæ non immemores, contra quam, aut contra Sanctissimum Patrem, & Dominum nostrum Dominum Paulum Romanorum Pontificem nihil ægre diximus, nihil sinistre loquuti sumus; neque enim nostra conditio ex his omnibus imminuta, vel infracta est; nemine scilicet a nostra fide, fœdere, vel societate deficiente, quamquam ii, qui dudum vel rebellarunt,

runt, aut perduellionem commiserunt, scelus suum hoc colore defendere nitantur, nonnullos enim condignæ castigationi subjecimus, de reliquis opportunitate suadente Deus, ut speramus, æque providebit: eorum autem clamores, vanasque gratulationes hactenus non magis, quam ranarum loquacitatem fastidiendam reputavimus; quia rumusculos hominum nunquam studuimus aucupari; scientes quia per bonam & malam famam a dextris, & a sinistris miles Christi graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur, non divitiis tumet, non conteritur paupertate, & læta contemnit, & tristia, per diem sol non uret eum, neque luna per noctem.

Nunc vero, quia per æmulos nostros fama in longinqua diffunditur etiam apostolicis literis, licet contra nos inauditos emissis, concomitata, ne crudelitatis insimulemur, si famam & innocentiam nostram defendere negligeremus. Restat nunc, ut suggestionibus æmulorum & delatorum nostrorum, quibus Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus noster instigatus, tam severas contra nos literas emisit, respondeamus, ut quisque intelligat, nos neque vocatum, neque auditum, sed penitus innocentem esse de facto condemnatum. In primis siquidem causæ relapsus hæresis commissionem tribus Dominis Cardinalibus contra nos factam perlustremus: & quidem spurcissima verba Antonii Procuratoris fisci & fidei transiliamus, quia delatoris horrida vox infractum animum minime concutit Regiæ Majestatis; quippe cujus verba nemini præjudicant: Sed ad judicum verba veniamus. Ajunt Judices: *Citamus Georgium de Podiebrad, quatenus centesima octuagesima die compareat Procuratori fidei responsurus &c.* Jam constat ipsos Judices non publico, & officiali nomine, sed privato nuncupantes, non pro Rege, sicut debuerunt, sed pro privata persona nos tenuisse, & reputasse, coram quibus si, ut vocati eramus, comparuissemus, tacito consensu nos talem professum esse videremur, qualem ipsi nos in suo citatorio nuncupaverunt. Dixerint fortasse Domini Cardinales: *Non est hoc nostrum inventum, sed formam commissionis Apostolicæ sequuti sumus, ubi nusquam Rex Boemiæ, sed Georgius de Podiebrad nuncupatus reperitur.* Sed & hoc discutiamus: Verba commissionis a principio usque ad verba signaturæ, quid aliud, quam spurcitias in se gerunt blasphemi, rancorosique delatoris, quæ nostram non valent minuere dignitatem, quia nuda sunt, nullius adjuta suffragiis, nec ulla firmitate subnixa? Verba autem Romani Pontificis talia esse perhibentur: *Placet, & committimus Cardinalibus Nicensi Sancti Angeli, Spoletanensi.* Quæ verba nihil aliud sonare videntur, quam quod contra nos cau-

causa commissa censeatur, non autem quod nos tamquam privata persona, non Rex censeri debeamus; Latior vero signatura, quæ Vice-Cancellarii fuisse putatur, superaddit facultatem personalem, & per edictum citationis cum inhibitione, & declaratione jubendo procedi, ut petitur; non autem præcipit nos Regiæ dignitatis titulo spoliari, nisi quis dicere velit, quod per verbum *placet*, in Papali signatura positum, & per verba illa, *procedant, ut petitur*, in signatura latiori adjecta, præcipiatur contra nos, tanquam privatam personam, Regio honore indignam, ita procedi, & nos taliter despici, prout ille blasphemus, & rancore plenus delator nos in illa sua contumeliosa commissione nuncupavit: quod de Summo Pontifice nefas remur suspicari. Sed isto sic accipi stylo authorizante, & Dominorum Judicum eminentia id arrogante, omni consideratione tamen eo res redit, quod nos Regio honore non vocati, nec auditi, reperimur de facto, non de jure, inaniter tamen, & absque effectu destituti. Sed cui vim nobis illatam imputemus, nostra nihil refert, dummodo fraternitatem vestram de nostra innocentia reddamus certiorem. Hæc acta sunt de anno 1465. mensis Augusti die secunda.

Quid autem acciderit hac centesima octuagesima dierum dilatione pendente, intra quam Judicis officium de jure quiescit, quæso attendite. Sexto Idus Decembris immediate sequentis, idem Sanctissimus Pater & Dominus noster omnes subditos regni nostri ab omni subjeccionis vinculo, quo nobis obnoxii sunt, quantum in se fuit, absolvit; & sciens semestre, jam licet impie, & contumeliose præfixum, nondum elapsum, hanc prætendit occasionem, ut verbis Suæ Sanctitatis utamur: *Ne inter moras temporum, & exspectationem declarationis res eo deducatur, ut postea exequutio fieri non possit, cum secundum Legislatoris sententiam melius sit ante occurrere, quam post vulneratam vel desperatam causam remedium adhibere.* Quasi liceat quemquam propter convalescentiam potentiæ suæ, non vocatum, & inauditum condemnare? aut jus suum quomodolibet auferre, vel infirmare? quod tamen Divina & humana ratione inprobatur, & exemplo Domini ad protoplastum prævaricatorem, Cain fratricidam, & Sodomos: Descendam, & videbo &c. Prospexit quidem Legislator Ecclesiasticæ Reipublicæ pupillis, & sub cura degentibus viduis, & miserabilibus personis circa rerum alienationem, proscriptionem, judicia, sentencias, rem judicatam, appellationes, in integrum restitutiones, & cetera, quæ juris sunt; ita scilicet, ut jura eorum potius illæsa serventur, quam post vulneratam causam remedia quærantur; & ibi paribus verbis utitur Legislator. Sed iis omnibus sic jura sua tutatur, ut nemini infe-

rat

rat injuriam, nec ullius alterius jus auferat, vel possessionem postponat. Et nunc quæso, in digitos mittite tempora præmaturationum, quibus Sua Beatitudo pœnas suas in nos præmaturavit, & præcucurrit, occasione fretus, ne res eo deducatur, ut exequutio postea fieri minime possit; & considerate statum, & eventum rerum, & negociorum, quæ interea usque nunc fluxerunt, & ex eis pensate, num fructuosius fuisset, diem, & locum juxta humiles preces, & oblationes nostras indicere, quam hujuscemodi pœnalibus literis causam exaggerare.

Sed quia Sua Beatitudo preces nostras non solum repulit, sed tamquam virulentas aliis suis literis pridie Idus Januarii ad nos datis, acerrime condemnat, nostræ sinceritatis integritas efflagitat, ut illis cum veritate, sicuti se res habet, constantius respondeamus. Primum quidem (inquit Sanctitas Sua) nos hæresim notoriam, ac sæpe damnatam, sectari, atque fovere, publice professum esse: hoc & in aliis literis de nobis sentit Sanctitas Sua male informata, dicens nos in magno, frequentique comitatu Pragæ habito nos hæreticum declarasse, & in ea perfidia usque ad mortem cum conjuge ac liberis nostris perseveraturum publice contestatum esse. Subdit, & jura legationis nos in persona Phantini violasse. Hoc amplius contra nos addit Procurator fisci, quasi nos dixerimus, communionem utriusque speciei ab omnibus laicis de præcepto Salvatoris inevitabiliter esse suscipiendam.

Talia sunt, quæ Sanctissimo Patri ac Domino nostro de nobis falso suggeruntur; quæ nemo conditionis nostræ conscius de nobis suspicari quidem potest, nos scilicet in tantam furoris dementiam incidisse, ut nos hæreticum esse velle profiteremur, aut contestaremur. Certe minus quam furem, aut latronem (adhuc enim de sana mente subgloriari nobis licet) qui ferocissimam gentem nostra circumspectione, & præmatura adhuc ætate mansuefactam tanta pace gubernamus, ut finitimis Principibus & populis ejus rei spectaculum habeamur & exemplar. Sed hæc omnia, ut prædiximus, procedunt a facilitate credulitatis. Quid autem alienius a tramite rationis, quam ex hujusce tam vanis, vagis, & variis relacionibus notorietatem hæreseos nobis impingere, ut tam graves, & immites literæ, examinis & cognitionis vacuæ, pænarum autem & executionis plenæ contra nos fulminentur? Aliter enim in unis, aliter in aliis literis Apostolicis, ac rursum aliter in spurcissima Procuratoris fisci & fidei suggestione de nobis referuntur. Si enim coram Judicibus pro tribunali quis judiciario ordine interrogatus aliquid respondendo confiteatur, idque in scripturam authenticam judiciorum more fuerit

redactum, suadet æquitas, per viam monitoriorum adversus eum ad exequutionem procedere; ea vero, quæ de nobis referuntur, duntaxat emissa evolasse dicuntur, quod est omnino contrarium notorietati, cum neque scriptum, neque sculptum referatur. Erat igitur ordinaria via super his ad rationem ponere dicendo: Quid hic audio de te? &c. At ne cuncta videamur mera inficiatione declinare, rem ordine pandemus, ex qua rumor ille, scilicet & de violatione legationis in persona Phantini contra nos suscitatus est. Putamus Serenitati Vestræ, Frater Charissime, per famam innotuisse, qualiter olim sacrum Basiliense concilium regnicolis Regni nostri indixerit, ut ii, qui ad annos discretionis pervenissent, quibus usus esset Evcharistiæ sub utraque specie sumendæ, quique hoc devote petierint taliter, scilicet sub utraque specie communicentur, hac præfatione, ut firmiter credant, non sub specie panis corpus exangue, seu sub specie vini sanguinem duntaxat, sed sub qualibet specie integrum sumi Christum, & hæc omnia non per modum tolerantiæ, sicut interdum peccata tolerat Ecclesia; sed ut hoc liceat auctoritate Domini nostri Jesu Christi & sanctæ matris Ecclesiæ sponsæ ejus. In his autem nos referimus ad documenta desuper edita, ne quid temere vel superflue dicamus, & hoc sacrificii ritu nos, & parens uterque noster, & avus quoque usi sumus.

Iis prælibatis ad rem pergamus. Postquam annuente Domino puro omnium consensu, sincero omnium judicio ad Regalis solii fastigium provecti fuimus, Procuratorem nostrum apud Sedem Apostolicam habere Christianorum Regum more decrevimus; ad quod opus Phantinum supradictum pretio conductum adhibuimus, mittentes eum ad Curiam Romani Pontificis tempore Papæ Pii, cum viatico & commeatu affatim, abundeque provisum: & quia nihil nobis tam cordi hæsit, quam Regnum istud olim tam varie divisum, ut quotquot arces, aut loca munitiora, tot Reges in illo vel summæ potestates esse tentarentur, nostra tamen opera Divina favente Clementia eo perductum, ut nihil pacatius habeat Germania, æque opera nostra sub Apostolicæ Sedis obedientia in hoc ritu ab Ecclesia concesso, vel decreto unanimiter reduceretur, pro qua re legationes quam plurimas ad Sedem Apostolicam fecisse meminimus. Quadam ergo die Legati nostri a Romano Pontifice redierunt, cum quibus una venit Phantinus, non tamen ut Procurator noster, sed mantello revoluto tamquam Legatus Apostolicus, ibi sacri Basiliensis concilii compactata damnavit, omnium eorum, quæ nostri nomine tanquam Procurator in se susceperat, factus prævaricator, qui etiam coram conventu Pragensi palam benevole nostrum se Procuratorem recognoscebat, ac de culpa & excessu pro eo

a no-

a nobis sibi objectis privatim voluit respondere. Ibi nos palam dixisse meminimus, nos sub ritu communionis Eucharistiæ sub utraque specie natum, & educatum, in illo ritu juxta sacri Basiliensis concilii compactata velle persistere: hoc certe non est hæresim profiteri, vel contestari, nihil enim sub æternæ salutis necessitate redigimus; sed hoc sub determinatione sanctæ matris Ecclesiæ relinquimus. Phantinum autem prævaricatorem in custodiam duci jussimus, quem interventu Illustris Principis affinis nostri Carissimi Domini Ludovici inferioris ac superioris Bavariæ Ducis ob reverentiam usurpati Apostolicæ legationis tituli leniter tractatum, curatumque dimisimus. Itaque sibi parcitum est, ignotum est, & crimen condonatum est; ipse viderit, qua fronte, qua honestate a nostræ procurationis functione ad Apostolicæ legationis officium in eadem causa insciis nobis transmigraverit.

Deinceps Sanctissimus Dominus noster per totas illas literas diætam per nos humiliter, & reverenter petitam, ac optimo zelo nostræ apud Sedem Apostolicam devotionis postulatam, aliis rationibus permotus declinat, ac recusat: rationes autem & exempla per Suam Sanctitatem adducta ex hoc fonte descendunt, atque eo tendunt; quia non licet hæresim semel a Synodo sancta condemnatam, rursus in disputationem venire. Ait enim Beatitudo sua; *Rursus Diætam indici, in qua hæresis iterum ventiletur, frustra postulas &c. minuitur sacrorum Conciliorum auctoritas, & hæreticorum augetur audacia, si hæresis semel damnata denuo in disputationem suscipiatur*, &c. Ab hac certe sententia neque nos discrepamus, quin etiam hoc amplius adjicimus, quod omnem hæresim ab Ecclesia damnatam nos quoque, uti Christianum decet Regem, talem tenemus, & reputamus, qualem tenet Ecclesia, in qua manentes cum illa credimus, extra quam non est salus. Hoc autem non repugnat nostræ petitioni, nec aliquatenus refragratur; non enim petivimus indici diætam, ut inibi super Hussitarum, ut refertur, hæresi disputetur, id enim ad concordiam, unionem, & tranquillitatem regnicolarum, & Regni minime conduceret, sed fortasse concertantium mentes magis, magisque exaggeraret; sed ut in tali diæta Apostolicæ Sedis indictione auctorata, & legatorum ejus præsentia insignita, ac Serenissimi Domini, & affinis nostri Romani Imperatoris Augusti, Vestræque Serenitatis, aut celeberrimorum Oratorum Vestrorum, ac Illustrissimorum Principum, Dominorum Coelectorum, ac cæterorum Principum fœderatorum nostrorum præsentia illustrata, Barones ac Satrapæ Regni, cives quoque & urbium habitatores, veteris illius Regni gloriæ admoniti, quæ non nisi sub Romani Pontificis obedientia recuperari

poteſt, ac ſervari, piis adhortationibus, & ſuaviſſimis ſuaſionibus ad obedientiam & reverentiam ac conformitatem Eccleſiæ Romanæ illiciantur potius, quam cogantur. Ab hac ſpe neminem diſterreat, ſi quo pro tempore Legati Apoſtolici hoc opus aggreſſi, non ſunt aſſequuti, quod optarunt, & conati ſunt: tunc enim longe major fuit hujus Regni deformitas, & plerumque ſtetit Regnum absque regente. Fateri enim oportet, ſi vera magis, quam dictu ſpecioſa ſunt dicenda, in hoc Regno permultos errores viguiſſe circa ipſum Evchariſtiæ Sacramentum, circa remanentiam panis ſacramentalis (ſic enim illi nuncupabant) & de eo, quod in ſubſtantiam aliti converteretur; ſed & circa decorem ac formam ornamentorum ac veſtium ſacerdotalium, in quibus ſacrificium Miſſæ peragitur, ut de veneratione Sanctorum taceamus, quæ omnia Divina Gratia cooperante usque eo ſunt redacta, ut vix notari poſſit inter Romanæ Eccleſiæ ac iſtum adhuc ſuperſtitem ritum diſcrepantia, vel obſervantiæ alteritas; quæ omnia partim vidit Veſtra Serenitas, de reliquo a fide dignis informata eſt, ut nobis ſuper hoc teſtimonium perhibere poſſit. Et profecto ſi quis piæ mentis vir aciem ſuæ conſiderationis intenderit in ea, quæ jam a triginta vel quadraginta circiter annis in hoc Regno emendata ſunt, plane comprehendet, ea, quæ reſtant, minima fore in reſpectu eorum, quæ transacta ſunt, ſeu peracta.

Cenſeat nunc Veſtra Serenitas, num pia fiducialis, & honeſta fuerit noſtra erga Summum Pontificem petitio exhibita; an vero a Sua Sanctitate rationabilius fuerit denegata? Poſtremo Summus Pontifex illas ipſas literas, ultimo loco ad nos datas, hoc modo claudit: *Tuum eſt igitur coram illis comparere; illorum ſubire judicium, & ſententiam exſpectare, quam illi pro ſingulari ſapientia ſua atque doctrina juſtam procul dubio promulgabunt.* Ecce coram illis comparere jubemur, qui nos non vocatos, & inauditos, pro depoſito, & Regio honore deſtitutos tenent, & reputant, qui nos tanquam privatam perſonam evocaverunt, quique nobis ſemeſtre tempus præfinierunt, quo pendenti Romanus Pontifex, a cujus nutu dependet tota eorum poteſtas, nobis non vocatis, & inauditis, obedientiam & ſubjectionem omnium Regni fidelium, quantum in ſe fuit, licet inaniter abſtulit, & interdixit. Num illi Judices factum Romani Pontificis auderent infirmare? quod contra divini, ac naturalis juris, & rationis ordinem, & inſtinctum; quo etiam Princeps legibus humanis licet ſolutus, divino tamen exemplo tenetur obſtrictus, adverſus nos tam inclementer præcipitavit. Quid ergo aliud iis verbis nobis præcipitur, quam vi dicatur: abdica Regnum, & omnem poteſtatem depone, abjice clypeum, projice

jice arma, & perge nudus, & inermis ad carnificinam, ut macteris? Porro quis dialecticus hoc asystatum, sive perplexum enodabit, vel dissolvet? Si Domini Cardinales deputati Judices ratas faciant literas, quibus Sanctissimus Dominus noster mandavit, omnem obedientiam nobis subtrahi, neque de fructibus nobis responderi, aut a quoquam pro Rege teneri, quid reliquum manebit, de quo Cardinales & Judices habebunt cognoscere vel diffinire? Vacuavit enim Sanctitas Sua Judicum potestatem, id scilicet statuendo, quod cognoscendum nuper Judicibus fuerat delegatum. Erit ergo Summi Pontificis piissimi Patris officium, cunctas pænales literas, omnesque processus, qui ab exequutione ordiuntur, quibusve jus nostrum, vel possessio nostra, honor, aut fama, majestas & gloria palpatur, vel attingitur, quæ non vocatis, nec auditis nobis ad cujuscunque etiam fisci, ac fidei Procuratoris suggestionem emanarunt, paterna pietate tollere de medio, nostramque innocentiam in loco rebus gerendis accommodo audire, percipere, tractare, & examinare rigorose, ad plenum informationes clementer suscipere, quibus benigne receptis, perfacile erit Romani Pontificis Legatorum, Vestræque Serenitatis, & aliorum, quos supra nominavimus, interventu, deformata reformare, & cuncta, quæ restant, debito ordine transigere, ac feliciter consumare. Iis itaque superius descriptis rogamus Fraternitatem Vestram, quatenus dicto Sanctissimo Domino nostro supplicare velit, una cum Illustribus Principibus amicis nostris, qui similiter pro nobis intercedunt, quatenus Sua Sanctitas dudum optatam audientiam nobis in loco competenti concedere velit, & nos suppliciter orantes in eo gratiose exaudire, qua nobis data speramus in Deum, illa respondebimus, quæ Domino Deo grata erunt, & hominibus accepta. Datum Glacii anno Incarnationis MCDLXVI. V. Kalendas Augusti.

LXXXI.

Georgius Rex Bohemiæ ex castris scribit Senatui Kuttenbergensi sese incursiones facere in Hungariam, & ubi hostis appropinquaverit se conflictum cum eo initurum. Ex castris ad Wessele, Anno 1470. festo S. Sixti.

GEORGIUS Dei Gratia Bohemiæ Rex, Marchio Moraviæ.

Honesti, fideles dilecti, placuit nobis, quod quæratis, & scire velitis, ut res nostræ cedant, optetis denique, ut prospere omnia accidant.

Persuasum vobis habete, quod Deo laudes omnia prospêre cedant. Existimus adhuc sub Hungaricis montibus, & incursionibus iteratis damna Hungariæ inferimus. Non pridem etiam eo militem nostrum misimus, ipsique Regnum Hungariæ ingressi sumus, explorando num populus suæ salutis conservandæ ergo non potius castra nostra sequi velit? At vero hostis noster perpetuo studia nobis adversa tuetur, contra nos agit, & se defendit apud Towaczow. Nos vero præter moram sollicitabimur, ut ubi nobis appropinquaverit, pugnam cum eodem ineamus confidentes in adjutorio divino, & justitia causæ nostræ.

Datum in castris ad Wessele die lunæ Sancti Sixti, anno Domini &c. LXX. sub sigillo annuli nostri.

Ad mandatum Domini Regis.

LXXXII.

Cives Colinenses certiorem reddunt Wladislaum Regem Bohemiæ civitatem suam a Mathia Rege Hungariæ, fuisse occupatam, purgant se de suspicione infidelitatis, eumque hortantur ad debellandum hostem, cui auxilium suum pollicentur, de anno 1474.

Serenissime Rex Domine Domine noster Clementissime.

Non dubitamus cognitum esse Serenitati Vestræ Regiæ, quod civitas Regni Vestri *Colin* reciderit in potestatem & subjectionem Regis Hungariæ. Qua vero de causa id factum sit, & an ad hoc voluntas & consensus Vester accesserit, ignoramus. Hoc unum scimus quod civitas nostra neque mercimonia marinorum Parthorum, aut de Danubio dictorum Usslak ferat, e quibus grandiora telonia caperentur, neque in ea aliæ quævis ditiores mercaturæ deprehenduntur, quæ reditus Cameræ Vestræ multum augere, thesaurisque Vestris optata incrementa dare possent. Id vero maxime formidamus eo vergere consilia alienigenæ Regis, ut plura alia loca & urbes de hoc Bohemiæ Regno occupet. Idcirco Serenissime Rex oratos Vos volumus, ut certiores nos reddatis, an hæc civitatum invasio de voluntate & consensu Vestro fiat. Non exciderit adhuc memoria Vestra id conamen fuisse Pragensium & quarundam aliarum civitatum, ut corona Regni Bohemiæ in manus Regis Hungariæ traderetur, isque nobis dominaretur; quod si autem Serenissime Rex nos hujus consilii complices suspicamini, noveritis id nobis præter meritum, culpamque

no-

noſtram imputari, nihil enim hactenus egit civitas noſtra, quod adverſum fuiſſet obedientiæ & fidelitati Vobis debitæ, cum aliorum perverſa opera infidelitatem eminus oſtentant. Noſtrum contra votum & preces eo collimant, ut ſi ejusmodi terrarum Veſtrarum occupatio citra Voluntatem Veſtram ſit, aſſurgatis in juſto furore, veſtra ore gladii tueamini, & Philoſophi conſilio obediatis, qui ita ſapienter monet: *Principiis obſta.* Quod ut eo audacius Vobis agere liceat, noveritis Sereniſſime Rex auxilium noſtrum vobis fore paratiſſimum, omnibus enim nervis jura Veſtra defendere, quemadmodum id honeſti amantes fidelesque Clientes decet, conabimur. Vos etiam rogantes, ne a quoquam vos induci ſinatis, ut Vobis perſuadeatis malum id a nobis proficiſci. Nam execramur perverſorum conſilia, & quod aliis placet, nobis ſumme diſpicet. Quapropter fidelitatem eam, quam Sacrato Veſtro Sceptro debemus, his literis etiam conteſtamur & confirmamus, Vobis tanquam Domino hæreditario, quousque gutta ſanguinis in venis noſtris ſuperfuerit, obedientiam ſervaturi, & jura Veſtra omnibus viribus adjuturi, ſolam Regiam Veſtram gratiam & amorem in præmium expoſcentes

Serenitatis Veſtræ Regiæ

Fideles ſubditi.

LXXXIII.

Ordines Regni Bohemiæ reſpondent Mathiæ Corvino Regi Hungariæ ad prætenſiones, quas in Regnum Bohemiæ ejusque coronam adverſus Wladislaum II. electum Boemiæ Regem per Legatum Epiſcopum miſerat. De Anno 1474. *ſeu* 1479.

Sereniſſime Rex.

Legationem ſuam Epiſcopus a Tua Serenitate Regia ad Status Regni hujus miſſus rite explevit, e qua non præter admirationem intelleximus Serenitatem Tuam Regiam multas easque graves in hoc Regnum Bohemiæ prætenſiones facere, imo hoc unum conniti probare, quod corona Regni Bohemiæ nemini alteri, quam Tibi competat. Quare minaris valido milite te jura Tua perſecuturum, niſi articulis a Serenitate Tua ad nos transmiſſis ſubſcripſerimus. Nos univerſi Status Regni Bohemiæ matura præhabita deliberatione his unanimiter declaramus: nihil a nobis magis opta-

optari quam pacem præsertim cum iis gentibus & Principibus, quibus olim & ab immemorabili tempore fraternæ amicitiæ, & perpetui fœderis vinculo ligati eramus. Pacem colentibus ultro pacem damus, ne quidem hostibus eam flagitantibus, denegamus. Attamen injurie lacessiti ad jurium privilegiorumque nostrorum tutamentum non aversamur pro oleis enses in manus prehendere, & vim vi depellere. Ignoramus enim jus illud, quod vel uni mortalium in Regnum liberrimum, cujuscemodi est Regnum Bohemiæ, possit competere. Notus invictus Boemorum animus omnibus gentibus, qui nusquam fessus, nusquam tædio affectus plurium hostium pericula depellere sua virtute novit. Et in memoria recentissima Tibi Tuæque genti Rex Serenissime procul dubio erit exemplum fortissimi Regis nostri Georgii, qui a Sanctissimo Patre nostro, a Romanorum Imperatore, a Te ipso, denique ab Electoribus & omnibus Principibus Germaniæ bello petitus solo domestico fretus auxilio tot validissimos hostes devicit, & thronum suum magnificentissimis victoriis exornavit.

Verum ut ad articulos Tuos Rex Serenissime, quos per missum Tuum nobis porrigi fecisti breviter respondeamus: Ait primo Tua Regia Serenitas, quod jus ipsius ad capessendum thronum Bohemiæ multo majus atque validius sit, quam electi a nobis Wladislai Regis esse possit, ac proinde suffragante Tibi omni tam sacra quam profana & naturali æquitate liceat justissimam causam tuam, & injuriam juribus tuis inustam quaqua via demum vindicare, & vi ereptum Tibi Regnum e manibus violenter detinentium eripere ac extorquere. Verum nusquam videt, nusquam cogitatione assequitur inclyta Bohema gens, unde tandem Rex Serenissime jura ista repetas. Non quidem a sanguine & cognationis proximæ vinculo Superiorum Regum Bohemiæ Majorumque nostrorum, nam vel ipse nunquam affirmare ausurus es Stirpem & genus tuum a gente nostra, multo minus a Regibus nostris vel per latus fæmineum descendisse. Quod filiam Georgii Regis Bohemiæ matrimonio junctam habueris, inde in Te Tuosque nihil infusum Regii sanguinis, posteaquam illam ante annos plurimos improlem demortuam non ignoramus. Et vero Tu ipse Rex Serenissime literis Tuis, quas illibatas rei huic in testimonium sedulo conservamus, testatus es Wladislaum Regio per Alberti filiam Bohemo sanguine satum, quod nec Legatus Episcopus Tuus nec fautores amicique Tui negant. Fortius autem sanguinis esse jus, & validius vinculum quam affinitatis vel Tu ipse non inficiaberis. Neque etiam incolarum Bohemiæ universorumque Regni Statuum electio jus tibi quodpiam ad coronam Boemiæ concessit, quandoquidem omnium testimonio & ipsarum Regiarum Tabula-

la-

larum fide roboratum habemus Sereniſſimum noſtrum Wladislaum ab univerſis Dominis, Equitibus, civitatibus, iisque, quibus jus eligendi Regem Bohemiæ competit, potiſſimis ſuffragiis fuiſſe expetitum, rite electum, in Regem Dominumque ſuſceptum, approbatum, præconiſatum, inauguratum, coronatum, imo ab ipſo dein Sanctiſſimo Patre Regem Bohemiæ agnitum, cum pauciſſimi nonniſi partes Regiæ Tuæ Serenitatis ſecuti ſunt, quorum maximus numerus jam a Te deſcivit, reliqui, ut volentes nolentesque ceterorum concivium ſuffragiis ſe conforment, eſt neceſſe.

Alterum eſt, obtendis Rex Sereniſſime ideo maxime tibi Regni Bohemiæ coronam Hungariæ adnectendi cordi eſſe, ut eo melius & validius rei Chriſtianæ præſertim in Bohemia proſpiciatur, eidemque Regno pridem optatam pacem Tua providentia & ſagacitate procures. At vero non depoſuere incolæ noſtri adhuc funeſtam acerbiſſimamque bellorum Tuorum memoriam, fumant adhuc urbes, caſtra & oppida ex militum tuorum flammis, & tot civitatum rudera, Boemorum funera, civium deprædatio, pauperies & luctus Te gentemque tuam authores oſtentant. Feliciſſimos ſe Bohemi deputabunt, ſi a Te uno ſoloque Rex Sereniſſime, pacem impetraverint, ſi ab æquitate Tua, quid enim ab ea non exſpectent, tranquillitatem & priſtinæ amicitiæ beneficium conſecuti fuerint. Nam, quod Deo in acceptis referendum, a ceteris vicinis nihil prorſum hoſtilitatis formidant, quibuscum concordiæ, imo etiam ſocietatis foedera integre ſancita ſunt. Et quanquam heroica Tua virtus, & Chriſtianiſſima mens Regno Bohemiæ nonniſi fauſtiſſima quæque polliceri poſſit, confidimus tamen in ſupremi Numinis gratiam, quod rem ſuam non ſegnius aget juvenis Rex noſter Wladislaus, qui Chriſtianiſſimorum parentum prognatus ſemine a prima pueritia optimis Chriſti præceptis inſtitutus eſt, id unum cogitat, id unum quærit, ut Chriſtianæ Religionis decora magis magisque extollantur. Et non alio quidem fine ille inter tot Regni candidatos delectus, quam quod gens Bohema ſperet per illum & patris Sui Regis auxilium maxime provehendum Dei honorem, fidem Chriſtianam ſublimandam, populi noſtri & linguæ Slavonicæ gloriam exaltandam, procurandam dein Regni tranquillitatem, procurandum civium commune bonum, denique exterminandam illam bellandi veſanam pruriginem, quæ hactenus tam copioſum innocuum Chriſtianum ſanguinem profundere auſa. Ut ita aurea ſibi reditura ſperet ſæcula Bohemia, niſi a Te Tuaque gente Rex Sereniſſime turbentur & proculcentur. Quod quidem ab æquitate Tua & fidei Chriſtianæ amore nemo ſanus exſpectaverit, timueritve.

Tertio ad ostendendum pacificum animum Tuum Rex Serenissime Te Sanctissimi Patris sententia & judicio contentum futurum innuis, quare petis, ut controversia hæc de jure Regni Bohemiæ, utrumne Tibi an Wladislao competat? ad Sedem Pontificiam deferatur, Tecumque inclytus Rex noster Wladislaus Romanum Pontificem ad cognoscendam causam accedat. Quanquam juvenis Rex noster universique Status Regni Bohemiæ de æquitate Sanctissimi Patris nostri minime dubitent, prospiciantque justissimam causam suam isthic triumphaturam, tamen quia id inauditum Regno nostro, adversumque libertati, constitutionibus, & juribus vetustissimis Regni hujus, conditionem hanc suscipere merito refugit animus. In cæteris nihil prætermissurus est Rex noster Serenissimus, ubi ubi res ad Ecclesiam, fidei capita, Christianamque Religionem spectabit, reverentiam & obedientiam tanquam Christi Vicario deferre, quamobrem autem de corona sibi legitime imposita Tecum Sedem Pontificiam adeat, & de re justissima judicium & sententiam alterius exposcat, necesse minime habet, præsertim posteaquam jam Eidem Sanctissimo suam in hoc Regnum sublimationem, omnium Ordinum Bohemiæ in electionem Suam unanimem consensum per missos suos rite intimavit, quam Sanctissimus ratam habere visus, cum non modo ei de hac sublimatione gratulatus sit, sed & eum in literis suis jam Regis Bohemiæ titulo nobilitaverit. Quodsi autem Rex Serenissime jura tua læsa deputas, per nos licet, ad Sanctitatem Suam causam Tuam age, Wladislai Regis nostraque intererit jura Tua, quæ prorsum nulla sunt, refellere, & non modo Sanctissimo, sed universo Christiano orbi palam facere, quod Tibi ne minimum quidem jus in Regnum Bohemiæ competat. Ceterum gesturus est inclytus Rex noster Se semper ea erga Sanctissimum observantia, quæ filium ecclesiæ & Principem Christianum decet.

Quartus articulus Tuus Rex Serenissime id complectitur, quod Wladislao non quidem jus ad coronam Bohemiæ dispures, sed non prius atque post mortem Tuam eandem Illi competere asseras. Quapropter cupis, ut jam Tu quoque ad coronationem admittaris, & subinde Wladislai ætati ad regendum adhuc minus idoneæ Tutor constituaris. Wladislaus jam vivente gloriosissimo Rege nostro Georgio ab Ordinibus Bohemiæ Rex designatus fuit, demum in regnum vocatus, rite electus, coronatusque. Non fert cœlum duos soles, minus Bohemia duos Reges. Nec vero Wladislao Regi nostro Tutore aliquo opus est. Habuit is Patrem Tutorem

rem suum eo usque, dum sub patria potestate fuit, nunc in Regem & Dominum nostrum electus tutelæ modum censuramque evasit. Liberum est per Regni Constitutiones Ordinibus Bohemiæ tutelæ annos finesque progare aut restringere. Sententia nostra omni ejus vinculo absolutus est, neque necessum est hujus Ordinum sententiæ rationem Tibi Rex Serenissime, aut cuicui demum alienigenæ reddere. Ceterum providebit prudentia & dexteritas inclytorum Statuum Boemiæ, ut Wladislai juvenilis ætas expertorum Virorum consiliis adjuvetur. Cetera desunt.

LXXXIV.

Georgs Warkotz von Napschitz Revers, belangendt die Comenturey in klein Oelsen, darauf er seiner ausstehenden Schulden halber verwiesen worden. dd. Stuelweissenburg den 13. Februarii An. 1543.

Ich Georg Warkotz von Napschitz, Röm. K. Mt. rc. Hartschier-Haubtmann und Veld Marschalh rc. bekenne, alß mir der Allerdurchleüchtigist Fürst, und Herr Herr Ferdinand, Röm. auch zu Ungern und Behaim rc. Khunig, Infant in Hispanien, Ertz-Herczog zu Osterreich, Marggraff zu Merhern, und Lausitz rc. Graf zu Tyroll rc. mein Allergenedigister Herr, ain Summa Gelts, benentlich, drey tausendt, sieben hundert fünff und sechzig Gulden Reinisch, und dreissig Creutzer zwen pfennig, ye für ain gulden funffzehen Patzen, oder Sechzig Creutzer gerechnet, von wegen meiner Dienst, so mir Jr Mt. im Land zu Hungern, laut aines auszugs, und abrechnung schuldig blieben, auf dem Hauß der Comentheurey zur clein Olsen, und desselben zuegehörungen, auch dieselb Commentheurey sonst etlicher massen verschrieben, welche Verschreibung von wort zu wort also laut, wie hernach volgt:

Wir Ferdinand von Gottes Genaden Römischer Künig, zu allen zeiten Merer des Reichs, in Germanien, zu Hungern, Behaim, Dalmatien, Croatien rc. Khunig, Infant in Hispanien, Ertz-Hertzog zu Osterreich, Marggraffe zu Merhern, Herczog zu Lu-

czemburg, und in Slesien, Marggrafe zu Lausitz ꝛc. bekhennen für uns, unser Erben, und Nachkommen offentlich mit diesen brieff; Nachdeme uns der gestreng unser getreuer lieber Georg Warkotz von Nopschitz, unser Hauptmann über unser Hartschier, etliche viel Jar her, und fürnemblich auch in Jüngst verprachten zug in Hungern als Veld-Marschalch unseres Kriegs Volgs daselbst, und dan vormahls auf vorigen Veldzugen, auch Potschafften, und anderen unseren sachen, treülich, redlich, und aufrichtiglich gedienet, und Jme an berürten seinen verdienen, lauth seiner habenden außzug, und Verschreibung, so Er uns gegen dieser unser Verweisung wieder herausgeben, noch drei tausendt Sieben hundert fünff und Sechtzig gulden Reinisch, dreissig Creutzer, zwen pfennig, je für ein gulden funffzehen patzen, oder sechzig Kreutzer gerechnet, unbezalt ausstehen, daß wir darauff von gedachten unseren Hartschier-Haubtmann dem Warkotzen jetzo untertheniglich ersucht, und angelangt worden, Jme berürte seine hinderstellig schuldt der drey tausendt sieben hundert fünff und sechzig gulden Reinisch dreissig Creutzer, zween pfennig obbemelter werung auf den Hauß der Comentheurey zur Clain Olsen, und desselben zugehörigen einkhumben zu verweisen; also daß Er bemelte Commentheurey pfands und gnadenweiß sein leben lang Jnne haben, und wann er mit todt abgangen, daß alsdann angezeigte Summa seinen Erben, oder wem er dieselb gönnen, durch uns, und unser Erben, oder Jmanns von des Orden wegen wieder bezalt, oder in ander weeg vergnüget, und vorwiesen werden, und solche Comentheurey alsdann davonn widerumb frey sein, und zum Orden fallen solle. Und dieweil wir den gemelten Warkotzen in ansehung angeregter seiner biesher gethanen Redlichen getreuen, und aufrichtigen dienste mit allen genaden genaigt, So haben Wir Jme angezeigt sein begeren und Verweisung berürter ausstendigen schuld der drei tausendt Sieben hundert fünff und Sechtzig gulden Reinisch, dreissig Kreützer, zween pfennig, obberürter werung, auf vorbenante Commentheurey und Hauß zur Clain Olsen genediglich bewilligt, verweisen, versicheren, und verschreiben Jme obbemelte Summa hiemit auf be-

bemelter Comentheurey und hauß zur Clain Olsen mit aller, und jeder derselben ein und zugehörung, hiemite wissentlich, und in Crafft dits unseres brieffs aus behmischer Kuniglicher macht, also daß gedachter Warkotz solich Commentheurey und hauß von uns auf sein lebenlag pfandts und gnaden weiß innhaben, nutzen, niessen, und gebrauchen solle, wie pfandts Recht ist von uns, unseren Erben, und nachkommen auch denselben Orden, und sonst menniglich unvorhindert. Und nachdem auch zu dest merer becrefftigung durch unser Verweisung, und Vorschreibung des Erwirdigen Wolgebornen Unsers andechtigen, und lieben getreüen Johan des Eltern von Wartemberg als Obristen Maister des böhmischen Priorats Sanndt Johannes Orden zu Strakonitz Consens für dienstlich angesehen, darumb er auch durch uns genediglich ersucht worden, hat er der jetzt gedachte vonn Strakonitz solchen seinen Consens laut eines Mißifs, so er unns auf unser derhalben gethan ersuchen antwurts-weiß zugeschrieben, auch gegeben, doch daneben von uns ein Magestat brieff, und gegen Versicherunge, und vonn gedachten Warkotzen ain Revers der Correspondenns halben begert, daß wir zu baiden tailen seinem begeren, und der billichkait nach zuvollziehen erbiettig sein. Es solle auch meer gedachter Warkotz sich gegen gemelten gegenwurtigen, und ainen jeden künfftigen Maister von Strakonitz mit dem Correspondiren auch haltung des Gottesdiensts, und in ander weeg die vorigen Comentheur gethan, zuhalten und gehorsam zu laisten schuldig sein, und die leuth und undterthan zu solcher Comentheurey gehörig wider alt hergebrachte gewohnheit mit nicht besweren, Uns oder dem Orden von der Comentheurey, und Jr zugehörung nichts entziehen lossenn, inmassen Er sich gegen uns derhalben insonderheit durch ein Revers und gegenbrieff vorschrieben. Wir haben Jme auch auf sein underthenig bitten genedigist zugelassen, und bewilliget, daß Er uf dem Hauß berürter Comentheurey zur Clain Olsen, und seiner zugehörung ain tausendt gulden Reinisch der notturfft nach Verpauen mug, und was er also an solichen ain tausend gulden verpauen, und mit gueten schein dargethan würdet, das solle seinen

nen Erben zu der abtrettunge durch den orden neben obbemelter Summa wieder bezalt, und vorgenüget werden. Doch so wollen wir hierinn unser Kuniglichen Hochaiten, als Schätz, Perckwerch, Schwartz- und Rot-wildt, gejaidt, geistlich und weltlich Lehenschafften, und dergleichen unsere Regalien uns und unseren nachkommen auch nach seinen des Warkotzen tödtlichen abgang uns, unseren Erben nachkomben, und auch dem Orden die wiederlösung gentzlich und frei vorbehalten haben, welicher lösung sein Erben und nachkomben gegen erlegung obbestimbter Summa und Paugelts, jederzeit, wann wir, oder der Orden sollichs begeren, on ainige waigerung stat zuthun schuldig sein, auch solich Comentheurey und Hauß Clain Olsen mit aller Irer zuegehörung allermassen, wie sie solches eingenomben, Inngehabt, und genossen haben, an dem ainkomben, und allen anderen ungeschmelert, ungemindert, und an ainigen abgang wieder abzutretten schuldig sein; ongeverde, mit urkundt dits brieffs verfertiget mit unseren Kuniglichen anhangenden Insiegel. Geben auf unseren Kuniglichen Schloß Prag den Sechsten Tag des Monaths Februarii nach Christi unseres lieben Herren geburt im funffzehen hundert, und drei und vierzigisten, unserer Reiche des Römischen im dreizehenden, und der anderen im Siebenzehenden Jare. Daß demnach darauff der Hochgedachten Römischen Kuniglichen Magestät Meinem Allergenedigisten Herren hab ich obgedachter Georg Warkotz für mich, mein Erben, und nachkomben zugesaget, gelobet, und versprochen bey der pflicht, damit ich Ir Magestat insonderheit verwandt bin, darunder ich mich, mein Erben, und nachkomben verpinde, alles das, so in hieroben gemelter Vorschreibung begrieffen, in allen puncten, clauseln, articln, und begreiffungen war, steet und vest zuhalten, darwieder in keiner weiß, noch weeg nicht zuthuen. Des zu urkundt hab ich gedachter Georg Warkotz diese meine gegen Verschreibung mit meinen aigen Secret, und hand unterschriefft vorfertigt. Gescheen, und geben zu Stuelweissenburg am dreyzehenden tag des Monats februarii, nach Christi unseres Herren geburt, im funffzehen hundert, und drei und vierzigsten Jare.

(L.S.) Georg Warkocz.

LXXXV.

Isabella Regina Hungariæ tradit Wenceslao Navoy certos fundos in Districtu Strzelecensi: dd. Varschaviæ die Jovis post novum annum Anno 1556.

Nos *Isabella* Dei Gratia Regina *Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ* &c. Recognoscimus pro nobis, & pro filio nostro Charissimo, utpote suprema Tutrix ejusdem, Ducis, & Domini hæreditarii Ducatus *Oppoliensis*, superioris *Glogoviæ*, & *Ratiboriensis*, hæredibus ac successoribus ejus his literis, coram omnibus & singulis, præcipue ubi legentur, aut legi audientur, quod considerantes fidelia, & sedula servitia, quæ nobis exhibuit, & exhibere non cessat Consiliarius & Locumtenens noster in Ducatu *Opoliensi* & *Ratiboriensi* fidelis noster dilectus *Wenceslaus Navoy de Duolny* in *Strnadlicz*, dedimus eidem, & virtute præsentium literarum damus ex gratia nostra Regia pro his sedulis servitiis pagum nostrum *Duolna* in districtu nostro *Strzelecensi* jacentem, cum duobus laneis agrorum, *Polonicorum* laneorum, qui antea hujus nominati *Navoy* fuerant, & Prædecessores nostri Duces *Oppolienses* ad manus suas perduxerunt, ante civitatem nostram *Strelecz*, cum piscina in fundo *Dumbrow*, quæ nominatur *Lunak*, ita quod prædictus *Navoy* cum hæredibus & successoribus suis prænominatum pagum, cum laneis agrorum, & piscina habere, tenere, frui, & possidere poterit cum censibus, servitiis, laboribus, rusticis, hortulanis, cum omnibus fructibus, & usibus & appertinentiis, prout hæc omnia nos ipsi habuimus, tenuimus, & usi fuimus, cum subditis appertinentibus Ecclesiæ & Parochiæ hujus pagi, cum sylvis, pratis, in longitudine, & latitudine, prout hic pagus, & lanei ab antiquo in limitibus suis consistebant, & prout ab antiquo ab aliis hæc emensa, & limitata fuerunt, ita quod supra nominatus *Nawoy* hunc pagum, cum laneis, piscina & molendino habere, tenere, uti, vendere, dare, oppignorare, commutare poterit, cum hæredibus suis, cum his agere, prout ei optime videbitur, sicut cum suis propriis hæreditatibus, sine impedimento nostro, filii nostri Charissimi, hæredum & successorum ejus, & omnium futurorum Dominorum *Strzelecensium*. Item ei, ejus hæredibus & successoribus hoc addere dignamur, quod piscinam possidere, reparare in longitudine & latitudine ac altitudine; prout ei necesse fuerit, fundi terram *Dumbrovsky* nominati usurpare, & ligna pro reparatione recipere toties quoties

ties ipsi necesse videbitur, poterit. Item ad piscinam molendinum ille aut hæredes ejus ædificare poterunt, ac molitor, qui ibidem fuerit, pascere in fundo *Dumbrowsky* poterit, ac ligna pro usu suo vario recipere, attamen nobis & successoribus nostris absque damno & præjudicio. In cujus rei testimonium & fidem sigillum Majestatis appendi jussimus cum certa scientia, & voluntate nostra. Huic præsentes fuerunt multum potentes, & præcipue chari Consiliarii nostri, *Nicolaus Tikowsky* Castellanus *Ziarnoviensis* Præfectus aulæ nostræ, *Stanislaus Ligenza* noster Poczaß, *Joann Malusky*, Mensæ nostræ Præfectus, Nicolaus *Zborzinsky*, Mensæ nostræ Stabuli Præfectus, *Wenceslaus Bias*, & alii plures.

Datum *Varschaviæ* die Jovis post novum annum, Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto.

Isabella.

LXXXVI.

Isabella Regina Hungariæ concedit Joanni Zirovsky locum apud Monasterium Oppoliense, ut pro habitatione sua ibidem domum sibi ædificare, & 600. oves ad Regiam villam Schidlovicensem pascere possit. dd. Varschaviæ die Jovis post novum annum Anno 1556.

Nos *Isabella* Dei Gratia Regina *Hungariæ*, *Dalmatiæ; Croatiæ*, &c. Suprema Tutrix Serenissimi Principis & Domini *Sigismundi* Regis *Hungariæ*, Ducis *Silesiæ*, *Oppoliensis*, *Ratiboriensis*, & superioris *Glogoviæ* &c. Filii nostri Charissimi; recognoscimus his literis nostris communiter coram omnibus, ubicunque legentur, vel legi audientur, præsentibus & futuris, quod advertentes sedula, fidelia, & continua servitia strenui Capitanei nostri Oppoliensis fidelis dilecti *Joannis Zirowsky de Zirow*, & in *Sczepanowicz*, quæ nobis exhibet, & exhibere non cessat, de gratia nostra Regia, dederimus, & virtute harum litterarum demus ei, & omnibus hæredibus ac successoribus ejus in *Sczepanowicz* locum monasterii inferioris in horto, in civitate *Oppoliensi*, pro exstructione domus, horti, vel quidcunque ibidem ædificare voluerit, incipiendo a domo Dominorum *Chmielik*, usque ad viam, quæ ducit ad braxatorium civitatis, & a braxatorio civitatis penes hanc viam, usque ad braxatorium *Adalberti Slaby*, ubi seps existit, & ab hujus braxatorii cornu usque ad cubile fami-

miliæ monasterii per hortum, apud quem fons est; ita quod prætactus *Joannes Zirowsky*, omnes hæredes & successores ejus proximi, hæc omnia, quæ supra scribuntur, poterunt habere omnimode libere, hoc fundo uti, eum possidere quiete, sine omnibus solutionibus & oneribus, nostris & civitatis quibuscunque, & in quiete permanere absque ullo incommodo nostro, hæredum, & successorum nostrorum Ducum & Dominorum *Oppoliensium*. Item adhuc eidem supra nominato *Zirowsky* ex gratia nostra Regia dedimus, & virtute harum literarum damus, & omnibus hæredibus & successoribus ejus in *Scepanowicz*, & Dominis *Sedlicensibus* modernis & deinde futuris in tempora perpetua concedimus, ut sexcentas oves libere apud villam nostram *Schidlovicensem* in districtu nostro *Nemodlinensi* existentem pascere possint, prout & pascua pro vaccis in pratis *Schidlovicensibus*; Item sectiones lignorum pro ædificio in eisdem sylvis illis admittimus. Ita quod supra scriptus *Joannes Zirowsky*, hæredes & successores ejus proximiores his omnibus, quæ supra scribuntur, uti libere, habere, possidere, illis frui, sicuti suis propriis hæreditatibus sine omni impedimento nostro, hæredum, & successorum nostrorum Ducum & Dominorum *Oppoliensium* & *Nemodlinensium* poterunt, eciam pro volunte sua in bonum suum convertere, prout illis optimum videbitur, hæc vendere, oppignorare, commutare, dare juxta suum beneplacitum voluntatis. In cujus rei testimonium, ac pro majori evidentia & firmitate sigillum Regium Majestatis nostræ cum certa sciencia nostra his literis appendi jussimus. Datæ & scriptæ *Varschaviæ* die Jovis post novum annum; Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto. Quibus præsentes fuerunt Nobiles Domini, Dominus *Petrus Boratinsky* Castellanus *Praemislensis*, & *Starosta Samboriensis*, *Wenceslaus Tkowsky* Castellanus *Ziarnoviensis* & Præfectus aulæ nostræ, *Stanislaus Ligenza de Boberk* in *Boleslavia* & Capitaneus noster *Prudnicensis*, & supremus Director *Sanacensis*, *Stanislaus Niescbowsky* Podstarby noster, *Henricus Luntzky*, cui literæ hæ commissæ sunt.

Isabella Regina.

LXXXVII.

Iſabellæ Reginæ Hungariæ Privilegium civitati Oppolienſi datum, ne advenæ pannum in civitate per ulnas vendant. dd. Leopoli Rutbenorum, die S. Jacobi Anno 1556.

ISABELLA DEI Gratia Regina *Hungariæ*, *Dalmatiæ*, *Croaciæ* &c. Significatum, & teſtatum eſſe volumus univerſis & ſingulis, quorum intereſt, cujuscunque ſtatus, vel condicionis homines, quibuscunque præſencium literarum noſtrarum legendi, videndi, vel audiendi poteſtas dabitur; Quod nos loco, & nomine Sereniſſimi & Potentiſſimi Principis & Domini *Joannis Sigismundi*, Domini *Joannis* olim Sancte memorie Regis *Hungarie* &c. filii Ducis *Oppolienſis*, *Ratbiborienſis*, & ſuperioris *Glogoviæ* &c. filii noſtri Sereniſſimi Auctoritate tutelæ noſtræ clementem habentes rationem tam interceſſionum certorum Conſiliariorum noſtrorum, quam fideliſſimorum ſervitiorum Senatus, & civitatis *Oppolienſis*, dictæ civitati noſtræ filii noſtri Sereniſſimi *Oppolien.* ſpecimen gratiæ noſtræ Regalis oſtendendum & poſteritati relinquendum clementer conſtituimus. Et ſiquidem dictæ civitatis noſtræ incolæ & concives non contemnendis moleſtiis per advenas, convenas, & peregrinos mercatores, vel inſtitores afficiuntur, qui tempore nundinarum ex aliis civitatibus & oppidis convolare, & confluere, atque pannum tam *Lugdunenſem*, quam etiam alium communem ulna vendere, & ſcindere ſolent, quæ venditio panni cum ulna non tantum in detrimentum & jacturam rerum, ſed etiam ad perpetuum interitum, & exitium ſubditorum noſtrorum concivium *Oppolienſium* tenderet, ſi diucius tolleraretur. Conſtituimus ergo auctoritate præſencium ſerio mandantes, & omnino habere volentes; ne poſthac ulli mercatorum, inſtitorum vel negotiatorum, nec alicui alii, ſit cujuscunque condicionis, homini permittatur, vel concedatur ejusmodi ſciſſio vel venditio panni cum ulna, in vel extra civitatem noſtram *Oppolienſem*, neque tempore nundinarum, neque extra nundinarum tempus. Quotiescunque vero aliquis advenarum vel peregrinorum, ſit cujuscunque dignitatis, vel conditionis hominum, in ipſis nundinis, vel extra nundinas in vel extra civitatem *Oppolienſem*, interdicendo & incipiendo a proximo feſto *Omnium Sanctorum*, comprehenſus fuerit, qui pannum ſcindere, vel ulna vendere auſus eſſet, is mercium ſuarum, vel ſtaminum panni jacturam faciet, vel juxta cenſuram Senatus noſtræ civitatis *Oppolienſis*, puniri

niri debet, quo ſit exemplo aliis. Volumus enim, & concedimus clementer, ut tantum civibus, incolisque civitatis noſtræ *Oppolienſis* ſubditis noſtris fidelibus dilectis licitum ſit omnis generis pannum ſcindere, & ulna vendere. Is autem, qui negotiationem & mercaturam cum panno exercere, & ulna vendere, vel ſcindere voluerit, annuatim ad Cammeram noſtram talerum unum ſolvet. Preterea etiam dictæ civitati noſtræ *Oppolienſi* per preſentes manu noſtra Regali ſubſcriptas clementer damus, & concedimus in reſtaurationem pontium, platearum & viarum publicarum VI. a proximo feſto *omnium Sanctorum* incipiendo a quolibet cum onerato parvo vel magno in qualibet porta civitatis pontalium duos denarios *ſyleſiticos* ſemper accipiant. In majorem horum omnium confirmationem & approbationem committimus per præſentes omnibus noſtris locumtenentibus Capitaneis, Vice-Capitaneis, & Officialibus, præſentibus & futuris, ut in his omnibus dictam civitatem noſtram *Oppolienſem*, ſenatores & incolas dictæ civitatis conſervent, & tueantur, neque aliter faciant. In evidentius rei teſtimonium præſentibus ſigillum noſtrum appendi curavimus. Actum & datum *Leopoli Ruthenorum* ipſo die divi *Jacobi* Apoſtoli, anno MDLVI. Præſentibus Magnificis, Generoſis, & Nobilibus *Nicolao Czykowsky* Caſtellano *Zarnovienſi* Conſiliario & Curiæ noſtræ Præfecto, *Stanislao Lygenza de Boberg* in *Boleslaw*, ſupremo noſtro Pocillatore, Capitaneo *Prudnicenſi*, & locumtenente *Sanocenſi*, *Stanislao Niczowsky de Zroczicza* Theſaurario noſtro, *Michaele Czakio* Cancellario, & Paulo *Hannoldi Lignicenſi* Cameræ noſtræ Secretario, cui præſentes erant commiſſæ.

Ysabella Regina.

LXXXVIII.

Pius V. Epiſcopo Nitrienſi concedit facultatem extra tempora a Jure ſtatuta quoscunque Clericos ad ſacros Ordines promovendi. dd. Romæ 1567. die 20. Auguſti.

PIUS.

Venerabilis frater. Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Exigit tuorum magnitudo meritorum, quibus Nos & Romanam revereris Eccleſiam, ut te ſpecialibus favoribus & gratiis proſequentes, ea tibi fa-

vorabiliter concedamus, per que auctoritati tuæ salubriter consulatur, & tu tamen Diocesanis tuis, quam aliis personis ad te confluentibus reddere valeas gratiosum. Exponi sane nobis nuper fecisti, quod cum civitas ac Diocesis tua ob malam temporum conditionem jam diu variis exagitata heresibus fluctuet, ac personis Ecclesiasticis, que fide Catholica imbuta illam ab hereticorum conatibus secure defendant, mirum in modum quandocunque indigeat; si tibi personas tuæ & alienæ Diocesi ad te tamen cum literis dimissorialibus ordinariorum suorum, undequaque confluentes, quas ad hoc habiles & idoneas reputares, ut celerius optatos exhiberent fructus, ac alias pro Divini cultus augmento, clericali caractere insigniendi, & ad omnes & sacros & Presbiteratus ordines promovendi extra tempora a Jure statuta licentia concederetur. Ex hoc profecto & auctoritati tuæ, & fidei Catholicæ augmento, heresumque extirpationi aliqualiter consultum foret. Quare pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum, ut tibi in premissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos, qui heresum extirpationem, & divini cultus augmentum nostris potissime temporibus sincero desideramus affectu, te a quibusvis Excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & penis a Jure, vel ab homine quavis occasione vel causa latis, quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum presentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore censentes humillimis supplicationibus inclinati; Fraternitati tue, ut quascunque personas tue & aliene Diocesis, ad te tamen cum literis dimissorialibus ordinariorum suorum undequaque confluentes, quas ad hoc prævio examine habiles & idoneas reputaveris, & si illæ ex quocunque illicito coitu genitæ, vel alias defectum natalium patiantur, clericali caractere insigniri, & sic insignitos ad omnes & sacros & Presbiteratus ordines & extra tempora a Jure statuta, quatenus ætati, vel necessitati, aut publicæ utilitati, ita sibi expedire videbitur, promovere, illi vero eos recipere possitis & valeatis, authoritate Apostolica per presentes concedimus & indulgemus. Non obstantibus premissis ac defectu hujusmodi, nec non Pictaven. Concilii, & quibusvis aliis Apostolicis, nec non in Provincialibus & Synodalibus conciliis editis specialibus, vel generalibus constitucionibus, & ordinacionibus, ac quibusvis, ac juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis & consuetudinibus ceterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die XX. Augusti M.D.LXVII. Pontificatus nostri anno secundo. Cæ. GLORIERIUS.

Episcopo Nitriensi in Hungariæ Regno. LXXXIX.

LXXXIX.

Rudolphi secundi Imperatoris Diploma gentilitium armorum pro Stephano Perger a Perge Hungaro Croata.

dd. Viennæ prima Maji, Anno 1583.

RUDOLPHUS Secundus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac *Germaniæ*, *Hungariæ*, *Bohemiæ*, *Dalmatiæ*, *Croatiæque* Rex, Archidux *Austriæ*, Marchio *Moraviæ*, *Lucemburgensis* & *Sylesiæ* Dux, *Lusatiæque* Marchio &c. Ad perpetuam rei memoriam. Cumprimum ad fastigium & apicem Imperialis dignitatis Summi Dei optimi Maximi benignitate evecti sumus, nihil prius & antiquius habuimus, quam ut vestigiis Prædecessorum nostrorum divorum *Romanorum*, & Serenissimorum *Hungariæ* & *Bohemiæ* Regum, tum etiam *Austriæ* Archiducum insistentes, eos homines, qui virtutibus eximiis officiis in inclytam nostram *Austriacam* familiam ab iis profectis conspicui & clari, & pro communi *Christiani* nominis salute adversus immanissimum, & hæreditarium hostem *Turcam* vires, facultates, & vitam denique ipsam impendere, & erogare non destiterunt, gratiis & donationibus nostris Cæsareis præ aliis munifice donaremus, & condecoraremus, ut exemplis ipsorum alii excitati ad ejusmodi splendidum virtutis vere nobilitantis nomen acquirendum omni studio & diligentia anniterentur; Cogitamus enim eorundem divorum Imperatorum, & Regum *Bohemiæ* more eos, quos placuit Summo Deo virtute, suisque donis ornare, iis ad exemplum Dei benefacere præ aliis, & nostro testimonio comprobare, aliisque honorandos proponere, & ut homines alii aliis virtute antecellunt; ita etiam eos, qui recta voluntate, promptitudine, atque facultate de nobis mereri possint, & bene merentur, favore gratiaque nostra Cæsarea prosequi. Itaque cum Majestati nostræ Cæsareæ egregius *Stephanus Perger* humillime exposuisset, prædecessores suos a longissimis temporibus originem suam in Regno nostro *Croatiæ* duxisse, ibique possessiones & bona sua habuisse, quæ tamen successu temporis ab immanissimo, & hæreditario nominis *Christiani* hoste *Turca* (quemadmodum & aliis innumeris in præfato Regno nostro *Croatiæ* existentibus accidisse omnes norunt) direpta, incensa, & in nihilum redacta fuerunt, ita ut pater supra nominati *Stephani Perger*, *Hieronimus* nomine (qui vulgo idiomate Croatico *Wrcbowsky* passim appellabatur) solum vertere, & una cum familia sua

in has terras noſtras ſe recipere, & novas ſedes quærere coactus fuerit. Inde factum cum donationes Sereniſſimorum Regum *Hungariæ* Prædeceſſorum noſtrorum honorandæ memoriæ, præſertim vero *Belæ*, *Ladislai*, & *Matthiæ* &c. quas ſibi familia *Pergerorum* ſupra bona & prædia ſua, & etiam ratione ſtemmatis, & vetuſtæ nobilitatis ipſorum conceſſa habuerat, in cineres cum aliis mobilibus rebus ipſorum a *Turcis* redacta fuerint: ut Diplomatis & authenticarum ſcripturarum probationes Suæ Equeſtris dignitatis minime proferre potuerint. Sed tamen Virorum Nobilium ætate gravi conſtitutorum inculpatæ & integræ vitæ teſtimonia cum aliis ad ejuscemodi negotium pertinentibus, & antiquitus obſervari conſuetis rebus, nobis quam ſuppliciter offerentes, quibus abunde comprobatur, a multis ſæculis *Pergeros* ſive *Wrchniowios* in *Croatiæ* Regno inter Nobiles veros ſemper numeratos, & honoratos, Regibusque ſuis ſæpe numero adverſus immaniſſimum hoſtem ſtrenuam operam in militia navaſſe, ob idque prædiis, & bonis amplis ab iis donatos, & charos habitos fuiſſe; a Nobis quam humillime petierunt, quatenus illis gratia noſtra Cæſarea atque Regia ſuccurrere, & comprobata ipſorum vetuſta Nobilitate de novo inſignia ipſorum, quæ ſibi a ſanctæ memoriæ divo *Maximiliano* Imperatore Domino Genitore noſtro Chariſſimo habent, in quibus meliorare, & acceſſione novarum gratiarum condecorare, illaque omnia Diplomate noſtro Cæſareo confirmare clementiſſime dignaremur. Conſiderantes itaque modo nominatæ familiæ *Pergerorum* optima, & egregia ſtudia, ab iis erga Sereniſſimos Reges *Hungariæ* Anteceſſores noſtros laudatiſſimæ memoriæ profecta, ſpeciatim vero duorum *Pergerorum* rectiſſimam voluntatem perſpicientes, quorum unus *Georgius Perger* ab aliquot annis in cancellis noſtris *Bohemicis* in expediendis, & ſibi concreditis intimis, aliisque neceſſariis rebus noſtris bonam operam hucusque navat, & diligentiam, taciturnitatem, & fidem ſuam abunde teſtatam facit, alter vero *Bartholomeus* nomine, Sereniſſimi *Hiſpaniarum* Regis Catholici, patruelis, affinis, & fratris noſtri Chariſſimi partes ſecutus non ſolum in nuperrimo bello *Luſitanico*, verum etiam antea quoque in Dilectionis ſuæ præſidiis *Italicis* continuis quinque annis virtutis ſuæ ſpecimen haud leve edidit. De quorum ſane omnium ſtudio recto egregia fide, atque obſervantia erga noſtram Cæſaream Majeſtatem, & inclytam Domum *Auſtriacam* ſingulari, nullatenus addubitamus. Quin imo nobis perſuaſum habemus de nobis bene merendi nullam occaſionem eos prætermiſſuros eſſe. Idcirco ut appareat perpetuum noſtri benigniſſimi erga eos, & totam familiam eorum animi argumentum, Nosque erga illos Cæſaream & Regiam gra-

tia-

tiam faceremus testatam, quæ ipsos tanto magis ad studia erga Nos, sacrum *Romanum* Imperium, & Domum potissimum nostram *Austriacam* cumulando & prosequendo stimularet, & alios ad parem imitationem sequendæ amplexandæque virtutis inflammaret. Voluimus inprimis in illis ornandis & amplificandis nostram Clementissimam mentem declarare, eosque isto afficere honore, & dignitate, ut infra scripta arma & insignia a nobis in aliquibus augmentata, & accessione nonnullarum gratiarum splendidiora & magis decora reddita ex hoc die & tempore in omnem perpetuitatem in illos & liberos suos ex probato thoro susceptos & suscipiendos utriusque sexus sentiant esse a Majestate nostra collocata. Certo statuimus, ut deinceps illi cum liberis suis ex illis progenitis ubique locorum & terrarum, potissimum vero in Regno *Bohemiæ* & ei adjunctis Provinciis pro veris Nobilibus, & gentilibus hominibus a nobis approbatis agnoscantur, habeantur, admittantur, & teneantur, possintque vim, & facultatem susceptæ & approbatæ Nobilitatis habere, universis & singulis Privilegiis, honoribus, dignitatibus, præeminentiis, franchisiis, juribus, insigniis, immunitatibus, libertatibus, & exemptionibus, prærogativis, & gratiis tam realibus, quam personalibus sive mixtis, & aliis quibuscunque militaribus actibus, & officiis uti, frui, & gaudere, quibus cæteri homines nobilitate in Regno nostro *Bohemiæ*, & adjunctis illi Provinciis quatuor avorum paternorum & maternorum conspicui & clari gaudent, & fruuntur, quavis consuetudine vel jure minime contradicente. Porro ex eadem nostra scientia & integro accedente nostrorum Officialium consilio, deque Sacra Imperatoria Regiaque *Bohemiæ* authoritate nostra supra nominatos *Pergeros a Perge* nomine sive agnominatione gentili (cum antea Croatico idiomate eadem plane significatione *Wrchnowy de Werchovina in Perussicz*, quod etiam illa ipsorum vetusti stemmatis erat, nominabantur) nuncupamus, & sic eos, liberosque eorum ex legitimo thoro sive matrimonii legibus susceptos, eorumque posteros ex linea illorum recta descendentes in infinitum propagatione utriusque sexus *Pergeros a Perge* ab omni genere hominum appellari volumus. Confirmantes ipsis arma ipsorum gentilicia vetera, atque ut deinceps hisce insigniis utantur, volumus; Videlicet scutum in quatuor planities, sive æquales partes divisum, prima & quarta pars cerulei coloris, in quorum unaquaque basi collis triplex naturalis, propriique coloris, & supra colle illo alauda lutei, sive aurei coloris explicatis alis, capite versus dexteram vergens consistit. Secunda vero & tertia planities viis quatuor a dextera inferiore sinistrorsum oblique ascendentibus, quarum prima &

ter-

tertia albi sive argentei, secunda vero & quarta rubei coloris pone se distincta in unaquaque planitie conspicuæ visuntur; Scuto galea equestris cancellata, sive ore aperto superimposita, eaque corona aurea insignita, ex qua armata manus ensem curvum ad ictum vibrans ferrei coloris eminet, tegumentis vero, sive phaleris ex dextra parte cerulei, & lutei, sive aurei, ex sinistra rubei & albi, sive argentei coloribus mixtim dependentibus seu defluentibus, prout hæc omnia in medio præsentis nostri Diplomatis suis coloribus rectius depicta, & elaborata ob oculis posita cernuntur. Volumus serio hæc omnia authoritate nostra ipsis *Pergeris a Perge*, eorumque descendentibus sarcta tectaque servari. Mandamus itaque & firmissime præcipientes universis & singulis Principibus Sacri Imperii & nostris Electoribus ecclesiasticis, & sæcularibus, Archiepiscopis, Episcopis, Archi-Ducibus, Palatinis Principibus, Ducibus, Landgraviis, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Equitibus Auratis, Nobilibus, Præfectis, Provincialibus Consiliariis nostris, & inprimis Regni nostri *Bohemiæ* Provinciarumque *Moraviæ*, *Sylesiæ*, & *Lusatiæ* Principibus, denique omnibus in cæteris hæreditariis nostris Provinciis constitutis hominibus, fidelibus nostris dilectis, cujuscunque ii status, gradus, ordinis, conditionis, & fortunæ sint, vel extiterint, aut qua emineant, & refulgeant dignitate, & sublimitate, ut supra nominatos *Pergeros a Perge*, & totam familiam pro Nobilibus Viris agnoscant, & ab hac hora in futurum perpetuis temporibus, Privilegiis omnibus & singulis immunitatibus, libertatibus, & exemptionibus, indultis, concessionibus, emolumentis, & beneficiis pacifice, & quiete, & sine omni prorsus impedimento frui, & gaudere permittant, in iis illos, liberosque illorum studeant conservare, & tueri, atque in aliis id, quantum in se quoque situm erit, fieri omnibus modis curent. Si quis vero hoc nostrum Augustissimum & Regium Diploma temere fuerit ausus in dubium vocare, spernere, aut violare, is se noverit ipso facto in Imperatoriam, & Regiam nostram indignationem gravissimam incursurum, & mulctam sive pænam triginta quinque marcharum auri puri, pro dimidio fisco, sive ærario Regio nostro constitutis, & pro residuo ipsis *Pergeris a Perge*, liberis & descendentibus eorum utriusque sexus exsolvere tenebitur. In cujus certum & evidens testimonium præsentes literas manus nostræ subsignatione, & sigilli nostri Cæsarei, quo ratione Majestatis Regiæ *Bohemiæ* utimur, munivimus appensione. Datum in civitate nostra *Vienna* die prima mensis Maij, Anno Domini millesimo, quingentesimo, octuagesimo tertio, Regnorum nostrorum *Romani* octavo, *Hungarici* undecimo, & *Bohemici* itidem octavo.

XC.

XC.

Insignia armorum Francisco Müller, Archiducis Mathiæ Gubernatoris Hungariæ Sacellano, & Fratribus concessa. dd. Pragæ 1602.

Georgius Bartholdus Pontanus a Braittenberg Sacræ Metropolitanæ Ecclesiæ *Pragensis* Præpositus, *Olomucensis* & *Budissinensis* Canonicus, Protho-Notarius Apostolicus, Comes Palatinus, Sacræ Cæsareæ, Regiæque Majestatis, Serenissimique Archi-Ducis *Maximiliani* Consiliarius. Recognoscimus & notum facimus tenore præsentium universis. Quod cum Invictissimus, ac Potentissimus Princeps, & Dominus Dominus *Rudolphus* Secundus Divina favente clementia Rex & Imperator *Romanorum* semper Augustus, Archi-Dux *Austriæ*, Dux *Burgundiæ*, Comes *Tirolis*, Dominus noster Clementissimus laudabilium ac rationabilium respectuum intuitu ex speciali gratia, motu proprio, & Cæsareæ potestatis plenitudine nobis retroactis annis inter plures alias gratias, & privilegia hanc etiam peculiarem potestatem & facultatem concessit, ut auctoritate Cæsarea honestis personis, quas dignas judicaverimus, unicuique juxta statum, & conditionem suam armorum insignia dare, & conferre, eodemque vigore dictorum Privilegiorum desuper expeditorum armorum insignium atque scutorum participes & capaces facere, creare, & extollere possimus & valeamus. Nosque præterea egregias animi, & ingenii dotes, aliasque optimas virtutes, & qualitates maxime vero exquisitam musices scientiam, quibus Reverendum Virum *Franciscum Müllerum* Presbyterum Serenissimi & Excellentissimi Principis, & Domini Domini *Mathiæ* Dei gratia Archi-Ducis *Austriæ*, Ducis *Burgundiæ*, *Styriæ*, *Carinthiæ*, *Carniolæ*, & *Wirtembergæ* &c. Comitis *Habsburgi* & *Tyrolis*, Sac. Cæs. Majestatis per *Hungariam* & *Austriam* Gubernatoris Generalis Sacellanum Aulicum, a tribus integris annis, quibus in aula Cæsarea honorifice & laudabiliter degit, cognovimus præditum, considerantes, nihil omnino dubitamus, quin postmodum etiam officium hoc suum, & de Serenissimo Archi-Duce &c. & sic de Sacra Cæsarea Majestate, & de tota adeo Augusta Domo optime merendi promptitudinem atque studium continuaturus, ac id ipsum faciendi suis omnibus calcar & stimulum additurus sit &c. Scutum videlicet, secundum latitudinem in duas partes æquales divisum, quarum inferior crocea sive aurea rotam molinariam nigram, superior vero cærulea

lea duas claves aureas, crucem constituentes contineat. Scuto incumbat galea clausa, ab utroque latere phaleris croceis, sive aureis, & cæruleis, & ex eorundem colorum fasciis complicato serto ornata, ex quo emineant duæ alæ aquilinæ invicem aversæ, quæ transversim ita divisæ, ut dextra inferius cærulea, & superius crocea, sinistra vero coloribus inversa sit, & quælibet itidem duas claves crucis instar ita dispositas exhibeat, ut in partibus cæruleis aureæ, in aureis autem cæruleæ sint, & intercapedine sua rotam molinariam itidem nigram includentes, prout hæc omnia in medio hujus diplomatis coloribus suis lucidius depicta, atque oculis objecta cernuntur, &c. &c. Datum Pragæ 1602.

XCI.

Carolus senior de Zierotin transmittit ad Rudolphum II. Imp. literas Stephani Boczkay ad se datas. dd. Hradischtii 1605. *die* 20. *Maji.*

Serenissimo & Invictissimo Principi & Domino Rudolpho Dei Gratia Electo Romanorum Imperatori, Hungariæ & Bohemiæ Regi &c. ArchiDuci Austriæ, Marchioni Moraviæ, Lucemburgensi, & Silesiæ Duci, & Lusatiæ Marchioni &c. Domino meo Gratiosissimo, Suæ Cæsareæ Majestati.

Serenissime & Invictissime Romanorum Imperator, Hungariæ & Bohemiæ Rex, Domine Domine mi Gratiosissime; Vestræ Cæsareæ Majestati mea submissa & subjecta servitia significo, & continuum felix regimen, ac longævam sanitatem humiliter a Domino Deo exoro.

Gratiosissime Cæsar, hodierna die, cum *Straznicio* (quo, pro meliori conservatione castri hujus contra inimicum, quod hoc tempore in hac vicinia habemus, hesterna die cum licentia Domini Capitanei Marchionatus hujus me contuli) rursus in Vestræ *Cæsareæ Majestatis* civitatem *Hradischt* reversus fuissem, ab eodem Domino sunt mihi transmissæ duplices literæ ex *Hungaria* allatæ, post quarum perlectionem, eas statim Domino Capitaneo ad inspiciendum, &, quæ a me contra omnem opinionem requirantur, ad agnoscendum ad manus deposui, id simul insinuando, quod Vestræ *Cæsareæ Majestati* ex submissa obligatione easdem literas absque mora transmittere velim, quod & facio, ac Vestram *Cæsaream Majestatem* in omni submissione humiliter peto, ne me illarum causa in dis-

disgratiam quandam, a qua Dominus Deus me præservare dignetur, reponere, neque etiam, si quis ex hac ratione apud Vestram *Cæsaream Majestatem* me quocunque modo in odium trahere vellet, huic locum dare dignemini, imo me, utpote Vestræ *Cæsareæ Majestatis* semper fidelem & obedientem subditum omni tempore gratiosæ paternæ custodiæ commendatum habere velint. His Vestram *Cæsaream Majestatem* tutelæ Omnipotentis Dei commendo. Datum *Hradischtii* 20. Maji 1605.

Vestræ Cæsareæ Majestatis

Fidelis & humilis subditus

Carolus senior de Zierotin
in Drziwohosticz.

XCII.

Stephanus Boczkay Princeps Hungariæ & Transylvaniæ D. Carolum a Zierotin variis adulationibus sollicitat ad defectionem. dd. Cassoviæ 1605. die 8. Maji.

Illustri & Magnifico Domino Carolo libero Baroni a Zerotin, Namiestii, Lomnicii, Drevohostycii, Brundusii, & Boszicii hæreditario &c. Amico nobis honorand.

Stephanus Dei gratia *Hungariæ, Transzylvaniæque* Princeps, & *Siculorum* Comes &c.

Illustris ac Magnifice Domine vicine nobis honorand. Salutem & propensam benevolentiæ nostræ commen. Divina inprimis moderatione fieri credimus, in extrema fluctuantique rerumpub. periclitatione viros spectatæ magnanimitatis, & præclaris animi dotibus insignes ad ultimam necessitatem omni ævo tacite conservari, quorum virtus admirabilis in arduis summisque necessitatibus velut fulgor solis inter turbines tandem enitens refugium miseris, certaque sit salus periclitantibus. Quorum in numerum V. Ill. ac Mag. D. reputari non obscuris argumentis colligimus. Antiquo Nobilitatis stemmatisque decore, authoritate, & favore Regum ornatissimo, oreque excellentissimorum *Europæ* virorum celebratissimo, facile inter suos eandem præcellere, jam dudum optime novimus, ac etiam testimonio *Joannis Rymaini* Aulici nostri, recentius edocti, animum omni

 scien-

ſcientiarum genere locupletiſſimum, & ad res gerendas belli, æque ac pacis tempore accommodatiſſimum intelligimus, ut nihil in illo non magno heroe dignum reperiri confidimus. Occaſio porro capeſſendæ afflictæ reipublicæ Veſtræ, beneque de patria & religione merendi tanta, tamque benigna ſe ſe illi nunc offert, ut eam negligere, niſi ſibi Patriæque deeſſe voluerit, non poterit. Ex publicis autem literis noſtris ad univerſitatem florentiſſimi Marchionatus *Moraviæ* latis, cauſas noſtrorum armorum contra Imperatoriam Majeſtatem ſumptorum facile intelliget, quas tum demum injuſtas pronuntiabit, cum primum prius omnem ſibi Patriæ, publicæque libertatis amorem, piumque erga *Chriſtianam* religionem affectum expectorari paſſus fuerit; non verentes alioqui, vel ipſum hoſtem pro Judice arbitrario hac in re conſtituere. Porro cum cauſæ æquiori *Deus optimus* hactenus ita faviſſe viſus eſt, ut hoſtem religionis & libertatum noſtrarum victricibus armis usque ad veſtra fere confinia feliciter proſequuti fuerimus; ſerio ac ſedulo Vm. Illam ac Magam D. admonendum duximus, quo ſibi ſuisque in tempore providere & conſulere præſenti ſit animo, atque ſi placet vacillantem Patriæ etiam Veſtræ, non ſecus ac noſtræ, religionisque libertatem reſtituere, ambabus hanc nobiscum manibus anſam arripiat, neve pro publicis hoſtibus, æque ipſi ac nobis injurioſis & noxiis arma ſumere contra nos cogitet. Quin & antiqui fœderis cum noſtra gente initi bene memor, & jura vicinitatis ob oculos habens, amore quo decet homines *Chriſtianos*, juraque patriæ tuentes amplectatur, ad nos potius adjuvare juſta piaque magnanimitate auſit, ſummis contendens viribus, ut tota ſua (quæ haud parvi eſt momenti) inter concives & conſanguineos authoritate, pedibus, ac manibus inſtet, flectat, moveat, & obteſtetur, ne anſam hanc recuperandæ libertatis & religionis auro pretioſiorem manibus elabi patiantur, ſibique perſuaſiſſimum habeant, ſi nobiscum conſentire maluerint, ipſorum ſaluti, & conſervationi non minus, quam propriæ veſtræ gentis, & patriæ nos mature optimeque conſulturos, ad votaque erga omnes omnium Statuum Ordines fore benigniſſimos, cujus etiam ob reſpectum publice militibus noſtris eſt interdictum, ne ejus Provinciæ limites ullo modo attingant, donec tentatis erga nos animis ipſius, optatum ab iisdem reſponſum acceperimus. Suæ denique Illuſtriſſimæ ac Magnificæ D. pro declaranda hac in re fideli, ſtrenuaque ſua induſtria, offerimus ſyncerum noſtrum affectum & amorem, quo ſemper operam laturi ſumus ſingularem, ut fortunæ, progreſſuumque noſtrorum particeps præ cæteris reddatur, & in augenda promovendaque ipſius

ipſius dignitate, honore, bonorumque augmentatione expectationem etiam ſui ipſius ſuperaturi. Cum hisque eandem perbelle florenterque valere ad vota deſideramus. Datum ex libera civitate noſtra *Coſſovienſi* die 8. *Maji*, Anno Domini 1605.

Ejusdem Illuſtris ac Magnificæ D. Væ.

Vicinus propenſiſſimus

STEPHANUS Princeps.

Aslachagk. Canc.

Simon Pechy.

XCIII.

Michael Czobor Carolo de Zierotin ſuadet ut ſe cum Moravia integra Stephano Boczkay ſubdat, ſecus excidium toti Marchionatui minatur. dd. Zakolcæ 1605. *die* 18. *Maji.*

Illuſtri ac Magnifico Domino Carolo Libero Baroni a Zerotin, Namieſtii, Lomnicii, Dreuohoſticii, Brunduſii & Bozzicii hæreditario &c. Domino amico & vicino obſervandiſſimo.

Illuſtris ac Magnifice Domine, amice & vicine obſervandiſſime ſalutem & ſervitiorum commendationem.

Quoniam Supremo Monarcha Deo ita diſponente, & collapſis affli-ctiſſimi Regni iſtius *Hungariæ* rebus clementer proſpicere volente, Sereniſſimus Princeps, ac Dominus Dominus *Stephanus Boczkai de Kis Maria*, Dominus noſter Gratioſiſſimus conatus ſuos adeo proſperis, & ſecundis ſucceſſibus de die in diem magis ac magis promoveat, ac jam potiorem partem Regni iſtius *Hungariæ* Dominio & Imperio ſuo ſubjiciens validiſſimi exercitus ſui præcurſores, jam hic in vicinio Marchionatus *Moraviæ* collocaverit. Ideo Ill. & M. D. V. hiſce amice requirendum & & monend. duxi, uti præſentibus Suæ Ser. D. D. noſtri gratioſiſſimi paternis literis morem gerere, ſe ſubjicere, & author eſſe non prætermittat, quatenus Marchionatus iſte *Moraviæ* univerſus, qui & alioquin antea innumera Sereniſſimorum Regni *Hungariæ* Regum feliciſſimæ recordationis, eximiæ clementiæ, non obſcura ſenſit argumenta, Suæ Ser. D. noſtri Clementiſſimi ſalutari admonitioni, ſine omni ulteriori dilatione pareat, ac hoc ipſum tam literis dato reſponſo, quam re & effectu ipſis teſtatum ſta-

tim reddat. Quod si fecerit, bene quidem, sin minus, extrema eversio & excidium Ill. & M. D. V. totique Marchionatui *Moraviæ* imminens certo certius erunt expectand. certum ac maturum ab Ill. & M. D. V. præstoland. responsum. Eandem feliciter valere cupio.

Datum *Zakolcæ* 18. Maji, Anno 1605.

Illustr. ac Magn. Dominationis Vestræ.

Amicus, Vicinus & Servitor.
Michael Czobor.

XCIV.

Mathias Archidux Austriæ mittit Joannem Grill ad Carolum de Lichtenstain Capitaneum supremum Moraviæ, ut cum eo de auxiliis adversus rebellem factionem Stephani Boczkay agat. dd. Viennæ 1605. die 12. Junii.

Mathias von Gottes Gnaden Ertz-Herczog zu Oesterreich, Herczog zu Burgundi ꝛc. Graue zue Tyrol ꝛc.

Wolgeborner lieber getreuer, in wichtigen gemainer Christenhait, so woll auch des Ereʒherczogthumbs Oesterreich, zugleich mit dem Marggrafſthumb Märhern angehenden sachen, haben Wir Hansen Grillen unseren Hoffdiener, und getreuen lieben zu dir abgefertigt; Ist darauff unser begeren, du wöllest in denen sachen, so Er mündlichen fürbringen wird, nit weniger Uns selbst allen völligen glauben geben, und Uns hierüber, weilen die sach kein Verzug leidet, dein mainung eröffnen; Sein dir benebens mit gnaden wol gewogen;

Geben in der Stadt Wienn den zwölfften Junii, Anno 1605.

Mathias.

H. K. von Krmberg.

Mat-

Matthias von Gottes Gnaden Ertzhertzog zu Oesterreich, Hertzog zu Burgundi ꝛc. Graue zu Tyrol ꝛc.

Instruction; Was bey dem Wolgebornen Unseren Cammerer und lieben getreuen Carln von Lichtenstain und Nicklaspurg, und Cziernahor und Bißkowicz Röm. Kayl. Mayst. Gehaimen Rath, und Landtshauptmann des Marggrafthumbs Mähren Unser lieber getreüer Johann Grill Unser Hoffdiener in unserm Nahmen, nach erbietung unser Gnadt, weiter für und anbringen soll.

Erstlichen werde gemelten Landtshauptmann genuegsamblichen bewust sein, in was höchster gefahr dies Ertzhertzogthumb Oesterreich mit und neben dem Marggraffthumb Mähren, umb der Rebellen, Turggen, und Tarttern Immerwehrenden Einfall gesetzt wird; also da man nit von beeden ländern aus zugleich, und mit gesambten hülffen denselben begegnet, woll zubesorgen, Sy mittelst, und sonderlichen, wan der Erbfeindt Christlichen Namens in aigner Person mit grosser macht hernach kombt, sy fürbrechen, und starck in diesen ländern mit entlicher Verwüst- und undtergang derselben gelangen mechten.

Diesem allen fürzukommben, haben Wir zu Unserer glücklichen herauskunfft von Prag, für hoch notwendig befundten, uns mit Jme Landtshaubtmann in aigener Person derowegen zuunterreden; Solle demnach obbemelter unser Hofdiener der Gril, sich alsbald auf den weg machen, bey gemelten Landtshaubtmann in unseren Namen anmelden, und ersuchen, da es anderst möglichen, und sein khan, ob er alsbaldt auf ein tag oder zween sich allher zu uns in aigner Person verfügen, zum fall aber solches nicht beschehen kundte, das wir doch in allwegen gern sehen, und für sehr nottwendig achteten, daß Er alsdann Jemandt andern in seiner stadt alsbaldt abfertigen wolte, weilen wir entschlossen den Rebellen auf diesen Land selbst Persönlichen zu begegnen. Und dannenhero guet wäre, daß unter einer zeit zugleich der feindt an beeden

orten

orten angriffen könte werden. Was er nun von dem Landtshaubtmann in antwort vernimbt, soll er uns dessen unverlengt, und alsbald berichten, sein Raiß auch befürdern. An deme beschicht unser gnedigster willen, und mainung. Signatum Wienn den Aielften Junji, Anno Sechszehenhundert und fünfften.

XCV.

Stephanus Boczkay Hungariæ & Transylvaniæ Princeps sollicitat Status Silesiæ ad rebellionem. dd. Cassoviæ Anno 1605. *die* 20. *Julii.*

Reverendissimis, Illustrissimis, Spectabilibus, Magnificis, Generosis, & Strenuis Dominis, Prælatis, Magnatibus, Nobilibus, nec non universitati inclytæ Provinciæ Silesiacæ, Statibus & Ordinibus &c. Dominis amicis nobis observand.

Stephanus Dei gratia *Hungariæ, Transzylvaniæ*que Princeps, & *Siculorum* Comes &c.

Reverendissimi, Illustres, Spectabiles, Magnifici, Generosi ac Strenui Domini amici nobis observandissimi. Salutem & amicitiæ nostræ propensam commendationem. Nihil nobis gratius, & optatius contingere potuisset, quam ut propius ad Reverendiss. Illust. Spect. Mag. Generosas, & Strenuas Dominationes Vestras accedere potuissemus, sed quod hoc tempore id propositi omiserimus, *Transzylvanica* ac istius Regni *Hungariæ* superioris crescentia arduaque negotia obstitere, enixuri, compositis utrobique ex sententia rebus, ad easdem, ut quam primum appellere queamus. Interim ut susceptorum bellorum, ob asserendas libertates patriæ, Regni videlicet nostri *Hungariæ*, ac impeditum usum religionis commodior progressus instituatur, Spectabilem ac Magnificum Dominum *Valentinum Drugeth de Homonna* Consiliarium nostrum, ac Comitem Comitatus *Zemplivienfis*, exercitibus nostris cis, & ultra *Danubium* militantibus in supremum Generalem Capitaneum præfecimus, ac istum cum plenipotentia absolutaque autoritate ablegavimus, ut omnium Statuum & Ordinum votis respondere queat. Quapropter Rmas Illust. Spect. Mages Generosas ac Strenuas Dominationes Vestras præsentibus amice requirimus, cum eisdem constet, nos ob interceptas libertates patriæ, vetitumque

usum

usum religionis avitæ, in arma exsurrexisse, in tam laudabili proposito, Deo Opt. Max. grato, gerant nobiscum parem animum; siquidem ista Inclyta Provincia quoque olim Regimini *Hungarico* addicta fuerit, ac cum memorato Domino *Valentino Drugeth de Homonna* Generali nostro superinde agere, tractare, & concludere, quæ acta, & conclusa, rata, grata, & accepta habebimus, propensaque nostra benevolentia, ac amicitia eisdem reposituri sumus. Deus easdem conservet diutissime salvas atque incolumes. Datum in libera civitate nostra *Cassoviensi* 20. *Julji*, Anno Domini 1605.

Reverendissimarum, Illust. Spect. Mag. Gener. & Stren.
Dom. Vestrarum

Amicus benevolus

Stephanus.

Martinus Madachiany
Secretarius.

XCVI.

Carolus de Liechtenstain nunciat Rudolpho II. minorem quandam stragem militum Boczkayensium, & accelerationem auxiliorum postulat. dd. Hradisschtii, Anno 1605. die 6. Junii.

Der Röm. Kay. auch zue Hungern und Böheimb Königl. Mt. meinem Allergenedigisten Herren.

Allergenedigister Kaiser und Herr ꝛc.

Seider dessen E. Röm. Kayl. May. jüngst gethanen schreibens, berichte Ich dieselbe Allerunterthenigst, daß den 26. verschienen May sich der feindt, auf der Ungrischen seitten der March von Skaliz bies nach Slin und Malenowiz mit brandt begeben, welchem kheines wegs (wie ich zuvorn berichtet) geweret werden mögen, erstlichen, weilen es ein offenes Landt, Nacher, daß ich auf des Herren von Rzizian so starkes anhalten, und Vergwisung, daß der feindt bei seinen Pässen einfallen will, theils Reütterey nach Brumow geschükt, thails aber zu der Taya, zu verhüttung,

das von dannen aus Oesterreich der feindt nit einfalle, verordnet. Nachdem ist der feindt den Ersten Junii, aus übersehen und trunkenheit eines Haubtmanns, so auch darunter geblieben, in grosser anzahl, und wie die gefangenen aussagen, in die 6000. stark über die Mark geseczt, und die unserigen bei einen nahendt darbei ligenden Paß hinterwerts unversehens in denen schantzen überfallen; von dannen nach Gaya, welches Er (darumben, daß die burger verzagter weiß endtloffen) sambt 12. Dörffern verbrent: Umb Görling sich starck angenommen, und mit einen hauffen weitter gegen Prin zue straiffen, und brennen wöllen.

Nachdem aber der feind, den Georgen Hoidizky meinen General leittenandt, sambt der Reitterey dozumaln dorten angetroffen, nach langen scharmützeln, darbei der feindt in die 150. geblieben, hat er sich in der flucht zum Paß wieder zurukh über die Markh begeben, die Prucken hinter Jme abgeworffen, und thails, was nicht folgen khönnen, in die Markh geflohen, und ersoffen, darauff bemelte Reütterey in der nacht strax nachgezogen, der mainung den feind im läger zu überfallen, aber ¾ meil von leger, aus ursach etlicher Kosacken Unordnung, unser gewar worden, ausser dessen mit der hülff Gottes, hoffnung gewest, Ihr gantzes leger zutrennen. Mit deme allen aber, weilen, wie aus des Boßninek Thomassen, der dieses Volk führt, schreiben, so er einer Palfin, welche zu Görling ist, gethan, zusehen, daß viel ansehentliche leütt Jme geblieben, so hat Er sich mit seinen leger auf vier meil zuruk reteriret. Solches habe ich E. Röm. Kay. May. gehorsamist zuberichten, nit umbgehen wöllen, darneben aber zum allerunterthenigisten zubitten, dieweil auff das glük, so ainmal widerfahren, sich nit zuverlassen; zum andern, weil das Fueß-Volk, so als Pauern, wenig auff Ihr ehr gedenken, entlaufft, teglich weniger wird; zum dritten, daß sich durchaus nichts Wert; zum vierten, daß diesem uncosten, weilen der landtschafft, auf so grosse menig Volk, monatlich über 100. thaler aufgehet, zutragen unmöglich, wie dann theils Volk auch deswegen weg ziehen muß, daß eines theils unterthanen wegen armuth, theils wegen, daß Sy abbrendt, theils,

was

was Jnen das im landt gemusterte, und durchziehende Volk schaden zufüget, Jren zehenden Mann noch ainige Contribution zuerlegen vermogen; zum fünfften, das weil der feind der mainung, daß sich, da der Böhaimb, Schlesinger, und dergleichen hülffen in Mähren samblen, er sich gleichfals zur Gegenwehr samblen wirt, und sich zubesorgen, do er uns hülfloß fünde, sein Intent desto freyer verrichten möchte. Letzlichen, daß auch von guetr zeit so grosse unordnung in diesen lande eingerissen, Jch auch keinen gehülffen, ausser des Hoidiczki, ainigen Verstendigen tauglichen bevelchshaber nit habe, und also alles mit der unauffhörlichen mühe überwinden muß, in welchen ich aber in die leng allein nit tauern, sondern auch wegen der geschefft menig leichlich etwas versehen möchte, wie ich mich dann unsers Volks unremedirlichen unordnung, so viel als des feinds besorge.

Derowegen, dieweil, wo der feind von diesen Pässen nit were durch die hülff Gottes abgetrieben worden, und etliche grenitz-Schlosser nit weren erhalten, oder auffs könfftige Erhalten werden, also daß er mit dem anwesenden, und denen andern an der handt habenden hauffen sicherer über diesen Paß seczen können, Jch nit sihe, was Jme mit brennen unst streiffen nicht allein dieses landts, sondern bies an die Prager thor verhindern kann, Also bitte ich zum allerunterthenigisten E. Röm. Kay. Mt. Wollen zu erhaltung Jhrer Reputation, landt, undt leütt mit denen böheimischen, und anderen müglichen hülffen eylen.

Eüer Röm. Kayl. Mt. mich hiemit Allerunterthenigist entpfehlent. Datum Hradisch den 6. Junii Anno 1605.

Euer Röm. Kay. Mt.

Allerunterthänigst gehorsamister

S. Lichtenstein.

XCVII.

Carolus de Lichtenstain certiorem facit Rudolphum II. de quibusdam velitationibus inter militem Cæsareum & Boczkajanum, deque posteriorum clade. Denique ad acceleranda auxilia hortatur. dd. Hradischtii Anno 1605. die 10. Junii.

Der Röm. Kay. auch zu Hungern und Böhaimb Königl. Mt. meinem Allergenedigsten Herren.

C. C. Citissime.

Allergnedigster Kayser und Herr ꝛc.

Seider meiner jüngsten, von 6. dieses E. Röm. Kay. Mt. Allerunterthenigist gethanen Relation, berichte Ich dieselbe hiemit gehorsamist, das gestriges tags, auf vorher empfangene gewisse Kundschafft, daß der feind wiederumb mit einer andern anzahl Volks von Trentschin nach Ungerischen Brodt ziehet, Ich die Reutterey sambt zwenen fenhlein Fuß-Volk mit dem Hodiczky meinem General leyttenant, bemeltes ort zuentsetzen geschikt, welcher denselben tag einen hauffen gedachter feindt unter Brodt angetroffen, und denselben alsobalden in die Flucht geschlagen, heitigstags aber im zuruk ziehen nach Brodt, ainen andern hauffen der Feind mit einer anzahl Sturmleittern, und anderen zur belegerung gehörigen notturfften, so von Tyrna mit denen obgemelten von Trentschin zusammen zustossen kommen, und wie die gefangenen aussagen, über die vier tausent starck, und des besten auserlesenen Volks, so der Redei bei sich gehabt, gewesen sein solle, bey gemelten Brodt angetroffen, mit denen die unserigen strakx getroffen, bey drey hundert erlegt, alle wägen mit sturmleittern, und dergleichen bekommen, die übrigen der feind, weilen die unserigen in so geringer zahl, und nur bei acht hundert Pferdt starkh, sich aus dem Vortheil nit geben dörffen, sondern Jme dem feindt in der

der Ordnung nachsetzen müssen, seindt bies nach Tyrna, so sechs meil von Brodt geflohen.

Dieweilen dann hieraus zuspüren, daß des feinds Intent nimmer seye, das landt allein mit Prennen zu verderben, sondern nunmehr etwas einzunemen, und seinen Fuß zusetzen; Ich aber bey mir befinde, daß, wo dieser lender Grenitz recht versichert sein sollen, solches nit wohl auf andere gestalt geschehen kan, als daß vor der zeit, ehe der Türk Ins feldt kombt, mit gesambter der böhaimb, und Schlesinger hülff der feind von dannen getrieben, etliche Päß, so leichter, als diese weittschweiffige zuerhalten, eingenommen, und theils dessen von E. Röm. Kay. May. abgefallenen landts, damit der feind an unser Grenicz wegen mangel der Profiant, und anderer gelegenheiten, in grosser anzahl sich nit aufhalten möge, verhört werde, welches dann mit der hülff Gottes leichtlich geschehen kann, wann nur obbemelte hülffen ankommen.

Derowegen bitte E. Röm. Kay. Mt. Ich hiemit Allerunterthenigist, Sy geruhen dieselben offt gebettener massen nicht allein schleinig zu befördern, sondern auch die Schlesischen Fürsten und Stendte Allergenedigist dahin zubewegen, damit dasjenige Volk, so der Herzog von Teschen zu Roß und fuß beisamen hat, und ohne des müßig auf der grenicz ligt, ganz und gar zu uns stossen möge.

Ausser und in Verbleibung dessen, wo der feindt mit grösserer macht in dies lande dringen solte, hetten E. Röm. Kay. Mt. selbsten Allergenedigist zuerachten, was auf solchen fall denen benachtbarten ländern vor gefahr darauff stünde, und viel gefehrlicher denenselben sein wurde, sich als dann allein, alß Jtzt mit gesambter hülff und handt zuschützen, Sy auch auf solche gestalt, da wir zusamen ruken, unterdessen sicherer verbleiben khönnen, dann die Vernunfft giebt, wofern der feindt bey uns ein gesambte macht spürete, Er sich ausser seiner grossen gefahr nit theilen könte.

Wolte E. Röm. Kay. Mt. Ich hiemit allerunterthenigst nit verhalten. Mich deroselben gehorsamist entpfehlendt.

Datum Hradisch den 10. Junii Anno 1605.

Euer Röm. Kay. May.

Allerunthenigst gehorsamister
S. Lichtenstein.

P. Script.

Dieses schreiben habe ich aus ursachen etliche tag aufgehalten, daß Ich in meinung gewest, es wurde sich unterdessen etwas mehres schriefftwürdiges verlauffen; das der feindt nit wenig schaden gelietten, vernemen E. R. Kay. Mt. aus dieser beilag. Ich bleib der genczlichen hoffnung, wann nur die hülffen balder khämen, und wie die böhaimische, also die Schlesische mit gesambter macht mit uns über die grenitz ruken wolten, das unzweifentlich viel der Ungrischen Herren, sich alsobalden wider E. R. K. Mt. ergeben wurden. ut in literis.

Meine beflissene, und gancz demüetige Dienst, neben wüntschung aller glückseeligkait von Gott dem Almechtigen seindt E. G. allezeit bevorn. Ich hab nit unterlassen können, das Ich die ungelegenhait, so bei uns die vergangene zeit durch unsere feindt getriben worden ist, des Herren G. nit angezaigt hette; dann wie mein gnediger Herr gestern von uns weg gezogen, und sich auff den weg begeben, der da er nach von Prag auff war, hat mit E. G. weitleaüfftig von allen notturfftigen sachen geredt, hat mir gar ernstlich bevohlen, Ich solt E. G. vielmahl, und offt schrifftlich anzaigen von allen, was sich die zeit zuträgt, welcher, was Er bei dem Botschkay handlen wirdt, Ist E. G. nicht unbewust.

Darumb thue ich E. G. zuwissen, daß unter diesem Kriegs Volk, so bey der Tyrna, und unten liegt, unter den fürnembsten haubtleütten deren vier seindt, ain grosse unainigkait und zwitracht tag

tag und nacht entstehet, und in dem laüffen sie hin und her, biß-weilen zu uns, biesweilen ins Mährerisch hinaus, und machen solche tribulation, die unmöglich ist zum ausssprechen; zu nechst haben sich Ihr viel bies auf Hungerisch brodt hinaus begeben gehabt, da haben sie aber ein dapfferen Stoß gekriegt, wie Ich vernommen, und seindt mit grosser Furcht so eylendt zuruk geflohen, daß sie am vergangenen freytag bies über den Weisenberg genahet haben, welches da die Türken unb Tarttern sahen, haben sie mit schimpf-wort, und lachen empfangen. Jetzt aber seindt sie alle mit einander so still worden; daß man nichts von Ihnen hören, noch wissen kann. Das khan Ich E. G. auch nicht verhalten, daß dieselbige tyrannische feinde sindt mit uns eben so übel, wo nicht erger umbgangen, als mit unseren nachbarn, dann es ist uns, und den unserigen all hab und gutt entnommen worden; In dieser Herrschafft alle dörffer, und märkt zu Pulffer gemacht seindt; Es seindt der unterthanen meines herren über 400. umbkommen, und niedergeschlagen. Der weiber, kinder, und beedes standts leütten, über ein tausend abgeführet worden, wie sie aber, mein Ich die gottlose leütt noch bieshero Raslen, und Scharnen der armen schweiß und blutth, daß kann schrifftlich nit vermeldet werden. Von diesen sachen hab Ich E. G. anzeigen wöllen, und wird sich weiter noch etwas begeben, das will ich E. G. nach unterrichtung und bevehlung meines herren, zum allergeschwindesten wissen lassen. Hiemit uns alle mit einander Gott dem Allmechtigen bevohlen.

Gegeben auff dem Berentsch den 12. Junii Anno 1605.

P. script.

Jetzunder hat man mir vor gewiß angezeiget, daß der Tartern 6000. durch den Weissenberg herziehet, und darneben grosse menge der anderen Kriegs weser. Darumb E. G. wird sich wissen zu versehen.

XCVIII.

XCVIII.

Archiduces Auſtriæ prætenſa Rudolphi II. ſiniſtra valetudine ſibi Mathiam Gubernatorem Hungariæ caput & columen domus Auſtriacæ conſtituunt. dd. Viennæ 25. *April.* 1606.

Nos Conſul & Senatus *Bohemo-Brodæ;* Notum facimus tenore præſentium univerſis & ſingulis, & præcipue quorum interſit eas legiſſe; Infra ſcripta vidiſſe, legiſſe, audiviſſe; & cum ſuo originali contuliſſe, & de verbo ad verbum conformia reperiſſe, quæ omnia hic deſcribi curavimus.

Cum rerum præſentium deplorato ſtatu perdita jam pene *Ungaria*, & Inclytæ domus *Auſtriacæ* Provinciis *Ungariæ* Regno vicinis devaſtatis, aliisque multis de cauſis palam (proh dolor) conſter, Sacram *Cæſaream Majeſtatem*, Dominum fratrem & patruelem noſtrum obſervandiſſimum ex quadam animi indiſpoſitione & infirmitate, quæ ſua periculoſa intervalla habet, in gubernatione Regnorum & provinciarum minus ſufficientem, & idoneam eſſe, ita ut iis a Deo ſibi commiſſis, eo, quo par eſt, modo, præeſſe nequeat; Hiſce aliisque rationibus evidentibus adducti: Nos *Mathias*, *Maximilianus*, *Ferdinandus* & *Maximilianus Erneſtus* Archi-Duces Auſtriæ, fratres & Patrueles ingenti dolore permoti a nobis illud, quod a Deo & natura conceſſum eſt; negligendum non eſſe, merito conſiderantes, accelerandum nobis conventum eſſe. Verum non exiſtimavimus melius, ubi negotio hoc mature & bene deliberato nullum aliud remedium præſentius eſſe comperimus, quam ut vigore pactorum, & transactionum inter nos initarum, tum etiam hactenus laudabili a majoribus noſtris obſervata conſuetudine attenta *Cæſareæ Majeſtatis* indiſpoſitione ſuperius commemorata, caput nobis & columen domus noſtre, nempe Archi-Ducem *Mathiam* ſecundum noſtri ordinem, & feliciſſimæ recordationis avi noſtri Imperatoris *Ferdinandi* diſpoſitionem nobis in hac cauſa ſeligamus, & ore, & corde unanimi conſtituamus; ſicut tenore præſentium omnes nos tam nomine noſtro, quam eorum, qui minorennes ſunt, omnem in eundem poteſtatem, & authoritatem, meliori quo poſſumus modo, conferimus. Et quicquid in negotio hoc arduo agendum, deliberandumque ſit, tam apud *Summum Pontificem*, dominum noſtrum colendiſſimum, quam etiam apud Sereniſſimum *Hiſpanorum* Regem, & fratrem, & patruelem noſtrum chariſſimum, Archi-Ducem *Albertum*, aliosque Principes nos

omnes

omnes ſimul firmum & ratum habituri ſumus. Ita tamen, ut in quibuscunque rebus negotium hoc concernentibus conſilio & opera noſtra indiguerit, ad requiſitionem illius ad ea omnia parati ſimus. Quodſi etiam Sacrum *Romanorum* Imperium propter easdem cauſas allatas de eligendo *Romanorum* Rege deliberarit, nos omnes in unicum hunc, quem natura poſt Imperatorem primum dedit, videlicet Archi-Ducem *Mathiam*, fratrem & patruelem noſtrum chariſſimum conatus noſtros impendemus, & alium nullum quoad nos promovebimus. Attamen cum ſine ſedula ac fideli Conſiliariorum, miniſtrorum, ac ſubditorum noſtrorum opera tantum, tamque grave negotium expediri commode non poſſit; Nos eorundem ſecuritati nihilominus hoc modo providendum eſſe putavimus, eoque majori, quotiescunque opus, aut ab eorum uno vel pluribus petitum fuerit, illos in protectionem noſtram, a quocunque etiam noſtræ literæ ſecuritatis datæ fuerint, nos omnes Archi-Duces ſimul clementiſſime recipiamus.

Ea in ſupradictis rebus cunctis noſtra eſt expreſſa voluntas & ſententia, quæ ut omnia firma, & perpetuo rata ſint, transactionem hanc manibus noſtris ſubſcripſimus, ac ſecretioribus ſigillis comprobavimus.

Actum Viennæ 25. Aprilis, Anno 1606.

Mathias, Maximilianus, Ferdinandus, Maximilianus, Erneſtus.

In cujus rei teſtimonium literas haſce noſtras ſigillo civitatis noſtræ munitas, & obſignatas eſſe voluimus, *BohemoBrodæ* 24. *Maji* An. 1608.

XCIX.

Stephanus Zlichaczi Jaroslao Szak Præfecto caſtri Hunno-Brodenſis varias ſuas operas circa reconciliandam cum Stephano Boczkay pacem nunciat. Queritur contra Moravorum ingratitudinem. dd. Trenczinii 1606. die 26. Maji.

Generoſe ac nobilis Domine Compater obſervande poſt ſalutem & mei Commendationem &c.

Redditæ ſunt mihi literæ Dominationis veſtræ in quibus congratulatur reditui meo ex ſuperiori *Hungaria*, pro qua ſumma in me benevolentia eidem ago magnas gratias, gratulor etiam Dominationem veſtram bene valere. Poſtulat etiam Dominatio veſtra a me ut eidem ſignificarem, quo in ſtatu pacificationis negotium conſiſtat: quantum in me fuit, tam anno præterito, quam hoc anno etiam cum pe-

riculo vitæ meæ, negotium hoc pacificationis, non ſine infinitis laboribus & ſumptibus meis promovi. Video tamen in ſolius præpotentis Dei voluntate tam pacem quam ipſa arma conſiſtere. Orandus itaque eſt omnipotens Deus, ut parcat jam tandem effuſioni Chriſtiani ſanguinis. Effeci tamen apud illuſtriſſimum Dominum *Bockay*, & reliquos dominos *Ungaros*, ut rurſus de tractatione pacis hujus me *Viennam* ad Suam Serenitatem mitterent. Credat certo Dominatio veſtra, Domine compater, quod *Tranſylvania*, & ſuperior pars *Hungariæ* externorum Capitaneorum & Gubernatorum crudeli & plane tyrannica gubernatione ita ſint exacerbati, ut niſi præveniatur, parati erunt ſe *Turcico* Imperio ſubjicere, qui illis non ſolum libertatem & legum ſuarum conſervationem, ſed & aureos montes promittunt. Intellexi & ea, quæ ad me de caſtro *Hodolin* ſcribit, ad quæ mihi hoc tempore reſpondere difficile eſt; quandoquidem *Avxilla* nondum eſt in poſſeſſione mea, ſed neque Pax vel cum *Turcis*, vel nobiſcum adhuc eſt, quæ ſimul & ſemel debebit fieri. Non poſſum non confidenter & quidem graviter conqueri Dominationi Veſtræ, anno præterito ego *Moraviam* multis beneficiis affeci, ita ut poſt reditum huc meum, ne unum omnium perdiderim, cum tamen teſtor Deum tam *Turcorum*, quam *Tartarorum* arma multoties ſenſiſſet. Inſuper ingentibus laboribus & expenſis in condeſcenſione ignis hujus toti reipublicæ *Chriſtianæ* nocivi usque modo laboravi, & nunc laboro.

Habeo ego & Conjunx mea aliquas veſtes & reculas incluſas in caſtro noſtro *Hodolin* in valore circiter duorum vel trium millium florenorum, rogavi ipſe, interceſſit quoque penes me Sereniſſimus Archidux *Mathias*, ut mihi illæ antequam pereant penitus & putreſcant reſtituerentur; denegatum tamen mihi eſt, & libentius volunt ut ibi pereant quam nobis reſtituantur. Quid igitur mihi a Dominis *Moravis* ſperandum pro tantis meis laboribus, ſi ex meis ita mecum agitur. His diebus, me abſente miſerat Conjunx mea currum in *Hodolin* pro quibusdam pulvinaribus ſuis, quæ non erant incluſa, neque ſub ſigillo Commiſſariorum comprehenſa; Caſtellanus caſtri omnes conjugis nuncios verberavit, captivavit, vituperiis affecit, & ſic cum ſumma ignominia & injuria noſtra, tandem remiſit illos vacuos. Miſi heri triceſimatorem *Zlaueum Brodam* ad Dominationem Veſtram, pro panno aliquo in neceſſitatem meam coëmendo, credo illum jam apud Dominationem Veſtram eſſe. De cætero Dominationem Veſtram bene valere deſidero. Datum in *Thermis Trinczinenſibus* 26. *Maji* Anno 1606.

Dominationis Veſtræ Amicus & Compater paratiſſimus

Stephanus Zlizchazi.

C.

Legati Statuum Bohemiæ missi ad pacificandam rebellionem Hungaricam multis suadent Rudolpho II. Imp. accelerationem pacis cum Turca propter summum provinciarum adjacentium periculum. dd. Viennæ 1606. die 2. Septembris.

Aller Gnädigster Khaiser, König, und Herr.

Dennach Euer Khay. und Khönigl. Mayt. in verschiener Zeit des Königreichs Böheimben und demselben incorporirter Länder Stenden auf gehaltenen Land-und Fürsten Tägen allergnedigst zuerkennen geben lassen, welcher gestallt Euer Kay. Königl. Mayt. nach laut deroselben geliebsten Hr. Brudern, Irer Durchl. Ertzherzog Mathiaßen zue Oesterreich, allergenedigist gegebenen Vollmacht, wegen des verschiener Zeit im Königreich Hungarn erfolgten aufstandes und empörungen, gewisse Friedens Artigkell geschlossen und aufgerichtet, Welche zu besserer Standhafftigkeit nicht allein von E. Khay. Mt., sondern auch von dem Königreich Böheim und demselben incorporirten Landen confirmirt und bestettigt werden sollten, und darumb E. Khay. und Kön. Mat. allergenedigist begeret, daß aus gemellten Dero Königreich und Ländern gewiße Personen deputirt, und mit genugsamer Vollmacht anhero abgefertiget wurden welche alles das, was zu Beförderung deß Friedens dienlichen pro Dignitate Euer Kay. und Königl. Mayt. sowol des Königreichs Behaimben, und denselben incorporirten Ländern verrichten sollen; Alß haben die Stende wolgedachtes Königreichs Behaimb, und der einverleibten Länder, unsere Persohnen darzu vermocht, geordnet, und abgesendet, und seynd Wir derentwegen nunmehr, Gott lob, glücklich alhier in Wienn angelanget. Sintemahl Wir aber vber unsere Zuversicht und Hoffnung des Königreichs Hungarn Abgesanten alhier nicht angetroffen, auch keine gewisse Nachrichtung haben können ob? und wann dieselbe alhier anlangen möchten, darneben aber auß vnder-

schiedlichen Orten in glaubwürdige Erfahrung kombnen, daß der Türckhe, deren bies anhero vorgelauffenen, und gepflogenen Friedens tractation vngeachtet mit starker Hörßkrafft sich bey Ofen samble, vnd im Anzuge seye, auch sich verlautten laße, daß Er der Türke, da je ein Fried geschlossen werden sollte, solchen ohne die Hungern, und die Hungern ohne Jhn den Türckhen nicht schließen wollten, danhero zubeförchten, dieweil der Feindt albereitt in Anzuge und zum Kriege wolgerustet ist, daß Er gar leicht, nicht allein der übrigen Hungerischen Vestungen, und des Landes Oestreich, sondern auch des Marggraffthumbs Mähren, und Schlesien, welche Länder in Jhren frontien gar offen und bloß und den Hungerischen Gränitzen am negsten sein, so woll der andern nachfolgender Länder und Königreiche (welches genediglich Gott verhütten wolle) mechtig werden könnte. Dann Euer Kay. und Königl. Mt. allergenedigst zuermessen hat, wie schwer denen albereith an Volckh, Rustung, und gelde erschöpften Landen, auf solchen Fall, an Jetzo, vmb eüßeriſter Armut willen der Vnterthanen vnd Einwohner, eine eilende und genugsame Hülffe von Jhnen so viel uns Jhre Gelegenheit bewust, aufzubringen seyn wurde, vnd wen gleich ein Aufboth geschehen sollte, daß doch solches nur ein unbewertes und ungeübttes Volckh zusammen bringen möchte, welches einen so eylenden geschwinden Feind nicht zubegegnen wuste, auch in großen Schröcken, mehr ein Confusion alß Defension anrichtete, vnd ungeachtet der Türckh dieses Jahr villeicht nicht so stark im Felde sein mag, alß Er in vorgehenden Jahr gewesen, Er dennoch mit seiner jetzigen Macht die Gegenwöhr vbertrifft, und menschlicher weiß solchen Impetum abzutreiben den Landen fast unmöglich fallen wollte, und ob uns wohl unterthänigst bewust, daß Euer Kay. und Khönigl. Mayt. biß anhero, wie auch noch sich mit sonderlichen genedigisten und Vätterlichen Vorsorge bemühet, daß zu abwendung solchens großen Unhails das H. Römische Reiche, so wohl andere Außländische Christliche Potentaten mitt nothwendigen Hulffen E. Kay. und Königl. Mayt. zuespringen möchten, so empfindet doch E. Kay. und Königl.

Mayt.

Mayt. genedigst, daß es mit Erlangung solcher Hulffen schwer und langsam zugehet, auch da Sie gleich jeczo bewilliget wären, dennoch in der Eyl an denen Orthen, in welchen es nöttig ist, nicht sein, vnd unterdeß der Feind seinen Willen verbringen könnte, die Hulff aber nach erlittenen Schaden viel zu spatt kommen würde.

Demnach aber solche grosse vor Augen stehende Noth, auch stündlich zuwachsende und zunahende Gefahr anderst nicht, alß durch den gewünschten Fried, nebenst embsigen Gebett zue Gott, abgewendet werden mag, E. Kay. May. auch solches Mittel selbest für das beste allergenedigist erachtet, und darumb unsere Absendung anher allergenedigist begeret, und befohlen, Wir uns auch vermöge Unserer E. Kay. und Khönigl. Mayt. alß Unserm allergenedigsten Kayßer Khönig und Herrn gelaisten Eydes Pflicht, vnd dann aus rechter Treue und Lieb zu den allgemeinen Vatterland schuldigist erkhennen Euer Kayser. und Königl. Mayt. Dignitæt, Nutz vnd Wohlfarth in acht zunehmen und zubefördern, dargegen Schaden, Vnglückh, noth und Gefahr so viel mensch- und möglich abzuwenden und uns bey diesem Hochwichtigen und der ganzen Christenheit Hochangelegenen Werkh also zuerweißen daß wir es gegen Gott Eur Kay. Mayt. Vnsern Principalen, und der werden Posteritæt auch in unsern gewissen verantworten können.

Als haben wir der Notturfft zuseyn aller vnterthänigst erachtet Eur Kayser und Königl. Mayt. dieses alles waß obstehet gehorsambist anzudeüten, mit unterthenigister gehorsambister Bitt eß geruhe Eur Khay. und Khön Mayt. hierinnen uns nicht ungenedigst zuuerdenken, sondern solches in allergenedigiste Erwegung zuziehen vnd ohne Vnser Maßgeben Anordnung zu thun, weil periculum in mora und der Friedens Anstand mit den Türcken in wenig Tagen zu Ende lauffet, daß solch angefangenes Friedens-werk zu einen Hochgewünschten glücklichen Ende volbracht: so woll alle Dero selben Königreich und Lande, Ja die ganze Christenheit vor größern Vnglückh eüßeristen verderb vnd Vndergang gerettet werden möge. Solches wird der Allmächtige Gott Eur Kay. und Khöniglichen Mayt. mit gesunden langen Leben glückseeligen Re-

girung auch Uberwündung aller Feinde und Wiederwertigen reichlich erstatten, vnd umb Euer Kay. und Königl. Mayt. seindt daßelbe nebenst Unsern Principalen Wir in tieffester Demuth mit unterthänigisten gehorsamsten Diensten Jederzeit zuverdienen bereith vnndt beflissen Zue E. Kay. und Khön. Mát. beharlichen Kay. vnndt Khönigl. Genaden vnß unterthänigist empfehlende. Geben Wienn den andern Tag Septembris Anno 1606.

Eür Khay. und Khunigl. Mayt.

allerunterthanigiste vnd gehorsambiste Underthane vnd Diener

N. N. Der Stende deß Königreichs Behaimb vnd demselben einverleibten Länder zur Hungarischen Pacification Deputirte Gesandten.

CI.

Albertus Archidux Austriæ confirmat ceterorum Archiducum Austriæ unionem, & Mathiam Archiducem Gubernatorem Hungariæ caput & columen domus Austriacæ agnoscit. dd. Bruxellæ 11. *Decemb. Anno* 1606.

Cum Serenissimus Archi-Dux *Mathias* frater Noster Charissimus, Nobis miserit quandam transactionem per ipsum, nec non Serenissimos Archi-Duces, *Maximilianum, Ferdinandum* & *Maximilianum Ernestum* fratrem & patrueles nostros Charissimos factam, & singulorum manibus subscriptam, sigillisque Suis Secretioribus munitam; qua idem Serenissimus Archi-Dux *Mathias*, utpote post Sacram Cæsaream Majestatem persona major natu, a cæteris caput & columen Inclytæ Domus Nostræ *Austriacæ* constituitur, & quidquid ad ejusdem domus incrementum & conservationem necessarium, aut quoquo modo oportunum fuerit, deliberandi, agendique potestas illi confertur. Quin etiam si Sacrum *Romanum* Imperium de eligendo *Romanorum* Rege deliberarit, omnes in unum Archiducem *Mathiam* fratrem Nostrum Carissimum conatus suos sint impensuri, Consilia-

liarios quoque, & alios ministros, ac subditos quorum opera, uti necessarium fuerit, in suam protectionem se recipere promittunt. Cum idem Serenissimus Archi-Dux *Mathias* desideret, instanterque a nobis requirat, ut ejusmodi resolutionem ratam habeamus. Hinc est, quod fraterna benivolentia, qua illum semper complexi sumus, eidem in omnibus gratificari desiderantes, super dictam transactionem per Nos etiam ratificandam, & confirmandam libenter decrevimus, prout ratificamus, & confirmamus per præsentes, subscriptione nominis sigillique Nostri impressione corroboratas. Datæ *Bruxellæ* die 11. *Decembris* Anno 1606.

Albertus.

CII.

Supremi Judices Marchionatus Moraviæ nunciant Rudolpho II. quod propter novæ Statuum in Hungaria insurrectionis periculum conventum Slavkoviæ celebrent, petantque alium Locumtenentem Domino Ladislao Berka substitui. dd. Slavkoviæ die lunæ post Dominicam Oculi, Anno 1608.

Serenissime &c. *Vestræ Cæsareæ Majestati* nostra submissa & fidelia servitia significamus, & felix solatiosum in omnibus Regimen sincero corde exoptamus.

Gratiosissime Cæsar; nequaquam intermittere nobis conveniebat, ut ne Vestræ *Cæsareæ Majestati* in notitiam deduceremus, quemadmodum in Judicio terræ nuperno *Brunæ* habito, dum juxta consuetudinem antiquam & terræ constitutiones in loca nostra pro suffragiis audiendis die Veneris 7. præsentis mensis *Martii* convenissemus, quidam Domini terræ Incolæ de personis primariis Status utriusque Dominorum & Equitum in magno numero multo ac late effuso rumore comparuerunt, & in hunc sensum sui loco proloqui mandarunt, quod audiant: Status Regni *Hungariæ* iterum consurrexisse, atque Status Archi-Ducatus *Austriæ* exercitum conscripsisse, quod obtinuerint simul certam notitiam, quod & in hanc terram quidam populus militaris alienus advenire, & hinc inde grassari intendat, necessarium itaque judicaverint, rem in Judicium deferre, & hujus ratione cum supremis Dominis Officialibus, & terræ judicibus conferre, & quid ulterius pro conservatione hujus terræ, & bono *Vestræ Cæsareæ Majestatis*, ac emolumento patriæ nostræ in tam periculosis rebus agendum esset,

esset, consilium capere, petentes, juxta antiquam consuetudinem, ac constitutiones Marchionatus in consessum admitti, ut tale omnes insimul periculum tangens cordi sibi sumentes, brevi & diligenti indagine expenderent. Hic Dominus *Ladislaus Berka* contemnens morem consuetum & laudabilem, coram omnibus terræ Judicibus in verba aspera & inaudita erupit, quod suffragium de eo, an petitioni eorum satisfieri debeat, nec ne? nullus omnium dare velit, omnes desuper in testimonium vocando. Ad quæ ab omnibus responsum, & nervosius institum fuit, ut recogitet, quod hic nihil inconsueti, & antea fieri non soliti petatur, nam & hoc alias practicatum fuisse, revocetque in memoriam metum prioris incursus Tartarici, quid tum gestum fuerit? at ille voluntatem suam secutus in sententia perstitit. In qua dum a nobis derelictus fuisset, etiam in personam suam omne periculum, causæque defensionem assumsit, & primo, secundo ac tertio coram Dominis dictis publice contestatus est, se de quocunque rerum eventu responsurum. Intelligentes incolæ memorati, quod absque nostro unanimi consensu, totum suo arbitrio faceret. Post multas ei, ratione talis sui despectus, exprobratas querelas, & factam rememorationem extremi periculi, id etiam subjecerunt, quod nocturno tempore aperiantur portæ civitatis, in civitatem personæ suspectæ immittantur, denique ad nos querelam detulerunt; cum videant, quod Dominus Capitaneus de bono communi, & conservatione terrarum *Vestræ Cæsareæ Majestatis* nullam curam habeat, petierunt itaque, ut ad ipsos egrediamur. Verum nos Judicii supremi auctoritatem cordi habentes, & subselliorum jura tuituri, responsum hoc illis dari jussimus; quod eos requiramus, ut nos molestia non afficiant, nec in rebus & negotiis muneris nostri turbent, cum pridie illis intimatum fuerit, suffragia omnino audienda esse, cæterum nos omnino paratos esse, alio tempore, quandocunque illis videbitur, de illis rebus conferre, quæ necessariæ videbuntur. Sed illud a Domino locumtenente immutatum est, & ad Comitia juxta resolutionem *Vestræ Cæsareæ Majestatis* delatum. Hoc vero responso Domini incolæ minime contenti fuerunt, perpetuo præsens periculum ingeminantes, nos vero hac die ab iis recessimus, in crastino dum rursus in judicio congregati fuissemus, facta insinuatione & insinuato novo periculo, nos denuo, ut illis uniamur, & ab illis ne nos separemus, amicabiliter rogarunt. Desuper illis responsum datum, quod nos in nullo, quod pro bono *Vestræ Cæsareæ Majestatis*, & terræ erit, ab illis separare velimus. Finito autem Judicio, videntes nos, quod ob tantas animorum scissiones, & notabile periculum diutius res protrahi non possit, illis in-

intimavimus, quod eos inter nos admittere, ac cum illis pro rerum exigentia conferre velimus. Tum vero illi declararunt per missos, quod Brunæ amplius ob sibi suspecta omnia, & tot adversitates sibi factas se detinere nequeant, quare unanimiter conclusum esse, ut alibi conveniatur, consilia ineantur, *Vestræ Cæsareæ Majestati* scribatur, eademque oretur, ut aliam idoneam personam in officium Capitaneatus substituat, nam se se huic Domino Locumtenenti propter patriæ incuriam amplius fidere non posse. Denique nos instanter petierunt, ne ipsos hac in re derelinquamus, sed una cum illis in ejuscemodi constitutum locum egrediamur.

Nos itaque agnoscentes esse hac in parte juxta *Landfrid*, & pacis publicæ compactata obligatos, dum Judicium finitum fuisset, inter eosdem exivimus, & consentientes in locum conventus, hac die vesperi nos huc cum eisdem contulimus. Et cum, quid incolas terræ ad hoc induxerit, atque quid inter nos invicem actum fuerit, omnia late describantur in adjecto, ad literas has, & declarationem nos revocamus, hasque in omnibus ratificantes, humiliter petimus, ut *Sua Cæsarea Majestas* cum hac nostra humili notitia, qua nos ad alios Dominos Judices revocamus, gratiose contenta esse velit. Proinde nos *Vestræ Cæsareæ Majestati* in gratiosam protectionem submisse, utpote fideles subditos Domino Suo Gratiosissimo commendantes, omnem prosperitatem corporis, animique exoptamus. Datum *Slavkovii* die Lunæ post Dominicam Oculi An. 1608.

Vestræ Cæsareæ Majestatis

Fideles & submissi subditi.

CIII.

Status & Ordines Regni Hungariæ Ladislaûm Berka de Duba Supremum Capitaneum Moraviæ orant, ut suffragium suum apud Cæsarem interponat, quo pax Viennensis cum Turca inita confirmetur. dd. Posonii 1608. die 1. Februarii.

Illustri ac Magnifico Domino Ladislao Berka de Duba & Leip in Mezerich & Jarozlavicz, Sacræ Cæsareæ Regiæque Majestatis Consiliario, & Camerario, nec non Marchionatus Moraviæ Supremo Capitaneo, ejusdemque perpetuo Camerario &c. Domino & vicino nobis observandissimo.

Illuſtris & Magnifice Domine amice, & vicine nobis obſerv. Salutem, ſervitiorumque noſtrorum paratam ſemper, debitamque commendationem.

Florentiſſimum quondam *Hungariæ* Regnum quibus, & quantis calamitatibus hactenus fuerit obnoxium, ſupervacaneum eſſe videtur, hoc ipſum Illuſtri & Magnificæ Domi. Veſtræ pluribus recenſere, cum id ipſum ex aliorum quoque relatione, & literis, ſatis ſuperque eandem intellexiſſe non dubitamus. Fuit tamen illud, dum res *Hungarorum* collapſæ non erant, ſicut & nunc eſt, ſcutum fidei, murus defenſionis, antemurale vicinarum provinciarum, & orbis *Chriſtiani* propugnaculum, dum ipſi non a finibus ſolum hujus Regni *Turcas* prohibuerint, & propulſarint, proque fide, tranquillitate, & pace publica, partis inſignibus ex hoſte triumphis, victricia ſigna in patriam reportarint. Quo quidem tempore non patriam modo noſtram ab hoſtibus tutam extitiſſe, ſed & finitima Regna, & provincias virtute *Hungarorum* deſiderata ſecuritatis dulcedine gaviſa fuiſſe, nemini eſt obſcurum. Teſtantur monumenta majorum noſtrorum Chronicis demandata, quæ cum ſæviſſimis, ac truculentiſſimis iſtis inimicis fortia bella geſſerint, quæ prælia commiſerint, quas clades cruentas ab eis pertulerint, & quam invictis pene animis ſæpiſſime ad internecionem uſque procerum, & nobilitatis cum eis decertarint, uſque adeo, ut nulla ſit domus in *Hungaria* nomine digna, quæ aliquot bellis cum rabidis *Turcarum* & *Tartarorum* gentibus habitis, fortem aliquem ſuæ ſtirpis virum non luxerit, & deplorarit. Atque hoc pacto majores noſtri in *Hungaria*, veluti in quadam gladiatoria palæſtra, ultra, quam ducentis annis non pro ſe tantum, ſed tota *Chriſtianitate*, cum hac gente dimicarunt. Quorum ſane veſtigiis nos quoque minime degeneres inſiſtere, omneſque fortunas, & vitam, qua nihil charius habemus, defenſioni patriæ devovere, parati ſemper fuimus, ſed hoc retroacto quindecennali bello eo miſeriarum & calamitatis res noſtræ redactæ ſunt, ut nemini mirum videri debeat, ſi tot, tantiſque calamitatibus fracti, debilitati, & extenuati, pacem omnino amplecti debeamus.

De Statu vero Reconciliationis *Viennenſis*, fœderiſque *Turcici*, nova denique *Haydonum*, ex *Turcarum* inſtinctu inſurrectione plenam Illuſtri & Magnificæ Dominationi Veſtræ dare, & perſcribere informationem cenſuimus. Annum jam dudum elapſum eſſe, quod fædus cum *Turcis* per Plenipotentiarios Suæ Sacræ *Cæſareæ & Regiæ Majeſtatis* Domini noſtri Clementiſſimi Commiſſarios ita concluſum fuerat, ut Legatus cum munere honorario in ſpatio viginti aut triginta dierum ad ſummum

poſt

post conclusionem factam ad Portam *Othomanicam* proficisceretur. Quod cum transactis illis diebus præstitum non fuisset, multoties *Turcæ* per literas apud nos gravissime fuerunt conquesti, cur initæ pacis conditio munerisque honorarii transmissio non adimpleretur. Nos tamen illos spe, verbisque blandioribus lactavimus, quin imo etiam pluries, ne contra ictum fædus ullas in Regno practicas exercerent, neve fædus temere disrumperent, cum per literas, tum per nuncios requisivimus. At nos illi contra objurgantes, in hæc quæ sequuntur verba, nobis responderunt: Convenitne, inquiunt, vobis, ac *Germanicæ* nationi, qui synceri, & veraces dici, & haberi volunt, vestræque datæ fidei juramentis, sigillis, & promissionibus Commissariorum in persona Vestri Imperatoris existentium, fædus absque occasione rumpere, auxilia ubique in Imperio, & aliis provinciis continuo postulare? Rursum: Nonne in conclusione pacis, Plenipotentes Commissarii Vestri *Germani* nobis promisere, fore, ut spacio triginta dierum Legatus, & munera nobis transmitterentur? Nonne per plures literas Serenissimus Archidux *Mathias* Generalis nobis promisit, se effectui daturum, quod post elapsum terminum intra spacium decem, aut quindecim dierum Legatus & munera *Budam* expedirentur? Perquiratur igitur, quis initam nobiscum pacem frangendi, fædusque initum violandi occasionem dederit? Apparebit sane ex eo, quod cum iidem neque Legatum, neque munera usque ad hodiernum diem a termino præfixo transmiserint, non nos, sed ipsos peccasse, & deliquisse.

Porro quod ad modernam *Haydonum* insurrectionem attinet, Illustrissima ac Magnifica Dom. Vestra pro certo habeat, non aliam ipsis, quam pactatorum *Viennensium* in multis punctis violationem, petita auxilia primo a provincialibus, deinde ab Inclyto & Augustissimo *Romano* Imperio contra Reconciliationem *Viennensem*, rumorem denique novi futuri belli, occasionem insurgendi ex instinctu tamen *Turcarum* desumpsisse. Quam nisi cum magno totius Regni periculo tempestive avertissemus, antemurale hoc *Christianitatis* brevi in *Turcarum* manus devenisset. Ideoque Serenissimum Principem, ac Dominum Dominum *Mathiam* Archiducem Austriæ Gubernatorem nostrum Plenipotentiarium a Sua *Cæsarea Regiaque Majestate*, & toto hoc Regno nominatum & confirmatum ad conventum hic *Posonii* habendum rogare, & adigere coacti fuimus. In tantis siquidem miseriis, tantoque evidenti periculo constituti, id unicum remedium habere debuimus. *Christiani* namque sumus, cum *Christianis* etiam de cætero vivere, ac mori decrevimus. Quam ob causam Serenissimum Principem Archiducem *Mathiam* Guber-

natorem nostrum humillime requisivimus, ut in tempore curam nostri clementer suscipiat, neque permittat, ut Regnum hoc, quod ducentis & amplius annis, arma *Turcarum* acquirere non potuerunt, nunc dolo & astutiis consequantur. Proinde Illustrissimam ac Magnificam Dominationem Vestram hisce officiose rogamus, ut gratiam & authoritatem suam apud Sacram *Cæsaream Regiamque Majestatem* Dominum nostrum Clementissimum interponere non dedignetur, ne propter recensita antemurale hoc totius *Christianitatis*, & *Romani* Imperii pessumeat, ac potius pro suo favore efficere velit, ut quod semel conclusum, confirmatum, atque etiam privilegio & indultu Suæ Majestatis impressum, & ubique publicatum, illud in reali verbo solitaque synceritate *Germanicæ* nationis per promissionem & fidejussionem istius, & aliarum vicinarum provinciarum firmiter permaneat. Nec minus etiam ardenter, ac summis votis ab eadem postulamus, ne petita auxilia novi futuri belli contra commune initum fædus subministret, neve ullam venturi alicujus mali occasionem præbeat, cum multa exempla ob oculos habeamus, fidem semel datam temere non esse violandam. Recens est adhuc sanguis piæ memoriæ *Ladislai* Regis nostri, & multorum Nobilium, qui cum *Amurate Turcarum* Tyranno rescissa pace, memorando in æternum prælio ad *Varnam* occubuerunt.

Ex istis itaque omnibus enarratis Illustrissimam ac Magnificam Dom. Vestram diligenter rogamus, ut cum nihil injusti, quam quod pactata authoritate *Sac. Cæsareæ Regiæque Majestatis* Domini nostri Clementissimi conclusa, & ab eadem vigore sui Diplomatis bona fide in verbo suo Regio confirmata serventur, petamus, noster defensor, & protector manere velit; ne amor patriæ, & libertatis nostræ, conjugumque, & liberorum nostrorum conservatio in præsenti hoc periculo nos in desperationem inducant, & necessitate coacti alia oportuna remedia pro nostri permansione adhibere debeamus, maxime quod hæc omnia, quæ in conservatione pacis quæruntur, non in diminutionem authoritatis, & dignitatis *Sac. Cæsareæ, Regiæque Majestatis* Domini nostri Clementissimi, sed tanquam boni cives patriæ, & *Austriacæ* Domus studiosi, in emolumentum totius *Christianitatis* & Imperii *Romani* conjuncte vivere & mori intendamus. Quod reliquum est, Illustrem ac Magnificam Dominationem Vestram bene, & feliciter valere desideramus.

Da-

Datum *Posonii* ex Congregatione nostra prima die mensis *Februarii* anno Domini millesimo sexcentesimo octavo.

Ejusdem Illustris ac Magnificæ Dominationis Vestræ

Servitores, amici, & vicini

N. Prælati, Barones, cæterique Status & Ordines Regni Hungariæ.

CIV.

Confœderatio Mathiæ Gubernatoris Hungariæ cum Statibus Austriæ & Hungariæ adversus pacis Viennensis impugnatores dd. Posonii 1. *Februarii* 1608.

Nos *Mathias* Dei gratia Archidux *Austriæ*, Dux *Burgundiæ*, *Styriæ*, *Carinthiæ*, *Carnioliæ*, & *Wirtenbergæ* &c. Gubernator Regni *Hungariæ*, ac Comes *Habspurgi* & *Tyrolis* &c. Et Nos Prælati, Barones, Magnates & Nobiles, cæterique Status & Ordines Regni *Hungariæ*, nec non Archi-Ducatus inferioris, & superioris *Austriæ*, nunc in civitate *Posoniensi* congregati, universis & singulis harum nostrarum notitiam habituris memoriæ commendamus, & pro nobis, ac eorum nomine, a quibus missi sumus, testatum facimus; Quod cum nos ad sedandos, & componendos nocivos quosdam motus, & intestina dissidia, denuo ab *Haydonibus Turcarum* instinctu, & ratione transactionis *Hungaricæ*, & *Turcicæ* nuper conclusæ exsuscitata hic convenissemus, & nobis nihil æque prius vel antiquius habendum duxerimus, quam non modo hoc Regnum *Hungariæ*, sed etiam viciniora Regna & Provincias a præsentissimo eorum interitu vindicare. Ideo ne Regnum hoc propterea a Christianitate avelleretur, neve *Turcarum* depopulationi, cæteraque Regna & Provinciæ pateant, placuit nobis, & in persona reliquorum Statuum nunc absentium, nos invicem aucta necessitudine confœderare, firmumque & inviolabile fœdus inire, prout præsentibus quoque munivimus, & confirmavimus ea conditione, quodsi nimirum temporis successu propter vel contra transactionem *Viennensem* & *Turcicam* nuperrime conclusam, quam servare intendimus, nobis, Regnis, provinciis, & patriis nostris, aut eorum communitatibus & confœderatis hostis, aut turbator aliquis ingrueret, ex

tunc nos, ac omnes Status, & Ordines tam Regni *Hungariæ*, quam Archi-Ducatus inferioris & superioris *Austriæ* mutuis auxiliis, & suppetiis nobis, & nostris commembris & confœderatis non defuturos, sed tanquam in communi periculo nos & nostros omnes & singulos ratione pacis & confœderationis hujus interessatos tueri, defendere, juvare, ac propterea simul vivere, & mori teneri, & obligatos esse. In cujus fidem, testimonium, & certitudinem, perpetuamque firmitatem, hasce nostras sub sigillis & chirographis pro futura cautela dandas duximus, & expediendas. Actum *Posonii*, 1. die *Februarii* Anno 1608.

CV.

Confœderatio Statuum, Ordinumque Marchionatus Moraviæ cum Legatis Hungariæ, inferioris superiorisque Austriæ &c. Ad Generalem Conventum in Ewaneziez *missis, facta die* 19. *Aprilis Anno* 1608.

Nos *Valentinus Leepes* Electus Episcopus *Vesprimiensis*, Sacræ Cæsareæ, Regiæque Majestatis Consiliarius &c. Universis & singulis harum nostrarum notitiam habituris memoriæ commendamus, & pro nobis, ac eorum nomine, a quibus missi sumus, testatum facimus, quod cum ad sedandos, & componendos nocivos quosdam motus, & intestina dissidia, denuo ab *Haydonibus Turcarum* instinctu ratione transactionis *Hungaricæ* & *Turcicæ* non ita pridem conclusæ, exsuscitata, Conventus *Posonii* habitus fuisset, in quo ad vindicandum a præsentissimo interitu *Hungariæ* Regnum, ne a Christianitate avelleretur, & viciniora Regna & provincias, ne *Turcarum* depopulationi paterent, placuisset præfato Serenissimo Principi, & Ordinibus Regni *Hungariæ* & *Austriæ* arcta necessitudine invicem confœderari. Visum fuisse nobis hic congregatis, magnis de causis eam confœderationem ad nos etiam extendere, ac proinde firmum, & inviolabile fœdus inire, prout præsentibus munivimus, & confirmavimus ea conditione. Quodsi nimirum temporis successu propter vel contra transactionem *Viennensem* vel *Turcicam* nuperrime conclusam, quam servare intendimus, vel qualemcunque aliam ob causam justam & legitimam. Nobis, Regnis, Provinciis, & patriis nostris, aut eiusdem commembris, & confœderatis, hostis aut turbator aliquis ingrueret, ex tunc Serenissimum Archi-Ducem, & omnes Status & Ordines, tam Regni *Hungariæ*, quam Archi-Ducatus inferioris & superioris *Austriæ*, & nos memorati

rati Status atque ordinis dicti Marchionatus *Moraviæ* mutuis auxiliis, & ſuppetiis nobis, & noſtris commembris, & confæderatis non defuturos; ſed tanquam in communi periculo nos & noſtros omnes & ſingulos ratione pacis & confæderationis hujus intereſſatos, tueri, defendere, juvare, ac propterea ſimul vivere, & mori, teneri, & obligatos eſſe. In cujus rei fidem & certitudinem, perpetuamque firmitatem haſce noſtras ſub ſigillis, & chirographis futura pro cautela dandas duximus, expediendas. Actum *Ewanczicz* in generali Congregatione decimo nono *Aprilis* Anno milleſimo ſexcenteſimo octavo.

CVI.

Rudolphus II. in Comitiis Generalibus Pragenſibus Statibus Regni Boëmiæ commendat Mathiam Ducem Auſtriæ, & Gubernatorem Hungariæ in Exſpectantem Regni, & ſucceſſorem ſuum eſſe declarandum ſuadet. dd. Pragæ 1608.

Sua Cæſarea Majeſtas *Hungariæ* & *Bohemiæ* Rex, Dominus noſter Clementiſſimus promptitudinem omnium trium Statuum Regni hujus *Bohemiæ* ſubditorum ſuorum fidelium dilectorum, quod ad hæc a Sua Cæſarea Majeſtate indicta Comitia Generalia tanto numero obedienter convenerint, & ita voluntatem Suæ Majeſtatis Cæſareæ adimpleverint, ſingulari gratitudine excipit; ſimul & notum facit, quod Cæſarea Sua Majeſtas per hæc tempora ſæpe recogitaverit, ac in memoriam ſibi revocare dignata ſit, multa fidelia, grata, & proſicua ſervitia, quæ fideles & obedientes Status Regni hujus Bohemiæ Suæ Majeſtati Cæſareæ ſtatim ab eo tempore (quo Deus Omnipotens Suam Cæſaream Majeſtatem in Regem & Dominum eis conſtitere, & dare dignatus eſt) omni alacritate exhibuerunt, ac præſtiterunt, non ſolum notabilia pecuniaria ſubſidia pro bono totius Chriſtianitatis ſuppeditando, verum & in omnibus aliis exortis neceſſitatibus vitam & bona ſua profundendo. In quibus omnibus non tantum honeſti amantem animum ſuum, deſiderium ad propagandum honorem & gloriam Dei, Superioritatisque ſibi a Deo ordinatæ, ſtudium conſervandæ patriæ felicitatis, ut fideles ſubditi declararunt, verum etiam aliis Suæ Cæſareæ Majeſtatis ſubjectis Regnis & terris laudabili exemplo fuerunt, quod imitarentur. Et quidem Sua Cæſarea Majeſtas citra omne dubium certa ſpe erigitur, quod hæc etiam futuris temporibus fideliter ac obedienter facturi ſint, ac executuri. Quare talis tantaque Suæ Maje-

je-

jestati Cæsareæ in variis occasionibus exhibita fidelitas, & subditorum amor exposcit, ut Suam Cæsaream Regiamque gratiam retribuat, atque invicem hanc præcipuam paternamque redhibeat curam, ut iisdem Statibus suis fidelibus, atque charis subditis non solum præsenti tempore Regiminis sui varia grati animi sui testimonia præbeat, verum cumprimis id opere, & paterne prospiciat atque efficiat, ut in futura tempora Regnum hoc cum terris ei appertinentibus in pacifico & tranquillo statu conservetur, inter fideles subditos, harmonia, amor, & concordia floreat, contra propulsentur omnia, quæ discordiam, & inquietudines generare possunt. Atque idcirco Sua Majestas Cæsarea super hæc omnia animo volvens fluxarum rerum vicissitudinem, ac cumprimis commune omnibus hominibus mortis fatum, & permetuens, ne Regnum hoc Bohemiæ, terræque illi incorporatæ absque capite, & regente derelinquantur, hicque casus in exitium Regni emergat, quemadmodum in circumjacentibus Regnis, & terris id hodie experientia demonstrat. Qua de causa paterna sollicitudine istiusmodi periculis præveniendum esse in tempore vitæque suæ diebus censet & constituere, quod si Deus Omnipotens Suam Majestatem Cæsaream absque hæredibus virilis sexus legitime procreatis de hoc mundo evocare dignaretur, ut Regnum Bohemiæ & terræ ei appertinentes jam Domino & Rege provisæ essent, ac proinde ab omnibus inquietudinibus, & disturbiis vacuæ existerent. Ob quam rationem etiam ob supplicem petitionem, & frequens Suæ Cæsareæ Majestati propositum desiderium Serenissimi Principis Domini *Mathiæ* Archi-Ducis *Austriæ*, Ducis *Burgundiæ, Styriæ, Carniolıæ*, Wirtembergæ, Comitis *Tyrolis*, Domini fratris sui senioris charissimi inclinata, comitia hæc omnibus Statibus hujus Regni decernere dignata est, in quibus id ab eis flagitatur, & gratiose petitur, ut (si Sua Majestas Cæsarea nullos, ut præattactum fuit, legitimos procedentes hæredes reliquerit) hoc inter se constituant; & virtute horum comitiorum efficiant, ad quod Sua Cæsarea Majestas, utpote Rex Bohemorum Statibus plenarium consensum suum tribuit, ut nominatus Archi-Dux *Austriæ Mathias*, utpote carissimus frater senior (si hoc apud eosdem ordinate, & debite juxta privilegia, & libertates eorum quæsiverit) Dominus eorum & Expectans Regni Bohemiæ declaretur, nemoque alius præter Archi-Ducem *Mathiam*, post Suæ Majestatis Cæsareæ ex hoc mundo decessum, in Regem Bohemiæ eligatur. Reponitque Sua Cæsarea Majestas, in supra nominatis Statibus Regni Bohemiæ fidelibus dilectis suis plenam & integram fiduciam, quod consideraturi prætactas graves, legitimasque causas huic gratiosæ petitioni subscribent, & se Suæ Maje-

sta-

jestatis voluntati prompte conformabunt, hanc denique tam sibi quam patriæ suæ bono prospicientem his comitiis accurabunt, & omni diligentia exequi non intermittent. Sua Majestas Cæsarea vero, uti & Sua gratia Archi-Ducalis Mathias Dominus frater Suæ Majestatis (si in hoc Status Regni consenserint, & Suæ Archi-Ducali gratiæ de certa expectatione provisum fuerit) specialibus ac sufficientibus reversalibus id roborabunt, ut ne Statuum Regni hujus Privilegiis, libertatibus, bonis, & laudabilibus consuetudinibus, atque constitutionibus in præjudicium & damnum nunc, aut futuris temporibus vergere possit, minus debeat. Non tectum esse inclytis Statibus Regni Bohemiæ, quod Suæ Majestatis non alia quam pacis sint studia, isque civium & subditorum suorum commodis intentissimus nihil aliud, quam quod Regno, & terris ei appertinentibus, simul & ipsis fidelibus subditis profectui & bono esse possit, quærere, ac gratiose paterneque procurare intendat, quapropter Sua Majestas Cæsarea minime dubitat, quod inclyti Status hanc dignitatem & Regiam sublimationem Suæ Archi-Ducali Serenitati Domino fratri Suo carissimo cum clausulis tamen & exceptionibus supra scriptis favebunt, placidabuntque; nam omnia, quæ in futurum damna Regno huic evenire possent, tam bene is, ac Sua Majestas Cæsarea antevertere conabitur. Qua in re Inclyti Status Majestati Suæ Cæsareæ submisse & alacriter Suam voluntatem consensumque præbebunt.

Quod Sua Majestas Cæsarea omnibus communiter, & cuilibet specialiter singulari Sua Cæsarea Regiaque gratia pensare, & præmiare non intermittet, quemadmodum etiam omnia, ut supra dictum est, sufficientibus reversalibus, quod hæc eorum privilegiis, libertatibus, laudabilibus consuetudinibus, & Regni constitutionibus, nunc aut temporibus futuris nulli præjudicio esse debeant, providere satager, verbo omni tempore omnium & singulorum Gratiosissimus Imperator, Rex ac Dominus esse, & perseverare velit. Datum Pragæ 1608.

CVII.

Articuli, quos Mathias Archi-Dux Austriæ & Gubernator Hungariæ Rudolpho II. & Statibus Regni Bohemiæ in Comitiis Generalibus anno 1608. proposuit.

Ut Status Regni Bohemiæ pro conservatione & defensione castrorum in limitibus ac confinibus Hungariæ existentium, quæ totius Christiani-

tatis antemuralia ſunt, certas collectas ac præſtationes annuas decernant, in his militem ſuum proprium habeant, & ſuſtentent, ac futuris temporibus tyronem militem in præſidia illorum caſtrorum ſubmittant. Pro conſervatione fortalitii Ugwar, & urbium in Bannatu ædificatione, munitione, & annona certa ſumma pecuniæ per aliquot annos concurrant, pro qua recipienda hominem ſuum, vulgo Czahlmeiſter conſtituant. Stipendium militibus in his caſtris & fortalitiis exiſtentibus debitum, ac intermiſſum a temporibus Boczkay, qui eos in illa recepit, usque ad tempus præſens exſolvatur, ac futuris temporibus ſubſidia & ſolutiones militi in his caſtris exiſtenti (quem ſuſtentare ad Regnum Bohemiæ ſemper ſpectat) omni anno tempeſtive, debite, ac ordinate deponantur.

Cum ſua Archi-Ducalis Serenitas de proprio ſuo peculio in mille quingentos equites, & tria millia peditum, qui Statuum Regni ſumptibus conſcripti fuere, plus quam 50. millia Imperialium impenderit, petitur, ut hæc ſumma Archi-Ducali Suæ Serenitati reſtituatur.

In Legatum miſſum Conſtantinopolim Sua Archi-Ducalis Gratia 200000. Imperialium anticipavit, quare petitur, ut Status in ſublevamen Suæ Archi-Ducali Gratiæ 50000. thl. contribuant.

Et cum Sua Archi-Ducalis Gratia hanc Suam expeditionem bellicam in defenſionem & conſervationem Regnorum & terrarum vicinarum in ſe aſſumere dignata ſit, nam niſi hac celeritate armorum fuiſſet uſa, procul dubio jam his temporibus Tartari & Turcæ coronæ Bohemiæ, totique Chriſtianitati maximum detrimentum calamitatemque per incurſus varios attuliſſent. Petit igitur Sua Archi-Ducalis Gratia ut Status in numerandam ſummam pecuniæ 400000. fl. conſentiant ad conſcriptum exercitum ſuſtentandum, aliosque grandes ſumptus faciendos, ſine quibus tam periculoſi, numeroſique hoſtes minime domari poſſint, aut Suam Majeſtatem Cæſaream eo diſponant, ut loco ſummæ hujus Pardubicium & Crumlovium Archi-Duci cedere dignaretur, locorumque horum fiducia pecuniæ acquiri, ac anticipari poſſint.

Quoniam aliqui Cæſareæ aulæ miniſtri minime incolatum habent in Bohemia, nec quod amittant, habent, ut metuant, illi tamen auſu temerario adeo Suam Majeſtatem Cæſaream, ejusque provincias inter ſe collidere, ac mutuis odiis flammas ſubjicere præſumpſerunt, quocirca, ne ſimilia ſub eorum perverſo regimine amplius eveniant, poſterioraque prioribus pejora fiant, petitur, ut Sua Majeſtas Cæſarea eos munere dimittere dignaretur.

Ut

Ut Commissario ratione invehendi & evehendi salis de civitate Cmund quamproxime finem suum sortiatur, ac summum ad diem S. Michaeli Sacrum protrahatur, quapropter hoc salis commercio major merces salinatoribus statui, & aliis necessitatibus prospici possit, ne cunctatione in diminutionem, aut plane annihilationem salinæ prolabantur.

Ut egressus ad limites Austriacos pro evitatione contentionum ac inquietudinum ordinetur, ac perficiatur.

Defensio mutua ut quamprimum constituatur, decernaturque, quale, quantumque auxilium provincia provinciæ debeat, & quanto milite periculi majoris tempore succurrendum sit.

Ut Status in eo conveniant, decretoque fulciant, ne Dominia & bona coronæ Bohemiæ sine scitu & voluntate Suæ Archi-Ducalis Gratiæ, atque Statuum oppignorentur, aut alienentur.

In hac pacificatione comprehenduntur omnes (singulariter vero Bohemi) qui in hac belli expeditione Suæ Archi-Ducali Gratiæ adstiterunt, suam operam locarunt, aut in quocunque Suæ Archi-Ducali Gratiæ faverunt, & quidcunque ratione Suæ Archi-Ducalis Gratiæ ante & post hanc belli expeditionem usque ad dimissionem militis sui contigit, aut continget, hoc totum integræ ac perfectæ amnistiæ tradendum, nulli uspiam, aut quandocunque improperandum nunc, & in tempora perpetua.

Insuper ut unicuique horum omnium, qui a partibus Suæ Archi-Ducalis Serenitatis steterunt, non secus atque si unusquisque singillatim nominatus fuisset, tam in Regno Bohemiæ, quam etiam in aliis incorporatis terris, liberum sit, bona, quæ jam habent, vel in futuro habebunt, vel hæreditate, emptione, aut qualicunque alio modo, & justo titulo acquirent, possidere, illis uti, cum eis agere, & disponere, prout ipsis, aut ipsi bene visum, & placitum fuerit (constitutionibus tamen Regni & juribus consuetudinariis coronæ Bohemiæ salvis) possint, ac valeant.

Ut commercia, mercaturæ, & alia negotia libere & absque impedimento ex regionibus Suæ Archi-Ducali Gratiæ concessis, in hoc Regno exerceri possint.

Ob hanc ergo expeditionem, causasque illius supra memoratas, ut contra neminem, nec aperte aut occulte, nunc & in tempora perpetua quidquam attentetur, ne ullus a quocunque demum gravetur.

Dum vero hæc omnia revocata, emendata, transacta, & suis locis restituta fuerint, promittit Sua Archi-Ducalis Serenitas, quod postquam ex parte Suæ Cæsareæ Majestatis populus alienus de exercitu suo dimissus fuerit, etiam omnem suum militem retrahere, ac dimittere velit.

Singularis & valde urgens neceſſitas expoſcere videtur, ut transactiones, compactata, & variæ confirmationes, quæ in cauſa ſupra ſcriptorum articulorum emerſerunt, non ſolum a Sua Cæſarea Majeſtate, & corona Bohemiæ, verum etiam a Rege Hiſpaniæ, Electoribus Sacri Imperii, & Archi-Ducibus Auſtriacis confirmentur, roborentur, ac ſigillentur; prout & pro majori firmitate & ſecuritate articulorum cum Regno Bohemiæ, vel Statibus ejusdem Regni concluſorum hoc deſideratur, ut hodiernus Supremus Burggravius, & omnes futuri Burggravii juramento obligentur, quod articulos hos perpetuo, & conſtanter manutenere velint, neque ullo modo admittere, ut aliqua in parte violentur.

Cum Moravi pro bono Regni Bohemiæ ſimul cum Sua Archi-Ducali Serenitate expeditionem ſuſceperint, dignabitur Sua Cæſarea Majeſtas, ſimul & ſtatus Regni Bohemiæ ex Cancellaria Bohemica reverſales generales Moravis dare, quod rem debitam, & juſtam præſtiterint, nec illis unquam in malum verti poſſit.

Ut Sua Majeſtas Cæſarea Moravos e ſubjectione Sua dimittat, ſi autem Sua Cæſarea Majeſtas Suam Gratiam Archi-Ducalem ſuperviveret, ut Moravi ſibi de Domo Auſtriaca, quisquis illis videbitur, pro Rectore & Defenſore ſuſcipere, & ab illo regi poſſint, quoad Sua Majeſtas Cæſarea vivere dignabitur.

Ut de Cancellaria aut Camera Bohemica nulla mandata amplius ad Marchionatum Moraviæ mittantur, ut lites, quæ de Moravia in Bohemiam transferri ſolitæ nunc ceſſent, item ut edicta Regni Bohemiæ in præjudicium Privilegiorum Marchionatus Moraviæ facta caſſentur.

Ut Status Regni Bohemiæ mentem ſuam aperiant, velintne pacem per Suam Archi-Ducalem Gratiam cum Turca & Hungaris confirmatam plenarie ſervare, ac adimplere?

Ut Status Regni Bohemiæ cum Statibus Regni Hungariæ ejusmodi unionem ineant, qualem Status Marchionatus Moraviæ in ultimo conventu Evancziezii inierunt, cujus copia eisdem porrecta fuit.

Ut Sua Majeſtas Cæſarea Dominum Ladislaum Berka privet officio Capitaneatus, & Camerariatus, eumque obſtringat, ut in primis Moravicis Comitiis ſe ſiſtat, ſuper iis, in quibus culpabitur, reſpondeat, & ſententiæ, quæ in illum lata fuerit, ſe ſubjicere teneatur.

CVIII.

CVIII.

Supplementum Articulorum, quod Mathias Archidux Austriæ Gubernator Hungariæ Rudolpho II. & Statibus Regni Bohemiæ porrexit. dd. Anno 1608.

1.

Quod ad Marchionatum Moraviæ attinet, Sua Archi-Ducalis Serenitas ex plurimis summe gravibus rationibus petit, ut Sua Cæsarea Majestas Status nominatos Marchionatus Moraviæ subjectionis vinculo exsolvat, quo illi Archi-Ducalem Suam Gratiam, utpote Electum Exspectantem, & futurum Regem Bohemiæ in Dominum suscipere valeant, atque si accideret, ut Suæ Majestati Cæsareæ Archi-Dux Mathias præmoreretur, ut Statibus Moraviæ liberum sit, & potestatem habeant, ad tempus vitæ Suæ Cæsareæ Majestatis quempiam de hæredibus, & Successoribus Suæ Archi-Ducalis Serenitatis, aut alium de Archi-Ducibus Austriæ sibi in Protectorem eligere, & recipere, ea tamen cum conditione ac exceptione, ne Status Moraviæ nunc, aut imposterum unquam a corona Bohemiæ avelli & separari queant, sed perpetuo eidem Regno incorporati perdurent.

2.

Et quoniam ad tempus solum Status Moraviæ a gubernatione & regimine Suæ Majestatis separantur, iidem Status desiderant, ut ne usque ad reunionem Marchionatus Moraviæ cum Regno Bohemiæ, Cancellaria Bohemica, Camera, aut Appellatio Incolis hujus altioris & inferioris Status Marchionatus quidquam præcipere, statuere, aut disponere, authoritatem habeant, ut omnes citationes Moravorum, quæ sive ex Jure, seu quacunque alia causa orientur, sistantur, & cassentur, atque ita omnis directio, & gubernatio plene ad Suam Archi-Ducalem Gratiam tanquam futurum Regem Bohemiæ spectet, & hoc quidem citra omne impedimentum tam nominatæ Cancellariæ Bohemicæ, quam omnium aliorum Judiciorum terræ Bohemiæ, si aliquod Jus ad hoc prætendere vellent.

3.

Ubi contigerit, quod Status Moraviæ a futuro Rege Bohemiæ & Archi-Duce Mathia gubernabuntur, petitur, ut illis a Rege omnia Privilegia, libertates, jura, constitutiones, & omnes consuetudines, qui-

 bus

bus illi, vel antecessores eorum libere usi fuerunt, aut si quæ de novo in genere vel in specie communiter aut singillatim obtinere possent, de novo plene confirmentur, simul etiam ut tam cum Rege, quam cum Statibus Bohemiæ conveniatur, quousque, & in quantum deberent Moravi regimini & gubernationi Bohemicæ subesse, aut eis subordinari, ultra quam conventionem, & confirmationem ad nihil amplius adstringerentur.

4.

Petitur, ut Sua Majestas Cæsarea simul & Status Regni Bohemiæ dignaretur omnia & singula, quæcunque a Statibus Marchionatus Moraviæ omnibus insimul, aut aliquibus incolis singillatim ante vel post hanc expeditionem, nominatim vero a principio hujus 1608. anni usque ad plenariam & perfectam comportationem, conventionem, transactionem ac dimissionem de subjectione acta & tractata sunt, gratiose approbare, & hæc omnia literis, & sigillo Suo Cæsareo confirmare, & quod hæc ab illis tam communiter, quam singillatim, debite ac juste acta sint, gratiose contestari.

Desunt articuli quinque, qui in superioribus comprehensi.

10.

Ut Sua Cæsarea Majestas gratiose imperet, & disponat, atque Status Marchionatus Moraviæ sufficienter assecurare dignaretur, quod omnia debita, quæ a Sua Cæsarea Majestate in Marchionatu Moraviæ contracta fuerunt, exsolventur, imo & variæ fidejussiones expungentur.

12.

Et cum Episcopus Olomucensis in pace publica, seu Landfrid comprehensus sit, & simul membrum Marchionatus Moraviæ sit, imo modernus Dominus Episcopus etiam Judex terræ sit, Sua Archi-Ducalis Gratia simul cum incorporatis terris petit, ut is cum Episcopatu suo sub Jurisdictionem Suæ Archi-Ducalis Gratiæ, utpote Successoris in Regno Bohemiæ pertineat, & sub ea permaneat, ut ne inter Suam Archi-Ducalem Gratiam, Moraviæ Status, & nominatum Dominum Episcopum aliquæ discordiæ oriantur.

14.

Petit adhuc Sua Archi-Ducalis Serenitas & Terræ incorporatæ, ut Status Regni Bohemiæ omnia Privilegia, & libertates, quæ Status Marchionatus Moraviæ concernunt, describi curent, illisque copiam fide dignam extradant, prout Moravis non semel appromissum fuit.

CIX.

CIX.

Transactio inter Rudolphum II. Mathiam Gubernatorem Hungariæ, Status Regni Bohemiæ & Marchionatus Moraviæ, qua Mathiæ exspectatio & successio in Regnum Bohemiæ stabilitur, Moravia subjectione Rudolphi II. eximitur, Mathiæque conceditur, admissorum omnium amnistia promittitur. dd. Pragæ Anno 1608. die Mercurii post festum S. Joannis Baptistæ.

NOS RUDOLPHUS Secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. Rex, Archi-Dux Austriæ, Marchio Moraviæ, Lucenburgensis, ac Silesiæ Dux, & Lusatiæ Marchio &c. Notum facimus universis; quemadmodum hoc unum animo oculisque nostris perpetuo erat propositum, ut inter Nos, & Serenissimum Principem Dominum Mathiam, Archi-Ducem Austriæ, Ducem Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, & Wirtembergæ, Comitem Tyrolis &c. Dominum fratrem nostrum seniorem & charissimum concordia & fraterna charitas conservetur, Regnum vero nostrum Bohemiæ cum terris eidem appertinentibus, eique incorporatis tranquillo & florente statu quotidie majora caperet incrementa, denique inter fideles subditos nostros amica societas, pax, bonique publici amor vigeret. Ita & nunc summe solliciti, ut non solum nobis viventibus, sed & aliquando commune mortalitatis fatum subituris supra scriptus Dominus frater noster cum Regno Bohemiæ, cum terris ei appertinentibus, & annexis, constanti inviolataque securitate fruatur, & per nos relinquatur, solerter cavimus his literis, atque ut omnia per initam cum supra nominati Domini fratris nostri dilectissimi, & plenipotentiariis Marchionatus Moraviæ conventionem cum scitu & consilio Supremorum Officialium, & terræ Judicum, consiliariorumque Judicii aulici, & cameratici, & omnium Trium Statuum Regni nostri Bohemiæ fidelium dilectorum, ad plenum perfectumque finem, & securitatem, quæque demum optari potest, perducantur, his statuimus, & ordinamus.

Primo considerantes, quod juxta decretum Divinum non solum nos, verum & alii omnes communibus mortalitatis legibus subjecti sint, nolentesque ut Regnum Hungariæ, & terræ eidem unitæ ac incorporatæ absque capite, & Principe relinquantur, unde exitiosa Reipublicæ discrimina, uti in terris circumjacentibus fieri experientia teste didicimus, oriantur.

Ea

Ea de cauſa, ut adhuc viventibus nobis ejusmodi pericula antevertantur, ac tempeſtive impediantur, ad preces ſollicitas repetitasque ſæpe nominati Domini fratris Dilectiſſimi inclinati, in comitiis, quæ omnibus Tribus Statibus Regni hujus hoc anno die Lunæ, poſt Dominicam Exaudi in arce Pragenſi indicta fuerunt, gratioſe ab eisdem Statibus poſtulavimus, ut ſi nos Deus absque herede virili ad æternitatem evocare dignaretur, illi inter ſe pro bono ac utilitate publica habentes ad id noſtrum plenarium conſenſum, diſponant, ſtatuantque, ut nominatus Dominus frater noſter ſenior dilectiſſimus, ſi ab eisdem debite juxta privilegia eorum popoſcerit, poſt nos Expectans Regni Bohemiæ declaretur, nullusque alius niſi ipſe poſt noſtrum obitum in Regem Bohemiæ eligatur, cui poſtulationi adjecimus, quod tam nos, quam Dominus frater noſter quilibet ſeorſim proprio nomine ſubſcriptas Reverſales daturi ſimus, ejusmodi proviſionem nequaquam præjudicio ulli, aut derogationi privilegiorum & immunitatum Inclytorum Statuum Bohemiæ, aut Regni conſtitutionibus, laudabilibusque conſuetudinibus ullis temporibus futuram. In quibus Comitiis nominati Status Regni Bohemiæ hanc a nobis factam poſtulationem ſedulo, & ſubmiſſe ponderantes juxta gratioſum noſtrum, utpote Regis Boemiæ conſenſum & petitionem, propria ac libera ſua voluntate eundem Dominum fratrem noſtrum dilectiſſimum, ſub ea conditione, ſi Deus Omnipotens nos absque hærede legitimo excedere faceret, in Expectantem Regni Bohemiæ & futurum Regem ſuſceperunt, & in Comitiis generalibus in præſentia Commiſſariorum noſtrorum, nec non miſſorum Domini fratris, atque omnium Statuum Regni hujus per Nobilem Adamum de Sternberg in Bechin & viridi monte, Conſiliarium noſtrum, & Supremum Burggravium Pragenſem promulgari juſſerunt, inſertis tamen prius in acta Comitialia duabus reverſalibus, de quibus ſupra fit mentio, quarum datum noſtræ quidem, id eſt Cæſaris Rudolphi in Arce Pragenſi die Sabbathi poſt feſtum Corporis Chriſti anno præſente 1608; ac Datum Reverſalium Archi-Ducis Mathiæ in caſtris inter Sstierbohol, & inferiori Miecholup die Mercurii poſt feſtum Sancti Joannis hujus anni, uti Reverſales hæ id latius continent. Data denique poteſtas Domino fratri noſtro, ut ſe ab hinc, & ad dies vitæ noſtræ Expectantem Regni Bohemiæ ſcribere, & titulo hoc pleno jure uti poſſit. Pro majori vero horum omnium certitudine & ſecuritate Status Regni Bohemiæ Reverſales ſuas ſub ſigillo terræ hujus eidem Domino fratri tradiderunt, & in acta Comitialia de verbo ad verbum inſcribi mandarunt, quibus eidem promittunt, & cavent, quod ſi nos Deus juxta voluntatem ſuam divinam de hoc mundo ſine hære-

re-

rede virili relicto evocare dignatus fuerit, ut idem Dominus frater noster dilectissimus, nullusque alius in Regnum Bohemiæ vocetur, coronetur, ac substituatur. Quodsi autem Deus hæredem, aut hæredes, ut supra scribitur, nobis adhuc largiretur, conventum cum Statibus, ut post decessum nostrum Dominus frater horum hæredum simul & Regni Bohemiæ Gubernator agnoscatur, & cum consilio, scitu ac voluntate supremorum officialium, terræ Judicum, consiliariorum Judicii aulici, & Cameratici, ac omnium trium Statuum Regni Bohemiæ, Regnum Bohemiæ gubernet, ac regat, usque ad competentem debitamque hæredum nostrorum ætatem.

Secundo; nominatus Dominus frater noster a nobis & Statibus Regni Bohemiæ per missos suos ardenter postulavit, ut pax, quæ inter Hungaros & Turcas ab anno 1606. usque ad tempus præsens aliquoties inita & conclusa est, a nobis & Statibus plene & integre confirmetur, atque servetur, in quo cum Domino fratre nostro dilecto convenimus, ut conventio ac pacis confirmatio, quam Commissarii Statuum Regni hujus terrarumque ei annexarum cum consensu nostro Viennæ 23. die Septembris anni hujus perfecerunt, & subscripserunt, omnem vim, roburque plenum habeat, cui in omnibus articulis accedimus, quos sine omni exceptione fideliter ac sincere explere promittimus.

Quod autem concernit auxilia ad castra in limitibus, & civitatibus in Bannatu tuenda, item petitionem Domini fratris nostri (cui de bona & libera voluntate Regnum Bohemiæ, Hungariæ cessimus) ut pro bono totius Christianitatis pro conservatione fortalitiorum ac limitum Status Regni Bohemiæ ad pendendam certam pecuniæ summam consentiant, item quod ad commercium salis in civitate Gmunt attinet; illa pro nunc (cum Comitia hæc ex unica solaque causa, ut Dominus frater noster in Expectantem Regni Bohemiæ eligatur, ac declaretur, a nobis indicta fuerint) expendi minime possunt, sed usque ad proxime ventura Comitia, quæ in Regno hoc celebrabuntur, differenda, in quibus si Dominus frater, aut Status Regni Hungariæ a nobis vel Statibus Bohemiæ quædam auxilia pro supra scriptis limitibus & castris, etiam ratione commercii salis conventionem & compactata quædam petierit, non intermittemus cum Statuum nostrorum deliberatione ac consilio Domino fratri competens responsum dare. Quodsi vero Regno Hungariæ ejusmodi necessitas evenerit, ob quam repentino auxilio opus esset, non intermittent Status, exemplo antecessorum suorum cum scientia nostra, modo a Rege Hungariæ hujus causa requisiti

ſuerint, ad normam aliorum Regnorum & provinciarum concurrere, & pro debito ſuo rem communem agere.

Et cum Dominus frater noſter, Plenipotentiariique Statuum Marchionatus noſtri Moraviæ humilibus precibus nos petiverint, ut Status hujus Marchionatus, de ſubjectione, regimine ac Dominio noſtro gratioſe ac ſponte dimittamus, liceatque illis Dominum fratrem noſtrum Expectantem Bohemiæ Regni ſibi in Dominum, poſt mortem autem ejusdem, quemcunque alium de domo Auſtriaca in defenſorem ad finem usque vitæ noſtræ aſſumere. Nos perpendentes ejusdem Domini fratris & Plenipotentiariorum hujus Marggraviatus humilem petitionem ac preces, de conſilio Statuum Regni noſtri Bohemiæ, gratioſe eorum petitis aſſentimur, Statusque Marchionatus Moraviæ ſubditos noſtros vere dilectos de ſubjectione nobis debita dimittimus, utque ſibi Dominum fratrem noſtrum Expectantem, & futurum Regem Bohemiæ in Dominum aſſumere poſſint (nequaquam tamen ſe nunc aut futuris temporibus a corona Regni Bohemiæ ſeparantes) gratioſe conſentire dignamur, illa etiam ſpeciali adjecta gratia, ut ſi Deus Dominum fratrem noſtrum citius, quam nos ex hac mortalitate evocare dignaretur, ut eis liceat quemcunque ſibi, de domo tamen Auſtriaca in Defenſorem ac Gubernatorem ſuſcipere, eidemque ſe ſubdere, quod tamen ea conditione vinculatum volumus, ut poſt noſtrum, ac Domini fratris noſtri jam nominati obitum Status Marchionatus Moraviæ, non relicto a nobis hærede virili, nullum alium, niſi qui Rex Bohemiæ fuerit, in Dominum ſibi aſſumere poſſint, prout ſuper his omnibus datas a nobis Reverſales in manibus habent, quarum datum in arce Pragenſi die Dominico in octava Sancti Viti Anno 1608, quæ Reverſales etiam in acta comitialia de verbo ad verbum inſcriptæ ſunt. Verum cum ille conſenſus noſter non niſi ad demonſtrandam paternam ſollicitudinem ac dilectionem erga Status Marchionatus Moraviæ a nobis datus ſit, illud pleno jure nobis reſervamus, ut inter titulos noſtros Marggraviatum Moraviæ inſerere, & nos Marchionem ejusdem Moraviæ, ut antea, nominare & ſcribere porro fas ſit, quousque de hujus tituli prætenſione libere non remiſerimus.

Cum vero Status Marchionatus Moraviæ non niſi ad certum tempus, & ſub quibusdam conditionibus ſe unione & gubernatione Regni Bohemiæ (de noſtro quidem gratioſo conſenſu) eximant, atque ſejungant, nihil porro Cancellaria Bohemica, ac appellatio incolis hujus Marchionatus ſive altioris, ſive inferioris Status præſcribet, & mandabit, usque ad futuram aliquando reunionem, & veterem Regno Bohemiæ ſubordina-

na-

nationem. Quomodo autem in his Moravi, non excedentes jura, constitutiones, Privilegia, & consuetudines suas antiquas subjecti esse debeant, certam ac perfectam cum Rege & Statibus Regni Bohemiæ conventionem inibunt, ultra quæ cogi non debent. Idcirco omnes illorum citationes tam de jure, quam facto, seu aliæ, quæ quacunque de causa enasci possunt, item indictiones commissionum, processus Juridici, sententiarum diffinitiones, & quævis aliæ ad jus extra Marchionatum Moraviæ evocationes cessent, ac interdictæ sint, adeo, ut omnis potestas, ac gubernatio Domino fratri, utpote Expectanti, & futuro Regi Bohemiæ (haud aliter, ac quantum Regi Bohemiæ in hoc Marchionatu competit) competat, & persistat, citra quodcunque impedimentum tam nominatæ Cancellariæ, quam omnium aliorum judiciorum terræ, qualecunque jus prætendentium.

Requisiverunt nos etiam Status Moraviæ, ut diversæ sententiæ & judicata, quæ in citatas de Marchioanatu Moraviæ personas prolatæ sunt in hoc Regno, suspendantur, & cassentur; Verum cum ejusmodi sententiæ jam semel in vim juris excreverint, eas in eodem statu relinquere æquum est, cum alioquin eo beneficio fruantur, ut posthac incolæ Marchionatus Moraviæ ad nullum judicium Regni Bohemiæ citentur, aut quacunque ratione excogitabili citari possint, excepta sola appellatione ad Regem in injuriosa honestatis diminutione, quodsi tamen hæc appellatio sententia juris terræ Marchionatus Moraviæ non confirmaretur, reus coram judicio Marchionatus Moraviæ juxta constitutionem hujus Marchionatus convenietur, & ibidem judicabitur. Si demum contigerit, quod Status sæpe dicti Marchionatus sub futuri Regis Bohemiæ gubernium & dominium rursus rediverint, eisdem omnia eorum Privilegia, libertates, & jura, constitutiones, bonæ laudabilesque antiquæ consuetudines; quæcunque a prædecessoribus Regibus Bohemiæ, ac Marchionibus Moraviæ obtinuerunt, quorumque ipsi, aut eorum prædecessores in possessione fuerunt, eisdem de novo a futuro Rege, cum omnibus aliis, quæ illis noviter a Domino fratre nostro sub regimine eiusdem concessa sunt, plenarie confirmentur, id tamen nobis reservantes, inhibentesque, ne ejusmodi privilegia in præjudicium præcedentium conventionum, libertatum, ac præsertim reunionis Regni Bohemiæ cum Marchionatu Moraviæ vergant, aut vergere possint; similiter & Status Regni Bohemiæ nihil, quod iisdem conventionibus, libertatibus, ac reunioni præjudicaret, agere ausint, aut attentare possint, nisi tam utriusque partis, quam ipsiusmet Regis consensus ad hoc accedat. Quodsi vero absque utriusque partis consensu

una aut altera pars simile quid attentaret, aut de gratia nostra vel Domini fratris extorqueret, id nullam vim atque robur, nec valorem nunc, & futuris temporibus unquam habeat.

Quod ad Privilegia & libertates attinet, quæ Status hujus Marchionatus concernunt, quæque inter libertates Regni Bohemiæ seu Karlsteinæ, seu ad Tabulas Regni asservantur, ea omnia & singula per viros a Statibus Regni hujus in proximis Comitiis ad hoc deligendis ac deputandis solerter exquirantur, ad requisitionem Statuum Marchionatus Moraviæ describantur, eorumque fide dignæ copiæ ad eosdem transmittantur.

Petierunt etiam Plenipotentiarii Statuum Marchionatus Moraviæ a nobis suppliciter, ut sibi a Cancellaria Bohemica reversales extradi mandaremus, ne eorundem Privilegiis, libertatibus, bonis laudabilibusque constitutionibus, ac consuetudinibus præjudicet, quod juxta nostram gratiosam petitionem in Comitiis & aliis placitis consensum suum præbuerint, tum ad conferendas erogandasque a Marchionatu pecunias, tum ad conferendum conscribendumque militem; quorum petitioni assentientes indilate mandare dignabimur, ut reversales ejusmodi absque mora extradantur, illisque deponantur.

Egimus præterea cum eisdem Plenipotentiariis Marchionatus Moraviæ, ac ab iisdem petivimus, ut, cum incolæ hujus Marchionatus juxta gratiosam petitionem nostram, pro non ex residuis pecuniarum summis, & ære alieno, quod ob inevitabiles necessitates nostras assumere, & contrahere coacti fuimus, fidejusserint, ut easdem omnes debitorum summas in se suscipiant, easque exsolvi procurent; sed id ab illis ob certas oppositas causas obtinere non potuimus; Quare cum nostra multum intersit, ut ejusmodi onere nos expediamus, & ab eo liberemur, id constituimus, ut hoc petitum nostrum omnibus Statibus Marchionatus Moraviæ in Comitiis proxime celebrandis proponatur, nobisque consignatio omnium debitorum, & qui cuique debito solutionis terminus præscriptus sit, transmittatur.

In causa Episcopi Olomucensis conclusum est, ut servitia, & officia, ad quæ præstanda Regi Bohemiæ obstrictus est, ea porro eidem Regi præstare teneatur. Cum vero jus omne, quod in terram Moraviæ habemus, Statibus Marchionatus Moraviæ cesserimus, volumus, ut etiam id in Dominum fratrem nostrum traducatur, ac proinde iisdem officiis & servitiis modernus & futuri Episcopi Domino fratri qua electo Expectanti Regni Bohemiæ obligentur. Et si Dominus frater noster dilectissimus citius nobis vita eriperetur, Statusque sibi quemcunque alium de Domo nostra

Au-

Auſtriaca in defenſorem deligerent, ſtatuimus, ne ſæpe nominatus Epiſcopus ab iisdem ſe ſeparet. Præcipimus nihilominus, ut ſæpe dictus Dominus frater noſter debitis reverſalibus cautionem præſtet, quod libertates, & privilegia Epiſcopatus Olomucenſis modo præcedenti, ſine præjudicio tamen jurium Marchionatus Moraviæ in ſuo vigore relinquere, & defendere velit. Et quoniam appellatio a jure feudali ad Dominum fratrem, ut Expectantem Regni Bohemiæ (ſi quis ad eundem recurrere, & appellare voluerit) juxta leges juris feudalis procedere debet; Statuimus, ut ſententia ante per Reverendiſſimum Principem Dominum Franciſcum Cardinalem de Dyttrichſtein Olomucenſem Epiſcopum, Regiæ Capellæ Bohemicæ Comitem, intimum Conſiliarium, & amicum noſtrum, & Chriſtophorum Sedlnitzky de Choltitz pronunciata perlegatur, & publicetur. In aliis autem rebus omnibus, in quibus Marchioni Moraviæ eidemque terræ obligatur, absque contradictione Domino noſtro fratri ſubſit, eidem pareat, & varia munia, & ſervitia terræ juxta antiquum morem & conſuetudinem, Landfrid & conventiones exequatur, ſingulisque & omnibus per ſe ſatisfaciat.

Tandem poſteaquam, ut ſupra notatum, Status Marchionatus Moraviæ dominio Domini fratris noſtri ſubjiciendi ſint, ne deinceps per contradictionem, quæ ob limites inter Regnum Bohemiæ & Marchionatum Moraviæ oriri poſſent, diſcordiæ quædam cauſentur, his literis cavemus, ut confinia utraque in ſuis limitibus nunc & in poſterum permaneant, quod ſi vero eveniret, ut inter cives de re aliqua controverteretur, Commiſſarii de unius, ac alterius regionis parte æquali numero deputentur, qui partem utramque pacatam reddant, ac ſententiam æquam pronuncient. Si autem ob limites inter Regnum Hungariæ & Marchionatum Moraviæ, item inter Archi-Ducatum Auſtriæ, & Marchionatum Moraviæ diſcordiæ orirentur, Status Regni Bohemiæ ſi a Statibus Marchionatus Moraviæ requiſiti fuerint, etiam Commiſſarios ſuos Commiſſariis Marchionatus adjungant, ſimulque cum illis (ſumptibus tamen illorum) limites hos defendant, & tueantur. Inter hæc, quod ad expeditionem Domini fratris noſtri, in Regnum Bohemiæ cum non exiguo militis numero quem ob periculum ſecum adducere dignatus eſt, attinet, quoniam cum eodem Domino fratre noſtro multi nobiles, & imprimis a Statibus Marchionatus Moraviæ Plenipotentiarii deputati, item alii, qui ſe ſponte ſervitiis ejus adjunxerunt, alii denique juxta transactionem Statuum Marchionatus Moraviæ cum Domino fratre noſtro, Statibus Regni Hungariæ, item Statibus ſuperioris ac inferioris Auſtriæ factam, Regnum hoc ingreſſi ſunt,

his literis declaramus, ut quemadmodum Statibus hujus Marchionatus reversales (quarum datum in arce Pragensi die Lunæ octava S. Viti anno 1608.) dare dignati sumus, ita quasi omnes & singulæ personæ his reversalibus de verbo ad verbum comprehensæ essent, ab omni culpa vacent. Promittentes verbis nostris Cæsareis Regiisque pro nobis, ac Statibus Regni Bohemiæ, quod omnes supra scriptos in gratiam nostram Cæsaream recipimus. Et quodsi in Bohemia, vel extra Bohemiam a quacunque persona de statibus hujus Marchionatus Moraviæ verbo, opere, aut quocunque alio injurioso facto quidquam ante vel post expeditionem hanc attentatum fuit, quod seu nobis, seu Statibus Regni Bohemiæ præjudiciosum injuriosumve fuisset, promittimus, quod hæc omnia una cum Statibus his dissimulare, oblivioni dare, neque horum unquam his aut futuris temporibus reminisci, aut in universam terram Moraviæ, seu ejusdem incolas aliquam vindictam exerere, seu propterea eos odio persequi, quin potius Cæsareis Regiisque gratiis fovere velimus, prout & Status Regni Bohemiæ, & universim omnes insimul, & quivis singillatim Moravis veram amicitiam & vicinitatem spondent atque promittunt; quemadmodum contra etiam Status Marchionatus Moraviæ eadem mensura omnia Statibus Regni Boëmiæ repensuros sancte spondent, & appromittunt. Ut autem id certius & constantius efficiatur, gratiose una cum Statibus sæpe scripti Regni declaramus, atque his literis sufficienter, & perfecte confirmamus, ut omnes incolæ Marchionatus Moraviæ, qui quædam officia, bona, debita pecuniaria, hæreditates, aut quascunque possessiones tam in Regno Bohemiæ, quam in terris, & feudis huic Regno appertinentibus tenuerunt, habuerunt, tenent, habent, aut in futurum habebunt, ac tenebunt, his omnibus eodem jure ut alias absque impedimento uti, vel imposterum frui, atque cum his quod illis optime videbitur (servantes tamen in his omnibus jus, & constitutiones in hoc Regno consuetas) agere, ac disponere possint, in quibus omnibus ne eisdem ullum obstaculum afflictio, damnum, diminutio fiat, sed in omnibus, quæ in Regno Bohemiæ habent, ac possident, aut in futurum justis & debitis viis acquirere & obtinere poterunt, & sperant, quiete teneant, habeant, possideant, non secus atque si veri natique Bohemi essent; quemadmodum & erga Bohemos in Marchionatu Moraviæ hæc omnia, ut supra scribuntur, debite ac Christiane semper observari debent. Præcipimus pariter, ut omnibus Moravis liberum sit in Regno Bohemiæ tute commercia exercere, negotiis suis insistere, de rebus suis agere & ordinare sine omni qualicunque impedimento, sicut & Bohemis in Moravia hæc libertas illibata permaneat. Et

Et cum inter alias petitiones a præfato Domino fratre noſtro nobis prorrectas etiam contineatur, ut nobiles aliique de incolis Regni Bohemiæ, qui apud eundem Dominum fratrem in ſervitiis ſunt, & quorum opera in hac expeditione uſus eſt, in hac transactione integre ac plenarie comprehendantur, cum ea immunitate, ne contra eosdem ob ejusmodi exhibita ſervitia, & quod cum eodem Domino fratre noſtro perſtiterint, eidem adhæſerint, & in Regnum hoc cum eodem advenerint, aperte vel occulte nunc & in tempora perpetua aliquid attentetur, nec quocunque excogitato modo aliquid in ullum eorundem gravamen admittatur, aut cuiquam eorundem malum cauſetur; verum ut cuique eorum liberum ſit, in Regno Bohemiæ, aut aliis terris eidem Regno adhærentibus & unitis, tute habitare, negotia ſua perficere, beneficiis juris, aliisque, ad quæ incolæ Regni Bohemiæ jus habent, uti, bona ſua, quæ habent, aut in futurum habere poterunt, ſive ea per hæreditatem, aut emptionem, ſive quemcunque alium juſtum titulum & modum acquiſierint, etiam impoſterum poſſidere, illis uti, & juxta placitum eorum (juxta tamen præſcripta juris & conſuetudinem coronæ Bohemiæ) diſponere, ordinare, & cum omnibus hujus Regni incolis æquali jure cenſeri poſſint.

Et quoniam ad nos, utpote caput ſupremum in politicis reipublicæ Chriſtianæ ſpectat providere, ut inter ſubditos noſtros pax, concordia, charitas conſerventur, huic petitioni Domini fratris noſtri libere ſubſcribimus, & ut Wenceslaus de Wchinitz & Tettau in Zaſmuk Domini fratris Camerarius, & omnes alii, qui de Bohemis apud eundem fuerunt, & ſerviverunt, non ſecus ac ſi quilibet eorum ſingulariter nomine ſuo proprio hic inſcriptus foret, omnium eorum, quæ ſuperius ſcripta ſunt, & quæ petitio Domini fratris noſtri in ſe continet, participes facimus, & ut illis, absque contradictione quacunque interpretatione, exceptione & impedimento frui poſſint, gratioſe aſſentimur, imo ad declarandum, quod ad interceſſionem ſæpe nominati Domini fratris noſtri fraterne ac charitative omnia diſſimulemus, ignoſcamusque, etiam in hoc gratioſe conſentimus, ut omnes citationes quacunque de cauſa factæ, quibus ſupra ſcriptus Wenceslaus de Wchinitz & Tettau (maxime quod ipſe per Dominum fratrem noſtrum apud nos in omni humilitate ſubmiſſe id quæſierit ac petierit) a nobis, & Procuratore noſtro loco noſtri ad præſentiam perſonæ noſtræ Cæſareo Regiæ ad Supremos Officiales & terræ Judices conſiliariosque judicii aulici, & cameratici citatus, aut accuſatus fuit, irritæ ſint, & inanes. Ordinamus itaque, ut Cancellaria noſtra Bohemica ad judicium Cameraticum relatio de caſſatis ejusmodi citationibus emanet, & tranſcribatur.

Ulti-

Ultimo cum Dominus frater noster una cum provinciis sibi adhærentibus nobis suppliciter proposuerit, ut ad intercessionem ejusdem inclinemur, atque Principibus & Statibus Ducatus Silesiæ non tantum Privilegia & donationes eorum confirmemus, sed etiam ea quæ in præjudicium & damnum eorum in illis revocata, aut cassata essent, restituamus, ac gravaminibus eorum, quæcunque in congruis ac justis rebus se habere existimarent, medelam ferremus. Ad quam Domini fratris nostri intercessionem promisimus, quod iisdem Principibus & Statibus Privilegia, & donationes confirmare, & quidcunque eis nocumento est, reparare, ac omnibus eorum gravaminibus plene medelam ferre velimus, quod ut indilate fiat, Comitiis & terræ tabulis id confirmabimus. Maxime cum inter nos & electorem Brandeburgicum, ac filium ejus Marchionem Joannem Georgium controversiæ quædam ratione Principatus Krnoviensis, & Dominii Bitoviensis & Oderburgensis enatæ sint, ad intercessionem ejusdem Domini fratris nostri quoque consensimus, ut hæc controversia nullibi, nisi coram Judicio supremo Principum Silesiæ audiatur, ventiletur, atque dijudicetur, nisi ipsi Principes agnoscerent, quod hæc controversia ad illos non pertineat, ac judicarent, quod absque præjudicio jurium ac libertatum suarum ad nos id deferri debeat.

Cum igitur jam adjuvante Deo de omnibus articulis supra scriptis cum Domino fratre nostro transegerimus, & simul etiam cum Statibus Regni Bohemiæ, & Plenipotentiariis Statuum Marchionatus Moraviæ convenerimus, tenebitur Sua fraterna charitas cum primum omne id, quod ad assecurationem utriusque partis facit, consumatum fuerit juxta reversales Statibus Regni nostri Bohemiæ extraditas, cum populo suo de hoc Regno egredi, sicut & nos ac Status Regni hujus Bohemiæ exercitum nostrum tam conductum, quam domesticum absque mora dimittimus, ac dimitti volumus, promittimusque quod hic exercitus nequaquam in damnum & præjudicium Suæ fraternæ Gratiæ aut terris eidem adhærentibus ultra detinendus, neque post dimissionem denuo per nos, aut quemcunque alium in hoc Regno suscipiendus sit, quemadmodum & idem Status Regni hujus Suæ fraternæ charitati, & terris eidem adhærentibus his literis, quæ de verbo ad verbum ad tabulas terræ Regni hujus inscribentur, spondent, & promittunt. Quodsi vero per exercitum hunc, aut alium quemcunque de Regno hoc in dampnum & præjudicium Domini fratris nostri, aut sibi adhærentium quidpiam frivole attentaretur, pollicentur iidem, quod contra ejusmodi temerarium attentatorem cum Sua Gratia fraterna & adhærentibus terris singuli pro singulis stare, & justitiam usque ad plenariam satisfactionem reddere velint.

In

In cujus rei testimonium; *Nos Imperator Rudolphus* sigillum nostrum Regium his literis appendi jussimus & manu propria nos subscripsimus.

Et Nos Mathias Archi-Dux Austriæ complacentes nobis in horum articulorum omnibus punctis, & clausulis pariter in testimonium sigillum nostrum Archi-Ducale his literis appendi jussimus, Nosque propria manu subscripsimus.

Et Nos Franciscus Cardinalis de Dittrichstein Episcopus Olomucensis Regiæ Capellæ Bohemicæ Comes S. M. C. Intimus Consiliarius.

Adamus de Sternberg in Bechin & Viridi monte Supremus Burggravius Pragensis.

Christophorus de Lobkovitz in Patek & Diwicz, Supremus Præfectus.

Wolff Nowobradsky de Kollowrath in Lunarz & Winterberg, Supremus Camerarius.

Adamus junior de Waldstein in Hradek supra Sazavam & Lowosicz Supremus Judex.

Zdenick de Lobkowicz in Raudnicz & Chlumecz supremus Cancellarius.

Joannes Georgius de Swamberg in Worlik & Ronsperk, Supremus Judex Aulicus Regni Bohemiæ.

Wilhelmus Slawata de Chlum & Kossinburg in Hradecz & Telcz, Burggravius Karlsteinensis.

Joannes Sezyma de Sezymow in Aust, & Gistrpech, hæreditarius Proto-Dapifer Regni Bohemiæ.

Wilhelmus de Landstein in Bylstein, Capitaneus novæ civitatis Pragensis.

Joachim Andreas Schlik de Holeycz, Comes de Pasaun & de Cubito in Swigau.

Joannes de Klenowa & de Janowicz in Raupow & Zinkow, Supremus Scriba Regni Bohemiæ.

Purkardus Tocznik de Krzimicz in Prostiborz & Krzimicz, Sub-Camerarius Regni hujus.

Christophorus Wratislaw de Mitrowicz in Lochowicz & Protiwin, Burggravius Karlsteinensis.

Tiburtius Zdiarsky de Zdiar in Kladna, Capitaneus minoris civitatis Pragensis.

Diwissius Czernin de Chudenicz in Nedrachowicz, & Choczemysl.

Casparus Kaplirz de Sulewicz in Woticz & Miliczin.

Ludovicus Schleyffer (in ſubſcriptione propria manu ſubſcriptus fuit) *Ludovicus de tribus mortariis*, vel od trži mořdířžu.

Egidius Pergar de Czaſtalowicz, Primates novæ & antiquæ civitatis.

Georgius Rattich de Albendorff, S. M. C. Judex minoris civitatis Pragenſis.

Loco omnium Trium Statuum Regni Bohemiæ.

Sicut & Nos: *Carolus de Lichtenſtein* & de Niklſpurk in Waltiz, Lednicz, Plumlow, Proſtiegov, Auſæ, nigro monte, Gubernator Domus Lichtenſteinicæ.

Wilhelmus de Raupowa in Mladoniowicz, & caſtro Znoymenſi.

Carolus Senior de Zierotin & in Drzewohoſticz, Roſycz, & caſtro Przerow, Suæ Archi-Ducalis Gratiæ Conſiliarius & Camerarius.

Georgius de Hodicz in Plavecz, Rudolecz & Tawikovicz Suæ Gratiæ Archi-Ducalis Camerarius, & Supremus Generalis Exercitus Suæ Gratiæ Archi-Ducalis.

Wenceslaus Zahradeczky de Zahradek in Budiſkovicz & Radeticz.

Wenceslaus Waněczky de Gemniczky in Walcz & Wancz.

Joannes Czeyka de Olbramowicz in Policz & Sywnicz, Burggravius terræ Marchionatus Moraviæ.

Georgius Sigismundus Prakſsiczky de Zaſtrzizl, in caſtro Buchlov & Ziettovitz.

Plenipotentiarii Statuum Marchionatus Moraviæ etiam in teſtimonium ſigilla noſtra his literis cum ſubſcriptione noſtra appendi fecimus.

Datum die Mercurii poſt diem S. Joannis Baptiſtæ anno a Nativitate Filii Dei milleſimo ſexcenteſimo octavo, & Regnorum Rudolphi Romani 33. Hungarici 30. & Bohemici etiam 33.

Rudolph.

Mathias.

CX.

CX.

Die Abhandlung so zwischen der Röm. Kay. May. Herren Rudolffen den andern, und Ihrer May. Herren Brudern König Mathias zu Hungern durch hernach benante Churfürsten, Ertz-Hertzogen, Fürsten und Gesandten getroffen ist, folgender gestalt mit beyderseits Irer Kay. und Königl. May. Ratification abgeredt, und beschlossen worden. Prag den 10. September 1610.

Erstlich soll der Röm. Kayl. May. König Mathias &c. Durch Ertz-Hertzog Maximilian, und Ferdiandt zu Oesterreich, und Heinrich Julium zu Braunschweig eine abbitt thun, und desselben, wie auch in gleichen der Kay. May. erklärung nach der begriffenen beyderseits notuln abgelesen werden, darbey Ihr May. auch derselben Herren Brudern in fürfallender gelegenheit brüderliche lieb zubezeigen in Kayserlichen gnaden versprechen wöllen.

So soll fürs andere König Mathias Dero vor diesen schriefftl. und mündlichen erbiethen zufolg solche Cession der abgetrettenen Königreich und Länden vor ein sonderbare wohlthatt und Gnad von Irer May. recognosciren, auch dieselben vor das höchste haubt der Christenheit, das haubt und Eltisten des Haus Oesterreich auch inner und ausserhalb Landes wegen der cedirten Oesterreichischen Landen Ihre Mayestet vor Dero Lehen-Herren erkennen, mit aller gebührender Subjection honoriren, die geleiste Lehenspflicht, und was ein Lehensmann schuldig, treulich, wie sichs gebühret vollziehen, und die Lande dahin halten, daß Sr. der Kay. May. under Irer Königl. May. gehorsamb, und huld verbleiben sollen. Hierentgegen die Kay. May. dieselbe als Ihren geliebten Herren Bruder halten, und nach der Dignitæt, darein sie von Ihrer May. gesetzt, tractiren wollen.

So soll auch fürs dritte wieder die Kay. May. König Mathias weder mit worten noch werken nimmermehr nichts attentiren, zu

keiner offension sich gebrauchen lassen, noch solches Dero cedirten Königreich, und Landen mit Dero wissen und willen verstatten, sondern vielmehr mit all den Irigen Ihr May. gewehr sein, vnd Deroselben wieder all Ihr feind und wiedersacher aufrichtig beystehen, und Ihr May. nach besten Vermögen, so offt es nöthig auf Deroselben begehren, helffen, noch dagegen hinwieder von Irer K. May. dieselben sich aller brüderlichen assistenz auf den nothfall zugetrösten, noch sonsten etwas wiedriges zubefahren haben.

So soll auch fürs vierte König Mathias sowenig itzunder, als ins künfftig sich in einige dem Heyl. Röm. Reich auch dem Hauß Oesterreich, und zu beforderist der Röm. Kay. May. præjudicirliche uniones oder Confæderationes begeben, auch Dero cedirten Landen dergleichen nicht verstatten, da auch diesen zuwieder etwas dergleichen vorgeloffen, soll krafft dieses gäntzlich cassiret, annulliret, und aufgehoben sein, auch diejenige, so darwieder handlen, ernstlich gestrafft werden.

Fürs fünffte; soll in der Röm. Kay. May. und des Heyl. Reichs sachen Ihr Königl. May. sich nicht einmischen, auch ohne Ihr May. als des Oberhaubts der Christenheit, und Eltisten von Hauß Oesterreich vorwissen, in sachen, so das Hauß Oesterreich concerniren, auch die Krieg, gemeine wolständ, gräntzen, und friedens traction mit den Türken, und anderen barbarischen Völkern, ausländischen Potentaten, auch all denen, so dem Hauß Oesterreich feindlichen zusetzen, und daraus Ihr Kay. May. dem Heyl. Reich, und dem Hauß Oesterreich ein grosses præjudicium erfolgen möchte, nichts disponiren, oder ins werck setzen, sondern Ihr May. hieran gebührlich respectiren, wie sich dann Ihr Kay. May. auch zu nichts wiedriges gegen dieselbe, und die cedirte Königreich und lender bewegen lassen wöllen.

Fürs sechste; wollen Ihr Kay. May. und Königl. Würden ehist bey denen vor diesen aufgerichten Compactatis, und was derselben allerseits mit general-pardon, darein alle bieshero einen und andern theil zu gewarten, keiner ausgenommen, verstanden sein sollen, versehung der grentzen, vidimirte abcopirung der Oesterreichischen privilegien, ertheilung der acten, so die draussigen

län-

länder betreffen, und sonsten einverleibt, und darinn abgeredt, nachmahlen allerseits bewenden, und zum besten verbleiben lassen.

Fürs siebende wollen auch zu gäntzlicher Vollziehung dieser abhandlung innerhalb monaths frist beyder theil das Kriegs Volk gewißlich von den gräntzen abführen lassen, da es aber so balde aus erheblichen ursachen nicht beschehen, oder gentzlich abgedanckt werden kann, soll der König doch dasselbig keiner gestalt, wie es auch nahmen haben möchte, wieder die Kayl. May. auch deren Königreich und Erblanden auch gehorsambe Chur-und Fürsten und Stänn des Heyl. Reichs gebrauchen, darzu sich auch Ihr Kay. May. ebener massen reciprocè erbotten, und den anwesenden Chur- und Fürsten Ihr Kayl. May. wort geben haben, und demnach obgemelte Puncten mit unser Kaiser Rudolffs, und unser König Mathias bewilligung durch unten benante unsers, und des Heyl. Reichs Chur-Fürsten, Ertz-Hertzogen, und Fürsten, und Unseres Fr. lieben Bruders Ertz-Hertzogen Alberti abgesandten aufgesetzt, und geschlossen. Also thuen wir bey unseren Kayserlichen und Königl. worten hiermit zusagen, so viel daraus dem einen, oder andern theil berühren thuet, stet, und fest jederzeit zuhalten, und darwieder keines weeges zuhandeln, noch andern solches zuthun verstatten wollen.

Und Wir von Gottes Gnaden Johann Schweyckart Ertz-Bischoff zu Mentz, Ernst Ertz-Bischoff zu Cölln, Christian der ander Hertzog zu Sachsen. Alle drey des Heiligen Reichs in Germanien, durch Italien Ertz-Cantzlern, Ertz-Marschall, und Chur-Fürsten, Maximilian, Ferdinand, und Leopold Ertz-Hertzogen zu Oesterreich, Heinrich Julius Hertzog zu Braunschweig, Ludwig Landgraff zu Hessen, und Ich Octavian Visconte Graff zu Gamalanio meines günstigen Herren Ertz-Hertzogens Alberti zu Oesterreich Abgesandter thue hiermit für uns, unser Erben, und nachkommen, und ich der Gesandter in Vollmacht meines günstigen Herren in bester form, als solches geschehen kann, zusagen, und versprechen, daß wir, und unser Erben, als dieser abhandlung bürgen auf des haltenden theils stehen, und die brüderliche abhandlung in allen puncten wieder menniglich volziehen helffen.

Des zu wahrer urkhund haben Wir von Gottes Gnaden Rudolff Kayser, und Wir König Mathias, mit unser beiderseits Kayser- und Königl. handen obbemelte abhandlung unterschrieben, und mit angehengten Kayl. und Königl. Insiegel bekrefftiget, und neben Ihr Käyl. May. unser Allergenedigisten Herren Vettern, Brudern, Oheim, und meinen günstigen Herren Wir obgemelte Chur- Ertz-Hertzogen, Fürsten, und Ich der gesandter in Vollmacht meines günstigen Herren mit unser hand unterschrieben, und auch angehengten Insigell bekrefftiget. Geschehen, und beschlossen ist diese abhandlung in dem Königl. Schloß Prag den 10. Septembris, Anno 1610.

Rudolff.

Mathias.

Johann Swickardus *Archi-Ep.* Mogunt. Ernest. *Archi-Ep.* Colon.
Christian Churfürst.
Maximilianus, Ferdinand. *Leopold.*
Octavio Visconti Graff zu Gamalanio. Henricus Julius.

CXI.

Mathias Rex Hungariæ contra Passavienses tumultus in Bohemiam cum exercitu movens, fidem facit Statibus Regni Bohemiæ, quod suus adventus juribus & privilegiis Regni minime præjudiciosus erit. dd. Iglaviæ 1611. die Jovis post Dominicam Lætare.

NOS MATHIAS Secundus Dei gratia Rex Hungariæ, Gubernator Regni Bohemiæ, Archi-Dux Austriæ, Dux Burgundiæ, Marchio Moraviæ &c. Notum facimus his literis reversalibus nostris Regiis universim coram omnibus, singulariter vero, ubi necesse fuerit; Quemadmodum id literis nostris patentibus exercitui nostro a nobis in auxilium Statuum Regni Bohemiæ misso datis, quarum datum est in civitate nostra Viennæ, die Lunæ post Dominicam quadragesimæ Invocavit dicta; item pariter resolutione responsoria Commissariis ad nos ab iisdem Statibus Regni Bohemiæ missis data, cujus actum est 4. die mensis Februarii, anni hujus 1611. in-

insinuare dignati sumus, quod ex innata clementia nostra, ac favore, quo ad præfatum Regnum nostrum, & omnes Status hujus Regni ferimur (juxta conventionem anno 1608. ante Pragam factam) contra indomitum populum Passaviensem (qui ut paulo ante in Archi-Ducatum nostrum superioris Austriæ hostiles insultus attentavit, homicidiis, incendiis, rapinis, & vastationibus subditis nostris damna irrecuperabilia causando, ita & dein in Regno Bohemiæ, quædam loca ac urbes, imo & minorem civitatem Pragensem fraudulenter occupavit, nonnullos altiorum ac inferiorum incolarum occidit, arcem Pragensem, ubi Sua Cæsarea Majestas Dominus frater noster dilectissimus residet, & libertates, privilegia, Tabulæ, Regni clenodium maximum Regni hujus pro illo tempore asservantur, obsedit, imo & reliquas civitates Pragenses, veterem & novam occupare conatur) auxilio esse, prædictorum Statuum salutem ac emolumentum procurare, eos cum terris suis non secus ac propriam personam nostram ab ulteriori infortunio cum divina gratia præservare, ac defendere; item vastatores terrarum nostrarum coërcere, supprimere, eorum latius impuniusque evagandi desiderium intercipere, denique absque damnis, & minima horum Statuum noxa penitus evertere intendamus. Ad quam gratiosam nostram Regiam intimationem factam a nobis sæpe dicti omnes tres Status Regni Bohemiæ instanter petiverunt, ut priusquam de limitibus Moraviæ in hoc Regnum Boëmiæ ingrederemur, Status Reversalibus congruis assecurare dignaremur, quod adventus ille noster eisdem futurus non sit, aut esse debeat in aliquod præjudicium, & damnum Privilegiorum, libertatum, jurium, ac terræ constitutionum, conventus comitialis, simul & laudabilium antiquarum consuetudinum, singulariter autem, ne quid deroget transactionibus conventus, qui penes Pragam factus est die mercurii post diem S. Joannis Baptistæ anno a nativitate filii Dei 1608. Quam eorum petitionem justam ac debitam esse agnoscentes, cum non alio animo expeditionem hanc susceperimus, quam pro bono eorum, & augmento, ut nempe eos juvare, ac defendere valeamus. Quapropter de certa scientia nostra, & consilio fidelium nostrorum dilectorum de potestate Regia nostra, atque ut legitime electus Gubernator Regni Bohemiæ, nominatos omnes tres Status Regni Bohemiæ, hæredes, & successores eorum in omnibus protegere cupientes his Reversalibus assecuramus, eis confirmamus, verboque nostro Regio, tanquam Marchio Moraviæ promittimus, quod hic noster tam validus cum exercitu nostro in Regnum Behemiæ adventus illis omnibus Tribus Statibus Regni Bohemiæ neque futuris & successoribus eorum in damnum aut

præ-

præjudicium Privilegiorum, libertatum, jurium, constitutionum terræ, laudabilium antiquarum consuetudinum, singulariter vero contra compactata, quæ ad Pragam die Mercurii post diem S. Joannis Baptistæ anno Domini 1608. conclusa sunt, aut in alio minimo præjudiciosus esse possit, aut debeat; Nos enim eos omnes, & quemlibet peculiariter penes suas libertates, privilegia, literas Majestales, donationes, jura, constitutiones terræ, comitialia conclusa, bonas & laudabiles constitutiones, consuetudines, supra scripta pactata, imo & penes illam de religione conclusam pacem absque impedimento & immutatione, quolibet tempore relinquere, ac defendere intendimus, & promittimus in tempora futura & perpetua. Pro quorum omnium confirmatione, & memoria sempiterna cum certa nostra scientia sigillum nostrum Regium his literis appendi jussimus, manuque propria subscripsimus. Datum Iglaviæ die Jovis post Dominicam Lætare anno 1611. Regni nostri Hungarici tertio.

Mathias.

Ad mandatum Sacræ Regiæ Majestatis proprium

Hanß Fridrich Jordan
de Klausenburck.

CXII.

Pragenses quidam Nobiles & Cives nomine omnium Statuum Regni Bohemiæ Mathiæ Hungariæ Regi Reversales dant, quod ad petitionem eorum suscepta in Regnum expeditio eidem nullo modo præjudiciosa esse possit. dd. Pragæ anno 1611. die Martis post Judica.

Nos N. N. Domini, Equites, Pragenses, Montani & alii missi de civitatibus, de omnibus Tribus Statibus Regni Bohemiæ nunc insimul in Curia antiquo-urbensi congregati, nomine & loco aliorum omnium Trium Statuum hujus Regni absentium; notum facimus literis nostris Reversalibus pro Nobis & hæredibus, ac futuris nostris communiter & seorsim omnibus singulariter vero, ubi necesse fuerit. Quod Serenissimus Princeps & Dominus Dominus Mathias Secundus Dei gratia Rex Hungariæ, Expectans Regni Bohemiæ, Archi-Dux Austriæ, Dux Burgundiæ, Marchio Moraviæ, & Comes Tyrolis ex innato amore, & inclinatione, quibus erga Regnum hoc Boemiæ Sua Serenitas Regia & erga Nos Status hujus Regni fertur, & ob

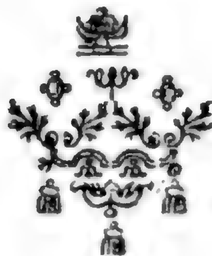
ob illam ante Pragam anno 1608. factam conventionem gratiose se manifestare dignatus sit, quod sæpe dictis Statibus contra illum populum Passaviensem (qui sicut antea in Archi-Ducatum superioris Austriæ inimicum incursum tentavit, per occisiones, rapinas, exustiones, violationes honesti fæminei sexus irrecuperabilia subditis causavit damna, imo deinde in Regno Bohemiæ quædam loca & urbes, & ultimo urbem minorem Pragensem fraudibus & deceptionibus occupavit, devicit, altioris, & inferioris Status incolarum, quosdam occidit; arcem Pragensem, ubi nunc Sua Majestas Cæsarea, Dominus noster Clementissimus residet, & libertates, Privilegia, Tabulæ Regni, imo & corona Bohemiæ, aliaque hujus Regni Clenodia, & Privilegia asservantur, obsedit; antiquam etiam, & novam civitatem Pragensem potestati suæ subjicere attentavit) in auxilium, qua Expectans Regni Bohemiæ venire, nostrum bonum, & emolumentum procurare nosque non minus ac propriam Suam personam Regiam una cum terris ab ulteriori infortunio, & vastatione defendere cum auxilio divino velit; Invasores simul Suæ Serenitatis Regiæ nostros Regnique Bohemiæ severe punire, pessima eorum consilia prævertere non differet. Quod quidem gratiose annuere dignatus ad petitionem nostram Statibus Marchionatus Moraviæ porrectam, qua suppliciter postulavimus, ut Serenissimo Marchioni Suo persuaderent, quo nobis in auxilium & Regni nostri defensionem potentiam Suam bellicam mitteret; imo postea Sua Regia Serenitas ad novam nostram per missos nostros factam requisitionem clementissime Se resolvit, quod in propria persona Sua Regia advenire dignatus sit, pro quo nos Suæ Serenitati gratias agentes, eundem tanquam Expectantem Regni hujus Bohemiæ singulari cum gaudio expectamus.

Quoniam vero Sua Serenitas Regia juxta Reversales nobis datas, quarum datum est Iglaviæ die Jovis post Dominicam Lætare Anno 1611. gratiose promittit, hanc Suæ Serenitatis in Regnum hoc expeditionem nec nobis nec successoribus nostris in damnum & præjudicium Privilegiorum, libertatum, jurium, terræ constitutionum, comitialisque conventionis, ac bonarum antiquarum consuetudinum, præcipue vero contra ante Pragam anno 1608. factam conventionem futuram, sed quod Sua Serenitas Regia nos omnes, & quemlibet nostrum penes nostras libertates, Privilegia, literas Majestales, jura, terræ constitutiones, comitialia conclusa, bonos & laudabiles mores & consuetudines, item penes illam de Religione factam conventionem, absque immutatione conservare, & defendere velit his & futuris temporibus perpetuis, prout Reversales id plenius continent; idcirco merito a nobis vice versa alias Reversales pe-

tit; quod illa Suæ Serenitatis Regiæ expeditio (cum in defenſionem noſtram, & ad propriam petitionem cum ſcitu & conſenſu noſtro accidat) contra illam ad Pragam factam conventionem, & compactata nullo modo eſſe, nec a quocunque noſtrum temporibus perpetuis haberi debeat, nec ullo modo Suæ Serenitati Regiæ qua Expectanti præjudicare; Nam Suam Serenitatem pro debite electo Regni Bohemiæ Expectante agnoſcimus, habemus, & perpetuo habituri ſumus. Quapropter agnoſcentes petitum Suæ Serenitatis juſtiſſimum eſſe, ultro conſenſimus, atque vice verſa reverſales (nempe quod Sua Serenitas expeditione, adventu Suo nihil contra conventionem agat, quodque juribus illius & prætenſionibus nihil adverſum eventurum ſit) manibus Suæ Serenitatis tradi juſſimus, ac pro robore & immutabili temporum futurorum memoria ſigilla noſtra tam nomine noſtro, quam abſentium omnium Trium Statuum Regni appreſſimus, & noſtris manibus ſubſcripſimus.

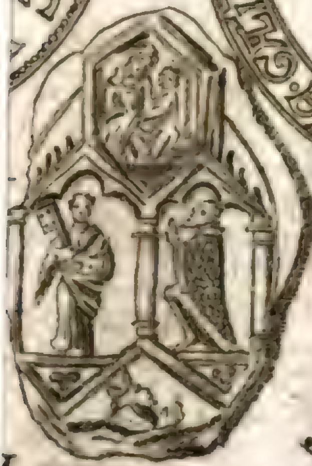
Convenimus etiam unanimiter; quod ſi quis Suæ Serenitati, aut nobis illam anno 1608. ante Pragam factam ratione Expectantiæ conventionem in aliquo violare vellet, aut hanc Suæ Serenitatis ex inevitabili cauſa & neceſſitate in Regnum hoc ſuſceptam expeditionem contra conventionem illam eſſe diceret, atque propter id Suæ Serenitati obeſſe, aut quid juris demere vellet, quod contra hujusmodi quemcunque, cujuscunque ille Status, dignitatis, honoris, & conditionis eſſet, nullo excepto, Suam Regiam Serenitatem ad extremum usque virium defendere, neque a Sua Serenitate hac in cauſa recedere velimus.

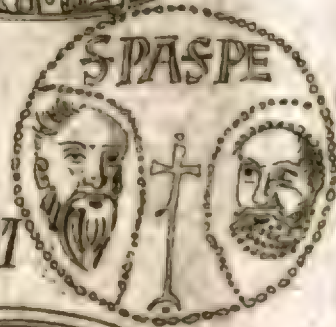
Datum Pragæ die Martis poſt Dominicam Judica, anno 1611.

IN-

Num. V

S PA S PE
Num VI

A

georgius
dei gra
cia · rex
bohemie · et
Num VII

INDEX
NOMINUM ET RERUM MEMORABILIUM.

A.

An-

B.

Bro-

C.

Ca-

D.

Da-

E.

F.

Gre-

ad

Ku-

Octa-

Q.

R.

Re-

S.

Cole-

Sua-

U. V. W.

Ve-

Y.

Z.

ERRATA QUÆDAM MAJORA.

Pag.	27.	lin. 21.	ab illis	*lege*	abibis
	28.	lin. 22.	ne		nec
	80.	lin. pen.	latini		latino
	86.	lin. 16.	Kagon		Kagam
	90.	*in Not.* lin. 8.	potus		polus
	91.	- 9.	ulta		ultra
	93.	- 31.	gravacione		generacione
	106.	*in not.* 2.	Beros		Berosi
	110.	- 1.	Troyam		Troyani
	120.	- 28.	vici		viri
	134.	- 31.	sextum		sertum
	149.	- 16.	curie		curæ
	162.	- 12.	Boza		Bozena
	188.	- 23.	vorare		vocare
	192.	- 26.	istitucione		institucione
	ibid.	- 28.	Poloniam		Polonia
	194.	- 11.	dictabo		dictabo
	197.	- 15.	surgeunt		surgunt
	201.	- 27.	predone		medone
	209	*in not.* 1.	Item		Hem
	231.	- 13.	amplorum		ampliorem
	238.	- 28.	egnum		agnum
	247.	- 6.	Esdias		Esdras
	341.	- 18.	Vesprimensi		Varadiensi
	351.	*in not.* 2.	VIII.		XVIII.
	367.	*in not.*	Belam IV.		Stephanum
	398.	- 6.	Wartemberg		Wirtemberg
	431.	- 13.	dispicet		displicet.

A. M. P. J.

